

KANTON SARAJEVO

Ministarstvo za obrazovanje, nauku i mlade

NASTAVNI PLAN I PROGRAM

za osnovnu školu

za učenike oštećenog sluha i govora

Sarajevo, juli 2019. godine

SADRŽAJ

BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST, HRVATSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST, SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST	9
MATEMATIKA	74
TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ.....	122
LIKOVNA KULTURA	162
MOJA OKOLINA	192
ENGLISKI JEZIK.....	213
PRIRODA	248
DRUŠTVO	254
TEHNIČKA KULTURA.....	259
OSNOVI TEHNIKE.....	276
GEOGRAFIJA	281
HISTORIJA	304
BIOLOGIJA.....	323
FIZIKA	345
HEMIJA.....	363
INFORMATIKA	375
KULTURA ŽIVLJENJA.....	410
GRADANSKO OBRAZOVANJE.....	416
ISLAMSKA VJERONAUKA.....	421

DRUŠTVO/KULTURA/RELIGIJA.....	478
SPECIFIČNI REHABILITACIJSKI POSTUPCI.....	516
REHABILITACIJA SLUŠANJA I GOVORA.....	517
REHABILITACIJA GOVORNO – JEZIČKIH TEŠKOĆA.....	533
FONETSKA RITMIKA.....	541
MULTISENZORNA STIMULACIJA.....	552

UVOD

„Osvanuo je dan i tom dječaku.

*Nije bio san. Nebo je htjelo da za njega ne bude majčinog zova,
nije bio kažnjelog lica, a nije ni cvrkutala ptica.*

*Samo je jednom htio reći da ga svi čuju ali on sebe nije mogao čuti,
nije mogao to da kaže, nije bilo riječi, svi su mislili da laže!*

*Ne čujem majčin zov, ne čujem taj cvrkut ptica,
ne znam šta ćeš mi sad reći ali znam taj izraz lica.*

*Kod mene je zato svuda tišina ali čujem svjetlo, čujem san, ja čujem noć, ja čujem dan,
a ti, da li čuješ tišinu?“*

(Preuzeto iz filma „Čuješ li tišinu“ Režija: J. Ibrulj, F. Bajrić, Scenario: S. Hodžić)

Pomoću sluha čovjek se povezuje sa zvučnim dijelom sredine u kojoj živi. Oštećenje sluha kao oblik senzorne smetnje, u zavisnosti od uzroka, vrste i stepena oštećenja, može dovesti do različitih negativnih posljedica na razvoj djeteta. Oštećenje sluha ostavlja najizraženije posljedice na govorno-jezički razvoj, ali se mogu javiti i odstupanja u kognitivnom, emocionalnom i socijalnom razvoju, te u obrazovnim postignućima djeteta.

Prevenција, otklanjanje ili ublažavanje ovih posljedica zahtjeva primjenu adekvatnih rehabilitacijskih i edukacijskih metoda i postupaka, dugotrajan i kontinuiran grupni i individualni rad, kao i značajnu podršku i uključenost porodice, škole i šire socijalne sredine.

U organizovanju odgojno-obrazovnog rada osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora, Nastavni plan i program predstavlja osnovni stručni dokument. U njemu su konkretizirani ciljevi i zadaci odgojno-obrazovnog rada na određenom stepenu školovanja i određen je obim i raspored programskih sadržaja. Sastavni dio Nastavnog plana i programa je i program *Specifičnih rehabilitacijskih postupaka*.

CILJ

Cilj obrazovanja djece oštećenog sluha i govora u osnovi se ne razlikuje od globalnog cilja obrazovanja koji podrazumijeva obrazovanje za život: sticanje kvalitetnih znanja, razvoj vještina i sposobnosti, formiranje pozitivnih stavova i navika, usvajanje vrijednosti i razvoj punih potencijala svakog djeteta, kroz poticanje i unapređivanje njihovog intelektualnog, emocionalnog, socijalnog, moralnog i tjelesnog razvoja, u skladu sa uzrastom, razvojnim sposobnostima i sklonostima, potrebama i interesovanjima.

ZADACI

Zadaci Nastavnog plana i programa osnovnog obrazovanja djece oštećenog sluha i govora baziraju se na razumijevanju i uvažavanju stanja i mogućnosti individualnog razvoja ovih učenika, uvažavanju načina i uslova za uspješno učenje, razumijevanju uzroka određenih ponašanja i poznavanju adekvatnih metoda i tehnika rada.

Zadatak je da u procesu sticanja znanja, kao i sticanju određenih korisnih vještina i navika, odgojni i obrazovni pristupi budu sistemski planirani i adekvatno organizovani, zasnovani na bazi njihovih pojedinačnih sposobnosti. Potrebno je, intenzivnim izlaganjem nastavnim sadržajima i adekvatnom didaktičko metodičkom prilagodbom, slušno oštećene učenike osposobiti za sticanje trajnih, životnih znanja koja će znati i moći upotrijebiti u budućim i novim okolnostima, razvijati psihofizičke sposobnosti i graditi ličnost sa pravilnim stavovima i vrijednostima.

Osnovni princip u edukaciji učenika oštećenog sluha je mogućnost pristupa informacijama, odnosno, razvijenost komunikacijskog sistema koji će im omogućiti adekvatno praćenje nastavnog procesa i sticanje neophodnih znanja i vještina. Znakovni jezik, kao pravi, prirodni jezik gluhih osoba, koji je svojom strukturom prilagođen vidnom modalitetu percepcije, je dominantni modalitet percepcije govora i spoznavanja gluhih, te olakšava usvajanje govornog, odnosno pisanog jezika. Zbog toga je važno, u procesu edukacije koristiti i znakovni jezik. Osim pozitivnih iskustava u dugogodišnjem načinu rada, u prilog upotrebe znakovnog jezika u školovanju gluhe djece govore i preporuke sadržane u različitim međunarodnim dokumentima (UNESCO, 1994; UN, 1994; Preporuke Vijeća Evrope, 2003).

U nastavnom procesu svih predmeta posvećuje se posebna pažnja objašnjavanju i usvajanju novih pojmova i riječi, pažljivo odabranih radi bogaćenja rječnika, objašnjenih ilustracijama, primjerima i pokazivanjem na znakovnom jeziku. Sadržaji nastavnih jedinica pripremaju se u pisanoj formi, pojednostavljeni i usklađeni sa vokabularom i postignućima učenika. Rečenice su konkretne, jednostavne i kratke. U objašnjavanju gradiva koristi se govorni i znakovni jezik. Radi usvajanja novih pojmova na znakovnom i govornom jeziku poželjno je koristiti memori kartice.

SPECIFIČNOSTI NASTAVNOG PLANA I PROGRAMA OSNOVNE ŠKOLE CENTRA ZA SLUŠNU I GOVORNU REHABILITACIJU

Sastavni dio Nastavnog plana i programa za djecu oštećenog sluha i govora su *specifični rehabilitacijski postupci*, koji se realizuju kroz grupne i individualne rehabilitacijske tretmane u kabinetima, koji su opremljeni savremenom elektro-akustičkom opremom i opremom za multisenzornu stimulaciju.

Rehabilitacija slušanja, govora i jezika je obavezni rehabilitacijski postupak koji podrazumijeva individualni rad sa djecom oštećenog sluha i govora. Organizovana je sistemski i prilagođena individualnim i psihofizičkim mogućnostima svakog djeteta i njegovim fiziološkim ostacima sluha. U zavisnosti od vrste i stepena oštećenja sluha planiraju se i izvode posebni oblici rada na gradnji, korekciji i daljem razvoju oralnog govora.

Rehabilitacija govorno-jezičkih teškoća obuhvata logopedsku dijagnostiku i tretman. Logopedski rad se zasniva na prevenciji, otkrivanju, dijagnosticiranju i rehabilitaciji svih procesa i funkcija koje su povezane sa produkcijom govora te sa percepcijom i produkcijom govornog i pisanog jezika, (ispravljanje govornih smetnji, izazivanje ili ubrzavanje razvoja govora, pomoć u prevladavanju jezičkih poteškoća, smetnji izgovora, različitih poremećaja ritma i tempa govora, jezičkih smetnji – nerazvijen govor, vježbe čitanja, pisanja i računanja, poremećaja glasa), alternativni oblici komunikacije za djecu sa višestrukim poteškoćama.

Fonetska ritmika je posebni rehabilitacijski postupak, provodi se kao grupni i individualni rad i čine je muzičke i ritmičke stimulacije. Pokret i govor su usko povezani i korištenjem pokreta dolazi se do optimalnog razumijevanja i prenošenja prozodijskih elemenata govora. Kod muzičkih stimulacija posebna pažnja je usmjerena na ritam i intonaciju. Kako bi se postigao lakši i prirodniji izgovor glasova, koristi se struktura govora temeljena na ritmu brojalica i tjelesnom ritmu.

Multisenzorna stimulacija podrazumijeva stimulaciju senzornih sistema za adekvatnu percepciju, obradu i interpretaciju informacija. Kod djece kod koje postoji problem sa prijemom senzornih informacija, integrisanjem i usklađivanjem tih informacija radi se o poremećaju senzorne integracije. Kada određeni simptomi stvaraju negativne obrasce ponašanja, planiraju se i realizuju vježbe uz individualizirani pristup koji se u potpunosti prilagođava potrebama određenog djeteta.

Specifični rehabilitacijski postupci se realiziraju u toku nastavnog procesa, po tačno utvrđenom planu i programu rada, u svim razredima osnovne škole. Realizacija navedenih rehabilitacijskih postupaka ne ulazi u redovni sedmični fond sati.

DJELATNOST I STRUČNI KADAR U CENTRU ZA SLUŠNU I GOVORNU REHABILITACIJU

Centar za slušnu i govornu rehabilitaciju je specijalizirana ustanova koja se bavi rehabilitacijom i edukacijom djece oštećenog sluha i govora, djece sa kombinovanim poteškoćama kod kojih je dominantno oštećenje sluha ili imaju poremećaj govora i jezika.

Uzimajući u obzir raspoloživost kadrova, Centar za slušnu i govornu rehabilitaciju je ustanova koja provodi rehabilitacijske postupke sa gluhim učenicima u inkluzivnom obrazovanju i pruža pomoć i podršku u obrazovnom procesu ovim učenicima, njihovim nastavnicima, stručnim saradnicima i roditeljima učenika.

U radu sa učenicima oštećenog sluha i govora rade stručnjaci različitih profila. Profil stručnog kadra koji izvodi rehabilitaciju i edukaciju u Osnovnoj školi Centra su defektolozi surdoaudiolozi, osim predmeta Likovna kultura, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Tehnička kultura u predmetnoj nastavi.

Profil i stručna sprema ne odnosi se na prosvjetni kadar u radnopravnom statusu na neodređeno vrijeme, koji predaje u Centru za slušnu i govornu rehabilitaciju, a prije donošenja ovog Nastavnog plana i programa. (Pedagoški standardi i normativi za osnovnu školu („Službene novine“ Kantona Sarajevo br.30/18 od 19.7.2018.) član 5.5, stav 5.5.1.).

Obaveza je da se nastavni kadar u radu sa učenicima oštećenog sluha kontinuirano stručno usavršava i razvija svoje profesionalne kompetencije.

Pored nastavnog kadra u procesu edukacije i rehabilitacije učestvuju stručni saradnici koji obavljaju specifične odgojno-obrazovne zadatke škole, pomažu nastavnicima u ostvarivanju njihovih funkcija, aktivno sudjeluju u rješavanju razvojnih problema djece i sudjeluju u unapređivanju odgojno obrazovnog rada škole u cjelini. Stručni saradnici su: defektolozi različitih profila, psiholog, pedagog, ljekari različitih specijalnosti (otorinolaringolog, pedijatar, neuropsihijatar), socijalni radnik, medicinska sestra.

Zbog značaja znakovnog jezika u razvoju gluhog djeteta, neophodno je da nastavnici i stručni saradnici u Centru za slušnu i govornu rehabilitaciju dobro vladaju znakovnim jezikom, i stalno ga usavršavaju, kako bi bili spremni pružiti adekvatnu podršku učenicima, njihovim čujućim roditeljima, starateljima, kao i nastavnicima i stručnim saradnicima u inkluzivnom obrazovanju. Tendencija je da Centar uvede radno mjesto edukacijskog rehabilitatora za znakovni jezik. Poželjno bi bilo i zapošljavanje gluhog učitelja za znakovni jezik, sa odgovarajućom stručnom spremom, obzirom da odrasle gluhe osobe imaju posebnu ulogu, kao modeli govorne i socijalne identifikacije gluhe djece, a rukovodeći se Konvencijom o pravima osoba sa invaliditetom Ujedinjenih nacija (član 24. stavka 4.), pokazateljima istraživanja i preporukama Svjetske federacije gluhih, kao i zapošljavanje defektologa - oligofrenologa (edukatora-rehabilitatora), zbog sve većeg broja djece koja se obrazuju u Centru za slušnu i govornu rehabilitaciju, a kod kojih su prisutne kombinovane poteškoće u razvoju.

NASTAVNI PLAN ODGOJNO – OBRAZOVNOG RADA

Redovna nastava	razred								
	I	II	III	IV	V	VI	VII	VIII	IX
Predmeti									
Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost	5	6	6	6	6	6	6	5	5
Matematika	3	5	5	5	5	5	5	5	5
Tjelesni i zdravstveni odgoj	2	2	2	3	3	2	3	2	2
Likovna kultura	2	2	2	2	2	2	2	2	2
Moja okolina	2	2	3	3	-	-	-	-	-
Engleski jezik	-	-	-	1	1	2	2	2	2
Priroda	-	-	-	-	2	-	-	-	-
Društvo	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Tehnička kultura	-	-	-	-	-	1	1	2	1
Osnovi tehnike	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Geografija	-	-	-	-	-	2	2	1	2
Historija	-	-	-	-	-	1	2	2	2
Biologija	-	-	-	-	-	1	2	2	2
Fizika	-	-	-	-	-	-	1	2	2
Hemija	-	-	-	-	-	-	-	2	2
Informatika	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Kultura življenja	-	-	-	-	1	-	-	-	-
Građansko obrazovanje	-	-	-	-	-	-	1	-	-
Ukupno redovne nastave	15	18	19	21	23	23	28	28	28
Izborni obavezni predmeti									
Islamska Vjeronauka									
Društvo/Kultura/Religija	1	1	1	1	1	1	1	1	1
Zdravi životni stilovi	-	-	-	-					
Ostali oblici rada									
Odjeljska zajednica	-	-	-	1	1	1	1	1	1
Specifični rehabilitacijski postupci									
Rehabilitacija slušanja i govora	<i>Specifični rehabilitacijski postupci se realiziraju u toku nastavnog procesa u svim razredima osnovne škole prema planu i programu usvojenom na početku školske godine, a ne ulaze u redovni sedmični fond sati.</i>								
Rehabilitacija govorno-jezičkih teškoća									
Fonetska ritmika									
Multisenzorna stimulacija									

**BOSANSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST, HRVATSKI JEZIK I
KNJIŽEVNOST, SRPSKI JEZIK I KNJIŽEVNOST**

**Mr. sci. Maja Srzić
Dženita Hrnjičić, mag.
Arsena Čičkušić, prof.**

UVOD

Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost je najopsežniji predmet osnovnoškolskog obrazovanja slušno oštećenih učenika.

Nastava Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti najuže je povezana sa svim ostalim predmetnim područjima jer se sva nastavna komunikacija najvećim dijelom ostvaruje upravo jezikom. Predmet je zastupljen od prvoga do devetoga razreda, a obuhvata oblasti: čitanje, pisanje, govor i slušanje; književnost i lektiru; jezik; rječnik, gramatiku, pravogovor i pravopis, znakovni jezik i historiju jezika; kulturu izražavanja i medijsku kulturu. Prema načelu unutarpredmetne korelacije sadržaji iz svih predmetnih oblasti se međusobno prožimaju i nadopunjavaju, a prema načelu međupredmetnog povezivanja funkcionalno se povezuje sa ostalim nastavnim područjima i predmetima. Kao osnova za ovaj Nastavni plan i program uzet je Plan i program za redovnu devetogodišnju školu, s tim da se u radu koriste specifične metode, postupci i tehnike za rad sa djecom oštećenog sluha i govora. Neki sadržaji se prilagođavaju uzrastu i mogućnostima učenika oštećenog sluha, kako bi što bolje usvojila znanja iz različitih nastavnih područja.

Uvažavajući specifične probleme i potrebe učenika oštećenog sluha i/ili govora, zahtjeve kalendarskog uzrasta, intelektualne i psihičke karakteristike učenika, a u skladu sa osnovnim didaktičkim principima i metodama koje se koriste u radu sa ovom djecom i na osnovu iskustava u radu, a uz saglasnost Ministarstva obrazovanja, povećan je broj časova iz ovog predmeta, u odnosu na redovne škole, kako bi se što uspješnije savladali predviđeni sadržaji i što konkretnije radilo na razvoju slušanja, govora i jezika. Nastava iz ovog predmeta nije samo u funkciji učenja, nego se u okviru nastavnog procesa radi na razvoju slušanja, izgradnji govora i jezika, korekcijama u izgovoru i razvoju znakovnog jezika kod učenika.

Osnovni zadatak nastave Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti je da učenici oštećenog sluha i govora nauče čisto i razumljivo izgovarati glasove, riječi i rečenice, da razumiju govor sagovornika, da sami komuniciraju usmenim i pismenim putem kao osnovnim sredstvom sticanja znanja. Ovako kvalitetno savladan govor i usvojen jezik je osnovno sredstvo za savladavanje programskih sadržaja sa krajnjim ciljem - integracijom osoba oštećenog sluha u društvo.

Nastava iz ovog predmeta omogućava učenicima sticanje znanja, vještina, sposobnosti, stajališta, vrijednosti i navika koje pridonose njihovom ličnom razvoju i samopouzdanju i omogućava aktivno sudjelovanje u društvu.

CILJ

Osnovni cilj nastave Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti u osnovnoj školi za djecu oštećenog sluha je razvijanje usmenog i pismenog govora i jezika u cilju razvoja osnovne funkcije – funkcije sporazumijevanja.

ZADACI

- Osposobljavanje učenika za pravilan, čist i jasan izgovor glasova, glasovnih skupina, riječi i rečenica u govoru i čitanju;
- Razvijanje govora i jezika učenika u njegovoj osnovnoj funkciji tj. funkciji sporazumijevanja;
- Osposobljavanje učenika za slušanje govora;
- Osposobljavanje učenika da tačno i sa razumijevanjem čitaju govor sa lica i usta sagovornika;

- Bogaćenje rječnika;
- Bogaćenje rječnika znakovnog jezika;
- Osposobljavanje učenika za pisanje slova latiničnog i ćiriličnog pisma;
- Osposobljavanje učenika za čitanje sadržaja sa razumijevanjem pročitano;
- Osposobljavanje učenika za samostalno usmeno i pismeno izražavanje i iskazivanje svojih misli, želja i osjećanja;
- Primjena i usvajanje pravopisnih i gramatičkih pravila;
- Razvijanje ljubavi i interesovanja prema knjizi i čitanju;
- Podsticanje mašte, kreativnosti i stvaralačkog mišljenja;
- Razvijanje smisla za zajednički rad i osjećaja međusobne odgovornosti;
- Usvajanje osobina tačnosti, preciznosti, istrajnosti i dosljednosti;
- Uočavanje estetskih vrijednosti teksta, humanizacije i socijalizacije ličnosti i isticanje pozitivnih moralnih vrijednosti.

I RAZRED

CILJ

Cilj nastave Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti u prvom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je osposobiti učenike za pravilan i jasan izgovor glasova i riječi, razvijati sposobnosti slušanja i čitanja govora sa usta sagovornika, te razvijanje sposobnosti početnog čitanja i pisanja (latinično pismo).

ZADACI

- Osposobljavanje učenika za pravilan, čist i jasan izgovor glasova, glasovnih skupina, riječi i rečenica u govoru i čitanju;
- Osposobljavanje učenika za slušanje govora;
- Osposobljavanje učenika za čitanje i razumijevanje pročitano sa usta sagovornika;
- Bogaćenje aktivnog i pasivnog rječnika;
- Bogaćenje rječnika znakovnog jezika;
- Osposobljavanje učenika za pisanje štampanih slova latinice;
- Osposobljavanje učenika za ščitavanje (početno čitanje) riječi, rečenica sa razumijevanjem pročitano;
- Podsticanje kognitivnih, jezičkih, emotivnih i kreativnih sposobnosti učenika.

I RAZRED

(5 sati sedmično – 170 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>GOVOR I SLUŠANJE</p> <p>Priprema učenika za nastavu govora; Prepoznavanja i oponašanja glasova i zvukova iz prirode i neposredne okoline; Primjena neverbalne komunikacije; Izgovor glasova maternjeg jezika u logatomima i riječima; Spontani izgovor glasova sa značenjem, u osmišljenim jezičkim strukturama vezanim za konkretne situacije; Rad na prirodnom izgovoru; Vježbe za razvoj govornog ritma.</p> <p>ČITANJE GOVORA S USTA I LICA:</p> <p>Vježbe čitanja govora s usta i lica sagovornika.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i oponašati glasove i zvukove iz prirode i neposredne okoline uz primjenu neverbalne komunikacije; - izgovarati glasove maternjeg jezika u logatomima sa značenjem i riječima u konkretnim situacijama. <ul style="list-style-type: none"> - čitati pojmove s usta i lica sagovornika (pojmovi koji se svakodnevno koriste u radu i komunikaciji).	<p>Moja okolina, Specifični rehabilitacijski postupci</p>
<p>ČITANJE I PISANJE</p> <p>ČITANJE:</p> <p>Vježbe disanja; Vježbe za početno čitanje; Glasovna analiza riječi; Predmet - slika - riječ; Riječ – glas (glas na početku, u sredini i na kraju riječi); Riječ – rečenica; Ščitavanje i pokušaji čitanja riječi, rečenica i kratkih jednostavnih tekstova sa razumijevanjem pročitano</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno disati i adekvatno koristiti ekspirijum pri govoru; - prepoznavati i imenovati slova i uočavati razliku između velikih i malih štampanih slova latinice; - glasovno analizirati riječi; - razlikovati pojmove riječ-rečenica; - ščitavati riječi i rečenice;	<p>Moja okolina, Likovna kultura, Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>

<p>reprodukcija u formi ilustracije ili znakovnog pričanja; Povezivanje riječi u kratke rečenice.</p> <p>PISANJE:</p> <p>Grafomotorne vježbe: vježbanje pokreta ruku, šake, prstiju i njihova koordinacija; Vježbe za usvajanje velikih i malih štampanih slova latinice; Usvajanje štampanih slova latinice i njihovo vezivanje u riječi i rečenice; Uvježbavanje tehnike pisanja (prepisivanje riječi i rečenica i kratkih tekstova); Pisanje riječi po diktatu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - povezivati riječi u rečenice; - reproducirati (verbalno i/ili znakovno) i ilustrirati kratke tekstove. - pripremiti ruku, šaku i prste za pisanje; - pisati velika i mala štampana slova latinice; - prepisivati riječi, kratke rečenice i jednostavne tekstove; - pisati poznate riječi po diktatu. 	
<p>KNJIŽEVNOST I LEKTIRA</p> <p>KNJIŽEVNOST:</p> <p>Poticanje kognitivnog, jezičkog, emotivnog i kreativnog razvoja: sadržaji posredne i neposredne stvarnosti, posebno sadržaji književnih tekstova...</p> <p><i>(Tekstovi će biti prilagođeni i primjenjivani u skladu sa mogućnostima učenika, interpretirani verbalno i znakovnim jezikom).</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Grigor Vitez: Prepelica; - Nasiha Kapidžić-Hadžić: Baka čisti put; - Vesna Parun: Uspavanka za ježa; - Ela Peroci: Maca Papučarica; - Zehra Hubijar: Zeko i djeca - Gvido Tartalja: Kratkotrajna škola - Narodna priča: Zekina kućica; - Bosiljka Letić-Fabri: Jesen; 	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati pjesmu i priču; - prepoznati naslov i autora; - demonstrirati sadržaje priče; - ilustrovati pročitano; - uočavati likove; - prepoznati, reproducirati i primjenjivati nove pojmove iz pjesama i priča (verbalno i/ili znakovno). 	<p style="text-align: center;">Moja okolina, Likovna kultura</p>

<p>JEZIK: RJEČNIK, GRAMATIKA, PRAVOGOVOR, PRAVOPIS, ZNAKOVNI JEZIK, HISTORIJA JEZIKA</p> <p>RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK:</p> <p>Bogaćenje rječnika (aktivni i pasivni rječnik); Razumijevanje i upotreba rečenice od dvije riječi (imenica i glagol); Usvajanje pojmova na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, reproducirati nove pojmove i kratke rečenice (verbalno i/ili znakovno); - koristiti slikovni rječnik i video lekcije znakovnog jezika. 	<p>Moja okolina, Informatika</p>
<p>PRAVOGOVOR I PRAVOPIS</p> <p>Pisanje velikog slova na početku i tačke na kraju rečenice; Pisanje velikog slova u imenima ljudi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pisati veliko slovo na početku rečenice i tačku na kraju; - pisati imena ljudi velikim slovom. 	<p>Moja okolina, Informatika</p>
<p>KULTURA IZRAŽAVANJA</p> <p>Imenovanje bliskih osoba, životinja, biljaka, predmeta i pojava u prirodi, svega što je vezano za dječiji život i igru; Razumijevanje, izgovaranje i izvršavanje naloga; Određivanje lica koja vrše radnju, razumijevanje pitanja i davanje odgovora; Određivanje radnje koju vrši neko lice; Razlikovanje bića od stvari; Razlikovanje veličine, osobina, boja; Izražavanje jednostavnih potreba, želja i stanja učenika; Korištenje jednostavnih pitanja iz života učenika; Potvrdni i odrični oblik glagola imati u rečenici;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati pojmove iz neposredne okoline; - prepoznati, reproducirati i primjenjivati kratke naloge; - prepoznati lice koje vrši radnju i radnju koja se vrši; - prepoznati i razumjeti pitanje i adekvatno odgovarati; - razlikovati veličine, osobine, boje i razlikovati bića od stvari; - izražavati (verbalno i/ili znakovno) jednostavne potrebe, želje i stanja; - prepoznavati i primjenjivati potvrdni i odrični glagol imati u rečenici. - formirati rečenicu na osnovu slike. 	<p>Matematika, Moja okolina, Likovna kultura, Informatika</p>

Sastavljanje rečenica na osnovu date slike.		
MEDIJSKA KULTURA Filmske priče za djecu; Animirani filmovi – bajke.	<ul style="list-style-type: none"> - reproducirati sadržaje priče, bajke (znakovno); - ilustrirati sadržaje; - prepoznati i oponašati likove. 	Likovna kultura, Informatika

II RAZRED

CILJ

Cilj nastave Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti u drugom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je osposobiti učenike za pravilan i jasan izgovor glasova, riječi i kratkih rečenica, razvijati sposobnosti slušanja i čitanja govora sa usta sagovornika, usavršavati tehniku čitanja sa razumijevanjem (kratkih tekstova) i usavršavati tehniku pisanja štampanim i pisanim slovima latinice.

ZADACI

- Utvrđivanje nivoa usvojenosti glasova i dalji rad na usavršavanju izgovora;
- Rad na razvijanju govora učenika s ciljem sporazumijevanja;
- Rad na bogaćenju aktivnog i pasivnog rječnika i rječnika znakovnog jezika;
- Osposobljavanje učenika da tačno i sa razumijevanjem čitaju govor sa lica i usta sagovornika;
- Usavršavanje tehnike čitanja i pisanja (pisanje slova, riječi i rečenica – štampanim i pisanim slovima latinice, poštivanje osnovnih zakona u pisanju i razvijanje urednosti, tačnosti i upornosti u radu);
- Osposobljavanje učenika za čitanje sa razumijevanjem pročitanih sadržaja.

II RAZRED

(6 sati sedmično – 210 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>GOVOR I SLUŠANJE</p> <p>USAVRŠAVANJE ARTIKULACIJE GLASOVA I RAZVOJ SLUŠANJA</p> <p>Vježbe disanja, fonacije i govornih organa, vježbe slušanja; Kratko i dugo izgovaranje samoglasnika; Usavršavanje artikulacije i korekcija izgovora glasova (poseban akcenat na izgovor frikativa i afrikata); Spajanje glasova u riječi i riječi u kratke rečenice; Upoređivanje izgovora zvučnih i bezzvučnih glasova u riječima; Izgovaranje rečenica (prirodnim glasom, normalne jačine koji treba biti ritmičan, melodičan i pravilno akcentovan); Izgovaranje riječi sa grupom suglasnika; Uočavanje dužine riječi u rečenici.</p> <p>ČITANJE GOVORA SA LICA I USTA SAGOVORNIKA</p> <p>Vježbe čitanja govora sa lica i usta sagovornika; Uvježbavanje dijaloga u komunikaciji (pitanje-odgovor).</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uvježbati pravilno disanje, fonaciju, položaj govornih organa i slušanje; - pravilno izgovarati glasove s naglaskom na frikative i afrikate; - razlikovati zvučne i bezzvučne glasove; - razlikovati riječi od rečenica; - pravilno izgovarati kratke rečenice; - uočavati dužinu riječi u rečenici. <ul style="list-style-type: none"> - čitati pojmove sa lica i usta sagovornika; - primjenjivati dijalog u komunikaciji, postavljati pitanja, pravilno odgovarati.	<p>Moja okolina, Specifični rehabilitacijski postupci, Informatika</p>

<p>ČITANJE I PISANJE</p> <p>ČITANJE: Savladavanje tehnike čitanja riječi, rečenica i kratkih tekstova naglas prirodnom jačinom glasa razvijajući osjećaj za tempo; Savladavanje vizuelne i akustičke identifikacije glasova-slova i riječi;</p> <p>PISANJE:</p> <p>Usavršavanje tehnike pisanja štampanih slova; Predvježbe za pisanje pisanih slova; Usvajanje pisanih slova latiničnog pisma; Pisanje pojedinačnih slova; Povezivanje slova u strukture riječi; Pisanje po uzoru; Prepisivanje riječi i kratkih rečenica napisanih štampanim slovima pisanim slovima; Prepisivanje pisanim slovima riječi i kratkih rečenica napisanih pisanim slovima; Prepisivanje kraćeg teksta; Pisanje riječi i rečenica uz ilustrirani sadržaj; Dopunjavanje kratkih rečenica, slušam-pamtim-pišem, jezičke igre: igre rasutim slovima, riječi s netačnim redom slogova, igre zajedničkog sastavljanja rečenica; Pisanje riječi po diktatu; Pismeno odgovaranje na kratka postavljena pitanja (izgovorena i napisana); Opisivanje slika kratkim rečenicama; Opisivanje predmeta i radnji kratkim rečenicama.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - usavršiti tehniku čitanja naglas; - povezivati riječi u rečenice; - vizuelno i akustički identificirati glasove-slova i riječi; - pisati štampanim slovima latinice; - pisati velika i mala pisana slova latinice; - prepisivati riječi, kratke rečenice i jednostavne tekstove pisanim slovima; - pisati riječi i rečenica uz ilustrovani sadržaj; - pisati poznate riječi po diktatu; - pismeno sastavljati rečenice; - pismeno odgovarati na izgovorena i napisana pitanja; - opisivati slike, predmete i radnje kratkim rečenicama; 	<p style="text-align: center;">Moja okolina, Informatika</p>
---	---	--

<p>KNJIŽEVNOST I LEKTIRA</p> <p>KNJIŽEVNOST:</p> <p>Poticanje kognitivnog, jezičkog, emotivnog i kreativnog razvoja: sadržaji posredne i neposredne stvarnosti, posebno sadržaji književnih tekstova...</p> <p><i>(Tekstovi će biti prilagođeni i primjenjivani u skladu sa mogućnostima učenika, interpretirani verbalno i znakovnim jezikom).</i></p> <p>KNJIŽEVNI TEKSTOVI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ahmet Hromadžić: Medeni; - Ivica Vanja Rorić: Eno ide bubamara; - Velimir Milošević: Nebeska crtanka; - Šimo Ešić: Zašto volim svoju baku; - Grigor Vitez: Zalazak sunca; - Jadranka Čunčić: Strašan pas; - Narodna basna: Lisica i roda; - Kasim Deraković: Jedna pčela i mašnica; - Narodna priča: Vrana i vrč s vodom; - Mirsad Bećirbašić: Naušnice od trešanja; - Zehra Hubijar: Medin rođendan; - Nasiha Kapidžić Hadžić: Trčimo za suncem; - Bajke braće Grim; - Ezopove basne. 	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati pjesmu, priču, basnu i bajku; - prepoznati naslov i autora; - recitovati dio pjesme napamet; - prepoznati, reproducirati i primjenjivati nove pojmove iz pjesama i priča (verbalno i/ili znakovno). 	<p>Moja okolina, Informatika</p>
---	--	----------------------------------

<p>RAZUMIJEVANJE PROČITANOG (PRIČA, BASNA, BAJKA, PJESMA):</p> <p>Razumijevanje značenja riječi i sadržaja rečenica i teksta (priča, pjesma, basna i bajka- bliski djeci po sadržaju); Rješavanje jednostavnih zadataka radi provjere razumijevanja pročitano (odgovori na detaljna pitanja, ilustriranje priče...); Uočavanje glavnog događaja, slijeda događaja; Uočavanje likova – glavni i sporedni likovi (uočavanje i procjenjivanje osobina likova, npr. dobar, pametan, veseo, tužan, vrijedan, lijen); Objašnjavanje značenja novih i manje poznatih riječi; Prepričavanje kratkog teksta (verbalno i/ili znakovno) uz detaljna pitanja; Identifikacija s likom i preuzimanje uloge lika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, reproducirati i primjenjivati riječi i rečenice; - rješavati jednostavne zadatke i pokazati razumijevanje pročitano; - uočavati glavni događaj i slijed događaja; - uočavati likove, neke njihove osobine i događaje; - prepričavati sadržaje po pitanjima (verbalno i/ili znakovno); - ilustrirati sadržaje; - identificirati se s likovima i preuzimati uloge likova. 	
<p>JEZIK: RJEČNIK, GRAMATIKA, PRAVOGOVOR, PRAVOPIS, ZNAKOVNI JEZIK, HISTORIJA JEZIKA</p> <p>RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK:</p> <p>Proširivanje rječnika učenika i usavršavanje sposobnosti komuniciranja usmenim i pismenim putem; Imenovanje i opisivanje predmeta iz okoline koja okružuje učenika; Opisivanje izvršene radnje; Opisivanje pojava u prirodi;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, reproducirati i primjenjivati nove pojmove (verbalno i/ili znakovno); - prepoznati, reproducirati i primjenjivati kratke rečenice (verbalno i/ili znakovno); - postavljati pitanja i davati odgovore na njih; - primjenjivati znakovni jezik u komunikaciji; 	<p>Moja okolina, Matematika, Informatika</p>

<p>Razumijevanje i ispunjavanje određenih naloga; Orijentacija u vremenu; Pozdravi; Usvajanje pojmova na znakovnom jeziku.</p> <p>PRAVOGOVOR I PRAVOPIS:</p> <p>Glasovi-slova č,ć,đ,dž,h u izgovorenim i napisanim riječima; Upotreba dvotačke i zareza u nabranjanju; Veliko početno slovo u pisanju gradova i sela (učenicima bliskih i poznatih); Pravilno rastavljanje riječi na kraju reda.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - koristiti slikovni rječnik i video lekcije znakovnog jezika. - uočavati i pravilno izgovarati glasove č, ć, dž, đ i h u poznatim riječima; - upotrebljavati dvotačku i zarez u nabranjanju; - pisati imena gradova i sela velikim slovom; - rastavljati poznate riječi na kraju reda. 	
<p>KULTURA IZRAŽAVANJA</p> <p>Usmeno i pismeno prepričavanje teksta na osnovu detaljnih pitanja – (odgovori na pitanja); Čestitke za rođendan ili praznik.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - usmeno(verbalno i/ili znakovno) i pismeno prepričavati kratki tekst (u nekoliko kratkih rečenica) uz pomoć detaljnih pitanja; - praviti i pisati čestitku. 	<p style="text-align: center;">Moja okolina, Likovna kultura, Informatika</p>
<p>MEDIJSKA KULTURA</p> <p>Filmske priče za djecu; Animirani filmovi – bajke.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - reproducirati sadržaje filma, bajki (znakovno), ilustrirati sadržaje, prepoznati i oponašati likove. 	<p style="text-align: center;">Likovna kultura, Informatika</p>

III RAZRED

CILJ

Cilj nastave Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti u trećem razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je usavršiti pravilan i jasan izgovor glasova, riječi i rečenica, razvijati sposobnosti slušanja i čitanja govora sa usta sagovornika, usavršavati tehniku čitanja sa razumijevanjem (kratkih tekstova), usavršavati tehniku pisanja štampanim i pisanim slovima latinice i štampanim slovima ćirilice i razvijati govor i jezik u cilju sporazumijevanja.

ZADACI

- Usavršavanje izgovora glasova, riječi, rečenica;
- Usavršavanje sposobnosti slušanja u cilju razvoja govora;
- Osposobljavanje učenika da tačno i sa razumijevanjem čitaju sa usta i lica govor drugih osoba;
- Osposobljavanje učenika za čist i razumljiv govor u svrhu sporazumijevanja;
- Usavršavanje tehnike čitanja i razumijevanja pročitanog;
- Usvajanje i bogaćenje rječnika (pojmovi bliski učeniku, pojmovi iz njegove neposredne okoline, pojmovi obrađeni kroz nastavne sadržaje);
- Usvajanje i bogaćenje rječnika znakovnog jezika (pojmovi bliski učeniku, pojmovi iz njegove neposredne okoline, pojmovi obrađeni kroz nastavne sadržaje);
- Usavršavanje pisanja;
- Osposobljavanje učenika za samostalno usmeno i pismeno izražavanje primjenom kratkih rečenica uz detaljna pitanja;
- Usvajanje pravopisnih pravila;
- Usvajanje gramatike - imenice (vlastite i zajedničke), glagoli (radnja, stanje, zbivanje), rečenica (izjavna, upitna, uzvična; potvrдна i odrična) i subjekat i predikat;
- Razvijanje radnih navika, tačnosti i urednosti u radu.

III RAZRED

(6 sati sedmično – 210 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>GOVOR I SLUŠANJE</p> <p>USAVRŠAVANJE ARTIKULACIJE GLASOVA I RAZVOJ SLUŠANJA</p> <p>Usavršavanje tehnike disanja i ekonomično korištenje vazdušne struje, te korištenje slušnih ostataka u cilju boljeg razvoja govora; Usavršavanje artikulacije i korekcija izgovora glasova (poseban akcenat na izgovor frikativa i afrikata); Spajanje riječi u rečenice; Izgovaranje rečenica (prirodnim glasom, normalne jačine koji treba biti ritmičan, melodičan i pravilno akcentovan).</p> <p>ČITANJE GOVORA SA LICA I USTA SAGOVORNIKA</p> <p>Vježbe čitanja govora sa lica i usta sagovornika; Uvježbavanje dijaloga u komunikaciji (pitanje-odgovor).</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uvježbatii pravilno disanje, fonaciju, položaj govornih organa i slušanje; - pravilno izgovarati glasove s naglaskom na frikative i afrikate; - formirati rečenice od datih riječi; - pravilno izgovarati kratke rečenice. <ul style="list-style-type: none"> - čitati pojmove sa lica i usta sagovornika; - primjenjivati dijalog u komunikaciji, postavljati pitanja i pravilno na njih odgovarati.	<p>Moja okolina, Specifični rehabilitacijski postupci</p>
<p>ČITANJE I PISANJE</p> <p>ČITANJE: LATINIČNO PISMO</p> <p>Usavršavanje tehnike čitanja sadržaja napisanih latiničnim pismom; Rad na poboljšanju razumijevanja pročitano (tekst,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno čitati naglas i u sebi; - uočavati događaj, tok događaja, glavne i sporedne likove;	

<p>priča, bajka, strip, igrokaz); Razumijevanje sadržaja na nivou uočavanja događaja, toka događaja, glavnih i sporednih likova, na nivou odgovaranja na postavljena pitanja uz ilustriranje pročitanog; Čitanje naglas i u sebi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - odgovarati na postavljena pitanja vezana za pročítani sadržaj. 	
<p>ĆIRILIČNO PISMO</p>		
<p>Usvajanje štampanih slova ćirilice; Ščitavanje, čitanje riječi i rečenica pisanih ćirilčnim pismom; Ščitavanje, čitanje kratkog teksta pisanog ćirilčnim pismom uz reprodukciju pročitanog u nekoliko rečenica (znakovno i/ili verbalno); Ilustriranje pročitanog.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati štampana slova ćirilčnog pisma; - ščitavati riječ, rečenice i kratak tekst napisan ćirilčnim pismom; - ilustrirati sadržaj. 	<p>Moja okolina, Likovna kultura, Informatika</p>
<p>PISANJE:</p>		
<p>Usavršavanje tehnike pisanja pisanim slovima (latinično pismo); Prepisivanje riječi, rečenica, kraćeg teksta; Pisanje riječi i rečenica uz ilustrovane sadržaje iz neposredno datog okruženja; Pisanje kratkih rečenica o pročitanim sadržajima; Pisanje rečenica po diktatu; Pismeno odgovaranje na kratka postavljena pitanja; Opisivanje bića, predmeta i pojava po slici (slike u nizu), Pisanje kratkih priča na osnovu slika; Usvajanje i pisanje štampanim slovima ćirilice.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - usavršiti tehniku pisanja pisanim slovima; - prepisivati riječi, kratke rečenice i tekstove pisanim slovima; - pisati riječi i rečenica uz ilustrovani sadržaj; - pisati kraće rečenice o pročitanim sadržajima; - pisati kratke rečenice po diktatu; - pismeno sastavljati rečenice; - postavljati pitanja i odgovarati na postavljena pitanja; - pismeno odgovarati na kratka napisana pitanja; - opisivati bića, predmete i pojave kratkim rečenicama; - pisati štampana slova ćirilice. 	

<p>KNJIŽEVNOST I LEKTIRA</p> <p>KNJIŽEVNOST:</p> <p>Priča, bajka (uočavanje hronološkog toka događaja, uočavanje najvažnijih trenutaka u priči, određivanje mjesta i vremena radnje, likovi - glavni i sporedni i njihove osobine); Priča u stripu (dramatizacija priče u stripu); Pjesma (čitanje i učenje napamet); Igrokaz – izvođenje lakšeg igrokaza; Objašnjavanje značenja novih i manje poznatih riječi.</p> <p><i>(Tekstovi će biti prilagođeni i primjenjivani u skladu sa mogućnostima učenika, interpretirani verbalno i znakovnim jezikom).</i></p> <p>KNJIŽEVNI TEKSTOVI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Šukrija Pandžo: List na putu; - Ahmet Hromadžić: Plamena; - Alija H. Dubočanin: Želja; - Azra Mulalić: Lastavice; - Narodna basna: Vrba i trn; - Jermenska priča: Čup sa zlatom; - Stanislav Femenić: Ratoborni snješko; - Bisera Alikadić: Na pijaci; - Rizo Džafić: Skrovište; - Grigor Vitez: Zima se razboljela; - Oton Župančić: Zlatna kantica; - Ivica Vanja Rorić: Čudesna pjesma; - Zoran Jovanović: Drug; 	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati pjesmu, priču, basnu, bajku, stripi igrokaz; - uočavati tok događaja, najvažnije trenutke u priči, likove i njihove osobine; - određivati mjesto i vrijeme radnje; - recitovati dio pjesme napamet; - prepoznati, reproducirati i primjenjivati nove pojmove iz pjesama i priča (verbalno i/ili znakovno). 	<p style="text-align: center;">Moja okolina, Likovna kultura, Informatika</p>
--	--	---

<ul style="list-style-type: none"> - Ezop: Lav i lisica; - Fikreta Kenović-Salihović: Asja; - Šimo Ešić: Kako je procvjetala prva visibaba; - Stanko Rakita: Cvjetovi; - Viktor Majić: Ljepotica zima <p>LEKTIRA: (2 lektire po izboru nastavnika, prilagođene, a u skladu sa mogućnostima učenika).</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Grimove bajke (bajka po želji); 2. Andersenove bajke (bajka po želji); 3. Šimo Ešić: Vezena torbica; 4. Ahmet Hromadžić: Zelena šuma (Priče: Ledena gora, Prijatelji). 		
<p>JEZIK: RJEČNIK, GRAMATIKA, PRAVOGOVOR, PRAVOPIS, ZNAKOVNI JEZIK, HISTORIJA JEZIKA</p> <p>RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK:</p> <p>Proširivanje rječnika učenika i usavršavanje sposobnosti komuniciranja usmenim i pismenim putem; Samostalno iskazivanje ličnih želja, stavova i poruka; Razumijevanje i upotreba pitanja i davanje adekvatnih odgovora; Usvajanje pojmova na znakovnom jeziku; Proširivanje i bogaćenje rječnika znakovnog jezika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, reproducirati i primjenjivati nove pojmove i kratke rečenice (verbalno i/ili znakovno); - iskazivati želje, stavove i poruke (verbalno i /ili znakovno); - postavljati pitanja i davati odgovore na njih (verbalno i/ili znakovno); - primjenjivati znakovni jezik u komunikaciji; - koristiti slikovni rječnik i video lekcije znakovnog jezika. 	<p style="text-align: center;">Moja okolina, Informatika</p>

<p>GRAMATIKA:</p> <p>Vrste riječi; Imenice (vlastite i zajedničke); Glagoli (radnja, stanje, zbivanje); Rečenica (izjavna, upitna, uzvična; potvrdna i odrična); Subjekt i predikat.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati vlastite i zajedničke imenice; - uočavati i primjenjivati glagole (radnja, stanje i zbivanje); - razlikovati izjavnu, upitnu, uzvičnu te potvrdnu i odričnu rečenicu; - uočavati i prepoznavati subjekat i predikat. 	<p style="text-align: center;">Moja okolina, Informatika</p>
<p>PRAVOGOVOR I PRAVOPIS:</p> <p>Pravilan izgovor i pisanje glasova č, ć, đ, dž i glasovnih skupova -je, -ije; Veliko slovo - pisanje imena planina, polja, rijeka, naziva praznika; Pisanje odrične rječice „ne“ uz glagole; Pisanje upitne rječice „li“ u upitnim rečenicama.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno izgovarati i pisati glasove č, ć, đ, dž, te glasovnih skupova -je, -ije u poznatim riječima; - pisati imena planina, polja, rijeka i praznika velikim slovom; - pisati odričnu rječicu –ne u poznatim glagolima; - pisati upitnu rječicu –li u poznatim upitnim rečenicama. 	<p style="text-align: center;">Moja okolina, Informatika</p>
<p>KULTURA IZRAŽAVANJA</p> <p>Prepričavanje teksta (usmeno i pismeno) na osnovu detaljnih pitanja – (odgovori na pitanja); Pričanje događaja po nizu slika; Pričanje događaja predstavljenog jednom slikom (događaji i doživljaji, igra, druženje, rad..).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - usmeno (verbalno i/ili znakovno) i pismeno prepričavati kratki tekst uz pomoć detaljnih pitanja; - pričati (verbalno i/ili znakovno) i pisati događaj po nizu slika; - pričati (verbalno i/ili znakovno) i pisati događaj po nizu slika. 	<p style="text-align: center;">Moja okolina, Likovna kultura i Informatika</p>
<p>MEDIJSKA KULTURA</p> <p>Animirani film (gledati animirani film po izboru u korelaciji sa lektirom); Dječiji film; Igrani film (glumac, uloga, gluma); Biblioteka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati animirani film, dječiji film, igrani film; - razlikovati pojmove glumac, uloga, gluma); - upoznati biblioteku. 	<p style="text-align: center;">Likovna kultura i Informatika</p>

IV RAZRED

CILJ

Cilj nastave Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti u četvrtom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je usavršiti pravilan i jasan izgovor glasova, riječi i rečenica, razvijati sposobnosti slušanja i čitanja govora sa usta sagovornika, usavršavati tehniku čitanja sa razumijevanjem (kratkih tekstova), usavršavati tehniku pisanja štampanim i pisanim slovima latinice i ćirilice, te razvijati govor i jezik u cilju sporazumijevanja.

ZADACI

- Usavršavanje pravilnog, čistog i jasnog izgovora riječi i rečenica u cilju ostvarivanja svakodnevne komunikacije;
- Usavršavanje sposobnosti slušanja u cilju razvoja govora;
- Osposobljavanje učenika da tačno i sa razumijevanjem čitaju govor sa usta i lica drugih osoba;
- Razumijevanje postavljenih pitanja i davanje adekvatnog odgovora na njih;
- Razumijevanje sadržaja pisanog teksta;
- Bogaćenje i proširivanje rječnika učenika novim pojmovima;
- Bogaćenje i širenje rječnika znakovnog jezika;
- Usavršavanje tehnike pisanja pisanim slovima ćirilice;
- Usvajanje, uočavanje i primjena pravopisnih pravila; u govoru i pisanju
- Usvajanje gramatike i primjena u govoru i pisanju; (rod i broj imenica, zbirne i gradivne imenice, lične i prisvojne zamjenice, opisni, prisvojni i gradivni pridjevi, glavni i redni brojevi i prosta proširena i prosta neproširena rečenica);
- Usavršavanje tehnike čitanja (tekst) sa razumijevanjem pročitanoog sadržaja;
- Osposobljavanje učenika za samostalno usmeno i pismeno izražavanje i iskazivanje svojih misli, osjećanja i želja;
- Razvijanje ljubavi i interesovanja prema knjizi i čitanju.

IV RAZRED

(6 sati sedmično – 210 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>GOVOR I SLUŠANJE</p> <p>USAVRŠAVANJE ARTIKULACIJE GLASOVA, RAZVOJ SLUŠANJA</p> <p>Usavršavanje artikulacije i korekcija izgovora svakog glasa (po potrebi); Vježbe za postizanje pravilne intonacije, naglasaka i ritma u govoru učenika; Vježbe pravilnog izgovora riječi i rečenica uz primjenu adekvatnih pauza; Spajanje riječi u rečenice.</p> <p>ČITANJE GOVORA SA LICA I USTA SAGOVORNIKA</p> <p>Vježbe čitanja govora sa lica i usta sagovornika; Uvježbavanje dijaloga u komunikaciji (pitanje-odgovor).</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pravilno izgovarati glasove; - pravilno izgovarati riječi i rečenice (intonacija, naglasak, ritam uz primjenu adekvatnih pauza); - formirati rečenice od datih riječi. <ul style="list-style-type: none"> - čitati pojmove sa lica i usta sagovornika; - primjenjivati dijalog u komunikaciji, postavljati pitanja, pravilno odgovarati. 	<p>Moja okolina, Specifični rehabilitacijski postupci</p>
<p>ČITANJE, PISANJE</p> <p>ČITANJE: LATINIČNO PISMO</p> <p>Usavršavanje tehnike čitanja (tekstovi napisani štampanim latiničnim pismom - čitanje naglas, u sebi, po ulogama, recitovanje); Razumijevanje sadržaja pročitaneog teksta (priče, bajke, basne, recitacije sa posebnim akcentom na pravilnosti i ritam govora);</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno čitati naglas, u sebi, po ulogama; - uočavati događaj, tok događaja, glavne i sporedne likove; - odgovarati na postavljena pitanja vezana za pročitani sadržaj; - uočavati radnju, likove i njihove osobine; 	<p>Moja okolina, Informatika</p>

<p>Interpretacija tekstova (odgovori na pitanja, uočavanje radnje, uočavanje likova i njihovih osobina, ilustracija sadržaja teksta...); Dramatizacija tekstova (reprodukcija tekstova po ulogama).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - dramatisirati sadržaje tekstova po ulogama. 	
<p>ĆIRILIČNO PISMO</p>		
<p>Usavršavanje tehnike čitanja (riječ, rečenica i kratki sadržaj napisanih ćiriličnim pismom); Razumijevanje sadržaja napisanih ćiriličnim pismom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - čitati kratke sadržaje napisane ćiriličnim pismom uz razumijevanje pročitano. 	
<p>PISANJE: LATINIČNO PISMO</p>		
<p>Usavršavanje tehnike pisanja pisanim slovima (latinično pismo); Prepisivanje riječi, rečenica, kraćeg teksta; Pisanje kratkih rečenica uz ilustrirane sadržaje iz neposredno datog okruženja; Pisanje rečenica o pročitanim sadržajima; Pisanje po diktatu; Pismeno odgovaranje na kratka postavljena pitanja; Opisivanje slike; Prepričavanje kratkog teksta svojim riječima (verbalno i/ili znakovno).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepisivati riječi, kratke rečenice i tekstove pisanim slovima; - pisati sadržaje pisanim slovima; - pisati kratke rečenice uz ilustrovane sadržaje; - pisati rečenice o pročitanim sadržajima; - pisati kratke rečenice po diktatu; - postavljati pitanja i odgovarati na njih; - pismeno odgovarati na kratka napisana pitanja; - opisivati slike kratkim rečenicama; - prepričavati kraći tekst svojim riječima (verbalno i/ili znakovno). 	
<p>ĆIRILIČNO PISMO:</p> <p>Usvajanje pisanih slova ćirilice; Povezivanje slova u riječi; Prepisivanje riječi, rečenica i kratkih tekstova; Pisanje riječi i rečenica.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - usvojiti pisana slova ćirilice; - prepisivati i pisati pisanim slovima ćirilice. 	

<p>KNJIŽEVNOST I LEKTIRA</p> <p>KNJIŽEVNOST: Priča, bajka, basna - uočavanje hronološkog toka događaja, određivanje mjesta i vremena radnje, uočavanje likova (glavni i sporedni) i određivanje njihovih osobina (izgled, postupci, osobine), zauzimanje stava prema likovima, uočavanje osnovnog motiva i pouke, komparacija likova iz teksta sa likovima iz svakodnevnog života; Pjesma – osnovno osjećanje u pjesmi, stih, strofa; Objašnjavanje značenja novih i manje poznatih riječi.</p> <p><i>(Tekstovi će biti prilagođeni i primjenjivani u skladu sa mogućnostima učenika, interpretirani verbalno i znakovnim jezikom).</i></p> <p>KNJIŽEVNI TEKSTOVI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Jakov Jurišić: Srne na santi leda; - Zehra Hubijar: Kestenjar; - Ivan Cankar: Zastidio se majke; - Japanska bajka: Zlatna sjekira; - Enes Kahnedžati Zekerija: Zar vam nisam rekao; - Branko Ćopić: Izokrenuta priča; - Maja Gjerek - Lovreković: Zimska priča; - Aleksa Mikić: Neočekivani susret; - Oskar Vajld: Sebični džin; - Šukrija Pandžo: Kroz planinu kući; - Ezop: Hrabri miševi. 	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati pjesmu, priču, basnu, bajku, strip i igrokaz; - određivati mjesto i vrijeme radnje; - uočavati likove i njihove osobine; - formirati stav prema likovima; - uočiti motiv i pouku u pročitanom; - komparirati likove iz priča sa likovima iz svakodnevnog života; - uočiti osnovno osjećanje u pjesmi; - razlikovati pojmove strofa i stih; - prepoznati, reproducirati i primjenjivati nove pojmove iz pjesama i priča (verbalno i/ili znakovno). 	<p style="text-align: center;">Moja okolina, Likovna kultura</p>
---	---	--

<p>DRAMSKI TEKSTOVI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Željka Horvat - Vukelja: Reumatični kišobran; - Jadranka Čunčić-Bandov: Jesenska šumska šala. <p>PJESME:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Gustav Krklec: Prvi snijeg; - Kasim Deraković: Ljetna noć; - Muharem Omerović: Moja baka; - Zehra Hubijar: Za novi početak; - Tradicionalna romska pjesma: Čeragaška pjesma. <p>LEKTIRA:</p> <p><i>Lektira: (3 lektire po izboru nastavnika, prilagođene, a u skladu sa mogućnostima učenika)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ivica Vanja Rorić: Plavi vjetar; 2. Bisera Alikadić: Kraljica iz dvorišta; 3. Ahmed Hromadžić: Patuljak vam priča; 4. Karlo Kolodi: Pinokio. 	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati se sa knjigom, naslovnom stranom, autorom i sadržajem; - razumjeti pročitani sadržaj; - reproducirati verbalno i/ili znakovno ili dramatizirati sadržaj. 	
<p>JEZIK: RJEČNIK, GRAMATIKA, PRAVOGOVOR, PRAVOPIS, ZNAKOVNI JEZIK, HISTORIJA JEZIKA</p> <p>RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK:</p> <p>Bogaćenje rječničkog fonda učenika novim pojmovima (riječi u priči i pjesmi, riječi „opisivači“, riječi informacije, riječi poruke);</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno izgovarati riječi česte u svakodnevnom govoru; - razumjeti značenje riječi u tekstu i reproducirati ih 	<p>Moja okolina, Informatika</p>

<p>Usvajanje pojmova na znakovnom jeziku; Proširivanje i bogaćenje rječnika znakovnog jezika.</p> <p>GRAMATIKA:</p> <p>Imenice (rod i broj imenica, zbirne i građivne imenice); Zamjenice (lične i prisvojne); Pridjevi (opisni, prisvojni, građivni); Brojevi (glavni i redni); Subjekt i predikat; Rečenica: (prosta proširena i prosta neproširena rečenica).</p> <p>PRAVOGOVOR I PRAVOPIS:</p> <p>Veliko i malo slovo u pisanju imena: ulica, trgova, škola, knjiga, časopisa, pripadnika naroda i životinja.</p>	<p>verbalno i/ili znakovno;</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, reproducirati i primjenjivati nove pojmove i rečenice (verbalno i/ili znakovno); - koristiti slikovni rječnik i video lekcije znakovnog jezika; - primjenjivati znakovni jezik u komunikaciji. - razlikovati navedene vrste riječi u jednostavnim rečenicama; - prepoznavanje subjekta i predikata u rečenici; - koristiti i pisati prostu proširenu i prostu neproširenu rečenicu. - pisati imena ulica, trgova, škola, knjiga, časopisa, pripadnika naroda i životinja velikim početnim slovom. 	
<p>KULTURA IZRAŽAVANJA</p> <p>Prepričavanje teksta (usmeno i pismeno) na osnovu datog plana; Pričanje događaja predstavljenog jednom slikom (događaji i doživljaji, igra, druženje, rad.); Opis poznatog predmeta; Pisanje pisma (pismo obavijest, pismo zahvale); Pisanje razglednice.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - usmeno i pismeno prepričavati kratki tekst na osnovu plana (verbalno i/ili znakovno); - pričati (verbalno i/ili znakovno) i pisati događaj na osnovu slike; - opisivati predmet u nekoliko rečenica; - pisati pismo obavijesti i zahvale; - pisati razglednice. 	<p>Moja okolina, Likovna kultura, Informatika</p>
<p>MEDIJSKA KULTURA</p> <p>Vrste filma; Dokumentarni film; Crno-bijeli film i film u boji; Nijemi i zvučni film.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati vrste filma; - prepoznati dokumentarni film; - razlikovati crno-bijeli film i film u boji; - razlikovati nijemi i zvučni film. 	<p>Informatika</p>

V RAZRED

CILJ

Cilj nastave Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti za učenike oštećenog sluha i govora se zasniva na usvajanju govora i jezika, osnovnih pojmova iz gramatike, teorije i interpretacije književnosti, vježbama usmenog i pismenog izražavanja, pisanju kraćih vlastitih tekstova (pismenih sastava), upoznavanju sa filmskom i scenskom umjetnošću i medijskom kulturom, upoznavanje učenika sa najznačajnijim književnim ostvarenjima naroda Bosne i Hercegovine te ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku. Programski sadržaji za predmet Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost u radu sa učenicima oštećenog sluha su usmjereni na podsticanje interesa i ljubavi za učenje jezika.

ZADACI

- Usavršavanje pravilnog, čistog i jasnog izgovora riječi i rečenica u cilju ostvarivanja svakodnevne komunikacije;
- Usavršavanje sposobnosti slušanja u cilju razvoja govora;
- Osposobljavanje učenika da tačno i sa razumijevanjem čitaju govor sa usta i lica drugih osoba;
- Usavršavanje čitanja u funkciji razumijevanja sadržaja, doživljaja estetskih i etičkih vrijednosti teksta (tekstovi štampani latinicom i ćirilicom);
- Usavršavanje svih aspekata čitanja (pravilnost, brzina, izražajnost) uz upotrebu znakovnog jezika;
- Samostalno čitanje nepoznatih tekstova uz rad na razumijevanju sadržaja (vježbe čitanja raditi na prikladnim tekstovima);
- Čitanje s ciljem usvajanja novih riječi i bogaćenja rječnika;
- Razvijanje sposobnosti izražavanja misli, osjećanja, stavova logički strukturiranim i gramatički tačnim rečenicama uz uvažavanje kompozicijskih cjelina u pisanom radu;
- Dalji rad na usavršavanju tehnike pisanja i estetske strane rukopisa;
- Razvijanje jezičkih sposobnosti;
- Razvijanje sposobnosti samostalnog čitanja i izražavanja doživljaja književnih djela, kao i sposobnost procjene djela i poruke zauzimanje stava o djelu čitajući lektiru;
- Usvajanje znanja o jeziku, zakonitosti, pravila i normi našeg jezika i književnosti;
- Izražavanje značenja rečenicama koje su organizirane u skladu sa zakonitostima, pravilima i normama gramatike, ortoepije i ortografije;
- Razvijanje jezičko-komunikacijskih sposobnosti, osvješćivanje važnosti korektnog i lijepog govora u usmenoj i pisanoj formi, osposobljavanje učenika za usmeno i pismeno izražavaju;
- Ovladavanje jezičkim sredstvima potrebnim za uspješno izražavanje u pojedinim oblicima usmenog i pismenog izražavanja, bogaćenje i razvoj rječnika, razvoj govora i slušanja;
- Recepcija sadržaja filma, pozorišne predstave, TV-emisije, sadržaja štampe;
- Upoznavanje terminologije važne za snalaženje u svijetu medijske kulture;
- Podizanje kulturoloških navika, posjećivanja gradskih kina i pozorišta.

V RAZRED

(6 sati sedmično - 210 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>ČITANJE, PISANJE, GOVOR I SLUŠANJE:</p> <p>ČITANJE: Čitanje tekstova štampanih latiničnim i ćirilničnim pismom; Razvijanje tehnike čitanja, razumijevanje i reprodukcija pročitanog sa ili bez elemenata stvaralaštva; Čitanjem do novih pojmova, informacija i novih znanja; Čitanje kao činilac razvoja dječijeg govornog izraza; Čitanje u funkciji estetskog i etičkog odgoja; Čitanje sa i bez upotrebe znakovnog jezika.</p> <p>PISANJE: Prepisivanje (posebno njegovati urednost); Pravilno pisanje latinice i ćirilice; Pisanje po diktatu; Kreativno pisanje; Pisanje čestitki; Pisanje domaćih zadataka; Pisanje pismenih vježbi: tri u toku školske godine; Pisanje školskih pismenih zadaća: dvije tokom školske godine.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pažljivo čitati i slušati tekst s ciljem razumijevanja i donošenja zaključaka; - usvojiti tehniku čitanja sa razumijevanjem pročitanog; - postavljati pitanja i odgovarati na njih (razumijevanje pročitanog); - usvajati i ispravno koristiti nove riječi i izraze; - bogatiti rječnik; - pravilno čitati rečenice sa interpukcijskim znacima: tačka, upitnik, uzvičnik; - reproducirati pojedine strofe i kraće pjesme; - usvojene pjesme napamet recitovati: verbalno i na zankovnom jeziku; <ul style="list-style-type: none"> - uredno i tačno prepisivati; - pisati sadržaje po diktatu; - pisati čestitke; - uredno,čitko i tačno pisati i prepisivati na oba pisma. 	<p>Likovna kultura, Kultura življenja, Priroda, Društvo</p>
<p>KNJIŽEVNOST I LEKTIRA</p> <p>KNJIŽEVNI TEKSTOVI:</p> <p>- Alija Dubočanin: “Šarko“;</p>	<p>- razgovarati o pročitanom</p>	

<ul style="list-style-type: none"> - Ahmet Hromadžić: "Vodeni cvjetovi"; - Ela Peroci: "Majčin dar"; - Narodna priča: "Ko je na svijetu najjači"; - A. S. Puškin: "Bajka o ribaru i ribici"; - Stevan Bulajić: "Sarka"; - Ešref Berbić: "Kako je otišlo ljeto"; - Aleksa Mikić: "Lipov cvat"; - Zejćir Hasić: "Jedini na svijetu" (igrokaz); - Nasiha Kapidžić-Hadžić: "Vezeni most"; - Rikica Ovadija: "Slikovnica"; - Grigor Vitez: "Ševina jutarnja pjesma"; - Bisera Alikadić: "San"; - Lirska pjesma: "Zaspi, sine, zaspi, milovanje"; - Gustav Krklec: "Bijeli grad"; - Dragan Kulidžan: "Potočić"; - Šukrija Pandžo: "Posljednje laste"; - Stanko Rakita: "Vjetar u žitu"; - Basna: "Lisica i gavran" <p>LEKTIRA:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ahmet Hromadžić: Patuljak vam priča; - Alija Dubočanin: Tiha rijeka djetinjstva; - Rudyard Kipling: Knjiga o džungli; - Đani Rodari: Putovanje plave strijele; - Mato Lovrak: Vlak u snijegu; - Ismet Bekrić: Jesen u gradu (izabrane pjesme); - Ivica V. Rorić: Izbor; - Nasiha K. Hadžić: San o 	<p>tekstu, opisivati likove i njihove postupke, prepoznavati događaje i tok radnje;</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati mjesto i vrijeme radnje u tekstu; - određivati temu i osnovne ideje teksta; - pamtit i značenja novih i manje poznatih riječi; - razlikovati književne pojmove i pojmove iz teorije književnosti bajke i basne; - uočavati lirske i epske slike, osnovno osjećanje, zapažati ritam, izražavati dojam; - reproducirati naučeno; - pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - prepoznati i objašnjavati ključne ideje teksta. i njihove razrade. 	<p>Likovna kultura, Matematika, Kultura življenja, Priroda, Društvo</p>
--	--	---

<p>livadici - igrokaz;</p> <ul style="list-style-type: none"> - Ivica V. Rorić Izbor iz bošnjačke poezije i proze za djecu; - Ismet Bekrić: Pjesme; - Lewis Carrol: Alisa u zemlji čuda. <p>Napomena: <i>Realizovati šest lektira po izboru sa popisa. Prilagoditi tekst ili raditi odlomak iz knjige.</i></p>		
<p>JEZIK: RJEČNIK, GRAMATIKA, PRAVOGOVOR, PRAVOPIŠ, ZNAKOVNI JEZIK, HISTORIJA JEZIKA</p> <p>RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK: Usvajanje novih riječi, ponavljanje riječi na znakovnom jeziku, objašnjavanje nepoznatih riječi u književnom tekstu;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati riječi pokazane na znakovnom jeziku; - reproducirati riječi i izgovarati ih; - izgovorene riječi pokazivati znakovnim jezikom, pamtiti ih i upotrebljavati u samostalnom pismenom i usmenom izražavanju. 	<p>Kultura življenja, Likovna kultura, Informatika, Priroda, Društvo, Vjeronauka</p>
<p>GRAMATIKA:</p> <p>Abeceda; Azbuka; Vrste riječi: Imenice: zajedničke, vlastite, zbirne, gradivne, stvarne i nestvarne; Zamjenice: lične, prisvojne, pokazne; Pridjevi: opisni, prisvojni, gradivni; Pisanje prisvojnih pridjeva na -ski, -čki, -čki, -ov, -ev; Brojevi; Rečenica: Prosta neproširena i prosta proširena; Subjekat; Predikat; Atribut;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pisati i čitati latinicom i ćirilicom; - primjenjivati pravila standardne gramatike pri pisanju; - prepoznati i koristiti različite vrste riječi; - navoditi i koristiti proste i prosto proširene rečenice; - prepoznati i označavati upravni i neupravni - govor; - pretvarati neupravni govor u upravni i obrnuto; - davati primjere; - prepoznavati, razlikovati i označavati subjekat, predikat, atribut i objekat u 	<p>Kultura življenja, Likovna kultura, Informatika, Priroda, Društvo, Vjeronauka</p>

<p>Objekat; Upravni i nepravni govor.</p>	<p>rečenici.</p>	
<p>PRAVOGOVOR I PRAVOPIS:</p> <p>Veliko slovo u jednočlanim i višečlanim imenima gradova, naselja, zemalja; Pisanje brojeva slovima (glavni i redni); Pisanje i izgovor afrikata č, ć, dž i đ; Upotreba interpunkcijskih znakova u rečenici: zareza, crte, tačke, dvotačke, upitnika, uskličnika, navodnika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - slijediti pravopisna pravila i upute; - pisati veliko početno slovo u jednočlanim i višečlanim imenima gradova, naselja, zemalja; - pisati brojeve slovima; - pravilno izgovarati i pisati riječi sa č, ć, dž, đ; - primjenjivati pravopisna pravilima i znakove interpunkcije. 	<p>Kultura življenja, Likovna kultura, Informatika, Priroda, Društvo, Vjeronauka</p>
<p>KULTURA IZRAŽAVANJA:</p> <p>Naracija; Prepričavanje bez plana; Prepričavanje uz obavezno sastavljanje plana; Prepričavanje s usmjerenjem na sažimanje teksta; Pričanje na osnovu jedne slike ili niza slika; Pričanje na osnovu datih tematskih riječi; Pričanje događaja i doživljaja; Deskripcija; Opis lika; Opis pejzaža; Pisanje diktata.</p> <p><i>Za svaki oblik kulture izražavanja potrebno je predvidjeti jedan ili dva sata za govornu vježbu, jedan sat za pisanje pismene vježbe i jedan sat za ispravak.</i> <i>Napomena: U toku školske godine raditi dvije pismene</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i prepričavati najvažniji dio teksta ili sažetu fabulu; - savladavati vještinu i naviku samostalnog pisanja; - pisati kratke vlastite tekstove i pravilno primjenjivati narativne tehnike; - pričati događaje i doživljaje; - opisivati likove i pejzaž; - pisati po diktatu. 	<p>Likovna kultura, Kultura življenja, Priroda, Društvo, Informatika</p>

<p><i>zadace (na kraju prvog i na kraju drugog polugodišta) i tri pismene vježbe.</i></p>		
<p>MEDIJSKA KULTURA:</p> <p>Izražajna sredstva djela ekrana; Razumijevanje djela ekrana filma i televizije; Film - književno djelo: Vlak u snijegu (poređenje izražajnih mogućnosti); Pozorište - pozorišne predstave; <i>(Pozorište ne spada u medije, ali je u dosadašnjoj obrazovnoj praksi neizostavni dio medijske kulture. Da ne bi učenici bili uskraćeni za pozorišne sadržaje, pozorište je i u ishodima svrstano u oblast medija.)</i> Štampa.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati vrste medija; - koristiti medije u svrhu obrazovanja; - prepoznati temu i filmske junake; - prihvatitu posjetu pozorištu i kinu; - upoznati se sa štampom i koristiti je. 	<p>Likovna kultura, Kultura življenja, Informatika, Priroda, Društvo</p>

VI RAZRED

CILJ

Temeljni cilj predmeta Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost u šestom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je osposobiti učenike za jezičnu komunikaciju koja im omogućava ovladavanje sadržajima svih nastavnih predmeta i uključivanje u cjeloživotno učenje. Programski sadržaji za predmet Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost u radu sa učenicima oštećenog sluha su usmjereni na podsticanje samostalnog čitanja, tumačenja i razumijevanja pročitanoj te na usvajanje znanja iz gramatike i pravopisa.

ZADACI

- Razvoj govornih i čitalačkih vještina;
- Ovladavanje pravopisnom normom;
- Prepoznavanje značaja razumijevanja značenja i izražavanja smislenim rečenicama;
- Upoznavanje povijesti bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti;
- Upoznavanje djela svjetske, regionalne i bosanskohercegovačke književnosti;
- Razvijanje čitalačke kulture kao osnove znanja i samoobrazovanja;
- Ovladavanje gramatikom, upoznavanje sa vrstama riječi, proširivanje znanja o rečenici i dijelovima rečenice;
- Razvijanje samomotivacije i potrebe za kontinuiranim učenjem;
- Ovladavanje jezičkim sredstvima potrebnim za uspješno izražavanje u pojedinim oblicima usmenog i pismenog izražavanja, bogaćenje i razvoj rječnika, razvoj govora i slušanja;
- Obogaćivanje emotivnog svijeta, razvoj učeničkih sposobnosti za verbalno izražavanje riječima;
- Razvijanje samopouzdanja i samopoštovanja;
- Razvijanje samostalnosti i kreativnosti;
- Sticanje jezičke, književne i medijske kulture;
- Usvajanje novih riječi i njihovo korištenje kako na znakovnom jeziku, tako i u usmenom i pismenom izražavanju.

VI RAZRED

(6 sati sedmično – 210 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>ČITANJE I PISANJE, GOVOR I SLUŠANJE</p> <p>Učenici čitaju kraće tekstove, odabrane književne tekstove u čitanci prilagođene za slušno oštećene učenike; Čitaju govor sa usana, slušaju govor nastavnika i pišu diktate (diktat uz kombinaciju verbalnog govora i znakovnog jezika); Pišu i prepisuju rečenice, piše kraće pismene sastave; <i>Pisanje školskih pismenih zadaća: dvije tokom školske godine;</i> <i>Pisanje pismenih vježbi: tri u toku školske godine;</i> Pisanje domaćih zadataka.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - čitati sa svrhom i razumijevanjem; - pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - pravilno i umjereno brzo čitati tekst, razumjeti pročitano i slušano; - čitati i razumjeti književne tekstove različite složenosti; - pokazati razumijevanje izgovorenih riječi i rečenica; - pisati i usavršavati svoj pisani rad primjećujući i primjenjujući pravila standardne gramatike; - uočiti da govore i slušaju radi prenosa i razumijevanja informacija. 	<p>Učenici će učiti jezik i proširivati svoj rječnik primjenjujući i fond riječi stečen kroz učenje drugih školskih predmeta u okviru datih tema. Već usvojena znanja i fond riječi će olakšati razumijevanje pojedinih književnih i informativnih tekstova različitog tipa. Prilikom učenja učenici će također koristiti stečena znanja iz drugih predmeta (npr. Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, kao i teme koje se obrađuju na časovima odjeljenske zajednice itd.) što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Korelacija između Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti sa predmetom Likovna kultura je česta i izuzetno primjenjiva u radu sa našim učenicima bez obzira o kojim je razredima riječ. Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih planova i interdisciplinarnih projekata.</p>

<p>KNJIŽEVNOST I LEKTIRA</p> <p>KNJIŽEVNI TEKSTOVI:</p> <p>Narodna lirska pjesma: S one strane Plive; Narodna epska pjesma iz BiH (po izboru); Usmena narodna proza: bajka, basna, kratka priča.</p> <ul style="list-style-type: none"> - S. S. Kranjčević: Lijep si, bijeli svijete; - J. Dučić: Selo; - A. B. Šimić: Ah, evo opet; - M. Bećirbašić: Harfa; - M. Šarić: Zavičaj; - B. Alikadić: San; - I. Kajan: Žuta ptica; - Z. Hasić: Praviš se važan; - S. Kulenović: Gromovo đule; - Dž. D. Selindžer: Drugi najbrži dječak na svijetu; - B. Prosenjak: Otac; - I. Sekulić: Bura (odlomak); - P. Kočić: Jablan; - I. V. Rorić: Pjesma; - Š. Ešić: Cvjetko; - I. Samokovlija: Dječak Aron; - H. K. Andersen: Slavuj; - I. Singer: Ole i Trufa; - N. Ibrišimović: Sijelo mudraca; - J. Swift: Guliverova putovanja (odlomak); - R. Pavlović: Jarac u pozorištu; - G. Vitez: Plava boja snijega (igrokaz) 	<ul style="list-style-type: none"> -pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; -uočavati lirske slike, motive i stilsko izražajna sredstava u narodnoj književnosti; -razlikovati usmene lirske i epske vrste; -uočavati likove i motive u bajci; -prepoznavati osnovna osjećanja izražena u pjesmi; -otkrivati lirske slike, motive, poente pjesme i stilsko-izražajna sredstva u poeziji; -prepoznavati epitete, poređenja, personifikacije, onomatopeje; -razlikovati pripovijetke, roman i igrokaz prema najizraženijim obilježjima. -prepričavati fabulu ukratko (najvažniji događaj i lik, osnovna obilježja lika). -analizirati likove, događaje i ideje, te njihove međuodnose u tekstu. -određivati teme, poruke na osnovu razumijevanja teksta, osuđivanje negativnih postupaka likova; -povezivati sadržaje s konkretnim pojavama iz života; -pravilno pratiti slijed događaja, uz pridržavanje uzročno-posljedičnih odnosa; -ilustrirati obrađene tekstove. 	<p style="text-align: center;">Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika</p>
--	---	---

<p>LEKTIRA:</p> <p><i>“Knjige su naočale kroz koje gledamo svijet.” (Eduard von Feuchtersleben)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. S. Pilić: Mrvice iz dnevnog boravka 2. B. Ćopić: Orlovi rano lete 3. Š. Pandžo: Ruka na kosi 4. Z. Balog: Nevidljiva Iva 5. Astrid Lindgren: Pipi Duga Čarapa 6. A. Isaković: Lijeve priče 7. Ž. Ivanković: Zvezdangrad 9. V. Milošević. Djeca su vojska najjača (izbor) 10. B. Alikadić Voz do neba 11. D. Defo: Robinzon Kruso <p><i>Preporuka:</i> <i>Realizovati šest lektira po izboru sa popisa. Prilagoditi tekst ili raditi odlomak iz knjige</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> -pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - citirati konkretne tekstove pri pisanju ili govoru u svrhu argumentovanja zaključaka donesenih na temelju teksta; - prepoznavati i objašnjavati ključne ideje teksta i njihove razrade; - rezimirati ključne ideje na osnovu detalja koji ih dokazuju; - analizirati likove, događaje i ideje, te njihove međudnose u tekstu; - ilustrirati obrađene tekstove; - povezati književna djela sa filmskom obradom djela. 	<p>Historija, Biologija, Geografija, jeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika</p>
<p>JEZIK: GRAMATIKA, PRAVOGOVOR I PRAVOPIS, RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK, HISTORIJA JEZIKA</p> <p>GRAMATIKA:</p> <p>Glasovi: samoglasnici i suglasnici; Slog – dužina sloga; Riječ (značenje, oblik i funkcija): Pisana i usmena riječ; Samostalne riječi (riječi koje imaju samostalno, vlastito značenje); Nesamostalne riječi (riječi koje nemaju samostalno značenje);</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati i prepoznavati samoglasnike i suglasnike, praviti slogove; - prepoznati značaj ljepote riječi i njenu pravilnu upotrebu; - navoditi i izdvajati samostalne i nesamostalne riječi; - prepoznati i navesti stilsko izražajno sredstvo u kojem se glasovima oponašaju 	<p>Tjelesni i zdravstveni odgoj, Informatika, Likovna kultura, Biologija</p>

<p>Onomatopejske riječi.</p> <p>Vrste riječi: Promjenjive, polumpromjenjive i nepromjenjive riječi</p> <p>Glagoli;</p> <p>Pomoćni glagoli biti i htjeti;</p> <p>Imenice;</p> <p>Deklinacija imenica;</p> <p>Nazivi i značenja padeža;</p> <p>Glasovne promjene u deklinaciji imenica;</p> <p>Pridjevi; Opisni, prisvojni i gradivni; Deklinacija pridjeva;</p> <p>Zamjenice: Lične, prisvojne, upitne, odnosne, opće, prisvojne, pokazne, odrične i neodređene</p> <p>Deklinacija ličnih zamjenica</p>	<p>određeni zvukovi iz prirode, životinjsko glasanje ili neki zvuci koji nas podsjećaju na neki predmet;</p> <p>- razlikovati osnovne uloge promjenjivih i nepromjenjivih riječi; - uočiti osnove i nastavke u promjenjivoj riječi;</p> <p>- ponoviti će glagole i prepoznavati ih u rečenici; - ponavljati pomoćne glagole i zapamtiti njihovu pravilnu upotrebu;</p> <p>- ponoviti će imenice i prepoznati ih u rečenici; - nabrojati i imenovati padeže i odabrati pravilan padež; - primijeniti padežne oblike u govoru, pismu (oblici s provedenim glasovnim promjenama); - prepoznati jednake oblike riječi u različitim padežima; - uočiti promjene u nastavcima imenica; - izreći pravilno imenice u kojima je došlo do neke glasovne promjene; - ponoviti pridjeve; - odabrati pridjeve i prepoznavati ih u rečenici; -povezati deklinaciju pridjeva sa deklinacijom imenica; -ponoviti zamjenice i koristiti u samostalnom pismenom i usmenom izražavanju; - odabrati zamjenice i prepoznavati ih u rečenici; - povezati deklinaciju zamjenica sa deklinacijom imenica;</p>	<p>Historija, Geografija, Informatika</p>
--	---	---

<p>Brojevi: Glavni, redni i zbirni brojevi;</p> <p>Deklinacija brojeva;</p> <p>Nepromjenjive riječi: Prilozi (mjesto, vremena, načina); Prijedlozi; Veznici; Uzvici; Riječice;</p> <p>Rečenica: Predikat; Subjekt; Atribut; Objekat; Priloške odredbe u rečenici (mjesto, vrijeme, način); Rečenica s izrečenim i neizrečenim subjektom, rečenica s više subjekata, rečenica bez subjekta, krnja rečenica.</p> <p><i>(Navedene programske jedinice uskladiti s mogućnostima djece te ih postupno uvoditi u osnovne gramatičke pojmove i kategorije).</i></p> <p>PRAVOGOVOR I PRAVOPIS:</p> <p>Veliko slovo u jednočlanim i višečlanim nazivima planeta, kontinenta, okeana, država, naroda i naseljenih mjesta; Pisanje i izgovor superlativa pridjeva; Veliko slovo u pridjevima izvedenim od vlastitih imena; Izgovor i pisanje riječi u</p>	<p>- imenovati brojeve, prepoznati ih u rečenici i razvrstati u tabelama; - prepoznati deklinaciju u pisanju brojeva;</p> <p>- prepoznati vrste riječi, odabrati ih i dopunjavati u rečenici; - pamti i koristiti riječi u samostalnom pismenom i usmenom izražavanju, razvrstavati ih u tabeli;</p> <p>- prepoznati i u rečenici označavati subjekat, predikat, atribut, objekat i priloške odredbe, analizirati rečenicu; - prepoznati rečenicu s izrečenim i neizrečenim subjektom, izreći samostalno rečenicu s više subjekata i rečenicu bez subjekta; - vladati pravilima standardne gramatike i njihovom primjenom pri pisanju.</p> <p>- primjenjivati pravopisna pravila o velikom slovu; - služiti se superlativom i pamti pisanje riječi u superlativu; - slijediti pravopisna pravila i upute;</p>	<p>Matematika, Geografija, Likovna kultura</p>
---	---	--

<p>KULTURA IZRAŽAVANJA:</p> <p>Razgovor;</p> <p>Prepričavanje;</p> <p>Privatni i službeni razgovor;</p> <p>Recitacija;</p> <p>Pričanje kao pripovjedačka (narativna) vrsta izražavanja u nastavi ili doživljaju;</p> <p>Pričanje stvarnog događaja (hronološko i retrospektivno);</p> <p>Pričanje prema zadanoj slici;</p> <p>Opisivanje: bića (portret);</p> <p>Pisanje diktata (<i>s obzirom na pravopisne pojave obrađene u 5. i 6. razredu: kontrolni diktat, diktat s predusretanjem grešaka, slobodni diktat</i>)</p> <p>Pisanje pisama i mobitelske poruke;</p> <p>Pisanje pismenih vježbi (<i>tri u toku školske godine</i>);</p> <p>Pisanje školskih pismenih zadaća (<i>dvije u toku školske godine</i>).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pripremati se i sudjelovati efikasno u nizu razgovora i saradnji s različitim sagovornicima; - prepoznavati i prepričavati najvažniji dio teksta ili sažetu fabulu; - objasniti i prepoznati osnovna obilježja službenoga razgovora; - nastojati da tečno i jasno govore stihove; - savladavati vještinu i naviku samostalnog pisanja; - pisati vlastite tekstove i pravilno primjenjivati narativne tehnike; - analizirati poznate (obrađene) teme i tekstove i pisati vlastiti kraći tekst. <ul style="list-style-type: none"> - zapamtiti i primjeniti pravila pisanja pisma, mobitelske poruke, uputnice, priznanice; - pokazati da samostalno mogu napisati vlastiti tekst. 	<p style="text-align: center;">Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika</p>
<p>MEDIJSKA KULTURA</p> <p>Osnovne vrste medija: štampani i elektronski;</p> <p>Televizija;</p> <p>Internet (postanak i razvoj);</p> <p>Novine, časopisi, strip;</p> <p>Film (postanak, historijat,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati vrste medija; - usporediti ih i upoznati najvažnije vrste tv emisija; - upoznati se sa prednostima i opasnostima interneta; <ul style="list-style-type: none"> - upoznati se s najznačajnijim dnevnim i periodičnim novinama/časopisima; - napraviti strip; 	<p style="text-align: center;">Informatika, Likovna kultura, Demokratija i ljudska prava, Društvo/Kultura/Religija</p>

<p>filmski rodovi i vrste); Film: Doživljaji Huckleberryja Finna; Animirani film <i>Poklon</i>; Pozorište kao književno – scenska umjetnost: scena, kulisa, pozorišni prostor; <i>(Pozorište ne spada u medije, ali je u dosadašnjoj obrazovnoj praksi neizostavni dio medijske kulture. Da ne bi učenici bili uskraćeni za pozorišne sadržaje, pozorište je i u ishodima svrstano u oblast medija.)</i></p> <p>Biblioteka i uloga školske biblioteke u nastavi maternjeg jezika; Nastavni čas lektire u školskoj biblioteci</p>	<p>- prepoznati temu, izdvojiti filmske junake, razlikovati filmske vrste, izgraditi lični stav o pogledanom filmu i predstavi; - prihvatiti posjetu pozorištu i kinu;</p> <p>- prepoznati značaj biblioteke, prihvatiti naviku čitanja i korištenja biblioteke.</p>	
---	---	--

VII RAZRED

CILJ

Cilj nastave Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti u sedmom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je usmjeren na usvajanje osnovnih pojmova iz gramatike, teorije i interpretacije književnosti, usmeno i pismeno izražavanje, stvaranje vlastitih kraćih pismenih sastava, te razvoj komunikacijskih vještina. Programski sadržaji su usmjereni na podsticanje interesa i ljubavi za učenje jezika.

ZADACI

- Usvajanje jezičkih znanja; proširivanje znanja o prosto proširenoj i prosto neproširenoj rečenici, prepoznavanje i analiza složene rečenice, razlikovanje i pravilna upotreba glagolskih oblika, korištenje različitih vrsta riječi;
- Usmeno i pisano služenje jezikom u svakodnevnom ophođenju u savremenoj civilizaciji i društvu;
- Usvajanje pravopisnih i ortoepskih pravila - upoznavanje sa pravilima standardnog jezika;
- Produblivanje književnih znanja i čitalačkih vještina;
- Obrazovanje i odgoj učenika kao slobodne, kreativne i kulturne ličnosti;
- Sticanje jezičkog znanja, jezičke kulture i sposobnosti za upotrebu bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti u svim tekstualnim vrstama i funkcionalnim stilovima;
- Sticanje književnog znanja i upoznavanje termina iz teorije književnosti;
- Sticanje čitalačkih navika s ciljem usvajanja novih riječi i bogaćenja rječnika;
- Razvijanje recepcijskih sposobnosti, osjetljivosti za umjetničko kazivanje, obogaćivanje emotivnog svijeta, smisla i sposobnosti za prepoznavanje i izražavanje ljepote riječima;
- Razvijanje jezičko-komunikacijskih sposobnosti, osvješćivanje važnosti korektnog i lijepog govora u usmenoj i pisanoj formi, osposobljavanje učenika da se samostalno usmeno i pismeno izražavaju;
- Prijevod znakovnog jezika, izgovor i pisanje tumačenih pojmova;
- Podizanje kulturoloških navika, posjećivanje gradskih kina i pozorišta.

VII RAZRED

(6 sati sedmično – 210 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>ČITANJE I PISANJE, GOVOR I SLUŠANJE</p> <p>Učenici čitaju lirske, pripovjedne i dramske tekstove prilagođene za učenike oštećenog sluha. Slušaju govor nastavnika i pišu diktate (diktat uz kombinaciju verbalnog govora i znakovnog jezika). Pišu i prepisuju rečenice, piše kraće pismene sastave; Pisanje dnevnika; Pisanje autobiografije; <i>Pisanje školskih pismenih zadaća: dvije tokom školske godine;</i> <i>Pisanje pismenih vježbi: tri u toku školske godine;</i> Pisanje domaćih zadataka.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - čitati sa svrhom i razumijevanjem; - pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - pravilno i umjereno brzo čitati tekst, razumjeti pročitano i slušano; - čitati i razumjeti književne tekstove različite složenosti; - pokazati razumijevanje izgovorenih riječi i rečenica; - pisati i usavršavati svoj pisani rad primjećujući i primjenjujući pravila standardne gramatike; - uočiti da govore i slušaju radi prenosa i razumijevanja informacija. 	<p>Učenici će učiti jezik i proširivati svoj rječnik primjenjujući i fond riječi stečen kroz učenje drugih školskih predmeta u okviru datih tema. Već usvojena znanja i fond riječi će olakšati razumijevanje pojedinih književnih i informativnih tekstova različitog tipa. Prilikom učenja učenici će također koristiti stečena znanja iz drugih predmeta (npr. Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, kao i teme koje se obrađuju na časovima odjeljenske zajednice itd.) što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Korelacija između Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti sa predmetom Likovna kultura je česta i izuzetno primjenjiva u radu sa našim učenicima bez obzira o kojim je razredima riječ. Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih planova i interdisciplinarnih projekata.</p>

<p>KNJIŽEVNOST I LEKTIRA:</p> <p>KNJIŽEVNI TEKSTOVI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - D. Cesarić: Voćka poslije kiše; - T. Ujević: Dažd; - N. Šop: Bakine naočari; - M. Krleža: Čovjek je lava; - M. Dizdar: Zapis o zemlji; - E. Kišević: Lampa na prozoru; - H. Humo: Akvarel; - S. Jesenjin: Pjesma o kuji; - V. Ilić: U poznu jesen; - D. Trifunović: Nešto važno da ti kažem; - Nerkesi: Pjesma o peru; - V. Novak: Iz velegradskog podzemlja (odlomak); - Z. Dizdarević: Naza vezilja; - Č. Sijarić: Hrt (odlomak); - S. Ćorović: Ibrahimbegov čošak; - A. P. Čehov: Vanjka; - K. Bruckner: Sadako hoće živjeti; - R. Pavlović: Čistač obuće; - M. M. Beškija: Sarajevski ljetopis (odlomak); - I. Sekulić: Oslo pod snijegom (odlomak); - Dnevnik Ane Frank (odlomak); - Hasanaginica (narodna balada); - Narodna lirska pjesma (sevdalinka) po izboru 	<ul style="list-style-type: none"> - pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - uočavati lirske slike, motive i stilsko izražajna sredstava u narodnoj književnosti; - razlikovati narodne lirske i epske vrste; -ilustrovati obrađene tekstove; - prepoznavati osnovna osjećanja izražena u pjesmi; - otkrivati lirske slike, motive, poente pjesme i stilsko-izražajna sredstva u poeziji; - prepoznavati epitete, poređenja, personifikacije, onomatopeje; - razlikovati pripovijetke, roman i igrokaz prema najizraženijim obilježjima; - prepričavati fabulu ukratko (najvažniji događaj i lik, osnovna obilježja lika); - analizirati likove, događaje i ideje, te njihove međuodnose u tekstu; - određivati teme, poruke na osnovu razumijevanja teksta, osuđivanje negativnih postupaka likova; - povezivati sadržaje s konkretnim pojavama iz života; - pravilno pratiti slijed događaja, uz pridržavanje uzročno-posljedičnih odnosa. 	<p style="text-align: center;">Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika, Građansko obrazovanje</p>
--	--	--

<p>LEKTIRA:</p> <p><i>“Često ćeš uvidjeti da je knjiga bolji prijatelj od čovjeka.”</i> (Luigi Settembrini)</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Alija H. Dubočanin: Brod na vidiku (Izbor pripovjedaka) 2. P. Kočić: Pripovijetke 3. Skender Kulenović: Gromovo đule 4. Dragutin Tadijanović: Da sam ja učiteljica 5. Branka Primorac: Maturalac 6. Stevan Raičković: Na kraju grada (izbor poezije i proze) 7. Ezop: Basne 8. Nenad Radanović: Mali Jan (izbor pripovjedaka) 9. M. Antić: Plavi čuperak 10. Mark Tven: Kraljević i prosjak 11. Oskar Vajld: Sretni princ i druge bajke <p><i>Realizovati šest lektira po izboru sa popisa. Prilagoditi tekst ili raditi odlomak iz knjige.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - citirati konkretne tekstove pri pisanju ili govoru u svrhu argumentovanja zaključaka donesenih na temelju teksta; - prepoznavati i objašnjavati ključne ideje teksta i njihove razrade; - rezimirati ključne ideje na osnovu detalja koji ih dokazuju; - analizirati likove, događaje i ideje, te njihove međuodnose u tekstu; - ilustrovati obrađene tekstove; - povezati književno djelo i filmsko djelo. 	<p style="text-align: center;">Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika</p>
<p>JEZIK: GRAMATIKA, PRAVOGOVOR I PRAVOPIS, RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK, HISTORIJA JEZIKA</p> <p>GRAMATIKA:</p> <p>REČENICA; Jednostavna proširena rečenica; Predikat – imenski i</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i u rečenici označavati subjekat, predikat, atribut i objekat; - analizirati rečenicu; 	

<p>glagolski; Priložne oznake u rečenici (uzrok, količina, društvo); Objekt (izravni i neizravni); Atribut: pridjevni atribut i imenički atribut; Apozicija (pojam); Složena rečenica (pojam složene rečenice).</p> <p>GLAGOLI – leksičke osobine glagola: Glagolski oblik, lice i broj; Glagolski oblici; Prosti i složeni glagolski oblici; Glagoli po predmetu radnje-prijelaznost glagola; Glagolski vid; Infinitiv (infinitivna osnova i završeci); Glagolski pridjevi; Glagolske imenice; Prezent; Prezent pomoćnih glagola; Perfekt; Aorist.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati imenski predikat od glagolskog predikata; - primjenjivati i uočavati priložnu oznaku uzroka, društva i količine; - razlikovati izravni i neizravni objekt; - razlikovati pridjevni i imenički atribut; - prepoznati apoziciju; - prepoznati i analizirati složenu rečenicu; - ponoviti glagole i prepoznavati ih u rečenici; - ponavljati pomoćne glagole i zapamtiti njihovu pravilnu upotrebu; - svrstati glagole po predmetu radnje i glagolskom vidu; - označiti glagolske pridjeve i glagolske imenice; - pamti i ponavljati pravilnu upotrebu prezenta, perfekta i futura; - koristiti imperativ, prezent, perfekat i futur u govoru; - razlikovati i prepoznavati glagolsko vrijeme; - pokazati vladanje pravilima standardne gramatike i njihovom primjenom pri pisanju. 	<p style="text-align: center;">Tehnička kultura, Tjelesni i zdravstveni odgoj, Informatika, Likovna kultura, Biologija</p>
---	---	--

<p>Izricanje budućnosti futurom: futur I i futur II; Izricanje zapovijedi i molbe imperativom; Kondicional I i II; Glagolski prilozi.</p> <p><i>(Navedene programske jedinice uskladiti s mogućnostima djece te ih postupno uvoditi u osnovne gramatičke pojmove i kategorije).</i></p> <p>PRAVOGOVOR I PRAVOPIS:</p> <p>Veliko slovo u jednočlanim i višečlanim imenima pokrajina i krajeva, dijelova naselja, trgova i ulica; Pisanje etnika; Pisanje i izgovor zamjenice sebe (se) uz povratne glagole; Pisanje i izgovor aorista glagola biti i niječnice uz glagolske oblike; Izgovor i pisanje glagolskih oblika u kojima su provedene glasovne promjene (č, ć, je i ije u gl. oblicima); Zarez u jednostavnoj i složenoj rečenici (odvajanje apozicije, nabrajanje rečeničnih dijelova, nabranje rečenica)</p> <p>RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK:</p> <p><i>„Non scholae, sed vitae discimus – Ne za školu, već za život učimo.“ (Latinska izreka)</i></p> <p>- Usvajanje novih riječi;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - primjenjivati pravopisna pravila o velikom slovu; - slijediti pravopisna pravila i upute; - imenovati stanovnike izvedena od imena država i gradova; - prepoznati greške u pisanim vježbama i odabrati tačno napisane primjere i zadatke; - pravilno izgovarati i pisati riječi sa č, ć, dž i đ; - vladati pravopisnim pravilima i interpunkcijom. 	<p style="text-align: center;">Historija, Geografija, Informatika, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija</p>
--	---	---

<p>- Ponavljanje riječi na znakovnom jeziku; - Objašnjavanje nepoznatih riječi u književnim tekstovima.</p> <p><i>Koristiti slikovne rječnike, videozapise i lekcije na znakovnom jeziku.</i></p> <p>RAZVOJ STANDARDNOG (KNJIŽEVNOG) JEZIKA: Spomenici pismenosti u bosanskom, hrvatskom, srpskom jeziku (Humačka ploča, Povelja Kulina bana, natpisi na stećcima, prvi rječnici i gramatike); Štamparije u BiH.</p>	<p>- imenovati riječi koje su pokazane na znakovnom jeziku, reproducirati riječi i pamtiti ih; - izgovorene riječi iskazati na znakovnom jeziku, zapamtiti ih i upotrijebiti u samostalnom pismenom i verbalnom i neverbalnom izražavanju; - koristiti slikovne rječnike i video lekcije iz znakovnog jezika.</p> <p>- prepoznati spomenike kulture i upoznati se sa bogatom prošlošću naše zemlje.</p>	<p>Korelacija sa svim nastavnim predmetima.</p> <p>Historija, Geografija</p>
<p>KULTURA IZRAŽAVANJA:</p> <p>Pričanje događaja ili doživljaja hronološkim slijedom izlaganja; Pričanje događaja/ doživljaja uz upotrebu opisa (pejzaža ili lika); Opisivanje: opis zatvorenog prostora (interijer); opis otvorenog prostora (eksterijer); Pisanje pismenih vježbi (<i>tri u toku školske godine</i>) Pisanje školskih pismenih zadaća (<i>dvije u toku školske godine</i>)</p>	<p>- pripremati se i sudjelovati efikasno u nizu razgovora i saradnji s različitim sagovornicima; - pisati vlastite tekstove i pravilno primjenjivati narativne tehnike; - analizirati poznate (obrađene) teme i tekstove i pisati vlastiti kraći tekst;</p> <p>- pisati jednostavan sastav.</p>	<p>Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika</p>

<p>MEDIJSKA KULTURA</p> <p>Filmska izražajna sredstva: Kadar, plan, ugao snimanja Knjiga – film; Mark Twain: Kraljević i prosjak (igrani film); Henryk Sienkiewicz: Kroz pustinju i prašumu (igrani film); Pozorišna izražajna sredstva: govor, gluma, scenografija, kostimografija; <i>(Pozorište ne spada u medije, ali je u dosadašnjoj obrazovnoj praksi neizostavni dio medijske kulture. Da ne bi učenici bili uskraćeni za pozorišne sadržaje, pozorište je i u ishodima svrstano u oblast medija.)</i> Izražajna sredstva stripa: crtež, kvadrat, fabula prikazana kvadratima.</p> <p>Biblioteka i uloga školske biblioteke u nastavi maternjeg jezika Nastavni čas lektire u školskoj biblioteci</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznavati način stvaranja filma – uočavanje nastanka jednog kadra; - povezivati filma sa stripom, crtanje iz raznih uglova – pravljenje pokretnog stripa; - prepoznati uloge u filmu i pozorišnoj predstavi; - uočiti razliku između glume u pozorištu i glume pred kamerom; <ul style="list-style-type: none"> - poredati priču u stripu; - čitati strip; - prihvatiti posjetu pozorištu i kinu; - prepoznati značaj biblioteke, prihvatiti naviku čitanja i korištenja biblioteke. 	<p style="text-align: center;">Informatika, Likovna kultura, Građansko obrazovanje, Društvo/Kultura/Religija</p>
--	---	--

VIII RAZRED

CILJ

Cilj nastave Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti u osmom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora se zasniva na poticanju kontinuiranog razvoja učeničkih sposobnosti i komunikacijskih vještina, ali i na tome da se učenik osposobi i prihvati učenje i čitanje, samostalno usmeno i pismeno izražavanje u skladu sa normama i standardima našeg jezika.

ZADACI

- Čitanje s ciljem usvajanja novih riječi i bogaćenja rječnika;
- Osposobiti učenike za pravilno doživljavanje i razumijevanje književnog teksta;
- Osamostaliti učenika za analizu različitih književnih djela;
- Razvijati komunikacijske sposobnosti učenika;
- Razvijati učeničke mogućnosti u samostalnom pismenom i usmenom izražavanju;
- Razvijati i poticati ljubav ka čitanju i pisanju;
- Proširiti znanja iz jezika: upoznati se sa pisanjem složenih rečenica, proširiti znanja o složenim rečenicama (nezavisne i zavisne) i vrstama riječi;
- Razvijati sposobnosti izražavanja misli, osjećanja, stavova logički strukturiranim i gramatički tačnim rečenicama uz uvažavanje kompozicijskih cjelina u pisanom radu;
- Razvijati jezičko-komunikacijske sposobnosti (verbalno i na znakovnom jeziku);
- Usvajanje kulturoloških navika, posjećivanja gradskim kinima i pozorištima.

VIII RAZRED

(5 sati sedmično – 175 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>ČITANJE I PISANJE, GOVOR I SLUŠANJE</p> <p>Učenici čitaju kraće tekstove, odabrane književne tekstove u čitanci prilagođene za slušno oštećene učenike; Slušaju govor nastavnika i pišu diktate (diktat uz kombinaciju verbalnog govora i znakovnog jezika); Pišu i prepisuju rečenice, piše kraće pismene sastave; Pisanje školskih pismenih zadaća: dvije tokom školske godine; Pisanje pismenih vježbi: tri u toku školske godine; Pisanje domaćih zadataka.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - čitati sa svrhom i razumijevanjem; - pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - pravilno i umjereno brzo čitati tekst, razumjeti pročitano i slušano; - čitati i razumjeti književne tekstove različite složenosti; - pokazati razumijevanje izgovorenih riječi i rečenica; - pisati i usavršavati svoj pisani rad primjećujući i primjenjujući pravila standardne gramatike; - uočiti da govore i slušaju radi prenosa i razumijevanja informacija. 	<p>Učenici će učiti jezik i proširivati svoj rječnik primjenjujući i fond riječi stečen kroz učenje drugih školskih predmeta u okviru datih tema. Već usvojena znanja i fond riječi će olakšati razumijevanje pojedinih književnih i informativnih tekstova različitog tipa. Prilikom učenja učenici će također koristiti stečena znanja iz drugih predmeta (npr. Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, kao i teme koje se obrađuju na časovima odjeljenske zajednice itd.) što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Korelacija između Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti sa predmetom Likovna kultura je česta i izuzetno primjenjiva u radu sa našim učenicima bez obzira o kojim je razredima riječ.</p> <p>Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih planova i interdisciplinarnih projekata.</p>

<p>KNJIŽEVNOST I LEKTIRA</p> <p>KNJIŽEVNI TEKSTOVI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Lirska narodna pjesma: (Ljubavni rastanak, Nesretna djevojka ili Majka Fatu kroz tri gore više); - Narodna epsko – lirska pjesma: Smrt Omera i Merime; - D. Cesarić: Oblak; - V. Parun: Kad sunce umiva oči; - D. Bajezidagić: Gazel o Mostaru; - M Basho- Haiku pjesme - R. M. Rilke: Na uglu - J. Prevert: Za tebe ljubavi moja; - S. Jesenjin: Pismo majci; - D. Sekulić: Majka; - S. Kulenović: Stećak; - A. Sidran: San o Bašeskiji; - J. Kozarac: Moj djed; - Z. Kolarić: Suze kojih se stidim (odlomak); - E. Koš: Ujka Filip; - I. Andrić: Knjiga; - B. Ćopić: Bašta sljezove boje; - Z. Džumhur: Nekrolog jednoj čaršiji (odlomak iz putopisa); - M. Ogrizović: Hasanaginica (odlomak). 	<ul style="list-style-type: none"> - pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - uočavati lirske slike, motive i stilsko izražajna sredstava u narodnoj književnosti; - razlikovati usmene lirske i epske vrste; - prepoznavati osnovna osjećanja izraženih u pjesmi; - otkrivati lirske slike, motive, poente pjesme i stilsko-izražajna sredstva u poeziji; - prepoznavati epitete, poređenja, personifikacije, onomatopeje; -razlikovati pripovijetke, roman i igrokaz prema najizraženijim obilježjima. - prepričavati fabulu ukratko (najvažniji događaj i lik, osnovna obilježja lika). - analizirati likove, događaje i ideje, te njihove međudnose u tekstu; - određivati teme, poruke na osnovi razumijevanja teksta, osuđivanje negativnih postupaka likova; - povezivati sadržaj s konkretnim pojavama iz života; - pravilno pratiti slijed događaja, uz pridržavanje uzročno-posljedičnih odnosa; - ilustrirati obrađene tekstove. 	<p style="text-align: center;">Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika</p>
--	--	---

<p>LEKTIRA:</p> <p><i>„Knjiga nije hrana, ali je poslastica.“ (Tin Ujević)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ć. Sijarić: Zapisi o gradovima 2. N. Bazdulj: Ruža I - II 3. H. Bašić: Izbor pripovjedaka 4. D. Cesarić: Lirika (izbor poezije) 5. V. Parun: Pjesme (izbor) 6. Z. M. Jovanović: Bulke pored pruge 7. E. Kestner: Leteći razred 8. P. Bak: Veliki talas 9. Dnevnik Ane Frank 10. Desanka Maksimović: Strepnja (izbor poezije) 11. Isak Samokovlija: Nosač Samuel, Mirjamina kosa i druge pripovijetke <p><i>Realizovati šest lektira po izboru sa popisa. Prilagoditi tekst ili raditi odlomak iz knjige.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - citirati konkretne tekstove pri pisanju ili govoru u svrhu argumentovanja zaključaka donesenih na temelju teksta; - prepoznavati i objašnjavati ključne ideje teksta i njihove razrade; - rezimirati ključne ideje na osnovu detalja koji ih dokazuju; - analizirati likove, događaje i ideje, te njihove međudnose u tekstu; - ilustrirati obrađene tekstove; - povezati književna djela sa filmskom obradom djela. 	<p style="text-align: center;">Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika</p>
<p>JEZIK: GRAMATIKA, PRAVOGOVOR I PRAVOPIS, RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK, HISTORIJA JEZIKA</p> <p>GRAMATIKA:</p> <p>REČENICA: Jednostavna neproširena, jednostavna proširena, besubjektna i neoglagoljena rečenica; Članovi rečenice: samostalni (glavni) i nesamostalni (sporedni);</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati jednostavnu neproširenu i proširenu rečenicu; - poredati pravilan red riječi u rečenici; - izreći samostalno rečenicu s više subjekata i rečenicu bez 	

<p>Sročnost – slaganje riječi u rečenici po rodu, broju, padežu i licu; Samostalni članovi: predikat, subjekt, objekt i priložne oznake; Gramatička svojstva predikata i subjekta; Objekt (besprijedložni i prijedložni); Priložne oznake (namjera, pogodba, dopuštenje, posljedica); Nesamostalni rečenični članovi: atribut i apozicija; Složena rečenica – nezavisna i zavisna;</p> <p>Nezavisno složena rečenica: vezničke i nevezničke rečenice (rečenični niz); Vrste nezavisno složenih rečenica: sastavna, rastavna, suprotna, isključna i zaključna; Zavisno složena rečenica; Vrste priložnih rečenica: mjesna, vremenska, načinska, namjerna, uzročna, posljedična, dopusna rečenica;</p> <p>Izricanje pogodbe, mogućnosti i želje složenim rečenicama;</p> <p>Značenje riječi; Sinonimi; Homonimi; Antonimi;</p> <p>Nepromjenljive i polupromjenljive vrste riječi; Zamjenice i njihova uloga u rečenici; Pisanje i izgovor prijedloga, priloga, veznika i čestica.</p>	<p>subjekta;</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i razlikovati samostalne članove u rečenici; - vladati pravilima standardne gramatike i njihovom primjenom pri pisanju; - prepoznati priloške oznake u rečenici; - prepoznati atribut u rečenici; - prepoznati apoziciju u rečenici; - prepoznati i razlikovati sintaksičke jedinice (riječ, sintagma); - uočavati odnose u sintagmi; - prepoznati vrste nezavisno složenih rečenica; - uočavati veznike i proste rečenice u nezavisno složenoj rečenici; - uočavati veznike i proste rečenice u zavisno složenoj rečenici; - uočavati odnose među rečenicama u zavisnosloženoj rečenici; - prepoznati vrste zavisnih rečenica; - izricati pogodbu, mogućnost i želju složenim rečenicama; - dati primjere riječi; - odabrati i povezati sinonime i antonime; - otkriti homonime; - nabrojati i prepoznati vrste riječi; - sjetiti se i zapamtiti ulogu zamjenica u rečenici; - izdvojiti zamjenice u rečenici; 	<p style="text-align: center;">Tehnička kultura, Tjelesni i zdravstveni odgoj, Informatika, Likovna kultura, Biologija</p>
---	---	--

<p><i>(Navedene programske jedinice uskladiti s mogućnostima djece te ih postupno uvoditi u osnovne gramatičke pojmove i kategorije).</i></p> <p>PRAVOGOVOR I PRAVOPIS:</p> <p>Veliko početno slovo u imenima društava, organizacija, udruga i ustanova, društvenih i stilski pokreta, povijesnih događaja i javnih skupova; Pisanje neodređenih zamjenica i prijedloga, zamjenica i čestice <i>god</i>; Pisanje riječi s glasovima <i>č, ć, dž, đ, ije, je</i>; Zarez u jednostavnoj i složenoj rečenici; Pisanje riječice ne (suprotnost, naknadno dodani dio, modalne riječi, isticanje i nabranje); Pisanje zareza u nezavisno složenim rečenicama; Pisanje zareza u zavisno složenim rečenicama;</p> <p>Upravni i neupravni govor u pisanju.</p> <p>RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK:</p> <p><i>„Čovjek je utoliko vrjedniji koliko jezika govori.“ (Karlo Veliki)</i></p> <p>Usvajanje novih riječi; Ponavljanje riječi na znakovnom jeziku; Objašnjavanje nepoznatih riječi u književnim tekstovima;</p>	<p>- označiti i prepoznati prijedlog, veznik i česticu;</p> <p>- primjenjivati pravopisna pravila o velikom slovu; - slijediti pravopisna pravila i upute; - upotrebljavati i uočavati promjene u riječima;</p> <p>- pravilno izgovarati i pisati riječi sa ije i je; - koristiti zareze u jednostavnoj i složenoj rečenici; - pravilno izgovarati i pisati riječi sa č,ć,dž i đ; - pravilno piše i izgovara riječnicu ne; -uočavati i ispravljati greške u datom tekstu; -pokazati vladanje pravopisnim pravilima i interpunkcijom;</p> <p>- označiti upravni govor.</p> <p>- imenovati riječi koje su pokazane na znakovnom jeziku, reproducirati riječi i izreći ih verbalno; - izgovorene riječi iskazati na znakovnom jeziku, zapamtiti ih i upotrijebiti u samostalnom pismenom i</p>	<p>Historija, Geografija, Informatika, Strani jezik</p> <p>Korelacija sa svim nastavnim predmetima.</p>
---	---	---

<p>Prijevod pisane riječi na znakovni jezik i obratno; <i>Koristiti slikovni rječnik, videozapise i lekcije znakovnog jezika.</i></p> <p>RAZVOJ STANDARDNOG (KNJIŽEVNOG) JEZIKA: Prve štamparije, prva štampana djela u BiH.</p>	<p>verbalnom i neverbalnom izražavanju.</p> <p>- prepoznati spomenike kulture; - otkriti značaj razvoja štamparstva u društvu.</p>	<p>Historija, Geografija</p>
<p>KULTURA IZRAŽAVANJA Pričanje događaja ili doživljaja retrospektivnim slijedom izlaganja; Pričanje zamišljene priče; Opisivanje: opis zatvorenog prostora; Rasprava-diskusija (Odabрати temu koja predstavlja neki problem iz oblasti sporta, nauke, stanovanja, zabave, čuvanja okoliša itd.); Pisanje putopisa i dnevnika; Pisanje školskih pismenih zadaća (<i>dvije u toku školske godine</i>); Pisanje pismenih vježbi (<i>tri u toku školske godine</i>).</p>	<p>- pripremati se i sudjelovati efikasno u nizu razgovora i saradnji s različitim sagovornicima; - prepoznavati i prepričavati najvažniji dio teksta ili sažetu fabulu; - savladavati vještinu i naviku samostalnog pisanja; - pisati vlastite kraće tekstove i pravilno primjenjivati narativne tehnike; - analizirati poznate (obrađene) teme i tekstove i pisati vlastiti kraći tekst; - pokazati da samostalno ili uz podršku mogu napisati vlastiti tekst.</p>	<p>Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika</p>
<p>MEDIJSKA KULTURA: Igrani film; Vrste igranog filma; Gledanje filma (<i>po mogućnosti odgledati neki film snimljen po djelu iz lektire</i>); Televizijske emisije (informativne, obrazovne, dokumentarne, zabavne); Biblioteka i uloga školske biblioteke u nastavi; Nastavni čas lektire držati u školskoj biblioteci.</p>	<p>- razlikovati vrste medija; - usporediti ih i upoznati najvažnije vrste tv emisija; - prepoznati temu, izdvojiti filmske junake, razlikovati filmske vrste, izgraditi lični stav o pogledanom filmu; - prihvatiti posjetu pozorištu i kinu; - razumjeti nastanak filma – od priče do snimanja; - razlikovati vrste TV emisija s obzirom na njihovu namjenu; - samostalno se služiti rječnikom, enciklopedijom i pravopisom; - prepoznati značaj i postati član biblioteke</p>	<p>Informatika, Likovna kultura, Društvo/Kultura/Religija</p>

IX RAZRED

CILJ

Cilj nastave Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti u devetom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha je da objedini prethodno usvojena znanja, da učenike podstiče na razvoj komunikacijskih vještina te razvija interes i ljubav za učenje jezika.

ZADACI

- Usavršiti komunikacijske kompetencije na maternjem i znakovnom jeziku;
- Usavršiti sve aspekte čitanja (pravilnost, brzina, izražajnost) uz upotrebu geste;
- Koristiti nove riječi i izraze i primjenjivati ih u govoru i pisanju, služiti se rječnicima i enciklopedijama;
- Čitati tečno i sa razumijevanjem tekstove različitih vrsta i složenosti na oba pisma (ćirilica i latinica);
- Samostalno odabirati i preporučivati tekst; obrazlagati svoj izbor (gradi svoj čitalački ukus i interesovanja);
- Pronaći, odabrati, povezati i procijeniti informacije dobijene iz različitih izvora;
- Pokazati dobro razumijevanje pročitanog;
- Povezati napisano sa svojim iskustvom, vremenom i okruženjem;
- Razvijati sposobnosti izražavanja misli, osjećanja, stavova logički strukturiranim i gramatički tačnim rečenicama;
- Primjenjivati usmeno i pismeno izražavanje rečenicama koje su organizirane u skladu sa zakonitostima, pravilima i normama gramatike, ortoepije i ortografije;
- Usavršavati jezičko-komunikacijske sposobnosti, osvješćivati važnost upotrebe korektnog i lijepog govora u usmenoj i pisanoj formi;
- Shvatiti značaj kulturoloških navika, posjećivanja gradskim kinima i pozorištima;
- Koristiti oba pisma u pisanju (i ćirilicu i latinicu);
- Vladati gramatičkim i pravopisnim pravilima jezika i primjenjivati ih u pisanju;
- Tekst samostalno ili uz pomoć revidirati, doradivati, uređivati i redigovati;
- Uspješno učestvovati u svakodnevnoj komunikaciji bilo da je riječ o govornoj komunikaciji ili komunikaciji na znakovnom jeziku;
- Razlikovati i primjereno govornoj situaciji koristiti verbalnu i neverbalnu komunikaciju i znakovni jezik
- Razumjeti pozicije govornika i slušaoca (kao govornik vodi računa o razumljivosti i jasnoći iskaza, drži se teme, koristi se verbalnom komunikacijom ili znakovnim jezikom da prenese informaciju sugovorniku: kao slušalac poštuje govornika, ne upada u riječ, postavlja pitanja i traži pojašnjenja, sumira),
- Prilagoditi iskaz namjeri, kontekstu i publici kojoj se obraća, razlikuje različite razloge govorenja: pružanje ili traženje informacija, uvjeravanje sagovornika, izražavanje emocionalnih stanja, logičko izvođenje, rasprava, debata, prezentacija i dr.;
- Uspješno javno govori i nastupa na školskim priredbama i na drugim javnim skupovima;
- Odabire i prati medijski sadržaje prilagođene svom uzrastu i interesima;
- Upoznaje etičke principe povezane sa korištenjem medija, te načine i alate da se mediji koriste na siguran način.

IX RAZRED

(5 sati sedmično – 175 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>ČITANJE I PISANJE, GOVOR I SLUŠANJE:</p> <p>Čitanje kraćih tekstova, odabranih književnih tekstova iz čitanke, prilagođenih za slušno oštećene učenike; Slušanje govora nastavnika i pisanj diktata (diktat uz kombinaciju verbalnog govora i znakovnog jezika); Pisanje i prepisivanje rečenica, pisanje kraćih pismenih sastava; <i>Pisanje školskih pismenih zadaća: dvije tokom školske godine;</i> <i>Pisanje pismenih vježbi: tri u toku školske godine;</i> Pisanje domaćih zadataka.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - čitati sa svrhom i razumijevanjem; - pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - pravilno i umjereno brzo čitati tekst, razumjeti pročitano i slušano; - čitati i razumjeti književne tekstove različite složenosti; - pokazati razumijevanje izgovorenih riječi i rečenica; - pisati i usavršavati svoj pisani rad primjećujući i primjenjujući pravila standardne gramatike; - uočiti da govore i slušaju radi prenosa i razumijevanja informacija; - primjenjivati pravopisna pravila u pisanju, pravilno koristiti znakove interpunkcije. 	<p>Učenici će učiti jezik i proširivati svoj rječnik primjenjujući i fond riječi stečen kroz učenje drugih školskih predmeta u okviru datih tema. Već usvojena znanja i fond riječi će olakšatirazumijevanje pojedinih književnih i informativnih tekstova različitog tipa. Prilikomučenja učenici će također koristiti stečena znanja iz drugih predmeta (npr. Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, kao i teme koje se obrađuju na časovima odjeljenske zajednice itd.) što će im omogućiti da se bolje upoznaju i shvate sličnosti i razlike međuljudskih odnosa. Korelacija između Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti sa predmetom Likovna kultura je česta i izuzetno primjenjiva u radu sa našim učenicima bez obzira o kojim je razredima riječ. Da bi se ostvarila što bolja međupredmetna povezanost potrebna je saradnja kolega u školi i po mogućnosti zajedničko planiranje godišnjih planova i interdisciplinarnih projekata.</p>

<p>KNJIŽEVNOST I LEKTIRA:</p> <p>KNJIŽEVNI TEKSTOVI:</p> <ul style="list-style-type: none"> - A. B. Šimić: Opomena; - T. Ujević: Kolajna; - S. S. Kranjčević: Moj dom; - V. Popa: Ljubav belutka - V. Nazor: Značenje riječi; - O. Davičo: Hana (odlomak iz poeme); - V. Ilić: Ljubavna priča o donu Nunecu i doni Klari; - A. S. Puškin: Elegija; - A. Sidran: Zašto tone Venecija; - E. Mulabdić: Zeleno busenje (odlomak); - M. Selimović: Tvrđava (odlomak); - M. Jergović: Rutta Tannenbaum (odlomak); - I. G. Kovačić: Mrak na svijetlim stazama; - Ć. Sijarić: Konak-odlomak; - I. B. Singer: Gimpel luda (odlomak); - I. A. Krilov: Magarac i slavuj; - O. Pamuk: Istanbul, grad, uspomene (odlomak); - R. Petrović: Ljudi govore (odlomak); - B. Nušić: Ožalošćena porodica (odlomak); - N. Ibrišimović: Zmaj od Bosne (odlomak); - D. Sušić: Veliki vezir (odlomak); - Smrt Braće Morića (narodna balada); - Narodna romansa: Djevojka svezala hvalisava momka; - Sefardska romansa: Ko je to na prozoru - Narodna lirska pjesma (sevdalinka): Lipa Naza vodu gaza; 	<ul style="list-style-type: none"> - pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - citirati konkretne tekstove pri pisanju ili govoru u svrhu argumentovanja zaključaka donesenih na temelju teksta; - uočavati lirske slike, motive i stilsko izražajna sredstava u narodnoj književnosti; - razlikovati usmene lirske i epske vrste; - prepoznavati osnovna osjećanja izraženih u pjesmi; - otkrivati lirske slike, motive, poente pjesme i stilsko-izražajna sredstva u poeziji; - razlikovati pripovijetke, roman i igrokaz prema najizraženijim obilježjima; - prepričavati fabulu ukratko (najvažniji događaj i lik, osnovna obilježja lika); - analizirati likove, događaje i ideje, te njihove međudnose u tekstu; - određivati teme, poruke na osnovi razumijevanja teksta, osuđivanje negativnih postupaka likova; - povezivati sadržaja s konkretnim pojavama iz života; - pravilno pratiti slijed događaja, uz pridržavanje uzročno-posljedičnih odnosa; - ilustrirati obrađene tekstove. 	<p style="text-align: center;">Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika</p>
--	---	---

<p>LEKTIRA:</p> <p><i>„Knjiga je jedinstvena, prenosiva magija.“ (Stiven King)</i></p> <ol style="list-style-type: none"> 1. M. Dizdar: Pjesme (izbor) 2. E. Hemigvej: Starac i more 3. V. Šekspir: Romeo i Julija 4. S. Kolar: Breza 5. Z. Dizdarević: Pripovijetke 6. M. Jergović: Pripovijetke (izbor) 7. I. Andrić: Pripovijetke (izbor) 8. V. Popa: Očiju tvojih da nije (izbor pjesama) 9. A. Exupery: Mali princ 10. M.Ć.Čatić: Pjesme (izbor) 11. A. Šantić: Pjesme (Emina, Ostajte ovdje...) <p><i>Realizovati šest lektira po izboru sa popisa. Prilagoditi tekst ili raditi odlomak iz knjige, praviti korelaciju sa medijskom kulturom.</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - pažljivo čitati ili slušati tekst u cilju razumijevanja i donošenja logičkih zaključaka; - citirati konkretne tekstove pri pisanju ili govoru u svrhu argumentovanja zaključaka donesenih na temelju teksta; - prepoznavati i objašnjavati ključne ideje teksta i njihove razrade; - rezimirati ključne ideje na osnovu detalja koji ih dokazuju; - analizirati likove, događaje i ideje, te njihove međudnose u tekstu; - ilustrirati obrađene tekstove; - povezati književna djela sa filmskim ili dramskim djelom. 	<p>Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika</p>
<p>JEZIK: GRAMATIKA, PRAVOGOVOR I PRAVOPIS, RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK, HISTORIJA JEZIKA</p> <p>GRAMATIKA: Rečenica: Sročnost – slaganje riječi u rečenici po rodu, broju, padežu i licu; Red riječi u rečenici; Višestruko složena rečenica;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - poredati i povezati pravilno riječi u rečenici; - izreći i samostalno napisati višestruko složenu rečenicu; - prepoznati obilježja višestruko složene rečenice; - analizirati složenu rečenicu; - pisati samostalno složene 	<p>Biologija Tehnička kultura, Tjelesni i zdravstveni odgoj, Informatika, Likovna kultura, Biologija,</p>

<p>Glas: govorni organi, samoglasnici i suglasnici; Podjela suglasnika po zvučnosti i mjestu tvorbe; Glasovne promjene: sibilizacija, jotacija, palatalizacija, nepostojano a, prelazak l u o, jednačenje suglasnika po zvučnosti, jednačenje suglasnika po mjestu tvorbe, gubljenje suglasnika, refleksi glasa jat (kraćenje sloga s dvoglasnikom, duljenje kratkog je, smjenjivanje ije-je-e-i).</p> <p>TVORBA RIJEČI Sastav riječi: korijen riječi, nastavak; Načini tvorbe riječi: izvođenje, prefiksna tvorba i slaganje (s pomoću spojnog samoglasnika i bez njega); Tvorba imenica: etnici, mjesne i mislene imenice, uvećanice, umanjenice i zbirne imenice; Tvorba pridjeva: pridjevi koji znače sličnost, opskrbljenost i obilje; Tvorba glagola.</p> <p><i>(Navedene programske jedinice uskladiti s mogućnostima djece te ih postupno uvoditi u osnovne gramatičke pojmove i kategorije).</i></p> <p>PRAVOGOVOR I PRAVOPIS:</p> <p>Ponoviti znanja iz prethodnih razreda o pisanju velikog slova u višestranim imenicama;</p>	<p>rečenice i služiti se njima u govoru;</p> <ul style="list-style-type: none"> - pokazati vladanje pravilima standardne gramatike i njihovom primjenom pri pisanju. - pravilno izgovarati sve glasove; - uočiti i prepoznati glasovne promjene i provoditi ih u govorenju i pisanju; - izgovarati i pisati riječi u kojima se smjenjuju ije/je/e/i u skladu s normom; <ul style="list-style-type: none"> - uočiti načine nastajanja novih riječi; - davati primjere tvorbe riječi; - koristiti različite vrste riječi; - koristiti nove riječi nastale tvorbom; - prepoznati odstupanja od pravila standardnog jezika u vlastitom pisanju i govoru, te primijeniti strategije za poboljšanje izražavanja. <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i primjenjivati pravopisna načela o pisanju velikog slova u višestranim imenicama; - primjenjivati pravopisna 	<p>Engleski jezik</p>
--	---	-----------------------

<p>Rečenični i pravopisni znakovi; Pisanje riječi s glasovima č, ć, dž, đ, ije, je; Pisanje kratica; Sastavljeno i rastavljeno pisanje riječi.</p> <p>RJEČNIK I ZNAKOVNI JEZIK:</p> <p><i>“Riječi su, naravno, najmoćniji lijek koji je čovečanstvo koristilo.” (Radjard Kipling)</i></p> <ul style="list-style-type: none"> - Riječi iz drugih jezika (tuđice, posuđenice); - Žargonizmi, vulgarizmi, neologizmi; - Usvajanje novih riječi; - Ponavljanje riječi na znakovnom jeziku; - Objašnjavanje nepoznatih riječi u književnim tekstovima. (Koristiti videozapise i lekcije znakovnog jezika te slikovni rječnik.) <p>RAZVOJ STANDARDNOG (KNJIŽEVNOG) JEZIKA:</p> <p>Faze u razvoju bosanskog književnog jezika.</p>	<p>pravila o velikom slovu; - slijediti pravopisna pravila i upute; - upotrebljavati i uočavati promjene u riječima; - prepoznavati kratice i koristiti ih; - pravilno izgovarati i pisati riječi sa č,ć,dž i đ, i uočavati pogrešno napisane afrikate i ispravljati ih; - pokazati vladanje pravopisnim pravilima i interpunkcijom.</p> <p>- imenovati riječi koje su pokazane na znakovnom jeziku, reproducirati riječi i izreći ih verbalno; - izgovorene riječi iskazati na znakovnom jeziku, zapamtiti ih i upotrijebiti u samostalnom pismenom i verbalnom i neverbalnom izražavanju; - usvojiti i ispravno koristiti nove riječi i izraze; - usvojiti i zapamtiti nove riječi; - otkriti značenje nepoznatih i višeznačnih riječi i izraza.</p> <p>- podsjetiti se i navesti faze u razvoju našeg jezika; - otkriti značaj poznavanja povijesti i prošlosti našeg jezika.</p>	<p>Historija, Geografija, Informatika, Likovna kultura, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija</p> <p>Pri usvajanju i ponavljanju riječi na znakovnom jeziku imamo korelaciju sa različitim predmetima.</p> <p>Geografija, Historija</p>
--	--	--

<p>KULTURA IZRAŽAVANJA</p> <p>Pisanje molbe, zapisnika, prijave; Pisanje teksta na raznim obrascima, uplatnicama, priznamicama; Biografija;</p> <p>Pričanje smiješnog događaja; Opisivanje: opis grupe ljudi u zatvorenom prostoru; Esej; Rasprava; Pisanje školskih pismenih zadaća (<i>dvije u toku školske godine</i>); Pisanje pismenih vježbi (<i>tri u toku školske godine</i>).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razumjeti značenje i ulogu obraćanja u različitim djelatnostima (kultura, novinarstvo, administracija) - pripremati se i sudjelovati efikasno u nizu razgovora i saradnji s različitim sagovornicima; - savladavati vještinu i naviku samostalnog pisanja; - pisati vlastite tekstove i pravilno primjenjivati narativne tehnike; - iznijeti svoja zapažanja, osjećaje i misli o određenom problemu; - analizirati poznate (obrađene) teme i tekstove i pisati vlastiti kraći tekst; - samostalno pisati vlastiti tekst. 	<p style="text-align: center;">Historija, Biologija, Geografija, Vjeronauka, Društvo/Kultura/Religija, Likovna kultura, Informatika.</p>
<p>MEDIJSKA KULTURA:</p> <p>Dokumentarni film; Scenarij-scenarist, knjiga snimanja-redatelj; Filmska montaža; Mreža (Internet).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati dokumentarni film od drugog žanra; - prepoznati koristi interneta i procijeniti opasnosti zloupotrebe interneta. 	<p style="text-align: center;">Informatika, Likovna kultura, Demokratija i ljudska prava, Društvo/Kultura/Religija</p>

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

Osnovni zadaci iz predmeta Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost u osnovnoj školi za učenike oštećenog sluha i govora su da učenici razviju jezik i govor (verbalni i znakovni), da razumiju usmeni govor sagovornika, da razumiju pročitani sadržaj i da se sami služe usmenim i pismenim govorom kao sredstvom komunikacije i sticanja znanja. U svim razredima intenzivno se radi na svim navedenim segmentima kako bi učenici što bolje razvili jezik i govor i osposobili se za što bolju verbalnu i znakovnu komunikaciju.

U radu sa učenicima oštećenog sluha potrebno je koristiti što raznovrsnije nastavne metode, oblike rada koje podrazumijevaju i primjenu znakovnog jezika. Realizacija sadržaja postiže se putem žive riječi, gesta i znakovnog jezika, putem crteža, ilustracija, filmova i drugih očiglednih sredstava, didaktičkih i surdoaudioloških pomagala. Razvoj govora i jezika su dominantni segmenti u nastavi jezika za slušno oštećene učenike. U organizaciji i realizaciji nastave Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti naglašena je potreba za fleksibilnošću u nastavnim aktivnostima, prilagođavanje mogućnostima djece, njihovom raspoloženju i trenutnim potrebama učenika. Primjereno je koristiti igru i ples kao osvježanje i učenje jezika provoditi u razigranom, vedrom i privlačnom okruženju. Koristiti mogućnosti izlaska iz učionice radi neposrednosti i očiglednosti u nastavi. Koristiti dopunske sate i individualne vježbe audiorehabilitatora kako bi se učenicima koji otežano prate nastavu što bolje pojasnilo i približilo nastavno gradivo.

U početnim fazama nastave jezika radi se na *formiranju glasova*, njihovom pravilnom, korektnom i tačnom izgovoru pri čemu treba koristiti slušanje, čitanje govora sa usta nastavnika, vibraciju i daktilologiju/hirologiju. Poželjna je upotreba svih tehničkih dostignuća koja doprinose pravilnijem izgovoru. Izgovor glasova razvijati kroz igru i upotrebu različitih didaktičkih igara (igre podržavanja – let aviona, rad lokomotive, onomatopeje životinja i zvukova iz prirode...), dozvoliti djetetu da se uživi u igru kako bi se postigla što veća spontanost pri izgovoru glasa. Prilikom izgovora glasova treba posebno voditi računa da glas bude **normalne visine, jačine i boje**, izbjegavati svako naprezanje organa pri izgovoru glasova kako glas ne bi postao nečist, nerazumljiv i neprijatan za slušanje. Izgovor glasova ne treba forsirati. Preporučljivo je da se glasovi „formiraju“ (prepoznavanje glasa i spontano izgovaranje) prije nego se krene na savladavanje početnog čitanja i pisanja.

Posebno je važno obratiti pažnju na pravilnost disanja pri izgovoru glasova, a kasnije riječi i rečenica. Sistematska obrada glasa počinje sa obradom slova i to analitičko – sintetičkom metodom, pri čemu se glas uvijek daje u osmišljenim jezičkim strukturama. Pri usvajanju glasova tj. slova i riječi potrebno je koristiti daktilologiju, koja olakšava sintezu glasova, tj. slova u riječi. Rad na izgovoru glasova ne završava se u IV razredu. Nastavnici svih nastavnih predmeta, tokom cijelog školovanja, bi trebali da pomažu učeniku da razvije pravilan izgovor i da ga približe standardima izgovora svog jezika.

Vježbe čitanja govora sa usta sagovornika i razumijevanje izgovorenog, treba realizovati u okviru svih nastavnih predmeta, u toku cjelokupnog školovanja (za početak raditi na čitanju pojmova, kratkih rečenica, svakodnevnih pitanja). Nužno je podsticati učenike da međusobno i u kontaktu sa drugima čitaju govor sa usta tj. podsticati dijalog u komunikaciji (u skladu sa uzrastom), razvijati i učiti znakovni jezik. Sadržaje treba prilagoditi uzrastu i mogućnostima učenika, a koristiti teme iz svakodnevnog života, teme koje su bliske učeniku u određenom uzrastu;

Čitanje i pisanje – U nižim razredima se savladavaju tehnike čitanja i pisanja koje usavršavaju u narednim razredima. Vježbe čitanja podrazumijevaju da se savlada tehnika čitanja (pravilno samostalno izgovaranje riječi i fraza), razumijevanje i aktivno usvajanje (usvajanje novih nepoznatih pojmova, tj. bogaćenje rječnika, razvoj znakovnog jezika) i razvije

želja za čitanjem adekvatnim prilagođenim sadržajima (čija će složenost rasti sa uzrastom). Izuzetno je važan rad na **razvoju pismenosti** kod učenika kroz čitanje i razumijevanje pročitano.

Pri izboru tekstova i sadržaja za čitanje važno je da sadržaji budu prilagođeni uzrastu, pristupačni, čitljivi, interesantni i da se na taj način učenici postepeno uvode u dječiju literaturu (slikovnice, dječiji listovi, knjige...). Neophodno je obratiti pažnju na jednostavnost, razumljivost i dužinu rečenica u ponuđenom tekstu. Svaki sadržaj treba obrazložiti i na znakovnom jeziku. U višim razredima sadržaji svakako bivaju složeniji, kompleksniji i primjereni uzrastu.

Prilikom izrade Nastavnog programa iz književnosti vođeno je računa o estetskim, etičkim i nacionalnim kriterijima u izboru književnih djela i pisaca. Važno je naglasiti da nastavnici prilikom izrade globalnih i operativnih nastavnih planova i programa mogu vršiti određenu izmjenu obaveznih književnih tekstova koje će pri obradi prilagoditi za učenike sa poteškoćama slušanja i govora. Nastavnik fleksibilno kreira rad u okvirima zacrtanog, ali primjereno i prilagođeno mogućnostima učenicima sa kojima radi.

Usmeno i pismeno izražavanje - Učenike treba postepeno osposobljavati za usmeno i pismeno izražavanje, pri čemu treba koristiti sadržaje bliske učenicima, a u skladu sa uzrastom i interesovanjima i praktičnim potrebama učenika (snalaženje u prodavnici, na ulici, u ambulanti, u pošti...). Usmene vježbe treba da razvijaju opće sposobnosti posmatranja, mišljenja i govora, da doprinesu sticanju novih i utvrđivanju prethodno utvrđenih znanja, te utiču na širenje i bogaćenje aktivnog i pasivnog rječnika učenika. U okviru ovih vježbi treba obratiti pažnju na pravilnost disanja, izgovora glasova, riječi i rečenica (u zavisnosti od uzrasta), koristiti i stvarati govorne situacije koje će podsticati učenike da verbalno ili znakovno izraze svoje misli, potrebe, želje, sa krajnjim ciljem osposobljavanja učenika za spontanu usmenu komunikaciju. Govor nastavnika treba da bude jednostavan i razumljiv, praćen znakovnim jezikom, kako bi takav govor podstakao i motivisao učenike na razvoj verbalne i znakovne komunikacije.

Usporedo sa usmenim učenike postepeno treba osposobljavati i za pismeno izražavanje. Bilo bi poželjno što češće praktikovati pismene vježbe riječi, rečenica i kratkih tekstova po diktatu, dopisivanje izostavljenih riječi u rečenici, pismene odgovore na usmeno i pismeno postavljena pitanja, upućivanje učenika da opisuju slike, predmete, ljude i radnje. Osposobljavati učenike da pišu vlastite tekstove i da usvojeni govorni materijal primjene u konkretnim situacijama.

Rječnik (aktivni, pasivni i znakovni) učenika treba sistematski proširivati i bogatiti stalnom upotrebom odabranih, najfrekventnijih riječi u različitim situacijama, zanimljivim za učenike, proširivati leksičku osnovu, a jezički izraz podizati na viši nivo. Posebno je važno osposobiti učenika da sve naučeno adekvatno primijeni u komunikaciji.

Kroz programske sadržaje Bosanskog jezika i književnosti, Hrvatskog jezika i književnosti, Srpskog jezika i književnosti kontinuirano i sistematski treba raditi na preovlađivanju nedostataka i problema koje učenici oštećenog sluha i govora imaju. Uvijek imati dovoljno tolerancije i strpljenja prema učenicima u samostalnom sastavljanju i izgovoru rečenica, tj. u pismenom i usmenom izražavanju jer treba imati na umu poseban pristup u radu sa učenicima oštećenog sluha i govora. Također, treba imati na umu navedene ciljeve i postignuća/ishode.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

MATEMATIKA

Belma Hamzić, prof.
Dženeta Nurkanović, prof.
Edina Ridžal, prof.

UVOD

Nastavni predmet Matematika je jedan od temeljnih nastavnih predmeta u osnovnoj školi, posebno danas, u eri dinamičnog naučnog i tehničko tehnološkog razvoja, te opće kompjuterizacije. Matematika ima bitan značaj i ulogu u odgoju i obrazovanju mlade generacije i njihovom pripremanju za budući život i rad. Nastava matematike predstavlja glavni segment cjelokupnog općeg obrazovanja i temelj razvoja cjelovite ličnosti učenika jer daje značajan doprinos u sveukupnim učeničkim postignućima (obrazovnim, odgojnim i funkcionalnim).

Obrazovna uloga ostvaruje se formiranjem osnovnih matematičkih pojmova, razumijevanjem i ovladavanjem osnovnim računskim operacijama s prirodnim brojevima, usvajanjem i razumijevanjem svojstva računskih operacija, shvatanjem matematičkih generalizacija, te osposobljavanjem učenika za primjenu matematičkog znanja u rješavanju zadataka iz svakodnevnog života i formiranje određenih geometrijskih pojmova.

Funkcionalna uloga ostvaruje se u njenom velikom uticaju na razvoj psihičkih i posebno općih intelektualnih sposobnosti (snaži i jača učeničko pamćenje, razvija usmjerenu i distributivnu pažnju, izgrađuje sposobnost posmatranja, rasuđivanja, te potiče, razvija i jača logičko, stvaralačko i kreativno mišljenje...).

Odgojna uloga se ostvaruje u njenom uticaju na razvoj i umnožavanju pozitivnih svojstava učenikove ličnosti (tačnost, preciznost, urednost, upornost, istrajnost).

Jedna od specifičnih karakteristika nastave matematike u školama za djecu oštećenog sluha i govora, po kojoj se ona razlikuje od nastave matematike u ostalim školama je pitanje njene povezanosti sa govorom. Taj korelativni odnos jezika i matematike čini ovu nastavu specifičnom, postavlja joj niz problema koje tokom nastave paralelno sa prelaženjem gradiva treba rješavati. Zavisnost usvajanja aritmetičkih znanja od nivoa leksičkog razvoja ima svoju kvalitativnu i kvantitativnu stranu. Nastava matematike, na specifičan način pomaže učenju i diferenciranju čitavog niza pojmova čime se obogaćuje rječnik djeteta.

Sistematski rad na stvaranju matematičkog rječnika i specijalnih izraza vezanih za učenje računa moraju se izvoditi tokom čitavog školovanja, jer bez vladanja određenim fondom matematičkih termina učenici ne mogu usvojiti matematičke pojmove i steći određeno znanje. Neka znanja i računске navike se mogu steći pomoću znakovnog jezika i daktilologijom. Daktilologija i znak (gest), čitanje govora sa usta sagovornika - učitelja mogu biti korisni kao pomoćno sredstvo pri rješavanju zadataka u nižim razredima.

Matematički nastavni sadržaji, zbog svoje egzaktnosti i logičke strukture upravo pogoduju razvoju intelektualnih i stvaralačkih sposobnosti učenika, kao i razvoju gore navedenih pozitivnih crta ličnosti, te pomažu pri izučavanju drugih nastavnih predmeta – Moje okoline, Prirode, Likovne kulture, Tehničke kulture, Informatike, Fizike, Hemije itd.

Nastavni program naglašava primjenu matematike na koju treba gledati i kao na praktični, koristan predmet koji učenici moraju razumjeti i mogu znati primijeniti na razne probleme u svom okruženju. U radu sa učenicima treba težiti upotrebi informacijske i komunikacijske tehnologije na temeljima savremene metodike nastave matematike.

CILJ

Opći cilj početne nastave matematike za učenike oštećenog sluha i govora je odgoj i obrazovanje učenika na osnovu matematičkih sadržaja što ih propisuje nastavni plan i program.

Cilj nastave matematike je sticanje temeljnih matematičkih znanja potrebnih za razumijevanje pojava i zakonitosti u prirodi i društvu, usvajanje osnovne matematičke pismenosti i razvijanje sposobnosti i umijeća rješavanja matematičkih problema.

ZADACI

Matematičkim odgojem i obrazovanjem u razrednoj nastavi se ostvaruju sljedeći zadaci:

- Usvajanje sadržaja kao što su brojevi, njihovi međusobni odnosi, operacije s brojevima, prostorne veličine, vremenske relacije i operacije s njima;
- Razvijanje psihičkih, posebno intelektualnih sposobnosti učenika kao što su mišljenje, pažnja, pamćenje, posmatranje, razvijanje misaonih operacija sa pojmovnim objektima (brojevima), kao što su analiza, indukcija, sinteza...;
- Formiranje pozitivnih osobina ličnosti kao što su tačnost, urednost, upornost u rješavanju matematičkih zadataka, razvijanje navika za služenje geometrijskim priborom, njegovanje osjećaja za ljepotu geometrijskog crteža;
- Spoznavanje matematike kao korisnog i naučnog dijela tehnologije i kulture;
- Osposobljavanje učenika za usmeno i pismeno računanje, mjerenje i izražavanje rezultata mjerenja, modelovanje i crtanje geometrijskih figura i rješavanje zadataka iz svakodnevnog života;
- Osposobljavanje učenika za uočavanje i shvatanje međusobnih odnosa povezanosti prostornih i brojnih elemenata;
- Razvijanje logičkog mišljenja i zaključivanja, sposobnost apstrahovanja, pravilnog shvatanja veličina i prostornog predstavljanja;
- Usvajanje matematičkih znanja potrebnih za uspješno osposobljavanje za rad i za dalje obrazovanje;
- Izgrađivanje i razvijanje smisla za grupni i samostalan rad, sposobnost jasnog, logičnog i konciznog izražavanja i razvijanje navike tačnosti i urednosti u izvršavanju zadataka;
- Usvajanje sposobnosti čitanja matematičkih tekstova sa razumijevanjem i obrazlaganjem postupaka rješavanja matematičkih zadataka;
- Usvajanje osnovnih pojmova sa najvažnijim prostornim oblicima i njihovim uzajamnim odnosima;
- Ovladavanje osnovnim elementima matematičke terminologije i simbolike;
- Razvijanje sposobnosti opažnja, prepoznavanja i posmatranja;
- Razvijanje sposobnosti logičkog mišljenja, rasuđivanja i zaključivanja, primjena učeničkih znanja stečenih na nastavi drugih predmeta i iskustava iz svakodnevnog života u svom matematičkom obrazovanju;
- Izgradnja pozitivnih osobina ličnosti: upornost, sistematičnost, urednost, tačnost, kritički odnos prema rezultatima svog i zajedničkog rada, svijest o odgovornosti.

I RAZRED

CILJ

Cilj nastave matematike u prvom razredu devetogodišnje osnovne škole je odgoj i obrazovanje učenika oštećenog sluha i govora na temelju formiranja osnovnih matematičkih pojmova i usvajanju sadržaja, kao što su uspoređivanje predmeta po osobinama i uzajamnom položaju (odnosu), mjerenje veličina, mjerne jedinice, prirodni brojevi do 10, relacije među njima, te operacije sabiranja i oduzimanja, razvijanje sposobnosti rješavanja jednostavnih matematičkih problema potrebnih za primjenu u svakodnevnom životu i lakše razumijevanje pojava u životnom okruženju proširivanjem i bogaćenjem matematičkog rječnika.

ZADACI

- Osposobiti učenike da uočavaju, pravilno imenuju i razlikuju različite predmete i bića, da otkrivaju njihova pojedinačna i zajednička obilježja (veličina, oblik, brojnost) i da na toj osnovi vrše odgovarajuće klasificiranje predmeta;
- Osposobiti učenike da uspoređuju predmete po osobinama i uzajamnom položaju (odnosu);
- Osposobiti učenike da mjere dužinu, težinu, tečnost, vrijeme, te upoznaju novac;
- Osposobiti učenike da razlikuju pravu i krivu liniju, otvorenu i zatvorenu liniju i da ih samostalno znaju nacrtati;
- Osposobiti učenike da usvoje skup brojeva do 10, da otkrivaju relacije u skupu i njihova svojstva;
- Razvijati vještine čitanja i pisanja brojeva;
- Razvijati sposobnost rješavanja matematičkih problema primjenom osnovnih matematičkih operacija sabiranja i oduzimanja do 10;
- Osposobiti učenike da shvate pojam nule i upoznaju terminologiju i simboliku sabiranja i oduzimanja;
- Razvijati vještinu i sposobnost prikazivanja geometrijskih i drugih tijela i likova;
- Usvojiti osnovna matematička znanja potrebna za razumijevanje pojava i zakonitosti u prirodi i društvu;
- Osposobiti učenike za samostalno rješavanje jednostavnih matematičkih problema;
- Razvijati sposobnost za samostalan rad, osjećaj za odgovorno djelovanje;
- Navikavati učenike na tačnost, sistematičnost i konciznost u usmenom i pismenom izražavanju.

I RAZRED

(3 sata sedmično – 102 sata godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>USPOREĐIVANJE I PROCJENJIVANJE VELIČINE PREDMETA</p> <p>Uspoređivanje predmeta po boji, duljini, visini, širini, debljini; Blizu, daleko, lijevo, desno, ispred-između-iza, ispod-na-iznad, uspravno-koso-vodoravno; Odnos među predmetima i veličinama predmeta.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> -razlikovati predmete po boji, duljini, širini...; -orijentisati se u prostoru (blizu-daleko, lijevo-desno...); -procjenjivati međusobne odnose predmeta i njihovih veličina; -procjenjivati veličine predmeta na temelju vizuelne percepcije i odnosa među predmetima; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>
<p>MJERENJE VELIČINA</p> <p>Mjerenje veličina i jedinica mjere (duljina, metar); Mjerenje veličina i jedinica mjere (težina, kilogram); Mjerenje veličina i jedinica mjere (zapremina tečnosti, litar); Mjerenje veličina i jedinica mjere (vrijeme, sat); Mjerenje veličina i jedinica mjere (novac, KM).</p>	<ul style="list-style-type: none"> -uočavati, imenovati, razlikovati veličine duljina, masa, tečnost, vrijeme i novac; -praktično mjeriti različite veličine; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>
<p>PREDMETI OBLIKA LOPTE (KUGLE), KOCKE, VALJKA I PIRAMIDE</p> <p>Upoznavanje predmeta oblika lopte, kocke, valjka i piramide, imenovanje oblika i uočavanje njihovih sličnosti i razlika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -promatranjem predmeta iz svoje okoline upoznati i imenovati oblike lopte, kocke, valjka i piramide i uočiti sličnosti i različitosti među njima; -prepoznati da predmeti iz životnog okruženja imaju sličnosti i različitosti sa geometrijskim oblicima; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>

<p>RAVNE I ZAKRIVLJENE PLOHE (POVRŠI), LIKOVI I LINIJE (CRTE)</p> <p>Likovi oblika kruga, trokuta, pravokutnika i kvadrata; Otvorene i zatvorene ravne i krive linije (crte); unutrašnjost i spoljašnjost (vanjština), unutra – na – izvan; Tačke kao presjeci linija (sjecišta).</p>	<ul style="list-style-type: none"> -promatranjem predmeta iz svoje okoline upoznati i imenovati likove kruga, trokuta, pravougaonika i kvadrata i uočiti sličnosti i različitosti među njima; -uočavati i razlikovati otvorene i zatvorene linije, unutrašnjost i spoljašnjost, te pojmove u-na-izvan; -uočavati i samostalno određivati tačke kao presjeke linija; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>
<p>SKUPOVI, BROJEVI, RELACIJE I OPERACIJE</p> <p>Primjeri skupova, Označavanje skupova; Članovi skupa, pridruživanje elemenata dvaju skupova, brojnost skupa; Brojevi od 1 do 3; Uspoređivanje brojeva (<, >, =, ≠); Brojevi 4 i 5; Prethodnik i sljedbenik; Opadajući i rastući brojni niz (predstavljanje na brojevnoj liniji); Zbrajanje i oduzimanje do 5; Broj 0; Brojevi od 6 do 9; Broj 10; Uspoređivanje brojeva od 1 do 10; Redni brojevi od 1 do 10; Zbrajanje i oduzimanje do 10; Lakši zadaci zadati riječima u okviru prve desetice (tekstualni zadaci).</p>	<ul style="list-style-type: none"> -imenovati skupove prema različitim osobinama; -razlikovati izraz «pripada» i «ne pripada» skupu, «element skupa» i «nije element skupa»; -zapažati i prepoznati skupove iste i različite brojnosti; -čitati i pisati brojeve od 0 do 10; -uspoređivati brojeve od 0 do 10; -primijeniti izraze «manje», «veće», «jednako» i «nejednako» i oznake >, <, =, ≠; -predstavljati odnose između brojeva koristeći znakove: (>, <, =, ≠); -slikovito prikazivati brojeve na brojevnoj liniji (u nizu); -prepoznati i razlikovati pojmove «prethodnik» i «sljedbenik» (već od broja 5) i primijeniti praktično u zadacima; -čitati i pisati redne brojeve prve desetice; -sabirati i oduzimati brojeve 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>

	<p>u skupu do 10;</p> <ul style="list-style-type: none"> -rješavati lakše tekstualne zadatke (zadatke zadate riječima) u okviru prve desetice; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku.	
--	--	--

II RAZRED

CILJ

Cilj nastave matematike u drugom razredu devetogodišnje osnovne škole je odgoj i obrazovanje učenika oštećenog sluha i govora na temelju formiranja osnovnih matematičkih pojmova i usvajanju sadržaja kao što su prirodni brojevi do 20 i 100, relacije među njima, te operacije sabiranja i oduzimanja, formiranje predstave o liniji i vrstama linije, proširivanje znanja o geometrijskim tijelima: lopta, kocka, kvadar, valjak, piramida i kupa, te geometrijskim likovima: trougao, pravougaonik i kvadrat, usvajanje osnovnih mjera i mjernih jedinica, razvijanje sposobnosti rješavanja jednostavnih matematičkih problema potrebnih za primjenu u svakodnevnom životu i kroz bogaćenje matematičkog rječnika, lakše razumijevanje pojava u životnom oruženju.

ZADACI

- Čitanje i pisanje brojeve do 20 i njihovo uspoređivanje;
- Upotreba simbola;
- Predstavljanje prirodnih brojeva na brojnoj pravoj i razumijevanje da postoje brojevi veći od 20;
- Povezivanje broja i skupa;
- Formiranje brojnog niza do 100;
- Računanje sa deseticama;
- Usvajanje osnovnih mjera i mjernih jedinica;
- Praktična primjena mjerenja i procjene količinskih odnosa;
- Razvijanje kritičkog mišljenja;
- Izvođenje mjerenja, procjenjivanja i uspoređivanja;
- Sposobnosti logičkog razmišljanja i zaključivanja;
- Prenosjenje informacije putem individualnog i timskog rada;
- Razvijanje i bogaćenje matematičkog rječnika.

II RAZRED

(5 sati sedmično – 175 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>BROJEVI</p> <p>Brojevi druge desetice, sabiranje i oduzimanje brojeva do 20</p> <p>Sabiranje i oduzimanje u skupu brojeva do 20; Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom desetici (Ponavljanje i produblјivanje znanja.); Izračunavanje zbirova od tri sabiraka; Upotreba zagrada u sabiranju i u oduzimanju; Sabiranje brojeva i oduzimanje brojeva u drugom desetici (oblici kao: $10 + 4$, $14 - 4$; $13 + 4$, $17 - 4$, $10 + 10$); Sabiranja kada su sabirci iz prve desetice, a zbir iz druge desetice i odgovarajuće oduzimanja); Veza između sabiranja i oduzimanja; I slovo nekada uzimamo da je broj. Nepoznati broj; Svojstva zbira: Nula kao sabirak. Pravilo zamjene mjesta sabiraka; Svojstva razlike: nula kao umanjitelj, umanjitelj jednak umanjniku; Rimski brojevi od I do XX.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -prepoznati, imenovati, zapisati i usporediti brojeve do 20, te odrediti brojnu količinu u skupu brojeva do 20; -prepoznati i koristiti simbole $<$, $>$, $=$; -odrediti neposredni sljedbenik i prethodnik datog broja; -predstavljati prirodne brojeve na brojnoj pravoj; -prepoznati deseticu kao skup od 10 jedinica; -prepoznati stotinu kao skup od 10 desetica; -usmeno i pismeno sabirati i oduzimati do 20; -prepoznati i koristiti svojstva operacije sabiranja (komutativnost i asocijativnost); -uočavati kako semijenja zbir i razlika u zavisnosti od promjene komponenti; -izračunavati vrijednost izraza sa i bez zagrada; -rješavati matematičke zadatke; -uočiti vezu između sabiranja i oduzimanja i vršiti provjeru jedne operacije pomoću druge; -koristiti matematički jezik i simbole pri sabiranju i oduzimanju u skupu do 20; -usvojiti simbole I, V i X kao simbole pomoću kojih pišemo rimske brojeve; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>

<p>Skup brojeva do 100</p> <p>Formiranje pojmova višekratnika broja 10; Brojeva linija (crta) : 0,10,20, 30, ..., 100; Uspoređivanje višekratnika broja 10 u prvoj stotini; Sabiranje i oduzimanje višekratnika broja 10 u prvoj stotini; Formiranje pojmova ostalih brojeva prve stotine; Niz brojeva: 0,1,2, 3, ... 99, 100; Brojanje (u oba smjera); Prethodnici i sljedbenici brojeva iz prve stotice; Brojeva linija (crta): 0-100; Uspoređivanje brojeva iz prve stotice. Znaci: =, ≠, ; Sabiranje i oduzimanje do 100 bez prijelaza (20 + 4, 23 + 4; 47 - 7; 47 - 5).</p>	<ul style="list-style-type: none"> -čitati i pisati brojeve do100; -redati prirodne brojeve do 100; -usmeno i pismeno sabirati i oduzimati brojeve do 100 bez prijelaza oblika: 20+4; 23+-4; 47-7; 47-5; -koristiti matematički jezik i simbole pri sabiranju i oduzimanju u skupu do 100; -rješavati matematičke zadatke; -sabirati i oduzimati desetice u skupu brojeva do 100; -sabirati i oduzimati brojeve do 100 bez prijelaza; -uočiti vezu između sabiranja i oduzimanja i vršiti provjeru jedne operacije pomoću druge; -sastavljati jednostavne brojne izraze koji odgovaraju tekstualnom zadatku; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>
<p>GEOMETRIJA</p> <p>PREDMETI OBLIKA LOPTE, KOCKE, KVADRA, VALJKA, PIRAMIDE I KUPE</p> <p>Predmeti oblika valjka, lopte i kupe; Predmet oblika kocke, kvadra, piramide (strane, bridovi, vrhovi); Površ-granice predmeta; Ravne i zakrivljene površi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -prepoznati, imenovati i razlikovati predmete oblika lopte, kocke, kvadra, valjka, piramide i kupe; -imenovati i razlikovati predmete po veličini, boji i obliku; -prepoznati predmete iz životnog okruženja koji imaju sličnosti i različitosti sa geometrijskim oblicima; -prepoznati, imenovati i razlikovati površi; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>

<p>LINIJE (CRTE)</p> <p>Linija (crta) kao granica površi (površine); Ravne i zakrivljene linije (crte); Tačke kao granice linije (crte); Izlomljena linija (crta); Duž kao dio izlomljene linije (crte); Uspoređivanje duži; Pravougaonik, kvadrat i trougao kao zatvorene (proste) izlomljene linije; Granica kruga kao zatvorena zakrivljena linija (crta).</p>	<ul style="list-style-type: none"> -prepoznati, imenovati i razlikovati linije i vrste linija; -odrediti tačku kao sjecište linija; -uočiti, imenovati i označavati duži; -uspoređivati duži; -prepoznati, imenovati i razlikovati:pravougaonik, kvadrat i trougao i samostalno ih precrtati; -uočiti granicu kruga kao zatvorenu zakrivljenu liniju; -uspoređivati i procjenjivati veličinu površi; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>
<p>MJERENJE I MJERE</p> <p>Mjerenje dužine. Jedinice za dužinu (metar, decimetar); Mjerenje mase. Jedinice za masu (kilogram, dekagram); Jedinice za tečnost (litar, decilitar);</p>	<ul style="list-style-type: none"> -prepoznati i imenovati naučene jedinice za dužinu, masu, tečnost; -prepoznati i imenovati sprave kojima se vrše mjerenja; -pretvarati veće jedinice u manje (1 l razliti u posudice od 10 dl, 1m da razdijeli na po 10 dm); -rješavati jednostavnije tekstualne zadatke u kojima se koriste mjerne jedinice i operacije sa njima; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>

III RAZRED

CILJ

Cilj nastave matematike u trećem razredu devetogodišnje osnovne škole je odgoj i obrazovanje učenika oštećenog sluha i govora na temelju formiranja osnovnih matematičkih pojmova i usvajanju sadržaja kao što su prirodni brojevi do 100 i do 1000, relacije među njima, te operacije sabiranja, oduzimanja, množenja i dijeljenja, formiranje predstave o pravoj, polupravoj, duži i uglu, proširivanje znanja o geometrijskim likovima: trougao, pravougaonik, kvadrat i kružnica, usvajanje osnovnih mjera i mjernih jedinica i njihova praktična primjena, razvijanje sposobnosti rješavanja jednostavnih matematičkih problema potrebnih za primjenu u svakodnevnom životu i lakše razumijevanje pojava u životnom okruženju proširivanjem i bogaćenjem matematičkog rječnika.

ZADACI

- Upotreba simbola;
- Predstavljanje prirodnih brojeva do 100 na brojnoj pravoj;
- Povezivanje broja i skupa;
- Formiranje brojnog niza do 100;
- Osnovne računске operacije u skupu brojeva do 100;
- Formiranje pojma višekratnika broja 100;
- Usvajanje osnovnih mjera i mjernih jedinica, upoznavanje njihovih međusobnih odnosa;
- Crtanje i označavanje osnovnih geometrijskih figura (prava, poluprava, duž...).
- Razvijanje logičkog mišljenja;
- Sposobnosti vrednovanja vlastitih rezultata i njihovo uspoređivanje sa rezultatima drugih;
- Sposobnosti predviđanja, mjerenja, uspoređivanja i procjenjivanja;
- Razvijanje i bogaćenje matematičkog rječnika.

III RAZRED

(5 sati sedmično – 175 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>SABIRANJE I ODUZIMANJE DO 100</p> <p>Sabiranje i oduzimanje brojeva unutar desetice (oblici kao: $50+4$, $54-4$, $73+4$, $77-4$); Upoznavanje relacija $< i >$; Sabiranja brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka manji od 10 ($ab+cd$, $b+d < 10$) i odgovarajuća oduzimanja; Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka jednak 10 i odgovarajuća oduzimanja; Sabiranje brojeva prve stotice kada je zbir naznačenih jedinica sabiraka veći od 10 i odgovarajuća oduzimanja; Sabiranje više sabiraka; Zagrade; Oduzimanje više brojeva; Zagrade; Veza sabiranja i oduzimanja; Zadaci sa dvije operacije; Brojni izrazi; Rješavanje jednostavnijih jednačina; Izračunavanje nepoznatog sabirka; Izračunavanje nepoznatog umanjenika; Izračunavanje nepoznatog umanjioaca; Jednostavniji tekstualni (zadaci riječima) zadaci; Redni brojevi do 100; Parni i neparni brojevi do 100; Stotice prve hiljade;</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> -prepoznavati, zapisivati, čitati i usporediti brojeve do 100; -predstavljati odnose među brojevima koristeći znakematematičkih relacija; -razlikovati i primjenjivati pojmove „prethodnik“ i „sljedbenik“ zadanog broja; -sabirati i oduzimati usmeno i pismeno sa ibez prelaza do 100; -rješavati jednostavne jednačine i tekstualne zadatke do 100; -rješavati jednostavnije nejednačine; -koristiti redne brojevedo 100; -koristiti jednostavnetabele; -koristiti matematičkijezik, rješavati matematičke zadatke; -čitati, zapisivati,uspoređivati stotice prvehiljade; -primjeniti matematička znanja u svakodnevnomživotu; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>

<p>RAVNE I ZAKRIVLJENE PLOHE (POVRŠI), LIKOVI I LINIJE (CRTE)</p> <p>Prava (pravac), poluprava, duž– crtanje i obilježavanje Crtanje paralelnih i okomitih pravih. Uspoređivanje duži. Podudarne duži. Crtanje likova oblika trougla (trokuta), kvadrata, pravougaonika (pravokutnika), kružnice i kruga</p>	<ul style="list-style-type: none"> -uočavati, imenovati i razlikovati ravnei zakrivljene površine; -prepoznati i imenovati pojmove: prava,poluprava, duž, kružnica ikrug; -uočavati i imenovati likoveoblika: trougla, kvadrata, pravougaonika i kruga u okruženju; -konstruisati: pravougaonik, kvadrat, trokut i kružnicu; -razlikovati kružnicu ikrug -samostalno uočavati, razlikovati, konstruisati i uspoređivati linije, duži i matematički ih označavati; -uočavati i imenovati paralelne i okomite linije i konstruisati ih pomoću geometrijskog pribora; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>
<p>MNOŽENJE I DIJELJENJE DO 100</p> <p>Množenjekao sabiranje jednakih sabiraka; Znak « · » (puta); Množitelj, množenik (množenje broja i množenje brojem) i produkt (proizvod); Faktori ili činiooci; Množenje brojeva (množenje brojem) prve desetice; Tablica množenja; Broj 1 i broj 0 kao faktori množenja; Osobine proizvoda: zamjena mjesta faktora komutativnost i asocijativnost); Pisanje dvocifrenog broja u obliku $a \cdot 10 + b$; Djeljenik (broj koji se dijeli), djelitelj (broj kojim se dijeli), količnik (rezultat dijeljenja).</p>	<ul style="list-style-type: none"> -prepoznavati znak “•” kao oznaku za množenje; -prepoznati, imenovati i razlikovati pojmovemnožitelj, množenik, produkt (proizvod) i činiooci (faktori); -usvojiti množenje u skupu brojeva do 100; -usvojiti tablicu množenja do nivoa automatizma; -prepoznavati znak “:” kao oznaku za dijeljenje; -prepoznati, imenovati i razlikovati pojmove djeljenik, djelitelj i količnik; -usvojiti dijeljenje u skupu brojeva do 100; -usvojiti tablicu dijeljenja do nivoa automatizma; -rješavati vantablična množenja i dieljenja; -rješavati jednostavnije 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>

<p>Dijeljenje brojevima prve desetice; Količnik čiji je djeljenik broj 0; Količnik čiji je djelitelj broj 1. (Dijeljenje nulom nema smisla); Tablica dijeljenja; Veza množenja i dijeljenja; Množenje zbira i dijeljenje zbira; Osobine dijeljenja: distributivnost; Vantabličnamnoženja i vantablična dijeljenja (30:2, 15:2); Rješavanje jednačina oblika $3 \cdot X=18$, $X \cdot 4=24$, $45:X=5$, $X:9=8$); Računske operacije prvog i računске operacije drugog reda; Red računanja u izrazima sa više računskih operacija; Upotreba zagrada.</p>	<p>jednačine i nejednačine; -samostalno rješavati matematičke zadatke sa više računskih operacija, sa i bez upotrebe zagrada; -povezivati i koristiti osnovne računскеoperacije; -koristiti množenje i dijeljenjeu svakodnevnim radnjama i situacijama; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	
<p>MJERENJE, USPOREĐIVANJE I PROCJENJIVANJE</p> <p>Mjerenje dužine. Jedinice za dužinu. (1m, 1 dm, 1 cm); Mjerenje mase. Jedinice za masu (1kg, 1 dag, 1 g); Jedinice za tečnost (1 l, 1 dl); Jedinice za vrijeme (godina, mjesec, sedmica, dan, sat, minuta); Jedinice za novac (KM, KF).</p>	<p>-praktično mjeriti i izražavati rezultate mjerenja uz korištenje dogovorenih jedinica i sprava; -koristiti standardne jedinice za dužinu, masu, volumen, vrijeme i novac u svakodnevnom životu; -zapisivati veličine za mjerenje mase, volumena tečnosti, vremena i novca; -imenovati i prepoznavati pojmove iz oblasti mjerenja, uspoređivanja i procjenjivanja; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Likovna kultura Moja okolina Tjelesni i zdravstveni odgoj Informatika</p>

IV RAZRED

CILJ

Cilj nastave matematike u četvrtom razredu devetogodišnje osnovne škole je odgoj i obrazovanje učenika oštećenog sluha i govora na temelju formiranja osnovnih matematičkih pojmova i usvajanju sadržaja kao što su prirodni brojevi do 1000 i 10 000, relacije među njima, te operacije sabiranja, oduzimanja, množenja i dijeljenja, formiranje predstave o pravoj, polupravoj i duži, te krugu i kružnici, poznavanje jedinica mjerenja i njihova praktična upotreba, razvijanje sposobnosti rješavanja jednostavnih matematičkih problema potrebnih za primjenu u svakodnevnom životu i kroz bogaćenje matematičkog rječnika lakše razumijevanje pojava u životnom okruženju.

ZADACI

- Savladavanje izgovora, čitanja, pisanja i uspoređivanja prirodnih brojeva do 1000;
- Poznavanje i upotreba matematičkih simbola (izgovor, čitanje i zapisivanje zbira, razlike, proizvoda i količnika upotrebom slova, određivanje vrijednosti izraza s jednom i dvije računске operacije ako su poznate vrijednosti slova);
- Formiranje pojma hiljade;
- Uočavanje strukture i zakonitosti predstavljanja trocifrenih brojeva;
- Predstavljanje brojeva na brojevnoj liniji;
- Uspoređivanje brojeva do 1000;
- Redni brojevi 1-1000 i njihovo pisanje rimskim ciframa;
- Formiranje pojma višekratnika broja 10 000;
- Formiranje pojmova, uočavanje zakonitosti i usvajanje postupaka četiri osnovne računске operacije;
- Rješavanje tekstualnih zadataka, sastavljanje jednačina, rješavanje nejednačina;
- Formiranje predstave (predodžbe) o pravoj, polupravoj i duži, te krugu i kružnici;
- Crtanje i označavanje elemenata kružnice i kruga;
- Poznavanje jedinica mjerenja i njihova praktična upotreba;
- Razvoj i bogaćenje matematičkog rječnika.

IV RAZRED

(5 sati sedmično – 175 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>BROJEVI PRVE HILJADE (TISUĆE)</p> <p>Zapisivanje i čitanje brojeva prve hiljade; Struktura brojeva prve hiljade; Stotice prve hiljade; Brojeva linija (crta) 0-1000; Položaji brojeva na brojevnoj crti 0-1000; Sabiranje i oduzimanje višekratnika broja 100; Rimski brojevi prve hiljade (zapisivanje rimskim ciframa); Uspoređivanje brojeva prve hiljade.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> -prepoznati, zapisati,čitati i uspoređivati brojeve do 1000; -prepoznati i pravilno koristiti matematički jezik i simbole u skupu brojeva do 1000; -razlikovati strukturu brojeva prve hiljade; -prepoznati brojeve prve hiljade, njihov položaj na brojevnoj liniji 0-1000; -sabirati i oduzimati višekratnike broja 100; -praktično primjenjivati redne brojeve do 1000; -prepoznavati, čitati i pisati brojeve rimskim ciframa do M (pomoću I, V, X, L, C, D, M); -računati i provjeravati jednu matematičku operaciju pomoću suprotne u skupu brojeva do 1000; -sastavljati i rješavati brojevne izraze prema datim uputama; -rješavati zadatke date riječima; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj, Engleski jezik i Informatika</p>
<p>PRAVA U RAVNI (PRAVAC U RAVNINI)</p> <p>Prava/pravac, poluprava/polupravac i duž/dužina Tačka i prava. Duž kao dio prave. Sabiranje i oduzimanje duži.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -prepoznati, imenovati i razlikovati tačku, pravu, polupravu, duž, ugao; -uočavati i razlikovati uzajamni polažaj pravih te uzajamni položaj tačke i prave; -uočavati duž kao dio prave i poluprave, sabirati i 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina,</p>

<p>Uzajamni položaj pravih: sijeku se, paralelne su (i poklapaju se). Okomite prave Crtanje paralelnih i okomitih pravih. Ugao - crtanje i obilježavanje.</p>	<p>oduzimati duži; -crtati i označavati duži, prave i poluprave i ugao; -crtati paralelne i okomite prave; -koristiti pomagala za crtanje i obilježavanje pravih, polupravih, duži i ugla; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	<p>Tjelesni i zdravstveni odgoj, Engleski jezik i Informatika</p>
<p>SABIRANJE I ODUZIMANJE DO HILJADU (TISUĆU)</p> <p>Pravila o nepromjenljivosti zbira i nepromjenljivosti razlike; Usmeno sabiranje i oduzimanje; Svojstva sabiranja i oduzimanja u prvoj hiljadi; Pismeno sabiranje i oduzimanje u prvoj hiljadi; Zadaci zadati riječima i složeniji brojevni izrazi u prvoj hiljadi.</p>	<p>-primjenjivati pravila i zakonitosti sabiranja i oduzimanja u prvoj hiljadi, strukturutrocifrenog broja i načine predstavljanja brojeva iz prve hiljade; -sabirati i oduzimati (pismeno i usmeno) dva ili više broja prve hiljade; -rješavati jednostavne zadatke zadate riječima uz primjenu jednačina i nejednačina odgovarajućihoblika; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj, Engleski jezik i Informatika</p>
<p>KRUG I KRUŽNICA</p> <p>Uočavanje kruga i kružnice na valjku i kupi i crtanje kružnice pomoću kupe i valjka; Modeliranje krugova od papira i određivanje elemenata kružnice na modelima origami tehnikama; Određivanje elemenata kruga i kružnice (središta, prečnika i poluprečnika); Crtanje kružnice šestarom.</p>	<p>-uočavati, imenovati i razlikovati na kružnici središte, prečnik i poluprečnik; -crtati, označavati elemente kružnice i kruga; -određivati elemente kruga i kružnice koristeći se origami tehnikom; -crtati kružnicu zadanog središta i poluprečnika pomoću šestara; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj, Engleski jezik i Informatika</p>

<p>MNOŽENJE I DIJELJENJE DO HILJADU (TISUĆU)</p> <p>Skraćeno množenje i dijeljenje dekadskim jedinicama; Osobine produkta (komutativnost i asocijativnost); Množenje brojem zbira i razlike (zakon distributivnosti). Usmeno množenje u prvoj hiljadi (Množenje višekratnika broja 10, broja 100 i ma kojeg broja) Pismeno množenje u prvoj hiljadi Dijeljenje u prvoj hiljadi. Dijeljenje sa ostatkom Zadaci zadani riječima i složeniji brojevni izrazi u prvoj hiljadi. <i>(U rješavanju koriste se jednačine i nejednačine odgovarajućih oblika).</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - povezivati i primjenjivati zakonitosti i pravila množenja i dijeljenja u računanju; - samostalno pismeno množiti i dijeliti u prvoj hiljadi; - sastavljati brojevne izraze po zadanim uvjetima; - rješavati jednostavne problemske zadatke; - rješavati matematičke zadatke koristeći se jednačinama i nejednačinama odgovarajućih oblika; - prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj, Engleski jezik i Informatika</p>
<p>BROJEVI DO 10 000</p> <p>Hiljadice i stotice u skupu do 10 000; Struktura brojeva prve hiljade (višecifreni brojevi); Brojevna linija 0-10000, sa naznačenim višekratnicima broja 100 (10); Sabiranje i oduzimanje višekratnika broja 10 u skupu brojeva do 10 000.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -prepoznavati, čitati i zapisivati brojeve do 10 000; -uočavati strukturu višecifrenih brojeva; -prepoznavati, čitati i zapisivati cifre (znamenke) na brojevnoj liniji do 10 000; -sabirati i oduzimati višekratnike broja 10 u skupu brojeva do 10 000; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>

<p>MJERENJE VELIČINA</p> <p>Mjerenje dužine. Jedinice za mjerenje dužine: 1 m, 1 dm, 1cm,1 mm; (deci, centi, mili), 1m, 1 km. (kilo)</p> <p>Mjerenje mase. Jedinice zamjerenje mase: 1g, 1dag, 1kg, 1t;</p> <p>Mjerenje zapremine tekućine; Jedinice za mjerenja zapremine tekućine: 1l, 1 dl, 1cl,1 ml, 1hl;</p> <p>Zadaci sa mjerenjima i jedinicama mjerenja; Problemski zadaci.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -mjeriti veličine uz prethodno procjenjivanje i pravilan izbor jedinica mjerenja; -razlikovati odnose između jedinica mjerenja iste vrste; -provjeravati rezultate mjerenja pomoću jedinica za duljinu, masu i zapreminu; -čitati i prepoznavati jedinice mjerenja na različitim proizvodima; -prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Moja okolina, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>
--	--	--

V RAZRED

CILJ

Cilj nastave matematike u petom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha je usvajanje temeljnih matematičkih znanja potrebnih za razumijevanje pojava i zakonitosti u prirodi i društvu; sticanje osnovne matematičke pismenosti i razvijanje sposobnosti umijeća rješavanja matematičkih problema.

Jedan od principa u radu sa učenicima oštećenog sluha je pojednostavljivanje i usklađivanje nastavnih sadržaja sa vokabularom i postignućima učenika.

Nastava matematike ima za cilj da učenici sa slušnim i govornim poteškoćama kroz nastavni proces usvajaju nove pojmove, pravilno koriste matematičke simbole, postupno proširuju i produbljuju znanja koja su ranije stekli i koja će koristiti u svakodnevnom životu. U toku nastavnog procesa koriguju artikulaciju glasova, obogaćuju rječnik i razvijaju slušno opažanje.

ZADACI

- Razvijanje vještine pisanja, čitanja i uspoređivanja brojeva prvog miliona;
- Brojeva linija do milion;
- Sabiranje i oduzimanje do milion;
- Rješavanje jednačina i nejednačina, jednostavnih oblika;
- Množenje i dijeljenje u skupu prirodnih brojeva;
- Jedinica i nula u množenju i dijeljenju;
- Brojevi veći od milion, mjesna vrijednost cifara, upisivanje u tablice;
- Usvojena matematička znanja znati primjenjivati u svakodnevnom životu;
- Razvijati osjećaj odgovornosti i kritičnosti prema svom i tuđem radu;
- Razvijati kod učenika optimizam, motivisanost i volju za rad, te razvijati kulturu rada-pozitivan odnos prema radu, rezultatu svog rada i rada svojih prijatelja;
- Razvijati sposobnost za samostalan rad, odgovornost za rad, tačnost, urednost, sistematičnost, preciznost i konciznost u pisanom i usmenom izražavanju;
- Razvijati interes za rješavanje problema i zadataka timskim radom;
- Uglovi, obilježavanje uglova, crtanje uglova;
- Razvijanje prostorne organizacije i orijentacije;
- Trougao, vrste trouglova, izračunavanje obima trougla;
- Modeliranje pravougaonika od kvadrata;
- Izračunavanje površine pravougaonika;
- Izračunavanje površine i zapremine kvadra i kocke uz očigledna sredstva;
- Razvijati kod učenika maštu, osjećaje za inovacije i otvorenost za nove ideje.

V RAZRED

(5 sati sedmično – 175 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>BROJEVI PRVOG MILIONA</p> <p>Čitanje, pisanje i uspoređivanje brojeva do 1 000; Zapisivanje brojeva u obliku zbira višekratnika dekadskih jedinica; Čitanje, pisanje i uspoređivanje brojeva prvog miliona; Klase i razredi. Mjesne vrijednosti cifara; Brojeva crta do 1000 000.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> -čitati, pisati i uspoređivati brojeve do 1000; -prepoznati, razumjeti i pravilno koristiti matematičke simbole; -prepoznati, čitati, pisati i uspoređivati brojeve prvog miliona i brojeve skupa $\mathbb{N}_0$, njihov položaj na brojevnoj crti i njihovu strukturu. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Osnovi tehnike i Likovna kultura</p>
<p>SABIRANJE I ODUZIMANJE BROJEVA U PRVOM MILIONU</p> <p>Sabiranje i oduzimanje u prvoj hiljadici; Povezanost sabiranja i oduzimanje; Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu (usmeni postupak) ; Sabiranje i oduzimanje brojeva u prvom milionu (pismeni postupak) ; Osnovna svojstva sabiranja (komutativnost, asocijativnost, nula kao sabirak) ; Primjena osnovnih svojstava sabiranja u računanju; Brojevni izrazi sabiranjem i oduzimanjem; Zavisnost zbira od sabiraka. Zavisnost razlike od umanjenika i umanjioaca; Oduzimanje zbira od broja; Brojevni izrazi sa sabiranjem</p>	<ul style="list-style-type: none"> -sa sigurnošću obavljati računanja u $\mathbb{N}_0$; -rješavati brojevne izraze; -modelirati brojevne izraze prema datim uvjetima; -prepoznati i rješavati zadatke date riječima; -primjenjivati osnovna svojstva sabiranja; <p>-imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Osnovi tehnike i Likovna kultura</p>

<p>i oduzimanjem koji sadrže slovo (promjenljivu) ; Određivanje nepoznatog sabirka, umanjenika i umanjitelja; Rješavanje jednačina oblika: $x \pm a = b$, $a \pm x = b$, $(x \pm a) \pm b = c$. Nejednačine oblika: $x \pm a < b$, $a \pm x < b$, $x \pm a \leq b$, $x \pm a > b$, $a \pm x > b$, $x \pm a \geq b$.</p>	<p>-prepoznati i rješavati osnovne oblike jednačina i nejednačina u N0.</p>	
<p>MNOŽENJE I DIJELJENJE U PRVOM MILIONU</p> <p>Množenje u prvom milionu kao sabiranje jednakih sabiraka; Množenje jednocifrenim brojem; Nula i jedinica kao činioci/faktori; Dijeljenje kao obrnuta operacija množenju; Jedinica i nula u dijeljenju; Množenje broja dekadskom jedinicom; Dijeljenje broja dekadskom jedinicom; Množenje zbira i razlike brojem (Distributivnost množenja prema sabiranju i oduzimanju); Pismeno množenje i dijeljenje jednocifrenim brojem; Pismeno množenje i dijeljenje dvocifrenim brojem; Pismeno množenje i dijeljenje trocifrenim brojem; Osnovna svojstva množenja (komutativnost i asocijativnost množenja); Množenje i dijeljenje proizvoda brojem;</p>	<p>-izvoditi množenje brojeva u prvom milionu kao sabiranje jednakih sabiraka; -izvoditi množenje jednocifrenim brojem;</p> <p>-sigurno množiti i dijeliti brojeve dekadskom jedinicom;</p> <p>-pismeno množiti i dijeliti jednocifrene, dvocifrene i trocifrene brojeve;</p> <p>-imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Osnovi tehnike i Likovna kultura</p>

<p>BROJNI IZRAZI</p> <p>Brojni izrazi sa operacijama različitog reda (stepena), sa zagrada i bez zagrada; Sastavljanje jednostavnijih brojnih izraza koji odgovaraju tekstualnim zadacima.</p>	<p>-rješavati brojeve izraze;</p> <p>-sastaviti jednostavne brojne izraze prema kratkom jednostavnom tekstu.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Osnovi tehnike i Likovna kultura</p>
<p>BROJEVI VEĆI OD MILIONA. SKUP PRIRODNIH BROJEVA (N) I SKUPN0</p> <p>Primjeri brojeva koji su veći od miliona; Tablica sa razredima/klasama cifara; Upisivanje brojeva u tablice; Skup prirodnih brojeva (N) i skup N0; Brojna poluprava brojeva skupa N0.</p>	<p>-s lakoćom uporediti ma koja dva višecifrena broja.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Osnovi tehnike i Likovna kultura</p>
<p>UGAO</p> <p>Ugao-pojam,dvije poluprave sa zajedničkomtačkom; Kraci i vrh ugla; Obilježavanje uglova; Uspoređivanje uglova;</p> <p>Pravi, oštri i tupi ugao.</p>	<p>-opisati pojam ugla, obilježiti ugao;</p> <p>-usporediti uglove;</p> <p>-uglove prepoznati, imenovati i crtati (crtati i klasifikovati);</p> <p>-imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Osnovi tehnike i Likovna kultura</p>
<p>TROUGAO</p> <p>Stranice, vrhovi i uglovi trougla; Stranice, vrhovi i uglovi trougla; Raznostranični, jednakokraki, jednakostranični trougao, crtanje; Pravougli trougao, crtanje; Crtanje tangram figura; Izračunavanje obima trougla;</p>	<p>-imenovati trouglove prema osobinama datog trougla, trouglove (crtati i klasifikovati);</p> <p>-imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Osnovi tehnike i Likovna kultura</p>

<p>PRAVOUGAONIK</p> <p>Modeliranje pravougaonika od kvadrata, rastavljanje pravougaonika na kvadrate; Jedinične mjere za površinu (1m^2, 1dm^2, 1cm^2, 1mm^2, 1a, 1ha, 1km^2);</p> <p>Izračunavanje površine pravougaonika, mreža pravougaonika;</p> <p>Mreža kvadra (spec. kocke);</p> <p>Površina kvadra i kocke, zapremina kvadra (spec. kocke) – zadacima iz prakse.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -prepoznati i imenovati kvadratni pravougaonik, te iste crtati; -razlikovati jedinične mjere za površinu; -crtati mrežu pravougaonika sa pravim uglovima; -razlikovati mrežu kvadra, mrežu kocke; -izvesti jednostavnija praktična mjerenja i računanja površina i zapremina; -imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Osnovi tehnike, Likovna kultura, Priroda i Društvo</p>
---	---	--

VI RAZRED

CILJ

Cilj nastave matematike u šestom razredu devetogodišnje osnovne škole je odgoj i obrazovanje učenika oštećenog sluha i govora na temelju formiranja osnovnih matematičkih pojmova i usvajanju sadržaja kao što su prirodni brojevi, prosti i složeni brojevi, pravila djeljivosti brojeva, razlomci i decimalni brojevi, relacije među njima, te operacije sabiranja, oduzimanja, množenja i dijeljenja. Formiranje predstave o pravoj, polupravoj i duži, te krugu i kružnici, poznavanje jedinica mjerenja i njihova praktična upotreba. Razvijanje sposobnosti rješavanja jednostavnih matematičkih problema potrebnih za primjenu u svakodnevnom životu i kroz bogaćenje matematičkog rječnika lakše razumijevanje pojava u životnom okruženju.

ZADACI

- Upoznavanje osnovnih matematičkih pojmova: skup, operacija, relacija, funkcija, i standardna notacija za navedene pojmove;
- Upoznavanje osnovnih mjernih jedinica;
- Upoznavanje najvažnije ravanske figure, prostorne oblike i tijela i njihove uzajamne odnose;
- Da se kod učenika razvije vještina korištenja geometrijskoga pribora;
- Usvajanje osnovnih činjenica o skupovima, relacijama i preslikavanjima;
- Poznavanje i upotreba matematičkih simbola;
- Usvajanje pojma skupa, unije, presjeka, razlike i proizvoda skupova;
- Usvajanje pojma relacije i funkcije;
- Poznavanje koordinatne prave i koordinatne ravni;
- Usvajanje različitih uglova, jedinica za mjerenje uglova, mjerenje uglomjerom;
- Računanja s mjernim brojevima za uglove (+, -, •, :);
- Grafičko prenošenje, uspoređivanje, sabiranje i oduzimanje uglova;
- Razlikuju proste i složene brojeve i znaju pravila djeljivosti sa 2, sa 3, sa 5, sa 9, sa 4, sa 6, sa $10n$, $n...$;
- Rastavljaju dati broj na proste faktore i znaju da odrede NZD, odnosno NZS datih brojeva;
- Vladaju pojmom razlomka, imenuju izraze brojilac (brojnik), imenilac (nazivnik), razlomačka crta;
- U svom okruženju nalaze primjere koji se mogu opisati razlomcima;
- Usvajanje znanja o razlomcima i decimalnim brojevima i njihovoj strukturi o jednačinama i nejednačinama;
- Usvajanje pojma razmjere (omjera) i njene primjene;
- Upotreba brojeva u različitim kontekstima, u drugim predmetima i svakodnevnom životu;
- Usvajanje postupaka za četiri računske operacije s razlomcima i decimalnim brojem.

VI RAZRED

(5 sati sedmično – 175 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>SKUPOVI, RELACIJE, PRESLIKAVANJA</p> <p>Skup - Pojam skupa; Elementi skupa; Podskup;</p> <p>Jednakost skupova;</p> <p>Unija, presjek, razlika skupova;</p> <p>Proizvod dva skupa.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> -razumjeti pojam skupa, elemente skupa, načine zadavanja skupova; -razumjeti pojam podskupa, -razumjeti razliku između jednakobrojnih i jednakih skupova; -matematičkim simbolima zapisati odnos dva ili više zadanih skupova, skupovne operacije; -prepoznati relaciju, odnosno funkciju; prikazivati relaciju i funkciju na različite načine, -crtati grafik funkcije u koordinatnom sistemu; -koristiti skupove i skupovne operacije u primjerima iz svakodnevnog života, uz grafičku ilustraciju. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Tehnička kultura, Likovna kultura i Biologija</p>
<p>KRUŽNICA, KRUG, UGAO</p> <p>Skupovi tačaka; Izlomljena linija, mnogougao (mnogokut); Kružnica i krug; Prava i kružnica; Ugao (pojam, elementi, obilježavanje) ; Konveksni i nekonveksni uglovi; Središnji (centralni) i periferijski ugao, kružni luk i tetiva; Prenošenje uglova; Upoređivanje uglova; Grafičko sabiranje i oduzimanje uglova; Vrste uglova;</p>	<ul style="list-style-type: none"> -usporediti izlomljenu liniju, otvorenu i zatvorenu; -nacrtati kružnicu i krug; -nacrtati i opisati međusobne položaje prave i kružnice, -nacrtati i opisati međusobne položaje dvije kružnice; -prenositi i uspoređivati uglove, kružni luk i tetiva, svojstva centralnih uglova i njima odgovarajućih tetiva; -grafički sabirati i oduzimati uglove; -razlikovati uglove: (ne)konveksan, pun ugao, nula ugao, opružen ugao, pravi ugao, oštar ugao, tup ugao; -razlikovati mjerne jedinice za ugao; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost,</p> <p>Informatika, Tehnička kultura, Likovna kultura, Geografija</p>

<p>Mjerenje uglova; Računske operacije s mjernim brojevima za uglove.</p>	<p>-koristiti uglomjer; -crtati zadani ugao, kao i već nacrtani mjeriti uglomjerom; -računati s ugaonim jedinicama.</p>	
<p>DJELJIVOST BROJEVA</p> <p>Dijeljenje u skupu NO.</p> <p>Djeljivost zbira, razlike i proizvoda prirodnih brojeva; Djeljivost dekadnim jedinicama i brojevima: 2,3,4,6,9,25; Prosti i složeni brojevi; Rastavljanje složenih brojeva na proste faktore; Najveći zajednički djelilac; Najmanji zajednički sadržilac.</p>	<p>-dijeliti brojeve u skupu No; -dijeliti prirodne brojeve s ostatkom; -dijeliti lakše uz pravila djeljivosti brojeva; -primjenjivati pravila za djeljivost sa 2, sa 3, sa 5, 6, 9, 4, 25 i sa $10n$; -razlikovati da li je broj prost ili složen; -rastavljati dati broj na proste faktore; - određivati najveći zajednički djelilac, odnosno najmanji zajednički sadržilac datih brojeva; - imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Tehnička kultura i Likovna kultura</p>
<p>RAZLOMCI</p> <p>Pojam razlomka. Vrste razlomaka; Proširivanje i skraćivanje razlomaka; Upoređivanje razlomaka; Decimalni zapis razlomka; Pridruživanje tačaka brojevine poluprave razlomcima; Sabiranje i oduzimanje razlomaka jednakih imenilaca; Sabiranje i oduzimanje razlomaka različitih imenilaca; Svojstva sabiranja razlomaka; Jednačine sa razlomcima oblika: $x \pm a = b$, $a \pm x = b$; Nejednačine sa razlomcima oblika: $x \pm a < b$, $a \pm x < b$, x</p>	<p>-opisati pojam razlomka, brojilac (brojnik), imenilac (nazivnik), razlomačka crta, dijeliti cijelo na jednake djelove, na modelu i na slici; -prikazivati dati razlomak oblika a/b na brojevnoj polupravoj; -zapisivati nepravilni razlomak u obliku mješovitog broja i obrnuto; -zapisivati razlomak oblika, a/b u obliku decimalnog broja; prevoditi decimalni broj u oblik a/b; -uspoređivati razlomke, izvoditi osnovne računске operacije sa razlomcima, izraza i vrijednost izraza s promjenljivim za date vrijednosti</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Tehnička kultura i Likovna kultura.</p>

<p> $\pm a > b$, $a \pm x > b$; Množenje razlomka prirodnim brojem; Množenje razlomka razlomkom; Dijeljenje razlomka prirodnim brojem; Dijeljenje razlomka razlomkom; Dvojni razlomci; Jednačine sa razlomcima oblika: $a \cdot x = b$, $x \cdot a = b$, $x : a = b$, $a : x = b$; Nejednačine sa razlomcima oblika: $a \cdot x < b$, $x \cdot a > b$, $x : a < b$, $a : x > b$; Brojevni izrazi sa zagradama; Tekstualni zadaci. </p>	<p> promjenljivih; -rješavati jednostavne tipove jednačina : $a+x=b$, $x-a=b$, $a-x=b$, $ax=b$, $a:x=b$ i $x:a=b$; -rješavati jednostavne tipove nejednačina : $x \pm a < b$, $a \pm x < b$, $x \pm a > b$, $a \pm x > b$, $x \cdot a$, $x : a < b$, $a \cdot x$, $a : x > b$; -izračunavati vrijednost brojevnog izraza; -imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku. </p>	
<p> RAZLOMCI U DECIMALNOM OBLIKU </p> <p> Decimalni brojevi; Pisanje decimalnog broja u obliku razlomka ($a, b \in \mathbb{N}$); Pridruživanje tačaka brojevnih poluprave decimalnim brojevima; Upoređivanje decimalnih brojeva; Sabiranje i oduzimanje decimalnih brojeva; Svojstva sabiranja decimalnih brojeva; Jednačine u vezi sa sabiranjem i oduzimanjem decimalnih brojeva oblika: $x \pm a = b$, $a \pm x = b$; Nejednačine u vezi sa sabiranjem i oduzimanjem decimalnih brojeva oblika: $x \pm a < b$, $a \pm x < b$, $x \pm a > b$, $a \pm x > b$; Množenje decimalnog broja dekadskom jedinicom i prirodnim brojem; Množenje decimalnog broja decimalnim brojem; </p>	<p> -koristiti zapis i decimalnog broja i razlomka i pretvarati jedan zapis u drugi; -poredati po veličini date decimalne brojeve; -izvoditi osnovne računске operacije s decimalnim brojevima; - decimalne brojeve množiti i dijeliti dekadskim jedinicama; - dijeliti dva prirodna broja (rezultat može biti decimalni broj) i vršiti provjeru; - dijeliti dva decimalna broja i vršiti provjeru; - zaokružiti decimalni broj na </p>	<p> Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Biologija, Informatika, Tehnička kultura, Likovna kultura. </p>

<p>Dijeljenje decimalnog broja dekadskom jedinicom i prirodnim brojem; Dijeljenje decimalnog broja decimalnim brojem; Brojevi izrazi; Zaokruživanje decimalnih brojeva; Tekstualni zadaci; Jednačine i nejednačine u skupu Q^+ (decimalni zapis).</p>	<p>zadati broj decimala; - izračunati vrijednost brojevnog; - rješavati jednostavne tekstualne zadatke kao primjere za vježbu decimalnih brojeva; - rješavati jednačine (jednadžbe) i nejednačine (nejednadžbe) u skupu Q^+(decimalni zapis); - imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku.</p>	
--	--	--

VII RAZRED

CILJ

Ciljevi nastave matematike u sedmom razredu devetogodišnje osnovne škole je odgoj i obrazovanje učenika oštećenog sluha i govora na temelju formiranja osnovnih matematičkih pojmova i usvajanju sadržaja kao što su vektori, izometrija, cijeli i racionalni brojevi. Sabiranje, oduzimanje, množenje i dijeljenje, te jednačine i nejednačine u skupu cijelih brojeva i u skupu racionalnih brojeva. Konstruisati s lakoćom uglove. Razviti svijest o pojmu i značajnim tačkama trougla. Imenovati trougao prema njihovim uglovima i stranicama. Razvijanje sposobnosti rješavanja jednostavnih matematičkih problema potrebnih za primjenu u svakodnevnom životu i kroz bogaćenje matematičkog rječnika lakše razumijevanje pojava u životnom okruženju.

ZADACI

- Usvajanje pojma vektora i osnovnih operacija sa vektorima;
- Izvođenja osnovnih izometrijskih preslikavanja;
- Određivanje ose i centra simetrije;
- Izvođenje konstrukcija simetrale duži i simetrale ugla;
- Razumjeti praktične potrebe uvođenja negativnih brojeva, upoznavanje strukture skupa;
- Uočavanje primjera iz okruženja i prirodnih nauka u kojima se javljaju cijeli i racionalni brojevi;
- Uočavanje primjera iz okruženja u kojima se javlja potreba za računanjem s cijelim i racionalnim brojevima;
- Razumijevanje i razlikovanje suprotnih brojeva;
- Određivanje apsolutne vrijednosti cijelog i racionalnog broja;
- Formiranje nizova cijelih i racionalnih brojeva po određenim pravilima;
- Usvajanje postupka za izvođenje osnovnih računskih operacija u skupu Z , uz korištenje njihovih svojstava;
- Računanje vrijednosti brojevni izraza s cijelim i racionalnim brojevima;
- Rješavanje jednačina i nejednačina u skupu Z i u skupu Q ;
- Razlikovati podjele trouglova uz njihove karakteristike i četverouglova i usvajanje njihovih osnovnih svojstava;
- Upoznavanje i konstrukcija značajnih tačaka trougla;
- Rješavanje zadataka u kojima se primjenjuju teoreme o uglovima trougla i četverougla;
- Izvođenje elementarnih konstrukcija trougla i četverougla;
- Primjenjivanje formula za izračunavanje površine i obima geometrijskih figura (trougao, kvadrat, pravougaonik, paralelogram, romb, trapez i četverougao s uzajamno normalnim dijagonalama);
- Računanje pomoću džepnog računala.

VII RAZRED

(5 sati sedmično – 175 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>VEKTORI I IZOMETRIJASKA PRESLIKAVANJA</p> <p>Pojam vektora; Usmjerena duž-vektor; Jednakost vektora; Sabiranje vektora; Množenje vektora prirodnim brojem; Izometrijska preslikavanja u ravni: translacija, rotacija; Izometrijska preslikavanja u ravni: osna i centralna simetrija; Simetrala duži i simetrala ugla.</p>	<p>Učenici će:</p> <p>-rješavati jednostavne zadatke s vektorima;</p> <p>-odrediti osu i centar simetrije;</p> <p>-izvršiti translaciju i rotaciju date figure, konstruisati simetralu duži i simetralu ugla.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Likovna kultura, Geografija, Historija i Fizika</p>
<p>CIJELI BROJEVI</p> <p>Pojam negativnog cijelog broja; Skup cijelih brojeva; Pridruživanje cijelih brojeva tačkama brojevnih pravih; Suprotni brojevi; Apsolutna vrijednost cijelog broja; Sabiranje cijelih brojeva; Oduzimanje cijelih brojeva; Svojstva sabiranja cijelih brojeva; Jednačine u vezi sa sabiranjem i oduzimanjem cijelih brojeva; Nejednačine u vezi sa sabiranjem i oduzimanjem cijelih brojeva; Množenje cijelih brojeva i svojstva množenja; Dijeljenje cijelih brojeva; Jednačine u vezi sa množenjem i dijeljenjem</p>	<p>-razlikovati pozitivne i negativne cijele brojeve i prepoznati ih u primjerima iz svakodnevnog života, koji brojevi čine skup cijelih brojeva, prikazivati cijele brojeve na brojevnoj pravoj;</p> <p>-odrediti broj suprotan datom broju</p> <p>odrediti apsolutnu vrijednost datog cijelog broja;</p> <p>-sabirati cijele brojeve i primijeniti svojstva sabiranja;</p> <p>-oduzimati cijele brojeve;</p> <p>-množiti cijele brojeve i primijeniti svojstva množenja;</p> <p>-dijeliti cijele brojeve</p> <p>odrediti vrijednosti brojevnih izraza s cijelim brojevima;</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Geografija, Historija i Fizika</p>

<p>cijelih brojeva; Nejednačine u vezi sa množenjem i dijeljenjem cijelih brojeva.</p>	<p>-uspješno rješavati jednačine i nejednačine datih oblika u skupu cijelih brojeva; -imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku.</p>	
<p>RACIONALNI BROJEVI</p> <p>Pozitivni i negativni racionalni brojevi; Skup racionalnih brojeva Q; Predstavljanje racionalnih brojeva na brojevnoj pravoj; Uređenje u skupu Q; Decimalni zapis racionalnog broja; Sabiranje i oduzimanje racionalnih brojeva; Svojstva sabiranja racionalnih brojeva; Jednačine i nejednačine u vezi sa sabiranjem i oduzimanjem racionalnih brojeva; Množenje racionalnih brojeva; Svojstva množenja racionalnih brojeva; Dijeljenje racionalnih brojeva; Brojevni izrazi sa racionalnim brojevima (sa zagradama i bez zagrada) ; Jednačine i nejednačine u vezi sa množenjem i dijeljenjem racionalnih brojeva.</p>	<p>-razlikovati skup racionalnih brojeva kojeg čine pozitivni i negativni razlomci i broj 0; - shvatiti uvođenje pozitivnih i negativnih racionalnih brojeva; -zapisati razlomak u obliku decimalnog broja i obratno; - na brojevnoj pravoj prikazati racionalne brojeve sa nazivnikom manjim od 10; - odrediti broj suprotan datom racionalnom broju;</p> <p>- rješavati osnovne računске operacije racionalnim brojevima; - sabirati racionalne brojeve; - oduzimati racionalne brojeve; - množiti racionalne brojeve; - dijeliti racionalne brojeve.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Biologija, Tehnička kultura, Geografija, Historija i Fizika</p>

<p>UGAO I TROUGAO</p> <p>Uglovi sa paralelnim kracima; Uglovi sa normalnim kracima; Konstrukcije uglova (60, 30, 120, 15,45, 75, 90); Trougao; Elementi trougla; Vrste trouglova prema stranicama i prema uglovima; Zbir unutrašnjih uglova trougla; Vanjski uglovi trougla; Odnos stranica i uglova trougla; Podudarnost trouglova; Osnovne konstrukcije trougla; Pravougli trougao; Značajne tačke trougla.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati jednake uglove; svojstva uglova s paralelnim kracima i uglova s normalnim kracima; - konstruisati uglove; - opisati pojam trougla njegove elemente i podjelu trouglova; - razlikovati trouglove prema stranicama i prema uglovima; - primjenjivati pravilo odnosa između elemenata trougla; - izvoditi elementarne konstrukcije trougla; - odrediti značajne tačke trougla; - imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost,</p> <p style="text-align: center;">Biologija, Tehnička kultura, Geografija, Historija, Fizika Tjelesni i zdravstveni odgoj.</p>
<p>ČETVEROUGAO, OBIM I POVRŠINA TROUGLA I ČETVEROUGLA</p> <p>Četverougao; Elementi četverougla; Vrste četverouglova; Paralelogram; Vrste paralelograma; pravougaonik, romb, kvadrat; Trapez; Deltoid; Obim trougla i četverougla; Mjerenje površina; Površina trougla; Površina četverougla.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati pojam i elemente četverougla; - razlikovati vrste četverougla; - razlikovati zajednička i posebna svojstva paralelograma; - izvoditi elementarne konstrukcije četverougla; - izračunati obim trougla i četverougla; - izračunati jednostavne zadatke površine četverougla: pravougaonika, kvadrata, romba, paralelograma, trougla, trapeza; - imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost,</p> <p style="text-align: center;">Biologija, Tehnička kultura, Geografija, Historija, Fizika Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>

VIII RAZRED

CILJ

Cilj nastave matematike u osmom razredu je usvajanje elementarnih matematičkih znanja potrebnih za razumijevanje pojava i zakonitosti u prirodi i društvu, kvadrat, računanje kvadrata broja: osposobljavanje učenika da rješavaju probleme i zadatke u novim i nepoznatim situacijama, da izraze i obrazlože svoje mišljenje i diskutuju sa drugima, uz sadržaje Pitagorine teoreme te sticanje osnovne matematičke pismenosti kroz sadržaje proporcije kao i razvijanje sposobnosti i umijeća rješavanja jednostavnih zadataka monoma i polinoma i proširivanje znanja o trouglu i četvrouglu što predstavlja matematička znanja neophodna za nastavak obrazovanja.

ZADACI

- Razumijevanje pojma kvadrata i računanje kvadrata broja;
- Razumijevanje pojma korijena;
- Upoznavanje i shvatanje pojma iracionalnog broja, formiranje skupa realnih brojeva;
- Shvatanje koji brojevi čine skup realnih brojeva;
- Opisivanje sadržaja Pitagorine teoreme svojim riječima;
- Izračunavanje treće stranice pravouglog trougla kad su date druge dvije;
- Izračunavanje visine jednakostraničnog trougla;
- Izračunavanje dijagonale kvadrata;
- Izračunavanje površine jednakostraničnog trougla;
- Prikazivanje tačke u koordinatnom sistemu i čitanja koordinate zadane tačke;
- Čitanje podataka sa grafika;
- Rješavanje jednostavnih zadataka u vezi s proporcijama i procentnim računom;
- Izračunavanje direktne i obrnute proporcionalnosti u zadacima;
- Upoznavanje i shvatanje funkcija direktne i obrnute proporcionalnosti;
- Razlikovanje pojmova frekvencija, dijagram, aritmetička sredina;
- Usvajanje pojma stepena i operacija sa stepenima (množenje i dijeljenje stepena istih osnova i množenje i dijeljenje stepena istih izložilaca);
- Prepoznavanje sličnih monoma i izvođenje osnovnih računskih operacija s monomima;
- Izvođenje osnovnih računskih operacija s polinomima i identičnih transformacija;
- Ponavljanje znanja o trouglu i četverouglu do mnogougla;
- Upoznavanje najvažnijih svojstava mnogouglova i zavisnosti zbira uglova i broja dijagonala ma kojeg mnogougla od broja njegovih stranica;
- Primjenjivanje pravila za izračunavanje površine i obima mnogouglova;
- Proširivanje znanja o krugu i kružnici.

VIII RAZRED

(5 sati sedmično – 175 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>REALNI BROJEVI</p> <p>Kvadrat racionalnog broja; Rješenje jednačine $x^2=a$, $a \geq 0$; Kvadratni korijen racionalnog broja; Iracionalni brojevi; Realni brojevi; Brojeva prava; Uređenost u skupu realnih brojeva; Jednakost $\sqrt{a^2}= a$; Približne vrijednosti realnog broja; Osnovne računске operacije u skupu realnih brojeva i njihova svojstva.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> -kvadrirati racionalne brojeve; -određivati rješenja jednačine $x^2=a$, $a \geq 0$; -koristiti tablice kvadrata i kvadratnih korijena; -koristiti džepni kalkulator; -razlikovati iracionalne brojeve; -opisati skup iracionalnih i skup realnih brojeva da je skup realnih brojeva unija skupova racionalnih i iracionalnih brojeva; -određivati približne vrijednosti broja; -sabirati i množiti u skupu realnih brojeva; -razlikovati prikaze realnih brojeva (racionalne i iracionalne brojeve prema njihovom decimalnom zapisu). 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika, Informatika, Hemija</p>
<p>PITAGORINA TEOREMA I NJENA PRIMJENA</p> <p>Pitagorina teorema; Primjena Pitagorine teoreme na kvadrat, pravougaonik; Primjena Pitagorine teoreme na jednakokraki i jednakokrani trougao; Konstrukcija tačaka na brojevnoj pravoj koje odgovaraju iracionalnim brojevima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -konstruisati pravougli trougao i kvadrat nad svakom stranicom do Pitagorine teoreme; -odrediti treću stranicu pravouglog trougla kad su date dvije stranice; -primjenjivati Pitagorinu teoremu kod geometrijskih figura u kojima se pojavljuje pravougli trougao; -izračunati nepoznate elemente kvadrata; pravougaonika uz primjenu Pitagorine teoreme; -izvesti konstrukciju duži veličine $\sqrt{2}$, $\sqrt{3}$, $\sqrt{5}$... itd. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika, Informatika, Historija</p>

<p>PROPORCIONALNOST DUŽI</p> <p>Razmjera duži; Proporcionalne duži; Dijeljenje duži na dijelove jednakih dužina; Sličnost trouglova i primjena.</p>	<p>-grafički mjeriti duž; - razlikovati samjerljive i nesamjerljive duži; -ispitati razmjere i proporcionalnosti duži; -dijeliti duž grafički (konstruktivno) na jednake dijelove i u datoj razmjeri.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika, Informatika, Hemija</p>
<p>PROPORCIONALNE VELIČINE. FUNKCIJA DIREKTNE I OBRNUTE PROPORCIONALNOSTI</p> <p>Pravougli koordinatni sistem u ravni; Rastojanje dvije tačke u pravouglom koordinatnom sistemu; Proporcionalne veličine; Proporcija i njena svojstva; Funkcije direktne i obrnute proporcionalnosti; Primjena direktne i obrnute proporcionalnosti.</p>	<p>- odrediti tačku u koordinatnoj ravni sa zadatim koordinatama; -odrediti koordinate zadate tačke u koordinatnoj ravni; -odrediti nepoznati član proporcije; -crtati grafik funkcije direktne i obrnute proporcionalnosti; -rješavati jednostavne tekstualne zadatke.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika, Geografija, Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>PRIKAZIVANJE I ANALIZA PODATAKA</p> <p>Frekvencija i dijagrami; Obrada podataka; Aritmetička sredina.</p>	<p>-određivati vrijednosti određenog obilježja; -prikazivati prikupljene podatke o tom obilježju prikupiti, urediti, prikazati, predstaviti i pročitati jednostavne podatke; -izračunavati aritmetičku sredinu te interpretirati dobivene podatke.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika, Geografija, Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>

<p>CIJELI RACIONALNI IZRAZI</p> <p>Stepen čiji je izložilac cijeli broj; Operacije sa stepenima (množenje i dijeljenje stepena jednakih osnova); Stepen proizvoda, količnika i stepena; Algebarski racionalni izrazi; Konstante i promjenljive; Algebarski izrazi; Brojeva vrijednost racionalnog algebarskog izraza; Cijeli racionalni izrazi – polinomi; Sabiranje sličnih monoma; Sabiranje polinoma; Razlika polinoma; Množenje monoma i polinoma; Kvadrat binoma; Kub binoma; Razlika kvadrata; Zbir i razlika kubova; Rastavljanje polinoma na proste faktore; Rješavanje jednačina oblika: $ax^2+bx=0$; $ax^2-b=0$.</p>	<p>- razlikovati pojam stepena kada je izložilac cijeli broj, a osnova realan broj; - računati sastepenima; - sabirati i oduzimati stepene s jednakim osnovama i jednakim izložiocima; - izdvojiti slične monome; - formirati polinome od datih monoma; - izvoditi računске operacije sa monomima i polinomima; -izračunati kvadrat binoma i razliku kvadrata; - rastavljati polinom na proste faktore primjenom zakona distributivnosti;</p> <p>- imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika, Geografija, Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>MNOGOUGAO (POLIGON)</p> <p>Mnogougao; Podjela mnogouglova; Zbir unutrašnjih i zbir vanjskih uglova mnogougla. Broj dijagonala mnogougla; Pravilni mnogougao; Obim i površina mnogougla.</p>	<p>- razlikovati mnogouglove prema broju stranica; - odrediti zbir unutrašnjih uglova mnogougla da je zbir vanjskih uglova svakog mnogougla pun ugao; - odrediti ukupan broj dijagonala mnogougla; - izračunavati unutrašnji ugao pravilnog mnogougla; - izračunati obim mnogougla</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika, Geografija, Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>

<p>KRUŽNICA I KRUG</p> <p>Kružnica i krug; Omjer obima kruga i prečnika kruga-broj; Dužina kružnog luka; Površina kruga; Površina kružnog prstena i kružnog isječka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati krug (površ) od kružnice (linije); - izračunavati obim kruga iz njegovog prečnika i računanje dužine kružnog luka; - izračunati površinu kruga; -izračunati površinu kružnog isječka ikružnog prstena; - imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika, Geografija, Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
---	--	--

IX RAZRED

CILJ

Ciljevi nastave matematike u devetom razredu je usvajanje elementarnih matematičkih znanja potrebnih za razumijevanje pojava i zakonitosti u prirodi i društvu; osposobljavanje učenika da rješavaju probleme i zadatke u novim i nepoznatim situacijama; osposobljavanje učenika da izraze i obrazlože svoje mišljenje i diskutuju sa drugima; sticanje osnovne matematičke pismenosti i razvijanje sposobnosti i umijeća rješavanja matematičkih problema te usvajanje matematičkih znanja neophodnih za nastavak školovanja.

ZADACI

- Usvajanje pojma razlomljeni racionalni izrazi;
- Osposobljavanje za izvođenje računskih operacija sa razlomljenim racionalnim izrazima;
- Usvajanje osnovnih geometrijskih pojmova (tačka, prava, ravan) ;
- Uočavanje i razumijevanje međusobnih odnosa tačke i prave, tačke i ravni, dvije prave i dvije ravni;
- Sticanje sposobnosti prostornog posmatranja i pravilnog uočavanja odnosa geometrijskih elemenata;
- Sticanje znanja o linearnoj funkciji i njenim svojstvima, crtanju i čitanju raznih grafika u vezi s tom funkcijom;
- Rješavati linearne jednačine (nejednačine) s jednom nepoznatom i sisteme linearnih jednačina s dvije nepoznate i grafički tumačiti rješenja;
- Grafičko prikazivanje jednačina koje imaju jedinstveno rješenje, neodređenih i proturječnih jednačina;
- Upoznavanje učenika sa pojmom geometrijskog tijela (prizma, piramida, valjak, kupa i lopta), njihovim elementima i svojstvima;
- Podsticanje učenika da crtaju mreže i da izračunavaju površine i zapremine geometrijskih tijela;
- Razvijanje istraživačkog duha i osjećaja zadovoljstva poslije riješenih zadataka;
- Primjena matematičkog znanja na razne probleme iz svog okruženja;
- Usvajanje preciznog izražavanja i simboličkog zapisivanja;
- Podsticanje samostalnog otkrivanja novih činjenica i sastavljanja zadataka;
- Podsticanje samostalnog skiciranja geometrijskih figura.

IX RAZRED

(5 sati sedmično – 170 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>RAZLOMLJENI RACIONALNI IZRAZ</p> <p>Algebarski razlomci; Proširivanje i skraćivanje razlomaka; Sabiranje i oduzimanje razlomaka; Množenje razlomaka; Dijeljenje algebarskih razlomaka.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikovati cijele i razlomljene racionalne algebarske izraze; - izračunavati vrijednost razlomljene racionalne funkcije zadate vrijednosti promjenljivih; - izvoditi operacije sa razlomljenim racionalnim izrazima. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika, Geografija, Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj Tehnički odgoj i Likovna kultura</p>
<p>TAČKA, PRAVA, RAVAN</p> <p>Međusobni odnos tačke i prave; Međusobni odnos tačke i ravni; Prava u ravni; Međusobni odnos dvije prave; Međusobni odnos prave i ravni; Normalna ravan; Rastojanje tačke i ravni; Međusobni odnos dvije ravni; Rastojanje između dvije paralelne ravni; Dieder; Normalna (ortogonalna); projekcija na pravu i ravan; Ugao između prave i ravni; Paralelna projekcija na ravan.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -razlikovati tačku, pravu i ravan kao osnovne geometrijski pojmove; -opisati moguće međusobne odnose tačke i prave, tačke i ravni; -opisati moguće međusobne odnose prave i ravni, moguće međusobne odnose dvije ravni; - opisati moguće međusobne odnose dvije prave u prostoru; -odrediti paralelnu projekciju tačke i duži na ravan; -imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj Tehnički odgoj i Likovna kultura</p>
<p>LINEARNA FUNKCIJA</p> <p>Linearna funkcija oblika $y=kx+n$; Grafik linearne funkcije; Parametri i njihovo geometrijsko značenje; Nula funkcije;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prikazati i pročitati koordinate tačaka u pravouglom koordinatnom sistemu; - izračunavati vrijednosti funkcije za određene vrijednosti nezavisno promjenljive x; -prikazati funkciju grafički i 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj Tehnički odgoj i Likovna kultura</p>

Tok funkcije.	tabelarno; -popuniti tabelu pridruženu linearnoj funkciji.	
<p>LINEARNE JEDNAČINE I NEJEDNAČINE SA JEDNOM NEPOZNATOM</p> <p>Linearne jednačine, osnovni pojmovi;</p> <p>Grafičko rješavanje linearnih jednačina;</p> <p>Ekvivalentne jednačine;</p> <p>Algebarsko rješavanje linearnih jednačina s jednom nepoznatom;</p> <p>Linearne nejednačine, osnovni pojmovi;</p> <p>Ekvivalentne nejednačine;</p> <p>Algebarsko rješavanje linearnih nejednačina s jednom nepoznatom.</p>	<p>-razlikovati pojmove: linearna jednačina, jednakost, rješenje jednačine, ekvivalentne jednačine, linearna nejednačina, nejednakost, skup rješenja linearne nejednačine, ekvivalentne nejednačine;</p> <p>- riješiti jednačine oblika $ax+b=0$ i ostale jednostavnije jednačine koje se mogu svesti na taj oblik.</p> <p>-razlikovati pojam ekvivalentnosti</p> <p>-koristiti pravilo mijenjanja predznaka prilikom prelaska člana jednačine/ nejednačine na drugu stranu znaka jednakosti/nejednakosti, pravilo množenja obje strane jednačine/nejednačine pozitivnim brojem, pravilo množenja obje strane jednačine/nejednačine negativnim brojem,</p> <p>-rješavanje linearne jednačine/nejednačine u kojoj se javljaju zagrade</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika i Tehnički odgoj</p>
<p>SISTEM LINEARNIH JEDNAČINA SA DVIJE NEPOZNATE</p> <p>Linearna jednačina sa dvije nepoznate, pojam i njena rješenja;</p> <p>Grafički prikaz rješenja;</p> <p>Sistem od dvije linearne jednačine sa dvije nepoznate;</p> <p>Ekvivalentni sistem linearnih jednačina;</p> <p>Grafička metoda rješavanja sistema od dvije linearne jednačine sa dvije nepoznate;</p> <p>Rješavanje sistema od dvije</p>	<p>- rješavati ekvivalentni sistem postupkom grafičkog rješavanja sistema, te postupkom rješavanja sistema metodom supstitucije (zamjene);</p> <p>- istraživati najjednostavniji postupak rješenja u primjeni metode supstitucije;</p> <p>- računati i uz postupak rješavanja sistema metodom suprotnih koeficijenata, naći najjednostavniji postupak u primjeni metode suprotnih koeficijenata i provjeriti dobiveno rješenje</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj Tehnički odgoj i Likovna kultura</p>

<p>linearne jednačine sa dvije nepoznate metodom supstitucije; Rješavanje sistema od dvije linearne jednačine sa dvije nepoznate metodom suprotnih koeficijenata.</p>		
<p>GEOMETRIJSKA TIJELA</p> <p>Rogalj; Poliedar; Prizma: pojam; Mreža prizme; Kvadar i kocka; Zapremina prizme; Zapremina kvadra i kocke; Površina i zapremina pravilne četverostrane prizme; Površina i zapremina pravilne trostrane prizme; Piramida: pojam, vrste, elementi; Mreža i površina piramide; Površina pravilne četverostrane piramide; Zapremina piramide; Zapremina pravilne četverostrane piramide; Površina i zapremina pravilne trostrane piramide; Valjak: Mreža i površina valjka; Zapremina valjka; Kupa; Lopta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati rogalj, geometrijsko tijelo i poliedarosnove (baze), osnovne ivice, bočne ivice, visine, bočnestrane, omotača; - opisati prizme; - skicirati prizme i njihove mreže; - koristiti postupak za računanje dijagonale kvadra i kocke; - koristiti postupak za računanje površine kvadra i kocke; - računati zapremine kvadra i kocke, računanje površine prizme postupak za računanje zapremine prizme; - prepoznati i opisati piramidu; - crtati skice piramida i njihove mreže; - određivati broj vrhova, ivica i strana piramide; - crtati mrežu valjka, kupe, lopte; - imenovati i primjenjivati osnovne pojmove iz oblasti na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj Tehnički odgoj i Likovna kultura</p>

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Najkarakterističnije specifičnosti i teškoće u savladavanju pojedinih nastavnih cjelina u nastavi matematike u radu sa učenicima oštećenog sluha i govora su:

- Stvaranje pojma o broju - djeca oštećenog sluha i govora ne mogu da apstrahuju brojku kao vrijednost broja od konkretnog predmeta koje broje. Ona dugo identifikuju predmet s prstom, prinoseći jedan po jedan prst svakom predmetu. To je naročito karakteristično za prvu peticu, jer čitavu operaciju vrše prstima, te zatim pišu ili govore broj-daju odgovor;
- Djeca oštećenog sluha i govora se u računskim radnjama više oslanjaju na pismeno-brojčano izražavanje, a znatno manje na usmeno;
- Neminovnost posjedovanja većeg rečeničnog fonda;
- Stvaranje pojma o različitim jedinicama mjerenja.

Djeca oštećenog sluha i govora mnogo lakše usvajaju osnovne (glavne) od rednih brojeva. Uzrok tome je što imamo mnogo manje očiglednih sredstava i pomagala za redne brojeve nego što ih imamo za osnovne (glavne) brojeve, i što je metodski postupak izlaganja rednih brojeva znatno složeniji nego u izlaganju osnovnih (glavnih) - količinskih brojeva. U savladavanju rednih brojeva se traži viši nivo govornog razvoja i određena apstrakcija.

Računskim radnjama, učenici oštećenog sluha i govora relativno brzo i lako ovladaju, ali se pri tome pojavljuju neke specifičnosti naročito u I i II razredu. Učenici se zadržavaju dugo na brojanju putem dodavanja.

Kod učenika oštećenog sluha i govora su primjećena i znatnija odstupanja u pravilnom zapisivanju računskih radnji koje vrše, a posebno radnji sa imenovanim brojevima.

Usmeno računanje je poseban problem kod učenika oštećenog sluha i govora, jer zahtijeva da zapamte postavljeni zadatak, veličinu brojeva, kao i radnju koju treba primjeniti u računanju.

Učenici oštećenog sluha i govora se vrlo rijetko koriste usmenim računanjem, već manje - više odmah pribjegavaju zapisivanju, tj. oni pismeni način računanja primjenjuju i u usmenom računanju.

Nastavnik se mora zalagati da usvojene pojmove i termine djeca razumiju i da ih pravilno artikuliraju.

Za uspješno usvajanje programskih sadržaja u nastavi matematike sa djecom oštećenog sluha i govora neophodno je napraviti uspješan spoj tradicionalnih i savremenih oblika i metoda rada. Veoma je važnovoditi računa o spoznajnim mogućnostima učenika, sposobnostima shvatanja i razumijevanja matematičkih zakonitosti, te o interesima i optimalnim metodama kojima će se apstraktni pojmovi i činjenice približiti učeničkim spoznajnim mogućnostima. U realizaciji nastave potrebno je ravnopravno zastupiti tri pristupa: skupovni, brojevni i perceptivno-predodžbeni (korištenje brojevnih slika) kod predstavljanja brojeva. Sadržaje iz matematike treba tematski povezivati sa nastavom drugih predmeta. Vježbanje učenika u čitanju matematičkog teksta je sastavni dio njihovog matematičkog obrazovanja. Usmeno računanje treba izvoditi sa zapisivanjem i bez ikakvog zapisivanja, što znači da jedan dio aktivnosti u toku časova treba ostvarivati izvan udžbenika. Objašnjavanje riječi u zadatku odvlači pažnju djece oštećenog sluha i govora od postavljenog problema u zadatku i zato se sva prethodna objašnjenja trebaju obraditi ranije na času jezika prije nego što se obrađuje ta nastavna jedinica, kako bi pažnja učenika bila koncentrisana na matematički problem.

Kroz sve razrede je potrebno razvijati matematički rječnik. Svaki obrađeni termin treba biti čitko i krupno napisan i predstavljen na velikom komadu papira. Frekventni termini

s kojima će se u toku rada manipulirati bi trebali biti ispisani na tablicama i znakovnom jeziku. Pri usvajanju sadržaja na svim uzrasnim skupinama neophotno je primjenjivati različita očigledna sredstva, didaktički materijal, video i audio projekcije, multimedijalne prezentacije, edukativne igrice na računaru, Internet, slikovni rječnik, znakovni jezik, jednoručnu i dvoručnu abecedu.

U prvom razredu djeca oštećenog sluha i govora imaju mnogo teškoća kod uspoređivanja količine različitih predmeta među sobom. Slično je i sa označavanjem računskih radnji.

Brojne predstave izražene gestom - pokazivanjem prstima razlikuju se od predstava brojeva koje izgovara govorom dijete koje čuje. Predstave djeteta oštećenog sluha i govora su zasićene konkretnim sadržajem vezanim za određene predmete, dok su predstave djeteta koje čuje verbalne - apstraktne. Zato nastavnik treba nastojati da učenici shvate, da se količina predmeta može označiti ne samo prstima već i na drugi način: brojkama, riječima, slovima... tj. da jedna ista količina predmeta može biti predstavljena na razne načine, kao i da taj broj zauzima određeno mjesto u brojnom nizu drugih brojeva, te da se njegova vrijednost mijenja sa promjenom njegove mjesne vrijednosti. Naročito su ograničene i nediferencirane vremenske predstave.

U drugom razredu potrebno je približiti racionalizirani postupak tumačenja i objašnjavanja broja (npr. $10+7=17$ nije produkt sabiranja već poimanje broja 17). Kroz poučavanje i učenje brojeva a naročito sabiranje i oduzimanje insistirati na razumijevanju a tek kasnije na zapamćivanju. Prikupljati didaktički materijal iz okoline i vršiti njegovu primjenu u adekvatnim situacijama. Prikupljati i ukazivati na oblike i slike predmeta u bližoj okolini bez obaveze crtanja pomenutih predmeta. Taktilnim (dodirnim) efektima težiti razumijevanju pojma površi i njihovog perceptivnog (vizuelnog) prepoznavanja predmeta i slika, kako bi na taj način razlikovali ravne i zakrivljene površi i linije. Produbljavati i proširivati pojmove brojeva do 20, te brojeva od 21 do 100. Koristiti brojevne linije kako se omogućila očiglednost nizanja i niza brojeva prve stotine. Sabiranje i oduzimanje u skupu višekratnika broja 10 tumačiti analogno sabiranju u prvoj desetici. Mjerenju i mjeri pristupiti isključivo praktičnim aktivnostima učenika (vaganjem, pretakanjem, korištenjem sata i novca). Geometrijska tijela u prostoru bi trebala poslužiti kao sredstvo pomoću kojeg će učenici pouzdanije modelirati skupove i biti jedan od osnova za formiranje pojmova brojeva.

U trećem razredu, sabiranje i oduzimanje s prelazom objasniti različitim metodama. Kroz poučavanje i učenje brojeva, a naročito množenja i dijeljenja, insistirati na razumijevanju, a tek kasnije na zapamćivanju. U geometrijskim sadržajima učenike dovesti na nivo prepoznavanja, poimanja, imenovanja i označavanja (prava, duž, ugao, kružnica...). Kroz različite oblike rada poticati i razvijati samostalnost, kooperativnost, kreativnost i istraživački duh. U zadacima stalno naglašavati termine vezane za računске radnje: sabirci, zbir, umanjnik, umanjilac, razlika, činoci ili faktori, dijeljenik, djelilac, količnik, puta, podijeljeno (dijeli), jednako je. Uz pomoć brojevne linije, omogućiti očiglednost nizanja i niza brojeva prve stotine. Veći leksički fond primjenjivati u sastavljanju i rješavanju zadataka iz matematike. Prilikom obrade brojnog niza do 100 treba obratiti pažnju na pravilno imenovanje brojeva koji dolaze poslije 39, 89, 99, jer je iz prakse poznato da učenici često i ne misleći kažu umjesto 40 „trideset deset“ itd. Obratiti pažnju na nastavke koji imaju pojedine riječi poslije broja 5 npr.: 4 sveske - 5 svesaka, 3 čovjeka - 8 ljudi; 3 gume - 5 guma; 2 olovke - 7 olovaka; 21 marka - 8 maraka itd.

U četvrtom razredu se postavljaju složeniji zahtjevi u pogledu znanja učenika i interpretaciji tih sadržaja na višem nivou. Učenike treba prvo upoznati sa čitanjem i zapisivanjem brojeva prve hiljade, njihovim relacijama, mjesnim i brojnim vrijednostima cifara i drugim osobinama, što sa ranije stečenim znanjem čine osnovu za uspješno savladavanje računskih operacija predviđenih za obradu u ovom razredu. U radu se

neophodno pridržavati principa postupnosti. Princip očiglednosti treba koristiti i pri predstavljanju brojeva na brojnoj osi. Posebnu pažnju posvetiti zapisivanju brojeva rimskim ciframa. Do pojma prave i poluprave učenik dolazi misaonim produžavanjem duži preko njenih granica. Pored izraza beskonačno treba učenike postupno uvoditi u termin «preko svakog broja». Od naročitog su značaja zadaci u kojima učenici trebaju prepoznati i imenovati sve geometrijske oblike na pravoj i na njoj dviju naznačenih tačaka (prava, dvije tačke, duž, četiri poluprave). Pojmove usmeno i pismeno računanje usvajati postupno uz stalnu primjenu principa očiglednosti. Kod usvajanja pojmova iz geometrije (krug i kružnica) potrebno je slijediti redosljed: učenici na predmetima prvo uočavaju krug, pa onda kružnicu. Crtajukružnicu i isjecaju model kruga. Presavijanjem modela kruga uočavaju središte kruga i kružnice. Nakon ovakvog pristupa lako je objasniti ostale elemente kruga i kružnice. Pojmovi množenja i dijeljenja u prvoj stotini se produbljuju i proširuju do prve hiljade. Množenje i dijeljenje jednocifrenim brojem“, se proširuje na množenje i dijeljenje u okviru prve hiljade, bez limitiranja veličine množitelja («jednocifrenim brojem»). Težište je na uočavanju, razumijevanju i primjeni zakona distributivnosti množenja prema sabiranju i oduzimanje i na popularno pravilo «svaki sa svakim». Mjerenje veličina u četvrtom razredu ima za cilj proširivanje, produbljivanje i praktičnu primjenu mjerenja i mjernih jedinica ranije upoznatih veličina.

Sadržajima tematske cjeline u petom razredu prirodno se proširuju i produbljuju znanja koje su učenici stekli u okviru tematske cjeline hiljada. Svi metodički postupci koji su se koristili prilikom usvajanja računskih operacija u prvoj hiljadi koriste se i kod usvajanja računskih operacija u prvom milionu, kada su u pitanju usmena računanja. Pismenom računanju do milion dati adekvatan (ne prevelik) značaj, s obzirom na njegovu malu upotrebu u savremenom životu. Rješavanje jednačina i nejednačina, u kojima je nepoznata «na jednom mjestu», ne smije biti samo sebi svrha, nego te postupke treba vezivati za rješavanje različitih logičkih, problemskih, a posebno praktičnih zadataka. Imajući u vidu da učenici geometrijske sadržaje u početnoj nastavi matematike usvajaju polazeći od konkretnog, doživljajnog, poučavanje u znanjima o uglu i trouglu treba započeti od konkretnih rogljastih oblika (tijela) iz okruženja. Posebnu pažnju treba imati kod formiranja pojma pravog ugla. Izvanredno nastavno sredstvo za to je tangram-set figura. Učenje mjerenja površine isključivo veže za mjerenje površine pravougaonika. Bitno je da učenici praktičnim modelovanjem (isijecanjem u papiru) jediničnih površina (kvadrata) formiraju pravilne predodžbe o površini kvadrata, a poslije toga i pravougaonika. Mjerenje i zapreminu kvadra treba početi od modelovanja jediničnih zapremina (kocki). Koristeći prirodnu sklonost djeteta ka igri i istraživanju, na primjer kvadra od plastelina.

Sadržaje u šestom razredu učenici uz očigledna sredstva treba da usvoje znanje o skupovima, počevši o samom pojmu skupa, obilježavanje, elementi skupa, načini zadavanja skupa, presjek i unija skupova. Sve primjere možemo naći iz učenicima bliže okoline i poznatim modelima –elementima skupova koje treba imenovati. Učiniti čas interesantnim da učenici uređuju skupove, time će lakše pamtiti pojmove, a obrađeni pojmovi će ostati kao trajno znanje. Razlika skupova. Uređeni par. Proizvod dva skupova. Izlomljena linija, kružnica i krug, kružnice crtanjem će učenici uvježbati rukovanje šestarom i potruditi se kod djece koja imaju problem pri crtanju da umanje grč šake pri držanju šestara, kao i pri sjeckanju krugova. Crtanje ugla i prepoznavanje uglova u bližoj okolini učenici će razlikovati i imenovati i zapamtiti vrste uglova. Dijeljenje u skupu No i djeljivost brojevasu sadržaji koji će učenici kroz jednostavne primjere usvojiti kao trajno znanje. Od velike je važnosti pri izradi zadataka ponavljati pojmove u datom zadatku, računске radnje izgovarati na glas praćeno znakovno i zahtjevati od učenika da na glas i znakovno računaju i izgovaraju brojeve pri računanju.

Nastavni sadržaj u sedmom razredu je složeniji. Učenici se upoznaju sa vektorima, potrebno je naći primjere iz okoline za lakše razumjevanje. Uvođenje novog skupa cijelih brojeva učenici se upoznaju sa pojmom negativnih brojeva. Takođe trebamo naći primjere bliske djeci da bi lakše shvatili važnost ove cjeline. Proširuju znanje o uglovima uz konstrukciju uglova. Potrebno je planirati da kroz igru i opuštenu atmosferu učenici crtaju i uče pojmove. Znanje iz sadržaja značajne karakteristike trougla i četverougla, proširitina izračunavanje obima i površine trougla i četverougla.

Za razumjevanje skupa realnih brojeva u osmom razredu potrebno je najprije ponoviti sve o skupovima prirodnih, cijelih i racionalnih brojeva i operacije sa tim brojevima. Postupno i pravilno formiranje pojmova: kvadratni korijen, aritmetički kvadratni korijen, iracionalan broj, uvjetje za pravilno shvatanje realnog broja. Kvadriranje i njegova svojstva čine osnovu za izučavanje matematičkih sadržaja u osmomrazredu. Uvježbati će da koriste tablicu kvadrata, a prema mogućnostima, i napamet nauče kvadrate prirodnih brojeva do 20. Izračunavanje približnih vrijednosti kvadratnog korijena brojeva vršiti na unaprijed određen broj decimala (pomoću tablice ili džepnog računara).

Potrebno je učenike upoznati iskazom i zapisom Pitagorine teoreme, da bi shvatili suštinu Pitagorine teoreme. Pri uvođenju pojmova razmjere i proporcionalnosti duži treba koristiti prethodna znanja učenika o razmjeri, ponoviti pojmove. Pojam pravouglog koordinatnog sistema treba dograditi i upoznati važnije pojmove u vezi sa funkcijom. Navesti primjer općeg uspjeha učenika jednog odjeljenja sa brojem učenika koji su postigli odličan uspjeh, vrlo dobar uspjeh... Skup učenika odjeljenja je osnovni skup... uvoditi učenike u analizu podataka uz upotrebu učenicima bliskih pojmova i jednostavnih primjera. Ova tematska cjelina realizira se prvo daljom izgradnjom pojma kvadrata (stepena čiji Pojam stepena treba obraditi postupno, do operacija sa stepenima. Ranije stečena znanja o trouglu i četverouglu proširujemo tematskom cjelinom mnogougla. Uz osobine datog mnogougla imenovati mnogougao, što je interesantan sadržaj za učenje, imaju mogućnost kreirati sami mnogouglove i imenovati iste.

Operacije s razlomljenim racionalnim izrazima u devetom razredu ponoviti od ranije naučenog, postepeno proširiti sadržaje prateći osnovni pedagoški princip „od lakšeg ka težem“. U temi: Tačka, prava, ravan, treba uvažavati didaktičke principe očiglednosti i postupnosti i početi izlaganje od konkretnog ka apstraktnom. Prvo se razmatraju uslovi koji određuju ravan. Kad želimo ilustrovati neke odnose između tačaka pravih i ravni, obavezno treba koristiti modele. Tu prije svega imamo u vidu kvadar kao figuru koju učenici često sreću u okruženju. Pojam pravouglog koordinatnog sistema treba obnoviti. Znanje o funkcijama koje su učenici ranije stekli sada treba proširiti da bi prešli na sadržaje Linearne funkcije. Ponoviti prikazivanje funkcija grafom, tablicom. Sistematsko izučavanje jednačina obrađuje se poslije linearne funkcije i njenog grafičkog predstavljanja kako bi se uz rješavanje linearne jednačine uporedo vršila i geometrijska interpretacija rješenja. Algebarsko rješavanje linearnih jednačina treba vršiti na osnovu osobina jednakosti realnih brojeva. Ponoviti osnovne osobine jednačina, a zatim uvesti pojam ekvivalentnih jednačina. Izučavanje teme posvećene sistemima od dvije linearne jednačine s dvije nepoznate treba započeti linearnom jednačinom s dvije nepoznate i njenom geometrijskom interpretacijom. Učenici rješavaju linearne jednačine po nepoznatoj x i po nepoznatoj y i usvajaju da se na taj način dobijajednačina ekvivalentna polaznoj jednačini. Zapisivanjem jednačine $ax+by=c$ u ekvivalentnom obliku $y=kx+n$ stvaraju se uslovi za uvođenje pojma grafika te jednačine. Pojam sistema linearnih jednačina sa dvije nepoznate treba uvesti kroz matematičko modeliranje jednostavnih konkretnih problema. U prethodnim razredima učenici su se uglavnom sretali s figurama čije sve tačke pripadaju istoj ravni. Zato u uvodnom dijelu teme posvećene odnosima osnovnih geometrijskih figura uprostoru. Kod obrade svakog geometrijskog tijela uz ilustracije slike i modela što jasnije treba približiti učenicima pojam

datog tijela. Geometrijsko tijelo učenici treba da usvoje kao dio prostora ograničen površima. Uz pravljanje modela uočavaju osobine geometrijskog tijela, a upoznat će se i sa površinom i zapreminom pojedinih datih geometrijskih tijela.

Ocjenjivanjem treba utvrditi u kojoj mjeri su učenici usvojili pređeno gradivo i stekli matematičke vještine i radne navike i kako stečena znanja znaju primjenjivati u rješavanju praktičnih zadataka. Znanje se provjerava kroz usmeno ispitivanje, domaće zadatke, nastavne listiće, kontrolne vježbe i školske pismene zadaće. Pismene zadaće rade se u svakom polugodištu po jedna jednočasovna pismena zadaća. Prije izrade pismene zadaće potrebno je uraditi jednočasovnu pripremu. Nakon pismene zadaće, radi se ispravka, kojoj je posvećen jedan čas. Izbor zadataka treba da bude takav da među njima bude lakših (elementarnih zadataka minimalno zahtjevnih), standardnih (zadataka srednje težine) i jedan teži zadatak (složeniji zadatak sa povišenim zahtjevima za čije rješavanje treba više truda).

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

TJELESNI I ZDRAVSTVENI ODGOJ

Esveda Omeragić, prof.
Dženan Podbićanin, prof.

UVOD

Tjelesni zdravstveni odgoj predstavlja naučno zasnovani i sistemski organiziran odgojno obrazovni rad sa učenicima. Ovo područje odgoja ima poseban značaj za rast i razvoj učenika u prirodnim procesima njihovog sazrijevanja. Sistem nastave, sistem mjerno-metodičkih postupaka ostvaruje kontrolu procesa realizacije programa nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

Tjelesni i zdravstveni odgoj kao integralni dio sistema odgoja i obrazovanja je u funkciji stvaranja uslova za pozitivnu transformaciju u svim razvojnim dimenzijama ličnosti učenika. Može se posmatrati i kao društveni proces stvaranja općih ljudskih vrijednosti u kojim su kineziološke aktivnosti nezamjenjivo sredstvo u psihomotornom i funkcionalnom prilagođavanju organizma potrebama učenika.

Briga o zdravlju djeteta osnovni je princip na kojem se zasnivaju sadržaji tjelesnog i zdravstvenog odgoja u nižim razredima. Tom je principu sve podređeno. Kretanje je potreba svakog djeteta, a svrsishodno kretanje u osnovi tjelesnog i zdravstvenog odgoja. U ovom nastavnom predmetu dijete usvaja osnovna znanja o zdravlju, stiče navike i vještine, ali i uči kako da ih primjeni u životu. Dijete uči kako da postane fizički spremno, lično predano u dnevnoj fizičkoj aktivnosti. U ovom vremenu predmet Tjelesni i zdravstveni odgoj ima posebnu važnost zbog sve prisutnijih pojava koja ugrožavaju zdravlje djece - dominacija medija i smanjivanje kretanja kao važne potrebe djeteta, pojava deformiteta, prisustvo nepoželjnih sredstava (duhan, alkohol, droga...).

CILJ

Cilj nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja je zadovoljenje osnovnih biopsihosocijalnih potreba učenika/ca za fizičkim aktivnostima; razvijanje i formiranje pravilnog stava i odnosa prema tjelesnom i zdravstvenom odgoju, sportu i sportskoj rekreaciji i stvaranje trajne navike i potrebe da se fizičke aktivnosti ugrade u svakodnevni život i kulturu življenja uopće.

ZADACI

- Upoznavanje značaja i suštine tjelesnog i zdravstvenog odgoja;
- Razvijanje fizičkih i funkcionalnih sposobnosti učenika;
- Obučavanje i usavršavanje motoričkih sposobnosti, umjeća, tehnika(formi), stilova, vještina i navika i njihova primjena u uslovima života i rada;
- Formiranje trajne navike bavljenja fizičkim aktivnostima;
- Njegovanje i stvaranje navike pravilnog držanja tijela pri sjedenju, hodanju, trčanju i dizanju i nošenju tereta;
- Formiranje moralno-voljnih kvaliteta ličnosti;
- Podsticanje i aktiviranje latentnih sposobnosti i izuzetnih motoričkih nadarenosti za svestrano razvijanje i usavršavanje u sportu i plesu;
- Saznavanje vrijednosti fizičkog vježbanja u biološkom, psihološkom i sociološkom području;
- Razvijanje i formiranje higijenskih navika radi efikasnog očuvanja zdravlja, povećanja otpornosti organizma na štetne uticaje savremenog načina života i rada i negativnih uticaja životne sredine i zaštita čovjekove sredine;
- Osposobljavanje za samostalan rad i samokontrolu u održavanju fizičkih sposobnosti (kondicije), jačanju zdravlja i njezi tijela.

I RAZRED

CILJ

U prvom razredu naglasak je na socijalizaciji djeteta, odnosno harmoniziranju pokreta i kretnji djeteta sa pokretima i kretanjem svijeta oko njega. Kretanje ima funkciju biološkog nagona i zadovoljava potrebe stimuliranja tjelesnog rasta i razvoja. Kretanje zadovoljava prirodne potrebe djeteta, a kretanjem djeca zadovoljavaju i svoje društvene potrebe. Kretanje ima funkciju psihosocijalnog komuniciranja.

ZADACI

- Shvatanje smisla, vrijednosti i principa tjelesnog vježbanja;
- Očuvanje, njegovanje i unapređenje zdravlja;
- Razvijanje i usavršavanje motoričkih sposobnosti u skladu sa uzrasnim i individualnim karakteristikama;
- Sticanje motoričkih znanja i razvijanje motoričkih vještina i navika;
- Osposobljavanje za svrsishodno i efektivno samostalno vježbanje;
- Razvijanje pozitivne slike o sebi;
- Razvijanje kreativnosti kroz pokret;
- Primjena psihomotoričkih sposobnosti, motoričkih znanja, vještina i navika.

I RAZRED

(2 sata sedmično – 68 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>IGRE SA PRIMJENOM BIOTIČKIH MOTORIČKIH ZNANJA</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prostora (hodanje, trčanje, puzanje, valjanje, skakanje);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prepreka (preskoci, penjanje spuštanja);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje otpora (dizanje, nošenje, guranje, vučenje);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za manipulisanje predmetima (bacanje, hvatanje, vođenje).</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikovati pravilno od nepravilnog držanja tijela; - izvoditi pokrete i kretati se u zadanom smjeru (gore, dole, lijevo, desno, naprijed, nazad); - izvoditi pokrete i kretati se po pravolinijskoj putanji; - usklađivati kretanje s kretanjem rekvizita u jednostavnijim kretnim zadacima; - unapređivati motoričke sposobnosti (brzinu, snagu, izdržljivost) u skladu sa individualno postavljenim normama; - vješto izvoditi jednostavne forme prirodnih oblika kretanja (hodanje, skakanje i trčanje); - primjenjivati prirodne oblike kretanja u jednostavnim igrama i poligonima; - pravilno izvoditi jednostavne vježbe oblikovanja; - razviti i druga motorička iskustva u ovisnosti od ličnih interesovanja (vožnja bicikla skijanje, sankanje, klizanje...); - izvoditi vježbe u odgovarajućoj odjeći i obući; - pridržavati se dogovorene procedure dolaska u salu, ponašanja na satu i odlaska iz sale. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>

<p>IGRE SA PRIMJENOM ELEMENATA RITMIKE I PLESA</p> <p>Ritmičke igre za razvoj osjećaja za pravilno držanje tijela; Ritmičke igre za razvoj orijentacije u prostoru; Dječije plesne igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati osnovne položaje i stavove (uspravan stav, sjedeći i ležeći položaj, čučanj); - prepoznati kom dijelu tijela je namjenjena vježba oblikovanja (za ruke, za noge, za trup); - imenovati dijelove tijela i razlikovati njihovu osnovnu ulogu prilikom vježbanja; - povezivati jednostavne pokrete sa muzikom; - pantomimom i pokretom pokazivati različite pojave i svakodnevnne situacije; - pravilno izvoditi osnovni korak dva izabrana plesa. 	<p>Moja okolina i Fonetska ritmika</p>
<p>ELEMENTARNE IGRE</p> <p>Elementarne igre za razvoj koordinacije (spretnost i okretnost);</p> <p>Elementarne igre za razvoj ravnoteže;</p> <p>Elementarne igre za razvoj fleksibilnosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati pravila elementarnih igara i pridržavati ih se uz podsticaj i nadzor nastavnika; - razvijati motoričke sposobnosti (koordinaciju, fleksibilnost, ravnotežu i preciznost) u skladu sa individualno postavljenim normama; - koristiti izabrane vještine i vježbe na tlu; - primjećivati svoje motoričke sposobnosti i vještine. 	<p>Moja okolina i Fonetska ritmika</p>
<p>ŽIVJETI ZDRAVO</p> <p>Pravilna prehrana;</p> <p>Zdravlje;</p> <p>Lična higijena i higijena zdravlja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - posjedovati informacije o značaju zdravlja; - upoznati se sa osnovnim principima pravilne ishrane; - održavati ličnu higijenu (pranje ruku i zuba, umivanje, tuširanje...); - posjedovati informacije o štetnosti duhana, alkohola i droge; - održavati kolektivnu higijenu (provjetravanje prostorija i odlaganje smeća). 	<p>Moja okolina</p>

<p>VANNASTAVNE AKTIVNOSTI</p> <p>Akcija prikupljanja i recikliranja papira</p> <p>VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI</p> <p>Aktivnosti u prirodi</p>	<ul style="list-style-type: none"> - posjedovati informacije o značaju tjelesne aktivnosti i boravka u prirodi za pravilan rast, razvoj i otpornost organizma; - uz pomoć odraslih usklađivati svoje aktivnosti (učenje, igra, odmor, spavanje); - izbjegavati situacije u kojima se mogu povrijediti i naučiti tražiti pomoć; - redovno i aktivno učestvovati u nastavi tjelesnog odgoja. 	<p>Moja okolina i Likovna kultura</p>
---	--	---

II RAZRED

CILJ

Osnovni cilj Tjelesnog i zdravstvenog odgoja je da se planiranim, programiranim, organiziranim i kontroliranim vježbanjem i učenjem utiče na povoljnu konstalaciju antropoloških osobina i sposobnosti, motoričkih znanja i stanja zdravlja.

ZADACI

- Shvatanje smisla, vrijednosti i principa tjelesnog vježbanja;
- Očuvanje i unapređenje zdravlja;
- Stimuliranje razvoja motoričkih, morfoloških i funkcionalnih osobina i sposobnosti: usvajanje znanja, vještina i navika u skladu sa uzrasnim i individualnim karakteristikama;
- Osposobljavanje za samostalno vježbanje u slobodno vrijeme;
- Razvijanje pozitivne slike o sebi;
- Razvijanje kreativnosti kroz pokret;
- Promoviranje pozitivnih socijalnih interakcija;
- Praktična primjena sposobnosti i stečenih znanja, vještina i navika u konkretnim uvjetima života i rada.

II RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>IGRE SA PRIMJENOM BIOTIČKIH MOTORIČKIH ZNANJA</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prostora (hodanje, trčanje, puzanje, kolutanje, valjanje, premetanje, skakanje);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prepreka (preskoci, naskoci-saskoci, penjanja – spuštanja);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje otpora (dizanje, nošenje, guranje, vučenje);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za manipulisanje predmetima (bacanje, hvatanje, vođenje).</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kretati se u zadatom smjeru i putanji; - usklađivati svoje kretanje sa kretanjem rekvizita; - prilagođavati svoje kretanje sa kretanjem para u jednostavnim kretnim zadacima; - unapređivati motoričke sposobnosti (koordinaciju, agilnost, ravnotežu, preciznost, gipkost, snagu, izdržljivost, brzinu); - vješto izvoditi raznovrsne forme prirodnih oblika kretanja (hodanje, skakanje, trčanje); - povezivati prirodne oblike kretanja (npr. trčanje i skakanje); - pravilno izvoditi jednostavne vježbe oblikovanja, sa i bez rekvizita); - primjenjivati prirodne oblike kretanja i njihove kombinacije u igrama i poligonima (sa i bez rekvizita). 	Fonetska ritmika
<p>IGRE SA PRIMJENOM ELEMENATA RITMIKE I PLESA</p> <p>Ritmičke igre za razvoj osjećaja za pravilno držanje tijela;</p> <p>Ritmičke igre za razvoj orijentacije u prostoru;</p> <p>Ritmičke igre za oblikovanje pokreta;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno držati tijelo; - razlikovati pravilno od nepravilnog držanja tijela; - izvoditi pokret u zadanom smjeru i po zadanoj putanji; - usklađivati svoje kretanje sa kretanjem para (partnera) u jednostavnim kretnim zadacima; - samostalno izvoditi jednostavne plesne korake; - imenovati termine za označavanje osnovnih 	Fonetska ritmika

Dječije plesne igre; Dječije narodne igre.	<p>položaja, stavova, pokreta i kretanja;</p> <ul style="list-style-type: none"> - pokretom iskazivati svoje emocije i iskustva, pokret usklađivati sa muzikom; - prepoznavati ulogu dijelova tijela prilikom vježbanja; 	
ELEMENTARNE IGRE Elementarne igre za razvoj brzine; Elementarne igre za razvoj koordinacije (spretnost, okretnost); Elementarne igre za razvoj ravnoteže; Elementarne igre za razvoj fleksibilnosti.	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznavati osnovne vrste vježbi oblikovanja (vježbe jačanja, vježbe istezanja, vježbe labavljenja); - vladati izabranim vještinama iz vježbi na spravama, tlu i sportskih igara; - samostalno primjenjivati naučene metode tjelesne aktivnosti (igre, jutarnja gimnastika, zagrijavanje i smirivanje organizma). 	Fonetska ritmika
ŽIVJETI ZDRAVO Pravilna prehrana; Mentalno zdravlje; Lična higijena i higijena zdravlja.	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti značaj zdravlja; - imati usklađen dnevni ritam odmora, spavanja, učenja i igre, primjeren uzrastu; - poznavati principe pravilne i redovne ishrane, ima kulturu objedovanja; - uočavati štetnost psihoaktivnih supstanci; - tražit će pomoć ukoliko je zlostavljano ili zanemareno - poznavati osnovne navike lične i kolektivne higijene. 	Moja okolina
VANNASTAVNE AKTIVNOSTI Hranimo se zdravo; VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI Aktivnosti u prirodi.	<ul style="list-style-type: none"> - uočavati značaj prirodnih faktora (zrak, voda, sunce) i tjelesne aktivnosti u prirodi; - igrati se i vježbati u grupi uspostavljajući saradničke odnose; - razviti i druga motorička iskustva u zavisnosti od ličnih interesovanja i mogućnosti sredine (npr: vožnja bicikla, pješaćenje, sankanje, skijanje...); - poznavati osnovna načela sigurnosti u prirodi, sali... 	Moja okolina

III RAZRED

CILJ

Program nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja u trećem razredu osnovne škole usmjeren je na usvajanje osnovnih sadržaja tjelesnog i zdravstvenog odgoja, uz postupno uvođenje i onih sadržaja koji su neophodni individualnim sposobnostima učenika i njihovim sklonostima. Odgojni proces treba u potpunosti uvažavati razvojne potrebe učenika i kod učenika izgraditi aktivan odnos prema ličnim, tjelesnim i zdravstvenim potrebama. Uz stimuliranje optimalnog razvoja osobina i sposobnosti svakog djeteta – što je dominantan cilj – postupno se intenzivira proces usvajanja znanja i razvijanja sistema vrijednosti, stavova i navika.

ZADACI

- Razvijanje baznih psihomotoričkih sposobnosti: koordinacije, ravnoteže, frekvencije pokreta, preciznosti i gibljivosti;
- Neophodna je primjena igre, demonstracija svake vježbe uz blagovremeno ispravljanje grešaka, kako bi dijete bilo u stanju da samostalno pravilno vježba;
- Veoma je bitan odabir vježbi oblikovanja i zagrijavanja, a u cilju pravilnog rasta i razvoja;
- Fizičke aktivnosti u prirodi igraju važnu ulogu u razvoju djeteta i očuvanju i razvijanju svih psihofizičkih sposobnosti;
- Očuvanje i unapređenje zdravlja;
- Usvajanje znanja, razvijanje sistema vrijednosti, stavova i navika.

III RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>IGRE SA PRIMJENOM BIOTIČKIH MOTORIČKIH ZNANJA</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prostora (hodanje, trčanje, puzanje, kolutanje, valjanje, premetanje, skakanje);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prepreka (preskoci, naskoci-saskoci, penjanja – spuštanja);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje otpora (dizanje, nošenje, guranje, vučenje, upiranje, višenje);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za manipulisanje predmetima (bacanje, hvatanje, vođenje, žongliranje).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočavati da je kretanje čovjeka prirodna potreba i da je svakodnevno kretanje uvjet za normalan rast, razvoj i funkcionisanje organizma; - uočavati da čovjek posjeduje kretne sposobnosti koje se mogu povećavati i prilagođavati potrebama čovjeka vježbanjem u djetinjstvu i mladosti; - pravilno izvoditi raznovrsne forme prirodnih oblika kretanja kao i atletskih sadržaja: trčanje, visoki i niski start, skok u dalj iz mjesta i zaleta, skok u vis i bacanje predmeta; - uočavati da su za povećanje nivoa i kvaliteta različitih kretnih sposobnosti potrebne i različite vježbe; - prepoznavati značaj igre za razvoj dječijih osobina i sposobnosti; - imenovati i uočavati vezu između dijelova tijela prilikom vježbanja; - takmičiti uz poštovanje pravila igre i takmičenja; - prepoznati nesportsko ponašanje: grubu igru, kršenje pravila i takmičenja.	<p>Moja okolina i Fonetska ritmika.</p>

<p>IGRE SA PRIMJENOM ELEMENATA RITMIKE I PLESA</p> <p>Ritmičke igre za razvoj osjećaja za pravilno držanje tijela;</p> <p>Ritmičke igre za razvoj orijentacije u prostoru;</p> <p>Ritmičke igre za oblikovanje pokreta;</p> <p>Ritmičke igre za razvoj osjećaja odnosa tona i pokreta;</p> <p>Slobodne kreacije djeteta; Dječije plesne igre; Dječije narodne igre; Društvene igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno izvoditi osnovne elemente ritmike, plesa i narodnih igara; - pravilno držati tijelo pri sjedenju, stajanju i hodanju; - primjenjivati složenije kretne zadatke; - uočavati ulogu dijelova tijela prilikom vježbanja; - u igri će biti aktivni, interaktivni i kreativni; - poznavati rodne (spolne) karakteristike, uvažavati suprotni spol; - razvijati prijateljstvo i strpljivo ponašanje u grupi; - takmičiti se uz poštovanje pravila igre i takmičenja. 	<p style="text-align: center;">Moja okolina i Fonetska ritmika</p>
<p>ELEMENTARNE IGRE</p> <p>Elementarne igre za razvoj brzine;</p> <p>Elementarne igre za razvoj snage;</p> <p>Elementarne igre za razvoj koordinacije (spretnost, okretnost);</p> <p>Elementarne igre za razvoj preciznosti;</p> <p>Elementarne igre za razvoj ravnoteže;</p> <p>Elementarne igre za razvoj fleksibilnosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pretrčati distancu za tri minute; - izvoditi skok udalj s mjesta; - izvoditi taping rukom; - izvoditi poligon natraške; - izvoditi izdržaj u visu zgibom; - podizati trup. 	<p style="text-align: center;">Moja okolina i Fonetska ritmika</p>

<p>ŽIVJETI ZDRAVO</p> <p>Pravilna prehrana;</p> <p>Lična higijena i higijena zdravlja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznavati značaj zdravlja i utvrditi da je zdravlje osnov i preduvjet za sve ljudske aktivnosti; - uočavati uticaj tjelesne aktivnosti na očuvanje i unapređenje zdravlja; - uočavati važnost pravilnog držanja tijela s ciljem sprečavanja deformacije kičme, grudnog koša, ekstremiteta. - uočavati štetnost prekomjerne tjelesne težine koja je izvor brojnih tegoba i zdravstvenih problema; - uočavati štetnost nepravilne ishrane i nekretanja; - poznavati principe pravilne i redovne ishrane, i razviti kulturu objedovanja; - posjedovati osnovne navike lične i kolektivne higijene. 	<p style="text-align: center;">Moja okolina</p>
<p>VANNASTAVNE AKTIVNOSTI</p> <p>Prevenција nasilničkog ponašanja;</p> <p>Prevenција ovisnosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - podržavati kolektiv i međusobnu saradnju; - tražit će pomoć ukoliko je zlostavljano i zanemareno ili zna za takav slučaj; - uočavati štetnost psihoaktivnih supstanci. 	<p style="text-align: center;">Moja okolina</p>
<p>VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI</p> <p>Aktivnosti u prirodi;</p> <p>Olimpijski dan.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočavati značaj tjelesne aktivnosti u prirodi i njihovu važnost za djecu; - razvijati dobre ekološke navike; - takmičiti se uz poštovanje pravila igre; - prepoznavati nesportsko ponašanje: grubu igru, kršenje pravila, nepristojno ponašanje. 	<p style="text-align: center;">Moja okolina i Likovna kultura.</p>

IV RAZRED

CILJ

Program nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja u četvrtom razredu ima za cilj primjenu osnovnih teoretskih znanja o ubrzanim biološkim promjenama u organizmu. Cilj je upoznavanje djece s povezanošću tjelesnog vježbanja i voluminoznosti tijela, prenošenju saznanja o uticaju pravilne prehrane na zdravlje kao i uzrocima mogućih nesrazmjera u odnosu visine i težine. U četvrtom razredu se usavršavaju sva osnovna motorička znanja kao priprema za predmetnu nastavu tjelesne i zdravstvene kulture.

ZADACI

- Djecu je potrebno uputiti u način izračunavanja ITM (indeks tjelesne mase) upoznati ih sa kontrolnim uređajem za sprečavanje pojave pretilosti, razlozima pojave umora u školi i načinima njegova otklanjanja;
- Uvoditi djecu u organizaciju sportskih natjecanja;
- Uz osnovna motorička znanja iz hodanja, trčanja, skakanja potrebno je posebno usvojiti osnovne sadržaje iz nogometa, odbojke i rukometa;
- Usvojiti osnovne sadržaje iz narodnog plesa zavičajnog područja;
- Složenijim kretanjima razvijati sa stajališta nervno-mišićne koordinacije kontrolu pokreta;
- Razvijati motoričke sposobnosti koje su posebno pod uticajem podražaja: brzina, koordinacija, ravnoteža i gibljivost.

IV RAZRED

(3 sata sedmično – 105 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>IGRE SA PRIMJENOM BIOTIČKIH MOTORIČKIH ZNANJA</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prostora: pravolinijsko-krivolinijsko (hodanje, trčanje, puzanje, kolutanje, valjanje);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje prepreka-horizentalnih prepreka (balansiranja, provlačenja, naskakivanja, saskakivanja, preskakivanja);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za savladavanje otpora (držanja, višenja, upiranja, vučenja, guranja, podizanja, nošenja);</p> <p>Igre u funkciji razvoja BMZ za manipulisanje predmetima (bacanja, hvatanja, vođenja žongliranja).</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočavati da je kretanje čovjeka prirodna potreba i uvjet za normalan rast, razvoj i funkcionisanje organizma; - uočavati da čovjek posjeduje kretne sposobnosti koje se mogu povećavati i prilagođavati potrebama čovjeka u svakodnevnom vježbanju u djetinjstvu; - uočavati da su za povećanje nivoa i kvaliteta različitih kretnih sposobnosti potrebne i različite vježbe; - pravilno izvoditi raznovrsne forme prirodnih oblika kretanja kao atletskih sadržaja: trčanje, visoki i niski start, skok u dalj iz mjesta i zaleta, skok uvis i bacanje predmeta - uočavati ulogu dijelova tijela prilikom vježbanja; - imenovati pojmove osnovnih vježbovnih položaja, stavova, pokreta i kretanja; - takmičiti se uz poštovanje pravila igre i takmičenje; - prepoznavati nesportsko ponašanje: grubu igru, kršenje pravila, nepristojno ponašanje.	<p>Fonetska ritmika</p>

<p>ŽIVJETI ZDRAVO</p> <p>Pravilna prehrana;</p> <p>Lična higijena i higijena zdravlja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznavati značaj zdravlja i utvrditi da je zdravlje osnov i preduvjet za sve ljudske aktivnosti; - uočavati uticaj tjelesne aktivnosti na očuvanje i unapređenje zdravlja; - uočavati važnost pravilnog držanja tijela s ciljem sprečavanja deformacije kičme, grudnog koša, ekstremiteta. - uočavati štetnost prekomjerne tjelesne težine koja je izvor brojnih tegoba i zdravstvenih problema; - uočavati štetnost nepravilne ishrane i nekretanja; - poznavati principe pravilne i redovne ishrane, i razviti kulturu objedovanja; - posjedovati osnovne navike lične i kolektivne higijene. 	<p>Moja okolina i Likovna kultura.</p>
<p>VANNASTAVNE AKTIVNOSTI</p> <p>Prevenција ovisnosti</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočavati štetnost psihoaktivnih supstanci. 	<p>Moja okolina</p>
<p>VANŠKOLSKE AKTIVNOSTI</p> <p>Aktivnosti u prirodi;</p> <p>Olimpijski dan.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočavati značaj tjelesne aktivnosti u prirodi i njihovu važnost za djecu; - razvijati dobre ekološke navike; - takmičiti se uz poštovanje pravila igre; - prepoznavati nesportsko ponašanje: grubu igru, kršenje pravila, nepristojno ponašanje. 	<p>Moja okolina i Likovna kultura</p>

V RAZRED

CILJ

Cilj nastave u V razredu je da učenik unapređuje fizičke sposobnosti, motoričke vještine i znanja iz oblasti tjelesnog i zdravstvenog odgoja, radi očuvanja zdravlja i primjene pravilnog i redovnog fizičkog vježbanja u savremenim uslovima života i rada te osposobiti učenike da igraju sportsku igru primjenjujući osnovni nivo tehnike, manji broj pravila, jednostavnije taktičke kombinacije uz osnovni nivo saradnje sa članovima ekipe izražavajući sopstvenu ličnost uz poštovanje drugih.

ZADACI

- Stvaranje raznovrsnih mogućnosti da kroz različite sadržaje i oblike rada tokom nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja svrha, ciljevi i zadaci obrazovanja, kao i ciljevi nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja budu u punoj mjeri realizovani;
- Podsticanje rasta, razvoja i uticaja na pravilno držanje tijela;
- Osposobljavanje učenika da stečena umijeća, znanja i navike koriste u svakodnevnim uslovima života i rada;
- Sticanje i razvijanje svijesti o očuvanju zdravlja;
- Usmjereni razvoj osnovnih motoričkih sposobnosti: brzine, snage, gipkosti i koordinacije;
- Primjena stečenih znanja, umijeća i navika u složenijim uslovima (kroz igru, takmičenja i sl.);
- Estetsko izražavanje pokretom i kretanjima;
- Usvajanje etičkih vrijednosti i podsticanje voljnih osobina učenika.

V RAZRED

(3 sata sedmično – 105 sati godišnje)

Sadržaji/teme	Ishodi učenja/učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>DIJAGNOSTIKA</p> <p>Antropometrijske mjere Eurofit: flamingo, taping rukom; Eurofit: dohvat u sjedu, skok u dalj; Eurofit: statička snaga šake, repetitivna snaga trupa - ležanje sjed ; Eurofit: izdržaj u zgibu, agilnost – trčanje 10x5m.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ovladati značajem i uticajem pravilne ishrane na zdravlje; - s potrebnom snagom i brzinom izvoditi jednostavne pokrete i kretanja; - izvršavati nervno-mišićnu koordinaciju i kontrolu složenijih pokreta; - izvršavati optimum motoričkih sposobnosti brzine, koordinacije, fleksibilnosti, snage, okretnosti i ravnoteže. 	<p>Priroda, Društvo i Matematika</p>
<p>ATLETIKA</p> <p>Osnove atletike – startovi; Ciklična kretanja različitim tempom do 3 minuta; Brzo trčanje do 60 m iz niskog starta; Skok u vis prekoračnom tehnikom „škare“; Skok u dalj zgrčnom tehnikom; Zgrčeni skok odrazom s odskočne daske; Bacanje male medicine od 1 kg iz mjesta lijevom i desnom rukom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno se ciklično kretati različitim tempom do 3 min, te brzo trčati do 60 m iz niskog starta; - pravilno skakati u vis „škarama“ i u dalj zgrčnom tehnikom; - bacati medicinku od 1 kg iz mjesta zamahom lijevom i desnom rukom. 	<p>Priroda, Društvo i Matematika</p>

<p>GIMNASTIKA</p> <p>Penjanje po motki do 5 m ili švedskim ljestvama; Kolut naprijed; Kolut nazad; Stoj na rukama uz okomitu plohu; Dokorak naprijed po tlu i na gredama različitih visina; Vaga zanoženjem na tlu i na gredama različitih visina; Poligon savladavanja prostora (hodanje, trčanje, puzanje, skakanje, kolutanje, valjanje); Poligon savladavanja otpora (potiskivanje, vučenje, dizanje i nošenje); Raznoška.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - penjati se po motki do 5 m i švedskim ljestvama; - pravilno izvoditi kolut naprijed i nazad; - ovladati stav na rukama uz okomitu površinu, - pravilno izvoditi galop naprijed po tlu i na gredama različitih visina, vagi zanoženjem na tlu i na gredama različitih visina; - ovladati vježbama za savladavanje prostora i otpora; - pravilno izvoditi raznošku uz pomoć nastavnika. - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz gimnastike 	<p>Priroda, Društvo i Matematika</p>
<p>PLES I RITMIKA</p> <p>Osnovni koraci aerobika niskog i srednjeg intenziteta; Skok „škarice“; Kompozicija sa vijačom; Kompozicija sa obručem; Narodni ples po izboru.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno vježbati osnovne korake aerobika niskog i srednjeg intenziteta; - pravilno izvesti tehniku skoka u vis „škarice“; - pravilno baratati gimnastičkim rekvizitima (vijačom i obručem); - uvježbati korake za narodni ples po izboru; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz ritmike i plesa. 	<p>Priroda i Matematika</p>
<p>IGRE S LOPTOM</p> <p>RUKOMET</p> <p>Osnove rukometa, stavovi, kretanja i zaustavljanja; Dodavanje i hvatanje lopte različitim načinima; Vođenje lopte različitim načinima; Šut s tla osnovnim načinom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti osnovna pravila rukometne igre; - pravilno dodavati i hvatati loptu; - pravilno voditi loptu; - pravilno izvoditi šut sa tla različitim tehnikama; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz rukometa. 	<p>Priroda i Matematika</p>

<p>KOŠARKA</p> <p>Osnovni košarkaški stavovi, kretanja i zaustavljanja; Dodavanje i hvatanje lopte; Šutiranje lopte iz mjesta; Vođenje lopte lijevom, desnom rukom i kombinovano; Igra, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno izvoditi košarkaške stavove i tehnike zaustavljanja; - pravilno dodavati i hvatati loptu; - ovladati raznim tehnikama šutiranja; - pravilno voditi loptu lijevom i desnom rukom, kao i kombinovano; - kroz igru primjeniti pravila košarkaške igre; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz košarke. 	<p>Priroda i Matematika</p>
<p>ODBOJKA</p> <p>Osnove odbojke, stavovi i kretanja; Gornje odbijanje iz srednjeg odbojkaškog stava ; Donje odbijanje lopte podlakticama (čekić); Donji čeon servis; Prijem servisa gornjim odbijanjem; Igra gornjim odbijanjem 1:1, 2:2.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti osnovna pravila odbojkaške igre, stavove i kretanja; - korektno izvoditi gornje i donje odbijanje lopte i kombinaciju istih; - pravilno izvoditi donji čeon servis i prijem servisa; - kroz igru primjeniti pravila odbojkaške igre; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz odbojke. 	<p>Priroda i Matematika</p>
<p>NOGOMET</p> <p>Osnove nogometne igre; Dodavanje lopte unutrašnjim dijelom stopala; Vođenje lopte desnom, lijevom nogom i kombinovano; Zaustavljanje lopte unutrašnjim dijelom stopala principom amortizacije ; Osnovno oduzimanje lopte; Žongliranje lopte.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti osnovna pravila nogometa; - korektno izvoditi dodavanje lopte unutrašnjim dijelom stopala; - pravilno voditi loptu desnom i lijevom nogom i kombinacijom istih; - pravilno izvoditi zaustavljanje lopte; unutrašnjim dijelom stopala - ovladati tehnikama oduzimanja lopte; - pravilno izvršavati tehnike žongliranja lopte; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz nogometa. 	<p>Priroda i Matematika</p>

VI RAZRED

CILJ

Cilj nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja u VI razredu je da učenik unapređuje fizičke sposobnosti, motoričke vještine i znanja iz oblasti tjelesnog i zdravstvenog odgoja, radi očuvanja zdravlja i primjene pravilnog i redovnog fizičkog vježbanja u savremenim uslovima života i rada te osposobiti učenike da igraju sportsku igru primjenjujući osnovni i viši nivo tehnike, veći broj pravila, jednostavnije taktičke kombinacije uz visok stepen saradnje sa članovima ekipe izražavajući sopstvenu ličnost uz poštovanje drugih.

ZADACI

- Stvaranje raznovrsnih mogućnosti da kroz različite sadržaje i oblike rada tokom nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja svrha, ciljevi i zadaci obrazovanja, kao i ciljevi nastave Tjelesnog i zdravstvenog odgoja budu u punoj mjeri realizovani;
- Podsticanje rasta, razvoja i uticaja na pravilno držanje tijela;
- Osposobljavanje učenika da stečena umijeća, znanja i navike koriste u svakodnevnim uslovima života i rada;
- Sticanje i razvijanje svijesti o očuvanju zdravlja;
- Usmjereni razvoj osnovnih motoričkih sposobnosti: brzine, snage, gipkosti i koordinacije;
- Sticanje motoričkih umijeća i znanja za timske sportove;
- Primjena stečenih znanja, umijeća i navika u složenijim uslovima (kroz igru, takmičenja i sl.);
- Estetsko izražavanje pokretom i kretanjima;
- Usvajanje etičkih vrijednosti i podsticanje voljnih osobina učenika.

VI RAZRED

(2 sata sedmično - 70 sati godišnje)

Sadržaji/teme	Ishodi učenja/učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>DIJAGNOSTIKA</p> <p>Antropometrijske mjere; Eurofit: flamingo, taping rukom; Eurofit: dohvat u sjedu, skok u dalj; Eurofit: statička snaga šake, repetitivna snaga trupa - ležanje sjed; Eurofit: izdržaj u zgibu, agilnost – trčanje 10x5m I.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - s potrebnom snagom i brzinom izvoditi jednostavne pokrete i kretanja; - izvršavati neophodnu nervno-mišićnu koordinaciju i kontrolu složenijih pokreta; - izvršavati optimum motoričkih sposobnosti brzine, koordinacije, eksplozivne snage, statičke snage, repetitivne snage, fleksibilnosti i ravnoteže. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>ATLETIKA</p> <p>Osnove atletike (startovi) – visoki i niski; Ciklična kretanja različitim tempom do 3 minuta; Skok u dalj zgrčnom tehnikom; (obučavanje/ponavljanje) Osnovni skokovi s trampoline, odskočne daske Skok u vis tehnikom „škare“; Bacanje male medicine od 1 kg bočnom tehnikom II.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ovladati tehnikama visokog i niskog starta; - vježbati ciklična kretanja kao različitim tempom do 3 minute; - pravilno izvoditi skok u dalj zgrčnom tehnikom; - ovladati tehnikama skokova sa odskočne daske i trampoline; - izvoditi skok u vis tehnikom skare uz pomoć nastavnika; - baratati tehnikama bacanja medicine; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz atletike. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>

<p>GIMNASTIKA</p> <p>Kolut naprijed (obučavanje/ponavljanje); Kolut nazad (obučavanje/ponavljanje); Kolut naprijed – raznožno (obučavanje/ponavljanje); Kolut nazad – raznožno (obučavanje/ponavljanje); Penjanje po konopu do 5m, švedske ljestve; Poligon spretnosti i okretnosti; Njih u uporuu na niskom; vratilu, paralelnom razboju; saskok zanožno; Raznoška Zgrčka, naskok na spravu - saskok.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno izvoditi kolut naprijed i nazad različitim tehnikama; - penjati se po konopu do 5 m i švedskim ljestvama; - ovladati stav na rukama uz okomitu površinu; - pravilno izvoditi vježbe spretnosti i okretnosti; - ovladati tehnikom izvođenja njiha u uporuu na vratilu i razboju; - pravilno izvoditi raznošku i zgrčku uz pomoć nastavnika; - imenovati značajne pojmove iz gimnastike na znakovnom jeziku. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>PLES I RITMIKA</p> <p>Narodni ples po izboru iz zavičajnog područja; Osnovne vježbe aerobika za razvoj repetitivne snage; „Mačiji“ skok; Daleko – visoki skok.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uvježbati korake za narodni ples po izboru; - pravilno uvježbati osnovne vježbe aerobika niskog i srednjeg intenziteta; - pravilno izvesti tehniku mačijeg skoka; - imenovati značajne pojmove iz ritmike i plesa na znakovnom jeziku. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>IGRE S LOPTOM</p> <p>RUKOMET</p> <p>Tehnika rukometne igre; Dodavanje i hvatanje lopte u rukometu; Vođenje i šutiranje lopte; Zonska odbrana 6:0.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti osnovne tehnike rukometne igre; - pravilno dodavati i hvatati loptu; - pravilno voditi loptu; - pravilno izvoditi šut sa tla različitim tehnikama; - primjeniti pravila rukometa kroz igru; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz rukometa. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>

<p>KOŠARKA</p> <p>Osnovni košarkaški stavovi; Dodavanje i hvatanje lopte u košarci; Kretanje u vođenju i zaustavljanje na dodanu loptu; Košarkaški dvokorak; Šutiranje na koš; Igra, basket, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno izvoditi košarkaške stavove; - pravilno dodavati i hvatati loptu; - pravilno voditi loptu lijevom i desnom rukom, kao i kombinovano; - pravilno izvoditi dvokorak; - ovladati raznim tehnikama šutiranja; - kroz igru primjeniti pravila košarkaške igre; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz košarke. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>ODBOJKA</p> <p>Tehnika gornjeg odbijanja lopte; Tehnika donjeg odbijanja lopte; Kombinacija gornjeg i donjeg odbijanja lopte; Donji čeon servis i prijem servisa; Mini odbojka 3:3, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - korektno izvoditi gornje i donje odbijanje lopte i kombinaciju istih; - pravilno izvoditi donji čeon servis i prijem servisa; - kroz igru primjeniti pravila odbojkaške igre - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz odbojke. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>NOGOMET</p> <p>Dodavanje i primanje lopte u nogometu; Vođenje lopte; Vođenje lopte s promjenom smjera i brzine kretanja; Žongliranje lopte; Udarac glavom iz mjesta; Igra, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - korektno izvoditi dodavanje lopte raznim tehnikama; - ovladati tehnikom vođenja lopte promjenom smjera i brzine kretanja; - pravilno izvršavati tehnike žongliranja lopte; - pravilno izvoditi udarac glavom iz mjesta; - primjeniti pravila nogometa kroz igru; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz nogometa. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>

VII RAZRED

CILJ

Cilj nastave u VII razredu je unapređenje tehničkih, taktičkih i teoretskih znanja u timskim sportovima, atletici i gimnastici, zadovoljenje potreba učenika za kretanjem, doprinos povećanju adaptivne i stvaralačke sposobnosti u savremenim uslovima života i rada, razvijanje tjelesnog i zdravstvenog odgoja neophodnog radi očuvanja zdravlja, stvaranje trajne navike da se tjelesno vježbanje ugradi u svakodnevni život i kulturu življenja. Cilj je i osposobiti učenike da igraju sportsku igru primenjujući naprednu tehniku, neophodna pravila i saraduju sa članovima ekipe izražavajući sopstvenu ličnost uz poštovanje drugih.

ZADACI

- Podsticanje harmoničnog fizičkog razvoja i pravilno držanje tijela,
- Osposobljavanje učenika da stečena umijeća, znanja i navike koriste u svakodnevnim uslovima života i rada;
- Sticanje motoričkih umijeća i znanja za timske sportove;
- Primjena stečenih znanja, umijeća i navika u složenijim uslovima (kroz igru, takmičenja i sl.);
- Osposobljavanje učenika za pravilno izvođenje korektivnih vježbi radi prevencije deformiteta skeleta;
- Usvajanje etičkih vrijednosti i podsticanje voljnih osobina učenika;
- Razvijanje higijenskih navika radi efikasnog očuvanja zdravlja, povećanja otpornosti organizma na štetne uticaje savremenog načina života i rada, kao i korištenja slobodnog vremena i rješavanju svakodnevnih motoričkih zadataka;
- Podsticanje i aktiviranje izuzetnih motornih nadarenosti za svestrano razvijanje u sportu;
- Usmjereni razvoj osnovnih motoričkih sposobnosti, prvenstveno brzine i koordinacije.

VII RAZRED

(3 sata sedmično / 105 sati godišnje)

Sadržaji/teme	Ishodi učenja/učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>DIJAGNOSTIKA</p> <p>Antropometrijske mjere; Eurofit: flamingo, taping rukom; Eurofit: dohvat u sjedu, skok u dalj Eurofit: statička snaga šake, repetitivna snaga trupa - ležanje sjed; Eurofit: izdržaj u zgibu, agilnost – trčanje 10x5m; Eurofit: aerobna izdržljivost – trčanje 20m tamo-ovamo sa ubrzanjem.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - s potrebnom snagom i brzinom izvoditi jednostavne pokrete i kretanja; - izvršavati neophodnu nervno-mišićnu koordinaciju i kontrolu složenijih pokreta; - izvršavati optimum motoričkih sposobnosti brzine, koordinacije, eksplozivne snage, statičke snage, repetitivne snage, fleksibilnosti i ravnoteže i brzinske izdržljivosti. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>ATLETIKA</p> <p>Štafetna trčanja s predajom palice odozdo i odozgo - obučavanje; Trčanje na 20 metara; Preponsko trčanje - obučavanje; Skok u vis prekoračnom tehnikom/tehnika „škare“ iz polukružnog zaleta - ponavljanje; Tehnika Fosbury flop - obučavanje; Bacanje loptice do 200 g tehnikom bacanja koplja; Bacanje male medicine do 2 kg bočnom tehnikom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ovladati tehnikom predaje palice; - pravilno izvoditi tehnike sprinterskog trčanja; - izvoditi skok u vis tehnikom skare uz pomoć nastavnika; - ovladati tehnikom skoka fosbury flop; - ovladati bacanjem loptice tehnikom koplja; - baratati tehnikama bacanja medicine; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz atletike. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>

<p>GIMNASTIKA</p> <p>Poligoni; Kolut naprijed; Kolut nazad; Kolut naprijed raznožno; Kolut nazad raznožno; Stav o šakama, premet strance; Raznoška, zgrčka.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno izvoditi gimnastičke elemente kroz poligone; - pravilno izvoditi kolut naprijed i nazad različitim tehnikama; - ovladati stav na rukama uz okomitu površinu; - pravilno izvoditi premet strance; - pravilno izvoditi raznošku i zgrčku uz pomoć nastavnika; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz gimnastike. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>KINEZITERAPIJA / KOREKTIVNA GIMNASTIKA</p> <p>Deformiteti lokomotornog aparata; Pravilno držanje tijela prilikom sjedenja i stajanja; Vježbe za korekciju deformiteta lokomotornog aparata.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati vrste deformiteta lokomotornog aparata; - razlikovati na slici pojedine deformitete; - pravilno sjediti u sjedećem položaju; - pravilno držati tijelo u stojećem položaju; - pravilno izvoditi vježbe za korekciju deformiteta lokomotornog aparata. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>PLES I RITMIKA</p> <p>Engleski valcer; Složeniji oblici aerobika niskog i visokog intenziteta; Okreti (ritmičko sportska gimnastika); Valovite kretnje rukama i tijelom (ritmičko sportska gimnastika); Vježbe sa i bez rekvizita; (ritmičko sportska gimnastika).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uvježbati korake za engleski valcer; - pravilno vježbati složenije vježbe aerobika niskog i srednjeg intenziteta; - pravilno izvoditi okrete i kretanja rukama i tijelom; - pravilno baratati gimnastičkim rekvizitima; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz ritmike i plesa. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>BORILAČKE STRUKTURE</p> <p>Tehnike padova – obučavanje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno izvoditi tehnike padova u džudou; - imenovati značajne termine na znakovnom jeziku iz borilačkih vještina; 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>

<p>IGRE S LOPTOM</p> <p>RUKOMET</p> <p>Dodavanje i hvatanje lopte u rukometu; Vođenje lopte; Šutiranje lopte na gol; Igra, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno dodavati i hvatati loptu; - pravilno voditi loptu; - pravilno izvoditi šut na gol različitim tehnikama; - primjeniti pravila rukometa kroz igru; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz rukometa. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>KOŠARKA</p> <p>Dodavanje i hvatanje lopte u kretanju/ situacione vježbe (košarka); Vođenje lopte, zaustavljanje i pivotiranje; Vođenje lopte sa promjenom pravca, brzine i ritma kretanja; Šutiranje na koš sa raznih pozicija (ispod koša, sa strane...); Košarkaški dvokorak (naizmjenični); Igra na dva koša, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno dodavati i hvatati loptu u kretanju - pravilno voditi loptu lijevom i desnom rukom zaustavljati se i pivotirati - ovladati vođenjem lopte promjenom pravca, brzine i ritma kretanja - izvoditi šutiranje na koš sa raznih pozicija - pravilno izvoditi dvokorak - ovladati raznim tehnikama šutiranja - kroz igru primjeniti pravila košarkaške igre - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz košarke. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>ODBOJKA</p> <p>Tehnika gornjeg i donjeg odbijanja lopte u odbojci; Kombinacija gornjeg i donjeg odbijanja lopte; Napad iz zaleta prebacivanjem jednom rukom – „kuhanje“; Servis – donji čeon/ tenis servis; Igra, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - korektno izvoditi gornje i donje odbijanje lopte i kombinaciju istih; - ovladati tehnikom kuhanja lopte; - pravilno izvoditi donji čeon servis i prijem servisa; - kroz igru primjeniti pravila odbojkaške igre; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz odbojke. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>

<p>NOGOMET</p> <p>Dodavanje lopte unutrašnjim i vanjskim dijelom stopala (nogomet); Vođenje lopte desnom, lijevom nogom i kombinovano; Zaustavljanje lopte unutrašnjim dijelom stopala principom amortizacije; Osnovno oduzimanje lopte; Žongliranje lopte.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - korektno izvoditi dodavanje lopte unutrašnjim i vanjskim dijelom stopala; - ovladati tehnikom vođenja lopte desnom i lijevom nogom i kombinovano; - ovladati tehnikama oduzimanja lopte; - pravilno izvoditi zaustavljanje lopte unutrašnjim dijelom stopala - primjeniti pravila nogometa kroz igru; - pravilno izvršavati tehnike žongliranja lopte; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz nogometa. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
--	--	---

VIII RAZRED

CILJ

Cilj nastave u VIII razredu je usavršavanje tehničkih, taktičkih i teoretskih znanja u timskim sportovima, atletici i gimnastici, zadovoljenje potreba učenika za kretanjem, doprinos povećanju adaptivne i stvaralačke sposobnosti u savremenim uslovima života i rada, razvijanje tjelesnog i zdravstvenog odgoja neophodnog radi očuvanja zdravlja, stvaranje trajne navike da se tjelesno vježbanje ugradi u svakodnevni život i kulturu življenja. Cilj je i osposobiti učenike da igraju sportsku igru primenjujući naprednu tehniku, neophodna pravila i saraduju sa članovima ekipe izražavajući sopstvenu ličnost uz poštovanje drugih.

ZADACI

- Podsticanje harmoničnog fizičkog razvoja i pravilno držanje tijela;
- Osposobljavanje učenika da stečena umijeća, znanja i navike koriste u svakodnevnim uslovima života i rada;
- Usavršavanje motoričkih umijeća i znanja za timske sportove;
- Primjena stečenih znanja, umijeća i navika u složenijim uslovima kroz takmičenja
- Estetsko izražavanje pokretom i kretanjima;
- Usvajanje etičkih vrijednosti i podsticanje voljnih osobina učenika;
- Razvijanje higijenskih navika radi efikasnog očuvanja zdravlja, povećanja otpornosti organizma na štetne uticaje savremenog načina života i rada, kao i korištenja slobodnog vremena i rješavanju svakodnevnih motoričkih zadataka;
- Podsticanje i aktiviranje izuzetnih motornih nadarenosti za svestrano razvijanje u sportu;
- Usmjereni razvoj osnovnih motoričkih sposobnosti, prvenstveno brzine i koordinacije.

VIII RAZRED

(2 sata sedmično, 70 sati godišnje)

Sadržaji/teme	Ishodi učenja/učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>DIJAGNOSTIKA</p> <p>Antropometrijske mjere; Eurofit: flamingo, taping rukom.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - s potrebnom snagom i brzinom izvoditi jednostavne pokrete i kretanja. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>ATLETIKA</p> <p>Osnove brzog hodanja; Preponsko trčanje; Štafetno trčanje; Skok u vis leđnom tehnikom „flop“; Skok u dalj tehnikom uvinuće; Bacanje loptice / kugle; tehnikom O`Brien.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ovladati tehnikama brzog hodanja i preponskog trčanja; - pravilno izvoditi tehnike štafetnog trčanja; - izvoditi skok u vis leđnom tehnikom flop uz pomoć nastavnika; - ovladati skokom u dalj tehnikom uvinuće; - ovladati bacanjem loptice tehnikom OBrien; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz atletike. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>GIMNASTIKA</p> <p>Poligon za razvoj motoričkih sposobnosti; Vježba na tlu; Vježbe na gredi do 80cm; Koreografija sa ili bez sprave po izboru.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno izvoditi gimnastičke elemente kroz poligone; - pravilno izvoditi zadane vježbe na tlu i gredi; - pravilno izvoditi koreografije sa gimnastičkim elementima; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz gimnastike. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>PLES I RITMIKA</p> <p>Bečki valcer; Latinoamerički ples po izboru; Okreti za 180* na tlu/gredi; Aerobik – koreografija</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uvježbati korake za bečki valcer i latinoameričke plesove; - pravilno vježbati složenije vježbe aerobika niskog i srednjeg intenziteta; - pravilno izvoditi okrete i kretanja na gredi; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz ritmike i plesa. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>

<p>BORILAČKE STRUKTURE</p> <p>Samoodbrana.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno izvoditi tehnike samoodbrane; - imenovati značajne termine na znakovnom jeziku iz borilačkih vještina. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>SPORTOVI S REKETOM</p> <p>Osnove stonog tenisa i badmintona; Igra, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti osnovna pravila igre u tenisu i badmintonu; - primjeniti pravila stonog tenisa i badmintona kroz igru; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz stonog tenisa i badmintona. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>IGRE S LOPTOM</p> <p>RUKOMET</p> <p>Hvatanje lopte u odnosu na pravac i visinu lopte u rukometu; Dodavanje lopte (direktno, od tlo, bočna dodavanja); Dodavanje i hvatanje lopte u trčanju i skoku; Vođenje lopte sa ometanjem protivnika / situacione vježbe; Šutiranje na gol iz mjesta i kretanja; Postavljanje napada i odbrane Igra, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno dodavati i hvatati loptu različitim tehnikama; - pravilno voditi loptu različitim tehnikama; - pravilno izvoditi šut na gol različitim tehnikama; - primjeniti pravila rukometa kroz igru; - ovladati taktičkim varijantama napada i odbrane u rukometu; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz rukometa. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>KOŠARKA</p> <p>Dodavanje, hvatanje i vođenje lopte u košarci; Skok šut; Košarkaški dvokorak; Tehnika igre u napadu i odbrani; Igra, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno dodavati i hvatati loptu u kretanju; - izvoditi skok šut sa raznih pozicija; - pravilno izvoditi dvokorak; - ovladati raznim tehnikama igre u napadu i odbrani; - kroz igru primjeniti pravila košarkaške igre; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz košarke. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>

<p>ODBOJKA</p> <p>Kombinacija tehnike gornjeg i donjeg odbijanja lopte u odbojci; Tenis servis; Smečiranje lopte; Igra, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - korektno izvoditi gornje i donje odbijanje lopte i kombinaciju istih; - ovladati tehnikom tenis servisa; - pravilno izvoditi smečiranje lopte; - kroz igru primjeniti pravila odbojkaške igre; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz odbojke. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>NOGOMET</p> <p>Vođenje lopte sa promjenom pravca i brzine kretanja; Kombinacija: dodavanje, vođenje lopte, šutiranje na gol / situacione vježbe; Oduzimanje lopte / presjecanje i utrčavanje ispred igrača; Varijante izvođenja slobodnih udaraca, žongliranje; Igra / pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ovladati tehnikom vođenja lopte desnom i lijevom nogom i kombinovano, promjenom pravca i brzine kretanja; - korektno izvoditi dodavanje lopte različitim tehnikama i šutiranje na gol; - ovladati tehnikama oduzimanja lopte; - pravilno izvoditi različite varijante slobodnih udaraca; - pravilno izvršavati tehnike žongliranja lopte; - primjeniti pravila nogometa kroz igru; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz nogometa. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>Eurofit: dohvat u sjedu, skok u dalj; Eurofit: statička snaga šake, repetitivna snaga trupa - ležanje sjed; Eurofit: izdržaj u zgibu, agilnost – trčanje 10x5m; Eurofit: aerobna izdržljivost – trčanje 20m tamo ovamo sa ubrzanjem.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - s potrebnom snagom i brzinom izvoditi jednostavne pokrete i kretanja; - izvršavati neophodnu nervno-mišićnu koordinaciju i kontrolu složenijih pokreta; - izvršavati optimum motoričkih sposobnosti brzine, koordinacije, eksplozivne snage, statičke snage, repetitivne snage, fleksibilnosti i ravnoteže i brzinske izdržljivosti. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>

IX RAZRED

CILJ

Cilj nastave u IX razredu je unaprijediti znanja učenika da igraju sportske igre primjenjujući viši nivo tehnike, veći broj pravila, složenije taktičke kombinacije uz visok stepen saradnje sa članovima ekipe izražavajući sopstvenu ličnost uz poštovanje drugih, znaju funkcije sportske igre, veći broj pravila i primjenu kroz suđenje. Takođe je bitno i zadovoljenje potreba učenika za kretanjem, doprinos povećanju adaptivne i stvaralačke sposobnosti u savremenim uslovima života i rada, razvijanje tjelesnog i zdravstvenog odgoja neophodnog radi očuvanja zdravlja, stvaranje trajne navike da se tjelesno vježbanje ugradi u svakodnevni život i kulturu življenja.

ZADACI

- Podsticanje harmoničnog fizičkog razvoja i pravilno držanje tijela;
- Osposobljavanje učenika da stečena umijeća, znanja i navike koriste u svakodnevnim uslovima života i rada;
- Usavršavanje motoričkih umijeća i znanja za timske sportove;
- Primjena stečenih znanja, umijeća i navika u složenijim uslovima kroz takmičenja;
- Estetsko izražavanje pokretom i kretanjima;
- Usvajanje etičkih vrijednosti i podsticanje voljnih osobina učenika;
- Razvijanje higijenskih navika radi efikasnog očuvanja zdravlja, povećanja otpornosti organizma na štetne uticaje savremenog načina života i rada, kao i korištenja slobodnog vremena i rješavanju svakodnevnih motoričkih zadataka;
- Podsticanje i aktiviranje izuzetnih motornih nadarenosti za svestrano razvijanje u sportu;
- Usmjereni razvoj osnovnih motoričkih sposobnosti, prvenstveno brzine i koordinacije.

IX RAZRED

(2 sata sedmično, 68 sati godišnje)

Sadržaji/teme	Ishodi učenja/učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
DIJAGNOSTIKA Antropometrijske mjere; Eurofit: flamingo, taping rukom; Eurofit: dohvat u sjedu, skok u dalj; Eurofit: statička snaga šake, repetitivna snaga trupa - ležanje sjed; Eurofit: izdržaj u zgibu, agilnost – trčanje 10x5m; Eurofit: aerobna izdržljivost – trčanje 20m tamo ovamo sa ubrzanjem.	Učenici će: - s potrebnom snagom i brzinom izvoditi jednostavne pokrete i kretanja - izvoditi neophodnu nervno-mišićnu koordinaciju i kontrolu složenijih pokreta - izvoditi optimum motoričkih sposobnosti brzine, koordinacije, eksplozivne snage, statičke snage, repetitivne snage, fleksibilnosti i ravnoteže i brzinske izdržljivosti.	Matematika, Biologija i Fizika
ATLETIKA Tehnika brzog hodanja; Tehnika trčanja iz niskog i visokog starta; Takmičenje; Tehnika skoka u dalj; Tehnika skoka u vis - Takmičenje (dalj, vis); Bacanje kugle tehnikom O'Brien.	- ovladati tehnikama brzog hodanja; - pravilno izvoditi tehnike visokog i niskog starta; - ovladati tehnikama skoka vis i u dalj; - primjeniti atletska pravila kroz razna takmičenja; - ovladati bacanjem kugle tehnikom Obrien; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz atletike.	Matematika, Biologija i Fizika
GIMNASTIKA Pravolinijska i krivolinijska valjanja, puzanja i kolutanja u ograničenom prostoru; Vježba na tlu; Vježbe na gredi do 80cm; Koreografija sa ili bez sprave po izboru.	- pravilno izvoditi gimnastička pravolinijska i krivolinijska kretanja; - pravilno izvoditi zadane vježbe na tlu i gredi; - pravilno izvoditi koreografije sa gimnastičkim elementima; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz gimnastike.	Matematika, Biologija i Fizika

<p>PLES I RITMIKA</p> <p>Moderni plesovi i folklor; Vježbe sa i bez rekvizita – R.S.G.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uvježbati korake za moderne plesove i folklor; - pravilno izvoditi ritmičke i plesne vježbe sa i bez rekvizita; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz ritmike i plesa. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>BORILAČKE STRUKTURE</p> <p>Samoodbrana.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno izvoditi tehnike samoodbrane; - imenovati značajne termine na znakovnom jeziku iz borilačkih vještina. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>IGRE S LOPTOM</p> <p>RUKOMET</p> <p>Kombinacija: dodavanje, vođenje lopte, šutiranje na gol / situacione vježbe, hvatanje; Šutiranje na gol: skok šut sa raznih pozicija (krilo, kružni napadač), sedmerci; Fintiranje (unutrašnja finta, spoljna finta, finta sa okretom); Postavljanje napada i odbrane, igra, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno dodavati i voditi loptu različitim tehnikama - pravilno izvoditi šut na gol različitim tehnikama; - ovladati taktičkim varijantama napada i odbrane u rukometu; - primjeniti pravila rukometa kroz igru; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz rukometa. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>KOŠARKA</p> <p>Kombinacija: dodavanje, hvatanje, vođenje, šutiranje na koš / situacione vježbe; Lijevi i desni roling; Fintiranje pravcem kretanja - Kontranapad; Postavljanje blokada u košarci; Taktika igre u napadu i odbrani.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pravilno dodavati, hvatati i voditi loptu u kretanju - pravilno ovladati lijevim i desnim rolingom - pravilno izvoditi fintiranje u košarci - ovladati raznim tehnikama postavljanja blokada - kroz igru primjeniti pravila košarkaške igre - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz košarke. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>

<p>ODBOJKA</p> <p>Kombinacija tehnike gornjeg i donjeg odbijanja lopte; Tenis servis, prijem servisa/ situacione vježbe; Odbijanje lopte sa valjanjem unazad i ustranu; Smečiranje i blokiranje lopte Igra, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - korektno izvoditi gornje i donje odbijanje lopte i kombinaciju istih; - ovladati tehnikom tenis servisa - pravilno izvoditi odbijanja lopte različitim tehnikama; - pravilno izvoditi smeč i blok u odbojci; - kroz igru primjeniti pravila odbojkaške igre; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz odbojke. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>NOGOMET</p> <p>Vođenje lopte sa promjenom pravca, brzine i ritma kretanja; Dupli pas– proigravanje sa saigračem; Centaršut / osnovna tehnika, žongliranje lopte; Kombinacija: dodavanje, vođenje lopte, šutiranje na gol / situacione vježbe; Igra, pravila igre; Takmičenja u rukometu, košarci, odbojci, nogometu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ovladati tehnikom vođenja lopte desnom i lijevom nogom i kombinovano, promjenom pravca i brzine kretanja; - ovladati tehnikom duplog pasa; - pravilno izvoditi osnovne tehnike centaršuta; - korektno izvoditi dodavanje lopte različitim tehnikama i šutiranje na gol; - primjeniti pravila igre rukometa, košarke, odbojke, nogometa kroz igru; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz nogometa. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>
<p>SPORTOVI S REKETOM</p> <p>Stoni tenis i badminton; Igra, pravila igre.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti osnovna pravila igre u tenisu i badmintonu; - primjeniti pravila stonog tenisa i badmintona kroz igru; - imenovati značajne pojmove na znakovnom jeziku iz stonog tenisa i badmintona. 	<p>Matematika, Biologija i Fizika</p>

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Polazni kriteriji za što kvalitetniji obrazovni standard tjelesnog i zdravstvenog odgoja su objektivnost-prilagođenost sadržaja materijalnim uvjetima; primjerenost sadržaja dobi i spolu djeteta; sigurnost djece; korisnost sadržaja za svakodnevni život, sportsku rekreaciju i urgentne situacije; razvoj antropoloških obilježja djece te interes i potreba djece.

Program tjelesnog i zdravstvenog odgoja integrira obrazovnu, antropološku odgojnu komponentu. Odgojna komponenta ima za cilj stvaranje takvog sistema vrijednosti u vezi sa tjelesnim vježbanjem da tokom života samoinicijativno i trajno provode tjelovježbu.

U okviru tjelesnog odgoja u IV razredu je zastupljena "Škola plivanja" sa 12 sati. Elementarna obuka plivanja je u službi sprečavanja nezgoda na ekskurzijama, vannastavnim aktivnostima koje podrazumjevaju kontakt sa vodom, podizanje kvalitete života, opće kulture življenja i korištenje javnih kupališta.

Rješavanje problema vrednovanja i ocjenjivanja djece u nastavi tjelesnog i zdravstvenog odgoja izvodi se:

1. procjenom tjelesnog razvoja (visine, težine i držanje tijela)
2. testiranjem manifestnih motoričkih i funkcionalnih dimenzija i procjenom motoričkih (koordinacije, ravnoteža, preciznosti, agilnost, gipkosti, snage, brzine i izdržljivosti) i funkcionalnih (kardiovaskularnih i respiratornih) sposobnosti
3. ocjenjivanje znanja, sportsko-tehničkih dostignuća i stavova djece prema tjelesnom i zdravstvenom odgoju

Programski sadržaji za realizaciju nastave tjelesnog i zdravstvenog odgoja koncipirani su na način da obuhvate one kineziološke aktivnosti koje su podudarne sa zadacima usmjerenim prema promjenama dimenzija ličnosti.

Programski zadaci imaju svoju krivulju progresivnog opterećenja u skladu s hronološkom dobi učenika, ali i s ograničenjima u zahtijevima s obzirom na različiti nivo sposobnosti, motoričkih znanja i dostignuća karakterističan za taj uzrasni period.

Programski sadržaji su razvrstani i prema obilježjima koji karakterišu određenu skupinu učenika s obzirom na spol, njihove potrebe. Sadržaj programa za učenike koji izvode nastavu po individualno prilagođenom programu, treba odrediti individualno prema njihovom zdravstvenom stanju, odnosno prema stepenu i vrsti tjelesnog onemogućenja.

Važnost programiranja za individualizaciju nastave je u tome da se programiranje zapravo svodi na dobivanje uvida u individualni 'profil' učenika, da na osnovi tako dobivenog uvida treba eksplicitno definirati cilj, utvrditi zadatke, izvršiti izbor kinezioloških operatora, programirati proces tjelesnog vježbanja, stalno kontrolisati tok i efekte tjelesnog vježbanja, tada neće biti teško zaključiti da je upravo programiranje jedan od osnovnih uslova za individualizaciju odgojnoobrazovnog rada u području edukacije.

Jedno od najprihvatljivijih rješenja za približavanje procesa tjelesnog vježbanja stvarnim potrebama učenika nalazi u individualiziranoj nastavi koja podrazumijeva svrstavanje učenika u homogenizirane grupe. Formiranje homogeniziranih grupa određuju se prema objektivnom, prepoznatljivom kriteriju, primjernom nivou usvojenosti motoričkih znanja ili stanju antropoloških karakteristika.

U okviru tjelesnog odgoja u VI razredu je zastupljena "Škola skijanja" sa 35 sati. Škola skijanja ima za cilj da učenici borave u prirodi na zimskom ambijentu, ovladaju tehnikom skijanja kako bi se u životu mogli baviti ovim veoma zdravim sportom.

U okviru tjelesnog odgoja u VII razredu je zastupljena "Škola planinarstva" sa 35 sati. Škola planinarstva ima za cilj da učenici kroz boravak u prirodi ovladaju praktičnim znanjima o planinarstvu kako bi ta znanja i iskustva mogli koristiti u daljem životu.

Ciljevi kao i ocjenjivanje realiziraju se u skladu s mogućnostima i materijalnim uslovima kojima škola raspolaže, ali i maksimalnim angažmanom nastavnika da osigura što bolje uslove za realizaciju zacrtanog plana i programa iz tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

Ovako postavljeno i realizirano praćenje napretka i ocjenjivanje (kvalitetno, kontinuirano, konkretno i pozitivno) doprinosi i njihovom razvoju pojma o sebi, formiranju realne slike o sebi, o onome što znaju, umiju, svojim sposobnostima što je značajno za razvoj samopoštovanja djeteta i zdravog odnosa prema sebi i svijetu oko sebe.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

I – IV razreda

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

V – IX razreda

Profesor fizičkog vaspitanja / profesor za fizičku kulturu / profesor sporta i tjelesnog odgoja - predbolonjski studij ili bolonjski studij (najmanje 240 ECTS).

LIKOVNA KULTURA

Sanela Škaljić, prof.
Dijana Rifatbegović, prof.

UVOD

Ovaj plan rada je namijenjen učenicima slušnim i govornim poteškoćama, učenicima Centra za slušnu i govornu rehabilitaciju Sarajevo, koji otežano prate redovan odgojno-obrazovni proces rada i kojima je ponekad jedini vid komunikacije crtež, slika, pokret, mimika. Ovo je predmet u kojem se prije svega izražavaju, na kojem uče da gledaju, percipiraju. Predmet koji im pomaže u razvoju manualnih sposobnosti (mikro – makro motorike), prostorne orijentacije, gdje se povezuje, reproducira, skicira, konstruiše...

Učenicima sa slušnim i govornim poteškoćama nedostatak verbalne komunikacije se nadopunjuje neverbalnom komunikacijom. Umjetnost je upravo to. Likovna kultura je predmet od velike važnosti i za ostale učenike, osobe - individue. Na ovom predmetu učenici se educiraju i usvajaju saznanja iz opće kulture. Kultura je osnova svakog društva, a društvo bez kulture i vrednovanja tradicije je nezamislivo. Predmet Likovna kultura koji se izučava u osnovno-obrazovnom procesu bi trebao da bude mjesto edukacije i relaksacije, mjesto na kojem u opuštenoj atmosferi istražuju, stvaraju, percipiraju, primjenjuju svoja stečena saznanja i saznanja iz drugih predmeta koriste u svom kreativnom radu.

U društvenom životu postoje djelatnosti čiji se efekat izražava materijalnim. Čovjek je uvijek težio da humanizira svijet - oplemeni predmete kojima je radio i koji su ga okruživali. Tako su u razvitku čovječanstva nastale estetske vrijednosti, umjetnička djela i različite umjetničke discipline, koje su bile bitan faktor života u zajednici.

Nijedna nauka ne obuhvata svijet na način koji to čini umjetnost. Čovjek okružen umjetnošću ima bogatiji život i potpunije živi.

CILJ

Cilj nastavnog predmeta Likovna kultura je da relaksira, nauči, oplemeni djecu/učenike i da ih educira o osnovnim likovno-estetskim principima i normama, da se: naučeno primijeni u svakodnevnom životu, vodi estetskim normama, podstiče na neprekidno razvijanje i usvajanje novih saznanja o umjetnosti i oplemeni svoj život i okruženje.

Dječiji crtež otkriva unutrašnji svijet djeteta, njegove psihičke, moralne i sve druge dileme i strahove.

ZADACI

Likovni odgoj ima zadatak da djecu oštećenog sluha likovno opismeni, estetski odgaja i educira, uvede u svijet odraslih, a pri tome posebno vodeći računa o psihičkom stanju i razvoju. U samom procesu rada i rješavanju zadataka dijete razvija motoričke, perceptivne sposobnosti. Kroz rad na raznim tehnikama pored toga što upoznaje i savladava tehnike rada, dijete razvija i manualne, motoričke, orijentacione sposobnosti. Svaki nastavni predmet njeguje crtež kao sredstvo potpunijeg saznanja i upoznavanja nastavnog gradiva.

Svestran razvoj učenika podrazumijeva ravnopravan odnos svih oblasti socijalizacije, edukacije i rehabilitacije u odgojno-obrazovnom procesu pa i samog likovnog odgoja i likovne kulture.

I RAZRED

CILJ

U ovom uzrastu djeca još uvijek igru smatraju važnim sadržajem svoga života. Ovo je uzrast u kojem djeca imaju shematski prikaz. U I i II razredu djeca predmete raspoređuju po horizontalnoj liniji. Cilj rada u ovom razredu je pratiti dječiji rad i raditi na razvijanju motorike (pravilno držanje pribora za rad).

ZADACI

- Uvesti učenike u osnove likovne umjetnosti i da ih upozna sa tehnikama rada;
- Uputiti ih u osnove crtanja linije;
- Upoznati ih sa crtačkim i slikarskim materijalima za rad;
- Savladavati osnove linije po toku i karakteru;
- Kroz „igru šaranja“ formirat će snop linija, a linijom će dekorisati zadati predmet, oblik.
- Postupno se upoznavati sa bojom;
- Imenovati i prepoznati osnovne i dopunske boje;
- Kroz tehnike razvijanja motorike, percepcije i kreativnosti, učenici bi trebali da upoznaju pojmove: dvodimenzionalna kompozicija / cijepanje, kidanje, rezanje papira; prostorno oblikovanje/ kidanje, gužvanje, dodavanje, oduzimanje; volumen i masa u prostoru; pismo i dizajn.

I RAZRED

(2 sata sedmično – 68 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>CRTANJE / TAČKA I LINIJA</p> <p>Linija po toku i karakteru / tačka, crta, smjer, niz, skupljeno, raspršeno, Slaganje snopova linije, Linija u funkciji dekoracije.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznati i uočiti linije po toku i karakteru: tačka, crta, smjer, niz, skupljeno, raspršeno; - prepoznati, razlikovati i imenovati: tačku, crtu, smjer, niz, skupljeno, raspršeno; - prepoznati šta je skupljeno, a šta raspršeno; - opisati i primijeniti slaganje snopova linije na zadatu temu; - koristiti linije u funkciji dekoracije predmeta / kutija, papirni tanjir. 	<p>Moja okolina i Matematika</p>
<p>SLIKANJE/ BOJA I PLOHA</p> <p>Osnovne i dopunske boje, Imenovanje i prepoznavanje boja kroz kreativan rad / mrlja, Dvodimenzionalna kompozicija dobijena kidanjem, cijepanjem, isjecanjem papira / koristiti osnovne boje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, razlikovati i imenovati osnovne i dopunske boje; - miješati osnovne boje; - razmazivati boju prstima i praviti mrlje; - osjetiti papir; - kreirati od papira dvodimenzionalnu kompoziciju (cijepati, kidati, slagati); - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Moja okolina i Matematika</p>
<p>PROSTORNO OBLIKOVANJE / MODELIRANJE, GRAĐENJE</p> <p>Prostorno oblikovanje / motanje, gužvanje, slaganje papira i drugih materijala, Površina - plastična tekstura /glatka, hrapava, Volumen i masa u prostoru /plastelin, reciklažni materijal, plastika, karton.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati površinu (glatka / hrapava); - prepoznati i razlikovati volumen i masu u prostoru: plastelin, reciklažni materijal, plastika, karton; - opisati i primijeniti motanje, gužvanje, slaganje papira i drugih materijala; - imenovati i osjetiti taktilno papir, plastelin, tkaninu, plastiku; - uočiti i prepoznati: visokonisko, blizu - daleko; - kreirati, konstruisati formu 	<p>Moja okolina Matematika Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>

	sastavljenju od materijala / tjestenina - plastelin: lijepiti, bojiti, slagati, preklapati.	
DIZAJN Primijenjeno oblikovanje, Linija kao osnova pisma/ Dizajn pisma, Ploha, likovi / crno-bijelo, Boja - dizajn / ilustracija teksta, Površina, vizuelna komunikacija / reklama, poster, Volumen i masa u prostoru / dizajniranje predmeta upotrebne vrijednosti.	- uočiti liniju kao osnovu pisma; - upoznati i imenovati glinamol, plastelin; - razlikovati i koristiti dizajn - ilustracija teksta; - primijeniti glinamol i plastelin: oblikovati, valjati, rezati, otiskivati; - opisati i primijeniti: rezati, slagati, uklapati, oblikovati, konstruisati fotografiju, isječak iz novina i sl.; - kreirati, dizajnirati, dekorisati, imitirati, kopirati slova i brojeve i dekorisati ih.	Bosanski jezik i književnost; Hrvatski jezik i književnost; Srpski jezik i književnost i Moja okolina

II RAZRED

CILJ

U ovom uzrastu shematski prikaz poprima prepoznatljive oblike i pojave. Dijete bolje uočava i prenosi na crtež. Cilj nastave Likovne kulture u ovom razredu je razvijanje i formiranje željenih oblika te postavljanje, imenovanje i prepoznavanje naučenih pojmova.

ZADACI

- Kroz rad na času Likovne kulture u 2. razredu učenici bi trebali da proširuju saznanja o liniji;
- Kroz kreativan rad će da upoznaju karakter i svojstvo linije. Upoznaće se sa pojmovima linija konstruktivna, obrisna, zatvorena, otvorena. Kontrastne linije / meke-tvrde, debele-tanke, kontinuirane-isprekidane. Tačkom i linijom dekorisati postojeći predmet;
- Korištenje boje u 2. razredu bi trebalo da se dopuni toniranjem jedne boje, da bi učenici shvatili pojam svijetlo-tamno. U početku će boja biti čista, postepeno tehnikom dodavanja vode boja će postajati blijeđa (blažeg intenziteta). Dodavanjem bijele odnosno crne, boja postaje tamnija ili svijetlija;
- Kroz kreativan rad upoznat će se sa pojmovima: ploha / crno - bijelo, fotografija;
- Raditi na razvijanju motorike i percepcije;
- Tehnikom kolaž razvijat će motoriku, kreativnost i upoznat će se sa stripom kao vidom likovnog izraza, odnos slike i teksta;
- Površina u 2. razredu je polje kreativnog rada u kojem učenici raznim tehnikama istražuju kroz igru strukture površine. Usvajat će pojmove površina, kontrast, volumen, masa.

II RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>CRTANJE/ TAČKA I LINIJA</p> <p>Linija /konstruktivna, obrisna, zatvorena, otvorena, Kontrastne linije / meke-tvrde, debele-tanke, kontinuirane-isprekidane.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznati i uočiti linije: konstruktivna, obrisna, zatvorena, otvorena; - razlikovati i imenovati obrisne, zatvorene, otvorene linije; - prepoznati kontrastne linije: meke-tvrde, debele-tanke, kontinuirane-isprekidane; - kreirati likovni rad, osmisliti, crtati, posmatrati, kopirati: linija koja slaganjem snopova stvara i konstruiše formu koju dijete prepoznaje, uočava. 	<p>Matematika i Moja okolina</p>
<p>SLIKANJE / BOJA</p> <p>Boja / čistoća boje, Boja / svijetlo-tamno, Boja /toplo-hladno.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati boje; - primijeniti na svom radu naučeno o čistim bojama; - upoznati i razlikovati kontrast boja svijetlo-tamno; - upoznati i razlikovati kontrast boja toplo i hladno; - kreirati likovni rad i koristiti obrađene pojmove o bojama; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Moja okolina</p>
<p>PROSTORNO OBLIKOVANJE</p> <p>Površina - kontrastne površine, Volumen i masa u prostoru / građevine i tijela u prostoru.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, upoznati, razlikovati i imenovati kontrastne; površine (glatka - hrapava); - prepoznati i razlikovati volumen i masu u prostoru; - razlikovati površinu od volumena i mase; - imenovati i opisati oblike i tijela u prostoru, građevine; - kreirati likovni rad, istraživati: dodirni, uporedi /oblike, tijela; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Moja okolina</p>

<p>DIZAJN</p> <p>Tačkom i linijom dekorisati postojeći predmet, Ploha / crno - bijelo, fotografija, Odnos slike i teksta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, istražiti, kreirati, formu koja doradom poprima novi vizuelni dojam; - prepoznati, razlikovati, imenovati: fotografija, strip; - imenovati, kreirati, dizajnirati samostalno na osnovu predočenog (reklama, poruka); - analizirati svoj likovni rad na osnovu realizacije likovnog zadatka (zadatog problema). 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
--	---	---

III RAZRED

CILJ

U 3. razredu pojavljuje se dubina na crtežu. Cilj nastave Likovne kulture u ovom razredu je savladavanje prostorne orijentacije, razvijanje koordinacije pokreta, vizuelno predstavljanje oblika u prostoru, razvijanje taktilnih sposobnosti, imenovanje, prepoznavanje i kreativno rješavanje problema dodavanjem različitih tekstura. I dalje je prisutan dvodimenzionalan shematski prikaz, ali on sad ima dekorativnu ulogu. Djeca imaju bolju koordinaciju pokreta.

ZADACI

- U 3. razredu učenici bi trebali da dograđuju liniju i kroz taj vid proširivanja saznanja, kreativno se izražavaju. Upoznat će se sa pojmom ornament i kroz kreativan rad će se upoznati i sa pojmovima niz, smjer, ritam, preplet;
- Tačka i linija, crtačka tekstura / kopiranje strukture materijala je oblast likovnog rada gdje se stavlja akcenat na razvijanju manualnih sposobnosti kod učenika, makro i mikro motorika te percepcija;
- Kada je u pitanju boja učenici treba da dopune svoja saznanja o miješanju boja;
- Učenici će površinu da stvaraju bojom, nanoseći je prstima, kistom, špahtlom;
- Kolaž tehnikom će savladavati tehnike i upoznati se odnosom veličina na površini/plohi;
- Ostavljat će otisak raznim materijalima na površini i na taj način se upoznati sa pomenutim pojmovima;
- Upoznat će se kroz kreativan rad sa pojmovima: reljef / niski, duboki; kontrast, puno – prazno; prostorna ravnoteža / mobil skulptura;
- Važnost dizajna u svakodnevnom životu i podjela dizajna je oblast koja će se učenicima prezentirati i uvesti ih u osnove dizajna;
- Izrada predmeta; unikatni dizajn.

III RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
CRTANJE / TAČKA I LINIJA Ornament - dekoracija / niz, smjer, ritam, preplet, Tačka i linija, crtačka tekstura / kopiranje strukture materijala.	Učenici će: - uočiti, posmatrati, prepoznati, imenovati pojmove: ornament - dekoracija, niz, smjer, ritam, preplet; - imenovati, prepoznati, primijeniti pojmove: ornament - dekoracija, niz, smjer, ritam, preplet; - kreirati likovni rad primjenom dekoracija i tekstura.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina
SLIKANJE / BOJA Boja, kontrast / hromatsko-ahromatsko, jednobojno – višebojno; Boja, krug boja; Ploha - boja, boja na boji / kombinovane tehnike, istraživački rad; Površina - boja, slikarske teksture/ nanos boje prstima, četkicom.	- uočiti, upoznati, posmatrati, imenovati, razlikovati boje i kontraste (hromatsko - ahromatsko, jednobojno - višebojno); - opisati i primijeniti obrađene pojmove, istraživati, kreirati likovni rad i primijeniti obrađene pojmove; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku.	Moja okolina
GRAFIKA Ploha, omjer odnos veličina; Otisak.	- uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti i imenovati omjer kao odnos veličina; - opisati nove pojmove, imenovati ih: omjer kao odnos veličina; - istraživati, kreirati likovni rad i primijeniti obrađene pojmove; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku.	Moja okolina

<p>PROSTORNO OBLIKOVANJE</p> <p>Površina, dodavanje teksture na postojećoj površini, Vajarske površine, oblikovanje dodavanjem, Reljef / niski, duboki, Kontrast, puno - prazno, Prostorna ravnoteža / mobil skulptura.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, upoznati, prepoznati, razlikovati: reljef (niski, duboki), kontrast (puno - prazno), skulptura; - imenovati nove pojmove, površina kao plastična tekstura, reljef (niski, duboki), kontrast (puno-prazno); - koristiti obrađene pojmove, istraživati, dodirivati, modelirati, dodavati, oduzimati kreirati likovni rad i primijeniti, obrađene pojmove. 	<p style="text-align: center;">Moja okolina</p>
<p>DIZAJN</p> <p>Važnost dizajna u svakodnevnom životu; Podjela dizajna; Izrada predmeta; Unikatni dizajn.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, istražiti, kreirati, formu koja doradom poprima novi vizuelni dojam; - prepoznati, razlikovati, imenovati: fotografija, strip, kadar, film, animirani film; - imenovati, kreirati, dizajnirati samostalno na osnovu predloženog predmete unikatnog dizajna; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p style="text-align: center;">Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

IV RAZRED

CILJ

U ovom periodu dijete je samostalnije u radu. Nastavlja se njegovati spontani dječiji crtež i obogaćivati likovni izraz. U ovom razredu cilj je razvijanje kolorističkog izraza, razvijanje pažnje učenika i usvajanje likovne forme u cilju nadogradnje crteža. Zadatake je potrebno rješavati kao cjelinu, a ne kao detalje. Glina je materijal koji pomaže u razvijanju manualnih, motoričkih sposobnosti, i u ovom razredu se radi na tome.

ZADACI

- Linijska kompozicija / linija kao likovni element je oblast u kojoj će učenici da dopunjuju svoja saznanja o liniji;
- Naučit će kako da tačkom i linijom grade kompoziciju;
- Upoznat će Liniju koja sugerše kretanje – mirovanje;
- Savladavat će boju u kompoziciji, optičko miješanje boje, poentilističko slikanje;
- Kompozicija oblika / građenje oblikom je oblast u kojoj će slaganjem gotovih oblika (otpadni materijal, kutije) stvarati kompoziciju;
- Savijanjem žice i plastičnih masa savladavat će prostorno oblikovanje;
- Usvojit će pojam primijenjena umjetnost i oblasti dizajna kroz praktičan kreativan rad.

IV RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>CRTANJE / TAČKA I LINIJA</p> <p>Linijska kompozicija / linija kao likovni element, Tačka i linija u funkciji gradnje kompozicije, Linija koja sugerise kretanje – mirovanje.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, imenovati, analizirati liniju kao likovni element; - istraživati linije, analizirati, uočavati različitosti, kretanje, mirovanje; - opisati i primijeniti crtanje linija i tačaka koje grade i stvaraju kompoziciju ovisno o kreativnosti, mašti učenika; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Matematika i Moja okolina</p>
<p>SLIKANJE / BOJA</p> <p>Boja u kompoziciji, Površina i boja / optičko miješanje boje - poentilizam, raster.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, upoznati, razlikovati boje u kompoziciji; - imenovati nove pojmove: optičko miješanje boja, poentilizam, raster; - primijeniti obrađene pojmove, prezentirati, pratiti, kopirati, istraživati kreirati likovni rad; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Moja okolina</p>
<p>PROSTORNO OBLIKOVANJE</p> <p>Kompozicija oblika / građenje oblikom, Istanjena masa u prostoru / žica, plastične mase, Volumen i masa u prostoru / maketa i životno okruženje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, upoznati, razlikovati, imenovati: oblik / građenje oblikom, volumen i masa u prostoru; - imenovati nove pojmove: kompozicija oblika, - imenovati pojmove na znakovnom jeziku, plastična masa, volumen i masa u prostoru; - primijeniti obrađene pojmove, kreirati, dodavati, oblikovati; - analizirati, kreativno djelovati građenjem, dodavanjem gotovih oblika elemenata na zadatu površinu. 	<p>Moja okolina</p>

<p>DIZAJN</p> <p>Primijenjena umjetnost; Dizajn – redizajn; Unikatni i industrijski dizajn; Grafički dizajn, plakat.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, upoznati, razlikovati, objasniti, opisati dizajn kao primijenjenu umjetnost; - prepoznati, imenovati plakat; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku; - opisati i primijeniti obrađene pojmove: dizajn, redizajn, plakat, istraživati, uspoređivati; - kreirati likovni rad i primijeniti, obrađene pojmove; - analizirati svoj likovni rad na osnovu realizacije likovnog zadatka (zadatog problema). 	<p style="text-align: center;">Moja okolina</p>
--	---	---

V RAZRED

CILJ

Cilj nastave Likovne kulture u V razredu je bogaćenje linije i likovnog izraza, sugerisanje dubine prostora i savladavanju kolorističkog prikaza teme. Potrebno je učenike uvoditi postupno u plastično oblikovanje sa tematskim zadacima, razvijati makro i mikro motoriku te pratiti mogućnosti učenika i shodno tome prilagođavati težinu zadatka.

ZADACI

- Linija se nastavlja istraživati kao osnova svakog umjetničkog djela, linija koja određuje prostor /horizontalna, vodoravna, dijagonalna, linija koja stvara dubinu;
- Upoznavati sa linijom i postupno će se uvoditi kroz težinu zadataka u formu linije koja stvara dubinu i prostornost crteža;
- Dodavati liniji boju i na taj način sugerisati prostornost, dubinu;
- Uputiti kroz primjere poznatih umjetnika na široku paletu fature, rukopis umjetničkog nanosa boje na površine;
- Dvodimenzionalni oblik, trodimenzionalan oblik učenici će kroz istraživački rad da se upoznaju sa oblicima i sa njihovim karakteristikama;
- Oblici će se preklapati, slagati, uklapati...;
- Kroz postavke "Mrtve prirode" savladavat će tehniku viziranje - odnos veličine u prostoru.

V RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>TAČKA I LINIJA</p> <p>Linija koja određuje prostor /horizontalna, vodoravna, dijagonalna; Linija i tačka stvaraju dubinu; Linija po toku, raster.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i imenovati, pojmove o liniji koja određuje prostor / horizontalna, vodoravna, dijagonalna; - kreirati likovni rad primjenom posmatranja, istraživanja, usvajanja novih pojmova i principa rada; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Priroda i Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>
<p>BOJA</p> <p>Boja sugerše dubinu prostora; Kontrast boje prema boji; Modulacija tople i hladne boje; Slikarske teksture; Faktura.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, posmatrati, pratiti, boju koja sugerše dubinu; - prepoznati boju i kontraste; - imenovati nove pojmove: tople i hladne boje; - opisati osjećanja koje određena boja izaziva; - upoznati, posmatrati, umjetnička djela i analizirati teksturu; - koristiti obrađene pojmove, istraživati, kopirati, pratiti, posmatrati i kreirati likovni rad; - primijeniti naučeno o nanosu boje, boji koja sugerše dubinu, kontrastu. 	<p>Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>
<p>OBLIK</p> <p>Dvodimenzionalni oblik, karakteristike - istraživački rad; Trodimenzionalan oblik, karakteristike - istraživački rad; Oblik koji se preklapa; Kompozicija geometrijskih oblika.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti dvodimenzionalno i trodimenzionalno; - imenovati nove pojmove: dvodimenzionalno i trodimenzionalno; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku; - opisati i primijeniti obrađene pojmove, istraživati, kreirati likovni rad. 	<p>Matematika Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>

<p>MASA I PROSTOR</p> <p>Odnos veličine u prostoru, komparacija, viziranje; Ploha u prostoru; Reljefno oblikovanje prostora.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti odnos veličina u prostoru; - imenovati novi pojam viziranje; - koristiti karton i druge reciklaže; - posmatrati, pratiti, konstruirati materijale i istraživati formu; - kreirati, koristiti vajarke materijale (glinamol, plastelin, glina) otiskivati, udubljavati, dodavati, gravirati. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Priroda i Društvo</p>
---	--	--

VI RAZRED

CILJ

U ovom razredu cilj je postupno uvoditi učenike u likovne forme i likovno-tehničke probleme, usvojiti, shvatiti i razumjeti likovne elemente i moći ih primijeniti. Osim navedenog učenici trebaju savladati tehnike posmatranja, uočavanja i realizacije zadatka uz razvijanje mašte, kreativnosti, taktičnosti i istrajnosti u radu.

ZADACI

- Usvojiti pojam repeticije kroz kreativan rad na alternaciji oblika, gradaciji;
- Dekorirati predmet bojom i teksturom;
- Upoznavati se sa bojom, njenim intenzitetom i količinom svjetlosti u tonu jedne boje;
- Površina - plastične teksture (glatka, hrapava) će upoznavati kroz kreativan rad kao i volumen i masu u prostoru (plastelin, reciklažni materijal);
- Upoznavati se sa pojmom arhitektura i sa značajem estetike u projektovanju arhitektonskih objekata;
- Kroz izradu maketa savladavati pojam prostornog uređenja;
- Organizovati oblike u funkcionalan prostor.

VI RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>REPETICIJA</p> <p>Ponavljjanje oblika; RepetICIJA sa alternacijom; RepetICIJA sa gradacijom.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti ponavljanje oblika; - opisati nove pojmove, imenovati ih: ponavljanje oblika, alternacija, gradacija; - kreirati likovni rad i primijeniti, u sadržajima pomenute pojmove; - istraživati, ponavljati oblike, forme uz alternaciju; - ponavljati uz gradiranje od manjeg ka većem i od većeg ka manjem. 	<p>Geografija i Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>BOJA</p> <p>Boje u svojstvu dekoracije, Intenzitet boje, svjetlost u tonu jedne boje; Boja i površina, apstraktna umjetnost.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti boje u svojstvu dekoracije, intenzitet boje, svjetlost u tonu jedne boje, apstraktna umjetnost; - imenovati nove pojmove: dekoracija, intenzitet boje, svjetlost u tonu jedne boje, apstraktna umjetnost, apstrakcija; - kreirati likovni rad, istraživati boje i primijeniti, u sadržajima pomenute pojmove. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>HARMONIJA</p> <p>Površina - plastične teksture (glatka, hrapava), Volumen i masa u prostoru (plastelin, reciklažni materijal).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti: plastične teksture (glatka i hrapava površina); volumen i masa u prostoru - imenovati nove pojmove: harmonija, tekstura, gladka, hrapava površina; - kreirati likovni rad i primijeniti, u sadržajima pomenute pojmove, istraživati površine, te volumen i masu u prostoru. 	<p>Društvo Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>

<p>MASA I PROSTOR / ARHITEKTURA, DIZAJN</p> <p>Raspored oblika u zadanom prostoru - enterijer, Raspored objekata / arhitektura, Složenost prostorne konstrukcije, Dizajniranje predmeta upotrebne vrijednosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti: raspored oblika u zadanom prostoru-enterijer, raspored objekata-arhitektura, prostornu konstrukciju; - imenovati nove pojmove: enterijer, arhitektura, prostorna konstrukcija; - analizirati, posmatrati, kreativno istraživati forme i oblike; - usporediti forme i komparirati odnose ubacivanjem u zadati prostor objekata; - dizajnirati, istraživati konstruisanje forme, kreirati likovni radi primijeniti, u sadržajima pomenute pojmove. 	<p>Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>
---	---	---

VII RAZRED

CILJ

Cilj rada u ovom razredu je nadopunjavanje saznanja o likovnim elementima kao i razvijanje kreativne sposobnosti i poticanje učenika kako bi sami istraživali kombinirajući i primjenjujući različite materijale u radu. Potrebno je postupno i sistematski rješavati likovne probleme vodeći se ličnim učeničkim senzibilitetom te ih uvoditi u grafiku kao likovni element izražavanja.

ZADACI

- Kroz zadatke koji slijede u 7. razredu učenici će da usvajaju pojmove: kontrasta, jedinstva, dominante;
- Usvajati nove pojmove, imenovati ih i znati primijeniti;
- Raditi na kreativnosti i samostalnom radu kod učenika;
- U ovom razredu će se upoznati sa vrstama štampe i u pristupačnoj tehnici za školu naučit će rad u nekoj od štamparskih tehnika.

VII RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>KONTRAST /JEDINSTVO</p> <p>Kontrast pravca prema pravcu, Kontrast boje prema boji, Jedinstvo pravca, Jedinstvo boje, Istraživački rad kontrast i jedinstvo.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti: kontrast pravca prema pravcu, kontrast boje prema boji, jedinstvo pravca i jedinstvo boje; - imenovati nove pojmove: kontrast i jedinstvo; - ovladati korištenjem stečenih pojmova; - kreirati likovni rad, istraživati pojmove kontrast i jedinstvo; - primijeniti dodavanje, oduzimanje i u sadržajima pomenute pojmove u svom likovnom radu. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Historija</p>
<p>DOMINANTA</p> <p>Dominanta oblika, Dominanta boje, Kreativan rad sa dominacijom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti: dominantu oblika i dominantu boje; - imenovati nove pojmove: dominanta, dominacija; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku; - kreirati likovni rad, istraživati pojmove dominanta i dominacija; - primijeniti dominaciju i u sadržajima pomenute pojmove u svom likovnom radu. 	<p>Biologija, Geografija, Historija i Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>
<p>GRAFIKA KAO LIKOVNA UMJETNOST</p> <p>Vrste štampe, Kreativan rad štamparskom tehnikom koja je dostupna.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti: grafiku kao likovnu umjetnost, vrste štampe; grafika, štampa; - kreirati likovni rad, istraživati pojmove grafika i štamparske tehnike; - primijeniti štamparsku tehniku koja je dostupna i u sadržajima pomenute 	<p>Biologija, Geografija, Historija i Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>

	pojmove u svom likovnom radu.	
<p>POVRŠINA /TEKSTURA</p> <p>Vrste površina i tekstura, Analiza i kreativan rad na zadatoj teksturi, Istraživanje i komparacija boja-tekstura-linija sa dominacijom jednog smjera.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti vrste površina i tekstura; - imenovati nove pojmove: površina i tekstura; - kreirati likovni rad, istraživati pojmove površina i tekstura, kombinovati, - opisati i primijeniti komparaciju boja-tekstura-linija sa dominacijom jednog smjera i u sadržajima pomenute pojmove u svom likovnom radu; - analizirati svoj likovni rad na osnovu realizacije likovnog zadatka (zadatog problema); - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Biologija, Geografija, Historija i Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>

VIII RAZRED

CILJ

Cilj rada u ovom razredu je nadopunjavanje saznanja o likovnim elementima kao i razvijanje kreativnosti i poticanja učenika kako bi sami istraživali kombinirajući i primjenjujući različite materijale u radu. Potrebno je postupno i sistematski rješavati likovne probleme te nadopunjavati saznanja o tehnikama oblikovanja.

ZADACI

- U 8. razredu učenici će više raditi na savladavanju tehnike viziranja;
- Kroz kreativan rad upoznat će se sa perspektivom;
- Kroz viziranje i perspektivu postupno uvoditi učenike da savladaju tehniku crtanja ljudskog tijela u proporciji;
- Proširivati stečena saznanja o miješanju boje i uvesti ih u pojam valerski ključ;
- Vajarstvo je oblast koja će se detaljnije raditi u ovom razredu;
- Radit će se na zahtjevnijim modelima uz postavljanje konstrukcije tehnikama dodavanja i oduzimanja mase;
- Idejno rješenje skulpture za školsko dvorište.

VIII RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>VIZIRANJE / PROPORCIJA LJUDSKOG TIJELA</p> <p>Pravila viziranja; Proporcija ljudskog tijela / egipatski kanon, grčki kanon, Leonardove proporcije, Korbizjeove proporcije u arhitekturi; Ljudsko tijelo u prostoru; Ljudsko tijelo u pokretu.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti: novi pojam i princip rada; - gledati, kopirati, imirati, porediti; - imenovati nove pojmove: viziranje, proporcije, egipatski kanon, grčki kanon, leonardove proporcije, korbizjeove proporcije u arhitekturi; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku; - primijeniti kroz kreativan rad naučeno o proporcijama ljudskog tijela, o odnosima veličina u svom likovnom radu. 	<p>Biologija, Tehnička kultura i Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>
<p>PERSPEKTIVA</p> <p>Ptičija, žablja, horizont; Krativno rješenje perspektive po izboru; Plošno rješenje perspektive.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti vrste perspektiva: ptičija, žablja, horizont; - imenovati nove pojmove: perspektiva (ptičija, žablja, horizont), plošno rješenje perspektive; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku; - kreirati likovni rad, istraživati i primijeniti u sadržajima pomenute pojmove. 	<p>Geografija, Matematika i Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>
<p>BOJA</p> <p>Boja koja određuje dubinu i položaj oblika u prostoru; Tonsko rješenje boje/ valerski ključevi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti: boja koja određuje dubinu i položaj oblika u prostoru; - imenovati nove pojmove: - opisati nove pojmove, imenovati ih: dubina i položaj oblika u prostoru, valerski ključevi; - kreirati likovni rad, istraživati, miješati, 	<p>Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>

	komparirati i primijeniti u sadržajima pomenute pojmove.	
<p>VAJARSTVO KAO GRANA LIKOVNE UMJETNOSTI</p> <p>Vajarstvo/ podjela; Rad u vajarskoj tehnici po izboru; Idejno rješenje skulpture za školsko dvorište.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti: vajarstvo, vajarske tehnike, skulptura; - imenovati nove pojmove: vajarstvo, vajarske tehnike, skulptura; -imenovati pojmove na znakovnom jeziku; - kreirati likovni rad, istraživati, kombinovati materijale i primijeniti u sadržajima pomenute pojmove. 	<p>Tehnička kultura Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>

IX RAZRED

CILJ

Cilj u ovom razredu je upoznati kolorističko slikanje, miješanje boja (usavršavati tehnike miješanja i nanosa boje) kao i proširivati saznanja o organizaciji kompozicije u svim likovno-tehničkim principima rada. Potrebno je uz to razvijati samostalnost, maštu, svestranost u radu te ljubav prema umjetnosti i estetici.

ZADACI

- U 9. razredu će se raditi na usavršavanju tehnike slikanja;
- Upoznat će se kroz praktičan rad sa tehnikom štafelajno slikarstvo;
- Primjenjivat će različite teksture u rješavanju površine u dekorativne svrhe;
- Proširivat će saznanja o oblicima;
- Raditi na proširivanju saznanja o boji;
- Karakteristike oblika / jednostavni - složeni, simetrični - asimetrični;
- Složene prostorne organizacije.

IX RAZRED

(2 sata sedmično – 68 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
BOJA Ovladavanje primjenom optičkog miješanja boje; Rad na usavršavanju tehnike slikanja; Štafelajno slikarstvo.	Učenici će: - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti: optičko miješanje boje, štafelajno slikarstvo; - imenovati nove pojmove: optičko miješanje boje, štafelajno slikarstvo; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku; - kreirati likovni rad, istraživati, miješati, dodavati boju i primijeniti u sadržajima pomenute pojmove.	Biologija, Geografija, Historija i Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost
POVRŠINA Organizacija kompozicije na principu pozitiv - negativ; Primjena različitih tekstura u rješavanju površine u dekorativne svrhe; Površina i prostor.	- uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti organizaciju kompozicije na principu pozitiv - negativ; teksture u rješavanju površine u dekorativne svrhe; - imenovati nove pojmove: princip pozitiv-negativ; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku; - kreirati likovni rad, istraživati, dodirnuti, posmatrati i primijeniti u sadržajima pomenute pojmove; - kreativno dodavati materijale, kombinovati materijale u istraživačkom radu pri stvaranju likovog izraza.	Biologija, Geografija, Historija i Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost

<p>MASA I PROSTOR</p> <p>Karakteristike oblika / jednostavni - složeni, simetrični - asimetrični, Složene prostorne organizacije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, razlikovati, usporediti karakteristike oblika / jednostavni - složeni, simetrični - asimetrični; - imenovati nove pojmove: - menovati pojmove na znakovnom jeziku; - opisati nove pojmove, imenovati ih jednostavni - složeni, simetrični- asimetrični oblici; - kreirati likovni rad, istraživati, proširiti saznanja o oblicima, formama, kombinovati, dodavati i primijeniti u sadržajima pomenute pojmove; - analizirati svoj likovni rad na osnovu realizacije likovnog zadatka (zadatog problema). 	<p style="text-align: center;"> Biologija, Geografija, Historija i Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost </p>
--	---	---

DIDAKTIČKO METODIČKE NAPOMENE

Učenicima ukazati na dostupnost putem interneta ilustracija, umjetničkih djela u cilju informisanja, istraživanja i sticanja saznanja - opće kulture. Po mogućnosti, i u skladu sa dešavanjima, voditi učenike na izložbe u galerije i muzeje. Koristiti svaki momenat da se ukaže na važnost i značaj likovne kulture i umjetnosti uopće. Svaki pojam koji se obrađuje verbalno, pratiti znakovnim jezikom i vizuelno (ilustracije, video prikaz...). Usmjeravati učenike na prihvatanje novoga i drugačijeg ali isto tako njegovati tradiciju, kulturu i umjetnost. Pratiti trenutna zbivanja na polju inovacija i tehnologija. Iskoristiti materijale, reciklirati i dati im novu primjenu. U toku rada svakodnevno koristiti znakovni jezik da bi učenici shvatili i usvojili pojam, ponavljati i primjenjivati naučeno. Zbog specifičnosti rada sa ovom populacijom neophodno je omogućiti učenicima postupnost u radu i što više vizuelizirati nastavne jedinice. Organizovati učionicu tako da učenici mogu vizuelno pratiti sve što se događa na času. Dobro i jasno organizovati tablu sa kratkim uputama i jasnim pojmovima.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

I – IV razreda

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

V – IX razreda

Profesor likovne umjetnosti - predbolonjski ili bolonjski studij (najmanje 240 ECTS)

MOJA OKOLINA

Esveda Omeragić, prof.

UVOD

Nastavni predmet Moja okolina potreban je za uvođenje učenika u razumijevanju svijeta koji ga okružuje. U fokusu pažnje su znanja o prirodi i čovjeku i razvoju sposobnosti korištenja tih znanja da bi se utvrdili stavovi koji se tiču okoline, zdravlja i međuljudskih odnosa primjeren uzrasu i interesima djeteta. Nastavni sadržaji ovog predmeta u razrednoj nastavi pridonose intelektualnom i socio-emocionalnom razvoju učenika. Nastavni predmet Moja okolina ujedinjuje i olakšava kasniji proces usvajanja znanja iz različitih naučnih područja, prirodnih i društvenih (biologija, geografija, fizika, hemija, informatika...).

CILJ

Proučavanje nauke pomaže učenicima da ispituju uticaj naučnog znanja na vlastiti život i primjenu tog znanja u vlastitom okruženju i zajednici i pruža učenicima priliku da samostalno uče i promoviraju razvoj njihovih stavova prema nauci i okruženju.

ZADACI

- Učenici opažaju, istražuju i postavljaju pitanja o školi, porodici i okolini kao važnim mjestima njihovog života i razvoja;
- Učenici upoznaju uži i širi zavičaj, obilježja zavičaja i prirodno geografske odlike BiH;
- Učenici upoznaju prošlost zavičaja, kulturne i javne ustanove kao i privredu BiH;
- Učenici rade zajedno u prikupljanju dokaza i materijala pomoću kojih traže odgovore na ta pitanja povezujući to sa jednostavnim naučnim idejama i postupcima;
- Učenici izvode oglede i koriste jednostavan naučni jezik za saopćavanje ideja;
- Učenici prepoznaju uslove za sopstvenu sigurnost, sigurnost drugih i zdrav način života.

I RAZRED

CILJ

Cilj nastave predmeta Moja okolina u prvom razredu je razvijati dječije potencijale i radoznalost kroz aktivan odnos i komunikaciju sa sredinom koja ga okružuje, razvijati pravilan odnos prema ljudima i događajima, poticati znatiželju i razvoj dječijih potencijala za otkrivanje pojava u prirodi i društvenoj zajednici uz uvažavanje individualnosti učenika.

ZADACI

- Upoznavanje živog i materijalnog svijeta kroz igru i učeniku primjerene aktivnosti istraživačkog i logičkog karaktera;
- Podsticanje i razvijanje stvaralačke mašte i stvaralačkog mišljenja;
- Osposobljavanje za sigurnost u saobraćaju;
- Osposobljavanje za kulturu komunikacije sa odraslima i vršnjacima u socijalnom okruženju i podsticanje razvoja socio-emotivne inteligencije;
- Razvijanje kulturnih, radnih i higijenskih navika i njihovo njegovanje;
- Razvijanje ekološke svijesti i kulture, osposobljavanje za primjenu ekoloških znanja u neposrednoj okolini.

I RAZRED

(2 sata sedmično – 68 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
SREDINA U KOJOJ ŽIVIM ŠKOLA	Učenici će: <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati ime škole, učiteljice i drugova; - prihvatati pravila ponašanja u školi; - imenovati prostorije u školi; - prepoznati osnovna prava djeteta; - prepoznati uposlenike i učenike u školi; - komunicirati sa drugovima; - samostalno se snalaziti u prostorijama škole; - uzajamno pomagati i saradivati; - pozdravljati starije i drugove; - održavati higijenu prostora; - razvijati pozitivan stav o školi, školskim obavezama i pravilima.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
UČENIK U SAOBRAĆAJU	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati i pokazivati na znakovnom jeziku svoje naselje; - prepoznati pješački prelaz, semafor, vozila javnog prevoza i saobraćajne znakove na putu do škole; - samostalno i bezbjedno prelaziti ulicu i zebru; - koristiti trotoar za kretanje ulicom sa trotoarom i lijevom stranom bez trotoara; - poštovati saobraćajne znakove; - razvijati svijest o kulturi ponašanja u saobraćaju.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Tjelesni i zdravstveni odgoj

<p>PORODICA / OBITELJ</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati i pokazuje na znakovnom jeziku članove uže i šire, porodice i ilustruje ih; - uočavati razlike između kuće i stana; - prepoznati mjesta u kojem živimo; - razlikovati grad od sela; - poštivati članove uže porodice i njegovati odnose u porodici; - ispunjavati svoje obaveze uz pomoć člana porodice; - dati primjer pomoći u kućanskim poslovima. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Likovna kultura i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>MOJE MJESTO I OKOLINA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisivati i prepoznati kulturu ponašanja na javnom mjestu, u zgradi i kući; - razvijati pozitivno mišljenje o porodici i samom sebi; - razvijati povjerenje, samopouzdanje i pozitivne stavove; - razvijati svijest o očuvanju životne sredine i prirodnih ljepota. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika Likovna kultura i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>PRIRODA</p> <p>VRIJEME</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati i pokazati na znakovnom jeziku dijelove dana, reda dane u sedmici i godišnja doba; - opisati promjene na biljkama i životinjama; - prepoznati i posmatrati promjene u prirodi i vrijeme; - razvijati pozitivne stavove o prirodnom okruženju - pamtit i pokazati odgovoran odnos prema prirodi. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika i Likovna kultura</p>

<p>BILJKE I ŽIVOTINJE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, imenovati i pokazati na znakovnom jeziku biljke i životinje iz bližeg okruženja; - prepoznati promjene na biljkama i životinjama u različita godišnja doba; - grupisati živa bića prema sličnostima i razlikama; - pokazati pozitivan odnos prema biljnom i životinjskom svijetu; - iskazati ljubav prema prirodi i životinjama. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Likovna kultura i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>NAŠE TIJELO</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati i imenovati dječake i djevojčice; - prepoznati njihove karakteristike; - imenovati i pokazati na znakovnom jeziku sredstava za ličnu higijenu; - imenovati i pokazati na znakovnom jeziku raznovrsnu hranu i razlikuje zdravo od nezdravog; - održavati ličnu higijenu i koristiti sredstva; - pravilno koristiti pribor za jelo. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika, Likovna kultura i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>

II RAZRED

CILJ

Cilj nastavnog predmeta Moja okolina u drugom razredu u radu s djecom oštećenog sluha i govora je proširivanje znanja o užoj i široj okolini, živom svijetu, svojstvima živih bića i njihovim međusobnim odnosima a posebno o čovjeku njegovom zdravlju i odnosu prema prirodi te razvijanje pozitivnih vrijednosti i stavova učenika gdje su nastavni sadržaji prilagođeni individualnim sposobnostima učenika.

ZADACI

- Učenici bi trebali znati i razumjeti da je škola organizovana zajednica učenika i nastavnika, pristojno se ponašati u školi uz međusobno uvažavanje i pomaganje;
- Razlikovanje uže i šire porodice, imenovanje članova porodice i rodbine;
- Razlikovanje porodične kuće i stambene zgrade, imenovanje prostorija, namještaja i kućanskih aparata i njihova pravilna upotreba;
- Upoznavanje zavičaja u kojem učenik živi, uočavajući posebnosti svoga zavičaja po geografskom položaju, kulturnim i javnim ustanovama i njihovom imenovanju;
- Uočavanje glavnih vremenskih obilježja u godišnjim dobima (jesen, zima, proljeće, ljeto) i povezivanje vremenskih promjena i njihov uticaj na biljni i životinjski svijet i rad ljudi;
- Upoznavanje i imenovanje biljaka i životinja u različitim staništima;
- Upoznavanje i imenovanje jedinica za mjerenje vremena (sat, sedmica, dani u sedmici, godina, mjeseci u godini – čitanje kalendara i pisanje datuma);
- Upoznavanje čovjeka – uočavanje tjelesnih razlika i sličnosti dječaka i djevojčice, imenovanje dijelova tijela, čula čovjeka kao i važnost higijene, pravilne ishrane i očuvanje zdravlja;
- Upoznavanje i obilježavanje državnih i vjerskih praznika;
- Upoznavanje saobraćaja i saobraćajnih znakova i obilježja u užem okruženju važnih za pješake i sigurno kretanje ulicom.

II RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
SREDINA U KOJOJ ŽIVIM ŠKOLA	Učenici će: - imenovati naziv škole, imena drugova i učiteljice; - prihvatati i ponašati se u skladu sa kućnim redom škole; - održavati higijenu radnog prostora; - međusobno se pomagati i saradivati; - prepoznati prava djeteta i da svakom pravu prethode obaveze; - imati pozitivan stav o školi.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
PUT OD KUĆE DO ŠKOLE	- prepoznati elemente saobraćajnice, semafora i saobraćajnih znakova i koristiti bezbjedni put od kuće do škole i u školi; - imenovati i pokazivati na znakovnom jeziku vrste saobraćaja i vozila; - koristiti pješački prelaz i trotoar za kretanje ulicom; - poštovati saobraćajne znakove i propise.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
RAD I ZANIMANJA LJUDI	- imenovati, razlikovati i pokazati na znakovnom jeziku zanimanja u gradu i na selu; - upoznati, imenovati i pokazati na znakovnom jeziku kulturne i javne ustanove; - lijepo se ponašati u kulturnim i javnim ustanovama i imati pozitivan stav prema istim.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura

MOJA PORODICA / OBITELJ	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, imenovati i pokazati na znakovnom jeziku članove uže i šire porodice; - opisati i nabrojati članove svoje porodice; - uporediti različite porodice i uočavati sličnost i razlike; - pokazati ljubav i njegovati odnose u porodici; - razvijati pozitivan stav i mišljenje o porodici i sebi; - poštovati članove porodice, kućni red i podjelu poslova u porodici. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Informatika, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Vjeronauka</p>
MOJE MJESTO I OKOLINA	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati i pokazati na znakovnom jeziku ime domovine i njene simbole; - imenovati i pokazati na znakovnom jeziku naziv mjesta i njegov opis - izgled mjesta i okoline; - pisati naziv države i prepoznati zastavu, grb i himnu BiH; - razvijati pozitivan stav i ljubav prema domovini; - poštovati državne simbole i uvažavati tradiciju i vrijednosti. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Vjeronauka</p>
PRAZNICI	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, imenovati i pokazati na znakovnom jeziku državne i vjerske praznike; - opisati načine proslave pojedinih praznika; - poštovati državne i vjerske praznike, učestvovati u njihovoj proslavi; - poštovati praznike drugih naroda, čestitati im. 	<p>Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost; Srpski jezik i književnost Likovna kultura Vjeronauka</p>

<p>PRIRODA</p> <p>ŽIVA BIĆA</p> <p>ČOVJEK I PRIRODA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, imenovati i pokazati na znakovnom jeziku glavne dijelove tijela i čula; - prepoznati i opisati sličnost i razlike između dječaka i djevojčice; - koristiti čula u procesu saznanja u svakodnevnom životu; - poštovati suprotni spol, međusobno pomagati i pomagati starijima; - čuvati čula; - razvijati ljubav prema prirodi; - dati primjer pravilnog odnosa prema okruženju; - iskazati pozitivan odnos prema prirodi, ljubav prema životinjama. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>
<p>BILJKE I ŽIVOTINJE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, imenovati i pokazati na znakovnom jeziku nazive živih bića - biljaka i životinja iz okruženja; - prepoznati veze između žive i nežive prirode; - opisati život biljaka i životinja i potrebu za vodom, svjetlošću i toplotom; - imenovati, opisati i pokazati na znakovnom jeziku imena domaćih i divljih životinja i njihove mladunce; - opisati promjene na biljkama i životinjama. - razvijati pozitivan odnos prema biljnom i životinjskom svijetu; - razvijati ekološku svijest i svijest o korisnosti biljaka i životinja; - razvijati ljubav prema životinjama – kućnim ljubimcima. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Informatika</p>

III RAZRED

CILJ

Cilj nastavnog predmeta Moja okolina u trećem razredu u radu s djecom oštećenog sluha i govora je proširivanje znanja o užoj i široj okolini, orijentaciji u prostoru i vremenu, geografskoj karti, živom svijetu, svojstvima živih bića i njihovim međusobnim odnosima, a posebno o čovjeku, njegovom odnosu prema prirodi te razvijanju pozitivnih vrijednosti i stavova učenika gdje su nastavni sadržaji prilagođeni individualnim sposobnostima učenika.

ZADACI

- Odrediti i imenovati glavne i sporedne strane svijeta na kojima Sunce izlazi i zalazi i orijentirati se u prostoru;
- Upoznati izgled i posebnosti zavičaja - BiH, upoznavanje geografske karte i snalaženje na njoj, odrediti strane svijeta, pokazati na karti: ravnice, planine, rijeke, jezera, naselja...;
- Upoznati, imenovati i razlikovati vode u zavičaju (rijeke i jezera);
- Upoznati, imenovati i razlikovati planine i ravnice zavičaja;
- Izvoditi jednostavne oglede i zaključke o pojavnim oblicima vode;
- Uočavati, pratiti, bilježiti, upoređivati i razlikovati vremenske pojave pojedinih godišnjih doba, uočiti međusobnu zavisnost podneblja i životne zajednice u zavičaju, imenovati i nabrojati tipične biljke i životinje zavičaja, koristi od biljaka i životinja te upoznati mladunčad životinja;
- Upoznati značajne privredne djelatnosti zavičaja, razumjeti i razlikovati ih;
- Upoznati središte ili grad u zavičaju, pronaći ga na karti i razumjeti značaj središta za život ljudi;
- Razlikovati prošlost, sadašnjost i budućnost na temelju događaja iz prošlosti;
- Upoznati važne kulturno – historijske spomenike zavičaja i običi ih;
- Razlikovati vrste saobraćajnica koje povezuju zavičaj s drugim mjestima, pokazati ceste i pruge na karti BiH;
- Uočavati promjene u raznim godišnjim dobima na biljkama i životinjama te upoznati aktivnosti čovjeka za razna godišnja doba;
- Upoznavati i obilježavati praznike i običaje u užoj i široj okolini.

III RAZRED

(3 sata sedmično – 105 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>PRIRODA I PRIRODNI PROCESI</p> <p>BILJKE I ŽIVOTINJE ŽIVOTNE ZAJEDNICE</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - imenovati i pokazati na znakovnom jeziku vrste biljaka i životinja u različita godišnja doba; - opisati promjene u prirodi i prirodnim procesima na biljkama i životinjama; - znati da ljudi uzgajaju različite biljne vrste: žitarice, voće, povrće...; - imenovati ih i pokazati na znakovnom jeziku; - razlikovati biljni od životinjskog svijeta; - uspostavljati logičke zaključke o uzajamnosti biljnog i životinjskog svijeta i definirati lance ishrane. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Informatika</p>
<p>ŽIVOTINJE DOMAĆE I DIVLJE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, imenovati i pokazati na znakovnom jeziku domaće i divlje životinje, njihovu mladunčad i njihove karakteristike; - prepoznati uzajamnu zavisnost ljudi, biljaka i životinja i opisati lance ishrane; - razlikovati divlje od domaćih životinja; - razvijati pozitivan stav o životinjama; - štiti životinje svjesni njihove važnosti. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Informatika</p>
<p>PTICE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati ptice u zavičaju; - imenovati i pokazati na znakovnom jeziku nazive ptica; - razlikovati pojedine vrste ptica i izvoditi logičke zaključke o njihovom životu, ishrani i brizi za potomstvo; - razvijati pozitivan odnos 	

	prema pticama.	
PLODNO I NEPLODNO ZEMLJIŠTE RAVNICE I POLJA U ZAVIČAJU	- prepoznati i razlikovati plodno od neplodnog zemljišta; - pokazati geografska obilježja na karti; - imenovati i pokazati na znakovnom jeziku ravnice i polja na karti; - razvijati pozitivan stav i odnos prema prirodnim ljepotama naše domovine.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
PLANINE I ŠUME U ZAVIČAJU	- imenovati i pokazati na znakovnom jeziku nazive planina na karti; - razlikovati šume i vrste drveća – bjelogorično i crnogorično; - opisati značaj šume za opstanak čovjeka; - nabrajati osnovne karakteristike vode.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
VODA	- imenovati i pokazati na znakovnom jeziku nazive rijeka i jezera na karti; - razlikovati čistu od zagađene vode i izgraditi svijest o očuvanju čistih rijeka.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
VRIJEME I PROSTOR ORJENTACIJA U PROSTORU	- imenovati i pokazati na znakovnom jeziku glavne i sporedne strane svijeta; - prepoznati da se u prirodi može orjentisati pomoću kompasa i elemenata iz prirode (Sunce, mahovina, zvijezde, džamija, crkva...); - definirati važnost pravilne orijentacije u prostoru.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
GODIŠNJA DOBA	- opisati i ponavljati smjenu godišnjih doba i smjenu dana i noći.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
PRAĆENJE VREMENSKIH PROMJENA	- razvijati svijest o prirodnim pojavama i procesima; - opisati i ponavljati vremenske promjene i atmosferske padavine;	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura

	- pratiti vremenske promjene i bilježiti na zidni kalendar.	
GEOGRAFSKA KARTA IZGLED UŽEG I ŠIREG ZAVIČAJA	- prepoznati reljefna obilježja na karti; - prepoznati vrste karata (slijepa, tematska, geografska); - pokazati i ucrtavati geografske elemente na karti.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
DRUŠTVO NASELJA U ŠIREM ZAVIČAJU	- imenovati i pokazati na znakovnom jeziku nazive naselja; - uočavati naselja na karti; - razlikovati grad i selo i kartografske znake za njih.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
PRIVREDA U ZAVIČAJU	- opisati karakteristike privrede; - imenovati različite grane privrede; - nabrajati tvornice u zavičaju.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
POLJOPRIVREDA U ZAVIČAJU	- opisati karakteristike poljoprivrede; - imenovati različite grane poljoprivrede.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
SAOBRAĆAJ U ZAVIČAJU	- imenovati i pokazati na znakovnom jeziku saobraćajna sredstva; - razlikovati vrste saobraćaja; - samostalno se kretati putem u naselju i van naselja.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
MOJA DOMOVINA BOSNA I HERCEGOVINA	- prepoznati državna obilježja (zastava, grb, himna); - razvijati ljubav prema svojoj domovini.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
PROŠLOST, SADAŠNJOST BUDUĆNOST	- razumjeti pojam prošlost, sadašnjost i budućnost; - opisati događaje iz prošlosti i sadašnjosti, planirati budućnost.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
PRAZNICI	- imenovati i razlikovati praznike; - pripremati i slaviti praznike.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
HIGIJENA I ZDRAVLJE	- ponavljati da je za zdravlje važno održavati ličnu i	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost,

HIGIJENA	higijenu prostora; - prepoznati koje su najčešće bolesti školske djece.	Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
ZDRAV OKOLIŠ	- čuvati okoliš; - objasniti značaj čistog zraka i značaj boravka u prirodi za zdravlje.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura

IV RAZRED

CILJ

Cilj nastavnog predmeta Moja okolina u četvrtom razredu u radu s djecom oštećenog sluha i govora je proširivanje i sticanje novog znanja o užoj i široj okolini, orijentaciji u prostoru i vremenu, geografskoj karti – prirodno geografskim odlikama BiH, živom svijetu, raznovrsnosti pojava i procesa u prirodi, živim bićima - njihovim osobinama i lancima ishrane, čovjeku kao prirodnom i društvenom biću kao i njegovoj kulturi življenja.

ZADACI

- Razumjevanje pojma prirode, razlikovanje žive od nežive prirode;
- Uočavanje međusobne zavisnosti žive od nežive prirode;
- Uočavanje povezanosti Sunca i života na zemlji;
- Upoznavanje osnovnih svojstava vode na temelju ogleda;
- Razumjevanje kruženja vode u prirodi;
- Upoznavanje svojstava zraka na temelju ogleda i upoznavanju sastava zraka;
- Razlikovanje vrste tla (boja, izgled);
- Razlikovanje dijelova biljke i razumjevanje njihove uloge;
- Uočavanje važnosti biljaka za život;
- Razlikovanje skupina životinja prema vrsti ishrane;
- Shvatanje međusobne zavisnosti biljaka i životinja;
- Razumjevanje čovjekovog života i uloge u zajednici;
- Razumjevanje građe ljudskog tijela kao cjeline (organizam);
- Razumjevanje promjena na tijelu koja nastaju rastom i razvojem;
- Sticanje osnovnih znanja o geografskoj karti, snalaženju na njoj i prepoznavanju geografskih obilježja na osnovu boje, linije i kartografskih znakova;
- Upoznavanje dijela BiH historije na temelju najbližih kulturno-historijskih spomenika;
- Razumjevanje pojma samostalnosti BiH;
- Usvajanje znanja o obilježjima zavičaja: položaj, konfiguracija terena, razvijenost, komunikacija i saobraćajna povezanost;
- Shvatanje i usvajanje pojma simbola BiH;
- Imenovanje glavnog grada BiH i određivanje položaja na geografskoj karti;
- Imenovanje naroda i nacionalnih manjina koje čine stanovništvo BiH;
- Određivanje granica i položaja BiH na geografskoj karti;
- Sticanje osnovnih znanja o prirodno geografskim odlikama Bosne i Hercegovine (reljef – planine, ravnice, polja...);
- Sticanje osnovnih znanja o kantonu, razvijenosti privrede i turizma u kantonu;
- Sticanje osnovnih znanja o kulturi življenja čovjeka – zdravlju, ishrani i odjevanju;
- Upoznavanje učenika o čovjekovom djelovanju na zagađivanje tla, vode i zraka.

IV RAZRED

(3 sata sedmično – 105 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
PRIRODA I PRIRODNI PROCESI	Učenici će: - ponavljati znanje o klijanju, rasteanju, opadanju lišća, gorenju, disanju, truljenju, hrđanju, vrenju, kretanju, svjetlosne, električne, magnetne i druge pojave; - razvijati svijest o prirodnim procesima i izvođenju ogleđa.	Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost; Srpski jezik i književnost Likovna kultura
SUNČEVA SVJETLOST, VODA I VAZDUH KAO USLOVI ŽIVOTA	- ponavljati osnovna znanja o svjetlosti, toploti, vodi i zraku kao uslovima života - izvoditi ogleđa koji pokazuju da bez svjetlosti, toplote, vode i zraka nema života na Zemlji.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
KRETANJE VAZDUHA, VJETAR, BRZINA, LOKALNI VJETROVI	- ponavljati osnovna znanja o nastanku vjetra; - nabrajati vrste vjetrova i karakteristike vjetrova; - opisivati ponašanje u slučaju vremenskih nepogoda.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
PROMJENA OSOBINA MATERIJE ZAGRIJAVANJEM	- ponavljati da materije zagrijavanjem mijenjaju svojstva; - posmatrati ogleđe i izvoditi zaključke.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
BILJKA: DIJELOVI BILJKE, ULOGA	- imenovati i pokazati na znakovnom jeziku osnovne dijelove biljke; - razlikovati različite vrste biljaka.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura

ČOVJEK KAO PRIRODNO I DRUŠTVE BIĆE	<ul style="list-style-type: none"> - ponavljati osnovna znanja o odlikama čovjeka, organizmu čovjeka; - prepoznati sličnosti i razlike između muškarca i žene; - razvijati pozitivan stav o ljudima bez obzira na naciju, vjeroispovijest i boju. 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
ATMOSFERSKE PADAVINE	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, imenovati i pokazati na znakovnom jeziku atmosferske padavine, izgled i nastanak. 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
VRIJEME I PROSTOR PROŠLOST, SADAŠNJOST, BUDUĆNOST	<ul style="list-style-type: none"> - ponavljati znanja o prošlosti i sadašnjosti zavičaja, o spomenicima, građevinama kao svjedocima prošlosti; - izgraditi pozitivan stav prema historiji zavičaja. 	Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost; Srpski jezik i književnost Matematika Likovna kultura
OBILJEŽJA ZAVIČAJA	<ul style="list-style-type: none"> - ponavljati znanja o obilježjima zavičaja: konfiguracija terena, položaj, razvijenost, komunikacija i saobraćajna povezanost. 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Matematika
DAN I SAT: MJERENJE VREMENA SATOM	<ul style="list-style-type: none"> - ponavljati znanja o danu, trajanju dana i mjerenju vremena na satu. 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
ORIJENTACIJA NA GEOGRAFSKOJ KARTI	<ul style="list-style-type: none"> - snalaziti se na geografskoj karti; - prepoznati geografska obilježja na osnovu boje, linije i kartografskih znakova. 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika i Likovna kultura
UMANJENO PREDSTAVLJANJE PREDMETA I UDALJENOSTI	<ul style="list-style-type: none"> - razumjeti razmjer 1:10; - izraditi plan učionice - umanjeno predstavlanje predmeta i udaljenosti – tlocrt. 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika i Likovna kultura
IZRADA SKICE I GEOGRAFSKE KARTE UŽE OKOLINE - TLOCRT	<ul style="list-style-type: none"> - ponavljati osnovna znanja o izradi skice; - izraditi skicu bliže okoline; 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost,

	- služe se različitim materijalima i tehnikama za izradu najjednostavnijih geografskih karti sa pravilnom upotrebom simbola i boja.	Srpski jezik i književnost, Matematika i Likovna kultura
ŠIRI ZAVIČAJ – KANTON	- ponavljati znanja o širem zavičaju-kantonu, o geografskim i drugim obilježjima zavičaja; - imenovati kanton u kom živimo i pokazati na znakovnom jeziku.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika i Likovna kultura
SAOBRAĆAJNA POVEZANOST U KANTONU	- ponavljati znanja o razvijenosti infrastrukture u mjestu (saobraćaj); - pravilno ponašati u sredstvima javnog prevoza.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika i Likovna kultura
RAZVIJENOST ŠIREG ZAVIČAJA - PRIVREDA I TURIZAM	- ponavljati znanja o poljoprivredi i njenim granama, stočastvu, lovu i ribolovu u užem i širem zavičaju; - ponavljati osnovna znanja o privredi i njenoj razvijenosti; - nabrajati fabrike i rudnike u zavičaju; - ponavljati osnovna znanja o turizmu.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika i Likovna kultura
UZAJAMNI ODNOS PRIVREDE I OBILJEŽJA ZAVIČAJA	- razumjeti i napraviti vezu između obilježja zavičaja i privrede u zavičaju.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura
PRIRODNO GEOGRAFSKE ODLIKE BOSNE I HERCEGOVINE	- ponavljati osnovna znanja o prirodno-geografskim odlikama BiH (reljef-planine, ravnice, polja, rijeke, jezera...); - prepoznati kartografske znake i pokazati na karti; - imenovati i pokazuju na znakovnom jeziku imena planina, ravnica, rijeka,	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura

	<p>jezera;</p> <ul style="list-style-type: none"> - razviti ljubav prema zavičaju i Bosni i Hercegovini. 	
<p>HIGIJENA</p> <p>UZROČNICI BOLESTI</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razumjeti koji su uzročnici bolesti - preventivno djelovati na sprečavanju zaraznih bolesti; - pravilno upotrebljavati lijekove i znati važnost čistoće na očuvanje zdravlja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura</p>
<p>KULTURA ŽIVLJENJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ponavljati znanja o osnovnoj kulturi življenja, ishrani i odjevanju; - ponašati se u skladu sa kućnim redom u zgradi i čuvati inventar. 	<p>Likovna kultura</p>
<p>ZAGAĐENOST TLA, VODE I VAZDUHA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ponavljati znanja da je čovjek i njegovo djelovanje najveći uzročnik zagađivanja tla, vode i zraka; - razlikovati zagađeno od nezagađenog zemljišta, vode i zraka; - razvijati svijest o njihovom očuvanju. 	

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

U programu Moje okoline dominantno mjesto imaju ciljevi i očekivani rezultati učenja u područjima znanja, razvoja sposobnosti, sticanja vještina, vrijednosti, stavova i ponašanja. Važno je osposobljavati učenike da kritički razmišljaju i razumiju koncepte, na način koji je svojstven nauci. Zato je neophodno podsticati učnički istraživački pristup svijetu koji ga okružuje. Učenike treba naučiti da posmatraju šta se dešava u prirodi i šta se dešava prilikom izvođenja oglada. Učenici najbolje uče na neposrednom iskustvu i stoga učenici trebaju samostalno izvoditi ogleda a pri tome je neophodno objasniti učenicima procedure i tehnike izvođenja oglada te kako objasniti i koristiti dobivene rezultate.

Nastavni proces mora biti dobro osmišljen planiran i pripremljen jer jedino na takav način se može udovoljiti radoznalosti učenika. To se postiže kombiniranjem tradicionalnih metoda i oblika rada sa korištenjem i primjenom metoda aktivnog učenja i interaktivne nastave (pitanja i odgovori, igre, dramatizacija, učnički ogledi, mali istraživački projekti...) i u skladu s tim rad u manjim i većim grupama, parovima i samostalni rad učenika.

U toku nastavnog procesa kod slušno oštećenih učenika metoda totalne komunikacije se pokazala najuspješnijom u sticanju novih znanja.

Upotrebom znakovnog jezika učenici brže i lakše razumiju i usvajaju nove sadržaje a pri tom bogate svoj rječnik novim pojmovima i pri svakoj obradi treba planirati vrijeme i prostor za usvajanje i ponavljanje pojmova vezanih za predmet Moja okolina.

Za realizaciju programskih sadržaja preporučuje se što češća izvanučionička nastava. Primjena principa korelacije sa drugim predmetima doprinosi racionalizaciji nastavnog procesa što štedi vrijeme i povećava kvalitet odgojno-obrazovnog procesa. Korelacija omogućava multidisciplinarn pristup nastavnoj temi pa se za kratko vrijeme ostvari više zadataka.

Učenici se ocjenjuju na osnovu sposobnosti da razumiju koncepte i kritički razmišljaju, njihovih obrazovnih postignuća i sposobnosti primjene novog znanja. Nastavni predmet Moja okolina je kompleksan predmet i zato je vrlo bitno kontinuirano praćenje, posmatranje i vrednovanje. U prvom razredu je opisno ocjenjivanje, a u drugom, trećem i četvrtom razredu brojčano ocjenjivanje.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

ENGLISKI JEZIK

Aida Šečić, prof.

UVOD

Učenje i podučavanje engleskog jezika potiče i osigurava razvoj komunikacijske i interkulturalne kompetencije, doprinosi cjelovitom razvoju učenika te se pozitivno odražava na razvoj svih temeljnih kompetencija. Komunikacija na stranom jeziku podrazumijeva osposobljenost za usmeno i pisano razumijevanje, tumačenje i izražavanje informacija, ideja, misli, osjećaja, stavova, vrijednosti u različitim kulturnim i društvenim situacijama. Time se učeniku pruža mogućnost interakcije s ljudima s kojima ne dijeli maternji jezik.

Takva interakcija doprinosi razumijevanju i otkrivanju svijeta koji učenika okružuje, sticanju znanja o različitim zemljama i ljudima koji govore engleski jezik.

Time se doprinosi interkulturalnoj osviještenosti. Učenje stranog jezika potiče sistematski način razvijanja kreativnog i kritičkog mišljenja te jača intelektualni kapacitet pojedinca. Ovladavanje engleskim jezikom povoljno utiče na učenikovu sliku o sebi, utiče na donošenje odgovornih i neovisnih odluka te stvara preduvjet za nastavak obrazovanja i profesionalno usmjerenje. Mogućnost veće lične mobilnosti u svijetu izravno i pozitivno potiče razvitak budućeg aktivnog člana demokratskog i pluralističkog društva

Interkulturalna osviještenost ima primjetan učinak na odgovorno ponašanje. Osnovni principi podučavanja su izbor sadržaja i primjena metoda učenja i podučavanja primjerenih razvojnoj dobi učenika uz uvažavanje individualnih razlika u predznanju, sposobnostima, motivaciji, stilu i strategijama učenja, zatim princip poticanja odgovornosti za vlastito učenje te princip propagiranja višejezičnosti i osposobljavanja za suživot u evropskom kontekstu i šire. Pristup je komunikacijski, učenik je u centru nastavnog procesa, naglašena je učenikova uključenost u nastavni proces. Učenje se prevashodno odvija pomoću interakcije s drugima te se potiču metode saradničkog učenja u fizičkom i digitalnom okruženju.

Potiče se ovladavanje engleskim jezikom i izvan škole i primjena naučenog u stvarnim životnim situacijama, čime se u učenju i podučavanju otvaraju mogućnosti za autentičnu komunikaciju na engleskom jeziku.

Učenje stranog jezika potiče sistematski način razvijanja kreativnog i kritičkog mišljenja te jača intelektualni kapacitet pojedinca. Ovladavanje engleskim jezikom povoljno utiče na učenikovu sliku o sebi, utiče na donošenje odgovornih i neovisnih odluka te stvara preduvjet za nastavak obrazovanja i profesionalno usmjerenje. Mogućnost veće lične mobilnosti u svijetu izravno i pozitivno potiče razvitak budućeg aktivnog člana demokratskog i pluralističkog društva. Interkulturalna osviještenost ima primjetan učinak na odgovorno ponašanje.

Znanje engleskog jezika danas predstavlja vid osnovne pismenosti, neophodne za međunarodne kontakte, naučna istraživanja, informacije i komunikacije korištenjem elektronskih tehnologija i služi kao instrument za sticanje znanja. Učenje engleskog jezika treba posmatrati kao učenje osnovne pismenosti neophodne u svijetu interkulturalnih, interdisciplinarnih i globalnih zbivanja.

Uloga nastave engleskog jezika je veoma značajna i svakim danom biva sve značajnija. Kako znanje engleskog jezika predstavlja imperativ današnjeg vremena, tako i rani početak učenja zauzima posebno mjesto u nastavnom planu i programu.

Nastava engleskog jezika prilagođava se dobnim skupinama zastupljenima u osnovnoj školi za učenike oštećenog sluha i govora. Devetogodišnja osnovna škola zahvata dob ranog i srednjeg djetinstva i pubertet. Uzimajući u obzir kognitivne sposobnosti djece oštećenog sluha i govora, rano učenje engleskog jezika započinje u četvrtom razredu osnovne škole a u skladu sa slušnim i govornim statusom učenika. Učenje engleskog jezika u radu sa učenicima oštećenog sluha i govora se nastavlja u višim razredima osnovne škole prema programskim sadržajima prilagođenim psihomotornim, intelektualnim, uzrasnim, slušnim i govornim sposobnostima učenika.

Rano učenje engleskog jezika ima težište u govornoj komunikaciji, učenju iz situacije pod sredstvom znakovnog jezika, mimike, pokreta, likovnog izraza, igre i pjesme. U toj dobi važno je razviti osjetljivost djece za drugi jezički sistem i olakšati im dalje učenje. Za razliku od ranog učenja engleskog jezika nastava u višim razredima osnovne škole se postepeno usmjerava na kognitivno učenje.

CILJ

Cilj učenja engleskog jezika je osposobljavanje učenika za usmenu i pismenu komunikaciju na engleskom jeziku o različitim temama iz svakodnevnog života. Učenje i podučavanje engleskog jezika usmjereno je na razvijanje interesa i motiviranje učenika za ovladavanje engleskim jezikom. Učenici postižu razinu jezične kompetencije koja im omogućava samostalnu komunikaciju na engleskom jeziku u različitim situacijama i usvajaju vještine potrebne za samostalno učenje kao temelj za cjeloživotno obrazovanje.

ZADACI

- Razvoj sve četiri jezičke vještine,
- Upoznavanje s leksikom i gramatikom predviđenom za određeni nivo,
- Upoznavanje sa kulturom naroda sa engleskog govornog područja,
- Razumijevanje i poštivanje drugih kultura,
- Razvijanje motivacije za učenje jezika i zadovoljstva u učenju,
- Razvijanje samopouzdanja i samopoštovanja,
- Razvijanje samostalnosti i kreativnosti,
- Razvijanje samomotivacije i potrebe za kontinuiranim učenjem,
- Razvijanje saradnje i grupnog rada među učenicima,
- Razvijanje sposobnosti slušanja i međusobnog uvažavanja,
- Osposobljavanje učenika za samostalno korištenje različitih izvora za učenje jezika,
- Ovladavanje različitim metodama i strategijama učenja tipične za učenje jezika, kao što je razumijevanje smisla iz konteksta (i naučiti kako učiti),
- Osposobiti učenike za uspostavljanje kontakta sa govornicima na engleskom jeziku,
- Ići u korak s vremenom i koristiti odgovarajuću informacionu tehnologiju kod učenja jezika.

IV RAZRED

CILJ

Upoznavanje učenika sa engleskim jezikom kroz posticanje radoznalosti i kreativnosti u učenju putem igre, druženja i saradnje u spontanoj interakciji tako da učenje engleskog jezika bude zabava i zadovoljstvo za učenika.

ZADACI

- Učiti jezik, a ne o jeziku;
- Njegovati i razvijati pozitivan i razigran stav prema učenju jezika;
- Podsticati motiviranje odgovornog i aktivnog stava;
- Podsticati radoznalost i kreativnost;
- Njegovati razumijevanje i logičko pamćenje;
- Podsticati temeljitost, predanost i preciznost u učenju jezika;
- Njegovati samostalnost u govoru i vlastitom produciranju naučenog, primjereno dobi;
- Kroz igru, pjesmu i ples učiniti da učenje engleskog jezika bude zabava i zadovoljstvo;
- Usvajanje osnovnih pojmova iz engleskog jezika na znakovnom jeziku;
- Postupno i odmjereno prelaziti ka čitanju i pisanju najjednostavnijih riječi.

IV RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
Upoznavanje, uvod u predmet	Učenici će: - razvijati početni pozitivni stav i zanimanje za učenje engleskog jezika;	
Zemlje engleskog govornog područja, kultura i značaj jezika Pozdravi i predstavljanje Engleski alfabet	- upotrebljavati osnovne komunikacijske obrasce; - ponavljati izraze za pozdravljanje; - preslikavati slova engleske abecede prema predlošku (posebno q, w, x i y);	
Boje; red, yellow, green, blue, orange, pink, purple, etc.	- spajati boje i riječi, bojiti slike određenim bojama, - uz pomoć izgovarati osnove boje na temelju slikovnog i slušnog poticaja;	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Moja okolina, Likovna kultura, Informatika i Matematika
Brojevi; one, two, three, four, five, six, seven, eight, nine, ten	- prepisivati brojeve, uz pomoć povezivati i dopunjavati brojeve sa odgovarajućom ilustracijom bojenjem, podvlačenjem ili zaokruživanjem broja;	
Porodica; mum, dad, brother, sister, granny, granddad, baby, me,	- uz pomoć povezivati izgovorene ili napisane riječi sa slikovnim prikazima; - izrezivati, slagati i bojiti crteže/slike članova porodice;	
Škola; school, pencil, pen, pencil case, book, bag, rubber, table, chair, computer	- uz pomoć izraditi slikovni rječnik – slagati i bojiti crteže/slike školskih predmeta; - dopunjavati izostavljena slova; - preslikavati ključne riječi.	

<p>Dijelovi tijela; body, head, hand, nose, leg,eyes,ear,</p> <p>Domaće životinje; horse, cow, cat, dog, sheep, chicken, duck, bird</p>	<p>- prepisivati riječi, učiti pisati dijelove tijela uz pomoć igara na CD-u, pomoću društvene igre u kojoj se sastavljaju riječi od slova, društvene igre u kojoj se slažu pločice sa slovima jedna na drugu, redati riječi po određenom redosljedju;</p> <p>- prepoznati, razlikovati i imenovati životinje uz pomoć kartica; - pažljivo pisati riječi u cilju razumijevanja napisanog; - crtati, bojiti i rezati slike. - oponašati zvukove i intonaciju..</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Moja okolina, Likovna kultura i Informatika</p>
<p>GRAMATIKA</p> <p>Imenice (jednina)</p> <p>Zamjenice Upotreba ličnih zamjenica (I, you, she, he)</p> <p>Glagoli Glagol "to be"</p>	<p>- prepoznati osnovne gramatičke elemente;</p> <p>- uz pomoć uočavati i koristi se najosnovnijim kognitivnim strategijama učenja jezika, ponavljati lične zamjenice;</p> <p>- prati tok časa i primjereno neverbalno reagirati te slijediti gramatičke upute.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>GOVOR</p> <p>GOVORNE VJEŽBE</p>	<p>- upoznati se se sa vokalima, konsonantima i diftonzima u engleskom jeziku i njihovom izgovoru; - uz povremenu pomoć pratiti nove tehnike i uputstva o položaju govornih organa pri izgovoru.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

<p>ČITANJE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati jednu ili više napisanih riječi; - uz pomoć prepoznati glasove i slova posebno one kojih nema u maternjem jeziku; - razumjeti verbalni sadržaj uz pomoć neverbalne komunikacije (znakovnog jezika). 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>PISANJE <i>(učenici IV razreda pišu dva testa u toku jedne školske godine)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepisivati date riječi podvlačiti, redati riječi po određenom redoslijedu; - povezivati riječi u stupcu A sa odgovarajućim ilustracijama u stupcu B; - učiti pisati pomoću igara na CD-u, u kojoj se sastavljaju riječi od slova na kockama i pločice sa slovima koje se slažu jedna na drugu. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>SLUŠANJE <i>(koristeći elektroakustičku opremu)</i></p> <p>VJEŽBE SLUŠANJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - slušati izgovorene riječi i reagovati: neverbalno imitiranjem nastavnika ili neke popularne ličnosti (npr. iz crtića), znakovnim jezikom, čitanjem govora sa usana, oponašanjem glasova/zvukova, glumom, gestom, izvršavanjem uputstava nastavnika; - pokazivati određenu ilustraciju, crtanjem i bojenjem navedenih predmeta/lica navedenim bojama, podvlačenjem ili bojenjem riječi koje im se usmeno upućuju, lijepljenjem i redanjem slika. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

V RAZRED

CILJ

Podsticati i razvijati pozitivan stav prema učenju engleskog jezika i postepeno prelaziti ka čitanju i pisanju jednostavnih riječi i kratkih rečenica praćeno znakovnim jezikom i time bogatiti vokabular novim rijećima i izrazima.

ZADACI

- Ućiti jezik, a ne o jeziku;
- Njegovati i razvijanje pozitivan i razigran stav prema ućenju jezika;
- Podsticati motiviranje odgovornog i aktivnog stava;
- Podsticati radoznalost i kreativnost;
- Njegovati razumijevanje i logićko pamćenje;
- Osposobljavanje ućenika za samostalno korišćenje udžbenika i rječnika;
- Prepisivati i popunjavanje slova i rijeći;
- Podsticati temeljitost, predanost i preciznost u ućenju jezika;
- Njegovati samostalnost u govoru i vlastitom produciranju naućenog, primjereno dobi slušno ošćenog ućenika;
- Bogaćenje vokabulara engleskog jezika praćeno znakovnim jezikom;
- Kroz igru, pjesmu i ples ućiniti da ućenje engleskog jezika bude zabava i zadovoljstvo;
- Postupno i odmjereno prelaziti ka čitanju i pisanju najjednostavnijih rijeći i kratkih rećenica.

V RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>Pozdravi, predstavljanje What is your name? My name is... . How are you?</p> <p>Boje; black, white, grey, blue.. It's black/white, etc What's your favourite colour? My favourite colour is...</p> <p>Brojevi 1-20 eleven, twelve, thirteen, etc How many... ?</p> <p>Škola; table, chair, board, chalk, desk, computer This is Ben's book. What can you see?</p> <p>Hrana i piće apple, pear, salad, fish, egg, cheese, orange, lemon, sandwich, pizza, ice-cream, milk, water, juice, hungry, thirsty</p> <p>Odjeća; dress, skirt, shoes, T-shirt, trousers, jeans, hat, trainers, etc. I'm wearing... . He's/ She's wearing... .</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uz pomoć koristiti osnovne pozdrave u engleskom jeziku; - neverbalno ili verbalno reagirati na sadržaje i uz pomoć sudjelovati u aktivnostima; - uz pomoć postaviti jednostavna pitanja i odgovarati na njih; - povezivati i dopunjavati boje sa odgovarajućom ilustracijom bojenjem, podvlačenjem ili zaokruživanjem; - povezivati izgovorene brojeve uz pomoć slikovnih prikaza i imenovati ih uz povremenu pomoć na temelju uputa ili pitanja; - neverbalno i verbalno reagirati na više poznatih riječi i na različite upute uz povremenu pomoć; - prepoznavati pojmove vezane za školu; - povezivati izgovorene ili napisane riječi sa slikovnim prikazima i slagati i bojiti crteže/slike hrane i pića; - prepoznati i razlikovati odjevne predmete i koristiti kratke odgovore. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Priroda, Likovna kultura, Informatika i Matematika</p>

<p>Divlje životinje; lion, tiger, monkey, elephant, giraffe, zebra, bear, etc. It is a/an... . It's big/small. What's your favourite animal?</p> <p>Moje lice; face, eyes, ears, nose, teeth, mouth happy, sad This is my face. I'm happy.</p> <p>Moj dom window, door home, living room, bedroom, bathroom, kitchen, garden Where's the... ?</p>	<p>- uz pomoć kartica imenovati i razlikovati divlje životinje, - prepisivati riječi i uz pomoću društvene igre sastavljati riječi od slova;</p> <p>- koristiti društvene igre u kojima se slažu pločice dijelova tijela i imenovati ih punim riječima, - pisati kratke rečenice;</p> <p>- neverbalno i verbalno reagirati na više poznatih riječi i na različite upute uz povremenu pomoć.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Priroda, Likovna kultura, Informatika</p>
<p>GRAMATIKA</p> <p>Rečenica Kratke rečenice kojima se nešto izjavljuje ili pita.</p> <p>Imenice (jednina i množina) Imenovanje školskih predmeta, šire porodice, životinja, dijelova tijela, godišnjih doba, dana u sedmici, voća i povrća.</p> <p>Zamjenice (lične i pokazne) Lične zamjenice Pokazne zamjenice (this, that) Upitne zamjenice (what)</p> <p>Prilozi Prilozi za mjesto: here, there u kratkim rečenicama.</p> <p>Članovi Upoznavanje učenika sa neodređenim članom u engleskom jeziku.</p>	<p>- usvajati fonetski, leksički, pravopisni i gramatički minimum u komunikacijskim situacijama;</p> <p>- uz pomoć (neverbalno i/ili verbalno, na znakovnom i engleskom jeziku) reagirati na prigodne sadržaje, aktivnosti i zadane upute; - pamtiti i ponavljati imenice koristeći jedninu i množinu;</p> <p>- pamtiti, koristiti i ponavljati zamjenice (lične, pokazne i upitne);</p> <p>- uz pomoć koristiti zamjenice i priloge u kratkim rečenicama;</p> <p>- upoznati se sa članovima u engleskom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

<p>PISANJE (učenici V razreda pišu dva testa u toku jedne školske godine)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - povremeno prepisivati date riječi i rečenice, podvlačiti, redati riječi po određenom redoslijedu; - povezivati riječi u stupcu A sa odgovarajućim ilustracijama u stupcu B; - pisati koristeći igre na CD-u. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Informatika</p>
<p>SLUŠANJE (koristeći elektroakustičku opremu)</p> <p>VJEŽBE SLUŠANJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - slušati izgovorene riječi i kratke rečenice: neverbalno (znakovnim jezikom) imitiranjem nastavnika ili neke popularne ličnosti (npr. iz crtića), gestikuliranjem, oponašanjem glasova/zvukova, glumom, gestom, izvršavanjem uputstava nastavnika, pokazivanjem određenih ilustracija koje se odnose na riječi koje im se usmeno upućuju, crtanjem i bojenjem navedenih predmeta/lica navedenim bojama, podvlačenjem ili bojenjem riječi koje im se usmeno upućuju, lijepljenjem i redanjem slika; - razvijati sposobnosti slušanja uz pomoć preostalih slušnih ostataka uz upotrebu elektroakustičkog aparata, ščitavanje govora sa lica i usana. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Informatika</p>

VI RAZRED

CILJ

Posticanje spontalnog izražavanja na osnovu prethodno stečenog znanja engleskog jezika u svakidašnjim životnim situacijama, posebno u okviru izražavanja ličnih potreba, želja i osjećaja.

ZADACI

- Njegovati i razvijati pozitivan i razigran stav prema učenju engleskog jezika;
- Promovisati razvoj naše kulture i interkulturalizma postupnim uvođenjem u svijet stranih kultura i tradicija;
- Upoznavanje kulture naroda čiji se jezik izučava i pozitivan stav prema različitostima;
- Njegovati razumijevanje i logičko pamćenje;
- Razvijanje i podržavanje radoznalosti, samostalnosti i kreativnosti;
- Razvijanje i podržavanje kontinuiteta u učenju engleskog jezika kao osnovnog principa;
- Podsticati temeljitost, predanost i preciznost u učenju jezika;
- Njegovati samostalnost u govoru i vlastitom produciranju naučenog primjereno dobi slušno oštećenog učenika;
- Čitanje i pisanje riječi i kratkih rečenica povezano s konkretnim pojmovima;
- Prepisivanje, kratki pismeni odgovori, popunjavanje slova i riječi;
- Bogaćenje vokabulara engleskog jezika praćeno znakovnim jezikom;
- Osposobljavanje učenika za usmeno i pismeno komuniciranje na engleskom jeziku u skladu sa mogućnostima slušno oštećenih učenika;
- Osposobljavanje učenika za pisanje po uzorku i planu kratkih rečenica u okviru programske tematike i jezičkog gradiva (pismeno izražavanje)
- Razvijanje sposobnosti slušanja uz pomoć preostalih slušnih ostataka uz upotrebu elektroakustičkog aparata, ščitavanje govora sa lica i usana.

VI RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>Porodica (članovi uže i šire porodice) Who is this? This is my mum/dad. This is my uncle/aunt, etc</p>	<p>Učenici će: - izgovarati već poznate riječi i davati jednostavne informacije o sebi i porodici na temelju slikovnog i slušnog poticaja.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Likovna kultura i Informatika</p>
<p>Igračke (opisivanje, upotreba množine i iskazivanje posjedovanja) (doll, car, ball, teddy, etc.) I have got a teddy. She has got three balls. It's big/small.</p>	<p>- pokazivati određene ilustracije koje se odnose na riječi koje im se usmeno upućuju; - povremeno prepisivati nove riječi i kratke rečenice.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Informatika</p>
<p>Moje tijelo i svakodnevne aktivnosti (dijelovi glave i tijela) face, head, hair, hands, arms, legs, teeth, feet, etc.) I have got black hair. He/She has got brown eyes. I brush my teeth. I comb my hair. I wash my face and hands.</p>	<p>- uz povremenu pomoć izgovarati učestale riječi (imenovati, odgovarati) i nizati riječi u rečenicu na temelju slikovnog, slušnog i pisanog poticaja; - voditi brigu o dijelovima tijela i vlastitom zdravlju kroz svakodnevne aktivnosti.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Likovna kultura i Informatika</p>
<p>Moja domovina (naziv, glavni grad, zastava) My country is Bosnia and Herzegovina. The capital is Sarajevo. The flag is blue and yellow with white stars.</p>	<p>- uz povremenu pomoć prepoznati sličnosti i razlike kulturno specifičnih elemenata i imenovati osnovna obilježja zemalja ciljnoga jezika; - uz poticaj pronalaziti sličnosti u vlastitoj kulturi.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Likovna kultura</p>
<p>Hrana (imenovanje obroka, najčešćih jela i pića, voće i povrće) (breakfast, lunch, dinner, supper vegetables, fruit, cereals, etc.) I have breakfast at 10</p>	<p>- zamjenjivati inicijale punim riječima ili popunjavanti praznine odgovarajućim riječima koje se odnose na hranu i piće; - uz povremenu pomoć pisati</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost,</p>

o'clock. I like/don't like eggs/milk/pie, etc. My favourite food is...	kratke rečenice.	
Odjeća (imenovanje i opisivanje odjeće i obuće, svidanje, nesvidanje) I'm wearing a dress/T-shirt, etc. He/She is wearing blue trainers. My sweater is green.	- uz povremenu pomoć izgovarati učestale riječi (imenuje i opisuje odjeću) nizati riječi u kratku rečenicu na temelju slikovnog, slušnog i pisanog poticaja.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Informatika
Zanimanja (bliža) (teacher, pupil, doctor, vet, policeman, fire fighter, nurse) I am a pupil. He /She is a teacher	- pokazivati određene ilustracije koje se odnose na zanimanja; - povremeno prepisivati nove riječi i kratke rečenice praćene znakovnim jezikom.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Informatika
Životinje i kućni ljubimci (imenovanje i opisivanje poznatih životinja) (dog, cat, hamster, monkey, lion, etc.) Monkey can jump. Lion is big.	- uz povremenu pomoć imenovati i opisivati životinje i kućne ljubimce kroz kratke rečenice.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Likovna kultura i Biologija
Kuća, dom (različite vrste stanovanja, prostorije, namještaj) (house, flat kitchen, bedroom, bathroom, living room, dining room, hall chair, table, bed, etc.)	- pokazivanjem, biranjem ili povezivanjem pisanih riječi i odgovarajućih ilustracija pisati kratke rečenice vezane za kuću i dom.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Likovna kultura
Sat (izricanje hronološkog vremena (puni sat) i dani u sedmici) What time is it? It's one o'clock. Today is Thursday.	- uz povremenu pomoć će izricati hronološko vrijeme (punih sati) i imenovati dane u sedmici kroz pitanja i kratke rečenice.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika i Matematika
Boje (imenovanje boja i opisivanje predmeta) What colour is it? It's blue/white. It's long/short.	- uz povremenu pomoć će imenovati boje i opisivati predmete u vidu kratkih rečenica.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura

<p>GRAMATIKA</p> <p>Glagoli; Present simple (I like/I don't like... . Do you like...?) Present continuous (He/She is wearing... . Is he/she wearing... . Yes./No. What is he/she wearing? What are you wearing?)</p> <p>Imenice; Jednina i množina, Prisvojni genitiv (John's, Jane's) There is/are...</p> <p>Zamjenice; Lične Pokazne (this, that) Upitne (who, what, where)</p> <p>Prisvojni pridjevi; (my, your, his, her)</p> <p>Upitni pridjevi; (what color) Opisni pridjevi; (big, small, long, short)</p> <p>Brojevi; Glavni: 1-50</p>	<ul style="list-style-type: none"> - neverbalno i verbalno reagirati te slijediti gramatičke upute; - se upoznavati sa osnovama gramatičke komunikacije; - ponavljati nove izraze i fraze i povezivati u jezičke strukture; - pravilno koristiti obrađene imenice u jednini i množini; - koristiti jednostavne rečenične strukture uz upotrebu zamjenica i pridjeva; - ponavljati brojčani niz i proširivati ga. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>GOVOR</p> <p>GOVORNE VJEŽBE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ponavljati riječi nastavnika ili učestvovati u razgovoru (pitanja/odgovor) s drugim učenicima ili nastavnikom, igrati uloge i jezične igre; - ponavljati prigodne sadržaje i aktivnosti u poznatom kontekstu u okviru tematskih sadržaja; - prezentirati verbalni sadržaj uz pomoć neverbalne komunikacije (znakovni jezik). 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>ČITANJE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - čitati uvježbane riječi i kratke rečenice povezane sa konkretnim pojmovima; - reagirati verbalno i neverbalno koristeći znakovni jezik; - prepoznati značenje vrlo 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost,</p>

	kratkim učestalim rečenica.	
<p>PISANJE <i>(učenici VI razreda pišu dva testa i dvije pismene zadatke u toku jedne školske godine)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - povremeno prepisivati riječi i kratke rečenice, zamjenjivati inicijale punim riječima; - usvajati osnovne jezičke zakonitosti u izradi jednostavnih rečeničnih i tekstualnih cjelina; - koristiti u pisanoj komunikaciji osnovne forme: razglednicu, čestitku i pozivnicu, kratko pismo, uputu, zahvalu i poruku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>SLUŠANJE <i>(koristeći elektroakustičku opremu)</i></p> <p>VJEŽBE SLUŠANJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razvijati sposobnosti slušanja uz pomoć preostalih slušnih ostataka uz upotrebu elektroakustičkog aparata; - ščitavati govor sa lica i usana; - izgovarati riječi i kratke rečenice koristeći se isključivo slušanjem; - ponavljati prezentirane riječi i kratke rečenice. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

VII RAZRED

CILJ

Cilj nastave Engleskog jezika u VII razredu je izgradnja jezičkog znanja i vještina kroz usvajanje informacija u kratkim tekstovima određenih tematskih sadržaja (opisivanje situacije u okviru svakodnevnih potreba).

ZADACI

- Njegovati i razvijati pozitivan i razigran stav prema učenju engleskog jezika;
- Promovisati razvoj naše kulture i interkulturalizma postupnim uvođenjem u svijet stranih kultura i tradicija;
- Upoznavanje kulture naroda čiji se jezik izučava i pozitivan stav prema različitostima;
- Njegovati razumijevanje i logičko pamćenje;
- Razvijanje i podržavanje radoznalosti, samostalnosti i kreativnosti;
- Razvijanje i podržavanje kontinuiteta u učenju engleskog jezika kao osnovnog principa;
- Podsticati temeljitost, predanost i preciznost u učenju jezika;
- Njegovati samostalnost u govoru i vlastitom produciranju naučenog, primjereno dobi slušno oštećenog učenika;
- Usvajanje fonetskog, leksičkog, pravopisnog i gramatičkog minimuma u komunikacijskim situacijama;
- Čitanje i pisanje riječi i kratkih rečenica povezano s konkretnim pojmovima;
- Prepisivanje, kratki pismeni odgovori, popunjavanje slova i riječi;
- Bogaćenje vokabulara praćeno znakovnim jezikom gradeći ga na gradivu iz prethodnih godina;
- Osposobljavanje učenika za usmeno i pismeno komuniciranje na engleskom jeziku u skladu sa mogućnostima slušno oštećenih učenika;
- Osposobljavanje učenika za pisanje po uzorku i planu kratkih rečenica u okviru programske tematike i jezičkog gradiva (pismeno izražavanje);
- Razvijanje sposobnosti slušanja uz pomoć preostalih slušnih ostataka uz upotrebu elektroakustičkog aparata, ščitavanje govora sa lica i usana.

VII RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>Lično predstavljanje, upoznavanje i starosna dob What's your name? I'm... . He is... . How old are you? I'm 9. I like/don't like... . I am tall/short.</p> <p>Škola (raspored časova, školski pribor, školski nastavni predmeti) (blackboard, chalk, sponge, pen, timetable, etc. Bosnian, English, maths, etc.) I like/don't like maths.</p> <p>Moja domovina (prirodna bogatstva, praznici) There are many mountains and clean rivers. (hills, rivers, lakes, flowers, trees...),</p>	<p>Učenici će;</p> <ul style="list-style-type: none"> - razvijati pozitivan stav prema engleskom jeziku i upotrebljavati osnovna pitanja i kratke odgovore za lično predstavljanje i povezivati ih sa slikovnim prikazima; - slijediti uputu zadatka i povezivati ih s prethodnim zadacima vezanim za školu u vidu kratkih jednostavnih rečenica; - koristiti se osnovnim izvorima informacija (slikovni i znakovni rječnik) prepoznajući njihovu svrhu; - uz pomoć imenovati osnovna obilježja svoje domovine i ciljnoga jezika te uz poticaj pronalaziti analogije u vlastitoj kulturi. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Likovna kultura, Informatika i Matematika</p>
<p>Svakodnevni život (izražavanje rutine) I get up at seven o'clock. I brush my teeth and wash my face. I have/take a shower/a bath. I get dressed. I brush my hair. I have breakfast/lunch/supper. I watch TV. I go to bed.</p> <p>Hrana (imenovanje obroka, hrane i pića) breakfast, lunch, dinner, supper, snack meals, meat, cereals, etc. strawberry, watermelon, nut, etc</p>	<ul style="list-style-type: none"> - povezivati izgovorene ili napisane riječi sa slikovnim prikazima i uz pomoć opisivati raspoloženja i stanja (ograničeno), trenutne i svakodnevne aktivnosti i radnje; - pravilno imenovati obroke, hranu i piće na engleskom i znakovnom jeziku; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Informatika i Matematika</p>

<p>Odjeća (imenovanje i opisivanje odjeće, izražavanje ukusa) My shoes are new. His raincoat is brown. I don't like old shoes. What's he/she wearing? He's/She's wearing jeans.</p> <p>Vremenske prilike (godišnja doba, mjeseci, izricanje atmosferskog vremena) It's summer, autumn/fall, winter, spring. It's sunny, hot, rainy, snowy, etc. night, evening, week, month, etc.</p> <p>Slobodno vrijeme, sport (izražavanje sposobnosti kroz sportove i aktivnosti) I can run/swim. I play volleyball on Tuesdays.</p> <p>Životinje (imenovanje i opisivanje domaćih i divljih životinja, dijelovi tijela kod životinja) (rabbit, pig, horse, cow, tiger, elephant, giraffe, etc.) Pig has got a short tail. Giraffes have got long necks. Rabbits can jump. Cows eat grass</p>	<p>- povremeno prepisivati nove riječi i kratke rečenice i uz pomoć imenovati i opisivati odjeću i obuću.</p> <p>- pravilno imenovati godišnja doba, mjeseci, i vremenske prilike na engleskom i znakovnom jeziku;</p> <p>- uz pomoć izgovarati učestale riječi i manje zahtjevnije rečenice o slobodnom vremenu i sportu;</p> <p>- imenovati životinje i uz pomoć opisivati ih u vidu kratkih rečenica.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Informatika i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>GRAMATIKA</p> <p>Glagoli; Glagoli be, do, have got (present) Present simple (potvrđni, odrični, upitni oblik) (bez gramatičkih uputa) Present continuous (potvrđni, odrični, upitni oblik) (bez gramatičkih uputa) Modalni glagol can (potvrđni, odrični, upitni oblik)</p>	<p>- prepoznati razliku između leksičkog, gramatičkog i pravopisnog minimuma u situacijama u kontekstu;</p> <p>- prepoznati dio fonetskog, leksičkog, pravopisnog i gramatičkog minimuma u komunikacijskim situacijama;</p> <p>- ponavljati gramatičke sadržaje i aktivnosti u poznatom kontekstu u okviru tematskih sadržaja.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost,</p>

<p>Imenice; Vlastite, opće imenice Pravilna i nepravilna množina (a tooth – teeth, a foot – feet, a child – children) Prisvojni genitiv (John’s, Mary’s) There is/are... Zamjenice; Lične, pokazne (this, that) Upitne (who, what, where, when) Prilozi; Mjesto (here, there) Prijedlozi: Mjesto (in, on, under) Način (by bus) Veznici; And Brojevi; Glavni: 1-80</p>	<p>- uz povremenu pomoć prepoznati kratke rečenice jednostavnog gramatičkog oblika uz upotrebu imenica, zamjenica i pridjeva;</p> <p>- pravilno koristiti priloge, prijedloge i veznike;</p> <p>- ponavljati i proširivati brojčane nizove;</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost,</p>
<p>GOVOR GOVORNE VJEŽBE</p>	<p>- ponavljati riječi i kratke rečenice uz pomoć znakovnog jezika i čitanja sa usana, - postavljati kratka pitanja i davati kratke molbe, upute i naredbe; - učestvovati u razgovoru sa drugim učenicima i nastavnikom i igrati jezičke igre;</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>ČITANJE</p>	<p>- čitati riječi i kratke rečenice, - redati ilustracije i povezivati ih sa odgovarajućim tekstom, - izvršavati upute i naređenja označavanjem tačnih/netačnih tvrdnji - davati kratke odgovore na pročitana pitanja; - povezivati riječi u stupcima A i B, ispunjavanjem tabela i dovršavanjem rečenica;</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

<p>PISANJE <i>(učenici VII razreda pišu dva testa i dvije pismene zadaće u toku jedne školske godine)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepisivati rečenice i kratke tekstove i pisati pojedine riječi; - odgovarati na pitanja; - ubacivati, podvlačiti i redati riječi u smisaone rečenice; - ispunjavati tabele i križaljke, dovršavati rečenice; - koristiti u pisanoj komunikaciji osnovne forme: raspored časova, razglednicu, čestitku i pozivnicu, kratko pismo, uputu, zahvalu i poruku; - pisati kratke rečenice o datim temama; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>SLUŠANJE <i>(koristeći elektroakustičku opremu)</i></p> <p>VJEŽBE SLUŠANJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ponavljati riječi i kratke rečenice na znakovnom jeziku i čitanjem sa usana; - povezivati ilustracije sa tekstom, izvršavati upute i naređenja označavanjem tačnih/netačnih (T/F) tvrdnji, podvlačenjem, redanjem, itd. - davati kratke odgovore na postavljena pitanja, dopunjavanjem i ispunjavanjem tabela, itd. - razvijati sposobnosti slušanja uz pomoć preostalih slušnih ostataka uz upotrebu elektroakustičkog aparata i ščitavati govor sa lica i usana 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

VIII RAZRED

CILJ

Podsticanje učenika na samostalan rad i izražavanje na osnovu prethodno stečenog znanja u cilju unapređenja vještina učenja i nagradnju jezičkog sistema.

ZADACI

- Njegovati i razvijati pozitivan i razigran stav prema učenju engleskog jezika;
- Upoznavanje kulture naroda čiji se jezik izučava i pozitivan stav prema različitostima;
- Njegovati razumijevanje i logičko pamćenje;
- Razvijanje i podržavanje radoznalosti, samostalnosti i kreativnosti;
- Razvijanje i podržavanje kontinuiteta u učenju engleskog jezika kao osnovnog principa;
- Podsticati temeljitost, predanost i preciznost u učenju jezika;
- Njegovati samostalnost u govoru i vlastitom produciranju naučenog, primjereno dobi slušno oštećenog učenika;
- Čitanje i pisanje riječi i kratkih rečenica povezano s konkretnim pojmovima;
- Prepisivanje, kratki pismeni odgovori, popunjavanje slova i riječi;
- Bogaćenje vokabulara engleskog jezika praćeno znakovnim jezikom;
- Osposobljavanje učenika za usmeno i pismeno komuniciranje na engleskom jeziku u skladu sa mogućnostima slušno oštećenih učenika;
- Osposobljavanje učenika za pisanje po uzorku i planu kratkih rečenica u okviru programske tematike i jezičkog gradiva (pismeno izražavanje);
- Razvijanje sposobnosti slušanja uz pomoć preostalih slušnih ostataka uz upotrebu elektroakustičkog aparata, ščitavanje govora sa lica i usana.

VIII RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>Porodica (uža i šira porodica, prijatelji, porodično stablo, tjelesne i karakterne osobine) . I've got a small/big family. I live with... . I've got many friends.</p> <p>Kuća, dom (opisivanje doma, prostorija, namještaja) Chairs are under the table. There is/are...(furniture). The park is small. There is a table in the living room.</p> <p>Moje okruženje (grad i selo, proširivanje vokabulara za mjesta u gradu, transport, opisivanje) You can watch films in a cinema. There are three theatres in my town.. My aunt has got a lovely garden with many flowers.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati osnovna pitanja i kratke odgovore, pozdravljati se i predstaviti sebe i druge; - usvajati jednostavna pitanja i odgovore na njih, opisivati dom kratkim rečenicama, povezivati ih i dopunjavati sa odgovarajućom ilustracijom; - se izraziti na vrlo jednostavan način, koristeći najosnovniji vokabular opisivajući navedene radnje koje se odnose na grad i selo, pismenim ili usmenim putem; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Likovna kultura, Informatika i Biologija</p>
<p>Svakodnevni život (rutinske aktivnosti) I play with my cousins at weekends. I visit my grandparents every Sunday.</p> <p>Zanimanja (proširivanje, opisivanje) . A salesman works in a shop. He sells food.</p> <p>Slobodno vrijeme, sport (hobi, proširivanje sportskog vokabulara) I have karate classes on</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pisati na jednostavan način o svakodnevnim aktivnostima i radnjama; - ponavljati i usvajati nova zanimanja i opisivati ih kroz kratke rečenice; - povezivati izgovorene ili napisane riječi i rečenice sa slikovnim prikazima sportskih aktivnosti i hobija; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Likovna kultura, Informatika, Biologija, Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>

<p>Thursdays. I collect old cards. I go skating or skiing in winter.</p> <p>Vremenske prilike i odjeća (ponavljanje godišnjih doba uz odgovarajuću odjeću, mjeseci u godini, proširivanje vokabulara o vremenskim prilikama) It's raining/snowing/cold. It's warm in the morning but it's cold at night. I wear a coat when it is cold.</p>	<p>- slijediti uputu zadatka, povezati ga s prethodnim vokabularom, postavljanjem pitanja i davanjem odgovora (vremenske prilike i odjeća);</p> <p>- usvajati nove strukture i funkcije u okviru zadatih tema i situacija;</p>	
<p>Ishrana (hrana, zdrav način života, pribor za jelo, higijena, posjete doktoru) healthy and unhealthy food I have fresh orange juice for breakfast. Wash your hands before every meal.</p> <p>Sat (dijelovi dana, izricanje vremena) night, midnight, evening, week, month, year, etc. p.m. vs. a.m.</p> <p>Moja zemlja (vjerski praznici, poređenje sa proslavama na engleskom govornom području, zanimljivi običaji, pisanje čestitki) Christmas, New Year, Eid, Ramadan, Hanukkah, Easter</p> <p>GRAMATIKA</p> <p>Glagoli; Glagoli be, do, have/ have got (prezent) Present simple (potvrđni, odrični, upitni oblik) Present continuous (potvrđni, odrični, upitni oblik) Future simple</p>	<p>- pažljivo pisati rečenice u cilju razumjevanja napisanog;</p> <p>- imenovati hranu i pribor za jelo označavanjem tačnih/netačnih (T/F) tvrdnji itd;</p> <p>- koristiti se osnovnim izvorima informacija (slikovni, znakovni rječnik i slično) prepoznajući njihovu svrhu i značenje kratkih učestalih rečenica vezanih za vrijeme;</p> <p>- se izraziti na vrlo jednostavan način, koristeći najosnovniji vokabular o vjerskim preznicima i pisati kratke čestitke;</p> <p>- ponavljati gramatičke sadržaje i aktivnosti u poznatom kontekstu u okviru tematskih sadržaja;</p> <p>- prepoznati razliku između leksičkog, gramatičkog i pravopisnog minimuma u situacijama u kontekstu;</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Vjeronauka, Informatika i Biologija</p>

<p>(potvrđni, odrični, upitni oblik)) Modalni glagoli (can, may, have to/not have to, must/mustn't)</p> <p>Imenice; Vrste imenica Pravilna i nepravilna množina imenica Brojive i nebrojive imenice</p> <p>Zamjenice; Pokazne (this, that, these, those) Upitne (who, which, what, whose, where, when, why)</p> <p>Pridjevi Determinatori: Članovi ;(a/an, the, zero) Prisvojni pridjevi (my, your..) Upitni pridjevi (what, which, whose) Opisni pridjevi; uz date teme Pokazni pridjevi; (this (bag), that (ball), these (bags) Pridjevi neodređene količine i broja; (some, any, much, many)</p> <p>Prilozi; Mjesto (here, there) Vrijeme; (today, now, every day/week/month, always) Smjer; (left, right, east, west, north, south) Prijedlozi; Mjesto (in, on, under, in front of, behind, next Vrijeme (at, on, in, after, before) Brojevi: glavni:1-100</p> <p>GOVOR</p> <p>GOVORNE VJEŽBE</p>	<p>- pratiti tok časa, neverbalno i verbalno reagirati te slijediti gramatičke upute;</p> <p>- uz povremenu pomoć prepoznati kratke rečenice jednostavnog gramatičkog oblika uz upotrebu imenica, zamjenica i pridjeva;</p> <p>-uz pomoć uočavati razliku članovima (a/an,the) u engleskom jeziku;</p> <p>-ponavljati osnove gramatičke komunikacije uz upotrebu priloga i prijedloga;</p> <p>-ponavljati i poširivati brojčane nizove;</p> <p>- praviti kratke, jednostavne dijaloge koji se temelje na temama o kojima se raspravljalo. - prepričavati kratke tekstove, sudjelovati u razgovoru o zadanim</p>	
--	---	--

<p>SLUŠANJE uz pomoć elektroakustičkog aparata</p> <p>VJEŽBE SLUŠANJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pažljivo pisati rečenice u cilju razumjevanja napisanog i označavanjem tačnih/netačnih (T/F) tvrdnji itd; - slušati izgovoreni tekst i spajati slike sa tekstom; - prezentovati određene rečenice odslušanog teksta znakovnim jezikom; - verbalno odgovarati na pitanja uz praćenje znakovnog jezika i čitanja sa usana; - vježbati slušanje netačnih/tačnih tvrdnji i dopunjavanjem nedovršenih rečenica; - davati kratke odgovore na nastavnikova pitanja; - dopunjavati i ispunjavati tabele; - razvijati sposobnosti slušanja uz pomoć preostalih slušnih ostataka uz upotrebu elektroakustičkog aparata, ščitavanje govora sa lica i usana. 	
---	---	--

IX RAZRED

CILJ

Prihvatanje logičkog pristupa u upotrebi naučenoga i izražavanje slobode i samostalnosti u govoru i izravnom reagiranju;

ZADACI

- Njegovati i razvijati pozitivan i razigran stav prema učenju engleskog jezika;
- Upoznavanje kulture naroda čiji se jezik izučava i pozitivan stav prema različitostima;
- Njegovati razumijevanje i logičko pamćenje;
- Razvijanje i podržavanje radoznalosti, samostalnosti i kreativnosti;
- Razvijanje i podržavanje kontinuiteta u učenju engleskog jezika kao osnovnog principa;
- Podsticati temeljitost, predanost i preciznost u učenju jezika;
- Njegovati samostalnost u govoru i vlastitom produciranju naučenog, primjereno dobi slušno oštećenog učenika;
- Čitanje jednostavnih rečenica;
- Bogaćenje vokabulara engleskog jezika praćeno znakovnim jezikom;
- Osposobljavanje učenika za usmeno i pismeno komuniciranje na engleskom jeziku u skladu sa mogućnostima slušno oštećenih učenika;
- Dalje razvijanje vokabulara praćeno znakovnim jezikom gradeći na temelju gradiva iz predhodnih godina, a naročito povezivanjem sadržaja ostalih predmeta, znanja i interesovanja učenika;
- Razvijanje sposobnosti slušanja uz pomoć preostalih slušnih ostataka uz upotrebu elektroakustičkog aparata, ščitavanje govora sa lica i usana;

IX RAZRED

(2 sata sedmično – 68 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>Svakodnevni život i zdrava hrana (ponavljanje i proširivanje vokabulara)</p> <p>Škola (ponavljanje i proširivanje vokabulara, novi školski nastavni predmeti, odnosi u prostoru i vremenu, računске operacije)</p> <p>Fizički izgled i odjeća (opisivanje i poređenje fizičkih i karakternih osobina i raspoloženja, proširivanje vokabulara)</p> <p>Priroda (proširivanje vokabulara – životinjski i biljni svijet, boravak u prirodi, geografski pojmovi, transport)</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - ponavljati vokabular i upotrebljavati osnovna pitanja kratke odgovore i povezivati ih sa konkretnim primjerima svakodnevnog života; - postaviti jednostavna pitanja vezana za školu i odgovarati na njih, pisati lične poruke i kraće dijaloge; - upotrebljavati jednostavne rečenice i opisivati fizički izgled i odjeću u okviru datih tema; - koristiti se osnovnim izvorima informacija i kratkim rečenicama i izrazima u vezi sa svakodnevnim aktivnostima u prirodi. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Likovna kultura i Biologija</p>
<p>Vremenske prilike (proširivanje vokabulara, opisivanje odmora, putovanja)</p> <p>Slobodno vrijeme (sport, hobi, doživljaji, planovi)</p> <p>Zabava i proslave (mediji, omiljeni filmovi i muzika, posjete pojedinim ustanovama, organizacija proslava)</p> <p>Običaji i tradicija naroda BiH (proširivanje znanja o već ranije pominjanim praznicima i poređenje sa engleskim govornim područjem, proslavljanje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - koristiti se kratkim jednostavnim rečenicama i proširenjem vokabulara, opisivati putovanja i vremenske prilike; - koristiti slike i riječi povezujući sadržaj kratkih učestalih rečenica vezano za sport i hobi; - uz pomoć izabrati i primjenjivati najosnovnije tehnike kreativnog izražavanja i pisati jednostavne tekstove o zabavama i filmovima; - prepoznati kulturno specifične elemente i najpoznatija obilježja svoje zemalje te neverbalno ili verbalno reagirati na 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija, Tjelesni i zdravstveni odgoj, Likovna kultura, Vjeronauka i Biologija</p>

tradicionalnih i religijskih praznika i običaji)	prigodne sadržaje.	
<p>GRAMATIKA</p> <p>Glagoli; Glagoli be, do, have/ have got (prezent) Present simple (potvrđni, odrični, upitni oblik) Present continuous (potvrđni, odrični, upitni oblik) Future simple (potvrđni, odrični, upitni oblik) Going to (potvrđni, odrični, upitni oblik) Present perfect (uz ever, never, for, since, just) – potvrđni, odrični, upitni oblik) Modalni glagoli (can, could, will, may, might, have to, had to, must/mustn't, needn't), (potvrđni, odrični, upitni oblik)</p> <p>Imenice; Pravilna i nepravilna množina (sheep, fish deer...) Brojive i nebrojive sa pridjevima za neodređenu količinu ili broj (some, any, how much/many) i There is /are (sva tri oblika)</p> <p>Zamjenice; Pokazne (this, that, these, those) Upitne (who, which, what, whose, why, where, when) Neodređene (some/any/every/no) Prilozi; Mjesto (here, there) Vrijeme; (today, now, every day/week/month, always) Smjer; (left, right, east, west, north, south) Prijedlozi; Mjesto (in, on,</p>	<p>- izgovarati učestale riječi i rečenice i koristiti osnove gramatičke strukture; - usvajati kratke rečenice;</p> <p>- analizirati informacije i poruke iz sadržaja s ciljem upotebe odgovarajućeg glagolskog oblika;</p> <p>- uz pomoć uočavati i koristi se najosnovnijim kognitivnim strategijama učenja jezika, ponavljati brojive i nebrojive imenice;</p> <p>- prepoznavati netačne i tačne tvrdnje, dopunjavati nedovršene rečenice imenicama, odredjenim zamjenicama, prilozima i prijedlozima.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

<p>under, in front of, behind, next Vrijeme (at, on, in, after, before)</p> <p>Brojevi; Glavni: 1-1000 Redni: 1-100</p>	<p>- ponavljati i poširivati brojčane nizove.</p>	
<p>GOVOR</p> <p>GOVORNE VJEŽBE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - praviti kratke, jednostavne dijaloge koji se temelje na temama o kojima se raspravljalo; - prepričavati kratke tekstove, sudjelovati u razgovoru o zadanim temama, dramatizovati itd.; - postavljati jednostavna pitanja i odgovarati na njih koristeći znakovni jezik, čitanjem sa usana i jednoručnu i dvoručnu abecedu; - prepoznati značenje pojedinih riječi. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>ČITANJE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - čitati kratke tekstove uz praćenje znakovnog jezika i čitanjem sa usana, spajanjem slika i tekstova, traženjem grešaka i njihovim ispravljanjem u tekstu; - označavanjem tačnih i netačnih tvrdnji; - prezentovanjem određenih dijelova teksta znakovnim jezikom; - postavljanjem pitanja i odgovaranjem na kratka pitanja; - prepričavanjem dijelova kratkih tekstova jednostavnim rečenicama i upotrebom novog vokabulara u konkretnim primjerima/rečenicama. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

<p>PISANJE (<i>učenici će u toku školske godine imati dva testa i dvije pismene zadaće</i>)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pisati /prepisivati - kratke tekstove, pisati kratke sastave na poznate teme. - dopunjavati nedovršene rečenice, tabele i križaljke, redati ispremetane riječi u smislene rečenice. - dopunjavanjem nedovršenih rečenica; - pažljivo pisati rečenice u cilju razumjevanja napisanog; - označavati tačnih/netačnih (T/F) tvrdnji. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>SLUŠANJE uz pomoć elektroakustičkog aparata</p> <p>VJEŽBE SLUŠANJA</p>	<ul style="list-style-type: none"> - slušati izgovoreni tekst i spajati slike sa tekstom; - označavati tačne i netačne izraze; - prezentovati određene dijelove odslušanog teksta uz pomoć znakovnog jezika; - davati kratke odgovore na nastavnikova pitanja, dopunjavanjem i ispunjavanjem tabela; - razvijati sposobnosti slušanja uz pomoć preostalih slušnih ostataka uz upotrebu elektroakustičkog aparata, ščitavanje govora sa lica i usana. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Didaktičko-metodički aspekti rada sa učenicima oštećenog sluha podrazumijevaju stručna gledišta koja su važna za bolje razumijevanje i provođenje edukacije u integracijskim uslovima školovanja. Didaktičko-metodički postupci rada odnose se na odabir primjerenih strategija rada i prilagođavanja sadržaja učenika u skladu sa njihovim potrebama.

Oštećenje sluha predstavlja oblik senzorne ometenosti koji donosi višestruke posljedice u općem razvoju djeteta.

Posljedice oštećenja sluha koje prate učenike su teškoće u učenju govora, zaostajanju u usvajanju pisanog i govornog jezika, oskudniji rječnik, agramatičan govor i otežano razumjevanje pisanog teksta, ali i pored tih nedostataka učenici oštećenog sluha mogu biti vrlo uspješni u savladavanju engleskog jezika uz neophodno razumjevanje problema i primjenu specifičnih postupaka tokom nastave.

Četvrti razred osnovne škole predstavlja početak učenja stranog jezika za djecu oštećenog sluha i postupak u programiranju odgojno-obrazovnog rada u školama za slušno oštećenu djecu koji se temelji na stavu da se obrazovanje i odgoj djece u specijalnim školama obavlja sa što manje različitosti u odnosu na nastavni rad u redovnim školama, odnosno da se u sadržaju i metodama razlike prihvataju u onoj mjeri koliko je nužno za prilagođavanje odgojno-obrazovnog rada u specijalnim ustanovama.

Engleski jezik predstavlja vid pismenosti i zato je uloga nastave engleskog jezika veoma značajna tako da rani početak učenja zauzima posebno mjesto u nastavnom planu i programu za osnovnu školu.

Veoma je važno naglasiti da je potrebno u ranijoj dobi učenika razviti zainteresovanost za drugi jezički sistem kao i vještine slušanja i razumjevanja stranog jezika.

U prvim godinama učenja engleskog jezika treba usmjeriti pažnju na razumjevanje, ponavljanje, pismenu i usmenu komunikaciju sa zabavnim aktivnostima, koje trebaju da probude, razviju i podržavaju zainteresovanost za učenje jezika.

Od samog početka treba insistirati na pravilnom izgovoru, a naročito voditi računa o glasovima kojih nema u maternjem jeziku.

Prepisivanje predstavlja najjednostavniji oblik pismenog vježbanja i koristi se radi savlađivanja tehnike pisanja i zapamćivanja sadržaja. Zato je potrebno dugotrajnije vježbanje i ponavljanje bitnih dijelova sadržaja uz usmenu provjeru razumijevanja i upotrebe adekvatno preciznih sadržaja.

Važnu ulogu ima primjena nastavnih listića gdje je potrebno izdvojiti bitno i izostaviti suvišne detalje zatim na crtežima i slikama u tekstu istaknuti važno podcrtavanjem, mijenjanjem boje / papira i koristiti manji broj zadataka i rasporediti ih po težini (lakši-teži-lakši) za utvrđivanje, ponavljanje i vježbanje sadržaja.

Potrebno je postepeno proširivati gradivo uz razumijevanja pojmova i jezičnih kompozicija uz praćenje znakovnog jezika, ščitavanje sa usana i koristeći jednoručnu i dvoručnu znakovnu abecedu sve u cilju postizanja boljih rezultata u nastavi engleskog jezika. Kod usmenog izlaganja potrebno je približiti se učeniku, primijeniti kraće i razgovijetne rečenice s poznatim ili objašnjenim novim riječima koristeći slikovne sadržaje te češće ponavljati i provjeravati razumijevanje, koristiti kompjuter u cilju vježbanja i ponavljanja nastavnog sadržaja. U razgovoru sa učenicima koristiti se pomoćnim pitanjima kako bi učenici što bolje razumjeli gradivo odredjenog razreda.

Veoma važno je i koristiti u direktnom radu sa učenicima oštećenog sluha što više slika, simbola i tako ostvariti neposrednu stvarnost u cilju postupnog uvođenja u apstraktan način mišljenja.

U nastavi engleskog jezika sa djecom oštećenog sluha potrebno je:

- Prilagoditi tekst izdvajanjem bitnih dijelova sadržaja uz pratnju znakovnog jezika;
- Prilagoditi sadržaj na semantičku razinu u skladu sa sposobnostima učenika i primjeniti shematske prikaze i slike;
- Koristiti jednostavna i pregledna nastavna sredstva bez suvišnih detalja;
- Koristiti riječi, rečenice i prilagodjeni tekst uz znakovni i slikovni rječnik;
- Koristiti kompjuter u cilju vježbanja i ponavljanja sadržaja;
- U razgovoru pomagati učeniku pomoćnim pitanjima.

Metode koje se najčešće koriste u radu sa djecom oštećenog sluha u nastavi engleskog jezika su:

- metoda govora i slušanja, uvođenje novih pojmova uz upotrebu znakovnog jezika, ščitavanje govora sa lica i usana i upotreba jednoručne i dvoručne znakovne abecede;
- metoda demonstracije, crtanja i praktičnog rada pri objašnjavanju apstraktnih i složenih pojmova;
- metoda dramatizacije.

Kod usmenog izlaganja približiti se učeniku, primijeniti kraće i razgovijetne rečenice s poznatim ili objašnjenim novim riječima koristeći slikovne sadržaje te češće ponavljati i provjeravati razumijevanje, koristiti kompjuter u cilju vježbanja i ponavljanja sadržaja i u razgovoru pomagati učeniku pomoćnim pitanjima.

Vježbe slušanja koje se koriste u nastavi engleskog jezika kod slušno ošteće djece ostvaruje se kroz primjenu elektroakustičkog uređaja za pojedinačnu i grupnu korekciju govornih poremećaja i tako omogućava:

- da se čuju i reproduciraju bitni elementi cjelokupnog govora (ritam, intonacija, pauza.);
- da se čuju bitni dijelovi spektra, glasova govora, filtriranjem kroz oktavu ili poluoctavu optimalu za pojedini glas;
- da se eliminiraju dijelovi glasova stranog jezika koji ometaju pravilnu artikulaciju;
- da se naglase tipični, optimalni dijelovi spektra govora;
- da se ostvari trajno usvajanje ispravnog izgovora.

U nastavi engleskog jezika koriste se i ritmičke i muzičke stimulacije. Ritmičkim stimulacijama postiže se govorna realizacija kretanjem muskulature dok muzičke stimulacije imaju za cilj percepciju ritma i stvaranje baze razvoja govora od jednosložnih ka dvosložnim i trosložnim riječima. Naglasak, melodije i ritam imaju značajnu ulogu u razumljivosti, zbog čega se pri razvijanju govora koriste ritmičke brojalice. Za sve vježbe koriste se ostaci sluha učenika i tehnička pomagala (audio-vizuelna sredstva).

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog, ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS, i završenim VI stepenom / B2 nivo.

PRIRODA

Emina Borovina, prof.

UVOD

Nastavni predmet Priroda u V razredu devetogodišnje osnovne škole ima značajno mjesto u razvijanju interesovanja, spoznavanju i stvaranju cjelovite slike o svemu što nas okružuje. Svrha nastave prirode je bogaćenje dječijih iskustava saznanjima o stvarima i pojavama koje su im bliske i uvođenje u razumijevanje prirodnih pojava iz života. Nastava treba biti usmjerena na konkretnu stvarnost u neposrednom okruženju djeteta. Učenicima treba pomagati u samostalnom otkrivanju i istraživanju, te podsticati radoznalost i maštu.

U procesu realizacije nastavnih sadržaja učenici će se upoznati sa životnim zajednicama, raznim prirodnim pojavama i procesima koji se neprestano dešavaju. Proučavat će se građa biljnih i životinjskih organizama, njihov uzgoj i zaštita, te uticaj čovjeka na promjene u prirodi. Ova znanja pomoći će učenicima da shvate osnovne uslove od kojih život zavisi na Zemlji i promjene koje na njega utiču.

Nastavni sadržaji bi se trebali uskladiti sa mogućnostima s kojim djeca oštećenog sluha i govora spoznaju svijet i omogućiti im više aktivnog uključivanja u različite oblike učeničkog rada i direktnog kontakta sa prirodom.

CILJ

Cilj nastave Prirode u V razredu osnovne škole je usvajanje znanja o povezanosti i uslovljenosti pojava, odnosa i procesa u prirodi, te razumijevanje uloge i značaja čovjeka u mijenjanju i očuvanju prirode.

ZADACI

Nastava prirode treba omogućiti učeniku da:

- Razumije međusobnu zavisnost žive i nežive prirode i međusobne zavisnosti biljka, životinja i čovjeka;
- Usvoji osnovna znanja o biljkama i životinjama u životnim zajednicama;
- Usvoji osnovna znanja o biljkama kao proizvođačima hrane i kisika;
- Usvoji osnovna znanja o građi i funkciji dijelova biljaka, te njihovom značaju za čovjeka;
- Usvoji znanja o divljim i samoniklim biljkama, uzgoju i zaštiti biljaka;
- Usvoji znanja o uzgoju i zaštiti životinja, njihovoj potrebi za hranom i kisikom;
- Upozna najvažnije izvore i posljedica zagađivanja životne sredine;
- Razvija kritičko razmišljanje, razvija sposobnosti planiranja, interesovanja za istraživanje, poređenje, te donošenje zaključaka;
- Razvija pozitivne vrijednosti i stavove prema prirodi i učenju kao cjeloživotnom procesu;
- Razvija interesovanje za proučavanje prirode putem posmatranja, planiranja, istraživanja i drugih načina rada i primjenu znanja.

V RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>ŽIVOTNE ZAJEDNICE</p> <p>Šta je priroda i podjela; Životne zajednice i njihova staništa; Životna zajednica povrtnjaka; Životna zajednica voćnjaka; Životna zajednica livade; Životna zajednica šume; Životna zajednica bare, močvare, jezera; Životna zajednica mora;</p> <p>Radna vježba br.1 Sakupljanje i imenovanje biljaka;</p> <p>Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - definisati prirodu, podjelu i povezanost žive i nežive prirode; - navesti staništa i životne zajednice i povezanost; - opisati životnu zajednicu povrtnjaka, imenovati biljke i životinje; - navesti voćnjak kao životnu zajednicu, imenovati biljke i životinje voćnjaka; - navesti livadu kao životnu zajednicu, imenovati biljke i životinje; - navesti šumu kao životnu zajednicu, razlikovati vrste šuma, biljke i životinje u šumi; - opisati životnu zajednicu bare i mora te imenovati biljke i životinje bare i mora; - navesti povezanost biljaka i životinja u životnim zajednicama; - sakupljati biljke, pripremiti za presovanje; - imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Društvo</p>

<p>BILJKE</p> <p>Biljke - proizvođači hrane i kisika, uslovi za rast biljaka; Mikroskop; Građa i uloga korijena; Građa i uloga stabla; Građa i uloga lista; Cvijet i cvat; Oprašivanje i oplodnja biljaka; Sjemenka (klijanje); Raznovrsnost plodova i sjemenki; Rasprostranjenje sjemenki i plodova; Značaj biljaka za čovjeka; Divlje i gajene biljke; Ljekovite biljke; Uzgoj biljaka i zaštita biljaka; Laboratorijska vj.1.; Mikroskopiranje pokožice luka i lista biljke; Radna vježba br. 2.; Priprema sjemenke za klijanje;</p> <p>Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti značaj biljaka kao proizvođača hrane i kisika; - navesti da je mikroskop sprava za uvećanje malih predmeta; - navesti dijelove korijena i ulogu korijena; - navesti vrste stabla i ulogu; - navesti dijelove lista i ulogu lista; - razlikovati cvijet i cvat, dijelove cvijeta i ulogu; - razlikovati prirodno i vještačko oprašivanje; - razlikovati plodove i sjemenke različitih biljaka, te njihovu ulogu u razmnožavanju biljaka; - navesti značaj biljaka za čovjeka; - razlikovati divlje i gajene biljke, imenovati neke divlje biljke; - navesti uslove za uzgoj i načine zaštite biljaka; - mikroskopirati pokožicu luka; - izvesti oglede pripremu klijanja sjemenki (grah, kukuruz); - imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Društvo</p>
---	---	--

<p>ŽIVOTINJE</p> <p>Životinje prema izgledu i građi tijela; Životinje i njihova potreba za hranom i kisikom; Disanje životinja; Kretanje životinja; Razmnožavanje životinja; Uzgoj životinja; Zaštita životinja;</p> <p>Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti imena nekih životinja, podjelu životinja prema izgledu i građi tijela; - razlikovati kičmenjake i bezkičmenjake, dijelove tijela kičmenjaka; - navesti organe za varenje hrane; - razlikovati načine disanja životinja; - razlikovati načine kretanja životinja; - navesti načine razmnožavanja životinja; - navesti vrste uzgajanih životinja i načine zaštite; - imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>
<p>EKOLOGIJA - ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE</p> <p>Život u skladu s prirodom; Uticaj čovjeka na promjene u okolini; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti da je ekologija nauka o zaštiti životne sredine; - navesti pozitivan i negativan uticaj čovjeka na okolinu; - imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Kultura življenja</p>
<p>TIJELA I TVARI</p> <p>Tijela u prirodi; Zagrijavanje i hlađenje tvari; Agregatna stanja vode;</p> <p>Laboratorijska vježba br.4. Agregatna stanja vode, temperatura vode;</p> <p>Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati neka tijela u prirodi; - razlikovati pojmove čvrsta, tečna i gasovita tijela; - izvoditi jednostavne oglede i zaključke o pojavnim oblicima vode; - razlikovati agregatna stanja vode, mjerenje temperature; - izvesti oglede agregatnih stanja vode i mjerenje temperature vode; - imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>

DIDAKTIČKO METODIČKE NAPOMENE

Nastavni predmet Priroda u V razredu osnovne devetogodišnje škole doprinosi stvaranju cjelovite slike o svemu što nas okružuje u svijetu. To okruženje je potrebno spoznati sa aspekta bioloških, hemijskih i fizikalnih procesa. Takav način pristupa predmetu je priprema učenika za cjelovit način shvatanja i rješavanja problema, te priprema pojmovne podloge za buduće predmete prirodnih nauka u višim razredima, tj. fiziku i hemiju.

U svrhu ostvarenja ciljeva ovog nastavnog predmeta, nastavi je potrebno pristupiti sa više aspekata, te je neophodno više izvoditi nastavu u prirodi. Bitno je da se uvođenje učenika u elementarno izučavanje prirode zasniva na praktičnom radu u vidu neposrednog kontakta sa okolinom, posmatranja, praćenja, pa i bilježenja pojava i procesa u okolinu, što se može ostvariti izvođenjem kratkih ekskurzija koje će predstavljati podlogu za rad u učionici.

Zbog teškoća u verbalnom izražavanju, nerazvijenosti govora, te zbog prisustva velikog broja novih pojmova, u radu sa učenicima oštećenog sluha i govora veoma je značajno koristiti raznovrsne metode i oblike rada, te planirati dovoljno časova za ponavljanje i utvrđivanje gradiva. Nakon obrade svakog nastavnog sadržaja, planirano je ponavljanje, a nakon obrade nastavne cjeline/teme obavezno je i ponavljanje usvojenih riječi i novih pojmova na znakovnom jeziku.

U procesu praćenja i ocjenjivanja neophono je mijenjati elemente praćenja i ocjenjivanja u skladu sa planiranim i definisanim ishodima učenja.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

DRUŠTVO

Dr. sci. Edin Mujkanović

UVOD

Nastavni predmet Društvo zauzima središnje mjesto u programiranju i integriranju nastavnih sadržaja ostalih predmeta u nižim razredima osnovne škole. Po svojim programskim sadržajima i oblicima rada on pruža neiscrpne mogućnosti odgojno obrazovnih strategija koje potiču aktivno učenje i umijeće kritičkog mišljenja kako bi obrazovanje na elementarnom nivou odražavalo potrebe demokratizacije obrazovanja u kojem učenik može opisati svijet i suditi o njemu. U tom procesu važna je uloga savremenog nastavnika.

Nastavni predmet se razvio na osnovu spoznaje o djetetovoj potrebi za cjelovitim doživljajem neposredne stvarnosti i participiranjem škole u potpomaganju djeteta u njegovoj spremnosti za sve složenije zahtjeve životnog okruženja kao i potrebe usvajanja bazičnih znanja koja garantiraju uspješno snalaženje u društvenim predmetima u višim razredima osnovne škole.

Nastavni predmet Društvo ujedinjuje sadržaje različitih naučnih područja, prirodnih i društvenih nauka (hemije, fizike, biologije, geografije, historije, bosanskog, hrvatskog, srpskog jezika i književnosti, informatike...). kroz nastavne sadržaje učenici oštećenog sluha i govora trebaju ovladati ključnim pojmovima koji omogućuju nadogradnju sadržaja prirodnih i društvenih predmeta u višim razredima osnovne škole.

CILJ

Cilj nastave iz predmeta Društvo je doživjeti i osvijestiti složenost, raznolikost i međusobnu povezanost svih faktora koji djeluju u čovjekovu društvenom okruženju, razvijati pravilan odnos prema ljudima i događajima, otvoreno prihvatati različite stavove i mišljenja, te poticati znatiželju za otkrivanjem pojava u društvenoj zajednici.

Učenici oštećenog sluha i govora treba da upoznaju život i rad ljudi Bosne i Hercegovine u prošlosti i sadašnjosti, da se bolje snalaze u prostoru i vremenu i da steknu osnovna znanja koja će im biti od pomoći za dalje učenje geografije u višim razredima osnovne škole.

ZADACI

- Upoznati svoje okruženje (obitelj, razred, školu, mjesto, zavičaj, državu);
- Upoznati učenike sa granicama i državnim obilježjima Bosne i Hercegovine;
- Upoznati učenike oštećenog sluha sa kulturno – historijskim znamenitostima domovine;
- Razvijati poštovanje prema prirodnoj, kulturnoj i društvenoj sredini, te odgovoran odnos prema okolišu;
- Upoznati učenike sa geografskim obilježjima Bosne i Hercegovine;
- Istraživati i upoznavati zavičajne karakteristike (kulturu, običaje i sl.);
- Razvijati sposobnost snalaženja u prostoru i vremenu;
- Otkrivati i upoznavati živu i neživu prirodu, njezinu raznolikost, povezanost i promjenljivost;
- Oblikovati pozitivan vrijednosni odnos prema živim bićima i prirodi kao cjelini;
- Razvijati i sistemski unaprjeđivati zdravstveno-higijenske navike;
- Upoznati učenike sa saobraćajem i njegovim osnovnim karakteristikama u Bosni i Hercegovini;
- Osposobiti za pravilno i sigurno ponašanje u saobraćaju (pridržavanje propisa);
- Upoznati svoja prava i dužnosti i prava drugih ljudi u neposrednom okruženju;
- Usvajati i bogatiti rječnik znakovnog jezika.

V RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>MOJA DOMOVINA</p> <p>Moja domovina BiH;</p> <p>Geografska obilježja Bosne i Hercegovine;</p> <p>Bosna i Hercegovina i okruženje;</p> <p>Glavni grad BiH, središta kantona i uloga.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - na karti pokazati položaj BiH u Evropi i granice sa susjednim državama - položaj BiH; - nabrojati susjedne države; - prepoznati državna obilježja i objasniti njihovo značenje; - imenovati i na karti pokazati glavni grad BiH; - pojasniti teritorijalno uređenje BiH, pokazati granice entiteta i kantona na karti BiH; - primjeniti usvojene pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p>Priroda,</p> <p>Bosanski jezik i književnost,</p> <p>Hrvatski jezik i književnost,</p> <p>Srpski jezik i književnost,</p> <p>Likovna kultura i Društvo/Kultura/Religija</p>
<p>KULTURNO – HISTORIJSKE ZNAMENITOSTI</p> <p>Kulturno-prosvjetne i vjerske ustanove naroda u BiH;</p> <p>Kulturno-historijske znamenitosti BiH;</p> <p>Značajni kulturno-historijskih spomenika u zavičaju;</p> <p>Religija – pojam, vjerska slika zavičaja i naroda u BiH.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati kulturno-prosvjetne i vjerske ustanove naroda u BiH; - razlikovati i nabrojati važnije kulturno historijske znamenitosti BiH; - nabrojati važnije kulturno historijske spomenike BiH; - pojasniti šta simboliziraju određeni spomenici u užem okruženju; - prepoznati obilježja religija u BiH i znaju ih razlikovati; - primijeniti usvojene pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p>Historija,</p> <p>Bosanski jezik i književnost,</p> <p>Hrvatski jezik i književnost,</p> <p>Srpski jezik i književnost,</p> <p>Likovna kultura, Društvo/Kultura/Religija i Vjeronauka</p>

<p>GEOGRAFSKA OBILJEŽJA BIH</p> <p>Prirodni resursi, geografska obilježja BiH;</p> <p>Razvijenost BiH, privreda i turizam;</p> <p>Uzajamni odnos privrede.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - nabrojati prirodne resurse BiH; - pokazati i imenovati geografska obilježja na karti; - imenovati grane privrede i pojašnjavaju razvijenost pojedinih grana u BiH; - primijeniti savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p style="text-align: center;">Priroda, Likovna kultura i Informatika</p>
<p>SAOBRAĆAJ</p> <p>Vrste saobraćaja u BiH;</p> <p>Najvažnije saobraćajnice i saobraćajna povezanost;</p> <p>Saobraćajna povezanost naselja u zavičaju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - nabrojati vrste saobraćaja u BiH; - imenovati i pokazati na karti najvažnije saobraćajnice u BiH; - pojasniti saobraćajnu povezanost BiH sa zemljama u regionu; - pojasniti saobraćajnu povezanost svoga zavičaja; - objasniti važnost dobrih saobraćajnica za život ljudi i za razvoj privrede; - primijeniti savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p style="text-align: center;">Priroda, Tehnička kultura i Informatika</p>

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

U ostvarivanju složenih pitanja razumijevanja uzročno-posljedičnih veza i odnosa u društvenim pojavama i procesima koje predviđa nastavni program kod učenika je prije svega potrebno poticati i razvijati znatiželju i propitivanje, te umijeće kritičkog mišljenja, a koje stavlja u funkciju više mentalne procese. Ako polazimo od uvažavanja demokratskih procesa putem kvalitetne nastave predmeta društvo, za učenika je važno kako u predviđenim nastavnim sadržajima i postavkama razmišljati samostalno i postupati u skladu sa svojim razmišljanjima, te kako iskoristiti određene informacije sa različitih stajališta, prosuđivati o njihovim vrijednostima na osnovu ličnih potreba i ciljeva. Da bi učenici djelotvorno razmišljali, kritičko mišljenje mora postati konstanta njihova neposrednog iskustva, pa se s pravom problematizira uloga nastavnika kao odgovorne osobe u kreiranju kvalitetne nastave društva.

Nastavnik treba voditi učenike kroz procese učenja i njegove prednosti sa aktiviranjem mišljenja učenika, određivanjem svrhe učenja (motivacijom), aktivnim uključivanjem učenika u procesu učenja različitim tehnikama, poticanjem refleksije (različitost mišljenja, poticanje samoistraživanja) olakšava obradu informacija u procesu učenja i razvija kritičko mišljenje.

U ovom razredu učenici će proširiti svoja stečena znanja o svojoj domovini, ljubavi prema domovini, kulturološkim razlikama koje postoje u našoj domovini. Također, učenici će posebno učiti i o uređenju svoje domovine, te kulturno-historijskim spomenicima koji karakteriziraju našu domovinu.

Učenici će obnoviti i produbiti svoja znanja o vrsti naselja i saobraćajnoj povezanosti svoje domovine. Izučavanjem ovako predviđenih sadržaja učenici oštećenog sluha i govora će steći potrebna znanja o svojoj domovini i tako se postupno uključiti u društvene predmete koji su predviđeni u višim razredima u osnovnoj školi. Primjenom metoda racionalnog učenja i motiviranjem učenika u obradi nastavnih sadržaja uz aktivno učešće nastavnika audiorehabilitatora omogućit će se učenicima oštećenog sluha i govora usvajanje neophodnih znanja iz predmeta Društvo.

Pri realizaciji nastavnih sadržaja treba težiti primjeni raznovrsnih izvora saznanja. Potrebno je voditi računa da nivo interpretacije odgovara uzrastu učenika oštećenog sluha, pa u tom cilju ograničiti broj termina sa kojima se učenici susreću prvi put. Realizacija ovog programa podrazumijeva da udžbenik predstavlja spoj sa drugim izvorima saznanja, što je značajno za proširivanje znanja učenika.

Učenik oštećenog sluha će brže i kvalitetnije usvojiti sadržaje ako se poštuje princip od jednostavnog ka složenom, po mogućnosti dovesti učenika u kontakt sa odgovarajućim predmetom ili pojavom i tu građu na odgovarajući način vidno predstaviti. Vodi se računa o nivou rječnika učenika i na tim osnovama formiraju rečenice. Novi pojmovi se objašnjavaju na znakovnom jeziku, ilustracijama, sinonimima, analogijama i drugim kreativnim načinima. Nastavni sadržaji iz predmeta Društvo se učenicima prezentuju na znakovnom jeziku, kao prvom i prirodnom jeziku gluhih.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

TEHNIČKA KULTURA

Dijana Rifatbegović, prof.

UVOD

Pod nazivom *tehnika* podrazumijeva se sveukupnost oruđa, naprava, sistema i postupaka koje je stvorio čovjek kako bi prirodno okruženje prilagodio svojim potrebama. Predmet tehnička kultura omogućava primjenu disciplina u kojoj se učenici upoznaju sa osnovnim granama tehnike i tehnologije. Također se upoznaju sa osnovnim elementima historijata pojedinih tehničkih dostignuća, bez kojih bi život savremenog čovjeka bio nezamisliv. U okviru praktičnih radova i praktičnih vježbi iz ovog predmeta učenici razvijaju svoje radne navike, inventivnost, spretnost, razvijaju i obogaćuju senzo-motorna iskustva, sposobnosti opažanja i boljeg snalaženja u sredini življenja, a također se navikavaju na timski rad i usvajaju navike koje su vezane za racionalno trošenje materijala i energije, očuvanje životne sredine, elemente tehničke zaštite na radu, i sl. Naročitu ulogu tehnička kultura ima kada je u pitanju buduća profesionalna orijentacija učenika, kao i sticanje znanja primjenjivih u domaćinstvu i u svakodnevnom životu.

CILJ

Cilj predmeta Tehnička kultura je da doprinese formiranju cjelovite radno-socijalizovane ličnosti, sticanjem osnovnih znanja i izgrađivanjem vještina i navika, iz područja obrade i proizvodnje osnovnih materijala, a u smislu što uspješnije profesionalne orijentacije i radnog osposobljavanja.

ZADACI

- Da učenicima pružaju odgovarajuću radno-tehničku i opću pripremu za kasnije stručno obrazovanje, osposobljavanje za rad i privređivanje;
- Da otkrivaju sposobnosti i sklonosti, skladnost i interesovanje učenika i usmjerava ih na aktivnosti koje doprinose da se poslije osnovne škole osposobe za određene pozive i zanimanja;
- Da upoznaje učenike sa najčešće korištenim materijalima, da ih osposobljava da ovladaju osnovnim znanjima, tehnikama i vještinama u jednostavnim proizvodnim procesima, da razviju spretnost u pravilnom korištenju alata i materijala i rukovanju jednostavnim tehničkim sredstvima;
- Da učenike osposobljavaju za rukovanje ručnim i mehaniziranim alatom, priborom, mašinama i tehničkim uređajima s kojim se susreću u školi, domaćinstvu i svakodnevnom životu;
- Da osposobljava učenike za međusobnu saradnju i timski rad;
- Da učenike osposobljava za korištenje sredstava zaštite na radu i za čuvanje radne i životne okoline;
- Da povezivanjem nastave sa proizvodnim i drugim društveno korisnim radom doprinosi radnom i tehničkom odgoju učenika, a naročito da razvija kod učenika ljubav prema radu, radne navike i kulturu rada;
- Da koristi razvoju i bogaćenju senzo-motornog iskustva, sposobnosti opažanja i boljeg snalaženja u sredini življenja.

VI RAZRED

CILJ

U ovom razredu cilj je upoznati učenike sa materijalima koji nas okružuju, sa njihovim osobinama, načinom obrade, primjene, itd.

ZADACI

- Pored usvajanja pojmova i upoznavanja sa osnovama gradnje, omogućiti učenicima da i praktično primjene naučeno o materijalima;
- Koristiti alat za rad, nakon demonstracije uvesti učenike da sami rukuju alatima;
- Zadatak je savladati tehničko crtanje na jednostavnim crtežima;
- Upoznati se sa osnovama saobraćajne kulture kao vida opće kulture.

<p>TEHNIKA I OKOLINA</p> <p>Urbanizam, rurizam, arhitektura, građevinarstvo; Osnovni pojmovi o urbanizmu...; Historijat arhitekture i građevinarstva; Urbanistički i regulacioni planovi, sadržaj objekata u naselju, opći zahtjevi u gradnji naselja; Tehnički crtež, idejno rješenje makete naselja.</p>	<p>- saznati i prepoznati pojmove navedene u sadržaju nastavnih jedinica; - imenovati, znakovno prpratiti i prepoznati značenje pojmova;</p> <p>- prepoznati, imenovati, nacrtati željeni raspored objekata.</p>	<p>Likovna kultura</p>
<p>GRAĐEVINSKI MATERIJALI</p> <p>Konstruktivni materijali (kamen, drvo, čelik, beton...), vezivni materijali (kreč, gips, cement...), instalacioni materijali (materijali za električne instalacije, materijali za vodovodne instalacije, materijali za centralno grijanje...), izolacioni materijali (staklena vuna, stiropor, staklo...), novi građevinski materijali (gotovi malteri, armirano-betonske konstrukcije, pur- pjena...);</p>	<p>- prepoznati, imenovati materijale, znakovno prpratiti svaki pojam; - imenovati, znakovno usvojiti pojmove; - prepoznati, razvrstati nabrojane građevinske materijale.</p>	<p>Likovna kultura, Hemija i Fizika</p>
<p>ALATI I MAŠINE U GRAĐEVINARSTVU</p> <p>Mjerni alati, alati za zidarske radove, alati za zemljane radove, alati za tesarske radove, građevinske mašine (mješalice, dizalice, kamioni, bageri...).</p>	<p>- imenovati građevinske mašine, prepoznati ih, znakovno prpratiti pojam; - poredati alate po vrstama građevinskih radova.</p>	

<p>SAOBRAĆAJNO-TEHNIČKA KULTURA</p> <p>Pravila kretanja pješaka u saobraćaju-vježba; Izrada modela i maketa u oblasti saobraćaja.</p>	<p>- pratiti osnovne upute o ponašanju u saobraćaju; - demonstrirati naučeno na najbližoj raskrsnici.</p>	<p>Likovna kultura</p>
<p>TEHNIKA I OKOLINA (ZAŠTITA ČOVJEKOVE OKOLINE)</p> <p>Upravljanje otpadom, deponije, uređaji za sprečavanje zagađivanja okoline, izrada uređaja za jednostavno pročišćavanje vode, uređaji i sredstva za gašenje požara (praktična izrada modela kante, kontejnera, kuće za pticu, makete ekološkog parka).</p>	<p>- definisati značajne pojmove i probleme koji nas okružuju; - istaći važnost zaštite čovjekove okoline.</p>	<p>Biologija</p>
<p>IZBORNI DIO</p> <p>Graditeljska baština u BiH.</p>	<p>- skicirat će model objekta inspirisan tradicionalnom gradnjom; - povezati, realizovati, primijeniti naučeno o tehničkom crtežu, o materijalima i primijeniti na izradi makete.</p>	<p>Historija</p>

VII RAZRED

CILJ

Cilj ovih nastavnih oblasti da učenici steknu osnovna saznanja o materijalima i principu rada iz domena mašinstva i mašinske industrije, robotike i motoristike.

ZADACI

- Zadatke prilagoditi oštećenjima i mogućnostima učenika u zavisnosti od psihomotornih sposobnosti;
- Provjeriti da li mogu obavljati neki rad na zadatoj mašini i uputiti u osnove rukovanja istim;
- Ukoliko učenik nije sposoban da samostalno obavlja određenu radnju, prilagoditi nastavnu jedinicu nekim drugim oblikom praktičnog rada, a u vezi je sa pomenutom oblasti.

VII RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
UVODNI DIO	Učenici će: - organizovati radni prostor za rad u učionici; - izvršiti higijensko-tehničku pripremu.	
TEHNIČKO CRTANJE U MAŠINSTVU Osnove tehničkog crtanja u mašinstvu: formati crteža, mjerenje, kotiranje, tehničko pismo, zaglavlje sa sastavnicom, ortogonalni i čitanje mašinskih crteža, izrada jednostavnih mašinskih tehničkih crteža.	- definisati, prepoznati, imenovati, znakovno prpratiti pojmove u tehničkom crtežu; - savladavati pravilno rukovanje priborom za crtanje; - opisati, demonstrirati, nacrtati zadati oblik.	Likovna kultura
MATERIJALI U MAŠINSTVU Vrste mašinskih materijala, mehaničke i tehnološke osobine mašinskih materijala, primjena.	- usvajati osnovne pojmove o materijalima u mašinstvu, - imenovati, znakovno prpratiti i prepoznati obrađene pojmove.	Fizika
OSNOVNI ELEMENTI MAŠINA Vrste mašinskih elemenata, primjena tih elemenata u mašinstvu, grafičko predstavljanje najprostijih mašinskih elemenata.	- navesti, imenovati, prepoznati elemente u mašinstvu.	Fizika

<p>ALATI I MAŠINE ZA OBRADU METALA</p> <p>Princip rada alatnih mašina, pogoni, načini stezanja radnog komada, mjere zaštite na radu, pružanju prve pomoći u slučaju povreda na radu, važnosti pravilnog rukovanja i održavanja mašina.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - savladati postupke obrade putem praktičnih vježbi u školskoj radionici ili kabinetu (izrada jednostvnih radnih komada); - ocrtavati i obilježavati radne komade; - ravnati i rezati, turpijati, savijati, bušiti i brusiti, zakivati, lemiti; - praktično zaštititi metal od korozije. 	<p>Fizika</p>
<p>MOTORISTIKA</p> <p>Vrste motora, princip rada, goriva i maziva, održavanje motora.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati, razvrstati motore i princip rada; - pratiti video prikaz rada motora. 	<p>Fizika</p>
<p>ROBOTIKA</p> <p>Razvoj robota, radnom prostoru robota, načinu prenosa kretanja kod robota, pogonu robota.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati, objasniti razvoj robota i robotike; - demonstrirati princip rada (u zavisnosti od opremljenosti kabineta). 	<p>Fizika</p>
<p>IZBORNI DIO</p> <p>Robotika:</p> <ul style="list-style-type: none"> - mehanička osnova robota; - povezivanje robota s računarom; - programiranje robota; - gradnja sklopova u robotici. 	<ul style="list-style-type: none"> - proširiti saznanja o robotici; - u zavisnosti od opremljenosti učionice, demonstrirati princip rada robota. 	<p>Fizika</p>

VIII RAZRED

CILJ

Električna energija je osnova funkcionisanja svakog urbanog čovjeka i naprosto život je nezamisliv bez ovog energenta. Cilj nastavnih oblasti u ovom razredu je da se učenici upoznaju sa osnovnim izvorima električne energije o primjeni i važnosti, ali isto tako i o načinu racionalnog rukovanja električnom energijom.

ZADACI

- Upoznati učenike sa izvorima električne energije;
- Nakon obrađenih teoretskih saznanja o izvorima električne energije, o alatima i priboru u elektronici te o radu električnih uređaja, omogućiti učenicima kroz praktičan rad da se upoznaju i rukuju sa električnim aparatima;
- Napraviti pano, shemu razvoja telekomunikacija.

VIII RAZRED

(2 sat sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>UVODNI DIO</p> <p>Priprema radnog prostora.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizovati, pripremiti radni prostor. 	
<p>ELEKTROTEHNIKA</p> <p>Elektrane: podjela, princip rada, razlike, opis, prenos i distribucija električne energije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pratiti, usvajati osnove elektotehnike; - imenovati, prepoznati, znakovno propratiti i povezati. 	Fizika
<p>IZVORI ELEKTRIČNE ENERGIJE</p> <p>Obnovljivi i neobnovljivi izvori energije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i razlikovati obnovljive i neobnovljive izvore energije. 	Fizika
<p>SIMBOLI I SCHEME U ELEKTROTEHNICI</p> <p>Skiciranje simbola.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - ilustrirati, skicirati simbole u elektrotehnici. 	Fizika
<p>ALATI I PRIBOR U ELEKTRONICI</p> <p>Osnove o alatima i priborima u elektrotehnici, rukovanje i održavanje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - nabrojati, objasniti, imenovati, znakovno propratiti pribor i alat. 	Fizika
<p>KUĆANSKI ELEKTRIČNI APARATI</p> <p>Električni uređaji i aparati u domaćinstvu sa posebnim osvrtom na važnost pravilnog rukovanja i održavanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - demonstrirati, pokazati, praktimirati primjenu; - pravilno rukovati određenim kućanskim aparatima. 	Fizika

<p>GENERATORI I ELEKTROMOTORI</p> <p>Generatori elektromotori: pogon, princip rada, održavanje.</p>	<p>- pratiti, gledati, imenovati pojmove i znakovno pratiti.</p>	<p>Fizika</p>
<p>SIMBOLI I SCHEME U ELEKTRONICI</p> <p>Skiciranje i čitanje simbola i shema u elektronici.</p>	<p>- gledati, kopirati, skicirati, imenovati, prepoznati simbole u elektronici.</p>	<p>Fizika</p>
<p>ALATI I PRIBOR U ELEKTRONICI</p> <p>Osnovni alati, instrumenti i pribori u elektronici, rukovanje, održavanje.</p>	<p>- razvrstati, imenovati, znakovno pratiti alate i pribor u elektronici.</p>	<p>Fizika</p>
<p>TELEKOMUNIKACIJE</p> <p>Osnovna znanja iz oblasti komunikacija: razvoj, telefonija; Sastavni dijelovi telefonskih centrala, organizacija telefonske mreže.</p>	<p>- identificirati, imenovati, navesti osnovne dijelove telefonske centrale.</p>	<p>Fizika</p>
<p>SAOBRAĆAJNA KULTURA</p> <p>Pravilno korištenje sredstava javnog saobraćaja; faktori koji utiču na bezbjednost u saobraćaju – čovjek (dijete); Saobraćajne nesreće i njihovi uzročnici.</p>	<p>- prepoznati, gledati, kretati se, reagovati na saobraćajna prevozna sredstva i znakove.</p>	<p>Geografija</p>

<p>ENERGIJA I OKOLINA</p> <p>Racionalno korištenje energije i materijala, pravilan izbor goriva za domaćinstvo, pravilan odnos prema prirodi i čovjekovoj okolini.</p>	<p>- reagovati, odgovoriti, pratiti, prepoznati važnost pravilnog korištenja energenata i energije.</p>	<p>Biologija, Geografija</p>
<p>IZBORNI DIO</p> <p>Saobraćaj</p>	<p>- reagovati i proširiti saznanja o saobraćaju i saobraćajnoj kulturi.</p>	

IX RAZRED

CILJ

Cilj rada u ovom razredu je uvesti učenike u osnove mehatronike, elektronike, robotike i sisteme upravljanja.

ZADACI

- Pokušati kroz praktičan rad uputiti učenike u osnove elektronike, mašinstva i sisteme upravljanja mašinama;
- U zavisnosti od opremljenosti škole napraviti mini robot sa jednostavnom funkcijom upravljanja i rada;
- Omogućiti učenicima da primjene teoretska saznanja u praktičnom radu.

IX RAZRED

(1 sat sedmično – 34 sata godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>UVODNI DIO</p> <p>Pripremanje radnog prostora i upoznavanje sa nastavnim oblastima.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - organizovati radni prostor. 	
<p>MEHATRONIKA-MAŠINSTVO</p> <p>Prenos signala i snage pomoću hidrauličnih i pneumatskih sistema; Osnovni elementi hidrauličkog sistema; Primjena hidrauličnih sistema; Hidraulične pumpe (princip rada, presjek i vrste) i izvršni elementi cilindri; Simboli i sheme u hidraulici i pneumatici; Osnovni elementi pneumatskih sistema; Primjena pneumatskih sistema.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - slušati, bilježiti, imenovati pojmove; - pratiti, posmatrati principe rada hidrauličnih i pneumatskih sistema; - imenovati i razlikovati rad određenog sistema. 	<p>Fizika</p>
<p>MEHATRONIKA-ELEKTROTEHNIKA</p> <p>Veza između glavnih elemenata elektromotornog pogona (elektromotor, radni mehanizam, spojni elementi elektromotora sa radnim mehanizmom, elementi za priključivanje na izvor struje); Karakteristične osobine radnih mehanizama (izbor motora, snaga, priključni napon...); Radni mehanizmi - prenosnici snage, praktični</p>	<ul style="list-style-type: none"> - posmatrati, slušati, pratiti, prepisati i imenovati osnovne karakteristike elektromotornog pogona; - ponoviti naučeno o izvorima električne energije; - posmatrati, prepisati, znakovno propratiti nova saznanja o elektromotorima. 	<p>Fizika</p>

radovi.		
<p>MEHATRONIKA-ELEKTRONIKA</p> <p>Mjerenje veličina u elektronici; Signalni uređaji, analiza signala u mehatroničkom sistemu; Prikupljanje, elektronska obrada podataka i memorisanje podataka; Izrada signalnih uređaja-praktični radovi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pratiti demonstraciju i pokušati ponoviti princip rada na nekom signalnom uređaju sa kojim škola raspolaže; - pokazati način na koji se vrši prikupljanje podataka i memorisanje; - savladavati rukovanje rukovanje signalnim uređajem. 	Fizika
<p>AUTOMATIKA I SISTEM UPRAVLJANJA</p> <p>Osnovni pojmovi automatskog upravljanja; Senzori, praktični radovi; Automatizacija procesa rada; Podjela automatiziranih sredstava za rad (sredstva za rad sa mehaničkim upravljanjem, sredstva za rad sa elektronskim odnosno numeričkim upravljanjem, sredstva za rad za kombinovanim upravljanjem); Prednosti automatskih mašina za obradu metala nad klasičnim mašinama; CNC mašine - način upravljanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pratiti, imenovati, zapisati nove pojmove; - prepoznati i znati imenovati nove pojmove i znakovno propratiti. 	Fizika
<p>3D MODELIRANJE I PRINTANJE</p> <p>Upravljanje 3D printerima, modeliranje i printanje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pratiti nove trendove u računarskom razvoju tehnike i tehnologije. 	
<p>IZBORNI DIO</p> <p>Robotika, saobraćaj, 3D printanje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - istraživati i pripremati, kreativno se izražavati. 	

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Nastava iz predmeta Tehnička kultura realizuje se u kabinetu, školskoj radionici ili na poligonu koji je u tu svrhu posebno pripremljen (samo pojedini dijelovi programa).

Kabinet za tehničku kulturu treba biti opremljen potrebnim alatima, priborima, mašinama, računarom i materijalima koji su neophodni za realizaciju programskih sadržaja.

Nastava iz ovog predmeta se realizuje putem praktičnih vježbi i predavanja.

Za uspješnu realizaciju sadržaja ove nastave potrebno je u pripreмноj fazi za praktičan rad obezbjediti potrebnu tehničku dokumentaciju, alate, mašine i materijale, kao i sredstva higijensko-tehničke zaštite.

Prilagoditi rad učenika i realizacija praktičnih zadataka oštećenjima pojedinog djeteta i pri tome voditi računa o psiho-motornim sposobnostima učenika

Pri realizaciji programskih sadržaja ovog predmeta treba voditi računa o korelaciji nastavnih sadržaja sa drugim predmetima (matematika, likovna kultura, kultura življenja, biologija...).

SVaku nastavnu oblast prpratiti znakovnim jezikom i voditi računa da je učenik usvojio i znakovno i verbalno pojmove koji su predmet obrade.

Provjere znanja vršiti na način kako je djetetu najprihvaljiviji u zavisnosti od oštećenja sluha.

Programske zadatke nastave ovog predmeta škola ostvaruje putem: redovne nastave, slobodnih tehničkih aktivnosti, dodatne nastave i osmišljenih odgojno-obrazovnih sadržaja (izložbe, smotre, takmičenja).

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

- Profesor tehničkog odgoja - predbolonjski studij ili bolonjski studij (najmanje 240 ECTS);
- Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS;
- Diplomirani inženjer mašinstva uz položenu pedagoško-didaktičko-metodičku grupu predmeta.

OSNOVI TEHNIKE

Dijana Rifatbegović, prof.

UVOD

Pod nazivom *tehnika* podrazumijeva se sveukupnost oruđa, naprava, sistema i postupaka koje je stvorio čovjek kako bi prirodno okruženje prilagodio svojim potrebama. Predmet Osnovi tehnike omogućava primjenu disciplina u kojoj se učenici upoznaju sa osnovnim granama tehnike i tehnologije. Takođe se upoznaju sa osnovnim elementima historijata pojedinih tehničkih dostignuća, bez kojih bi život savremenog čovjeka bio nezamisliv. U okviru praktičnih radova i praktičnih vježbi iz ovog predmeta učenici razvijaju svoje radne navike, inventivnost, spretnost, razvijaju i obogaćuju senzo-motorna iskustva, sposobnosti opažanja i boljeg snalaženja u sredini življenja, a takođe se navikavaju na timski rad i usvajaju navike koje su vezane za racionalno trošenje materijala i energije, očuvanje životne sredine, elemente tehničke zaštite na radu, i sl. Naročitu ulogu predmet ima kada je u pitanju buduća profesionalna orijentacija učenika, kao i sticanje znanja primjenjivih u domaćinstvu i u svakodnevnom životu.

CILJ

U petom razredu cilj je opisati učenicima šta su to Osnovi tehnike i koji je njihov značaj u životu. Učenici postupno uz vizuelnu prezentaciju definišu pojam i saznaju o osnovama tehnike i tehnologije. Cilj je da učenici savladaju pravilno rukovanje priborom za crtanje i da ih uputimo u osnove tehničkog crtanja.

ZADACI

- Učenici će da pripreme / organizuju prostor za rad;
- Rukovat će priborom za crtanje;
- Imenovat će pojmove, znat će ih pokazati, prepoznati;
- Razvijat će manuelne sposobnosti kroz niz praktičnih radova / vježbi;
- Rukovat će priborom i alatom na izradi modela / maketa;
- Kreativno će se izražavati u raznim dostupnim materijalima na izradi panoa.

V RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
UVODNI DIO Uvod u nastavni predmet; Organizacija radnog prostora.	Učenici će: - upoznati nastavni predmet; - prepoznati značaj tehničke kulture.	
TEHNIKA- INFORMATIKA TEHNIKA Izrada mehaničko-tehničkih modela i maketa od upotrebne vrijednosti; Definisanje osnovnih pojmova; Podjela tehnike, zanimanja u tehnici.	- prepoznati značaj tehnike u životu i potrebu učenja o tehnici kroz čitav život; - imenovati i pokazati na znakovnom jeziku osnovne pojmove iz tehnike; - proširiti opća saznanja o tehnici i nauci.	Priroda, Društvo, Kultura življenja i Likovna kultura
INFORMATIKA Rad u programu CorelDRAW.	- koristiti osnovne opcije na računaru: crtanje linija, geometrijskih figura i tijela.	Matematika, Likovna kultura

<p>IZBORNI DIO</p> <p>KREATIVNA RADIONICA</p> <p>Reciklaža, prerada starog papira; Uloga i značaj saobraćajnih znakova; Izrada geometrijskih figura i tijela; Izrada odgojno-obrazovnih panoa; Izrada igračaka (kreativne radionice); Izrada modela saobraćajnih znakova.</p>	<p>- kreativno koristiti spoznaju o materijalima i njihovoj obradi u praktičnom radu; - voditi se estetskim normama u dizajniranju željenih oblika.</p>	<p>Likovna kultura</p>
--	--	------------------------

DIDAKTIČKO-METODIČKE NAPOMENE

Nastava iz predmeta Osnova tehnike realizuje se u kabinetu, školskoj radionici ili na poligonu koji je u tu svrhu posebno pripremljen (samo pojedini dijelovi programa).

Prilagoditi rad učenika i realizacija praktičnih zadataka oštećenjima pojedinog djeteta i pri tome voditi računa o psiho-motornim sposobnostima učenika.

Svaku nastavnu oblast pratiti znakovnim jezikom i voditi računa da je učenik usvojio i znakovno i verbalno pojmove koji su predmet obrade.

Provjere znanja vršiti na način koji je djetetu najprihvaljiviji u zavisnosti od oštećenja sluha.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

- Profesor tehničkog odgoja - predbolonjski studij ili bolonjski studij (najmanje 240 ECTS)
- Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS;
- Diplomirani inženjer mašinstva uz položenu pedagoško-didaktičko-metodičku grupu predmeta

GEOGRAFIJA

Dr. sci. Edin Mujkanović

UVOD

Geografija je nauka koja se bavi izučavanjem prirodnogeografskih i društvenogeografskih odlika geografskog prostora i traži uzajamni odnos između njih čime obezbjeđuje formiranje, razumijevanje i stvaranje jasne i cjelovite slike svijeta. Na taj način geografska znanja obezbjeđuju planiranje funkcionalne i optimalne prostorne organizacije, te upravljanje prostorom u skladu sa održivim razvojem. Nastavni se program geografije temelji na savremenim spoznajama geografske nauke koje su nužno pedagoško didaktički preoblikovane. Nastava Geografije se izvodi u 6., 7., 8. i 9. razredu osnovne škole, s tim da učenici određena geografska predznanja donose iz nastavnih predmeta Priroda i Društvo.

Nastava Geografije je u saradnji sa prirodnim skupinama predmeta i sa ostalim nastavnim predmetima radi stvaranja cjelovite slike pojavnosti svijeta. Uvažavajući naučnu, odnosno stručnu sistematiku, ali i karakteristike učenika oštećenog sluha i govora i nastavnoga procesa, program je zamišljen po načelu od manje složenoga prema složenijem, tj. dubina i širina spoznaja povećava se sa uzrastom učenika. Obim znanja određen je brojem tema i pojmova koji se trebaju obraditi u jednom razredu, a dubina je određena upućenošću učenika (stepenom usvojenosti znanja i sposobnosti).

CILJ

Cilj nastave iz predmeta Geografija je usvajanje osnovnih geografskih znanja o Zemlji, faktore koji je oblikuju i na nju stalno utiču, značenju i povezanosti prirodnih elemenata i društvenih pojava i procesa u svjetlu savremenih zbivanja u svijetu, razvijanje i njegovanje geografskih načina mišljenja i razvijanje socijalnoafektivnih sposobnosti učenika. Geografija ima ulogu prenijeti određena znanja, ali se temelji i na naučnim spoznajama drugih srodnih predmeta koji se bave Zemljom (geodezija, astronomija, geofizika, geologija, metereologija...).

Učenici kroz nastavne sadržaje trebaju da upoznaju ekonomska, društvena i kulturna obilježja savremenog svijeta i uoče nužnost međusobne saradnje i ljudske solidarnosti u svijetu, te da upoznaju i još više zavole svoju domovinu, Bosnu i Hercegovinu.

ZADACI

- Da učenici steknu znanja iz opće geografije, regionalne geografije svijeta, geografije Bosne i Hercegovine, turističke i ekonomske geografije;
- Omogućiti učenicima usvajanje osnovnih znanja o Zemlji na način da razumiju značenje prirodnih elemenata (reljef, klima, vode, tlo, vegetacija) i društvenih pojava i procesa (stanovništvo, gustina naseljenosti, djelatnosti i naselja);
- Omogućiti učenicima da prošire osnovna znanja o geografskoj karti i atlasu i naviknu ih upotrebljavati u svakodnevnom životu;
- Da se kod učenika razvije racionalan odnos prema sredini s ciljem njenog održivog razvoja,
- Osposobiti učenike za korištenje različitih izvora znanja;
- Sticanje sposobnosti uočavanja, formuliranja, analiziranja i rješavanja prostornih problema;
- Razvijanje logičkog i apstraktnog mišljenja i kritičkog stava u mišljenju;
- Ovladavanje informacijsko-komunikacijskim tehnologijama;

- Sticanje znanja o prirodnim resursima, njihovoj ograničenosti i održivosti korištenja, razvijanje svijesti o značaju kulture, potrebe da se podstiče njen razvoj, kao i potrebe da se sačuva kulturna baština;
- Sticanje osnovnih znanja o procesima i proizvodima različitih tehnologija (čovjekovog rada);
- Osposobiti učenike za uočavanje karakteristika osobina i različitosti stepena međusobne povezanosti prirodne osnove i obilježja socijalnogeografske strukture u procesu društveno geografske valorizacije regionalnih kompleksa;
- Osposobiti učenike za promatranje i upoznavanje promjena u geografskoj stvarnosti, razvijati u njima sposobnosti kritičke analize konkretnih situacija kao osnove mišljenja i poticanja radi jačanja potrebe za uključivanjem u pozitivnu društvenu praksu u životu zajednice;
- Upoznati učenike sa geografskom stvarnošću na prostoru Bosne i Hercegovine kako bi uočili njen položaj i ulogu u savremenom svijetu;
- Upoznati učenike sa pojačanim procesom narušavanja kvaliteta čovjekove okoline i prijemkom potrebom čuvanja okoline od daljnje degradacije, odnosno, poboljšanja kakvoće ugroženih elemenata i lokaliteta;
- Razvijanje humanosti, iskrenosti, patriotizma i drugih etičkih vrijednosti pojedinca;
- Uspostavljanje osobnih i kulturnih veza među ljudima, nezavisno od njihovog spola, rase, religijske pripadnosti ili osobnih uvjerenja, razvijanje radoznalosti i samostalnosti;
- Razvijati svijest o vlastitom znanju i sposobnostima i daljoj profesionalnoj orijentaciji, razvijanje svijesti o važnosti brige o zdravlju;
- Njegovanje nacionalnog i kulturnog identiteta;
- Razvijanje sposobnosti učenja, istraživanja i kritičkog mišljenja;
- Upoznavanje vrijednosti vlastitog kulturnog naslijeđa i povezivanje sa drugim kulturama i tradicijama;
- Stalnom aktuelizacijom geografskih nastavnih sadržaja razvijati u učenicima zanimanje za konstantnim praćenjem geografske stvarnosti u zemlji i u svijetu, te naglasiti potrebu za samostalnim učenjem i stalnom geografskom nadogradnjom postojećih znanja.

VI RAZRED

CILJ

Cilj nastave Geografije u VI razredu je usvajanje osnovnih geografskih znanja o Zemlji i njenom kretanju, značenju i povezanosti prirodnih elemenata i društvenih pojava i procesa, razvijanje i njegovanje geografskog načina mišljenja i razvijanje socijalnoafektivnih sposobnosti učenika.

ZADACI

- Upoznati učenike sa osnovama opće geografije;
- Upoznati učenike sa zemljom kao nebeskim tijelom, zemljinim kretanjima, uzrocima i posljedicama tih kretanja, kosmosom i kosmičkim tijelima, sunčevim sistemom, naučnim i praktičnim vrijednostima čovjekova prodora u kosmos;
- Da učenici savladaju osnove kartografske pismenosti;
- Da omogući učenicima sticanje osnovnih znanja o zemljinim sferama, njihovoj uzajamnoj povezanosti i međuzavisnosti;
- Da učenici steknu znanja o demogeografskim odlikama na zemlji, privredi i njenim granama, geoekologiji i važnosti očuvanja prirodne sredine.

VI RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>UVOD U GEOGRAFIJU</p> <p>Definicija, predmet, zadaci geografije; Podjela geografije.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objasniti važnost geografije u svakodnevnom životu; - definisati geografiju kao nauku; - opisati geografske sadržaje koji se proučavaju u nastavnome predmetu; - objasniti svrhu učenja geografije. 	<p>Likovna kultura i Fizika</p>
<p>NEBO (KOSMOS) I NEBESKA (KOSMIČKA) TIJELA</p> <p>Osnovne predstave o Kosmosu i kosmičkim tijelima; Sunčev sistem i kosmička tijela u njegovom sistemu; Zemlja u Sunčevom sistemu, Zemlja - oblik i veličina.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti savremenu predstavu o nastanku Svemira; - nabrojati najznačajnija kosmička tijela; - opisati zvijezde, Sunce i njegov sistem, Mjesec i njegovo kretanje; - opisati oblik i veličinu Zemlje. 	<p>Bilogija i Fizika</p>
<p>GEOGRAFSKA ORIJENTACIJA</p> <p>Orijentacija na horizontu, Određivanje položaja tačaka na Zemlji; Geografska dužina; Geografska širina; Nadmorska visina.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - odrediti glavne i sporedne strane svijeta kompasom; - nabrojati primjere savremene orijentacije; - okrenuti prema sjeveru topografsku kartu uz pomoć kompasa; - prepoznati na topografskoj karti osnovne elemente prirodne i društvene osnove zavičaja. 	<p>Bilogija, Matematika, Likovna kultura i Informatika</p>
<p>ZEMLJINA KRETANJA</p> <p>Prividno dnevno i godišnje kretanje Sunca; Rotacija Zemlje i posljedice rotacije; Revolucija Zemlje i posljedice revolucije - nejednako trajanje dana i noći, smjena godišnjih doba;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati prividno dnevno kretanje Sunca; - opisati nastanak i trajanje godišnjih doba; - uvidjeti suštinu prividnih kretanja nebeskih tijela; - opisati rotaciju Zemlje i njene posljedice: smjena dana i noći i računanje vremena; - opisati revoluciju Zemlje i 	<p>Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika, Fizika, Likovna kultura</p>

Toplotni pojasevi na Zemlji.	njene posljedice i suštinu nejednakog trajanja dužine dana i noći; - objasniti smjenu godišnjih doba i postojanje toplotnih pojaseva na Zemlji.	
PREDSTAVLJANJE POVRŠINE ZEMLJE NA RAVNI Globus - model Zemlje, plan i razmjera,; Geografska karta; Osnovni elementi geografske karte; Vrste karata; Čitanje geografskih karata.	- razlikovati vrste geografskih karata prema mjerilu i sadržaju; - s pomoću tumača interpretirati elemente karte na različitim prostornim nivoima.	Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika, Fizika, Likovna kultura i Informatika
ZEMLJA I NJENE SFERE – GEOSFERE LITOSFERA – STJENOVITI OMOTAČ ZEMLJE Unutrašnja građa Zemlje, Sastav zemljine kore; Razvoj Zemlje kroz geološka razdoblja; Reljef, unutrašnje i vanjske sile.	- opisati građu Zemlje; - opisati pomicanje dijelova Zemljine kore; - objasniti promjenu reljefa pod uticajem unutrašnjih i vanjskih procesa; - objasniti mehanizme nastanka i oblikovanja reljefa na Zemlji; - opisati postupke i načine ponašanja prilikom zemljotresa.	Historija, Bilogija, Matematika, Fizika, Likovna kultura i Informatika
ATMOSFERA – ZRAČNI OMOTAČ ZEMLJE Atmosfera - sastav i podjela, Sunčeva radijacija; Zagrijavanje kopna, vode i zraka; Zračni pritisak, vjetar, Vlažnost zraka, oblaci i padavine; Vrijeme i klima, tipovi klime na Zemlji.	- definisati atmosferu i navesti njenu podjelu; - pojasniti padavine, nabrojati vrste padavina i razlikovati ih; - opisati atmosferu i vrijeme; - objasniti najvažnije klimatske elemente.	Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika, Fizika, Likovna kultura i Informatika
HIDROSFERA – VODENI OMOTAČ ZEMLJE Opće odlike hidrosfere; Kruženje vode u prirodi; Svjetski okean;	- opisati osnovne pojavne oblike vode na Zemlji; - uspoređuje zastupljenost slatke i slane vode; - opisati kruženje vode u prirodi;	Historija, Bilogija, Matematika, Fizika, Likovna kultura i Informatika

<p>Kretanje morske vode; Značaj Svjetskog okeana; Kopnene vode, podzemne vode; Izvori i vrela; Tekuće kopnene vode – jezera, močvare i bare.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti važnost vode za život i podjelu voda na tekuće i stajaće; - nabrojati oblike jednih i drugih; - istražiti mogućnosti vlastitog doprinosa u racionalnom korištenju vode. 	
<p>BIOSFERA – BILJNI I ŽIVOTINJSKI SVIJET NA ZEMLJI Biosfera – definicija; Biogeografski faktori na Zemlji; Biogeografske oblasti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - definisati biosferu; - nabrojati iz čega se biosfera sastoji; - pojasniti uticaj prirodnih faktora na rast i razvoj vegetacije na Zemlji; - objasniti značaj očuvanja živog svijeta. 	<p>Bilogija i Informatika</p>
<p>DEMOGEOGRAFSKE ODLIKE NA ZEMLJI Naseljeni prostori na Zemlji – ekumena; Stanovništvo na Zemlji; Struktura svjetskog stanovništva.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati prirodnu promjenu broja stanovnika; - objasniti odrednice prirodnoga kretanja; - navoditi uzroke i posljedice prirodne promjene strukture stanovništva; - objasniti pojam, vrste i posljedice migracija. 	<p>Historija i Matematika</p>
<p>NASELJA NA ZEMLJI Naselja i tipovi naselja na Zemlji; Urbanizacija.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati ruralna i urbana naselja; - prepoznati naselja i njihov prostorni raspored; - objasniti hijerarhiju gradskih naselja na primjeru BiH. 	<p>Historija i Informatika</p>
<p>LJUDSKE DJELATNOSTI NA ZEMLJI Privreda i privredne djelatnosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - definisati i objasniti privredu; - nabrojati grane privrede i definisati ih; - pojasniti svaku od grana privrede. 	<p>Historija, Biologija, Matematika, Fizika i Likovna kultura</p>
<p>GEOEKOLOGIJA – GLOBALNI ASPEKTI ŽIVOTA NA ZEMLJI Geoekologija - nauka o kvalitetu života na Zemlji; Geoekološki problemi na Zemlji, Prirodna i kulturna baština.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati kategorije zaštite prirode; - objasniti važnost zaštićenih područja te sudjelovati u aktivnostima čuvanja baštine; - navoditi vrste onečišćenja i mjere zaštite te objasniti važnost selektiranja otpada. 	<p>Bilogija i Fizika</p>

VII RAZRED

CILJ

Cilj nastave Geografije u VII razredu je usvajanje osnovnih geografskih znanja o Evropi, značenju i povezanosti prirodnih elemenata i društvenih pojava i procesa, razvijanje i njegovanje geografskih načina. Geografija u ovom razredu ima ulogu prenijeti određena znanja iz regionalne geografije Evropskog kontinenta koja se temelje i na naučnim spoznajama drugih srodnih predmeta čiji se nastavni sadržaji prepliću sa sadržajima geografije. Učenici kroz nastavne sadržaje trebaju da upoznaju ekonomska, društvena i kulturna obilježja Evropskih zemalja i uoče nužnost međusobne saradnje i ljudske solidarnosti, te da upoznaju i još više zavole svoju domovinu, Bosnu i Hercegovinu.

ZADACI

- Upoznati učenike sa regionalnom geografijom Evrope;
- Nastavne sadržaje tematski i sadržajno povezati kako bi ih učenici oštećenog sluha posmatrali u međuzavisnosti;
- Učenike osposobiti da pravilno geografski rezoniraju, uz usvajanje osnovnih geografskih znanja;
- Omogućiti učenicima racionalno poimanje geografskih informacija i normalno razvijanje spoznajnih tokova u ukupnom procesu odgoja i obrazovanja.

VII RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA EVROPE</p> <p>Osnovni geografski podaci o Evropi; ime, granice, veličina, položaj.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati granice i geografski smještaj Evrope uz pomoću geografske karte; - obrazložiti geografski položaj Evrope i njegove posljedice. 	<p>Historija</p>
<p>PRIRODNO - GEOGRAFSKE ODLIKE EVROPE</p> <p>Geološka građa i reljef; Klima i vode Evrope; Biljni i životinjski svijet Evrope.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pomoću tematske karte pojasniti geološku starost Evrope; - pomoću geografske karte pokazati reljefne cjeline Evrope; - pojasniti i analizirati klimu, biljni i životinjski svijet Evrope; - pokazati najznačajnije rijeke Evrope; - objasniti uticaj tipova klime Evrope na njeno stanovništvo i privredu. 	<p>Historija, Bilogija, Matematika, Informatika i Građansko obrazovanje</p>
<p>DRUŠTVENO- GEOGRAFSKE ODLIKE EVROPE</p> <p>Stanovništvo Evrope; Privreda Evrope.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pojasniti kretanje broja stanovnika Evrope kroz historiju; - objasniti prirodno kretanje stanovništva Evrope; - pojasniti savremene migracije - imigracije prema Evropi; - razviti toleranciju i empatiju prema drugoj kulturi razbijanje stereotipa i predrasuda i kritičko mišljenje; - povezati činjenice o stanovništvu i komparirata ih sa BiH; - definirati prirodne i društvene preduslove za privredni razvoj Evrope. 	<p>Historija, Matematika, Likovna kultura, Informatika i Građansko obrazovanje</p>

<p>EVROPSKA UNIJA</p> <p>Nastanak i razvoj EU i institucije EU; EU – nadležnosti i politika, Bosna i Hercegovina i EU; Geografske regije Evrope – kriteriji za regionalizaciju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati razloge nastanka EU; - pojasniti historijat nastanka EU i nabraja članice; - objasniti uticaj EU na pojedinca i mogućnosti koje se pružaju kroz fondove EU; - obrazložiti značaj EU na privredni razvoj Evrope; - nabrojati geografske regije Evrope. 	<p style="text-align: center;">Historija i Građansko obrazovanje</p>
<p>SREDOZEMLJE</p> <p>Geografski položaj Sredozemlja; Prirodnogeografske odlike Sredozemlja; Društvenogeografske odlike Sredozemlja i podjela.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pokazati geografski položaj Sredozemlja, priobalna mora, otoke, poluotoke na karti; - uz pomoć tematske karte pokazati prirodnogeografske odlike regije; - uvidjeti specifičnost hidrografije Sredozemlja; - uz pomoć tematskih karata i grafikona pokazati društvenogeografske odlike Sredozemlja. 	<p style="text-align: center;">Historija, Bilogija Matematika</p>
<p>REGIJA JUŽNE EVROPE</p> <p>Geografski položaj Južne Evrope (evropsko Sredozemlje); Prirodnogeografske odlike evropskog Sredozemlja; Društvenogeografske odlike evropskog Sredozemlja; Geografski prikaz Španije, Italije i država JI Evrope; Geografski prikaz azijskog Sredozemlja i Turske.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pokazati geografski položaj Južne Evrope; - uz pomoć tematske karte pokazati prirodnogeografske odlike regije; - pokazati hidrografiju evropskog Sredozemlja; - uz pomoć tematskih karata i grafikona pokazati društvenogeografske odlike evropskog Sredozemlja; - komparirati karakteristike važnijih država Južne Evrope; - imenovati i napisati nazive država i glavnih gradova. 	<p style="text-align: center;">Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika Likovna kultura Informatika Građansko obrazovanje</p>
<p>REGIJA ZAPADNE EVROPE</p> <p>Geografski položaj Zapadne Evrope; Prirodnogeografske odlike Zapadne Evrope; Društvenogeografske odlike</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pokazati geografski položaj Zapadne Evrope; - objasniti prirodnogeografske i društvenogeografske odlike regije; - analizirati administrativno-političku podjelu regije; 	<p style="text-align: center;">Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika, Fizika, Likovna kultura, Informatika i</p>

<p>Zapadne Evrope; Političkogeografska podjela Zapadne Evrope; Savremeni tokovi privrednog razvoja Zapadne Evrope; Geografski prikaz Ujedinjenog kraljevstva Velike Britanije, Sjeverne Irske, Francuske, Belgije i Nizozemske.</p>	<p>- pojasniti opći geografski prikaz država u regiji; - pojasniti njihov položaj i značaj unutar EU, pisati nazive država i glavne gradove.</p>	<p>Građansko obrazovanje</p>
<p>REGIJA SJEVERNE EVROPE</p> <p>Geografski položaj Sjeverne Evrope; Prirodnogeografske odlike Sjeverne Evrope; Društvenogeografske odlike Sjeverne Evrope; Geografski prikaz Danske, Norveške, Švedske i Finske.</p>	<p>- opisati uticaj glacijacije na oblikovanje reljefa; - obrazložiti uticaj prirodno- geografskih obilježja na život stanovništva Sjeverne Evrope; - navesti specifičnosti geografskog položaja, prirodnih uslova država Sjeverne Evrope; - usporediti stepen razvijenosti baltičkih i nordijskih država.</p>	<p>Historija, Informatika i Građansko obrazovanje</p>
<p>REGIJA SREDNJE EVROPE</p> <p>Geografski položaj Srednje Evrope; Prirodnogeografske odlike Srednje Evrope; Društvenogeografske odlike Srednje Evrope; Geografski prikaz Njemačke, Alpskih država, Poljske, Češke, Slovačke i Mađarske.</p>	<p>- pokazati geografski položaj Srednje Evrope; - objasniti prirodnogeografske i društvenogeografske odlike regije; - pokazati opći geografski prikaz država u regiji; - pokazati njihov položaj i značaj unutar EU; - pojasniti najvažnije karakteristike država ove regije i pisati nazive država i glavnih gradova.</p>	<p>Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika, Fizika, Likovna kultura, Informatika i Građansko obrazovanje</p>
<p>REGIJA ISTOČNE EVROPE</p> <p>Geografski položaj Istočne Evrope; Prirodnogeografske odlike Istočne Evrope; Društvenogeografske odlike Istočne Evrope; Geografski prikaz Ukrajine i</p>	<p>- opisati geografski položaj regije; - opisati veličinu i značenje Istočnoeuropske nizine; - navesti i na geografskoj karti pokazati najvažnije rijeke i jezera; - opisati uticaj historijskog nasljeđa na privredni i društveni razvoj; - analizirati posebnosti</p>	<p>Historija, Bilogija, Informatika i Građansko obrazovanje</p>

Ruske Federacije	<p>Ukrajine;</p> <ul style="list-style-type: none"> - analizirati posebnosti Ruske Federacije i njezinu privrednu, vojnu i političku ulogu u regiji, Evropi i svijetu; - imenovati i napisati nazive država i glavnih gradova. 	
<p>Geografski prikaz Kontinentalne Azije i Zakavkazja</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navoditi i na karti pokazati geografski položaj Kontinentalne Azije i Zakavkazja; - pokazati prirodnogeografske i društvenogeografske odlike regije; - nabrojati i objasniti političku podjelu regije. 	<p>Historija, Informatika i Građansko obrazovanje</p>

VIII RAZRED

CILJ

Cilj nastave Geografije u VIII razredu je usvajanje osnovnih geografskih znanja o svjetskim kontinentima, značenju i povezanosti prirodnih elemenata i društvenih pojava i procesa u svijetu. Geografija u ovom razredu ima ulogu prenijeti određena znanja iz regionalne geografije koja se temelje i na naučnim spoznajama drugih srodnih predmeta čiji se nastavni sadržaji prepliću sa sadržajima geografije. Učenici kroz nastavne sadržaje trebaju da upoznaju ekonomska, društvena i kulturna obilježja kontinenata na Zemlji i uoče nužnost međusobne saradnje i ljudske solidarnosti.

ZADACI

- Upoznati učenike oštećenog sluha sa raznovrsnim prirodnim karakteristikama koje imaju pojedini kontinenti, sa posebnostima njihovog prirodnog bogatstva, karakteristikama stanovništva (broj, razmještaj, kulturni nivo i dr.);
- Da učenicima ukaže na neravnomjeran razvoj privrede pojedinih kontinenata koji nije u skladu sa prirodnim bogatstvom i razmještajem stanovništva;
- Da kod učenika razvija želju za upoznavanjem drugih kontinenata, naroda, običaja, kultura i dr.;
- Da kod učenika razvija logičko mišljenje i racionalno shvatanje geografskih sadržaja.

VIII RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA AZIJE</p> <p>Osnovni geografski podaci o Aziji; Ime, granice, veličina, geografski položaj; Prirodnogeografske odlike Azije; Geološka građa i reljef; Klima i vode Azije; Biljni i životinjski svijet Azije; Obale i mora; Društvenogeografske odlike Azije; Stanovništvo Azije, Privreda Azije; Savremeni tokovi privrednog razvoja Azije.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pokazati prirodno-geografska i društveno-geografska obilježja Azije uz pomoć geografske karte; - usporediti geografski smještaj i položaj Azije s drugim kontinentima; - razlikovati specifičnosti reljefa, klime, voda i živoga svijeta Azije; - objasniti specifičnosti stanovništva, naselja i privrede Azije; - na geografskoj karti pokazati regije Azije. 	<p>Historija, Matematika i Biologija</p>
<p>REGIJA JUGOZAPADNE AZIJE</p> <p>Političko-geografska podjela Jugozapadne Azije; Političko-geografski problemi u regiji Jugozapadne Azije; Geografski prikaz Saudijske Arabije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pojasniti geografski položaj Jugozapadne Azije; - obrazložiti administrativno-političku podjelu regije; - objasniti specifičnosti Irana i Saudijske Arabije; - navesti specifične probleme Jugozapadne Azije. 	<p>Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika, Fizika, Likovna kultura, Informatika</p>
<p>REGIJA JUŽNE AZIJE</p> <p>Političko-geografska podjela Južne Azije; Političko-geografski problemi u regiji Južne Azije; Geografski prikaz Indije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pokazati geografski položaj Južne Azije na karti; - navesti specifičnosti Indije; - povezati i uporediti specifične probleme Južne Azije. 	<p>Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika, Fizika, Likovna kultura, Informatika</p>

<p>REGIJA JUGOISTOČNE AZIJE</p> <p>Političko-geografska podjela Jugoistočne Azije; Političko - geografski problemi u regiji Jugoistočne Azije; Geografski prikaz Malezije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pojasniti geografski položaj Jugoistočne Azije; - obrazložiti administrativno-političku podjelu regije; - objasniti specifičnosti Malezije; - analizirati i uporediti specifične probleme Jugoistočne Azije. 	<p>Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika, Fizika, Likovna kultura</p>
<p>REGIJA ISTOČNE AZIJE-DALEKI ISTOK</p> <p>Političkogeografska podjela Istočne Azije; Geografski prikaz Kine i Japana.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pokazati geografski položaj Istočne Azije; - obrazložiti administrativno-političku podjelu regije; - navesti specifičnosti Kine i Japana; - povezati i uporediti specifične probleme Istočne Azije. 	<p>Historija i Likovna kultura</p>
<p>OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA AFRIKE</p> <p>Osnovni geografski podaci o Africi; Ime, granice, veličina, geografski položaj; Prirodnogeografske odlike Afrike; Geološka građa i reljef, Klima i vode Afrike; Biljni i životinjski svijet Afrike; Obale i mora; Društveno-geografske odlike Afrike; Stanovništvo Afrike; Privreda Afrike; Savremeni problemi privrednog razvoja Afrike; Geografski položaj i politička podjela Afrike Egipat i JAR-a</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pokazati prirodno-geografska i društveno-geografska obilježja Afrike uz pomoć geografske karte i različitih grafičkih prikaza; - usporediti geografski smještaj i položaj Afrike s drugim kontinentima; - prepoznati specifičnosti reljefa, klime, voda i živoga svijeta Afrike; - objasniti specifičnosti stanovništva, naselja i privrede Afrike; - na geografskoj karti pokazati regije Afrike; - imenovati i pisati najveće države. 	<p>Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika i Likovna kultura</p>
<p>OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA AMERIKE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - usporediti geografski smještaj i položaj Amerika s drugim kontinentima; 	<p>Historija, Matematika i Biologija</p>

<p>Osnovni geografski podaci o Americi; ime, granice, veličina, položaj; Prirodnogeografske odlike Amerike; Geološka građa i reljef; Klima i vode Amerike; Biljni i životinjski svijet Amerike, obale i mora; Društvenogeografske odlike Amerike; Stanovništvo Amerike; Privreda Amerike; Savremeni problemi privrednog razvoja Amerike.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati specifičnosti reljefa, klime, voda i živoga svijeta Amerika; - objasniti specifičnosti stanovništva, naselja i gospodarstava Amerika; - objasniti kriterije regionalizacije, razlikuje Sjevernu i Južnu Ameriku od Angloamerike i Latinske Amerike koristeći se geografskim kartama. 	
<p>SJEVERNA AMERIKA (ANGLOAMERIKA)</p> <p>Geografski prikaz Sjedinjenih Američkih Država i Kanade.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pokazati prirodno-geografska i društveno-geografska obilježja Sjeverne Amerike uz pomoć geografske karte i različitih grafičkih prikaza; - prepoznati specifičnosti Sjedinjenih Američkih Država i Kanade. 	<p>Historija i Bilogija</p>
<p>JUŽNA AMERIKA (LATINSKA AMERIKA)</p> <p>Geografski prikaz Brazila i Argentine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pokazati prirodno-geografska i društveno-geografska obilježja Južne Amerike uz pomoć geografske karte i različitih grafičkih prikaza; - objasniti specifičnosti Brazila i Argentine. 	<p>Historija i Bilogija</p>
<p>OPĆA GEOGRAFSKA OBILJEŽJA AUSTRALIJE I OKEANIJE POLARNE OBLASTI</p> <p>Prirodnogeografske odlike Australije; Društvenogeografske odlike Australije i Okeanije; Polarne oblasti</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uporediti geografski smještaj i položaj Australije i Okeanije s drugim kontinentima; - nabrojati specifičnosti reljefa, klime, voda i živoga svijeta Australije i Okeanije; - navesti specifičnosti stanovništva, naselja i gospodarstva Australije i Okanije; - razlikovati Arktik od Antarktika i pokazati ih na geografskoj karti i globusu. 	<p>Bilogija</p>

IX RAZRED

CILJ

Cilj nastave Geografije u IX razredu je usvajanje osnovnih geografskih znanja o svojoj domovini, Bosni i Hercegovini, značenju i povezanosti prirodnih elemenata i društvenih pojava i procesa u zemlji i regiji. Geografija u ovom razredu ima ulogu prenijeti određena znanja o geografskim aspektima koji odlikuju Bosnu i Hercegovinu, njenom položaju i svim relevantnim geografskim karakteristikama po kojima se naša zemlja odlikuje. Učenici kroz nastavne sadržaje trebaju da upoznaju ekonomska, društvena i kulturna obilježja Bosne i Hercegovine i uoče nužnost međusobne saradnje i ljudske solidarnosti.

ZADACI

- Upoznati učenike oštećenog sluha sa historijatom, granicama i državnim obilježjima Bosne i Hercegovine;
- Upoznati učenike sa prirodnom i kulturnom tradicijom domovine;
- Upoznati učenike sa geografskim obilježjima Bosne i Hercegovine;
- Upoznati učenike sa privredom i prirodnim i društvenim uslovima za njen razvoj;
- Upoznati učenike sa regijama Bosne i Hercegovine;
- Upoznati učenike sa potrebom očuvanja životne sredine.

IX RAZRED

(2 sata sedmično – 68 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
Porijeklo imena, historijsko-geografski razvoj i društveno uređenje Bosne i Hercegovine.	Učenici će: - pojasniti porijeklo imena Bosne i Hercegovine; - pokazati granice i geografski smještaj Bosne i Hercegovine na geografskoj karti; - imenovati naziv zemlje na znakovnom jeziku.	Historija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura
Geografski položaj Bosne i Hercegovine.	- obrazložiti geografski položaj Bosne i Hercegovine.	Historija i Fizika
Geološke i geotektonske karakteristike Bosne i Hercegovine.	- nabrojati sastav i geološku građu reljefa BiH; - razlikovati suprotnosti reljefnih oblika i cjelina (planinsko-kotlinska; peripanonska Bosna i niska Hercegovina).	Historija i Bilogija
Klimatske karakteristike Bosne i Hercegovine.	- pojasniti faktore koji utiču na klimu BiH; - nabrojati klimatske tipove BiH i analizira njihove karakteristike; - pojasniti uticaj klime na privredni razvoj BiH.	Bilogija i Informatika
Hidrološke karakteristike Bosne i Hercegovine.	- razlikovati karakteristike rijeka jadranskog od rijeka crnomorskog sliva; - pokazati na karti važnije rijeke BiH, prirodna i vještačka jezera, ponornice, močvare; - objasniti značaj rijeka i jezera te ostalih kopnenih voda za razvoj BiH; - prepoznati značaj zaštite od voda, značaj voda za razvoj turizma; - pravilno pisati imena rijeka i jezera.	Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost
Pedogeografske karakteristike Bosne i	- poznavati vrste tla; - nabrojati vegetacijske zone	Bilogija

Hercegovine.	BiH i endemske vrste.	
Biljni i životinjski svijet Bosne i Hercegovine.	<ul style="list-style-type: none"> - rasporediti razmještaj biljnih i životinjskih vrsta po tipovima klima; - objasniti značaj biljnog i životinjskog svijeta Bosne i Hercegovine; - navesti primjer značaja klime i očuvanja živog svijeta za razvoj turizma. 	<p style="text-align: center;">Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost,</p>
Demogeografske karakteristike Bosne i Hercegovine.	<ul style="list-style-type: none"> - pojasniti osnovne karakteristike razvoja naseljenosti, razmještaju i kretanju (dinamici) stanovništva u BiH; - povezati osnovna obilježja i historijski slijed migracija - pojasniti biološku, etničku, vjersku, obrazovnu i ekonomsku strukturu stanovništva; - izdvojiti uzroke koji su usloveli poremećaje u polnoj i dobnoj strukturi stanovništva BiH. 	<p style="text-align: center;">Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika, Fizika, Likovna kultura, Informatika</p>
Naselja Bosne i Hercegovine.	<ul style="list-style-type: none"> - poznavati razvoj naseljenosti kroz historiju; - pojasniti specifičnu funkciju i strukturu sela i gradova; - razlikovati specifičan izgled sela i kuća u pojedinim dijelovima države (tipična bosanska kuća, kamena kuća Hercegovine); - izreći, pokazati na znakovnom jeziku, pisati i pokazati na karti najznačajnije gradove Bosne i Hercegovine - najveće, glavne gradove (države, entiteta, distrikta, kantona). 	<p style="text-align: center;">Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura</p>
Privreda Bosne i Hercegovine.	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati prirodne i društvene preduslove za razvoj privrede BiH; - objasniti značaj ljudskog resursa za razvoj privrede; - pokazati na karti 	<p style="text-align: center;">Historija Bilogija Bosanski jezik i književnost,</p>

	<p>najvažnija nalazišta ruda i energetske izvore kojima raspolaže BiH;</p> <ul style="list-style-type: none"> - nabrojati karakteristike saobraćaja i turizma u BiH. 	<p>Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>
<p>Geografske regije Bosne i Hercegovine (Sjeverna Bosna i Hercegovina, Središnja Bosna i Hercegovina, Regija Visokog krša, Mediteranska Bosna i Hercegovina).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pokazati na karti i imenovati osnovne prirodno i društveno - geografske regije BiH; - usporediti regije i mogućnosti razvoja svake od regija. 	<p>Historija Bilogija Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost,</p>
<p>Prirodna i kulturna baština Bosne i Hercegovine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati prirodnu i kulturnu baštinu; - navesti primjere zaštićene prirodne i kulturne baštine u BiH; - pokazati na geografskoj karti BiH nacionalne parkove, parkove prirode i spomenike prirode...; - prepoznati važnost zaštićenih područja i lokaliteta za privredni razvoj BiH posebno turizma. 	<p>Historija Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Društvo/Kultura/Religija i Vjeronauka</p>
<p>Geoekologija Bosne i Hercegovine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati razloge ugroženosti geografske sredine (voda, vazduh, tlo); - nabrojati najveće zagađivače okoliša u BiH (geografske sredine); - opisati metode i sredstava zaštite okoliša (geografske sredine) u BiH. 	<p>Bilogija i Hemija</p>
<p>Terenska nastava.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti prostorne organizacije i procese kroz terenska istraživanja; - postavljati jednostavno istraživačko pitanje; - prikupljati podatke na terenu i/ili iz drugih izvora; - obraditi podatke, prikazati ih te donositi zaključke. 	<p>Historija, Bilogija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika, Fizika i Likovna kultura</p>

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

Predmet Geografija se počinje izučavati u VI razredu, ali se direktno naslanja na sadržaje predmeta Društvo u V razredu čiji je u suštini sastavni dio. Nastavne teme predmeta Društvo su direktni uvod u geografske i historijske sadržaje koji će se obrađivati u VI, VII, VIII i IX razredu, tj. na kraju 2. trijade i tokom čitave 3. trijade osnovnog odgoja i obrazovanja.

Nastavni program Geografije se zasniva na savremenim dostignućima geografije, kao nauke, prilagođene savremenim potrebama i mogućnostima kako učenika tako i nastavnika. Ovaj program je prilagođen savremenim i tradicionalnim metodama nastave u osnovnoj školi za učenike oštećenog sluha i govora, gdje će grupni rad, individualizacija nastavnog procesa biti osnova za obradu ovako zamišljenih nastavnih sadržaja, a u skladu sa principima okvirnog nastavnog programa nastave geografije u osnovnoj školi.

Nastavni program konceptijski odgovara shvatanju osnovnih saznanja o pojavama i procesima koje su vidljive i spadaju u domen prirodno-geografskih i društveno-geografskih pojava i procesa te omogućava shvatanje i apstraktnih geografskih znanja putem otkrivajućeg učenja. Programom predviđene nastavne teme omogućavaju učenicima usvajanje osnovnih znanja o Zemlji kao nebeskom tijelu i zakonomjernostima njenog postojanja u Kosmosu, kao i o posljedicama tih zakonomjernosti koje se na Zemlji manifestiraju kao prirodne pojave.

Nastavna građa je koncipirana za interaktivne, ali i druge oblike nastavnog rada u kojima su učenici subjekti nastavnog procesa. Ostvarivanje ovih ciljeva temelji se na nastavnoj građi, koja pobuđuje veliku motivaciju kod učenika. To se prevashodno odnosi na nastavnu temu koje tretiraju Kosmos, Zemlju u Kosmosu, posljedice Zemljinih kretanja i sl. i druge nastavne teme, a koje tretira ovaj nastavni program su, uglavnom, nove i dosta uopćene. Pored ove nastavne građe nastavni program tretira i Zemljine geosfere. One su sistematizirane u logičkom nizu, prema prirodnim zakonomjernostima, koje se na Zemlji manifestuju kao prirodne pojave. Kako je ovo dosta nepoznata i teško shvatljiva materija, za učenike oštećenog sluha ovog uzrasta, potrebno je u nastavnom procesu učenike dodatno motivisati sa crtežima, slikama, grafikonima, primjerima, video zapisima, kako bi lakše shvatili i usvojili postavljenu nastavnu građu.

Posljednje nastavne teme u šestom razredu se odnose na društvenogeografske elemente na Zemlji i interakcijske odnose između prirodne i geografske sredine. Društvenogeografske odnose na Zemlji treba povezati sa prirodno-geografskim faktorima, koji uslovljavaju te odnose. Društvenogeografski procesi su uslovljeni prirodnim faktorima. To se posebno odnosi na raspored stanovništva na Zemlji, razvoj urbanizacije i urbanih sistema, te privredu i privredne aktivnosti stanovništva. U ovim temama, uvijek je potrebno ukazivati na interakcijske odnose društva i prirode.

U geokološkim problemima na Zemlji ukazati na geogene, kosmogene i antropogene uticaje, kojima se narušava normalno funkcionisanje prirodne i geografske sredine. Interaktivna obrada geokoloških problema mora biti postavljena u uzročno-posljedičnim odnosima i vezama. Iz ovih veza i odnosa učenici će shvatiti mjesto i ulogu čovjeka u čuvanju svog životnog okruženja.

Prije realizacije nastavnog procesa potrebno je proučiti i shvatiti sadržaj svake nastavne teme i nastavne jedinice. Pored toga, potrebno je osmisliti najprikladniji nastavni metod, oblik nastavnog rada i nastavna pomagala u realizaciji nastavne jedinice kako bi se učenicima oštećenog sluha na jedan jednostavan i prihvatljiv način približili planirani nastavni sadržaji. Nastavni program konceptijski je postavljen da se njime mogu sticati nova znanja.

U nastavi Geografije za učenike oštećenog sluha treba koristiti različita nastavna i audiovizuelna sredstva: filmove, video klipove, slike, ilustracije iz udžbenika, aplikacije iz enciklopedija, razne modele i pedagoško iskustvo audiorehabilitatora, da se učenicima

približe apstraktni pojmovi kosmosa i astronomskih pojava. Poseban zadatak audiorehabilitatora je da učenicima ovoga uzrasta približi geografsku kartu, ne opterećujući ih tehničkom izradom karte, već nastoji da učenici shvate prostorne odnose na karti. Nastavni program uz savremeni udžbenik omogućava shvatanje apstraktnih geografskih znanja putem otkrivajućeg učenja.

Korelacija geografije sa prirodnim grupama nauka (predmeta), a i s ostalim nastavnim predmetima je vrlo bitna, radi stvaranja cjelovite slike geografije svijeta uvažavajući naučnu, odnosno stručnu tematiku, naučnu terminologiju i specifičnost učenika oštećenog sluha i nastavnoga procesa.

Obim znanja i sadržaja je u skladu sa potrebama i mogućnostima (sposobnostima) učenika oštećenog sluha i govora, a koncipiran je tako da nastavniku - audiorehabilitatoru, pa i učeniku omogućava slobodu izbora sadržaja, koji će se temeljitije obraditi, odnosno kojima će se šire baviti, kroz timski rad, rad u parovima, individualni rad, samostalno pronalaženje činjenica – informacija, koji tretiraju određeni problem.

Dobro savladana geografska materija cjeline i pojedinih regija, uz političku podjelu, koja se obrađuje u VII i VIII razredu daje dovoljno geografskih znanja da učenici oštećenog sluha shvate geografsku stvarnost kontinenta, regija, ali i pojedinih zemalja. Potrebno je voditi računa da se učenici ne opterećuju velikim brojem pojmova i obiljem statističkog materijala.

Važno je napomenuti da se najvažniji dijelovi tematike koja se izučava iz predmeta Geografija učenicima oštećenog sluha istovremeno prezentiraju i na znakovnom jeziku, kao prvom i prirodnom jeziku gluhih osoba, kako bi uz korištenje oralno glasovnog govora na lakši i prihvatljiviji način savladali predviđeno gradivo.

Terenska i nastava van učionice treba biti logistički i stručno dobro pripremljena, (u korelaciji s drugim nastavnim predmetima – historija, biologija, maternji jezik...). Jedan od zadataka nastavnog programa geografije jest i razvijanje smisla za timski rad kako bi učenici usvojili određene vrijednosti i usvojili pozitivne stavove o potrebi saradnje među ljudima i poštovanja tuđega rada. Njegovanje ljubavi prema zavičaju i domovini stalni je zadatak nastave geografije, a ogleda se u vrijednostima kao što su: znatiželja i oduševljenje prirodom i prirodnim pojavama; želja za očuvanjem i zaštitom prirodne i kulturne baštine; ekološka svijest i zaštita biljnog i životinjskog svijeta te osjećaj za lijepo, ljubav prema zavičaju.

Geografske pojmove i geografske nazive svesti na broj primjeren uzrastu učenika i obrađivati ih sa tipičnim prirodno-geografskim elementima, karakterističnim društveno-geografskim činiocima i karakteristikama privrede određene geografske regije.

Veoma je važno da se u realiziranju programa nađe prava mjera u izboru činjenica prirodnog i društvenog geografskog karaktera. Potrebno je maksimalno koristiti se Atlasom i raznim vrstama geografskih karata i time izbjeći nepotrebna nabranja i deskripciju.

Kod programskih uvodnih napomena, a koje se odnose na državno-pravni status, historijsko-geografski i teritorijalni razvoj, potrebno je detaljno i precizno hronološki prezentirati relevantne historijske činjenice iz sadašnjosti, te bliže i dalje historije o državno-pravnom statusu Republike Bosne i Hercegovine što omogućava da učenici oštećenog sluha i govora shvate da država Bosna i Hercegovina, koja je zahvatala i zahvata uglavnom današnji teritorij, ima svoju milenijsku historiju i spada u red starih civilizacija ovog podneblja.

Kod obrade društveno-geografskih odlika Bosne i Hercegovine posebnu pažnju posvetiti raznolikosti naroda i kultura i na specifičnost bosanskohercegovačkog identiteta; na tradiciju, državnost i na dugogodišnji zajednički suživot naroda na ovim prostorima.

Kod obrade prirodno-geografskih odlika treba nastojati da korištenjem različitih nastavnih sredstava, tj. primjenom principa očiglednosti u najvećoj mogućoj mjeri učini ove sadržaje što dostupnijim učenicima oštećenog sluha. Obzirom da veći dio nastave geografije predstavlja apstraktnu materiju, savladavanje te materije za učenike oštećenog sluha

predstavlja posebne teškoće. Samo, ako se maksimalno izbjegne verbalizam u nastavi i ako se stalno insistira na obnavljanju obrađenih sadržaja može se postići zadovoljavajući uspjeh.

Resursi za realizaciju programa: Za realizaciju programa nastave geografije potrebno je obezbijediti kabinet za geografiju pripremljen sa svim vrstama geografskih karata, kompjuterom sa projektorom, telurijem ili nekim savremenijim sredstvom za objašnjavanje revolucije i rotacije, literaturu, koju će učenici samostalno-individualno analizirati i prezentovati, na časovima slobodnih aktivnosti, dodatne nastave i terenske nastave. Pored kabineta potrebno je obezbijediti i posebnu prostoriju kao spremište za nastavna sredstva, koja će biti u svakom trenutku pri ruci i nastavnicima i učenicima.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

HISTORIJA

Dr. sci. Edin Mujkanović

UVOD

Svrha nastave Historije u osnovnoj školi je omogućiti učenicima oštećenog sluha i govora da na odabranim temama steknu znanja i vještine koje će im biti od velike pomoći pri razumijevanju savremenog svijeta. Svijest o historiji jedno od temeljnih obilježja svakog društva, a znanje o prošlosti ključno za razumijevanje sadašnjosti i promišljanje budućnosti. Tako definirana historijska kultura učenika temelji se podjednako na usvajanju određenih znanja, ali i razumijevanju historije kao naučne discipline.

Proučavanje prošlosti temelji se na dokazima prikupljenim iz historijskih izvora, na prosuđivanjima o važnosti događaja i zato za poznavanje historije, slobodno možemo reći da pridonosi razumijevanju procesa koji su oblikovali čovječanstvo od najranijih vremena do danas. Učeći o vlastitoj zajednici i drugim kulturama i društvima, učenici razvijaju razumijevanje sila i procesa koji oblikuju lični i kolektivni identitet bez kojeg nema postojanja.

Sastavni dio predmeta Historija su procesi, pojave i događaji koji objašnjavaju razvoj ljudskoga društva i ljudskoga djelovanja od prahistorije do danas. Nastava historije pomaže učenicima u razumijevanju vlastitih kulturnih i nacionalnih korijena i njegovanju nacionalnog identiteta. Spoznaje o drugim narodima i razumijevanje njihovih kultura pripremaju učenike za život u multietničkom i multikulturalnom društvu.

Učeći Historiju učenici grade razumijevanje, kompetencije i vještine na osnovu nekoliko koncepata koji su međusobno povezani, a to su:

- vrijeme i prostor,
- uzroci i posljedice,
- izvori istraživanja prošlosti,
- kontinuitet i promjene,
- interpretacija i perspektiva.

Koncept vremena i prostora je od ključne važnosti za razumijevanje prošlosti, jer, bez hronološkog okvira ne mogu se razumjeti prošlost i sadašnjost, niti istražiti odnosi među događajima. Učenik treba usvojiti opći hronološki okvir, osnove računanja vremena, izgraditi osjećaj za tok, slijed događaja, smjestiti događaje, osobe i pojave. On treba razumjeti historijske procese i njihov uticaj na sadašnjost i budućnost.

Konceptom uzroka i posljedica objašnjavaju se faktori koji su pridonijeli pojedinim historijskim događajima, pojavama i procesima, i rezultatu tih zbivanja. Učenici trebaju shvatiti zašto su se događaji zbili baš tako kako jesu i zašto jedan događaj može imati višestruke uzroke i posljedice. Prikazom uzročno-posljedičnih veza, učenik razvija kritičko mišljenje. Učenik razlikuje uzroke, povod i posljedice. Uočava iste i shvata da se pisanje o prošlosti temelji na pretpostavci važnosti uzroka i posljedica u izučavanju historije.

Koncept izvora istraživanja prošlosti čini osnovu za razvoj kritičkog i kreativnog mišljenja kod učenika. Bitni su primarni i sekundarni izvori koji uključuju formulisanje pitanja, pronalaženje izvora i informacija, odabir, analizu i interpretaciju prikupljenih informacija. Učenik treba da donosi zaključke na osnovu temeljnih argumenata i dokaza. On upoznaje, analizira i vrednuje različite vrste primarnih i sekundarnih izvora, objašnjava njihovo značenje u istraživanju prošlosti.

Koncept kontinuiteta i promjena podrazumijeva shvatanje historije kao jedne složene mješavine promjena i kontinuiteta. Obuhvata razumijevanje obilježja razdoblja koja se proučavaju te promjena unutar tih razdoblja. Učenik na osnovu toga može objasniti

karakteristična obilježja pojedinih historijskih razdoblja, razumije sam odnos između promjena i kontinuiteta.

Koncept interpretacija i perspektiva učeniku treba pomoći da tumači prošlost na osnovu historijskih izvora, ali da svoje znanje iznese kroz valjanu interpretaciju, jer na taj način učenik objašnjava prošle događaje, procese i promjene. Učenik shvata da se prikazi prošlosti ne sastoje samo od činjenica nego i od načina interpretacije. Cilj svih ovih koncepata je sticanje znanja o prošlosti, razvijanje vještina te razumijevanje stavova i međuljudskih odnosa koji proizilaze iz učenja historije.

CILJ

Cilj nastave Historije je upoznavanje razvoja ljudskog društva u svjetskim, evropskim i bosanskohercegovačkim okvirima i spoznaja tokova i razvojnih puteva kojima je prolazilo čovječanstvo kroz različite historijske epohe.

ZADACI

Učenici oštećenog sluha treba da usvajajući saznanja iz historije:

- Poznaju i razumije razdoblja i društva koja proučava, kao i važne događaje, pojedince, pojave, pri tome vladaju novim pojmovima;
- Shvataju sadašnjost kao posljedicu prošlosti i da se život u prošlosti razlikovao od života u sadašnjosti, te da događaje treba vrednovati iz perspektive vremena u kojem su se dogodili;
- Sagledavaju prošlost i koriste se konceptima vremena i prostora, uzroka i posljedica, kontinuiteta i promjena, izvora i istraživanja prošlosti, kao i perspektivom;
- Oblikuju svoj vlastiti stav, otvoreno razgovaraju i raspravljaju uz uvažavanje različitih perspektiva i percepcije o prošlosti;
- Koriste se vještinama: postavljaju pitanja o prošlosti, analiziraju izvore, dolaze do argumenata i iznose rezultate svoje spoznaje;
- Koriste se znanjima i vještinama koje su stekli učeći historiju. Na taj način će odgovorno djelovati u javnom životu u okviru svoje Bosne i Hercegovine, Evrope i svijeta.

Znanja stečena iz Historije kod učenika oštećenog sluha i govora razvijaju toleranciju, uvažavanje prava na različitost, miroljubivo rješavanje problema te otvorenost za saradnju, što ujedno znači i odbacivanje nacionalne, rasne i vjerske mržnje, totalitarnih ideologija, te stereotipa i predrasuda u prikazivanju drugih naroda.

VI RAZRED

CILJ

Cilj nastave Historije je upoznavanje razvoja ljudskog društva u svjetskim, evropskim i bosanskohercegovačkim okvirima i spoznaja tokova i razvojnih puteva kojima je prolazilo čovječanstvo kroz različite historijske epohe.

ZADACI

Nastava Historije u VI razredu treba omogućiti učeniku oštećenog sluha da:

- Primijeni osnovnu historijsku terminologiju, klasificira i nabroji historijske izvore, nabroji vremenska razdoblja i objasni nastanak, razvoj i život čovjeka u predhistorijskom periodu;
- Usporedi tipove i način života prvih ljudi, kulturu, oblike vjerovanja i umjetničko stvaralaštvo zajednice;
- Obrazloži raspad rodovskog društva te nastanak i trajanje najstarijih država na prostoru Bliskog Istoka;
- Objasni razvoj Grčke države i zajedništvo i suprotnosti Grčkog svijeta;
- Objasni nastanak i razvoj Rima kao najorganizovanije države robovlasničkog društva;
- Opiše tragove Rimske prisutnosti na tlu Bosne i Hercegovine;
- Prepozna antičko nasljeđe, analizira dostupne historijske izvore i opiše život i običaje Ilira u antičko doba na prostorima Bosne i Hercegovine.

VI RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>PROŠLOST I SADAŠNJOST</p> <p>Uvod u historijsku nauku - pojam, zadaci, izvor; Računanje vremena, podjela prošlosti; Prošlost i sadašnjost.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objašnjavati važnost historije u svakodnevnom životu; - definisati historiju kao nauku; - računati vrijeme, pojmove stara i nova era, definisati i dijeliti prošlost; - snalaziti se na lenti vremena. 	<p>Geografija, Matematika i Likovna kultura</p>
<p>PREHISTORIJA</p> <p>Postanak čovjeka i paleolit; Život ljudi u neolitu: nalazišta na prostoru BiH; Život ljudi u metalnom dobu: nalazišta na prostoru BiH.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navoditi teorije o postanku čovjeka, razvoj od primata do homo sapiensa od lovca i skupljača plodova do stvaralačkog bića, razvoj društva od hordi i rodovskog društva do robovlasništva; - nabrajati najznačajnija prehistorijska nalazišta na prostoru BiH. 	<p>Geografija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Vjeronauka</p>
<p>STARI ISTOK</p> <p>Civilizacije prvih pisama: Stari Egipat; Civilizacije prvih pisama: Mesopotamija; Posrednici između Istoka i Zapada.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati i pokazati na karti prve države i nabrajati najstarije kulture na Istoku; - pamtiti razvoj pisma klinastog, hijeroglifa i glasovnog pisma; - nabrajati kulturna dostignuća Egipta i naroda Mesopotamije. 	<p>Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Tehnička kultura i Vjeronauka</p>
<p>STARA GRČKA</p> <p>Grčka - zemlja i more; Religija i mitologija stare Grčke; Život i kultura starih Grka; Polisi Sparta i Atena, Grčko-perzijski ratovi; Aleksandar Veliki i helenizam.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - označavati položaj Grčke; - razlikovati religiju i mitologiju; - nabrajati Grčke polise; - navoditi grčko-perzijske ratove; - procjenjivati razloge nastanka i širenja Makedonije. 	<p>Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Tehnička kultura</p>

<p>STARI RIM I PROSTOR DANAŠNJE BiH U ANTIČKO DOBA</p> <p>Nastanak i razvoj Rima; Rimska Republika; Rimsko carstvo do pada 476. Godine; Život i kultura starih Rimljana; Prostor BiH u antičko doba: Iliri.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pojašnjavati kako je i zašto Rim postao svjetska sila na tri kontinenta; - opisati razvoj kulture i religije u Starom Rimu; - navoditi razloge propadanja Rimskog carstva; - nabrajati područja BiH nastanjena u antičkom dobu. 	<p style="text-align: center;">Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Vjeronauka i Tehnička kultura</p>
--	--	---

VII RAZRED

CILJ

Osnovni cilj učenja Historije u VII razredu je razvijanje interesa za izučavanje prošlosti i zanimanja za sadašnjost, odnosno razvijanje historijskog mišljenja. Svrha je nastave Historije omogućiti učenicima da na odabranim temama od Velike seobe naroda pa do položaja Bosne i Hercegovine u 18. stoljeću steknu znanja i intelektualne vještine koje će im biti od pomoći u razumijevanju savremenog svijeta.

ZADACI

Nastava historije u VII razredu treba omogućiti učeniku da:

- Nabroji i zna pokazati na historijskoj karti nove varvarske država na prostorima bivšeg Zapadnog Rimskog Carstva,
- Razumije posljedice Velike seobe naroda, opiše obilježja tadašnjeg društva;
- Prepozna značaj islama u širenju arapske kulture;
- Analizira historijske izvore, njihove interpretacije o porijeklu, doseljavanju i pokrštavanju Slavena, te utjecaje Franačke države i Bizanta na nastanak i razvoj ranofeudalnih država južnih Slavena;
- Opiše izgled tipičnog srednjovjekovnog grada,
- Navede osnovne karakteristike feudalnih društveno-ekonomskih odnosa,
- Objasni nastanak i razvoj bosanske državnosti u vrijeme razvijenog feudalizma,
- Navede značajne događaje iz historije srednjovjekovne Bosne te ključne vladare i obilježja njihove vladavine;
- Objasni nastanak i teritorijalno širenje Osmanskog Carstva;
- Objasni i pokaže na karti pravac i tok osmanskog širenja na Balkanskom poluotoku;
- Analizira specifičnost razvoja Bosanskog ejaleta;
- Razumije specifičan položaj Bosne i Hercegovine u razdoblju od 16. do 18. stoljeća.

VII RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>PAD ZAPADNOG RIMSKOG CARSTVA I SEOBA NARODA</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - navoditi unutrašnje i vanjske uzroke krize Rimske države i razloge pada Zapadnog Rimskog Carstva; - nabrajati uzroke i posljedice velike seobe naroda. 	<p>Geografija i Građansko obrazovanje</p>
<p>OSNOVNA OBILJEŽJA SREDNJEG VIJEKA</p> <p>Srednji vijek - pojam i periodizacija; Srednjovjekovni društveni život; Srednjovjekovna privreda.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - snalaziti se na lenti vremena i u vremenskoj orijentaciji; - upotrebljavati periodizaciju prošlosti, određuje kojem razdoblju pripada događaj, ili tema koju proučava; - navoditi osnove feudalnog društva i privrede, odnose feudalac, kmet; - uočavati razlike između robovlasničkog i feudalnog društva. 	<p>Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Građansko obrazovanje</p>
<p>EVROPA, BIZANT I ARAPSKI SVIJET U RANOM SREDNJEM VIJEKU</p> <p>Franačka država; Bizantija do 12. stoljeća, kršćanstvo; Arabljeni i islam, Kultura u ranom srednjem vijeku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navoditi ulogu kršćanstva i islama na politički i kulturni razvoj Evrope i Sredozemlja. 	<p>Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Vjeronauka, Likovna kultura i Građansko obrazovanje</p>
<p>STARI SLAVENI I BOSNA U SREDNJEM VIJEKU</p> <p>Stari Slaveni - život u pradomovini i seoba; Doseljavanje na Balkan; Slavenske države u srednjem vijeku,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navoditi uzroke i pravce seobe Slavena, doseljavanje na Balkan i stvaranje prvih država; - opisivati odnose među balkanskim državama i uticaj velikih susjednih država na njihov razvoj; - prepoznati privredni i kulturni razvoj slavenskih 	<p>Geografija, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Građansko obrazovanje</p>

<p>Dubrovačka republika; Bosna u ranom srednjem vijeku; Nastanak i razvoj bosanske države; Vjerske prilike u srednjovjekovnoj Bosni; Bosna u 13. i 14. st.; Bosna u doba najvećeg uspona - Tvrtko I Kotromanić; Bosansko kraljevstvo u 15. st.; Privreda srednjovjekovne Bosne; Kultura srednjovjekovne Bosne.</p>	<p>država, pojavu slavenskog pisma i kulturne centre; - navoditi prve podatke o Bosni, nastanak i razvoj bosanske države; - opisivati vjerske prilike u Bosni te kako je Bosna postala najmoćnija država na Balkanu, kao i uzroke krize u 15. stoljeću; - opisivati privredni i kulturni razvoj Bosne u srednjem vijeku; - upoznati historijske izvore i spomenike materijalne kulture i razvija interes i ljubav prema svojoj zemlji.</p>	
<p>OSMANSKO CARSTVO Nastanak i teritorijalni razvoj Osmanskog carstva; Osmansko državno i društveno uređenje; Doba najvećeg uspona i razvoja: Mehmed II el-Fatih; Doba najvećeg uspona i razvoja: Sulejman Zakonodavac.</p>	<p>- uz pomoć historijske karte istražiti širenje Osmanlija u Evropi, Aziji i Africi; - koristeći historijske izvore opisivati osmansko društvo, odnos prema religijama, kulturi i naslijeđu; - navoditi različite historijske događaje, pojave i procese.</p>	<p>Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Tehnička kultura i Građansko obrazovanje</p>
<p>BOSANSKI EJALET OD 16. DO 18. STOLJEĆA Nastanak i teritorijalni razvoj Bosanskog ejaleta; Društvo i privreda; Život u gradu i na selu, Tradicija i običaji; Vjerske prilike; Kultura: arhitektura i književnost; Bosanski ejalet i ratovi Osmanskog carstva u 17. i 18. stoljeću; Veliki Bečki rat.</p>	<p>- opisivati kako je Bosna pala pod osmansku vlast; - objasniti kako je osmansko društveno i državno uređenje uvedeno u Bosni; - objasniti karakteristike privrednog razvoja, nastanak gradova i razvoj gradske privrede; - objasniti vjerske prilike, pojavu islama; - opisivati početak krize Osmanske države, te uzroke i posljedice krize.</p>	<p>Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Građansko obrazovanje</p>

VIII RAZRED

CILJ

Cilj izučavanja Historije u VIII razredu je razvijanje historijskog mišljenja. Svrha je nastave historije u osnovnoj školi omogućiti učenicima da upoznaju i razumiju prošlost i svijet u kojem žive te da proučavajući odabrane teme steknu znanja koja će im uveliko pomoći u razumijevanju društvenih odnosa savremenog svijeta.

ZADACI

Nastava Historije u VIII razredu treba omogućiti učeniku da:

- Nabroji velika tehnička otkrića, pojasni industrijsku revoluciju i njene društvene posljedice,
- Objasni velika geografska otkrića i njihove posljedice,
- Objasni uzroke, tok i učesnike Francuske revolucije;
- Analizira ulogu i značaj Napoleona Bonaparte;
- Opiše tekovine građanskih revolucija i njihov svjetsko-historijski značaj;
- Uviđa razloge nastanka i razvoja imperijalizma i međunarodne odnose u drugoj polovini 19. stoljeća;
- Razumije razvoj nauke, tehnike i kulture u razmeđu dva stoljeća;
- Opiše položaj južnoslavenskih zemalja i naroda pod habsburškom i osmanskom vlašću;
- Nabroji aktivnosti u težnji Bosne i Hercegovine za autonomnim položajem u okviru Osmanskog carstva;
- Analizira uzroke krize i definira karakter ratova koje Osmansko Carstvo vodi u 16. i 17. stoljeću, objasni odnos velikih sila prema Osmanskom Carstvu i ukaže na složenost i značaj Istočnog pitanja;
- Analizira društvene promjene u posljednjim decenijama osmanske vlasti;
- Opiše društveni, politički i kulturni razvoj BiH za vrijeme Austro-Ugarske vladavine.

VIII RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>EVROPA I SVIJET U NOVOM VIJEKU</p> <p>Periodizacija Novog vijeka, Humanizam i renesansa; Velika geografska otkrića; Reformacija i katolička reakcija; Kapitalizam i kapitalističko društvo; Oblici vladavine u Novom vijeku, Industrijska revolucija; Nauka, tehnika, kultura i umjetnost.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati promjene koje su se desile u Novom vijeku; - razlikovati nove poglede na svijet - humanizam i renesansu; - identifikovati motive i prirodu ekspedicija evropskih zemalja na druge kontinente, otkrivanje novog svijeta; - definisati temeljne pojmove i utvrditi hronološki okvir nastanka novog načina proizvodnje i novog društva; - razlikovati pojmove revolucija i industrija. 	<p>Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Tehnička kultura</p>
<p>ZEMLJE JUGOISTOČNE EVROPE</p> <p>Nacija, nacionalna svijest i vrste nacionalnih pokreta u zemljama Jugoistočne Evrope; Ilirski pokret.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti stanje u zemljama Jugoistočne Evrope i opisati prilike u kojima se javljaju nacionalni pokreti u tim zemljama; - komparirati sličnosti i razlike među tim pokretima; - povezati ideje s pojavom, ciljevima i razvojem nacionalnih pokreta. 	<p>Geografija</p>
<p>GRADANSKO DRUŠTVO I NACIONALNE DRŽAVE</p> <p>Nastanak i razvoj SAD; Građanski rat i Francuska revolucija; Napoleona Bonaparta, Bečki kongres i revolucionarna 1848. god.; Ujedinjena Njemačka; Ujedinjena Italija; Austro-Ugarska nagodba.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti pojavu građanskog društva i stvaranje nacionalnih država; - opisati promjene u Evropi u drugoj polovini 19. st. i novu politiku ekspanzije; - analizirati i objasniti uzroke i posljedice te sličnosti i razlike između evropskih nacionalnih pokreta. 	<p>Geografija i Matematika</p>

<p>BOSNA I HERCEGOVINA U 19. STOLJEĆU</p> <p>Problemi Osmanskog carstva i Bosanski ejalet u 19. st.;</p> <p>Pokret za autonomiju Bosne;</p> <p>Ličnost Husein-kapetana Gradašćevića;</p> <p>Provođenje reformi u Bosanskom ejaletu;</p> <p>Društvo, privreda i kultura do 1878. g.;</p> <p>Velika istočna kriza.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti krizu Osmanskog carstva i pokušaj reformi; - opisati stanje u Bosni i otpor reformama; - navoditi uzroke pokreta za autonomiju kao i njegove posljedice; - objasniti značaj pokreta za razvijanje osjećaja posebnosti i specifičnosti BiH; - objasniti odnos velikih sila prema Osmanskom carstvu i istočno pitanje. 	<p>Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura</p>
<p>BIH U OKVIRU AUSTRO-UGARSKE MONARHIJE</p> <p>Berlinski kongres;</p> <p>Otpor austrougarskoj okupaciji;</p> <p>Uspostavljanje austrougarske vlasti;</p> <p>Vjerska politika austrougarske vlasti u BiH i politički život;</p> <p>Aneksija BiH;</p> <p>Privreda i kultura;</p> <p>Obrazovne i kulturno prosvjetne prilike.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti krizu Osmanskog carstva, Istočno pitanje i ulogu velikih sila u rješavanju tog pitanja na Berlinskom kongresu, kao i otpor stanovništva BiH; - analizirati politiku i kritički ocjenjivati političke, kulturne i privredne prilike u BiH. 	<p>Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura</p>

IX RAZRED

CILJ

Osnovni cilj učenja historije u IX razredu je razvijanje interesa za izučavanje skorije prošlosti i zanimanja za sadašnjost, odnosno razvijanje historijskog mišljenja. Svrha nastave historije u ovom razredu je omogućiti učenicima da na odabranim temama iz 20. stoljeća steknu znanja i intelektualne vještine koje će im pomoći u razumijevanju savremenog svijeta.

ZADACI

Nastava historije u IX razredu treba omogućiti učeniku da:

- Objasni situaciju u evropskim i vanevropskim državama do Prvog svjetskog rata;
- Definiira uzroke, povod, posljedice Prvog svjetskog rata, analizira stanje u carskoj Rusiji te objasni posljedice revolucije;
- Analizira i prikaže razvoj Jugoslavenskog pitanja, položaj BiH u sastavu Kraljevine SHS, te razvoj privrede i kulture u periodu između dva svjetska rata;
- Opiše društvene, političke, privredne prilike u svijetu između dva svjetska rata;
- Definiira uzroke, povod, posljedice Drugog svjetskog rata,
- Analizira najznačajnije događaje, procese i pojave nakon Drugog svjetskog rata;
- Opiše društvene, političke, ekonomske i kulturne prilike u BiH kroz cijelo 20. stoljeće;
- Shvati uzroke raspada SFRJ i stvaranje samostalne države, procjenjuje žrtve, izbjeglice i materijalne štete u ratu 1992.-1995., etničko čišćenje, ratni zločini i zločini protiv čovječnosti počinjeni na prostorima BiH;
- Navodi osnovne uzroke i posljedice uspostavljanja opsade Sarajeva, uz pomoć prilagođenih izvora tumači historijske događaje koji se tiču opsade Sarajeva;
- Koristeći se historijskom kartom identificira značajne lokacije tokom opsade Sarajeva, procjenjuje kvalitetu svakodnevnog života u opkoljenom Sarajevu te navodi najznačajnije posljedice po stanovništvo grada, samostalno istražuje spomenike iz perioda opsade Sarajeva i pravi prezentaciju.

IX RAZRED

(2 sata sedmično – 68 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>EVROPA I VANEVROPSKE ZEMLJE DO I SVJ. RATA</p> <p>Suprotnosti između velikih sila - imperijalizam i monopolizam; Međunarodne krize pred I svjetski rat i savezništva.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pojašnjavati međunarodne odnose pred I svjetski rat, suprotnosti i interese velikih sila; - izražavati pozitivne stavove prema ekonomskom i privrednom razvoju svijeta. 	<p>Geografija, Matematika i Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>PRVI SVJETSKI RAT</p> <p>Uzroci, povod rata, Frontovi, bitke i Oktobarska revolucija u Rusiji; Kraj i posljedice rata.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti uzroke, povod i vojne operacije u I svjetskom ratu, novo naoružanje i ratne tehnike; - analizirati stanje u Rusiji prije, u toku i nakon revolucije; - objasniti posljedice ratova. 	<p>Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Tehnička kultura</p>
<p>SVIJET IZMEĐU DVA SVJETSKE RATA</p> <p>Versajski mir, Društvo naroda i svjetska ekonomska kriza; Vanevropske zemlje između dva rata; Zemlje liberalne demokratije i socijalizam u Rusiji; Fašizam i nacizam; Put u II svjetski rat.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - analizirati uzroke i posljedice događaja, pojava i procesa koje proučava; - upoređivati različite prikaze prošlih događaja; - vezati sadašnjost i prošlost; - objasniti posljedice I svjetskog rata, raspad velikih carstava i nastanak novih država; - uočavati nove suprotnosti u Evropi i svijetu; - analizirati historijske karte i uočava promjene nastale nakon rata. 	<p>Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Tehnička kultura</p>

<p>DRUGI SVJETSKI RAT</p> <p>Uzroci, povod i tok rata do 1941. godine; Ratne prekretnice u 1943. godine; Holokaust; Završne ratne operacije, Rezultati i posljedice rata.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti uzroke II svjetskog rata, ratnu strategiju fašističkih zemalja, logore i holokaust; - opisivati stvaranje antifašističke koalicije i zajedničku pobjedu nad fašizmom. 	<p style="text-align: center;">Geografija, Matematika i Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>SVIJET POSLIJE DRUGOG SVJETSKOG RATA</p> <p>OUN, osnivanje i značaj u međunarodnoj politici; Hladni rat, lokalni ratovi i političke krize; Zemlje III svijeta i njihova politika; Integracijski procesi u Evropi; Slom socijalizma u Evropi; Nauka, tehnika, kultura.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoređivati kartu svijeta i Evrope pred i nakon II svjetskog rata; - identificirati suprotnosti u svijetu; - navoditi opasnosti od blokovske podjele svijeta i prijetnje nuklearnim ratom; - pojašnjavati potrebu evropskih integracija i raspad socijalizma u Evropi; - razvijati potrebu za međukulturnim saznanjima i razumijevanje istih. 	<p style="text-align: center;">Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura</p>
<p>BOSNA I HERCEGOVINA U 20. STOLJEĆU</p> <p>BiH u I svjetskom ratu; BiH u Jugoslovensko pitanje; BiH u sastavu KSHS; BiH u sastavu Kraljevine Jugoslavije; Sporazum Cvetković-Maček; Privreda, kultura i obrazovanje u BiH; BiH u II svjetskom ratu - slom i podjela Kraljevine Jugoslavije; NOP u BiH; Obnova državnosti – AVNOJ i ZAVNOBiH; Ličnost Josipa Broza Tita; BiH u sastavu SFRJ; Svakodnevni život u</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti stanje u BiH u toku I svjetskog rata; - analizirati pojavu jugoslovenske ideje i njenu realizaciju u toku i nakon I svjetskog rata; - opisivati stanje u BiH u Kraljevini SHS i promjenu njenog statusa od Vidovdanskog ustava, Šestojanuarske diktature do sporazuma Cvetković – Maček; - opisivati okupaciju i raspad Kraljevine i pojavu NOP-a; - navodi uslove u kojima je obnovljena bh državnost i nastala nova Jugoslavija; - procijeniti stanje u BiH nakon rata, obnovu i privredni razvoj; - nabrajati uzroke raspada 	<p style="text-align: center;">Geografija, Matematika, Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura i Tehnička kultura</p>

<p>socijalističkoj Jugoslaviji; Raspad SFRJ i međunarodno priznanje BiH; Vojno-politički tok rata u BiH 1992. – 1995. godine; Opsada Sarajeva - vojno politički aspekt; Opsada Sarajeva; svakodnevni život i ugrožavanje humanitarnog prava; Etničko čišćenje, ratni zločini i zločini protiv čovječnosti počinjeni u BiH 1992.-1995. godine; Genocid u Srebrenici.</p>	<p>SFRJ i stvaranje samostalne države; - procijeniti žrtve, izbjeglice i materijalne štete u ratu 1992.-1995.; - koristiti se historijskom kartom identificira značajne lokacije tokom opsade Sarajeva te navoditi najznačajnije posljedice po stanovništvo grada; - samostalno istraživati spomenike iz perioda opsade Sarajeva.</p>	
--	--	--

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

U šestom razredu učenici oštećenog sluha i govora se prvi put susreću sa predmetom Historija. Kakav će odnos izgraditi prema predmetu najviše zavisi od nastavnika-audiorehabilitatora. Nastavnik treba da motiviše učenike, da uključi njihova interesovanja, pokaže im značaj onoga što uče, potiče ih na kritičko i kreativno razmišljanje, razvija empatiju, kreira atmosferu učenja na satu. Savremeni pristupi u poučavanju historije, fokus u radu pomjeraju sa nastave na učenje, a uloga nastavnika je da usmjerava rad i nudi resurse.

Prije početka podučavanja treba utvrditi učeničku razinu znanja, usvojenost vještina i gradiva važnog za nastavak učenja, kako bi se učenje moglo nastaviti na usvojenoj razini znanja. U radu primjenjivati individualizaciju metoda i nastavnih sadržaja. Koristiti prerađene, sažete i učenicima razumljivije tekstove. Pri planiranju i programiranju podučavanja voditi brigu o primjerenosti nastavnih sadržaja i zadataka učenicovim teškoćama. Predvidjeti duže vremensko usvajanje nekih tema i pojmova, kao i duže vrijeme rada učenika na nekim kataloškim temama, posebice snalaženje na lenti vremena, razumijevanju pojma prošlosti. Kod poteškoća u prostornoj orijentaciji produžiti vrijeme usvajanja zadataka na historijskim kartama. Ograničiti broj historijski značajnih osoba i godina na one zaista najvažnije. U udžbeniku jasno označiti mjesta koja su bitna - rečenica, tekst, pravilo, primjer, slika...

Mijenjati oblike i sadržaj rada tokom nastavnog sata. Zbog specifičnosti poteškoća kod učenika oštećenog sluha i govora koristiti različite vrste podražaja – audiovizuelne, taktilne, poticati korektan izgovor riječi i pravilne jezične strukture. Najvažnije nastavne sadržaje prezentirati na znakovnom jeziku istovremeno koristeći i oralno-glasovni govor. Sistematski provjeravati je li učenik razumio nastavni sadržaj, pojmove ili definicije koje se obrađuju na satu, poštujući učenikove oscilacije u uspješnosti i po potrebi dati mu dodatna iscrpnija objašnjenja. Povezivati nastavne sadržaje sa sadržajima ostalih predmeta. Koristiti mnogo konkretnih primjera, slika, pokusa - po mogućnosti povezanih sa učenikovom životnom sredinom. Učenici će razviti interesovanje za historiju ukoliko posjete muzej, arhiv ili neki lokalitet na kojem su sačuvani materijalni ostaci iz bliže ili dalje ljudske prošlosti, što je posebno važnu kod učenika oštećenog sluha kako bi svoja teorijska saznanja povezali sa konkretnim predmetom ili situacijom.

Učenjem historije, učenici treba da grade posebno razumijevanje, kompetencije i vještine, zato je prijeko potrebno u nastavi sa učenicima oštećenog sluha koristiti različite izvore (pisani i vizuelni), postavljati pitanja i davati aktivnosti i zadatke. Mlađim učenicima može biti teško da apstraktno razmišljaju o iskustvima ljudi ranijih historijskih razdoblja, pa je poželjno uključiti i druge vizuelne komponente (video zapisi) ili pristupe uključivanja u atmosferu nekog perioda (učenici se ponašaju ili rade kao da žive u tom periodu, kao robovi, robovlasnici, faraoni...).

Učeniku zadavati prilagođene, primjerene zadatke. Omogućiti učeniku dovoljno vremena za kvalitetnu pripremu prije ispitivanja. Nastavnik - audiorehabilitator treba biti dosljedan, uporan, strpljiv, ali i kritičan. Obraćati pažnju na druge, dobre sposobnosti i talente učenika, te razvijati samopouzdanje i pozitivan stav prema školi i učenju uopće.

U realizaciji nastavnih sadržaja uloga nastavnika-audiorehabilitatora je da pomogne učenicima da upoznaju i razumiju prošlost i svijet u kojem žive. Uz pomoć različitih izvora kod učenika treba razvijati konkretne vještine historičara. Savremenim pristupom u poučavanju, nastavnik-audiorehabilitator treba da organizuju interaktivno učenje, nastavu u kojoj će se učenici aktivno i odgovorno uključiti u procesu učenja. To će se postići tako što će u toku nastave, pored osnovnog teksta iz udžbenika, koristiti različite izvore znanja (objavljene izvore, slike, crteže slajdove, dokumentarne filmove sa historijskim sadržajima...)

Za uspješno korištenje bilo kojega od navedenih ili nekih drugih vrsta historijskih izvora rješenje opet treba potražiti u postavljanju dobrih pitanja, a to prije svega znači konstruktivnih i razumljivih pitanja. Uvijek treba ići od onih osnovnih, globalnih pitanja, ka onim složenijim koji će i dati odgovore. Nastavnikov zadatak je da uz korištenje različitih izvora oslobodi kreativnost učenika, da traži od učenika da daju sudove i obrazloženja (tumačenja) o historijskim događajima, da razvija kulturu dijaloga što znači da poštuju različita mišljenja, te da razlikuju činjenice od mišljenja.

U odabiru izvora također treba obratiti pažnju na ciljeve i definisane ishode koji se žele postići. Izvori pružaju široke mogućnosti proučavanja i sticanja novih znanja. Nastavnik treba da usmjerava aktivnosti u učionici, nudi resurse i fokus nastave pomiče sa predavanja na učenje.

Resursi za realizaciju: Udžbenici za historiju, radne sveske za učenike, priručnici za nastavnike, dokumenti na prenosivim medijima, historijski atlas, dokumentarni filmovi, prezentacije, Internet, slijepe karte, časopisi, fotografije, autentični materijali i živi materijalni izvori.

Program historije temelji se na historijskoj nauci iz koje se uzimaju sadržaji pomoću kojih se ostvaruje humanistička funkcija - usvajanje historijskih činjenica kao cilja obrazovanja, s jedne, i razvijanje historijske svijesti i historijskog mišljenja kao humanističkog cilja odgoja učenika, s druge strane. Odgojna suština historije sadržana u samoj nauci, ostvaruje se u nastavi historije, jer u historijskoj nauci ne postoje ograničenja, po obimu, tako po dubini i širini interpretacije. Programom odabrani sadržaji temelje se na proučavanju reprezentativnih procesa, pojava i događaja u okvirima datog vremena i uzrasta učenika oštećenog sluha. Sadržaji za učenje historije u osnovnoj školi odabrani su prema navedenim kriterijima:

- izučavanje onih procesa, pojava i događaja iz kojih se najjasnije očituju opće tendencije svjetskog historijskog razvitka određene historijske epohe;
- u okviru svjetsko-historijskog razvoja predviđa se detaljnije izučavanje nastavnih sadržaja iz historije Bosne i Hercegovine u svakoj razvijenijoj epohi i ponaosob i u cjelini;
- u nastavni program odabrani su oni sadržaji koji će doprinijeti formiranju historijske svijesti, razvitku historijskog mišljenja i kulture.

Kod realiziranja programskih sadržaja iz historije u osnovnoj školi potrebno je voditi računa o slijedećim zahtjevima:

Svaku tematsku oblast treba realizirati tako da se istakne značaj, uloga i mogućnost sadržaja za ostvarivanje općih ciljeva i zadataka obrazovanja učenika, a posebno ciljeva i zadataka nastave historije. Da bi se opći zadaci nastave historije uspješno, efikasno i racionalno ostvarili treba planirati posebne ciljeve i zadatke svakog tematskog područja kako bi se oni kontinuirano planski i sistematski ostvarili. Iz tako formuliranih ciljeva i zadataka pojedinih tematskih područja treba konkretizirati posebne ciljeve i zadatke svake nastavne jedinice.

Iako nastava historije po pravilu podrazumijeva prezentiranje gotovih naučnih rezultata neophodno je da nastavnici, koristeći se pedagoškom teorijskom i praksom, nastavu, organiziraju tako da i do ovih rezultata učenici dolaze samostalno. Zato se u nastavi historije treba koristiti raznovrsnim izvorima saznanja kako bi se kod učenika razvilo kritičko rasuđivanje i stvaralačko mišljenje.

Očiglednost u nastavi historije u osnovnoj školi treba biti racionalno zastupljena, da se ne bi upalo u zamku koja je privlačna u nastavnoj praksi kada se nauka svodi na didaktičke igre (gledanje filmova, slika, pravljenje albuma, slikovnica i sl.) nužno je ovakvu očiglednost dovesti u funkciju ciljeva i zadataka nastave historije u osnovnoj školi.

S obzirom na karakter historije kao nauke i nastavnog predmeta u osnovnoj školi je od velikog značaja i raznovrsni fond historijske literature, koji treba biti dostupan učenicima. Često na satovima historije treba upotrebljavati raznovrsne izvore spoznaje i literature (historiografija, memoari, monografije, enciklopedije, leksikoni, beletristička literatura).

Uspješno realiziranje programskih sadržaja zavisi od pravilne i racionalne tipološke i metodičko-didaktičke strukture sati. Programom je utvrđeno da se za svaku tematsku cjelinu obezbijedi najmanje jedan sat tematskog ponavljanja na kojem bi se uopćili i sistematizirali sadržaji određene teme. Metodička umješnost nastavnika-audiorehabilitatora ispoljava se u pravovremenom i racionalno organiziranom ponavljanju gradiva.

Nastavni predmet historija izučava društveno-humanističko područje i zajedno sa drugim područjima, međupredmetnim temama i predmetima potiče razvoj specifičnih kompetencija učenika. Veza historije se posebno ističe u korelaciji sa geografijom gdje su mnoge teme i nastavne jedinice međusobno povezane kao i demografski podaci; sa matematikom je vezana u pogledu računanja vremena, tablica i dijagrama; povezana je sa jezicima po pitanju historije književnosti i jezika, kritičkog čitanja kad su u pitanju historijski izvori. Sa tehničkim i informatičkim područjem povezana je u razvoju afirmativnog i odgovornog korištenja digitalne pismenosti, jer učenik povezuje razvoj tehnologije sa promjenama u prošlosti i postaje svjestan mogućih opasnosti u okviru tehnološkog razvoja. Historija je povezana i sa umjetnošću u pogledu historije kiparstva, slikarstva, arhitekture. Osobito je historija povezana sa predmetom građanskog odgoja i obrazovanja, jer kroz historiju učenici uče funkcionisanje demokratije i demokratskog društva, ljudskih prava uopće, što je suština učenja građanskog obrazovanja.

Kroskulikularna nastava ima za cilj razvijanje analitičkih vještina kod učenika, a također i primjenu i povezivanje znanja iz različitih predmeta u jednu novu cjelinu, koja ima za cilj i razvoj kognitivnih vještina kod učenika oštećenog sluha. Historija kao predmet potiče aktivno učenje, vještine, analize i vrednuje različite vrste izvora, perspektiva i interpretacija. Međusobnom saradnjom učenici iskazuju lične inicijative i razvijaju vlastitu kreativnost.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

BIOLOGIJA

Emina Borovina, prof.

UVOD

Biologija je općeobrazovni predmet i jedan od osnovnih predmeta koji se konceptualno nadovezuje na sadržaje Prirode u petom razredu. Izučava se od šestog do devetog razreda i ima osnovni zadatak, izučavati život u svim njegovim oblicima. Kroz sadržaje Biologije težimo približiti učeniku svijet koji ga okružuje nastojeći nadgraditi njegovo znanje, vještine i sposobnosti. Učenje posmatranjem i otkrivanjem je osnov izučavanja svih prirodnih nauka, pa tako i Biologije. Učenjem i poučavanjem Biologije potičemo učenike na istraživanje, otkrivanje, zaključivanje, kritičko mišljenje, formiranje stavova, primjenu stečenih znanja za djelovanje u zajednici i svakodnevnom životu za dobrobit sebe i društva.

Nastavni predmet Biologije temelji se na osnovnim sadržajima bioloških nauka i učenicima omogućava upoznavanje živog svijeta, a i zakonitosti koje u njemu vladaju. U VI razredu posebnu pažnju treba obratiti na ćeliju kao strukturnu i funkcionalnu jedinicu živih bića. Svoje znanje o ćeliji učenici će upotpuniti mikroskopiranjem tkiva i ćelija kroz laboratorijske vježbe. Za razumijevanje fizioloških procesa u biljkama / fotosinteza, transpiracija / neophodno je poznavanje morfologije i anatomije biljaka. Treba obratiti pažnju da učenici razlikuju pojavu oprašivanja od oplodnje, razmnožavanje od razvika i rasteinja. Upoznat će se sa biosistematikom biljnog svijeta, odnosno sa najvažnijim karakteristikama pojedinih grupa biljaka. Ova znanja poslužit će učenicima da shvate ulogu zelenih biljaka u proizvodnji kisika i organskih materija, kao izvora hrane za živa bića.

Programski sadržaj Biologije za VII razred posvećen je izučavanju životinjskog svijeta. Svrha ovog programa odnosi se na sticanje novih znanja o morfološkoj, anatomskoj, funkcionalnoj raznolikosti životinja. Znanja iz navedenih oblasti povezana su sa sistematikom životinjskog svijeta, dat je osvrt na ponašanje životinja, odnosno sticanje znanja iz oblasti etologije. Istaknut je privredni značaj i važnost pojedinih skupina ili vrsta životinja kao i nužnost njihove zaštite i očuvanja. Zatim su obuhvaćeni mnogi uzročnici zaraznih bolesti kojima su izloženi ljudi i životinje kao i način zaštite.

U VIII razredu predmet izučavanje Biologije je izučavanje odnosa živih bića i njihovih zajednica sa okolinom. Gradivo se sastoji iz nekoliko nastavnih cjelina kao što su osnovni ekološki pojmovi, ekosistemi zračne i vodene sredine koji imaju funkciju u općem kruženju tvari i protoku energije, te zaštita i unapređenje životne sredine. Pažnju treba usmjeriti na prilagođenost organizama sredini u kojoj žive. Tokom obrade gradiva treba istaći važnost proučavanja ekologije za svakodnevni život čovjeka i očuvanje prirode.

U IX razredu sadržaji nastave Biologije vezani su za genetiku, evoluciju i antropologiju. Data su znanja iz genetike vezana za nasljeđivanje u živom svijetu koja će koristiti objašnjenju procesa evolucije živog svijeta kroz vrijeme na planeti Zemlji. Izučavat će se ljudski organizam s nizom dragocjenih poruka, o tome kako je on izgrađen, kako funkcioniše, te što svakodnevno treba poduzimati za očuvanje ličnog i tuđeg zdravlja.

CILJ

Cilj nastave biologije je da učenicima osigura sticanje osnovnih znanja o živom svijetu, u skladu s dostignućima savremene nauke čiji su sadržaji neophodni za razumijevanje bioloških pojava, procesa i zakonitosti o prirodi.

ZADACI

- Usvajanje znanja o živom svijetu, te razumijevanje uloge i značaja Biologije kao nauke i odnosa biologije i ostalih prirodnih nauka;
- Upoznavanje faktora i procesa koji su omogućili postanak i razvoj života na Zemlji te razvijanje svijesti o međusobnoj povezanosti svih organizama na Zemlji;
- Razvijanje interesovanja za upoznavanje raznolikosti živoga svijeta, odgovornog ponašanja prema njemu uz poštivanje i uvažavanje različitosti;
- Formiranje stava o racionalnom i razumnom korištenju prirodnih resursa te očuvanju, unapređenju i zaštiti prirode;
- Osposobljavanje za funkcionalnu primjenu stečenih znanja.

VI RAZRED

CILJ

Cilj nastave Biologije u VI razredu je da učenicima pruži osnovna znanja o razvoju, građi i funkciji živih bića, o njihovom mjestu u prirodi, međusobnoj povezanosti i odnosima, te da upoznavanjem bioloških zakonitosti doprinosi izgradnji pravilnog pogleda na živi svijet.

ZADACI

Nastava Biologije treba omogućiti učeniku da:

- Razvije pozitivan stav prema biologiji kao prirodnoj nauci;
- Usvoji osnovna znanja iz biologije neophodna za razumijevanje pojava, procesa, raznovrsnosti živog svijeta, povezanosti žive i nežive prirode, njenom značaju i zaštiti;
- Razumije osnovna znanja o ćeliji kao osnovnoj gradivnoj i funkcionalnoj jedinici živog svijeta;
- Razvije vještine mikroskopiranja;
- Razumije tok fizioloških pojava i procesa u biljnom organizmu vezanim za građu i funkciju biljnih organa;
- Sticanje osnovnog znanja o biosistematici i osnovnim karakteristikama pojedinih grupa biljaka;
- Formira radne navike i odgovoran odnos prema radu, samostalnosti i inicijativi;
- Razvije naviku i sposobnost korištenja različitih izvora znanja;
- Koristi računar kao jednog od glavnog izvora informacija u svrhu sticanja znanja.

VI RAZRED

(1 sat sedmično - 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>UVOD</p> <p>Biologija - nauka o živim bićima, podjela biologije i povezanost žive i nežive prirode; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - navesti predmet proučavanja biologije, podjelu i povezanost žive i nežive prirode; - imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Priroda</p>
<p>CITOLOGIJA</p> <p>Biljna ćelija - građa i dioba; Tkivo - građa i funkcija, organi i organizam; Laboratorijska vježba br. 1. Upoznavanje učenika sa mikroskopom, posmatranje ćelija pokožice luka pod mikroskopom; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti dijelove ćelije, funkciju i diobu ćelije; - razlikovati nivoe tjelesne građe organizma; - koristiti jednostavni laboratorijski pribor, lupu i mikroskop i izvesti mikroskopiranje, - imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Priroda i Hemija</p>
<p>GRAĐA I FUNKCIJA BILJAKA</p> <p>Sjemenka – građa, uloga i klijanje; Korijen – građa, uloga, rast korijena; Izdanak - vrste, građa i uloga; Stablo - građa i uloga; List - građa i uloga - fotosinteza, transpiracija i disanje; Laboratorijska vježba: br.2. Mikroskopiranje unutrašnje građe lista; Laboratorijska vježba: br.3. Postavljanje ogleđa za fotosintezu, transpiraciju i disanje;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - nabrojati biljne organe, navesti građu i ulogu sjemenke i uslove klijanja; - opisati građu, ulogu i rast korijena; - opisati građu i vrste izdanka; - opisati građu i ulogu stabla; - opisati građu i ulogu lista; - posmatrati pripremljen preparat i analizirati; - razlikovati proces fotosinteze, disanja, transpiracije; - navesti dijelove i ulogu 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>

<p>Cvijet – građa i uloga, oprašivanje i oplodnja; Raznovrsnost plodova, uloga plodova i sjemena; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>cvijeta, razlikovati oprašivanje od oplodnje; -navesti vrste plodova i ulogu plodova i sjemena; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	
<p>BIOSISTEMATIKA BILJAKA</p> <p>Pojam biosistematika i biološka raznolikost; Virusi - građa, viroze i značaj virusa; Bakterije - građa, razmnožavanje, podjela i značaj; Gljive - građa, podjela, uloga i značaj gljiva u prirodi i za čovjeka; Steljnjače - alge - građa, način života, značaj i zaštita; Steljnjače - lišajevi- građa, uloga i značaj; Stablašice - mahovine - građa, razmnožavanje, način života, značaj i zaštita; Stablašice - papratnjače - građa, raznovrsnost, razmnožavanje, značaj i zaštita; Sjemenjače - osnovne karakteristike i podjela; Golosjemenjače - osobine, način života, raznovrsnost, značaj i zaštita; Skrivenosjemenjače - građa, podjela (jednosupnice i dvosupnice);</p> <p>Laboratorijska vježba br.3. Prepoznavanje biljaka na svježem i herbariziranom materijalu; Ljekovite biljke BiH; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>-definisati biosistematiku i navesti raznolikost živog svijeta; -opisati građu i razmnožavanje virusa i bolesti i zaštitu; -opisati građu bakterija, razlikovati bakterije koje uzrokuju bolesti od bakterija važnih za život; -opisati građu i značaj gljiva, razlikovati otrovne i jestive gljive; -opisati alge kao steljnjače, građu i ulogu; -opisati lišaj kao simbiozu i značaj; -navesti mahovine kao stablašice, građu, razmnožavanje i značaj; -opisati građu, razmnožavanje i značaj paprati; -navesti podjelu sjemenjača, osobine, značaj i zaštita; -navesti četinare, osobine, značaj i zaštitu; -opisati građu, vrste skrivenosjemenjača; -imenovati i opisati biljke; -navesti ljekovite biljke, zaštitu i značaj za prirodu i čovjeka; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Hemija i Geografija</p>

VII RAZRED

CILJ

Cilj nastave Biologije u VII razredu je sticanje osnovnih znanja o životinjskom svijetu, o morfološkoj, anatomske i funkcionalnoj raznolikosti životinja, te o njihovom ponašanju, značaju, važnosti i njihovoj zaštiti.

ZADACI

Nastava biologije treba omogućiti učeniku da:

- Razlikuje građu i način života biljnih i životinjskih organizama;
- Razumije klasifikaciju životinjskih organizama prema stepenu složenosti građe tijela i drugih karakteristika;
- Poveže znanja o živom svijetu, kao dijelom prirode, sa njihovim međusobnim odnosima i odnosima sa sredinom;
- Shvati tok fizioloških pojava i procesa u životinjskom organizmu;
- Opiše ponašanje životinja u sklopu obrade pojedinih biosistematskih kategorija;
- Izvodi oglede i koristi odgovarajuće aparate i pribor;
- Poveže biologiju sa ostalim prirodnim i društvenim naukama;
- Razvije interesovanje za proučavanje prirode putem posmatranja, eksperimenata i drugih načina rada;
- Razlikuje i povezuje dokaze i faktore evolucije;
- Usvaja znanja koja doprinose održavanju i unapređenju zdravlja čovjeka i životinja;
- Koristi računar kao jednog od glavnog izvora informacija u svrhu sticanja znanja.

VII RAZRED

(2 sata sedmično - 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>UVOD</p> <p>Raznovrsnost i klasifikacija živog svijeta; Osnovne razlike između biljaka, životinja i gljiva; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> -navesti da je biologija prirodna nauka o životu i podjelu biologije; -opisati pojmove autotrofni i heterotrofni organizmi, saprofiti, paraziti; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Geografija</p>
<p>BIOSISTEMATIKA ŽIVOTINJA</p> <p>Životinjska ćelija, građa, funkcija i ćelijske diobe; Životinjska tkiva (epitelno, potporno, mišićno i nervno); Praživotinje, jednoćelijska organizacija; Praživotinje – podjela, način života, građa, način kretanja i značaj; Praživotinje - parazitski predstavnici, način prenošenja, mjere prevencije i bolesti; Laboratorijska vježba: Uporedni pregled građe praživotinja - tabelarni i ilustrativni prikaz; Mikroskopiranje praživotinja iz pripremljenog infuzuma; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -opisati građu, organele i diobu životinjske ćelije; -razlikovati pojmove: tkivo, organ, sistem organa, organizam; -opisati papučicu, jednoćelijsku građu; -nabrojati grupe praživotinja, način života i načine kretanja; -razlikovati parazite - praživotinje i navesti bolesti, načinu prenošenja i mjere zaštite; -izvesti jednostavna posmatranja koristeći mikroskop; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Geografija</p>

<p>CARSTVO ŽIVOTINJA</p> <p>Raznovrsnost životinja - glavne grupe; Sunderi: životni prostor, građa, grupe i značaj; Dupljari: životni prostor, građa, razmnožavanje, grupe i značaj; Pljosnate gliste / crvi: građa, slobodni i parazitski oblici, zaštita od parazitskih glista; Oble gliste: životni prostor, način života, građa, paraziti; Člankovite gliste: životni prostor, način života, građa (kišna glista), značaj; Laboratorijska vježba: Usporedni pregled građe glista/crva (ilustrativni i tabelarni); Mekušci: životni prostor, način života i građa; Laboratorijska vježba: Raznovrsnost puževa i školjki; Zglavkari: glavne odlike i raznovrsnost. Riječni rak: životni prostor, građa; Laboratorijska vježba: Unutrašnja i spoljašnja građa riječnog raka; Pauci i stonoge: građa, grupe, značaj. Insekti: građa, podjela, razmnožavanje i razviće i uloga insekata u prirodi; Bodljokošci: životni prostor, način života, građa, raznovrsnost i značaj; Laboratorijska vježba: usporedni pregled građe sundera, dupljara, crva, mekušaca, zglavkara i bodljokožaca. Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -navesti glavne grupe višecelijskih životinja; -opisati stanište, građu i razmnožavanje sundera; -opisati stanište, građu, grupe i značaj dupljara; -opisati građu, vrste pljosnatih glista, parazite i zaštitu; -navesti vrste, način života oblikih glista, parazite, prenošenje bolesti i zaštitu; -opisati stanište, građu i značaj člankovitih glista; -upoređivati i analizirati građe različitih glista; -navesti grupe mekušaca: puževi, školjkaši i glavonošci i osobine; -izvoditi posmatranje puževa i školjki na osnovu izgleda ljušturica; -navesti grupe i zajedničke osobine zglavkara i navesti životni prostor i građu riječnog raka; -analizira vanjsku i unutrašnju građu riječnog raka; -opisati građu, grupe i značaj pauka i stonoga; -navesti podjelu, građu, razmnožavanje, značaj i štetnost insekata u prirodi, zaštitu i prenosiocce bolesti (krpelj); -navesti podjelu, osobine, građu, vrste i predstavnike bodljara; -izvesti posmatranje građe životinja i imenovati; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Geografija</p>
--	---	---

<p>HORDATI</p> <p>Glavne odlike hordata, podjela, građa kopljače; Podjela kičmenjaka, osnovni unutrašnje i spoljašnje građe;</p> <p>Ribe - Životni prostor, građa, razmnožavanje, grupe i značaj;</p> <p>Laboratorijska vježba: upoznavanje spoljašnje i unutrašnje građe riba;</p> <p>Vodozemci: prelaz na kopno, životni prostor, način života, građa i razmnožavanje;</p> <p>Laboratorijska vježba: Upoznavanje spoljašnje i unutrašnje građe žabe;</p> <p>Gmizavci: životni prostor, građa, razmnožavanje, podjela i značaj gmizavaca;</p> <p>Laboratorijska vježba: Izrada portfolija raznovrsnosti gmizavaca;</p> <p>Ptice: životni prostor, građa, razmnožavanje, Raznovrsnost ptica, ugrožene vrste, značaj i zaštite ptica;</p> <p>Sisari: građa, razmnožavanje, grupe sisara, zaštita sisara.</p> <p>Laboratorijska vježba: Usporedni pregled građe glavnih grupa kičmenjaka (tabelarni i ilustrativni prikaz).</p> <p>Pregled filogenetskog razvoja životinjskog svijeta</p> <p>Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -opisati zajedničke osobine, podjelu hordata i građu kopljače; -navesti podjelu kičmenjaka i osnovne karakteristike; -opisati stanište, građu, razmnožavanje, grupe i značaj riba; -izvesti posmatranje spoljašnje i unutrašnje građe riba; -nabrojati grupe vodozemaca, građu, razmnožavanje, uporediti prilagodbe na život u vodi i na kopnu; -izvesti posmatranje spoljašnje i unutrašnje građe žabe (ilustracije); -navesti osobine, građu, predstavnike grupa, značaj i zaštita gmizavaca; -izraditi plakat, uporediti, imenovati različite vrste gmizavaca; -opisati osnove građe, način kretanja, podjela, značaj, zaštita i etologija ptica; -opisati građu, razmnožavanje, podjelu sisara, predstavnike, način zaštite, brigu o potomstvu; (imenovati sisare, navoditi pojmove: dlaka, linjanje, materica, mliječne žlijezde, rogovi..); -uporediti, imenovati različite vrste i skupine kičmenjaka; -razlikovati grupe životinja na osnovu filogenetskog razvoja; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Geografija</p>
--	---	--

<p>UVOD U EVOLUCIJU ŽIVOG SVIJETA</p> <p>Teorije o postanku živog svijeta na planeti Zemlji; Dokazi evolucije živog svijeta; Faktori evolucije: prirodno odabiranje, promjenjivost i izolacija; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -opisati značaj evolucije u razvoju živog svijeta, navesti Darwinovu teoriju; -nabrojati dokaze evolucije, navesti značaj fosila; -nabrojati faktore evolucije; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Informatika i Geografija</p>
--	--	--

VIII RAZRED

CILJ

Cilj predmeta Biologije u VIII razredu je sticanje osnovnih znanja iz područja ekologije, koja će služiti kao temelj za shvatanje cjelokupnosti prirode, kao i za razvijanje pravilnog pogleda na svijet i moralnog odnosa prema prirodi.

ZADACI

Nastava biologije treba omogućiti učeniku da:

- Definiše ekologiju kao nauku o odnosima živih bića, živih bića i njihovih zajednica i životne sredine;
- Razumije povezanost žive i nežive prirode kao i međusobne povezanosti živih bića u okviru životnih zajednica;
- Razlikuje pojmove: biotop, životnu zajednicu i ekosistem, ekološki faktori;
- Razlikuje biljke i životinje po ekosistemima i odnose među njima, kruženje materija i proticanje energije u ekosistemima;
- Razvije interes za živi svijet i sposobnost posmatranja pojava vezanih za živu prirodu;
- Imenuje i razlikuje endemične, rijetke i ugrožene vrste bosne i hercegovine;
- Upoznaje najvažnije izvore, vrste i posljedice zagađivanja vazduha, zemljišta, vode te mjerama njihove zaštite;
- Razvije ekološku kulturu - svijest, ljubavi i odgovornost za zaštitu životne sredine;
- Savlada odabrane metode i tehnike timskog rada.

VIII RAZRED

(2 sata sedmično - 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>EKOLOGIJA</p> <p>Uvod u ekologiju; Ekološki faktori; Nivoi ekološke integracije živog svijeta u prirodi; Životne sredine, životne oblasti i biosfera; Odnosi ishrane u ekosistemu (lanaci ishrane, trofička piramida i biološka ravnoteža); Laboratorijska vježba: izrada lanca ishrane i trofičke piramide; Kruženje materije i protok energije u ekosistemu; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> -definisati ekologiju i navesti podjelu ekologije; -nabrojati ekološke faktore i opisati uticaj na živi svijet; -definisati pojmove: jedinka, populacija, biotop, biocenoza, ekosistem; -opisati životne sredine; -razlikovati odgovarajuće mjesto organizma u lancima ishrane; -izraditi lanac ishrane (nacrtati); -objasniti kruženje materije i protok energije ekosistema; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Hemija</p>
<p>EKOLOGIJA KOPNENIH EKOSISTEMA</p> <p>Ekosistem šume i ekosistem listopadne šume BiH; Proizvođači sprata drveća listopadne šume BiH; Živi svijet sprata grmova listopadne šume BiH; Živi svijet sprata zeljastih biljaka i prizemnog sprata listopadne šume BiH; Laboratorijska vježba: Ekosistem listopadne šume (od prikupljenog prirodnog materijala i recikliranog, fotografija i tekstova napraviti npr. plakat); Ekosistem četinarske šume - odlike, proizvođači, potrošači i razlagači četinarske šume u BiH;</p>	<ul style="list-style-type: none"> -navesti kopnene ekosisteme; -opisati vrste šume i uslove života; -navesti neke karakteristike listopadne šume i spratovnost šume; -imenovati biljke i životinje po spratovnosti u listopadnoj šumi BiH; -izvoditi razvrstavanje, imenovanje biljaka i životinja listopadne šume; -navesti karakteristike četinarske šume, biljke, životinje i razlagače; -izvesti razvrstavanje, 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika i Geografija</p>

<p>Laboratorijska vježba: Ekosistem četinarske šume u BiH; Značaj šume za prirodu i čovjeka. Uticaj čovjeka na šume; Travnati ekosistemi i ekosistem livade - osobine i proizvođači; Potrošači i razlagači ekosistema livade BiH; Laboratorijska vježba: Ekosistem livade BiH; Ekosistem krša - odlike, prilagodbe organizama, biljni i životinjski svijet; Zagađenje vazduha i mjere zaštite; Zagađenje tla i mjere zaštite; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>imenovanje biljaka i životinja četinarske šume; -navesti značaj šume, pozitivan i negativan uticaj čovjeka na šume; -navesti razlike između livade i pašnjaka; -razlikovati proizvođače, potrošače i razlagače livade i lanci ishrane; -izvesti pripremanje prikupljenih biljaka za herbar; -opisati nastanak krša i biljni i životinjski svijet krša, razlikuje otrovne i neotrovne organizme; -navesti uzroke i posljedice zagađenja vazduha i tla; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	
<p>EKOLOGIJA VODENIH EKOSISTEMA</p> <p>Vodena životna sredina; Ekosistem tekućice – odlike prilagodbe i živi svijet; Živi svijet u tekućici; Živi svijet uz obalu tekućice; Laboratorijska vježba: ekosistem tekućice; Ekosistem bare i proizvođači bare; Potrošači i razlagači ekosistema bare; Laboratorijska vježba: Ekosistem bare; Zagađenje kopnenih voda i mjere zaštite; Ekosistem mora i okeana – osobine (ekološki uslovi) i životne zone, prilagodbe organizama; Živi svijet mora i okeana (proizvođači, potrošači i razlagači); Zagađenje i značaj mora i okeana i mjere zaštite;</p>	<p>-navesti podjelu i značaj vodenih ekosistema; -navesti vrste tekućica, osobine i organizme u tekućici u BiH; -imenovati organizme uz obalu tekućice; -izvesti imenovanje organizama tekućice na osnovu ilustrovanog materijala; -nabrojati stajaće vode; -imenovati proizvođače, potrošače i razlagače ekosistema bare; -navesti zagađivače kopnenih voda i mjere zaštite; -navesti ekološke faktore i životne zone mora (obala, plitka voda i pučina) i prilagodbe organizmama; -imenovati proizvođače, potrošače i razlagače mora i okeana; -opisati zagađivače, značaj i zaštitu ekosistema mora i</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Geografija</p>

<p>Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>okeana; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	
<p>ZAŠTITA ŽIVOTNE SREDINE</p> <p>Biodiverzitet BiH (endemične, rijetke i ugrožene vrste); Načini zaštite prirode i kategorije zaštićenih područja u BiH; Međunarodne konvencije o zaštiti prirode, konvencije koje je potpisnica BiH; Laboratorijska vježba: Imenovanje i prepoznavanje zaštićenih biljnih i životinjskih vrsta; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>-razlikovati rijetke, endemične i ugrožene vrste flore i faune BiH; -navesti načine zaštite prirode, značaj biodiverziteta i pojma Crvene knjige; -navesti značaj Međunarodne konvencije o zaštiti prirode; -imenovati zaštićene biljne i životinjske vrste; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Hemija</p>
<p>ODRŽIVI RAZVOJ</p> <p>Održivi razvoj i njegova primjena u svakodnevnom životu; Obnovljivi izvori energije i energetska efikasnost; Otpad, divlje deponije i sanitarne deponije, vrijeme razlaganja u prirodi pojedinih vrsta otpada i reciklaža; Laboratorijska vježba: otpad i reciklaža (izrada predmeta od recikliranog materijala); Ekologija i zdravlje, organska i ekološka hrana; Laboratorijska vježba - Herbar; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>-objasniti pojam održivog razvoja, -razlikuje pojam obnovljivi i neobnovljivi resursi, vrste obnovljivih izvora energije; -opisati vrste otpada i njegovim upravljanjem, primjeri reciklaže; -izraditi predmete od recikliranog materijala; -navesti važnost proizvodnje organske i ekološke hrane za zdravlje; -izraditi herbar i prepoznati herbarizirane biljke različitih ekosistema; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Hemija i Geografija</p>

IX RAZRED

CILJ

Cilj nastave Biologije u IX razredu osnovne škole je pružiti učenicima osnovna znanja iz oblasti genetike, građe i funkcioniranja čovjekovog organizma, te upoznavanje osnovnih higijenskih mjera za očuvanje zdravlja.

ZADACI

Nastava biologije treba omogućiti učeniku da:

- Razumije građu ćelije i funkciju ćelijskih organela, diobu ćelije;
- Razlikuje nivoe tjelesne organizacije;
- Definiše pojam genetike, njenu podjelu i značaj biološkog nasljeđivanja;
- Razumije znanje o nasljeđivanju, nasljednom materijalu, načinu prenošenja gena i osobina sa roditelja na potomstvo;
- Razlikuje i poveže građu organa i organskih sistema sa funkcijama koje obavljaju u ljudskom organizmu;
- Usvoji znanja o najčešćim oboljenjima pojedinih organa i organskih sistema, prevencija i mjere zaštite;
- Razumije fiziološke procese;
- Imenuje i objašnjava zarazne bolesti, načine prenošenja i prevenciju;
- Razvije navike, sposobnosti i vještine korištenja različitih izvora znanja i njegova primjena kroz praktičan rad;
- Savlada odabrane metode, a posebno metode laboratorijskog rada.

IX RAZRED

(2 sata sedmično - 68 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>CITOLOGIJA I HISTOLOGIJA</p> <p>Ćelija - veličine, vrste, građa, ishrana i razmnožavanje; Dioba ćelije - amitoza, mitoza i mejoza; Od ćelije do organizma - tkiva, organi, organski sistemi, organizam kao cjelina; Laboratorijska vježba: mikroskopiranje preparata ćelija i tkiva; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> -Navesti dijelove ćelije i funkcije njenih organela, -opisati diobu životinjske ćelije; -razlikovati nivoe tjelesne građe organizma; -izvesti mikroskopiranje preparata ćelije i tkiva; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>
<p>GENETIKA</p> <p>Genetika: pojam i njen značaj; Hromozomi: izgled, građa, oblik i broj hromozoma; Nukleinske kiseline: DNK i RNK (građa, nukleotidi, udvajanje molekula DNK); Laboratorijska vježba: izrada modela molekule DNK; Sinteza bjelančevina, genetička informacija (transkripcija i translacija); Geni i osobine, njihovo prenošenje sa roditelja na potomke; Dominantnost i recesivnost, homozigot i heterozigot; Genotip i fenotip; Mutacije i modifikacije; Nasljedne bolesti čovjeka; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -definisati pojam i podjelu genetike; -navesti građu i broj hromosoma kod čovjeka; -objasniti građu DNK i RNK; -izraditi model DNK; -opisati pojmove sinteza proteina, genetička informacija; -opisati gene kao nosioce nasljednih osobina; -navesti načine nasljeđivanja osobina: dominantnost i recesivnost; -razlikovati pojmove genotip i fenotip; -navesti bolesti koje se prenose na potomstvo i njihovo nasljeđivanje; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>

<p>SASTAV ČOVJEČIJEG TIJELA</p> <p>Pojam i značaj antropologije. Anatomija, fiziologija i higijena čovjeka;</p>	<p>-definisati pojam antropologija; -povezati ćeliju, tkivo organ, organe i organske sisteme u cjelinu, organizam.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>
<p>REPRODUKTIVNI SISTEM</p> <p>Ženski i muški spolni organi - građa i funkcija; Sekundarne spolne odlike; Spolne bolesti, Ontogenetski razvoj čovjeka - embrionalni razvoj, trudnoća i porođaj, postnatalni razvoj.</p>	<p>-razlikovati muške i ženske spolne organe, uticaj hormona na osobine dječaka i djevojčica, spolno prenosive bolesti, način prenošenja i zaštita; -navesti razdoblja u životu čovjeka, značaj planiranja porodice i odgovornog roditeljstva;</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>
<p>KOŠTANO - MIŠIĆNI SISTEM</p> <p>Građa i funkcija kostiju - sastav i razvoj kostura, veze među kostima; Kostur čovjeka, nepravilnosti u razvoju kostura, povrede kostiju; Mišići (oblik, građa, uloga), njega i bolesti mišića</p>	<p>-opisati građu i funkciju kostiju, sastav, veze među kostima; -navesti podjelu kostura, veze među kostima i nepravilnosti i povrede kostiju; -opisati vrste, građu, ulogu, njegu i bolesti mišića.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Hemija</p>
<p>PROBAVNI SISTEM</p> <p>Građa, uloga probavnih organa; Njega i bolesti probavnih organa; Laboratorijska vježba: Prepoznavanje i imenovanje organa; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>-navesti organe probavnog sistema i funkciju; -navesti posljedice nepravilne ishrane, važnost redovnog pranja zuba, -imenovati organe: spolne, koštano-mišićne, probavne; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Tjelesni i zdravstveni odgoj i Hemija</p>
<p>SISTEM ORGANA ZA DISANJE I GLAS</p> <p>Organi za disanje, građa i funkcija; Njega i bolesti organa za disanje i glas.</p>	<p>-opisati organe za disanje i funkciju organa i kretanje zraka; -navesti neke bolesti organa za disanje i načine zaštite.</p>	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>

<p>SISTEM ORGANA ZA KRVOTOK Krv i limfa (sastav i uloga); Laboratorijska vježba: Posmatranje razmaza krvi pod mikroskopom; Srce i krvni sudovi. Krvotok i limfotok; Imunitet, krvne grupe; Njega i bolesti krvi, srca i krvnih sudova; Laboratorijska vježba: Mjerenje pulsa i krvnog pritiska, prikaz reanimacije na lutki i prva pomoć.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -opisati sastav i ulogu krvi i limfe; -izvesti posmatranje krvi pod mikroskopom; -navesti krvne i limfne sudove i put krvi; -navesti vrste imuniteta, značaj, krvne grupe; -navesti neke bolesti cirkulatornog sistema; -izvoditi mjerenje krvnog pritiska, pružanja prve pomoći pri zaustavljanju krvarenja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>
<p>KOŽNI SISTEM ORGANA Građa i funkcija kože; Njega bolesti i povrede kože.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -opisati građu i ulogu kože i bolesti kože; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>
<p>SISTEM ORGANA ZA IZLUČIVANJE Građa i funkcija - nastanak urina; Njega i bolesti organa za izlučivanje. Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku</p>	<ul style="list-style-type: none"> -opisati organe za izlučivanje i funkciju, značaj i zaštita od bolesti; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>
<p>NERVNI SISTEM Nervna ćelija, nervno tkivo, živci; CNS – mozak, građa i funkcija; CNS - kičmena moždina, građa i funkcija; Vegetativni nervni sistem; Njega i bolesti nervnog sistema.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -opisati osnovnu funkciju nervnog sistema, građu nervne ćelije, nervnog tkiva i nerava; -navesti dijelove mozga i kičmene moždine, funkciju i mjere zaštite; -povezati ulogu perifernog nervnog sistema sa centralnim nervnim sistemom; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>

<p>SISTEM ČULNIH ORGANA Čulne ćelije, čulni organi, čula u koži; Čula osjetljiva na hemijske draži, čulo mirisa i ukusa; Oko – građa oka; Nastajanje slike u oku; Laboratorijska vježba: Disekcija oka govečeta; Mane i bolesti oka, njega i zaštita; Čulni organi u uhu: građa i funkcija uha, čulo sluha, ravnoteže i orijentacije; Njega i bolesti uha.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -razlikovati vrste čula, vrste i funkciju čula u koži; -navesti čula osjetljiva na hemijske draži i funkciju; -objasniti građu oka i nastajanje slike u oku; -izvesti posmatranje disekcije oka (video zapis); -navesti mane i bolesti oka i zaštitu; -objasniti građu uha, funkciju uha, njega i bolesti uha; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>
<p>ŽLIJEZDE SA UNUTRAŠNJIM LUČENJEM / ENDOKRINI SISTEM Hormoni regulatori života. poremećaji i posljedice: hipofiza, štitna, paraštitna i grudna žlijezda, gušterača, nadbubrežne i spolne žlijezde; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> -povezati hormone sa žlijezdama koje ih luče i povezati bolesti i posljedice u poremećaju lučenja pojedinih hormona endokrinih žlijezda; -imenovati savladane pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Hemija</p>

DIDAKTIČKO METODIČKE NAPOMENE

Predmet Biologije je živi svijet koji kod učenika od najranijeg stepena obrazovanja izaziva veliki interes. Da bi se razvijao i obogaćivao interes učenika za prirodu, nastavnik u svom radu treba uložiti potreban napor u obrazovno-odgojnom radu i uticaju na učenike. Obrazovno-odgojna postignuća nastavnika iz različitih bioloških disciplina s obzirom na problem istraživanja (citologije, morfologije, sistematike, fiziologije, etologije, genetike, evolucije, ekologije), jednako i s obzirom na predmet istraživanja (botanike, zoologije, antropologije, mikologije, mikrobiologije) omogućit će učenicima da se u osnovnoj školi razvije pozitivan stav prema biološkim naukama.

Da bi se ostvarili navedeni ciljevi nastave biologije tokom osnovnog obrazovanja kod učenika treba razvijati sposobnosti:

- posmatranja (u prvom redu prirodnih objekata – živih organizama ili njihovih preparata);
- sakupljanja, klasificiranja i tumačenje podataka;
- uočavanja promjena u vremenu i prostoru;
- predstavljanja građe i funkcija živih organizama putem crteža, shema, grafikona i modela;
- praktičnog uticaja na prirodu u cilju zaštite i unapređenja prirode, također praktične primjene znanja u pogledu zaštite ličnog zdravlja putem higijenskih navika i pravilne ishrane.

Izbor metoda, oblika rada, nastavnih sredstva, izvođenja oglada će biti uvjetovano nastavnim sadržajem, psiho-fizičkim razvojnim sposobnostima učenika i materijalnim mogućnostima škole od čega zavisi uspjeh realiziranja nastave biologije.

Izvođenje oglada treba biti obavezno uključeno u realizaciji odgovarajućih sadržaja. Rad na terenu (u šumi, parku, livadi/travnjaku, uz obalu rijeke, bare ovisno od lokacije i mogućnosti škole) treba izvesti da bi se savladalo gradivo iz sistematike, etologije i ekologije. Korištenje mikroskopa i savladavanje tehnike mikroskopiranja treba realizirati tokom obrade gradiva vezanog za citologiju, sistematiku i to u granicama uzrasta učenika.

Učenicima treba redovno davati domaće zadatke. Zadaci mogu biti izrada postera, izrada nastavnih sredstava, sakupljanje svježeg biljnog i životinjskog materijala, posmatranje ponašanja životinja, izvođenje oglada, sakupljanje i bilježenje podataka u toku oglada, gajenje biljaka i životinja i informacija stečenih preko interneta.

Realizacija nastavnog gradiva iz biologije sa učenicima oštećenog sluha i govora zahtjeva znatno više napora, pažnje i zapamćivanja nego kod učenika koji čuje. Zbog teškoća u glasovnom izražavanju, nerazvijenosti govora i jednostavnih iskustava treba planirati dovoljno vremena za ponavljanje gradiva, više praktičnih vježbi i oglada neposrednog posmatranja kako bi se omogućilo sticanje elementarnih znanja iz biologije.

I pored svih nastavnih principa, oblika i metoda koje se primjenjuju u odgojno - obrazovnom procesu, u radu sa učenicima oštećenog sluha i govora se moraju koristiti i druge razne metode i nastavna sredstva koje se primjenjuju za razvoj čula, pažnje, mišljenja, a sve u cilju razvoja govora i pravilnog jezičkog izražavanja u komuniciranju sa čujućom sredinom.

Treba istaći činjenicu da je ovoj djeci govor nerazvijen i da im je značajno usporen proces razvijanja govora u cjelini. Usljed oštećenja sluha, nerazvijenosti govora i potrebe čestog ispravljanja i daljeg razvijanja govora, komunikacija sa djecom, koja je u neposrednoj vezi sa nastavnim procesom, zahtjeva i traži daleko više vremena nego je to potrebno u redovnoj osnovnoj školi.

Pri obradi nastavnih sadržaja, kao i pri izvođenju laboratorijskih vježbi, ponavljanju gradiva treba koristiti znakovni jezik, također posebnu pažnju treba obratiti na usvajanje novih riječi i pojmova znakovnog jezika.

Ukoliko škola ima širi zeleni pojas u svom okruženju nastavnik može zajedno s učenicima organizirati i održavati školski vrt. Rad u vrtu će podučiti dobre odgojne i obrazovne vrijednosti, ponekad i skromne ekonomske učinke. U nedostatku uslova za osnivanje vrta zamjena može biti cvijetnjak ili dio dvorišnog prostora uz školsku zgradu.

Nastavnik upućuje učenike kako da sređuju, klasifikuju i izlažu materijal, pomaže u izradi slikovnog prikazivanja promjena u ekosistemima, prihvata inicijativu učenika, vodi aktivnosti, koordinira i prati slijedeći didaktička načela (od poznatog ka nepoznatom, od bližeg ka daljem, od konkretnog ka apstraktnom, od posebnog ka općem). Nastavnik pruža pomoć u prikupljanju materijala, daje instrukcije u vezi sa korištenjem prikupljenog materijala, demonstrira lično prikupljeni materijal, podstiče učenike na preuzimanje inicijative organizuje rad.

Ocjenjuje se rad učenika tokom čitave godine. Provjeravanje znanja vrši se usmeno i pismeno, (putem nizova zadataka objektivnog tipa, nastavnih listića, esej tipa, i dr.). Ocjenjuju se i vježbe, izrada prezentacije, način prezentovanja i sl.

U VI razredu planirati 1 čas pismene provjere i 2 časa sistematizacije gradiva.

U VII, VIII i IX razredu planirati po 2 časa pismene provjere znanja i po 2 časa sistematizacije gradiva.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

FIZIKA

Dr. sci. Edin Mujkanović

UVOD

Nastavni program iz predmeta Fizika temelji se na savremenim naučnim spoznajama o prirodi. Program uključuje temeljne sadržaje koje učenici trebaju usvojiti da bi razumjeli pojave u prirodi i primijenili ih u svakodnevnom životu. Obzirom da naučna i tehnološka dostignuća predstavljaju neodvojiv dio kulturnog naslijeđa čovječanstva, nastava fizike značajno doprinosi općem obrazovanju, važna je za nastavak školovanja i profesionalno usmjeravanje.

Učenici se kroz znanje iz predmeta Fizika upoznaju sa bitnim elementima procesa fizikalnog saznanja i spoznajama do kojih je fizika došla tokom svog razvoja. U kontekstu toga, nastava fizike doprinosi razvoju mišljenja svojstvenog nauci i usvajanju jezika i metoda fizike, kao i koncepata, zakona i teorija koje uokviruju savremena saznanja o materijalnom svijetu i korištenju tog znanja u različitim situacijama.

Nastava iz predmeta Fizika olakšava učeniku oštećenog sluha savladavanje gradiva hemije, biologije, geografije, matematike, tehničke kulture, informatike, a i u izvjesnoj mjeri i drugih nastavnih predmeta u osnovnoj školi. Fizika u korelaciji sa tim predmetima omogućava učenicima stvaranje cjelovite slike prirode i jasnije razumijevanje prirodnih pojava.

Program se zasniva na iskustvenom učenju (problemska i istraživačka nastava), čime se učenici oštećenog sluha nastoje zainteresovati i potaknuti na dublje proučavanje fizike.

CILJ

Cilj predmeta je da učenicima omogući razumijevanje prirodnih pojava, osnovno poznavanje metoda i tehnika naučnog istraživanja prirode, primjenu usvojenih spoznaja iz fizike u svakodnevnom životu, tehnici i proizvodnji, te razvijanje sposobnosti naučnog mišljenja i samostalnog rješavanja problema.

ZADACI

- Upoznati učenike sa najvažnijim prirodnim pojavama, stanjima i procesima i osposobiti ih za razumijevanje fizičkih zakona i zakonitosti;
- Motivisati učenike da postavljaju pitanja i tragaju za odgovorima;
- Poučiti ih da osmisle, izvode i analiziraju jednostavne oglede, postavljaju pretpostavke i stvaraju jednostavne slike o pojavama;
- Osposobiti ih za primjenu spoznaja i metoda fizike u savremenom životu, tehnici i proizvodnji;
- Poticati na logičko i samostalno zaključivanje, te u njima, pri proučavanju prirodnih pojava, razviti kritičko mišljenje i rasuđivanje;
- Uvoditi u ispravan način razmišljanja i odgajati za ispravan odnos prema prirodi i čovjekovoj okolini;
- Osposobiti za samostalno rješavanje problema, ali i za konstruktivnu saradnju u timskom radu.

VII RAZRED

CILJ

Cilj predmeta Fizike u VII razredu je upoznati učenike oštećenog sluha sa osnovnim pojmovima i veličinama koje se uče iz predmeta Fizika i razviti kod učenika sposobnost posmatranja, mjerenja i izvođenja zaključaka.

ZADACI

- Upoznavanje učenika sa predmetom Fizike;
- Upoznavanje sa osnovnim pojmovima u fizici;
- Uvođenje učenika u postupke i metode koje se koriste u fizici;
- Spoznavanje o povezanosti teorije i eksperimenta;
- Razvijanje navike istraživanja;
- Upoznavanje učenika sa fizikalnim veličinama, mjerenjem;
- Razvoj navike rada u grupama/ timovima;
- Razvijanje svijesti o ograničenosti ljudskih čula i redu veličina objekata u prirodi;
- Podsticanje interesa i radoznalost, mašte i volje za spoznavanje prirode.

VII RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>FIZIKA I PRIRODA</p> <p>Pristup saznavanju prirode, metod fizike-teorija, eksperiment; Priroda, materija, kretanje, tvar, tijelo, čestica, Fizikalni sistem, svojstva tijela, stanje; fizikalne pojave.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznati fiziku kao fundamentalnu prirodnu nauku; - prepoznati ulogu i značaj fizike; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p>Matematika i Biologija</p>
<p>MJERENJE</p> <p>Mjerenje dužine, Mjerenje površine i zapremine, Mjerenje mase, Mjerenje gustoće, Mjerenje vremena, Mjerenje temperature</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati i uporediti tijela i pojave; - prepoznati simbole i SI mjerne jedinice nekih fizikalnih veličina; - razlikovati značenja za kilo, deci, centi i mili; - odrediti srednju vrijednost niza ponovljenih mjerenja, - razlikovati pojmove dužina i duljina; - mjeriti dužine koristeći se odgovarajućim jedinicama i instrumentima; - odrediti površinu i zapreminu; - izražavati dobijene veličine odgovarajućim mjernim jedinicama; - mjeriti masu tijela pomoću vage; - razlikovati gustinu tvari od gustine tijela; - odrediti vrstu tvari od koje tijelo napravljeno; - razlikovati pojmove trenutak i vremenski period, odnos sekunde prema minuti, satu, danu i pravilno očitavati temperaturu; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p>Tehnička kultura i Matematika</p>

<p>GRADA TVARI</p> <p>Čestični model tvari; Molekule, atomi; Agregatna stanja tvari.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - interpretirati čestični model tvari; - pojašnjavati da su tvari izgrađene od čestica i da se te čestice neprestano i nasumično kreću; - objašnjavati da neka fizička svojstva tvari značajno zavise o rasporedu molekula; - interpretirati da je molekula građena od atoma i da je atom građen od protona, neutrona i elektrona; - klasificirati tijela prema agregatnom stanju u kojem se nalaze; - pomoću čestičnog modela tvari opisivati razlike između čvrstih, tečnih i gasovitih tijela; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p>Matematika i Likovna kultura</p>
<p>MEĐUDJELOVANJE TIJELA, SILA</p> <p>Sila kao mjera međudjelovanja. Vrste sila. Sila kao vektorska veličina. Mjerenje sile, jedinica za silu. Slaganje i razlaganje sila. Ravnoteža sila.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati različite vrste međudjelovanja u prirodi i da su promjene svojstava i stanja tijela uzrokovane međudjelovanjem; - prepoznavati silu kao mjeru međusobnog djelovanja tijela; - opisivati sile koje uzrokuju promjenu kretanja i deformaciju tijela, - razlikovati sile koje djeluju na daljinu i kontaktne sile; - grafički predstavljati silu i znati njenu mjernu jedinicu; - prepoznavati princip dinamometra; - rješavati grafički i računski jednostavne primjere; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p>Tehnička kultura i Matematika</p>

VIII RAZRED

CILJ

Cilj predmeta Fizika u VIII razredu je upoznavanje sa najvažnijim mehaničkim i toplotnim pojavama, veličinama i zakonima, kako bi kod učenika oštećenog sluha i govora razvili sposobnost u posmatranju fizičkih pojava, uopćavanje i njihovu primjenu u rješavanju praktičnih zadataka i problema svakodnevnog života.

ZADACI

- Poučavanje učenika oštećenog sluha o vezi između znanja fizike i svakodnevnog iskustva, uzročnopsljudičnim vezama u prirodi;
- Upoznavanje povezanosti fizike i matematike;
- Razvijanje navika timskog rada, istraživanja i razmjene iskustava i ideja;
- Upoznavanje sa potrebom racionalnog korištenja energije, očuvanja okoliša i nužnosti pronalaženja alternativnih izvora energije;
- Upoznavanje sa postojanjem općih zakona u prirodi;
- Osposobljavanje učenika oštećenog sluha za shvaćanje povezanosti pojave i jedinstva prirode;
- Osposobljavanje učenika za rješavanje osnovnih fizikalnih zadataka iz mehanike;
- Podsticanja kod učenika stvaralačkog mišljenja;
- Razvijanje navike na urednost, preciznost i tačnost, sistematičnost, međusobno uvažavanje, rad u grupama i samostalan rad.

VIII RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>OSNOVI KINEMATIKE</p> <p>Kretanje, relativnost kretanja; Referentni sistem; Položaj, pomak, putanja i pređeni put; Kinematički opis kretanja; Brzina; Ravnomjerno pravolinijsko kretanje; Ubrzanje, ravnomjerno promjenljivo pravolinijsko kretanje.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznavati različite vrste kretanja u prirodi; - razlikovati pojmove putanja, pređeni put i pomak, srednja i trenutna brzina, srednje i trenutno ubrzanje; - odrediti srednju brzinu; - izvoditi jedinicu brzine i ubrzanja; - opisivati kretanja služeći se različitim primjerima; - rješavati jednostavne računске zadatke; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p>Tehnička kultura i Matematika</p>
<p>OSNOVI DINAMIKE</p> <p>Veza između ubrzanja, sile i mase. Prvi, Drugi i Treći Newtonov zakon. Gravitaciona sila, sila teže, slobodan pad, težina tijela, beztežinsko stanje. Trenje klizanja, sila trenja, faktor trenja, efekti djelovanja sile trenja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisivati vezu između ubrzanja, sile i mase tijela; - izvoditi jedinicu sile; - objašnjavati promjenu impulsa tijela kao posljedicu njihovog međudjelovanja; - opisivati da tijelo na koje djeluje stalna sila izvodi ravnomjerno ubrzano pravolinijsko kretanje; - pojašnjavati da je uzrok gravitacionog međudjelovanja masa tijela; - razlikovati pojmove sila teža i težina; - povezivati promjenu brzine i akceleraciju; - pojašnjavati vezu između mase i težine tijela; - opisivati značenje ubrzanja slobodnog pada; - primjenjivati znanje o težištu, ravnoteži; - objašnjavati djelovanje sile trenja na kretanje tijela. 	<p>Tehnička kultura, Matematika i Hemija</p>

<p>PRITISAK</p> <p>Pritisak u čvrstim tijelima; Pritisak u tečnostima; Pascalov zakon; Atmosferski pritisak; Mjerenje pritiska; Arhimedov zakon, potisak.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pojašnjavati da je pritisak količnik sile i površine na koju sila djeluje pod pravim uglom; - izvoditi jedinicu za pritisak i povezanost paskala sa milibarom; - opisivati da se pritisak kroz čvrsta tijela i fluide ne prenosi na isti način; - razlikovati hidrostatski pritisak i atmosferski pritisak; - opisivati efekte potiska; - objašnjavati Arhimedov zakon; - razlikovati u kakvim okolnostima tijelo pliva, lebdi i tone; - prepoznavati da atmosferski pritisak opada sa nadmorskom visinom; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p style="text-align: center;">Historija, Tehnička kultura, Matematika i Hemija</p>
<p>ENERGIJA, RAD, SNAGA, PROSTI MEHANIZMI</p> <p>Različiti oblici energije u prirodi, džul (J), značaj energije; Pretvaranje energije; Kinetička, potencijalna energija; Zakon održanja ukupne energije; Rad, džul (J); Snaga, vat (W); Poluga, ravnoteža na poluzi, primjena poluge; Strma ravan, ravnoteža na strmoj ravni, primjena; Zakon rada prostih mehanizama.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - identificirati različite oblike energije; - pojašnjavati fizički smisao energije i njenu povezanost sa radom; - primjenjivati jedinicu energije; - opisivati primjere pretvaranja energije; - povezivati kinetičku energiju sa brzinom kretanja; - opisivati da promjena potencijalne energije ovisi o razlici visina početnog i krajnjeg stanja; - povezivati gravitacionu potencijalnu energiju sa radom sile teže; - izračunavati vrijednosti kinetičke i gravitacione potencijalne energije u jednostavnim primjerima; - opisivati elastičnu 	<p style="text-align: center;">Historija, Tehnička kultura, Matematika i Hemija</p>

	<p>potencijalnu energiju;</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisivati vezu između rada, sile i pređenog puta; - opisivati da je za vršenje rada potrebna energija; - povezivati rad sa transformacijom energije iz jednog u drugi oblik; - prepoznavati fizički smisao snage, koristi veće i manje jedinice od vata; - primjenjivati znanje o radu i snazi na primjerima iz života i jednostavnim zadacima; - opisivati i objašnjavati zakonitost poluge i njenu primjenu; - rješavati jednostavne probleme; - opisivati jednakost rada uz različite sile i puteve; - identificirati različite primjere prostih mehanizama i prepoznavati ih; - pojašnjavati da svako tijelo posjeduje energiju jer se sastoji od čestica koje se kreću i međusobno djeluju. 	
<p>TOPLOTA</p> <p>Čestični model tvari; Molekule, atomi; Termičko kretanje molekula, unutrašnja energija tijela; Količina toplote, džul (J), specifični toplotni kapacitet, (J/kgK); Termičko širenje tijela; Prenošenje toplote; Agregatna stanja tvari; promjena agregatnih stanja: očvršćavanje, topljenje, isparavanje i kondenzacija.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati pojmove temperatura, toplota, količina toplote; - upoznati se sa nulom apsolutne temperature; - pojašnjavati da se toplota uvijek prenosi sa tijela više na tijelo niže temperature; - prepoznavati da se unutrašnja energija tijela može mijenjati radom i toplotom; - odrediti količinu toplote i temperaturu smjese; - opisivati primjere toplotnog širenja iz života, povezati i objašnjavati ovisnost zapremine tijela, odnosno gustine o 	<p style="text-align: center;">Tehnička kultura, Matematika i Hemija</p>

	<p>temperaturi;</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati anomaliju vode; - opisati princip rada termometra; - razlikovati prenošenje toplote vođenjem, strujanjem i zračenjem; - prepoznati dobre i loše provodnike toplote; - objašnjavati provođenje toplote pomoću čestičnog modela tvari; - pojašnjavati da tečnost proključa na nižoj temperaturi kad se pritisak iznad nje smanji i da se čvrsto tijelo topi na nižoj temperaturi kada se poveća spoljašnji pritisak; - objašnjavati razliku između ključanja i isparavanja; - uočavati da se masa tvari ne mijenja ma kakve fizičke promjene i procesi se dešavali; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku.	
--	---	--

IX RAZRED

CILJ

Cilj predmeta Fizike u IX razredu je upoznavanje učenika oštećenog sluha sa osnovnim električnim, magnetskim i svjetlosnim pojavama, veličinama i zakonima, te uvođenje učenika u svijet atoma, kako bi učenici oštećenog sluha i govora razumjeli prirodne pojave, metode i tehnike naučnog istraživanja prirode, analizirali pojave, postavljali hipoteze, eksperimentalno provjeravali i primjenjivali u konkretnim situacijama.

ZADACI

- Upoznavanje učenika oštećenog sluha sa raznovrsnošću prirodnih fenomena i njihovoj povezanosti;
- Podsticanje radoznalosti i maštanja, kao i osjetljivosti na probleme;
- Uvođenje učenika u kritičko analiziranje veza i odnosa među fizičkim veličinama;
- Sticanje navike pažljivog rukovanja sa električnim uređajima;
- Upoznavanje učenika oštećenog sluha sa ulogom i značajem fizike za razvoj novih tehnologija;
- Upoznavanje učenika sa povezanošću fizike sa stvarnim životom i svakodnevnim iskustvima te potrebe korištenja znanja fizike;
- Razvijanje navike analiziranja pojava, postavljanja hipoteza i njihovo eksperimentalno provjeravanje;
- Razvijanje navike generaliziranja rezultata eksperimenta;
- Razvijanje svijesti o jedinstvu prirode i povezanosti prirodnih nauka;
- Razvijanje kreativnosti kod učenika;
- Osposobljavanje učenika za rješavanje osnovnih fizikalnih zadataka iz elektricitata, magnetizma i optike;
- Osposobljavanje učenika za izvođenje jednostavnijih ogleda i mjerenja elektriciteta, magnetizma i optike.

IX RAZRED

(2 sata sedmično – 68 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>NAELEKTRISANJA U NAŠEM OKRUŽENJU</p> <p>Električna struktura tvari, građa atoma; Električni naboj, kulon (C); Međudjelovanje naboja; Razdvajanje naboja trenjem i električnim djelovanjem, elektroskop; Zakon o održanju ukupnog naboja; El. polje, jačina el. polja, kulon po metru kvadratnom (C/m^2); Električni potencijal i napon, volt (V); Električni kapacitet, farad (F), kondenzatori.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - pojašnjavati Borov model atoma i njegovu strukturu; - objašnjavati da je naboj svojstvo naelektrisanog tijela i da su elektroni i protoni nosioci negativnog i pozitivnog naboja; - pravilno se služiti mjernom jedinicom naboja; - objašnjavati naelektrisanje tijela trenjem, dodirom i influencijom; - razlikovati provodnike i izolatore; - opisati nastanak električnog polja; - razlikovati pojmove električne energije, potencijala i napona; - primjenjivati njihove mjerne jedinice; - opisati električni kapacitet provodnika i njegovu mjernu jedinicu; - navoditi različite vrste kondenzatora; - odrediti kapacitet kondenzatora vezanih redno ili paralelno u bateriju; - rješavati jednostavnije zadatke; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p>Historija, Tehnička kultura i Matematika</p>
<p>ELEKTRIČNA STRUJA</p> <p>Nastanak el. struje u provodniku; Izvori električne struje, elektromotorna sila; Električno kolo i njegovi elementi;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pojašnjavati da se u provodniku javlja električna struja kada na njegovim krajevima postoji razlika potencijala; - opisivati princip rada različitih električnih izvora; - crtati sheme i sastavljati strujne krugove i obratno; 	<p>Matematika, Tehnička kultura, Hemija i Geografija</p>

<p>Veličine koje mjerimo u električnom kolu, napon, jačina električne struje, amper (A); Ohmov zakon za dio električnog kola; Električni otpor, om (Ω); Otpornici; Vezivanje otpornika u električno kolo; Ohmov zakon za zatvoreno električno kolo; Toplotno, hemijsko i magnetsko djelovanje električne struje; Rad i snaga električne struje, kilovatsat (kWh); Primjena efekata električne struje, opasnost i zaštita od električnog udara.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - koristiti jedinicu za jačinu električne struje i koristiti se ampermetrom i voltmetrom; - analizirati rad i snagu električne struje; - spajati strujni krug sa paralelno vezanim sijalicama i mjeriti jačinu struje i napon u svakom dijelu odnosno grani kruga; - pojašnjavati Prvo Kirchhoffovo pravilo; - pojašnjavati Ohmov zakon za dio električnog kruga; - opisivati da je otpor osobina provodnika; - pojašnjavati da otpor provodnika zavisi od temperature; - razlikovati otpornike prema namjeni; - izračunavati ekvivalentni otpor za redno i paralelno spojene otpornike u električnom krugu; - pojašnjavati Ohmov zakon za zatvoreni strujni krug; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	
<p>MAGNETNO POLJE</p> <p>Magnet, magnetno polje trajnog magneta; Magnetno polje Zemlje; Jačina magnetnog polja pravolinijskog provodnika; Magnetno polje zavojnice; Magnetna indukcija; Magnetni fluks; Elektromagnet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati toplotno, hemijsko i magnetno djelovanje električne struje i navoditi odgovarajuće uređaje; - primjenjivati matematički izraz za Džul-Lenzov zakon; - koristiti mjerne jedinice za rad i snagu električne struje; - pojašnjavati osnovne mjere zaštite od opasnog djelovanja električne struje i način pružanja prve pomoći; - opisati električne procese i način provođenja struje u atmosferi; - opisati mjere zaštite od udara munje; - pojašnjavati osnovne osobine magneta i 	<p style="text-align: center;">Historija, Tehnička kultura, Matematika i Geografija</p>

	<p>djelovanje magnetne sile te uzrok nastanka i osobine magnetnog polja;</p> <ul style="list-style-type: none"> - grafički prikazati polje šipkastog i potkovičastog magneta; - opisati magnetno polje Zemlje; - opisati princip kompasa; - pojašnjavati odnos magnetne indukcije i jačine magnetnog polja; - opisati princip rada elektromagneta i njegovu primjenu; - objašnjavati djelovanje magnetnog polja na pravolinijski provodnik i zavojnicu kojima teče električna struja; - koristiti se matematičkim izrazom za Amperovu silu; - opisati osnovni princip rada elektromotora i nekih električnih mjernih instrumenata. 	
<p>ELEKTRO MAGNETNA INDUKCIJA</p> <p>Provodnik sa strujom u magnetskom polju, Amperova sila; Magnetsko djelovanje paralelnih struja; Pojava elektromagnetske indukcije, Faradayev zakon, Lenzovo pravilo; Izvori naizmjenične struje; Transformatori.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objašnjavati pojavu elektromagnetne indukcije i opisati međusobnu indukciju; - opisati Lenzovo pravilo; - koristiti se pravilom desne ruke za određivanje smjera inducirane struje; - pojašnjavati osnovne karakteristike naizmjenične struje; - opisati princip generatora i transformatora; - opisati prenos električne energije od izvora do potrošača. 	<p>Historija, Tehnička kultura, Matematika i Hemija</p>
<p>TALASI</p> <p>Periodično i oscilatorno kretanje; Talasi, izvori talasa, vrste talasa;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati osnovne karakteristike periodičnog i oscilatornog kretanja; - opisati postanak talasa; - crtati talase koristeći se talasnom zrakom i talasnom površinom; 	<p>Historija, Tehnička kultura i Matematika</p>

<p>Period, frekvencija i talasna dužina talasa, brzina širenja talasa u različitim sredinama.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati osnovne karakteristike talasa: talasnu dužinu, period i frekvenciju; - razlikovati kružni i ravni talas, longitudinalni i transverzalni talas; - objašnjavati da se energija prenosi talasima određenom brzinom; - pojašnjavati vezu između brzine širenja talasa, talasne dužine i perioda; - izvoditi jedinicu za frekvenciju; - rješavati jednostavnije zadatke; - grafički rješavati odbijanje i prelamanje talasa. 	
<p>ZVUK</p> <p>Zvuk kao longitudinalni talas, izvori zvuka, brzina zvuka; Rezonanca, šum; Ultrazvuk, infrazvuk, primjena.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati nastanak zvuka i vrste zvučnih izvora; - razlikovati ton i šum; - pojašnjavati da brzina zvuka ovisi od sredine kojom se zvuk širi; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku. 	<p>Matematika</p>
<p>SVJETLOST</p> <p>Izvori svjetlosti, pravolinijsko prostiranje svjetlosti, brzina; Dualna priroda svjetlosti. Odbijanje svjetlosti od ravnog ogledala, primjena; Sferno ogledalo, karakteristični elementi i zraci, jednačina preslikavanja, primjena; Zakon prelamanja svjetlosti. Prolaz svjetlosti kroz prizmu i planparalelnu ploču; Optičke leće, jačina leće, dioptrija, karakteristični elementi i zraci, jednačina preslikavanja, primjena leća; Razlaganje svjetlosti,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati primarne i sekundarne izvore svjetlosti; - opisati da se širenjem titranja električnog i magnetnog polja u prostoru nastaje elektromagnetni val; - pojašnjavati da se svjetlosna energija pojavljuje samo u malim nedjeljivim količinama – foton; - pojašnjavati pravolinijsko prostiranje svjetlosti, pojavu sjenke i polusjenke; - poznavati da je brzina svjetlosti u vakuumu 300 000 km/s i da je to najveća brzina u prirodi; - opisati periskop; - poznavati karakteristike udubljenog i ispupčenog 	<p>Historija, Tehnička kultura i Matematika</p>

<p>dispertzija.</p>	<p>sfernog ogledala; - izvoditi jednačinu preslikavanja sfernih ogledala i odrediti uvećanje; - opisati primjenu sfernih ogledala; - opisati nastanak totalne refleksije; - razlikovati sabirne i rasipne leće; - poznavati definiciju jačine leće i njenu mjernu jedinicu; - konstruisati i odrediti prirodu slike kod sabirne i rasipne leće pomoću karakterističnih zraka svjetlosti; - objašnjavati razlaganje svjetlosti, različite boje tijela i nastanak duge; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku.</p>	
<p>OSNOVI ATOMSKE FIZIKE</p> <p>Struktura atoma; Sile u atomu; Prirodna i vještačka radioaktivnost i primjena.</p>	<p>- pojašnjavati strukturu atoma i sile koje djeluju u atomu i jezgri atoma; - pojašnjavati da radioaktivni elementi emitiraju α, β i γ zračenje, primjenu radioaktivnih izotopa, kao i opasnosti od zračenja; - primjenjivati savladane pojmove i sadržaje na znakovnom jeziku.</p>	<p>Tehnička kultura i Matematika</p>

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

Odgoj i obrazovanje djece oštećenog sluha i govora vrši se u skladu sa njihovim senzornim sposobnostima i psihičkom razvijenošću i zahtjeva prilagođavanje nastavnih sadržaja njihovim strukturalnim, audiovizuelnim, motornim, kreativnim, psihološkim i komunikacijskim sposobnostima. Programski sadržaji iz fizike za učenike oštećenog sluha se ne razlikuju od programskih sadržaja za učenike redovnih škola, ali obzirom da se nastavni sadržaji mogu pojednostaviti, u programu rada za učenike oštećenog sluha, zastupljeni su programski sadržaji iz redovnih škola skraćeni po obimu, ali ne izmjenjeni po sadržaju. U radu sa učenicima oštećenog sluha nastavni sadržaji se pojednostavljivljuju i usklađuju prema sposobnostima učenika.

Fizika kao nastavni predmet po prirodi svoje građe, a naročito pojedine njene oblasti, predstavlja za učenike oštećenog sluha posebnu poteškoću. Zbog otežanog načina saznavanja auditivnim putem neophodni su specifični zahtjevi u pogledu obima i dubine obrade pojedinih nastavnih cjelina, kao i primjena odgovarajućih nastavnih metoda, oblika i tehnika rada. Nastavni sadržaji trebaju biti predočeni sa puno ilustracija, jednostavnim, razumljivim, konkretnim i kratkim rečenicama usklađenim sa nastavnom tematikom.

Učenik oštećenog sluha će brže i kvalitetnije usvojiti sadržaje ako se poštuje princip od jednostavnog ka složenom, po mogućnosti dovesti učenika u kontakt sa odgovarajućim predmetom ili pojavom i tu građu na odgovarajući način vidno predstaviti. Vodi se računa o nivou rječnika učenika i na tim osnovama formiraju rečenice. Novi pojmovi se objašnjavaju na znakovnom jeziku, ilustracijama, sinonimima, analogijama i drugim kreativnim načinima. Kroz cjelokupnu nastavu iz predmeta Fizika važniji nastavni sadržaji se učenicima oštećenog sluha prezentuju na znakovnom jeziku, kao prvom i prirodnom jeziku gluhih.

U cilju savladavanja nastavnog plana i programa vodi se računa o kompenzacijskim i nadkompenzacijskim snagama i u samom procesu odgoja i obrazovanja oslanja se na mentalne, motoričke i vizuelne sposobnosti. Takođe se vodi računa o prirodnim predispozicijama i nadarenošću svakog djeteta pojedinačno.

Sa učenicima oštećenog sluha i govora rade se jednostavni računski, grafički i eksperimentalni zadaci. Obzirom da se radi sa malim brojem učenika moguće je praviti diferencijaciju pri uvježbavanju zadataka i učiniti da složenost zadataka bude primjerena kognitivnim sposobnostima učenika. Neophodna je strogo planirana postupnost u pokretanju konkretnog i apstraktnog mišljenja učenika u procesu usvajanja znanja i u okviru toga primjena demonstracijske metode i laboratorijskog rada učenika. Znanje koje učenik stiče mora biti što više izraz vlastitog uvjerenja, nastalog iz iskustva.

Nastavne teme koje se tiču izrazitog percipiranja zvuka treba obraditi na nivou mogućeg saznanja učenika oštećenog sluha i govora, a teme orjentisane na vizuelni put saznanja, obimnije i dublje. To se objašnjava činjenicom da učenici oštećenog sluha pokazuju veći interes i sposobniji su sa sticanje znanja vizuelnim putem što je jedan od razloga da se najčešće opredjeljuju za stručno obrazovanje i sticanje stručnih znanja koja su više vezana za vizuelne efekte.

Fizikalne pojave treba izučavati prvenstveno kvalitativno. Eksperiment se planira tako da se po sadržaju i funkciji uklapa u nastavni proces. Nastavnik izvodi demonstracione oglede za stvaranje predstava o fizikalnim pojavama, za određivanje nekih veličina i provjeravanje zakona. Laboratorijski rad provoditi frontalno, sa grupom učenika. U slučaju kada se proučavana pojava ili proces koji su složeni za demonstriranje obavezno koristiti nastavne filmove i video snimke. Laboratorijski rad omogućava učenicima produblivanje i usavršavanje stečenog znanja, sticanje novog znanja i umjeća u rukovanju raznim eksperimentalnim uređajima.

U radu sa učenicima oštećenog sluha neophodna je primjena adekvatnih nastavnih oblika, metoda i sredstava rada, kao i prilagođavanje programskih sadržaja pojedinačnim sposobnostima učenika, kako bi se osigurao odgojno-obrazovni uspjeh svakog učenika, a stečeno znanje bilo kvalitetno i primjenljivo.

Također je neophodan odabir i primjena nastavnih oblika, metoda i sredstava koji će poticajno djelovati na razvoj svih područja učenikove ličnosti, njegove sposobnosti, sticanje odgovarajućih vještina, vrijednosti, stavova i ponašanja.

Nastavu fizike za slušno oštećene učenike treba karakterisati izrazita očiglednost koja uključuje neposredno posmatranje predmeta i pojava i aktivan, saradnički odnos nastavnika i učenika na putu fizikalnog saznanja prirode. To podrazumijeva neophodnost upotrebe različitih vizuelnih sredstava i odgovarajućih medija, ali i audiovizuelnih sredstava i medijuma kao i kompjutera (simulacije i animacije fizikalnih sadržaja, obrada rezultata mjerenja i njihovo grafičko predstavljanje, kreiranje modela, korištenje interneta i dr.).

Rješavanje zadataka je izuzetno važna komponenta učenja fizike. Kao što je napomenuto sa učenicima oštećenog sluha i govora rade se jednostavni računski, grafički i eksperimentalni zadaci. Pošto je u razredima manji broj učenika pravi se diferencijacija pri odabiru složenosti zadatka u zavisnosti od kognitivnih sposobnosti svakog učenika.

Za učenike koji pokazuju izrazitije interesovanje i sposobnosti za fiziku provoditi odgovarajuće oblike dodatnog rada. U usvajanju nastavnih sadržaja neophodna je primjena analitičko-sintetičkih metoda i elektroakustičkih pomagala koja su u funkciji učenja i re/habilitacije djece oštećenog sluha i govora.

U VIII i IX razredu planirana je izrada jedne školske pismene zadaće sa analizom i ispravkom. U nizu zadataka objektivnog tipa treba da su zastupljeni raznovrsni fizikalni zadaci tipa pitanja, crteža, višestrukog izbora, računski zadaci.

Od nastavnika koji realizuje nastavu fizike se, pored znanja iz predmetne oblasti, zahtijeva kreativnost i sistematičnost u radu, poznavanje psiholoških karakteristika, sposobnosti te slušnog i govornog statusa djece oštećenog sluha i govora, te poznavanje adekvatnih specifičnih načina prenošenja znanja i pomoći djetetu oko usvajanja novih sadržaja, kao i pravilno korištenje elektroakustičke opreme, bilo da se radi o individualnim ili grupnim pomagalima.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

HEMIJA

Emina Borovina, prof.

UVOD

Hemija je jedna od temeljnih prirodnih nauka koja proučava sastav, građu, osobine i promjene tvari. Sve što nas okružuje sastavljeno je od tvari, stoga je hemija kao nauka o tvarima i promjenama tvari sastavni dio obrazovanja za zanimanja u mnogim područjima, od prirodnog, tehničkog, biomedicinskog, biotehničkog do interdisciplinarnih područja.

Učenje i poučavanje predmeta Hemija temelji se na sticanju znanja i vještina putem složenih kognitivnih procesa opažanja, prikazivanja, analize, rasprave, vrednovanja i donošenja zaključaka. Učeći hemiju, učenici osim hemijskih spoznaja koje su temelj razumijevanja pojava u živome i neživome svijetu razvijaju sposobnost kritičkoga razmišljanja i donošenja zaključaka.

Prema nastavnom planu i programu za osnovnu školu hemija se izučava u VIII i IX razredu sa dva nastavna sata sedmično, odnosno 70 nastavnih sati godišnje u VIII razredu i 68 nastavnih sati godišnje u IX razredu.

Nastavni plan i program predmeta Hemija u osnovnoj školi za učenike oštećenog sluha i govora sadrži ciljeve i zadatke nastave, nabrojane nastavne teme, redoslijed nastavnih sadržaja i ishode znanja u okviru svake nastavne cjeline koja se izučava, korelaciju s drugim nastavnim predmetima i navedene su laboratorijske i radne vježbe koje je potrebno realizovati u nastavi.

Specifičnost nastavnog programa hemije ogleda se u davanju više slobode nastavnicima pri izvođenju nastavnih sadržaja. To znači da se pri realizaciji nastavnog programa nastavnici ne moraju u potpunosti pridržavati redoslijeda nastavnih tema i sadržaja navedenih u nastavnom planu i programu.

Nastavni plan i program hemije koncipiran je tako da učenicima oštećenog sluha i govora pruži osnovna znanja o prirodnim pojavama, tvarima koje izgrađuju našu okolinu, hemijskim procesima koji se odvijaju u prirodi, o njihovoj povezanosti i faktorima koji na njih utiču.

CILJ

Cilj nastave hemije u osnovnoj školi je uvođenje učenika u naučni način razmišljanja, odgoj za razuman odnos prema prirodi i čovjekovoj okolini, sticanje korisnih hemijskih znanja te osposobljavanje učenika za primjenu hemijskih znanja u svakodnevnom životu.

ZADACI

- Sticanje znanja koja će pobuditi znatiželju, pozitivan stav i interes za hemiju i prirodne nauke;
- Sticanje znanja o hemijskim procesima te razumijevanje hemijskih procesa i zakonitosti;
- Razvijanje sposobnosti posmatranja u prirodi i tokom izvođenja ogleda, te razvijanje vještine apstraktnog mišljenja i logičkog zaključivanja;
- Usvajanje i primjena hemijskih naziva i simbola;
- Razvijanje vještine sigurnog i urednog rukovanja hemijskim priborom i hemikalijama;
- Razvijanje pravilnog odnosa prema prirodi, radnom i životnom okruženju;
- Sticanje sposobnosti za saradnju, samostalnost, kreativnost, timski rad i odgovornost.

VIII RAZRED

CILJ

Usvajanje osnovnih znanja iz hemije kao prirodne nauke, usvajanje znanja o pojavama i procesima u prirodi kako bi lakše razumjeli građu, osobine, promjenu materije, kao i zakone po kojima se te promjene dešavaju.

ZADACI

Nastava hemije treba omogućiti učeniku da:

- usvoji osnovna znanja o razvoju hemije i razvija interes za proučavanje gradiva;
- razumije građu tvari od atoma i molekule do složenih struktura;
- primjeni pravila sigurnog ponašanja prilikom rukovanja hemikalijama i priborom;
- razlikuje razne vrste supstanci (tvari) u prirodi i svom okruženju;
- upozna građu periodnog sistema elemenata, predstavnike grupa i njihova jedinjenja;
- primjeni hemijsku simboliku: hemijske simbole, formule i jednačine;
- razvije sposobnosti rukovanja laboratorijskim priborom, posuđem i eksperimentiranja
- usvoji znanja o elementima, hemijskim spojevima i proizvodima hemijske industrije važnim u svakodnevnom životu;
- razlikuje hemijske spojeve okside, kiseline, baze i soli;
- razvije odgovoran odnos prema upotrebi supstanci i njihovom uticaju na životnu sredinu;
- koristi računar kao jedan od glavnih izvora informacija u svrhu sticanja znanaja.

VIII RAZRED

(2 sata sedmično – 70 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>UVOD U HEMIJU</p> <p>Kratak pregled razvoja hemije i predmet izučavanja; Savremeni hemijski laboratorij, mjere opreza;</p> <p>Laboratorijska vježba broj 1. Laboratorijski pribor, način rada i mjere opreza; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - definisati predmet izučavanja; - imenovati laboratorijski pribor i znakove opasnosti i mjere zaštite pri radu u laboratoriju i u svakodnevnom životu; - primijeniti pravila ponašanja prilikom rukovanja hemikalijama, posuđem i priborom; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezici književnost, Srpski jezik i književnost, Historija i Biologija</p>
<p>TVARI</p> <p>Pojam tvari, razlika između tvari i predmeta; Promjene na tvarima: fizičke i hemijske; Podjela tvari: Pojam elementa, spoja i smjese; Smjese: homogene i heterogene; Rastvori, rastvorljivost; Voda, sastav, osobine, vrste i zaštita; Zrak, sastav, dokazivanje sastojaka zraka, zaštita zraka od zagađenja; Laboratorijska vježba br. 2. Razdvajanje sastojaka smjese; dekantiranje, destilacija, filtracija; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - definisati pojam tvari, razlikovati tvari i predmete; - navesti promjene na tvarima; - razlikovati čistu tvar i smjesu; - razlikovati pojmove, rastvarač, rastvorena tvar; - navesti fizičke osobine vode, značaj vode i kisika za živi svijet; - navesti da je zrak smjesa plinova i sastojke zraka; - izvesti neke postupke razdvajanja sastojaka smjese; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika i Biologija</p>
<p>GRADA TVARI</p> <p>Atom, atomski broj, maseni broj; Elektronski omotač atoma;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati građu atoma, čestice atoma; - označiti građu elektronskog omotača; 	

<p>Pojam hemijskog elementa i spoja; Hemijski simboli; PSE; Zakon periodičnosti i građa PSE-a; Veza građe atoma i položaja u PSE; Pojam molekule i hemijske formule; Valencija; Hemijske veze: Jonska veza i valencija; Hemijska veza: kovalentna veza i valencija; Ar, Mr, mol; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasni značenje atomskog i masenog broja; - definisati hemijski element i spoj; - razlikovati simbole hemijskih elemenata; - koristiti podatke iz PSE; - razlikovati molekule elementa i spoja; - prikazati neke molekule hemijskim formulama; - odrediti valenciju na osnovu broja valentnih elektrona; - povezati tipove veza sa položajem elemenata u PSE; - razlikovati atome od jona; - izračunati Ar i Mr; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika i Informatika</p>
<p>HEMIJSKE REAKCIJE I ZAKONI</p> <p>Pojam i vrste hemijskih reakcija, hemijska analiza i sinteza; Hemijske jednačine, pisanje hemijskih jednačina; Hemijski zakoni; Kvalitativno i kvantitativno značenje hemijskih jednačina i formula; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti hemijske reakcije i uslove hemijskih reakcija, - primjer sinteze i analize; - razlikovati pojam hemijskih reakcija i hemijske jednačine; - prikazati jednostavne hemijske reakcije jednačinama; - definisati hemijske zakone; - prikazati kvalitativno i kvantitativno značenje simbola, formula i jednačina; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika i Matematika</p>

<p>VRSTE HEMIJSKIH SPOJEVA</p> <p>Oksidacija i oksidi, podjela oksida; Kiseline: sastav molekula, dobijanje, zajedničke osobine, značaj kiselina; Baze: sastav molekula, dobijanje, zajedničke osobine baza, značaj baza; Soli: sastav molekula, dobijanje, vrste i primjena soli;</p> <p>Laboratorijska vježba br. 3. Osobine kiselina i baza Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti imena i formule oksida; - navesti najvažnije anorganske kiseline, osobine i primjenu; - navesti najvažnije baze, osobine i primjenu; - navesti neke soli, imena i formule; - razlikovati kiseline, baze i soli; - povezati imena kiselina, baza i soli sa formulama; - izvesti postupke dokazivanja i osobina kiselina, baza i soli; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Biologija i Geografija</p>
<p>NEMETALI</p> <p>Nemetali: opće osobine i položaj u PSE-a; Vodik: nalaženje, dobivanje, osobine, upotreba i spojevi; Kisik, nalaženje, dobivanje, osobine, upotreba i spojevi; Azot: nalaženje, dobivanje, osobine, upotreba i spojevi; Sumpor: nalaženje, dobivanje, osobine, upotreba i spojevi; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti imena nemetala, osobine i položaj u PSE; - navesti nalaženje, osnovne osobine, upotrebu i spojeve vodika; - navesti nalaženje, osnovne osobine, upotrebu i spojeve kisika; - navesti nalaženje, osnovne osobine, upotrebu i spojeve azota; - navesti nalaženje, osnovne osobine, upotrebu i spojeve sumpora; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Biologija i Fizika</p>

IX RAZRED

CILJ

Usvajanje osnovnih znanja o metalima, te osnovnih znanja iz organske hemije potrebna za razumijevanje građe i osobina organskih supstanci, ulogu hemijskih reakcija u živim organizmima kao i razvijanje ekološke svijesti i odgovornosti svakog pojedinca.

ZADACI

Nastava hemije treba omogućiti učeniku da:

- usvoji osnovna znanja o sastavu Zemljine kore;
- razumije razliku između ruda i minerala;
- razumije položaj metala u Periodnom sistemu elemenata;
- usvoji osnovne osobine metala, spojeva i njihovu upotrebu;
- razumije proces korozije i zaštite metala;
- razlikuje organske tvari od neorganskih tvari;
- usvoji osnovna znanja o osobinama ugljika i načine povezivanje atoma ugljika;
- razumije osobine organskih spojeva i njihov značaj za živi svijet;
- razlikuje ugljovodike, polimere i organska jedinjenja sa kisikom i azotom;
- usvoji značajne osobine ugljikohidrata, masti i bjelančevina;
- razumije uticaj hemijskih supstanci na zdravlje ljudi i životnu sredinu;
- razvije vještinu laboratorijskog rada;
- koristi računar kao jedan od glavnih izvora informacija u svrhu sticanja znanja.

IX RAZRED

(2 sata sedmično – 68 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>GRADA ZEMLJINE KORE</p> <p>Hemijski sastav Zemljine kore; Stijene, minerali; Rude, sastav i prerada; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - nabrojati elemente u Zemljinoj kori; - razlikovati stijene i minerale; - navesti postupke za dobijanje metala iz ruda; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, i Geografija</p>
<p>METALI</p> <p>Fizičke i hemijske osobine metala; I grupa PSE-a: alkalijski metali; Na - nalaženje, osobine, dobijanje, upotreba i spojevi; II grupa PSE-a: zemnoalkalni metali; Ca, Mg - nalaženje, osobine, dobijanje, upotreba i spojevi; III grupa PSE-a: Al - nalaženje, osobine, dobijanje, upotreba i spojevi; Željezo i korozija metala; Bakar - nalaženje, osobine, dobijanje, upotreba i spojevi; Laboratorijske vježba br. 1. Reakcija metala sa kiselinama i bazama; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti imena metala, položaj metala u PSE; - navesti osnovne osobine, upotrebu i spojeve Na; - navesti osobine, upotrebu i spojeve Ca i Mg; - navesti osobine, upotrebu i spojeve Al; - navesti osobine, upotrebu i spojeve Fe, korozija Fe i zaštita od korozije; - navesti osobine, upotrebu i spojeve Cu; - izvesti neke reakcije metala sa kiselinama i bazama; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika i Geografija</p>

<p>UVOD U ORGANSKU HEMIJU</p> <p>Ugljik: osobine, spojevi; Građa i osobine ugljikovog atoma; Organski spojevi, podjela; Laboratorijska vježba br. 2. Dokazivanje C i H u tvarima organskog porijekla; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - definisati organsku hemiju; - povezati položaj ugljika u PSE i osobine C: četvorovalentnost i načine međusobnog vezivanja atoma C u organskim spojevima; - prepoznati organske spojeve (dokaz ugljika); - izvesti dokazivanje C i H u organskim spojevima; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Fizika i Biologija</p>
<p>UGLJIKOVODICI</p> <p>Podjela i formule ugljikovodika; Zasićeni ugljikovodici: ALKANI i alkil grupe; Metan i supstitucija; Alkeni; Polimerizacija i polimeri; Alkini; Nafta; Aromatski ugljikovodici; Benzen; Radna vježba broj 3. Modeli molekula ugljikovodika;</p> <p>Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti podjelu ugljikovodika na osnovu strukture ugljikovog atoma; - nabrojati nazive prvih deset članova i osnovne fizička osobine alkana; - prikazati reakciju supstitucije kao karakterističnu reakciju za alkane; - prikazati alkene molekulskim i strukturnim formulama; - nabrojati predmete iz svakodnevnog života napravljenih od proizvoda polimerizacije etena i primjenu; - navesti sastav nafte i porijeklo nafte; - prikazati molekulsku i strukturnu formulu benzena i nabrojati osobine i upotrebu; - izraditi modele alkana, alkena, alkina; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Biologija</p>

<p>ORGANSKI SPOJEVI SA KISIKOM</p> <p>Akoholi, alkoholno vrenje, metanol i etanol; Organske kiseline, dobijanje, osobine; Etanska kiselina; Laboratorijska vježba br. 4. Osobine alkohola i organskih kiselina; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti funkcionalnu grupu, predstavnike, osobine, primjenu i štetnost alkoholnih pića na zdravlje čovjeka; - navesti funkcionalnu grupu karboksilnih kiselina, predstavnike, osobine i primjenu; - ispitati osobine alkohola i karboksilnih kiselina; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Biologija</p>
<p>BIOLOŠKI VAŽNI SPOJEVI</p> <p>Ugljikohidrati, podjela; Monosaharidi: glukoza i fruktoza; Disaharidi- saharoza; Polisaharidi: škrob i celuloza; Masti i ulja - prirodni esteri; Sapuni i saponifikacija; Bjelančevine (proteini) i aminokiseline;</p> <p>Laboratorijska vježba br. 5. Osobine šećera i proteina;</p> <p>Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti organske spojeve, važne za živi svijet; - navesti sastav i podjelu ugljikohidata; - prikazati jednačinu fotosinteze i navesti predstavnike monosaharida; - prikazati formule monosaharida, disaharida, polisaharida, dobijanje, osobine i primjenu; - navesti sastav masnoća, pojam estera i esterifikacije; - navesti građu, rastvorljivost i djelovanje sapuna; - prikazati aminokiseline, - navesti građu, značaj i podjelu podjelu; - ispitati i uočiti promjene do kojih dolazi kada se otopina bjelanca jajeta zagrije ili joj se dodaju kiseline, baze ili soli teških metala; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Biologija</p>

<p>EKOLOGIJA</p> <p>Zagađenje životne sredine; Zaštita životne sredine; Goriva budućnosti;</p> <p>Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti zagađivače zraka i vode i navesti mjere zaštite; - opisati uticaj hemijskih promjena na okolinu: gorenje, kisele kiše, staklenički plinovi, korozija, uticaj umjetnih gnojiva; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Biologija</p>
---	---	---

DIDAKTIČKO METODIČKE NAPOMENE

Hemija kao općeobrazovni predmet u osnovnoj školi, usmjerena je na sticanje osnovnih znanja, vještina i stavova što omogućuje učenicima lakše shvatanje građe, osobina, promjena u prirodi kao i zakone po kojima se te promjene dešavaju. Ostvarivanje programa hemije u osnovnoj školi se temelji na izvođenju demonstracionih oglada nastavnika i na izvođenju praktičnih i laboratorijskih radova učenika, što omogućava neposrednu praktičnu primjenu usvojenog gradiva, također uputiti učenike na korištenje interneta, enciklopedija idr.

S ciljem ostvarivanja programskih sadržaja, učenike treba upoznati s načinom rada, laboratorijskim priborom, hemikalijama kojim će se služiti, opasnostima koje se mogu javiti, mjerama opreza, pružanjem prve pomoći te zaštitom životne okoline.

Realiziranje programa hemije u osnovnoj školi za učenike oštećenog sluha i govora predstavlja posebnu poteškoću kako zbog same prirode ovog predmeta nastavnog gradiva tako i zbog smanjene mogućnosti govorne percepcije pri usvajanju znanja kod učenika oštećenog sluha i govora. U procesu rada sa djecom oštećenog sluha i govora neophodno je imati na umu činjenicu da ona stiču pretežni dio znanja vizuelnim putem i da procesu usvajanja znanja odnosno apstratnog mišljenja obavezno prethodi upoznavanje sa očiglednim odnosno konkretnim. To predpostavlja da izvođenje nastave hemije traži mnoštvo vizuelnih i drugih sredstava i zahtjeva primjenu savremenih metoda i oblika rada. Također, usvajanje gradiva kod učenika oštećenog sluha i govora ide sporijim tempom, jer je učenik oštećenog sluha i govora upućen pretežno na vizuelnu percepciju.

Stoga da bi shvatio nastavnikovo izlaganje i ovladao edukacionim znanjem učenik oštećenog sluha i govora treba da:

- pravilno očitava riječi sa nastavnikovih usta
- da shvati smisao riječi iz gradiva koje uči
- da zapamti nove pojmove i da zna da ih primjeni prilikom izlaganja ili objašnjavanja
- da odabere i upotrijebi potrebne termine i pojmove da bi izrazio svoje misli prilikom posmatranja.

Nakon obrade svakog nastavnog sadržaja, planirano je ponavljanje, a nakon obrade nastavne cjeline teme obavezno provoditi i ponavljanje usvojenih riječi i novih pojmova na znakovnom jeziku. Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i grupnog rada. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspjeh korištenja metoda prenošenja znanja u odgojno-obrazovnom procesu.

Na osnovu rezultata provjere nastavnik se vraća unazad, ako je potrebno usporava tempo i prilagođava metod rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje. Obavezna je pismena provjera znanja učenika u prvom i drugom polugodištu sa analizama i ispravkama koje predmetni nastavnik ubraja u broj planiranih časova.

Za realizaciju nastave hemije potrebno je da škola osigura prostoriju sa neophodnim demonstracionim i laboratorijskim stolom sa priključcima: vodom, plinom, strujom, ormar za hemikalije, pribor za osnovni laboratorijski rad, projektor, računar i potrebni aparati.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

INFORMATIKA

**Belma Hamzić, prof.
Mr. sci. Mejrema Ljevaković**

UVOD

Predmet Informatika treba omogućiti učenicima sticanje osnovne informatičke pismenosti, kao i omogućiti razvoj afiniteta za upotrebu informaciono-komunikacijskih tehnologija (ICT) uz sve prednosti koje one donose s ciljem upoznavanja i osposobljavanja za primjenu ovih tehnologija u svom budućem pozivu. Osnovna informatička pismenost je nezaobilazni dio opće pismenosti pojedinca u današnjem vremenu koje je uslovljeno društvenim i tehnološkim promjenama.

Nastavni sadržaji iz područja ICT-a trebaju učenicima omogućiti:

- sticanje umijeća (vještina),
- temeljna znanja,
- razvijanje kreativnosti i originalnosti,
- razvijanje sposobnosti praktičnog stvaranja za primjenu ICT-a (rješavanje problema).

CILJ

Cilj nastave predmeta Informatika je unapređenje i praćenje općeg informatičkog obrazovanja učenika, ali i upoznavanje i osposobljavanje učenika za primjenu novih ICT u svom budućem pozivu. Jedan od glavnih globalnih ciljeva ovog predmeta je priprema učenika za lako snalaženje u svijetu tehnike, tehnologije i računarstva kako u svakodnevnom, tako i u daljim procesima učenja.

ZADACI

Nastavni program treba osposobiti učenike:

- Da se upoznaju sa strukturom računara i ovladaju informatičkom terminologijom;
- Vještu upotrebu ulazno-izlaznih uređaja;
- Da se osamostale u rukovanju i korištenju računara;
- Da se osposobe za korištenje internet usluga;
- Da znaju odabrati i ocijeniti prikladne alate za rješavanje raznovrsnih zadataka i problema iz stvarnog života;
- Za timski rad pri rješavanju problema;
- Da koriste primjerene softverske i multimedijske alate kao podršku u učenju i istraživanju;
- Da shvate ulogu ICT-a u savremenom društvu;
- Da djelotvorno koriste softverska rješenja za pisanje dokumenata, kreiranje prezentacija, tabelarnih proračuna, obradu fotografija, za pristup do udaljenih informacija te za udaljeno komuniciranje i sl;
- Spoznaju opasnosti od neumjerenog i nepravilnog korištenja ICT-a, kao i posljedice narušavanja osnovnih načela (pravnih i etičkih) legalne upotrebe istih;
- Da se upoznaju sa mogućnostima softvera, kako bi ga u budućem radu mogli koristiti i usavršavati se u njegovoj primjeni praktično radeći na računaru i koristeći literaturu;
- Da se osposobe za samostalno korištenje ostalih izvora znanja;
- Da prošire rječnik govornog i znakovnog jezika.

I RAZRED

CILJ

Programski sadržaj informatike za prvi razred sadrži teme koje su nužan preduslov za primjenu informatike u svrhu kvalitetnog obrazovanja i odgoja, a koje omogućavaju sticanje jezičke, matematičke, umjetničke, kulturne, zdravstvene i informatičke pismenosti, neophodne za život u savremenom društvu. U okviru 4 teme u prvom razredu, učenici razvijaju znanja i vještine kojima se osposobljavaju da uspješno savladaju pravilan odnos prema radnom mjestu i opremi koju koriste, prepoznaju osnovne i vanjske dijelove računara i manipuliraju prozorom programa. Posljednje dvije teme u prvom razredu razvijaju kreativnost i motoričku sposobnost učenika kroz primjenu osnovnih alata za crtanje, edukativne igrice, te radom sa slikovnim, audio i video zapisima, i programom za obradu teksta.

ZADACI

- Upoznavanje radnog mjesta i odnosa prema istom, upoznavanje s tabletom i načinom rada i kabineta informatike;
- Prepoznavanje, imenovanje i razlikovanje osnovnih i vanjskih dijelova računara;
- Osposobljavanje učenika za pravilan položaj sjedenja za računarom;
- Osposobljavanje učenika za savladavanje kontrole u radu s mišem, pokretanje i zatvaranje jednostavnih programa i kontrolu nad prozorom programa;
- Upoznavanje/prepoznavanje IKT uređaja i medija koji se koriste u svakodnevnom životu;
- Osposobljavanje učenika za umetanje i izvlačenje CD/DVD iz pogona optičkog diska;
- Upoznavanje radnog okruženja programa i alata za crtanje;
- Osposobljavanje učenika za korištenje osnovnih alata pri formiranju crteža, crtanje geometrijskih oblika, promjene boje unutrašnjosti, spremanje crteža, otvaranje spremljenog crteža, crtanje osnovnih likova različitih veličina i položaja, samostalno crtanje crteža uz primjenu savladanih alata za crtanje;
- Osposobljavanje učenika za kretanje po albumu slika, zumiranje i rotiranje slika, uvježbavanje kontrole pri pregledu audio/video zapisa, slikanje digitalnim fotoaparatom ili mobitelom i brisanje slika;
- Upoznavanje radnog okruženja programa za pisanje (npr. MS Word);
- Osposobljavanje učenika da napiše svoje ime, promijeni font, veličinu i boju teksta, otvori datoteku i spremi dokument;
- Osposobljavanje učenika za rad u programu za pisanje, da koristi: veliko slovo, brojeve, prelazak u novi red, tipku za brisanje i tipke za kretanje po tekstu, koristi specijalne znake : +, -, *, /;
- Osposobljavanje učenika da na osnovu slika piše rečenice ili kratke priče u predviđeni prostor;
- Bogaćenje rječnika govornog i znakovnog jezika

I RAZRED

(1 sat sedmično – 34 sata godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja/učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
UPOZNAVANJE RADNOG OKRUŽENJA Upoznavanje radnog okruženja i odnos prema istom.	Učenici će: - upoznati se s računarom i odnosom prema istom; - upoznati se s tabletom i načinom rada; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice).	Moja okolina Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost
MOJ RAČUNAR Računar; Neutralni položaj; Vanjski dijelovi računara; Rad s mišem; Pokretanje i zatvaranje programa; IKT uređaji i mediji u svakodnevnom životu.	- prepoznati i imenovati osnovne dijelove računara; - pravilno sjediti za računarom i po potrebi se istežati; - savladati jednostruki klik mišem i kontrolu u radu s mišem; - pokrenuti i zatvoriti program; - prepoznati IKT uređaje i medije koji se koriste u svakodnevnom životu (mobitel, tablet, digitalni fotoaparati, CD, DVD, itd.); - prepoznati IKT u kući, školi i svakodnevnom životu; - umetnuti i izvući CD/DVD iz pogona optičkog diska; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice).	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Tjelesni i zdravstveni odgoj
MOJ PRVI CRTEŽ Upoznajmo program za crtanje; Prozor programa za crtanje; Crtamo olovkom, kistom i sprejem; Brisanje; Crtamo gotovim oblicima; Upotreba različitih boja i linija;	- prepoznati program i alate za crtanje; - koristiti osnovne alate pri formiranju crteža (uz pomoć nastavnika); - koristiti miš; - nacrtati osnovne geometrijske oblike (kvadrat, pravougaonik, trougao, krug) i od istih formirati dati lik (npr.	Likovna kultura Matematika Moja okolina

<p>(http://www.toytheater.com/vi_sual-memory.php) Otvaranje datoteke i spremanje crteža; Novi crtež (crtanje na zadatu temu - npr. crtanje emocija (smajlila), semafora, kućice,...).</p>	<p>Snješko Bijelić);</p> <ul style="list-style-type: none"> - promijeniti boju linije i unutrašnjosti; - spremi crtež, otvoriti spremljeni crtež (uz pomoć nastavnika); - nacrtati nekoliko osnovnih likova različitih veličina i položaja; - samostalno nacrtati crteže uz primjenu savladanih alata za crtanje; - prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice). 	
<p>IGRAJMO SE I UČIMO</p> <p>Bojimo dati crtež; (http://www.belmikri.com/ColoringGames - bojanka ili korištenjem Tux Paint-a); Pregledavanje slikovnih, audio i video zapisa; Fotografisanje i pregledavanje fotografija; Snimanje audio i video zapisa, njihovo preslušavanje/pregledavanje; Brojevi i crteži; (http://www.belmikri.com/Dots - spajanjem brojeva do crteža, ili http://www.belmikri.com/coloring/color-numbers.html - bojanka (boje po brojevima); Velika i mala slova; (http://www.abcya.com/uppercase_lowercase_letter_matching.htm - spajanje odgovarajućih velikih i malih slova); Složi riječ ili pronadi slovo; (http://www.npted.org/schools/sandfieldsComp/games/Pages/Fridge-Magnets.aspx)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - pomoću osnovnih alata za crtanje samostalno bojiti crteže u bojankama; - pregledati slike, zumirati, rotirati sliku (po potrebi); - uvježbavati kontrolu pri pregledu audio/video zapisa; - fotografisati i pregledati fotografije digitalnim fotoaparatom ili mobitelom; - pregledati, birati i brisati fotografije; - koristiti audio i video zapise; - prepoznavati, razlikovati i imenovati količinu i cifre brojeva do 10; - prepoznavati i razlikovati grafičku strukturu malih i velikih štampanih slova latinice; - na osnovu datih slova učenik treba slažiti riječ (magnet za frižider); - pronalaziti dato slovo na početku, u sredini ili na kraju riječi; - prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice). 	<p style="text-align: center;">Likovna kultura Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Moja okolina Matematika</p>

<p>PIŠEMO NA RAČUNARU / TABLETU</p> <p>Upoznajmo program za pisanje; Tastatura; Upotreba numeričkog dijela tastature; Slovo po slovo; Čitam i pišem; Moja priča</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati program za pisanje (npr. MS Word); - napisati ime (promjeniti mu font, veličinu i boju); - otvoriti datoteku i spremiti dokument; - prepoznati i na tastaturi koristiti veliko slovo, brojeve, prelaziti u novi red, koristiti tipku za brisanje i tipku za kretanje po tekstu; - prepoznati i na tastaturi koristiti brojeve i specijalne znakove: +, -, *, /; - pravilno upotrebljavati tipke i pisati riječi; - prepisivati riječi i rečenice napisane velikim štampanim slovima latinice, malim štampanim slovima latinice i obrnuto; - na osnovu datih slika napisati riječ ili rečenicu; - prepoznati savladane pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice). 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Matematika</p>
--	--	--

II RAZRED

CILJ

Programski sadržaji informatike za drugi razred usmjeravaju učenike na pravilno i sigurno korištenje tehnologije, omogućavaju sticanje osnovnih informatičkih znanja rada na računaru putem obrazovnih igara i kvizova, te znanja koja koriste pri samostalnom rješavanju zadataka, što povećava motivaciju za učenje i usvajanje novih informacija. Šest tema omogućava da nastavni programi za prvi i drugi razred budu povezani i međusobno održavaju kontinuitet, uz složenije i raznovrsnije aktivnosti u drugom razredu. Dvije “novije” teme, u odnosu na prvi razred, su IKT osnove i Internet. Navedene teme razvijaju sposobnosti traženja i odabira informacija, te upoznavanje njihove primjene, interakcija s e-učenjem na način da se IKT koristi kao nadopuna klasičnoj nastavi.

ZADACI

- Osposobljavanje učenika da samostalno koriste osnovne geometrijske oblike pri formiranju geometrijskih tijela i formiranja crteža pomoću osnovnih geometrijskih oblika;
- Osposobljavanje učenika za upotrebu alata za crtanje, spremanje crteža, postavljanje datog crteža kao podloge na desktop-u, obilježavanje dijelova crteža, kopiranje i premještanje obilježenih dijelova crteža;
- Razvijanje pažnje i koncentracije kroz igru, pronalaženja slike i odgovarajuće riječi;
- Primjena sabiranja i oduzimanja brojeva u drugoj desetici korištenjem numeričkog dijela tastature;
- Upoređivanje brojeva kroz pripremljeni materijal ili edukativne igrice;
- Osposobljavanje učenika da samostalno kreiraju crtež i odgovarajući tekst;
- Prepoznavanje i razlikovanje pojmova podatak i informacija, vrste podataka (tekstualni, slikovni, numerički);
- Prepoznavanje i imenovanje osnovnih dijelova radne površine;
- Prepoznavanje pojma folder, kreiranje novog foldera na radnoj površini, otvaranje dokumenta i crteža u kreiranom folderu;
- Osposobljavanje učenika za rad sa dva foldera, premještanje iz jednog u drugi folder metodom drag and drop;
- Uvježbavanje korištenja tastature (veliko i malo slovo), prepisivanje niza rečenica ili teksta uz korištenje znakova interpunkcije, uvježbavanje brzine rada na tastaturi;
- Razvijanje kulture pismenog izražavanja, upoznavanje osnovnih elemenata pisma/čestitke;
- Povezivanje brojeva zapisanih rimskim ciframa sa odgovarajućim brojevima zapisanim arapskim ciframa tehnikom „povuci i ispusti“ ili korištenjem linija;
- Upoznavanje načina crtanja jednostavnih geometrijskih oblika u okviru programa za obradu teksta;
- Preuzimanje slika sa interneta; manipulisanje sa slikom (pomjeranje, promjena dimenzija slike), podešavanje odnosa teksta i slike.

II RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaj / teme	Ishodi učenja/učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>CRTAMO NA RAČUNARU</p> <p>Predmeti oblika valjka, lopte i kupe, geometrijska tijela; Moj ljubimac; Godišnja doba; Tema po slobodnom izboru</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - koristiti osnovne geometrijske oblike pri formiranju geometrijskih tijela; - formirati crteže pomoću osnovnih geometrijskih oblika; - upotrijebiti alat za crtanje, spremi crteže; - postaviti dati crtež kao podlogu na desktop-u; - obilježavati dijelove crteža, kopirati i premještati obilježeni dio crteža; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice-spajati sličice sa nazivom pojma sa sličice). 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika Moja okolina Likovna kultura</p>
<p>IGRAJMO SE I UČIMO</p> <p>Igre zapažanja (riječ-slika; riječ - riječ); Matematički kviz; Pronađi riječ; Napravi model lica; Manje ili više; Moja priča; Edukativne igrice</p> <p>(npr. http://www.abc.net.au/abc/forkids/sites/playschool/games/gamebox/?game=2961398) (http://www.softschools.com/math/greater_than_less_than/alligator_greater_than_game/) (http://www.abcya.com/story_maker.htm)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - spojiti sliku i odgovarajuće riječi (memori kartice), uvježbavati koncentraciju i pamćenje; - u kreiranoj tabeli sa slikovnim i broječanim podacima vježbati sabiranje i oduzimanje brojeva u drugoj desetici, vježbati korištenje numeričkog dijela tastature; - uočavati niz slova koji čini riječ među razbacanim slovima (precrtavati riječ i boje polja u tabeli koja je kreirana sa slovima u programu za obradu teksta); - upoređivati brojeve u tabeli s podacima, tako da u odgovarajuće kolone (ćelije) upisuju znakove < ili >; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice-spajati sličice sa 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika Moja okolina Likovna kultura</p>

	nazivom pojma sa sličice).	
IKT OSNOVE Podatak i informacija; Vrste podataka	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i napisati vrstu podatka (slika, tekst, brojevi) u odgovarajućoj (praznoj) koloni odnosno ćeliji tabele sa navedenim konkretnim podacima; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice-spajati sličice sa nazivom pojma sa sličice). 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika
MOJ RAČUNAR Radna površina (desktop); Promjena izgleda radne površine; Folderi (mape) i fajlovi (datoteke)	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i imenovati osnovne dijelove radne površine; - razlikovati dokument i folder; - kreirati dokumente; - otvoriti i zatvoriti sačuvane dokumente od prvog do drugog razreda; - raditi sa dva foldera, premjestiti iz jednog u drugi folder metodom drag and drop; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice - spajati sličice sa nazivom pojma sa sličice). 	Moja okolina
PIŠEMO NA RAČUNARU Pišemo riječi; Rečenice; Dopuni rečenicu; Pišemo pismo/čestitku; Rimski brojevi od I do XX; (http://www.inet.hr/~ifalak/kviz/kviz-2/mat-2/red-rim-c.htm) Jednostavni geometrijski oblici: krug, pravougaonik, kvadrat i trougao; (http://decijisnovi.com/oblici)	<ul style="list-style-type: none"> - uvježbavati korištenje tastature (veliko i malo slovo); - prepisivati niz rečenica ili teksta uz korištenje znakova interpunkcije, uvježbavati brzinu rada na tastaturi; - kroz rad sa datim tekstom (korelacija sa odabranim predmetom) uvježbati ispravan rad na tastaturi; - razvijati kulturu pismenog izražavanja, upoznati osnovne elemente pisma/čestitke; - povezivati brojeve zapisane rimskim ciframa sa odgovarajućim brojevima zapisanim arapskim ciframa 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika Moja okolina

<p><i>ili</i> http://skrivenipredmeti.com/prona%c4%91i-skrivene-predmete/skriveni-geometrijski-oblici)</p> <p>Slike i tekst</p>	<p>tehnikom „povuci i ispusti“ ili korištenjem linija;</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznati način crtanja jednostavnih geometrijskih oblika u okviru programa za obradu teksta; - preuzimati pripremljene slike sa radne površine; - manipulirati slikom (pomjeranje, promjena dimenzija slike), podešavati odnos teksta i slike; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku; - vježbati nove riječi – koristeći program Centra na internetu http://slikovnjecnik.ba/. 	
--	---	--

III RAZRED

CILJ

Programski sadržaji informatike za treći razred najpogodnije se realiziraju kroz različito tematsko povezivanje u igri ili funkcionalnoj aktivnosti koja zadovoljava interesovanje i potrebe učenika navedenog školskog uzrasta. Tema Algoritmi i strukture podataka treba da se svede na razumljive životne situacije.

ZADACI

- Imenovanje osnovnih i vanjskih dijelova računara, imenovanje programa za crtanje i programa za obradu teksta koje su učenici koristili u drugom razredu;
- Osposobljavanje učenika da koriste alate za crtanje (korištenje olovke, četke, linije (prave, krive), formiranje crteža pomoću osnovnih geometrijskih oblika, prezentiranje stečenih znanja;
- Utvrđivanje znanja o imenicama i glagolima, sabiranju i oduzimanje brojeva do 100 upotrebom edukativnih igrica;
- Izrađivanje različitih ukrasnih i drugih predmeta od starih CD i DVD;
- Uvježbavanje korištenja tastature;
- Prepoznavanje gramatički ispravnih od gramatički neispravnih rečenica;
- Utvrđivanje tablice množenja i dijeljenja brojeva do 100 vježbanjem korištenja numeričkog dijela tastature, ponavljanje tablice množenja kroz igru;
- Oblikovanje teksta (isticanje naslova, centriranje teksta/ravnanje sa obje strane, uvlačenje pasusa i sl.), umetanje slike i teksta, pisanje niza rečenica ili kraćeg teksta uz korištenje znakova interpunkcije, uvježbavanje brzine rada na tastaturi;
- Prepoznavanje pojma algoritam, prepoznavanje algoritama koji se koriste u svakodnevnom životu;
- Prepoznavanje elementarnih tipova podataka (znakovni i numerički);
- Primjenjivanje postupka za rješavanje nekog problema metodom korak po korak;
- Bogaćenje rječnika govornog i znakovnog jezika

III RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja/učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
Ponavljjanje gradiva drugog razreda	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Prepoznati pravilan rad na računaru, pravilan položaj sjedenja za računaru i vježbe istezanja; - imenovati osnovne djelove računara, imenovati program za crtanje i program za obradu teksta koje su koristili u drugom razredu; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku; - spajati sličice sa nazivom pojma sa sličice. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika Moja okolina Likovna kultura Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>CRTAMO NA RAČUNARU</p> <p>Crtanje i bojenje pravih i krivih, zatvorenih i otvorenih linija; Crtanje svoje omiljene igračke/životinje; Slobodno crtanje (Ilustracija priče koju sam pročitao/la); Slobodno crtanje (Moj zavičaj ili Na Raskrsnici)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - crtati i bojiti prave, krive, zatvorene i otvorene linije u Paint-u; - formirati crtež pomoću osnovnih geometrijskih oblika po uzoru na pripremljen primjer sa projektora; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice-spajati sličice sa nazivom pojma sa sličice). 	<p>Matematika Likovna kultura Vannastavna aktivnost</p>
<p>IGRAJMO SE I UČIMO</p> <p>Imenice i glagoli; Matematička bitka; (http://www.888igrice.com/edukativne/matematicka-bitka-2084.html)</p> <p>Pronađi razliku; (http://www.888igrice.com/edukativne/pronadji-razliku-2823.html ili</p>	<ul style="list-style-type: none"> - u pripremljenoj tabeli prepoznati i napisati podatke za pojmove (glagoli i imenice), te koristiti pravilan položaj ruku za tastaturom i mišem; - u pripremljenoj tabeli kopirati sličice u odgovarajućoj koloni prema navedenom broju, radi utvrđivanja sabiranja i oduzimanja; - u pripremljenoj tabeli brisati 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Matematika Likovna kultura Moja okolina Likovna kultura</p>

<p>http://chillola.co http://www.bunnyschool.co.rs/game_7.php)</p>	<p>sličice u odgovarajućoj koloni prema navedenom broju, radi utvrđivanja sabiranja i oduzimanja;</p> <ul style="list-style-type: none"> - imenovati pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice - spajati sličice sa nazivom pojma sa sličice). 	
<p>PIŠEMO NA RAČUNARU</p> <p>Pišem ti o mom zavičaja; Pravilno – nepravilno</p>	<ul style="list-style-type: none"> - vježbati korištenje miša i tastature; - pisati kratke priče, po uzoru na primjer sa projektor; - formirati rečenice spajanjem pripremljenih riječi (u nedjeljivim okvirima za tekst); - imenovati pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice - spajati sličice sa nazivom pojma sa sličice). 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Moja okolina</p>
<p>PIŠEMO NA RAČUNARU</p> <p>Množimo i dijelimo na računaru; (http://www.multiplication.com/games/play/car-wash) Slobodno pisanje (Opis omiljenog lika iz priče); Moj prvi strip; Scenario za moj prvi film.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - utvrditi tablicu množenja popunjavanjem tabele tako što će za odgovarajuće brojeve dodavati (kopirati) odgovarajući broj sličica, - vježbati korištenje tastature i miša; - kroz igru ponoviti tablicu množenja; - pisati tekst po uzoru na pripremljeni primjer (oblikovati tekst-isticanje naslova, centriranje teksta/ravnanje sa obje strane, uvlačenje pasusa i sl.); - umetati slike (iz pripremljenog foldera) u tekst, po uzoru na pripremljeni primjer; - vježbati brzinu rada na tastaturi; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice - spajati sličice sa nazivom pojma sa sličice); 	<p>Matematika Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

<p>ALGORITMI I STRUKTURE PODATAKA</p> <p>Algoritam, algoritmi u svakodnevnom životu; Elementarni tipovi podataka; Rješavanje problema korak po korak.</p> <p><i>http://slikovnjecnik.ba</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati šta je algoritam; - rasporediti pripremljene oblike po veličini; - rasporediti pripremljene sličice po redoslijedu događanja; - rasporediti odgovarajući tekst ispod sličica; - grupisati tekst i sličice; - u tabeli sa podacima razvrstati podatke na tekst, brojeve, slike; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku (memori kartice - spajati sličice sa nazivom pojma sa sličice); - vježbati nove riječi – koristeći kreirani program. 	<p>Svi nastavni predmeti</p>
--	---	------------------------------

IV RAZRED

CILJ

Programski sadržaj informatike za četvrti razred sadrži teme koje su nužan slijed na obrađeno gradivo iz prethodnih razreda. U prvom dijelu učenici upoznaju informatiku kao nauku i njeno mjesto u savremenom društvu. Druga tema omogućava upoznavanje pojmova hardver i softver. U trećoj temi nastavljaju rad u nekom od softvera za obradu teksta, kao i u softveru za crtanje, kroz malo konkretnije primjere. Kroz četvrtu temu ponavljaju ergonomske smjernice za rad, upoznaju ergonomsku opremu i diskutuju o sigurnosti i zaštiti. U okviru pete teme uče se razlaganju zadatka na korake, pronalaze algoritamsko rješenje.

ZADACI

- Uočavanje i razumijevanje značaja računarske opreme kao neophodnog sredstva u razvoju svih oblasti ljudskog djelovanja i društva u cjelosti;
- Razvijanje pravilnog stava prema računarskoj tehnologiji i njenom korištenju u svim mogućim situacijama;
- Prepoznavanje i razlikovanje pojmova „hardver“ i „softver“;
- Uočavanje osnovnih dijelova računara i njihovih uloga;
- Upoznavanje radnog okruženja operativnog sistema, pravilno uključivanje i isključivanje računara, minimiziranje, maksimiziranje i zatvaranje prozora programa, kreiranje direktorija sa određenim imenom;
- Upoznavanje programa za obradu teksta;
- Upoznavanje programa za crtanje i nekih njihovih mogućnosti;
- Korištenje programa za pisanje teksta pomoću računara, samostalno pokretanje i zatvaranje programa za pisanje, unošenje, izmjenjivanje i brisanje teksta u dokumentu;
- Označavanje teksta, poništavanje izmjene, premještanje i kopiranje teksta, formatiranje teksta (vrsta fonta, veličina, boja, stilovi, podebljano, podvučeno...), poravnanjavanje teksta lijevo, desno, obostrano..., podešavanje izgleda stranice, zaglavlja i podnožja, margina, orijentacija; ubacivanje slike, crteža i ukrasnih slova; spašavanje dokumenta na određenu lokaciju, stvaranje novog dokumenta, otvaranje već postojećeg dokumenta, štampanje dokumenta;
- Primjenjivanje alata programa za crtanje (kist, brisač, izreži, kopiraj, zalijepi, zakreni, visina, širina,...), kombinovanje crteža iz dvije datoteke radi teksta u učenju;
- Uočavanje, prepoznavanje, razlikovanje i imenovanje programa za pregledanje web stranica (web preglednici);
- Uočavanje prednosti i nedostataka korištenja digitalnih tehnologija u učenju;
- Uočavanje posljedica nepravilnog položaja tijela prilikom rada za računarom;
- Prepoznavanje i korištenje web preglednika u radu;
- Pretraživanje različitih oblika (tekst, slike...) sadržaja na datu temu ispašavanje na određenu lokaciju;
- Postupanje u skladu sa uputama za korištenje računarske opreme (tastatura, miš, monitor, kućište,...), primjenjivanje predviđene procedure;
- Stvaranje navike pretraživanja i prikupljanja informacija putem interneta;
- Prepoznavanje i razlikovanje algoritama koji se koriste u svakodnevnom životu;
- Prepoznavanje elementarnih tipova podataka (znakovnih i numeričkih);
- Primjenjivanje postupka za rješavanje nekog problema metodom korak po korak;
- Bogaćenje rječnika u govornom i znakovnom jeziku.

IV RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaj /teme	Ishodi učenja/učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>TEMA – IKT OSNOVE</p> <p>Pojam informatike kao nauke; Potreba za računarskom tehnologijom u historiji razvoja pojedinih ljudskih djelatnosti i društva u cjelini; Načini prenošenja i obrade podataka kroz historiju, razvoj računara.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objasniti pojam informatike; - objasniti pojmove informacija i znanje; - objasniti ulogu računara u društvu; - imenovati pojmove na znakovnom i govornom jeziku (memori kartice). 	<p>Svi nastavni predmeti</p>
<p>TEMA – KOMPONENTE RAČUNARSKIH SISTEMA</p> <p>Računarski sistem (hardver i softver); Osnovni dijelovi računara (monitor, tastatura, miš,...); Operativni sistem - upoznavanje radnog okruženja operativnog sistema</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti i nabrojati osnovne dijelove računara i njihove uloge; - upoznati radno okruženje operativnog sistema: radna površina, dijelovi radne površine, uvodni ekran, prozor, pokazivač miša, ikone; - pravilno uključiti i isključiti računar, minimizirati, maksimizirati i zatvoriti prozor programa; - kreirati direktorij sa određenim imenom; - imenovati pojmove na znakovnom i govornom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Matematika Likovna kultura</p>
<p>TEMA – OBRADA PODATAKA</p> <p>Tekstualni procesori – programi za obradu teksta; Osnovne naredbe softvera za obradu teksta; Programi za crtanje – osnovni alati (kist, brisač, izreži, kopiraj, visina, širina, ...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - koristi program za pisanje teksta pomoću računara; - samostalno pokrenuti i zatvoriti Word; - označiti tekst, premjestiti i kopirati tekst, poništiti izmjene; - formatirati tekst (vrsta fonta, veličina, boja, stilovi, podebljano, podvučeno...); - poravnanjavati tekst lijevo, desno, obostrano...; - ubacivati slike, crteže i ukrasna slova; - spašavati dokument na 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Engleski jezik Matematika Likovna kultura</p>

	<p>određenu lokaciju, napraviti novi dokument, otvarati već postojeći dokument;</p> <ul style="list-style-type: none"> - štampati dokument; - primjenjivati alate (izreži, kopiraj, zalijepi,...); - imenovati pojmove na znakovnom i govornom jeziku. 	
<p>TEMA – DIGITALNO DRUŠTVO - VIRTUALNI SVIJET</p> <p>Prikupljanje informacija putem interneta; Korištenje digitalnih tehnologija za učenje; Položaj tijela prilikom rada za računarom; Sigurnost i zaštita.</p> <p><i>(http://slikovnjecnik.ba/)</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - koristiti Google-pretraživač u radu; - pretraživati i preuzimati (spašavati) tekst; - pretraživati i preuzimati (spašavati) slike; - uočavati posljedice nepravilnog položaja tijela prilikom rada za računarom; - postupati u skladu sa uputama za korištenje računarske opreme (tastatura, miš, monitor, kućište...); - koristi digitalne tehnologije za učenje novih riječi iz slikovnog rječnika; - imenovati pojmove na znakovnom i govornom jeziku (memori kartice). 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Engleski jezik Matematika Likovna kultura Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>TEMA – ALGORITMI I STRUKTURE PODATAKA</p> <p>Algoritam. Algoritmi u svakodnevnom životu; Elementarni tipovi podataka; Rješavanje problema korak po korak</p> <p><i>http://slikovnjecnik.ba/</i></p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočavati šta je algoritam; - rasporediti pripremljene sličice po redosljedu događanja (npr. redosljed koraka do cilja...); - rasporediti pripremljeni tekst (rečenice) po redosljedu događanja; - prepoznati i na znakovnom jeziku nabrojati redosljed radnji za pripremljene primjere; - imenovati pojmove na znakovnom i govornom jeziku (memori kartice); - vježbati nove riječi – koristeći kreirani program. 	<p>Svi nastavni predmeti</p>

V RAZRED

UVOD

Programski sadržaj informatike za peti razred sadrži teme koje su nužan slijed na obrađeno gradivo iz prethodnih razreda. U prvom dijelu učenici proširuju već stečena znanja o ulozi i značaju računarske opreme kao neophodnog sredstva u razvoju svih oblasti ljudskog života i rada. Druga tema omogućava da prošire znanja o osnovnim dijelovima računara kroz upoznavanje njihove uloge i značaja, te ulogom sistemskog i aplikativnog softvera. U trećoj temi upoznaju se multimedijalnim prezentacijama, njihovom namjenom, osnovnim pravilima pri kreiranju i osnovnim elementima. Kroz četvrtu temu upoznaju se sa algoritmom u svakodnevnom životu.

CILJ

Programski sadržaji informatike za peti razred se realiziraju kroz različito tematsko povezivanje sa edukativnim sadržajima na internetu radi zadovoljavanja interesovanja i potreba učenika navedenog školskog uzrasta.

Cilj nastave iz predmeta Informatika je računarsko opismenjavanje učenika, upoznavanje učenika sa mogućnostima primjene računara u procesu učenja drugih predmeta i osposobljavanje učenika za korištenje računara u daljem školovanju i radu.

ZADACI

- Imenovanje dijelova računara, imenovanje programa za obradu teksta, programa za prezentacije;
- Shvatanje uloge i značaja upotrebe informatičkih tehnologija u svakodnevnom životu;
- Osposobljavanje učenika da samostalno kreiraju prezentacije;
- Osposobljavanje učenika da primjene alate za crtanje;
- Uvježbavanje korištenja tastature;
- Umetanje slike i teksta, pisanje niza rečenica, uvježbavanje brzine rada na tastaturi;
- Prepoznavanje pojma algoritam, prepoznavanje algoritama koji se koriste u svakodnevnom životu;
- Bogaćenje rječnika govornog i znakovnog jezika.

V RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja/učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>IKT OSNOVE</p> <p>Upotreba IKT uređaja i medija u svakodnevnom životu Prednosti korištenje IKT- a u savremenom komuniciranju (wifi, lan, internet, smartphone, ...).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenici će: - objasniti upotreba IKT uređaja i medija u svakodnevnom životu (mobitel, digitalni aparat, tablet,...); - objasniti prednosti korištenja IKT-a u savremenom komuniciranju; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik,</p>
<p>KOMPONENTE RAČUNARSKIH SISTEMA</p> <p>Osnovni hardverski dijelovi računara, ulazni uređaji, izlazni Operativni sistemi – podešavanje i korištenje radnog okruženja Operacije sa direktorijima i datotekama (kreiranje, kopiranje, premještanje, brisanje, mjenjanje imena...).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i nabrojati hardverske dijelove; - objasniti značaj operativnog sistema; - objasniti pojam direktorija i datoteke; - kreirati datoteke i direktorije - prepoznati osnovne formate tekstualnih i slikovnih datoteka;. - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik</p>
<p>OBRADA PODATAKA</p> <p>Kreiranje prezentacije i rad sa jednostavnim programom za izradu prezentacije. Slajdovi, dijelovi prezentacije, vrste, uređivanje Tranzicija slajdova, automatizacija Pokretanje prezentacije, Slide Show</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kreirati prezentaciju; - dodati, urediti slajdove; - koristiti gotove prijedloge dizajna; - dodati različite medije na slajdove; - uraditi tranziciju slajdova; - dodati automatizacije; - pokretati prezentacije; - spašavati i otvarati već postojeće prezentacije; - imenovati i vježbati nove 	<p style="text-align: center;">Matematika Likovna kultura Engleski jezik</p>

Spašavanje i otvaranje već postojeće prezentacije.	pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice.	
PIŠEMO NA RAČUNARU Pisanje teksta u Wordu; Pisanje kratkih, pripremljenih priča.	<ul style="list-style-type: none"> - uvježbavati korištenje tastature; - povećati vještine pismenog izražavanja kroz pisanje po uzoru na pripremljene priče; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice. 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Engleski jezik
ALGORITMI Algoritam, algoritmi u svakodnevnom životu.	<ul style="list-style-type: none"> - uočavati šta je algoritam; - rasporediti pripremljene sličice po redosljedu događanja (redosljed koraka do cilja.); - rasporediti i pripremljen tekst (rečenice) po redosljedu događanja; - prepoznati i na znakovnom jeziku nabrojati redosljed radnji za pripremljene primjere; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice. - vježbati nove riječi – koristeći program Centra na internetu http://slikovnjrjecnik.ba/. 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik

VI RAZRED

UVOD

Programski sadržaj Informatike za šesti razred sadrži teme koje su slijed na obrađeno gradivo iz prethodnih razreda. U prvoj temi učenici upoznaju informatiku kao nauku i njeno mjesto u savremenom društvu. Druga tema omogućava da upoznaju pojmove hardver i softver. U trećoj i četvrtoj temi nastavljaju rad u nekom od softvera za crtanje, softvere za obradu teksta, kao i u softveru za prezentacije, kroz malo konkretnije primjere. Kroz petu temu upoznaju se učenici sa digitalnim društvom virtualnim svijetom daje se osvrt na moguće opasnosti i način postupanja u slučaju istih. U šestoj temi učenici se upoznaju sa algoritmom i njegovom strukturom.

CILJ

Cilj nastave iz predmeta Informatika je računarsko opismenjavanje učenika, upoznavanje učenika sa primjenom računara u različitim djelatnostima i osposobljavanje učenika za korištenje računara u daljem školovanju i radu.

ZADACI

- Osposobljavanje učenika za pravilnu upotrebu računara;
- Upoznavanje učenika sa osnovnim komponentama i principima rada na računaru;
- Upoznavanje učenika sa gotovim programskim paketima opće namjene;
- Upoznavanje i osposobljavanje učenika za korištenje Internet usluga;
- Razvijanje sistematičnosti, temeljitosti, istrajnosti u radu;
- Podsticanje stvaralačkog pristupa i osposobljavanje za rješavanje zadataka pomoću računara;
- Prepoznavanje pojma algoritam, prepoznavanje algoritama koji se koriste u svakodnevnom životu;
- Bogaćenje rječnika govornog i znakovnog jezika.

VI RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>IKT OSNOVE</p> <p>Pojam informatike kao nauke;</p> <p>Potreba za računarskom tehnologijom u društvu;</p> <p>Osnovni pojmovi: podatak, informacija, znanje, informatika.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - objasniti pojam informatike; - objasniti značaj korištenja računarske opreme u društvu u cjelosti; - imati pravilan stav prema računarskoj tehnologiji i njeno korištenje u svim mogućim situacijama; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik, Matematika</p>
<p>KOMPONENTE RAČUNARSKIH SISTEMA</p> <p>Računarski sistem (hardver i softver);</p> <p>Osnovni dijelovi računara (monitor, tastatura, miš...);</p> <p>Operativni sistem - upoznavanje radnog okruženja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati osnovne dijelove računara i njihovu ulogu; - koristiti radno okruženje operativnog sistema - objasniti osnovne termine, radna površina, dijelovi radne površine, uvodni ekran, prozor, pokazivač miša, ikone...; - pravilno uključiti i isključiti računar, minimizirati, maksimizirati i zatvoriti prozor programa; - kreirati direktorij sa određenim imenom; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik</p>

<p>OBRADA PODATAKA</p> <p>Programi za crtanje – osnovni alati (kist, brisač, izreži, kopiraj, visina, širina...);</p> <p>Programi za obradu teksta- osnovni meni i alati;</p> <p>Programi za izradu prezentacija – osnovni alati.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - koristiti neke od programa za crtanje i neke njihove mogućnosti; - koristiti program za obradu teksta i neke njegove mogućnosti; - koristiti program za izradu prezentacija; - koristiti program za pisanje teksta pomoću računara; - pokretati i zatvarati programe; - unositi, izmjeniti i brisati tekst u dokumentu, označavati tekst, poništavati izmjene, premještati i kopirati tekst; - formatirati tekst (vrsta fonta, veličina, boja, stilovi, podebljano, podvučeno...); - poravnati tekst, lijevo, desno, obostrano...; - ubacivati slike, crteže i ukrasna slova; - spašavati dokumente na određenoj lokaciji, kreirati novi dokument, otvarati već postojeće; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik, Likovna kultura</p>
<p>DIGITALNO DRUŠTVO - VIRTUALNI SVIJET</p> <p>Prikupljanje informacija putem interneta;</p> <p>Korištenje digitalnih tehnologija za učenje;</p> <p>Položaj tijela prilikom rada za računarom;</p> <p>Sigurnost i zaštita.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - koristiti program za pregledanje web stranica; - prepoznavati i koristiti web preglednik u radu; - pretraživati različite oblike (tekst, slike...) sadržaja na datu temu, spašavati na određenu lokaciju; - koristiti digitalne tehnologije za učenje koje su primjerene njihovoj dobi; - postupati u skladu sa uputama za korištenje računarske opreme 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik, Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>

	<p>(tastatura, miš, monitor, kućište...);</p> <ul style="list-style-type: none"> - primjenjivati predviđene procedure, uočavati posljedice nepravilnog položaja tijela prilikom rada za računarom; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice. 	
<p>ALGORITMI</p> <p>Algoritam, algoritmi u svakodnevnom životu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati algoritam; - prepoznati algoritme koje koristi u svakodnevnom životu; - navoditi primjere algoritama; - primjeniti postupak za rješavanje nekog problema metodom korak po korak kroz igranje uloge robota; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice. - vježbati nove riječi – koristeći program Centra na internetu http://slikovnjrjecnik.ba/; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik</p>

VII RAZRED

UVOD

Programski sadržaj informatike za sedmi razred koncipiran je kao logičan nastavak nastave informatike iz druge trijade, utvrđuje i proširuje do sada stečena znanja i vještine. U prvom dijelu učenici se upoznaju sa naprednijim opcijama MS Word-a i iste primjenjuju na konkretnim vježbama. U drugoj temi proširuju se znanja o komunikacionom procesu, načinima prijenosa podataka i uvodi se pojam računarske mreže, uz poseban osvrt na Internet. U trećoj temi uvodi se pojam računarske grafike, učenici se upoznaju sa vrstama grafike, te njihovim prednostima i nedostacima i osposobljavaju se za njihove primjene kroz konkretne vježbe. Četvrta tema je nastavak nadogradnje obrađene teme u V razredu upoznavanjem sa dodatnim mogućnostima u kreiranju prezentacija (kreiranje vlastitog dizajna prezentacije, te preuzimanje uzoraka sa interneta i sl; dodavanje novih elemenata: obrađenih slika, veza između slajdova ili drugim fajlova, muzike, videa i sl.). U petoj temi učenici se upoznaju sa osnovama algoritma.

CILJ

Cilj nastave iz predmeta Informatika je računarsko opismenjavanje učenika, upoznavanje učenika sa primjenom računara u različitim djelatnostima i osposobljavanje učenika za korištenje računara u daljem školvanju i radu.

ZADACI

- Osposobljavanje učenika za usvajanje osnovnih pojmova u informatici;
- Upoznavanje učenika sa osnovnim komponentama i principima rada na računaru;
- Upoznavanje učenika i osposobljavanje za korištenje osnovnih multimedijalnih aplikacija sa gotovim programskim paketima opće namjene;
- Upoznavanje i osposobljavanje učenika za korištenje Interneta;
- Upoznavanje i osposobljavanje učenika za računarsku grafiku;
- Razvijanje sistematičnosti, temeljitosti, istrajnosti u radu;
- Podsticanje stvaralačkog pristupa i osposobljavanje za rješavanje zadataka pomoću računara;
- Prepoznavanje pojma algoritam, prepoznavanje algoritama koji se koriste u svakodnevnom životu;
- Bogaćenje rječnika govornog i znakovnog jezika.

VII RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>OBRADA TEKSTA (MS Word) Oblikovanje dokumenta (odlomci, okviri teksta, sjenčenje teksta, tabele)</p>	Učenici će: - vršiti izmjene nad tekстом i odlomkom; - oblikovati odlomke; - primjenjivati okvire i sjenčenja teksta ili odlomka; - primjenjivati stilove teksta - dodavati tabele u tekst; - dodoavazi tekstualni okvir; - dodavati crtež u tekstu; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik, Matematika
<p>INTERNET</p> <p>Internet (kratki historijat razvoja, pristup internetu, internet adresa, organizacija i servisi interneta) Pravila ponašanja na Internet-u Rad sa pretraživačima</p>	- nabrojati historijske bitne činjenice razvoja Internet-a; - prepoznati prednosti Internet-a; - objasniti načine za pristup Internet-u; - nabrojati osnovne Internet servise; - poštivati osnovne etičke principa u cyber svijetu; - koristiti indeksne pretraživače kao i pretraživačke operatore za pronalaženje sadržaja na Internetu; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik i

<p>RAČUNARSKA GRAFIKA</p> <p>Podjela računarske grafike; Korištenje grafičkih paketa; Manipuliranje elementima slike.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - izgraditi vještine za grafičku obradu slike; - manipulirati sa elementima slike; - izdvojiti dio i ukloniti neželjenih dijelova slike; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik i Likovna kultura</p>
<p>RAČUNARSKE PREZENTACIJE (MS PowerPoint)</p> <p>Multimedijalne prezentacije Kreiranje prezentacije i rad sa jednostavnim programom za izradu prezentacije. Multimedija, od čega se sastoji (tekst, zvuk, video, animacija,... Slides, slajdovi, dijelovi prezentacije, vrste, uređivanje Ubacivanje različitih vrste medija na slajdove; Tranzicija slajdova, automatizacija, pokretanje prezentacije, Slide Show Spašavanje i otvaranje već postojeće prezentacije</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kreirati prezentacije; - ubacivati, uređivati slajdove, koristiti gotove predloške; - ubacivati različite vrste medija na slajdove; - dodavati tranzicije slajdova; - pokretati prezentacije; - spašavati i otvarati već postojeće prezentacije; - dodavati u prezentaciju zvuk, video, animaciju; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik, Likovna kultura</p>
<p>ALGORITMI</p> <p>Algoritam, algoritmi u svakodnevnom životu.</p> <p>(http://slikovnjecnik.ba/)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati algoritam; - prepoznati algoritme koje koristi u svakodnevnom životu; - navoditi primjere algoritama; - primjeniti postupak za rješavanje nekog problema metodom korak po korak kroz igranje uloge robota; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice; - vježbati nove riječi – koristeći program Centra. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik,</p>

VIII RAZRED

UVOD

Programski sadržaj informatike za osmi razred sadrži nekoliko nastavnih tema. Prva tema proširuje znanja memoriji i načinu čuvanja podataka. Druga tema iz oblasti rada sa tabličnim kalkulatorom. Treća tema obuhvata osnovne sadržaje vezane za internet koji omogućavaju povećavanje razine primjene znanja na višim nivoima. Četvrta tema omogućit će učenicima sticanje praktičnih znanja pri obradi video zapisa, sve do osposobljavanja učenika za samostalnu izradu filma. Peta tema omogućava sistematično proširivanje znanja i vještina iz osnova programiranja. Kroz šestu temu učenici se upoznaju sa matematičkim osnovama računarske tehnike kroz brojne sisteme (dekadni i binarni) i binarnu aritmetiku.

CILJ

Cilj nastave iz predmeta Informatika je da se učenici pripremaju i osposobljavaju za život i rad u periodu razvoja informatičkih tehnologija.

ZADACI

- Osposobljavanje učenika da shvate ulogu i značaj informatike u tehnološkom razvoju;
- Upoznavanje i osposobljavanje učenika za korištenje Interneta;
- Upoznavanje učenika sa načinom funcionisanja memorije u računaru;
- Upoznavanje učenika i osposobljavanje za korištenje tabličnih aplikacija;
- Upoznavanje učenika i osposobljavanje za korištenje programa za obradu video zapisa;
- Razvijanje sistematičnosti, temeljitosti, istrajnosti u radu;
- Podsticanje stvaralačkog pristupa i osposobljavanje za rješavanje zadataka pomoću računara;
- Upoznavanje učenika sa brojnim sistemima;
- Upoznavanje učenika sa osnovama programiranja;
- Bogaćenje rječnika govornog i znakovnog jezika.

VIII RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
IKT OSNOVE Memorija - uloga i podjela; Pojam bita i bajta, predstavljanje podataka u računaru, mjerne jedinice.	Učenici će: - prepoznati osnovni zadatak memorije i šta omogućava, globalnu klasifikaciju u dvije klase (internu i eksternu); - prepoznati pojam bita; - imenovati pojmove: podatak, bit, vrijednost bita, moguća stanja; - opisati predstavljanje podataka u računaru; bajt kao osnovnu jedinicu za mjerenje kapaciteta memorije; veće jedinice: kilobajt, megabajt, gigabajt, terabajt...; - imenovati i vježbati pojmove na znakovnom i govornom jeziku iz oblasti IKT osnove. uz korištenje memori kartica;	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Engleski jezik
TABELARNI PRORAČUNI (MS EXCEL) Softver za tabelarnu obradu podataka, tabelarne proračune; Unos i obrada podataka u radnoj knjizi; Formatiranje ćelija, redova i kolona; Isrtavanje linija tabele; Autoformatiranje; Sortiranje u tabelama.	- unositi i obrađivati podatke u radnoj knjizi, ubacivati nove radne stranice i mijenjati imena, brisati, formatirati ćelije, redove i kolone; - prepoznati vrste podataka u ćelijama; - isrtavati linije tabela; - autoformatirati i sortirati podatke u tabelama; - imenovati pojmove na govornom i znakovnom jeziku iz oblasti tabličnog proračuna uz primjenu memori kartica;	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik, Likovna kultura

<p>INTERNET</p> <p>Struktura interneta-internet usluge Preuzimanje podataka sa interneta Društvene mreže Autorska prava; Privatnost, lični podaci; Pravila ponašanja u virtualnom svijetu; Načini zaštite od neprimjerenih oblika ponašanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - koristiti internet poštujući predviđene procedure; - imajati vještinom korištenja usluga internet servisa; - slati elektronske pošte putem WWW servisa (Yahoo, Gmail, Hotmail, Web Mail); - objasniti pojmove autorskog prava i privatnosti, ličnih podataka u digitalnom svijetu; - prepoznati neprimjerene oblike ponašanja u digitalnom svijetu i načine zaštite od istih; - imenovati i vježbati pojmove na govornom iznakovnom jeziku iz oblasti sigurnosti i zaštite uz korištenje memori kartica; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik</p>
<p>OBRADA VIDEO ZAPISA</p> <p>Snimanje video zapisa Obrada video sekvenci Primjena vizualnih efekata Montaža video materijala u cjelinu Samostalna izrada filma</p>	<ul style="list-style-type: none"> - snimanti video zapis; - snimati video sekvence, koristiti digitalne fotoaparate i mobilne telefone; - Unositi snimljenevideo materijala u program za obradu video sekvenci (na primer WindowsMovieMaker i drugi; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik,</p>
<p>OSNOVE PROGRAMIRANJA</p> <p>Pojam programiranja, proces nastanka softvera Programski jezik - uvod Osnovne naredbe programskog jezika (unos, ispis, pridruživanje, komentar...)</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i objasniti proces nastanka softvera;. - usvojiti pojmove programiranja, programskog jezika; - naučiti osnovne naredbe za unos, ispis, pridruživanje, komentar, naredbe za crtanje; - imenovati i vježbati pojmove na govornom 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik</p>

<p>Naredbe za crtanje (tačka, linija, kružnica...) Pisanje jednostavnih programa, kalkulator i sl.</p>	<p>iznakovnom jeziku iz oblasti sigurnosti i zaštite uz korištenje memori kartica.</p>	
<p>BROJNI SISTEMI. DEKADNI I BINARNI BROJNI SISTEM Brojni sistemi. Dekadni i binarni brojni sistem</p>	<ul style="list-style-type: none"> - zapisive brojeva u decimalnom i binarnom brojnom sistemu; - pretvarati brojeva iz jednog sistema u drugi; - imenovati i vježbati pojmove na govornom iznakovnom jeziku iz oblasti sigurnosti i zaštite uz korištenje memori kartica. - vježbati nove riječi – koristeći program Centra na internetu http://slikovnjrjecnik.ba/; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik, Matematika</p>

IX RAZRED

UVOD

Programski sadržaj informatike za deveti razred koncipiran je kao logičan nastavak nastave informatike iz prethodnih razreda, utvrđuje i proširuje do sada stečena znanja i vještine. Prva tema nastavak je nadogradnje obrađene teme u VIII razredu, koja omogućava da prošire znanja iz matematičkih osnova rada računara kroz upoznavanje oktalnog i heksadecimalnog brojnog sistema. U drugom dijelu učenici proširuju već stečena znanja iz oblasti programiranja. U trećoj temi upoznaju se sa osnovama web dizajna i osnovama za kreiranje web stranica. Četvrta tema omogućava učenicima da na kraju svog osnovnog školovanja prezentira usvojena znanja kroz evaluaciju samostalnog projekta primjenom računarskih tehnologija.

CILJ

Cilj nastave iz predmeta Informatika je da se učenici pripremaju i osposobljavaju za život i rad u ovom periodu razvoja informatičkih tehnologija.

ZADACI

- Osposobljavanje učenika da shvate ulogu i značaj informatike u tehnološkom razvoju;
- Upoznavanje i osposobljavanje učenika za korištenje Interneta;
- Upoznavanje učenika i osposobljavanje za korištenje i prevođenje brojnih sistema;
- Upoznavanje sa osnovama programiranja;
- Osposobljavanje učenika za izradu web stranice;
- Upoznavanje i osposobljavanje učenika za izradu samostalnog projekta;
- Razvijanje sistematičnosti, temeljitosti, istrajnosti u radu;
- Podsticanje stvaralačkog pristupa i osposobljavanje za rješavanje zadataka pomoću računara;
- Bogaćenje rječnika govornog i znakovnog jezika.

IX RAZRED

(1 sat sedmično – 34 sata godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
BROJNI SISTEMI. OKTALNI I HEKSADECIMALNI BROJNI SISTEM Oktalni brojni sistem Heksadecimalni brojni sistem Prevođenje brojeva između brojnih sistema	Učenici će: - vježbati zapisati broj u oktalnom i heksadecimalnom brojnom sistemu; - prevoditi broj iz decimalnog (dekadnog) brojnog sistema u oktalni i heksadecimalni brojni sistem; - prevoditi broj iz oktalnog i heksadecimalnog brojnog sistema u decimalni (dekadni) brojni sistem; - prevoditi broj iz binarnog u oktalni i heksadecimalni brojni; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice;	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Matematika
PROGRAMIRANJE Pisanje jednostavnih programa, kalkulatora i sl.	- koristiti osnovne naredbe programskog jezika; - pisati jednostavne programe, osnovne računске operacije i sl. - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice;	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik i Matematika
UVOD U WEB DIZAJN (rad u simuliranom programu Publisher, Web Site) Boja i slika za pozadinu Hiperlink Web grafika - Specijalizirani programi za izradu web stranica	- objasniti pojam hiperteksta i hipermedij; - kreirati elemente web stranice, dodavati stranice i podatke; - objasniti web grafiku; - prepoznati programe za izradu web stranice; - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice;	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik, Matematika i Likovna kultura

<p>TEMA – IZRADA SAMOSTALNOG PROJEKTA</p> <p>Izbor teme Izrada plana rada na projektu Izbor sredstava za realizaciju projekta Izrada projekta Prezentiranje projekta</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti cilj; - odabrati temu; - podjeliti uloge; - planirati rad; - izabrati sredstava za realizaciju projekta; - prikupiti podatke; - obraditi podatke; - prezentirati projekat - imenovati i vježbati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku koristeći memori kartice; - vježbati nove riječi – koristeći program Centra na internetu http://slikovnijecnik.ba. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Engleski jezik i Likovna kultura</p>
---	--	---

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

Sadržaji nastavnih jedinica se pripremaju u pisanoj formi, pojednostavljeni su i usklađeni sa rječnikom i postignućima učenika. Rečenice su konkretne, jednostavne i kratke. Nastavnik objašnjava gradivo upotrebom govornog i znakovnog jezika i IKT tehnologije. Pažljivo se biraju nove riječi kojim se obogaćuje rječnik učenika. Nove riječi nastavnik objašnjava ilustracijama, primjerima i pokazuje ih na znakovnom jeziku. Nastavnik za svaku nastavnu jedinicu priprema vježbe koje učenici trebaju raditi na računaru. Učenici rade vježbe, zadatke na osnovu napisanog uputstva. Jasne upute omogućavaju učenicima da samostalno rade na računaru, stiču naviku i sposobnost da koriste i čitaju uputstva pri radu i na ostalim tehničkim uređajima. Na ovaj način učenici se podstiču na opismenjavanje.

Radi usvajanja novih pojmova na znakovnom i govornom jeziku koriste se memori kartice. Memori kartice sadrže sliku pojma i naziv, potom samo sliku i samo naziv pojma. Vježbe se realizuju kroz sljedeće postupke:

- spoji naziv i sliku pojma;
- odaberi sliku za izgovoreni pojam (čitanje sa usta);
- odaberi sliku za znakovno prezentiran pojam;
- odaberi snaziv za znakovno prezentiran pojam.

Nastavnici koji realizuju nastavni program imaju pravo 20% odstupanja od broja sati za obradu pojedinih tema, što u velikoj mjeri zavisi od uslova u kojima nastavnik treba da realizuje nastavu.

Nastavnik informatike treba neprestano da prati napredovanje učenika. Kontinuirano ocjenjivanje doprinosi poboljšanju kvaliteta nastave, stvara povoljnu mikroklimu za učenje, podstiče učenike na intenzivan rad iz čega proizilaze očekivani ishodi učenja.

U konačnoj ocjeni koju učenik dobija na kraju školske godine treba da ravnopravno učestvuju rezultati koje je učenik postigao u područjima sticanja osnovnih ICT znanja, sticanja umijeća i vještine, usvajanju navika i stavova te u području izgrađivanja sposobnosti za rješavanje problema uz primjenu računara (primjena znanja i umijeća).

Pored toga nastavnik treba da prati, evidentira i ocjenjuje aktivnost učenika prilikom izvođenja vježbi, učešća učenika u grupnom radu, njegovu spremnost na saradnju i uključivanje u zajedničko rješavanje pojedinih problema, učenikovo učešće u diskusijama o pojedinim temama, međusobnom ocjenjivanju i samoocjenjivanju i drugo. Međusobno prožimanje prethodno navedenog dat će učenicima dobru podlogu za buduće cjeloživotno učenje. Takođe, zbog različitosti u tehničkoj opremljenosti kabineta i strukturi učenika u razredu, nastavnicima se ostavlja mogućnost izmjene predloženog NPP-a ne više od 30%.

Za realizaciju programskih sadržaja I, II i III razreda preporučuju se kreativne i konstruktivne aktivnosti koje razvijaju dječiju radoznalost sa elementima logičkog i kritičkog mišljenja. Dinamika realizacije i sadržaji programa nisu strogo definirani već ga nastavnici tematski vezuju u logičke cjeline koje vode ka realizaciji navedenih ciljeva i zadataka predmeta.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

I – IV razreda

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

V – IX razreda

Profesor informatike - predbolonjski studij ili bolonjski studij (najmanje 240 ECTS).

KULTURA ŽIVLJENJA

Emina Borovina, prof.

UVOD

Kultura življenja u osnovnom odgojno-obrazovnom procesu ima značajno mjesto u sticanju znanja, razvijanju vještina i navika za rad u uslovima u kojima se čovjek rađa, razvija i živi. Kultura življenja je predmet koji kombinuje teoriju sa praksom u cilju razvijanja, razumijevanja izadovoljenja fizičkih, emocionalnih, intelektualnih i kulturnih potreba.

Programski sadržaji su usmjereni ka razvijanju svijesti o značaju porodice i porodičnog života u društvu u kojem živi, razvijanju navika kod učenika za aktivno učešće u svim poslovima u kući i uzajamno pomaganje u radu, podizanje svijesti o mogućnostima osmišljenog i ispunjenog života sa više ljubavi i razumijevanja.

Predviđeni sadržaji: porodični odgoj, bonton, kultura stanovanja, kultura odijevanja, kultura ishrane, higijena, ljepša strana života značajan su doprinos odgojno-obrazovnom djelovanju škole. Planirane sadržaje potrebno je prilagoditi sposobnostima i interesovanjima učenika oštećenog sluha i govora, te tako olakšati proces učenja i poučavanja.

Nastavni plan i program predmeta Kultura življenja je orijentacija za stvaralački pristup pri planiranju gradiva, što zavisi i od specifičnosti uslova škole i sredine u kojoj se ona nalazi.

CILJ

Cilj nastave Kulture življenja je upoznavanje osnovnih pravila i principa ponašanja, razvoj sposobnosti za aktivnu primjenu u svakodnevnom životu, upoznavanje sa osnovnim pravilima kulture stanovanja, odijevanja, bontona, pravilne ishrane i ekologije, te usvajanje teoretskih i praktičnih znanja, vještina i navika, a sve u svrhu osposobljavanja za aktivnu primjenu stečenih znanja u svakodnevnom životu.

ZADACI

- Upozna vrijednosti porodičnog i drugih oblika društvenog života;
- Razvija osjećaje i potrebe za kulturnim ophođenjem i ponašanjem u okviru svoje porodice, škole i društva uopće;
- Razvija kreativnost kroz praktične vježbe, koja će im u životu koristiti da stvaraju bolje uslove življenja;
- Usvaja znanja o kulturnom načinu stanovanja, odijevanja, pravilnoj prehrani;
- Razvija tolerantan odnos prema drugim i drugačijim u sredini življenja i uopće u životu;
- Razvija kreativnost samostalnim stvaranjem i oblikovanjem predmeta za svakodnevnu upotrebu;
- Spoznaje potrebu za postojanjem higijenskih pravila pri održavanju lične higijene, higijene stana, odjeće i obuće;
- Razvija zdrave prehrambene navike;
- Razvija navike za štednjom ličnih, društvenih i prirodnih materijalnih dobara;
- Razvija potrebu planiranja materijalnih sredstava za ishranu, štednju i džeparac;
- Primijeni pravila, izvršava obaveze i odgovornosti u školi, porodici i društvenoj zajednici.

V RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>SAVREMENA PORODICA</p> <p>Porodica, porodično stablo, članovi porodice; Potrebe savremene porodice, ustanove koje pružaju pomoć porodici; Bonton, pozdravljanje, pravila ponašanja, kultura dijaloga; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikovati užu i širu porodicu, imenovati članove uže i šire porodice, navesti vrijednosti porodičnog života; - izraditi porodično stablo; - navesti potrebe porodice, ustanove koje pružaju pomoć porodici; - upoznati prava i dužnosti učenika; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezici književnost, Srpski jezik i književnost i Likovni odgoj</p>
<p>KULTURA STANOVANJA</p> <p>Stan, kuća i prostorije u stanu; Namještaj i električni aparati u stanu; Estetski elementi; Izrada ukrasnog predmeta; Tradicionalni elementi stanovanja, arhitektura bosanske kuće; Izbor namještaja za moj dom; Higijena stana /kuće; Stambena i ekološka kultura, nesreće u domaćinstvu; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti prostorije u stanu i funkciju prostorija; - nabrojati namještaj i kućanske aparate u stanu i funkciju aparata i pravilna korištenja; - izraditi ukrasni predmet (npr. vaza, korpa od papira); - navesti neke elemente bosanske kuće; - izraditi crtež: Moja soba - primijeniti neke postupke higijene stana; - navesti neka pravila kućnog reda, nesreće u domaćinstvu požar, poplava, posljedice i telefonske brojeve policije, vatrogasaca i hitne pomoći; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezici književnost, Srpski jezik i književnost, Historija, Likovni odgoj i Tehnički odgoj</p>

<p>KULTURA ODIJEVANJA</p> <p>Uloga odijevanja i vrste materijala za izradu odjeće; Odjevni predmeti, odjeća, obuća; Načini izrade tkanina, pletenje, šivanje; Estetski elementi i boje u odijevanju; Kombinovanje dijelova odjeće u jednu estetsku cjelinu; Narodne nošnje u BiH; Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti značaj odjeće i navesti neke prirodne i vještačke materijale za izradu odjevnih predmeta; - imenovati odjevne predmete i namjenu; - izvesti šivanje npr. dugmeta ili pletenje; - primjeniti pravilno kombinovanje odjevnih predmete u različitim prilikama; - navesti neke elemente tradicionalne odjeće; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezici književnost, Srpski jezik i književnost, Likovni odgoj, Tehnički odgoj i Društvo</p>
<p>PREHRANA I ZDRAVLJE</p> <p>Ishrana i hranljivi sastojci hrane; Vrste namirnica, upotrebna i hranljiva vrijednost; Piramida pravilne ishrane; Postupci pripreme hrane; Kontrola kvaliteta namirnica i deklaracija proizvoda; Čuvanje i zaštita namirnica od kvarenja; Higijena pribora i posuđa za pripremanje hrane; Pravilan način kombinovanja namirnica; Bolesti nehygijenske i nepravilne ishrane; Pribor i posuđe za pripremu i posluživanje hrane; Pravilno serviranje u različitim prilikama; Tradicionalno kulinarstvo; Ekonomika domaćinstva; Ljepša strana života - hobi, zabava, značaj sporta i rekreacije; Štetne navike i bolesti savremenog svijeta;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - navesti značaj pravilne ishrane i osnovne hranljive sastojke hrane; - navesti vrste namirnica i njihove hranljive vrijednosti; - opisati piramidu zdrave ishrane; - razlikovati tehničke i toplotne postupke pripreme hrane i važnost pravilne pripreme; - navesti važnost deklaracije na prehrambenom proizvodu; - navesti posljedice nepravilne i nehygijenske ishrane; - prepoznati bolesti izazvane nepravilnom ishranom; - imenovati pribor i posuđe za pripremanje i uzimanje hrane; - izvesti pravilno serviranje hrane u različitim prilikama; - prepoznati neka tradicionalna jela; - navesti neke načine štednje; - navesti značaj hobija, 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovni odgoj, Priroda i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>

Ovladavanje pojmovima na znakovnom jeziku.	sporta, odmora; prepoznati štetne životne navike drogu, alkohol, duhan, zavisnost od kompjutera, intereta, nekretanje, nezdrave prehrambene navike; - imenovati pojmove na znakovnom jeziku.	
--	--	--

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

Nastava Kulture življenja u V razredu realizuje se po 1 sat sedmično, 35 sati godišnje. Iz ove činjenice proizilazi potreba da u pripremi za realizaciju nastavnih sadržaja, nastavnik izvrši kvalitetno planiranje. Navedeni programski sadržaji nastavnog predmeta Kulture življenja po obimu, težini, metodama rada i pristupu potrebno je prilagoditi uzrastu djeteta oštećenog sluha i govora od 10 godina.

Programski sadržaji se realizuju primjenom različitih metoda, a najviše putem praktičnog rada i vježbi. Programski zadaci, osim redovne nastave prema predviđenom programu se mogu ostvariti i kroz slobodne aktivnosti - sekcija kulture življenja i izložbama učeničkih radova. Pri obradi nastavnih sadržaja, kao i pri izvođenju praktičnih vježbi treba koristiti znakovni jezik. Također, posebnu pažnju treba obratiti na usvajanje novih riječi i pojmova na znakovnom jeziku.

Uvijek je potrebno istaći zdravstveno - higijenski i kulturno - ekonomski značaj kako bi se kroz realizaciju nastavnih sadržaja razvile zdravstvene, higijenske i kulturne navike kod učenika oštećenog sluha i govora. Predmetom Kultura življenja treba razviti takve elemente ponašanja i društvene etike koja će učeniku omogućiti samostalno suočavanje sa problemima u životu i svakodnevnici.

Provjeravanje i ocjenjivanje učenika vrši se kontinuiranim praćenjem aktivnosti na časovima, prilikom individualnog i grupnog rada. Provjeravanje znanja je sastavni dio nastave i treba po mogućnosti da se obavlja na svakom času. Cilj provjeravanja znanja je da učenik dobije povratnu informaciju o svom radu, ali i da nastavnik sagleda uspjeh korištenja metoda svog rada. Treba istaći da provjeravanje ne podrazumijeva uvijek i ocjenjivanje.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

GRAĐANSKO OBRAZOVANJE

Dijana Rifatbegović, prof.

UVOD

U Kantonu Sarajevo predmet Građansko obrazovanje u osnovnim školama se obrađuje kao zaseban nastavni predmet zastupljen kroz jedan čas sedmično u sedmom razredu. Sadržaji građanskog obrazovanja koncipirani su na način da omogućće učenicima oštećenog sluha da postanu ravnopravni, odgovorni, kreativni i aktivni članovi društva.

Ovi sadržaji usmjereni su na sticanje znanja i vještina koje mogu da osposobe učenike za slobodno izražavanje mišljenja i stavova, argumentovanu i nenasilnu komunikaciju, mirno rješavanje konflikata, uspostavljanje kritičkog stava prema sebi i zajednici te odgovorno i autonomno djelovanje. Treba naglasiti da su tematske cjeline primjerene dobi učenika oštećenog sluha.

CILJ

Primarni cilj predmeta Građansko obrazovanje je formirati i razvijati građanska znanja i vještine za aktivno i odgovorno sudjelovanje u demokratskom društvu i, kod učenika, utemeljiti univerzalne vrijednosti demokratije i ljudskih prava na kojima se zasniva napredno društvo. Predmet promovise nepovredivost ljudskog života, lične slobode i poštenje, prihvatanje odgovornosti, jednakost vrijednosti i prava svih ljudi, spolnu ravnopravnost, pravdu, pravednost i solidarnost sa onima koji su na bilo koji način nemoćni i ranjivi ili u manjini, te stoga treba razvijati potrebu da se njihova prava zaštite.

ZADACI

- Upoznavati i usvojiti univerzalne vrijednosti čovječanstva koje garantuju jednaka prava i ljudsko dostojanstvo svim ljudima bez obzira na razlike i na taj način povećati razumijevanje demokratije i njenih osnovnih principa kod učenika oštećenog sluha;
- Povezati vrijednosti demokratskog društva sa principima koji su utemeljeni u osnovna pravila u kući, školi, bližoj okolini, zajednici;
- Objasniti svrhu i potrebu za autoritetom, pravdom, odgovornosti i privatnosti;
- Razumjeti karakteristike dobrih pravila kao i to ko su ljudi u zajednici koji donose pravila;
- Gajiti toleranciju i uvažavanje različitosti kroz rad i različitost potreba;
- Razvijati vještine aktivnog učešća u razredu i pri donošenju odluka i dati jednaku priliku svim učenicima da utiču na zajedničke odluke;
- Povećati kod učenika upotrebu demokratskih procedura pri rješavanju konflikata.

VII RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>UVOD U GRAĐANSKO OBRAZOVANJE</p> <p>AUTORITET Zašto nam je potreban autoritet? Razlika između moći i autoriteta; Gdje nalazimo autoritet i kako se on opravdava? Kako treba birati ljude na poziciju autoriteta?</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - definisati pojam autoritet; - opisati razliku između moći i autoriteta; - pokušati približiti pojam kroz gestovnu komunikaciju; - pokazati na primjeru šta je to autoritet i kako se opravdava; - povezati kroz primjere kako birati osobe na poziciju autoriteta; - usvajati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Informatika, Historija i Geografija</p>
<p>ODGOVORNOST</p> <p>Šta je odgovornost? Koji su neki od izvora odgovornosti? Koje su neke od posljedica preuzete odgovornosti? Odgovornosti u različitim zanimanjima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti pojam odgovornost; - definisati i na primjerima pokazati koji su izvori odgovornosti; - predočiti, navesti i ukazati na posljedice preuzete odgovornosti; - povezati, ukazati na različitost zanimanja i njihove odgovornosti; - usvajati nove pojmove na govornom i znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Informatika, Historija i Geografija</p>

<p>GRADANIN I VLAST</p> <p>Šta su osnovna/prirodna prava? Zašto nam je potrebna vlast? Šta je USTAV, a šta USTAVNA VLAST? Kako građani mogu učestvovati u vlasti? Koje odluke ćemo donositi kao građani? Prava i obaveze koje proizilaze iz statusa državljanin BiH? Oblici vladavine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti, definisati pojam građanin, vlast, pravo, ustav; - dati primjer i prepoznati navedene pojmove u praksi, - objasniti, definisati kako i na koji način možemo kao građani učestvovati u vlasti, - diskutovati i davati primjere iz života. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Informatika, Historija i Geografija</p>
<p>PROJEKT GRADANIN</p> <p>Objašnjenje programa "Projekt Građanin" (uvod, cilj projekta i način rada); Razmatranje mogućih problema za rad na "Projektu Građanin"; Rad na izradi razrednog portfolija.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati cilj projekta, - pripremiti materijal za rad na portfoliju; - izraditi projekat uz podršku; - primijeniti stečena saznanja u praksi; - predstaviti projekat. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Informatika i Historija</p>
<p>PRAVDA</p> <p>Distributivna, korektivna i proceduralna pravda; Pravda i propisi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti pojam pravda; - razlikovati pojmove, pravo-pravda-propisi; - diskutovati, razgovarati, navoditi primjere. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Informatika, Historija i Geografija</p>
<p>PRIVATNOST</p> <p>Šta je privatnost i koje su posljedice? Zašto se razlikuju ponašanja ljudi kada je u pitanju privatnost? Zašto ljudi imaju različita mišljenja?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - objasniti pojam privatnost; - razgovarati i navoditi primjere ugrožene privatnosti; - tumačiti navedene pojmove na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Likovna kultura, Informatika, Historija i Geografija</p>

DIDAKTIČKO METODIČKE NAPOMENE

Građansko obrazovanje kroz svoje sadržaje želi da uvede učenike oštećenog sluha u zakonsku, moralnu i političku sferu javnog života. Kroz predložene nastavne sadržaje osim usvajanja znanja i informacija o svojim pravima, odgovornostima, mogućnostima i načinima djelovanja u društvenoj zajednici, posebnu pažnju treba posvetiti razvijanju sposobnosti za uočavanje društvenih problema i njihovog rješavanja s drugim, kao i razvijanju pozitivnih vrijednosti, vještina, stavova i ličnog ponašanja učenika oštećenog sluha u društvenoj zajednici.

Da bi se kod učenika razvio što veći interes za izučavanje sadržaja predmeta Građansko obrazovanje, potrebno je da nastavnik u svom radu uloži odgovarajući napor u stvaranju ambijenta u kojem se učenici osjećaju prijatno i sigurno. Proces učenja kao i rezultati učenja su uslovljeni načinom učenja učenika i načinom podučavanja nastavnika.

Nastavnik u procesu nastave treba da koristi različite oblike rada, nastavne metode kao i nastavna sredstva u zavisnosti od samih nastavnih sadržaja, psihofizičkih sposobnosti učenika kao i materijalnih mogućnosti škole. Voditi računa da učenici prije svega usvoje pojam, koristiti se znakovnom i verbalnom komunikacijom istovremeno i raditi na usvajanju pojmova na isti način.

Evropska i svjetska iskustva pokazuju da je tokom nastavnog procesa predmeta Građansko obrazovanje najuspješnije korištenje najrazličitijih metoda: od direktnog nastavničkog podučavanja do interaktivnih radioničkih oblika rada, ali i upotrebu dodatne literature, audio-vizuelnih materijala, korištenju elektronskih nastavnih sredstava itd.

Preporuka nastavnicima je da učenike upućuju na istraživanja, te na osnovu dobijenih i prezentiranih rezultata samostalnim ili grupnim putem prezentiraju dobivene rezultate. Učenike također treba upućivati na korištenje dodatnih informacija znanja. Nastavniku se daje sloboda u određivanju slijeda tema i nastavnih sadržaja.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

Obavezno proći stipendijski program stručnog usavršavanja za užu-stručnu oblast građanskog obrazovanja koji provodi CIVITAS Obrazovni centar za demokratiju i ljudska prava.

ISLAMSKA VJERONAUKA

Omer Bajramović, prof.

UVOD

Činjenica da u biti svake civilizacije stoji određena religija koja bitno određuje njen karakter, kulturu i način života dovoljno govori o potrebi njenog poznavanja i izučavanja u odgojno-obrazovnom sistemu svakog društva. U našem slučaju riječ je o izučavanju islama kao dominantnog svjetonazora Bošnjaka, na kojem je izgrađena svijest o svijetu i životu kao Božijem daru, u koji su utisnute Njegova neizmjerljiva ljubav i dobrotu.

Značaj izučavanja islamske vjeronauke u ovom uzrastu polazi od premise da se svako dijete rađa u čistoj prirodi – fitretu, sa kojom je islam u znaku jednakosti. Isto kao što je u znaku jednakosti i s prirodnim ljepotama koje nas okružuju i govore o ljepoti i dobroti Onoga koji sve to daje. U tom smislu krajnji cilj ovog predmeta jeste sačuvati čistu čovjekovu prirodu kroz faze njegovog sazrijevanja i odgajati u njemu one vrline kojima se čuvaju i podupiru red i zakon, dobrotu, ljubav, solidarnost i pozitivne aktivnosti u ime Božije i za Njegovu ljubav, a na korist svoju i svih ljudi.

Ovaj predmet je sa svojim ciljevima i sadržajima jedinstveni dio općeg odgojno - obrazovnog sistema, te u komplementarnom odnosu sa drugim školskim predmetima nastoji promovirati cjelovit i sistematski odgoj čovjeka zasnovan na načelima vjere islama. S obzirom na to da je religioznost jedna od bitnih odrednica čovjekovog identiteta i kulture, autentičan i cjelovit odgoj u školi zahtijeva da se religiozna dimenzija odgoja na primjeren način ugradi u cjelokupni odgojno – obrazovni sistem, ostvarujući suštinski uticaj na obrazovna područja i nastavne predmete kojima po svojoj prirodi pripada. Na taj način islamska vjeronauka, sa svojom vlastitom terminologijom i epistemologijom, omogućuje svim učenicima koji to žele, da upoznaju, razviju i očuvaju vlastiti vjerski i kulturni identitet. Predmetni sadržaj islamske vjeronauke u isto vrijeme podstiče i promovira duh upoznavanja i dijaloga u odnosu na različite religije, tradicije, konfesije, svjetonazore i kulture. To je posebno važno, zbog uloge koju islam kao vjera ima u savremenim duhovnim, političkim i kulturnim tokovima u svijetu, te odnosa koji muslimani, sa specifičnostima vlastitog identiteta, izgrađuju u današnjoj Evropi.

Nastavni program islamske vjeronauke u osnovnoj školi, na način primjeren uzrastu, pruža temeljna saznanja o vjeri u svim njenim bitnim dimenzijama, da bi djeca stekla osnovne predodžbe o islamskim principima i vrijednostima, te vrlinama lijepog ophođenja i ispravnog suočavanja s problemima u njihovom životnom okruženju.

U okviru predmeta, učenici razmišljaju, istražuju i postavljaju pitanja o svemu i svačemu (svijetu, životu, prirodi i Bogu) i uče da je život vrijednost i Božiji dar. Također uče da ih povezivanje s Bogom, poštivanje Njegovih pravila, vodi sretnom i sigurnom životu. Ovaj nastavni predmet doprinosi razvoju svih aspekata ličnosti djeteta, posebno naglašavajući kognitivni (spoznajni), konativni (voljni) i afektivni (osjećajni).

CILJ

Cilj nastave Islamske vjeronauke jeste upoznavanje sa Božijom objavom i cjelokupnom islamskom tradicijom izraslom na izvorima Božije riječi i poslaničke ortoprakse, te motiviranje učenika da povezujući usvojeno znanje sa svakodnevnim životnim iskustvom, i sami stupe na 'put' duhovnog rasta i sazrijevanja u vjeri.

ZADACI

- Usvajanjem osnovnih saznanja o Bogu, čovjeku i svijetu koji nas okružuje formirati islamski svjetonazor, koji treba služiti kao vodič u daljem epistemološkom razvojnom procesu kognitivnog aspekta čovjekove ličnosti;
- Krenuti u potragu za najdubljim smislom čovjekova života, te izgraditi osjećaj ljudske ovisnosti o transcendentnom, svijesti o smrtnom i prolaznom u vječnom;
- Upoznati, razumjeti i srcem prihvatiti osnovna teološka načela vjere islama;
- Osposobiti se za dublje i potpunije razumijevanje poruke koju Božija riječ i poslanička ortopraksa nosi u sebi;
- U procesu odgoja na islamskim principima i učenjima izgraditi zrelu i odgovornu savjest u odnosu prema Bogu, sebi, drugima, te društvu i svijetu uopće;
- Otkriti, upoznati i u vlastiti život ugraditi islamski moral stvarajući pretpostavke za ispoljavanje i prakticiranje vjere u svakom aspektu našeg života;
- U skladu sa islamskim principima odgoja razvijati određene osobine karaktera koje nam pomažu u suočavanju sa životnim problemima, te rješavanju sukoba i nesporazuma među ljudima;
- Razviti sposobnost unutarnjeg osjećaja i ličnog stava zahvalnosti za Božiju beskrajnu ljubav i dobrotu, te potrebi uzajamnog potpomaganja i solidarnosti među ljudima;
- Upoznati i iskusiti intelektualnu i duhovnu snagu koju u sebi nosi nauk i ortopraksa islama;
- Ukazati na značaj koji u islamskom učenju ima društvena dimenzija islama, prenošenje i širenje islamske poruke mira i ljubavi među ljudima;
- Upoznati mjesto i ulogu porodice u ličnom i društvenom životu i razviti stav o ličnoj odgovornosti i ulozi u porodici, te u široj društvenoj zajednici;
- Insistirati na izgradnji osjećaja poštovanja prema vlastitoj tradiciji i autoritetima, bez čega nije moguće u potpunosti izgraditi vlastiti identitet;
- Otkrivati, upoznavati i prihvaćati druge i raličite od sebe, te izgraditi osjećaj poštovanja prema drugim religijama, konfesijama i kulturama;
- Otkriti značaj proučavanja i razumijevanja kako same povijesti islama tako i cjelokupne hijerohistorije (svete poslaničke historije) ljudskog roda;
- Upoznati se sa osnovnim činjenicama iz historije islama, te usvojiti saznanja o porijeklu i širenju islama u Bosni i Hercegovini.

I RAZRED

CILJ

Cilj nastave Islamske vjeronauke u prvom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je da se učenici upoznaju sa novim predmetom i razviju ugodan osjećaj boravka na časovima vjeronauke, da usvoje osnovne pojmove koji treba da im budu pomoć u kreiranju predstave o Bogu i vjeri te da razumiju, prihvate i usvoje pravila lijepog ponašanja u svim situacijama.

ZADACI

- Stvarati prijatnu atmosferu u razredu kako bi učenici prvog razreda lakše usvajali sadržaje sa kojima će se susretati na časovima vjeronauke;
- Upoznati učenike sa kulturom pozdrava u islamu, podsticati ih da nazivaju jedni drugima selam, objasniti im da je selam sredstvo da međusobno razviju pozitivne emocije;
- Učiti ih i stalno podsjećati na međusobno poštovanje koje mora biti osnova svih oblika lijepog ponašanja koje će usvajati na časovima islamskog vjeronauka;
- Pomoći učenicima da počnu stvarati predstavu o Bogu kao Stvoritelju i Gospodaru, Jedinom koji zaslužuje da se obožava;
- Razvijati kod učenika predstavu o vjeri (islam), osposobiti ih da imenuju i prepoznaju najvažnije simbole i manifestacije naše vjere;
- Ukazati im na značaj i važnost porodice, te osposobiti da prepoznaju oblike islamskog (lijepog) ponašanja u kući i u okviru svoje porodice;
- Upoznati se sa džamijom kao najvažnijim vjerskim objektom kod muslimana, osposobiti ih da džamiju prepoznaju kao vlastiti životni prostor, mjesto okupljanja muslimana;
- Objasniti učenicima da se lijepo ponašanje koje učimo i prakticiramo u islamu iskazuje na svakom mjestu, u školi prvenstveno ispravnim i lijepim odnosom prema učiteljima i drugovima;
- Razvijati kod učenika svijest da je Bog najbolji pomagač u različitim situacijama, razvijati praksu dozivanja Božijeg imena;
- Razvijati kod učenika svijest o potrebi održavanja lične higijene, ukazati na vezu između lične higijene i različitih načina obraćanja Bogu;
- Ukazati učenicima na vezu između blagdana i nagrade za dobra djela i lijepo ponašanje;
- Predstaviti im Allahovu knjigu Kur'an, kao nešto posebno za muslimana, osposobiti ih da se sa uvažavanjem i u skladu sa edebom ponašaju prema Kur'anu.

I RAZRED

(1 sat sedmično – 34 sata godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>DOBRO DOŠLI NA VJERONAUKU-SELAM: POZDRAV U ISLAMU</p> <p>Upoznajmo se: na vjeronauci ćemo učiti o islamu,</p> <p>Selam - naziv pozdrava, značenje pozdrava, šta želimo onome kome se obraćamo selamom,</p> <p>Različiti načini nazivanja selama, osnovna pravila nazivanja selama.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznati se sa novim predmetom na kojem će učiti o vjeri islamu; - verbalno i/ili znakovno imenovati naziv predmeta; - verbalno ili znakovno izraziti pojam vjere, imenovati vjeru-islam; - prepoznati pozdrav kao dobronamjeran i koristiti ga; - verbalno i/ili znakovno izraziti selam, izraziti različite načine pozdrava u islamu poštujući islamski bonton. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Tjelesna i zdravstvena kultura</p>
<p>NAŠA VJERA - ISLAM:</p> <p>Čemu nas uči vjera islam:</p> <ul style="list-style-type: none"> - Allah dž.š. je naš Bog i Stvoritelj, - Međusobno poštovanje i pomaganje: svi ljudi su pred Bogom jednaki, <p>Islam mi je vjera, islam mi je spas.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno i/ili znakovno izraziti pojam vjere; - imenovati vjeru - islam, prepoznati i likovno izraziti osnovni simbol naše vjere (polumjesec i zvijezda); - reći verbalno i/ili pokazati znakovno pojam Bog i imenovati Allaha dž.š; - prepoznavati simbole (ispisane arapske riječi Allah) za Boga i likovno izraziti taj simbol; - prepoznati znak za glagole obožavati i pokoravati se i ponoviti ih te demonstrirati pokretom; - prepoznati pojmove poštovanje i pomaganje znakom i pokretom, povezati poštovanje sa jednakošću pred Bogom. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p>

<p>MOJ ŽIVOTNI PROSTOR: MOJA KUĆA I MOJA PORODICA</p> <p>Moja kuća,</p> <p>Moja porodica: članovi porodice, međusobno poštovanje i pomaganje,</p> <p>Moja porodica: kućni red i ponašanje, uloge i dužnosti članova porodice.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati (verbalno i/ili znakovno) pojmove kuća, zgrada, stan, porodica, razlikovanje osnovnih prostorija u kući; - verbalno i/ili znakovno imenovati sve članove uže i neke članove šire porodice; - imenovati ručnom abecedom pojmove ljubav, sloga, pažnja, briga, zajednički život i značenje izraziti znakovno i pokretom; - prepoznati i likovno izraziti pojmove kuća, zgrada, stan, porodica; - prepoznati i istaknuti neke od dužnosti članova uže porodice; - prepoznati, imenovati i likovno izraziti neke oblike lijepog ponašanja u kući i okviru porodice. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Moja okolina</p> <p>Matematika</p>
<p>MOJ ŽIVOTNI PROSTOR: MOJA ŠKOLA</p> <p>Pravila ponašanja u školi i izvršenje postavljenih zadataka,</p> <p>Poštivanje nastavnika i učenje u ime Allaha dž.š.,</p> <p>Čuvanje materijalnih sredstava i odnos prema drugovima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - iskazati (verbalno i/ili znakovno) osnovne pojmove vezane za školu, učionicu, školski pribor i sredstva za rad; - prepoznati, istaknuti i demonstrirati osnovna pravila ponašanja učenika u učionici i školi; - pokazati primjerom pravilan odnos prema nastavnicima, drugovima i materijalnim sredstvima u školi. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Moja okolina</p> <p>Matematika</p>

<p>MOJ ŽIVOTNI PROSTOR: DŽAMIJA</p> <p>Džamije, Allahu najdraža mjesta,</p> <p>Džamija, mjesto gdje se klanja namaz, gdje se uči i veliča Allah dž.š.,</p> <p>Posjeta lokalnoj džamiji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati pojam džamije i prepoznati džamiju u odnosu na druge objekte; - upoznati se sa osnovnim dijelovima džamije i skicirati / ilustrirati jednostavni oblik džamije; - verbalno/znakovno iskazati pojam namaz i prepoznati; osnovne pokrete u namazu; - povezati, prepoznati i izdvojiti najvažnije dijelove džamije u toku posjete. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p> <p>Moja okolina</p>
<p>UČIM BISMILLU</p> <p>Bismillah: pravilan izgovor i značenje,</p> <p>Kako počinjemo svaki posao,</p> <p>Situacije u kojima učim Bismillu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - izraziti ručnom abecedom arapsku riječ Bismillah u skraćenom obliku i naučiti njeno značenje; - koristiti verbalno ili znakovno Bismillu u simuliranim situacijama; - prepoznati koje su to situacije u kojima je posebno važno proučiti Bismillu; - prepoznati likovni izraz (arapsko pismo) Bismille i povezati sa likovnim izrazom Božijeg imena Allah; - demonstrirati praktično učenje Bismille u kreiranim situacijama u učionici ali i van učionice. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p>
<p>HIGIJENA I JA</p> <p>Lična higijena: dijelovi tijela,</p> <p>Lična higijena: higijena tijela :pranje ruku, kupanje, čistoća odjeće, njega zuba, kose, noktiju,</p> <p>Lična higijena: higijena obuće i odjeće,</p> <p>Higijena i zdravlje,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati, prepoznati, pokazati i ilustrirati osnovne dijelove tijela; - demonstrirati nekoliko osnovnih pravila lične higijene tijela u simuliranim situacijama; - prepoznati i razlikovati osnovne higijenske radnje i demonstrirati ih (pranje, kupanje, čišćenje, rezanje); - povezati pojmove zdravlja i bolesti sa pojmovima čistoća i nečistoća; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Moja okolina</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>

<p>Abdest – pranje prije namaza.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati verbalno i/ili znakovno pojam abdest, ponavljati radnje za nastavnikom. 	
<p>KUR'AN – ALLAHOVA KNJIGA</p> <p>Kur'an je Božija knjiga,</p> <p>Čemu nas uči Kur'an,</p> <p>Kako se odnosimo prema Kur'anu,</p> <p>Subhaneke – prilagođeni prijevod dove Subhaneke.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i imenovati Božiju knjigu; - razlikovati Božiju knjigu u odnosu na druge knjige; - ponašati se prema Kur'anu u skladu sa islamskim edebom; - prepoznati znak za dovu i demonstrirati neke od vanjskih adaba dove; - ponavljati za nastavnikom tekst prijevoda dove Subhaneke. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>
<p>RAMAZAN I BAJRAM</p> <p>Ramazan u mojoj kući: post i iftar,</p> <p>Zahvala Allahu dž.š.,</p> <p>Bajram- blagdan muslimana,</p> <p>Čestitanje Bajrama.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati pojmove kalendar, dan, mjesec i godina, nagrada, post, iftar; - istaknuti značaj mjeseca ramazana; - prepoznati situacije u kojima je posebno važno zahvaljivati Allahu dž.š.; - iskazati verbalno/znakovno pojam blagdan, imenovati najvažniji islamski blagdan; - prepoznati i imenovati neke bajramske običaje; - izraditi bajramsku čestitku; - verbalno i/ili znakovno čestitati Bajram. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p> <p>Matematika</p>
<p>LIJEPO PONAŠANJE MUSLIMANA</p> <p>Dobrota i poštenje – pohvalne osobine i lijepo ponašanje,</p> <p>Dobar drug,</p> <p>Uvijek treba govoriti istinu, Pohvalne (pozitivne) navike.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati pojmove dobar, loš, pošten, nepošten, istina, laž; - prepoznati, izdvojiti i demonstrirati neke oblike lijepog ponašanja; - razlikovati različite oblike ponašanja prema drugu / prijatelju; - vježbati, demonstrirati i razviti pozitivne navike u svakodnevnom životu. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p> <p>Moja okolina</p>

II RAZRED

CILJ

Cilj nastave Islamske vjeronauke u drugom razredu razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je da učenici počnu stvarati predstavu o tome šta znači obraćati se Allahu dž.š, da dalje razvijaju vlastite predstave o Bogu, Poslaniku a.s i vjeri, da razumiju, prihvate i prakticiraju različite oblike pohvalnog ponašanja u islamu.

ZADACI

- Objasniti učenicima važnost dove kao temeljnog oblika obraćanja Allahu dž.š., ukazati im na negativne posljedice zaborava na dragog Boga u različitim situacijama;
- Razvijati kod učenika svijest o Božanskoj pomoći i zaštiti, naročito u situacijama kad molimo i zazivamo našeg Gospodara;
- Stvarati predstavu o Poslaniku a.s kao posebnoj i važnoj osobi od izuzetnog značaja za sve muslimane;
- Buditi osjećaj ljubavi prema vjeri i domovini i ukazivati na vezu koja postoji između manifestiranja vjere i ljubavi prema domovini u islamu;
- Približiti učenicima značenje riječi islam, razvijati afektivnu vezu prema simbolima islama;
- Podsticati ih da razumiju šta znači biti musliman, da rado potvrđuju i iskazuju svoje vjerovanje;
- Pokazati učenicima koristi od zajedničkog i udruženog djelovanja, koristi od međusobnog potpomaganja i druženja;
- Razvijati predstavu o Bogu kao Stvoritelju i povezivati stečena saznanja o prirodi i svijetu oko nas sa tom predstavom;
- Osposobiti ih da prepoznaju i rado sudjeluju u različitim oblicima zajedničkog obraćanja Allahu dž.š.;
- Upoznati ih sa nekim osnovnim oblicima blagdanskih običaja i podsticati da rado učestvuju u njima;
- Senzibilizirati ih na human odnos prema, ljudima, životinjama i prirodi koja nas okružuje;
- Buditi svijest o blagodatima koje su nam dar od Allaha dž.š. i razvijati osjećaj zahvalnosti na tim darovima.

II RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>RADOST PONOVOG SUSRETA</p> <p>Dova za nastavak druženja na vjeronauci: „Bože, olakšaj, a ne otežaj“,</p> <p>Doživljaj sa raspusta: Allah me voli,</p> <p>Razglednice moje domovine.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - verbalno ili/i znakovno prepoznati i iskazati pojam dove; - demonstrirati neke vanjske adabe učenja dove; - demonstrirati učenje dove Rabbi jessir; - prepoznati situacije i okolnosti kad je posebno pohvalno učiti Rabbi jessir dovu; - prepoznati i pokazati znakovno pojam Bog i imenovati Boga u islamu; - istaknuti pouku priče; - opisati i ilustrirati svoj doživljaj sa raspusta; - definirati pojam domovine i imenovati je; - imenovati nekoliko gradova u BiH i prepoznati ih na slikama. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Moja okolina</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p>
<p>ISLAM JE NAŠA VJERA:</p> <p>Značenje riječi islam (pokornost, predanost),</p> <p>Šehadet – svjedočenje islama,</p> <p>Džemat – zajedništvo muslimana,</p> <p>Džemat – zajednički namaz.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno i znakovno artikulirati pojam vjere, imenovati vjeru, prepoznati i ilustrirati znak naše vjere (polumjesec i zvijezda); - verbalno ili/i znakovno istaknuti radnje pokornosti i predanosti; - imenovati i povezati važnije pojmove; - istaknuti dvije najvažnije poruke šehadeta; - verbalno ili/i znakovno iskazati skraćeni oblik prijevoda šehadeta; - prepoznati i istaknuti oblike zajedništva muslimana (porodica, razred, džamija). 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p>

<p>NAŠ POSLANIK - MUHAMMED A.S</p> <p>Moj poslanik Muhammed a.s.,</p> <p>Ljubav prema Poslaniku a.s.,</p> <p>Salavat na Poslanika a.s.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno ili/i znakovno iskazati pojam poslanik i imenovati Poslanika a.s; - prepoznavati i ilustrovati arapski pisanu riječ Muhammed, kao simbol poslanika; - istaknuti osnovnu ulogu poslanika i uočiti da je Muhammed a.s posljednji poslanik; - verbalno i pismeno iskazati arapsku riječ salavat i povezati sa njenim značenjem; - prepoznati i imenovati domovinu Muhammeda a.s. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Moja okolina</p>
<p>UČIM EUZU I BISMILLU</p> <p>Učim Euzu i Bismillu kad tražim zaštitu od Allaha dž.š.,</p> <p>Situacije u kojima učim Euzu i Bismillu,</p> <p>Vježbam Euzu i Bismillu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno ili/i znakovno (ručnom abecedom) iskazati Bismillu sa prijevodom; - izraziti skraćenu verziju Euze na arapskom i povezati sa značenjem; - prepoznati i izdvojiti situacije, demonstrirati učenje Euze u simuliranim situacijama u učionici; - povezati pojmove sa slikom - pojam šejtan/đavo, ilustrirati, prepoznati njegovu ulogu naspram ljudi; - sastaviti riječ (Euze i Bismille) od ponuđenih slova. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

<p>ISKRENO PRIJATELJSTVO</p> <p>Moj prijatelj,</p> <p>Dužnosti prema prijatelju,</p> <p>Važnost međusobnog potpomaganja među prijateljima,</p> <p>Poštovanje svojih prijatelja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - interpretirati pojam prijatelj / drug, imenovati svoje najbolje prijatelje; - prepoznati i iskazati osobine dobrog prijatelja; - prepoznati i vrednovati dobre i loše postupke prijatelja; - iskazati značenje riječi poštovanje znakovno, demonstrirati kroz kratki dramski prikaz ili igrokaz; - povezati različitosti među nama i međusobno poštovanje. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Moja okolina</p>
<p>PRIRODA JE BOŽIJI DAR</p> <p>Allah dž.š. je Stvoritelj svega,</p> <p>Živa i neživa priroda,</p> <p>Allahovi zakoni u prirodi: promjena godišnjih doba,</p> <p>Četiri godišnja doba.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno ili/i znakovno izraziti pojam Stvoritelja, uočiti da Allah dž.š. stvara sve u prirodi, razlikovati živo i neživo; - razlikovati ono što čovjek može i ne može napraviti; - imenovati četiri godišnja doba, te uočiti, izdvojiti i ilustrirati karakteristike tih godišnjih doba. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Moja okolina</p> <p>Likovna kultura</p>
<p>ALLAHOVA MILOST JE SVEOBUHVAATNA</p> <p>Voda je Allahova blagodat,</p> <p>Abdest – pranje prije namaza i učenja Kur'ana,</p> <p>Zdravlje je Allahov dar (blagodat),</p> <p>Posjeta bolesnom prijatelju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno ili/i znakovno izraziti pojam blagodat, imenovati neke od blagodati koje nam je Allah dž.š. podario (vjera, život, zdravlje); - uočiti važnost vode za život čovjeka, imenovati potrebe za čije nam je zadovoljenje neophodna voda; - povezati pojmove zdravlja i bolesti sa pojmovima doktor, lijek i dr.; - imenovati pojam abdest, simulirati situacije kad je obavezan, demonstrirati kako se pravilno uzima; - demonstrirati osnovna pravila ponašanja kad smo 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Moja okolina</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>

	<p>u posjeti bolesniku;</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznavati pohvalne radnje u okviru pripremljenih video sadržaja; - demonstrirati lijepo ponašanje u obliku igrokaza. 	
<p>KAKO SE MUSLIMAN OBRAĆA ALLAHU DŽ.Š.</p> <p>Namaz: moja zahvalnost Allahu dž.š.,</p> <p>Dova: traženje pomoći od Allaha Uzvišenog,</p> <p>Tesbih (slavljenje Allaha dž.š.).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - definirati pojmove dova i namaz; - uočiti značaj namaza kao jedne od pet osnovnih islamskih dužnosti; - prepoznati, istaknuti i demonstrirati neka od osnovnih pravila za obavljanje namaza i učenje dove; - verbalno ili/i znakovno iskazati arapsku riječ (i njen prijevod) kojom slavimo Allaha dž.š.; - prepoznati tespih (brojanicu) i uočiti za šta nam služi nakon namaza; - oponašati upotrebu tespiha nakon namaza. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>
<p>MUBAREK DANI</p> <p>Post u mjesecu ramazanu,</p> <p>Pravila posta,</p> <p>Bajram - blagdan muslimana,</p> <p>Čestitanje Bajrama.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - iskazati verbalno ili/i znakovno pojmove kalendar, dan, mjesec i godina, nagrada, Bajram, post, iftar; - imenovati ramazan i povezati sa mjesecom u islamskom kalendaru; - prepoznati i ilustrirati osnovna pravila posta kod muslimana; - prepoznati i ilustrirati najvažnije bajramske običaje; - izraditi bajramsku čestitku; - demonstrirati verbalno ili/i znakovno čestitanje Bajrama. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p> <p>Matematika</p>

<p>ODNOS PREMA ALLAHOVIM STVORENJIAMA</p> <p>Odnosi u školi (odnos prema nastavniku, drugovima u razredu, školskom osoblju),</p> <p>Odnos prema životinjama,</p> <p>Oplemenimo školsko dvorište.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno ili/i znakovno izraziti pojmove poštovanje i dužnost (obaveza) i razlikovati posljedice izvršavanja i neizvršavanja dužnosti; - prepoznati, istaknuti i primjeniti osnovna pravila ponašanja učenika u učionici i školi; - ilustrirati i demonstrirati osnovna pravila humanog odnosa prema životinjama; - razlikovati elemente u prirodi i demonstrirati na koji način možemo čuvati i negovati prirodu u školskom dvorištu. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p> <p>Moja okolina</p>
---	---	--

III RAZRED

CILJ

Cilj nastave Islamske vjeronauke u trećem razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je dalje razvijanje predstave o Bogu i Poslaniku a.s, razumijevanje značenja različitih manifestacija naše vjere, razumijevanje i povezivanje islamskih dužnosti sa iskazivanjem vjere, razvijanje osjećanja prema različitim sadržajima vjere islama te usvajanje i vrednovanje različitih pohvalnih oblika ponašanja za muslimana.

ZADACI

- Nastaviti razvijati kulturu međusobne komunikacije u islamu, ponovo stavlajući naglasak na kulturu pozdrava i obraćanja;
- Podsticati usvajanje lijepih oblika ponašanja u komunikaciji sa učiteljima, drugovima i drugim osobljem škole;
- Razvijati svijest o važnoj ulozi svakog muslimana u zajednici, tj. stvaranje zdravog temelja za ispravan odnos prema drugima;
- Razvijati učeničke socijalne vještine ukazujući na različite primjere lijepog ponašanja i osobine koje trebamo usvojiti;
- Podizati razinu svijesti kod učenika o pravilnom odnosu prema vlastitim dužnostima, istaknuti koje su to najvažnije dužnosti muslimana;
- Stvarati kod učenika predstavu o važnosti šehadeta i tevhida, o pokuđenosti i zabrani obožavanja nečeg drugog osim Allaha dz.š.;
- Razvijati i dalje predstavu o Poslaniku a.s i njegovoj zadaći, upoznati se sa njegovom domovinom i osnovnim podacima o njegovom životu;
- Upoznati se sa životima i drugih Božijih poslanika, ukazivati na glavne zadatke njihove misije i poteškoće sa kojima su se susretali;
- Povezati stvorene predstave o Božijim poslanicima kao posebnim ljudima sa čudima (mu'džizama) koje im Allah dž,š, daje kao dokaze vjere;
- Dalje razvijati svijesti o vlastitom identitetu, naročito islamu kao najbitnijoj odrednici identiteta svakog muslimana;
- Pomoći im da razumiju šta znači biti musliman, da rado potvrđuju i iskazuju svoje vjerovanje;
- Dalje razvijati predstavu o oblicima zajedničkog obraćanja Allahu dž,š, povezujući dovu i namaz kao dva najvažnija oblika;
- Podsticati učenike da vrednuju različite oblike ponašanja, te ih senzibilizirati za osjećaj poštovanja prema učiteljima i starijim osobama;
- Razvijati emocije prema ljepotama naše domovine, posebno objektima i mjestima koja pripadaju islamskom miljeu.

III RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>PONOVO MIRIS SEPTEMBRA</p> <p>Dova za uspješan početak: „Rabbi jessir, ve la tuassir“,</p> <p>Selam alejkum - pozdrav muslimana,</p> <p>Pravila selama,</p> <p>Pravo druženje – prijateljstvo.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - reproducirati prijevod dove Rabbi jessir i demonstrirati učenje dove verbalno ili/i znakovno; - prepoznati situacije i okolnosti kad je posebno pohvalno učiti ovu dovu; - povezati učenje ove dove sa pomoći koja dolazi od Allaha dž.š.; - prepoznati značaj, poruku i osnovna pravila nazivanja selama; - demonstrirati pravila nazivanja selama u učionici (u simuliranim situacijama) i van nje; - prepoznati i razlikovati osobine iskrenog i lažnog prijatelja; - vrednovati oblike pohvalnog i pokudenog ponašanja među prijateljima; - istaknuti osobinu povjerljivosti (pouzdanosti) i prepoznati tu osobinu u različitim simuliranim situacijama. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Moja okolina</p> <p>Likovna kultura</p>
<p>VJERUJEM U JEDNOG BOGA</p> <p>Islamski šarti - najvažnije dužnosti muslimana,</p> <p>Islam mi je sve (pjesma),</p> <p>Tevhid - ja vjerujem jednog Boga,</p> <p>Šehadet - svjedočenje</p>	<ul style="list-style-type: none"> - izraziti pojam vjere, imenovati našu vjeru; - iskazati verbalno ili/i znakovno pojam dužnosti (obaveze) i povezati izvršavanje ovih dužnosti sa potvrdom vjere; - poredati, povezati sa slikom, ilustrirati pet osnovnih dužnosti muslimana; - verbalno ili/i znakovno izreći pjesmu; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Matematika</p>

vjerovanja u jednog Boga.	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i ilustrirati znak za tevhid (jednoću Božiju); - istaknuti važnost poruke koju tevhid nosi. 	
PONOVO SA MUHAMMEDOM A.S Muhammed a.s – posljednji poslanik, Domovina Poslanika a.s., Salavat na Poslanika a.s.	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno ili/i znakovno izraziti pojam poslanik i imenovati Poslanika a.s; - prepoznati ulogu poslanika u historiji; - izdvojiti Muhammeda a.s kao posljednjeg poslanika na „stablu,, poslanika; - verbalno ili/i znakovno iskazati kratki salavat sa prijevodom; - imenovati domovinu Poslanika a.s i dva najvažnija grada za muslimane u Arabiji. 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Likovna kultura Moja okolina
BOŽIJI POSLANICI PRIJE MUHAMMEDA A.S. Allahovi poslanici, Adem a.s - prvi čovjek na Zemlji, Hud a.s i njegov narod Ad, Salih a.s i deva.	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno ili/i znakovno pokazati pojam poslanik, prepoznati njihovu ulogu i značaj u historiji; - prepoznati i izdvojiti imena nekoliko važnijih poslanika prije Muhammeda a.s.; - povezati princip dobra/zla i nagrade/kazne sa pričama o poslanicima; - reproducirati i sažeti osnovni sadržaj priča; - dijelove sadržaja izraziti igrokazom ili dramskim prikazom; - istaknuti pouku iz sadržaja priče; - povezati poslanike kao glavne protagoniste ovih priča sa uzorima, osobama na koje se ugledamo. 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost Moja okolina
UČIM KUR'AN I DOVE Allah dž.š. je čuo i uslišao moju dovu,	<ul style="list-style-type: none"> - demonstrirati učenje jednostavnih i kratkih dova; - izdvojiti i prepoznati osnovne elemente pripreme muslimana za 	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost

<p>Priprema za obraćanje Allahu dž.š.,</p> <p>U svakom dijelu dana obraćam se Allahu dž.š.,</p> <p>Namaz,</p> <p>Učenje Kur'ana</p> <p>Euza i Bismilla.</p>	<p>obraćanje Allahu dž.š. u dovi i namazu;</p> <ul style="list-style-type: none"> - povezati pojam sevapa/ duhovne nagrade sa obavljanjem namaza i učenjem Kur'ana; - povezati dnevni vremenski ciklus sa dnevnim namazima; - verbalno ili/i znakovno iskazati skraćeni oblik Euze i Bismille, pa duži oblik Bismille, znakovno ili/verbalno izraziti pojam milosti, izraziti ga kroz simuliranu dramsku situaciju. 	<p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>
<p>PONAŠAM SE KAO MUSLIMAN</p> <p>Allah dž.š. voli ljepotu, čistoću i urednost,</p> <p>Zdrava i čista hrana,</p> <p>Lijepo ponašanje u kući,</p> <p>Odnos prema komšiji,</p> <p>Briga o školi i školskom dvorištu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati pojmove čistoća, higijena, urednost; - izdvojiti i verbalno / znakovno izraziti različite pohvalne navike i oblike ponašanja koji doprinose našoj čistoći i urednosti; - povezati sa slikom pojmove zdravlje/bolest i povezati konzumiranje čiste i zdrave hrane sa zdravljem; - prepoznati, izdvojiti i demonstrirati neke oblike lijepog ponašanja u kući i okviru porodice; - verbalno ili/i znakovno izraziti pojam komšije, prepoznati i demonstrirati osnovne dužnosti prema komšiji; - prepoznati, izdvojiti i u simuliranoj situaciji demonstrirati oblike pohvalnog i pokudenog ponašanja prema komšiji. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Moja okolina</p> <p>Likovna kultura</p>

<p>PUT DO ALLAHOVE MILOSTI</p> <p>Kaba – centar svijeta,</p> <p>Kraj Kabe sam stajao (poema),</p> <p>Ramazanski običaji,</p> <p>Propisi posta,</p> <p>Na Bajram.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i izraziti pojam Kabe, povezati sa slikom; - skicirati i ilustrirati Kabu; - povezati Kabu i njen značaj sa životom Muhammeda a.s; - povezati islamsku dužnost hadža sa Kabom; - reproducirati jedan dio poeme „Kraj Kabe sam stajao“; - prepoznati, izdvojiti i demonstrirati neke od najvažnijih ramazanskih i bajramskih običaja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Moja okolina</p>
<p>ALLAH DŽ.Š. - SVEZNAJUĆI, SVEMOĆNI</p> <p>Allah dž.š. sve vidi (priča),</p> <p>Osobine Allaha Uzvišenog,</p> <p>Biljni i životinjski svijet djelo je Božije.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno ili/i znakovno iskazati i imenovati pojam Boga, razlikovati vidljiv i nevidljiv svijet; - razlikovati najvažnije osobine Alaha dž.š. i verbalno/znakovno ih iskazati; - verbalno ili/i znakovno izraziti pojam Stvoritelja i povezati djelovanje Stvoritelja sa biljnim i životinjskim svijetom. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Moja okolina</p>
<p>PUTOVANJE KROZ BOSNU</p> <p>Moja domovina Bosna i Hercegovina,</p> <p>Džamije u Bosni i Hercegovini,</p> <p>Ljepote moje domovine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - iskazati i imenovati pojam domovine, te imenovati nekoliko najvećih gradova u BiH; - imenovati nekoliko najpoznatijih džamija u BiH, povezati imena džamija sa imenima gradova; - prepoznati, izdvojiti, ilustrirati neke važne građevine koje su postali simboli naše domovine; - prepoznati i pokazati neke od prirodnih ljepota naše domovine; - povezati vlastite doživljaje sa slikom pojedinih gradova i iskazati verbalno/znakovno. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Moja okolina</p>

IV RAZRED

CILJ

Cilj nastave Islamske vjeronauke u četvrtom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je dalje razvijanje predstave o vjeri u jednog Boga koja je bila centralni sadržaj poruke koju su prenosili svi poslanici od Adema a.s do Muhammeda a.s, vjeri koja nas u primjerima iz života različitih poslanika uči životnim lekcijama koje ne zastarijevaju, vjeri koja nam daje savjete kako da uredimo svoj svakodnevni život i oplemenimo se pohvalnim osobinama. Cilj je takođe, početi stvarati predstave o nevidljivom svijetu jer će na takav način formirane predstave biti osnov za potpunije upoznavanje sa osnovnim postulatima vjerovanja (imanski šarti). U toku četvrtog razreda učenici bi trebalo da se potpunije i sadržajnije upoznaju sa Kur'anom i edebom koji nam je potreban kad pristupamo ovoj časnoj knjizi. Prvi put će učenici, u toku ove godine, pristupiti detaljnijem proučavanju forme namaza, što do sada nije bio slučaj.

ZADACI

- Objasniti na primjeru dove Subhaneke šta znači slaviti, hvaliti i veličati Allaha dž.š.;
- Povezati osnovne islamske dužnosti sa ostalim dužnostima muslimana u životu ukazujući na činjenicu da je svaka dužnost propisana od Allaha dž.š. u stvari zadovoljenje naših ili potreba drugih stvorenja, potreba kojih često i ne moramo biti svjesni;
- Razvijati radne navike i naviku planiranja kod učenika kao efikasnih sredstava u ostvarivanju postavljenih ciljeva i zadataka;
- Dati smjernice mladoj osobi kako efikasnije koristiti slobodno vrijeme te pronaći primjerenije metode učenja;
- Poticati osjećaj poštovanja i spremnosti za pomoć članovima porodice i drugovima u razredu pokazujući da su to dva vrlo bitna faktora u očuvanju i promoviranju zajedništva u kući i školi;
- Pojasniti koncept učenja u ime Allaha dž.š. i korisnog znanja;
- Usmjeriti se konkretnije na neke najvažnije događaje iz Poslanikovog a.s života (rođenje, djetinjstvo, mladost);
- Objasniti značaj učenja salavata i Poslanikovog zauzimanja (šefaata) na Drugom svijetu;
- Pojasniti u čemu se sastoji vrijednost učenja i proučavanja Kur'ana, na koji način pristupamo Kur'anu, objasniti koncept sure iz Kur'ana i povezati sa naučenim o namazu;
- Upoznati učenike sa svijetom nevidljivog (gajb), opisujući bića koja pripadaju tom svijetu, njihovu ulogu naspram čovjeka;
- Pokazati neke primjere savršenog Allahovog stvaranja u vidljivom svijetu (život pčele);
- Dalje razvijati svijest o namazu kao jednoj od najvažnijih dužnosti muslimana i najpotpunijem obliku obraćanja dragom Allahu dž.š.;
- Usmjeriti se na pripremu za namaz i samu formu namaza, te neke osnovne karakteristike dnevnih namaza;
- Produbiti saznanja o ramazanu kao posebnom mjesecu, upoznajući se detaljnije sa propisima i običajima u toku ramazana;
- Proširiti znanje o blagdanima u islamu, povezati stečeno znanje o namazu sa obavezom klanjanja Bajram-namaza.

IV RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>ZA SRETAN POČETAK: KAKO UČIM</p> <p>Dova za uspješan početak: Subhaneke sa prijevodom,</p> <p>Islamski šarti,</p> <p>Dužnosti muslimana,</p> <p>Moj dnevni i sedmični plan rada.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - verbalno ili/i znakovno reproducirati dovu Subhaneke, recitiranjem arapskog teksta ili/i samo u prilagođenom prijevodu; - prepoznati i istaknuti „mjesto“ ove dove u namazu; - verbalno ili/i znakovno izraziti i interpretirati najvažnije islamske dužnosti, prepoznati ih izražene u različitim ilustracijama; - skicirati/ilustrirati ih; - povezati pojmove prava i dužnosti; - prepoznati i imenovati različite kategorije prema kojima muslimani imaju dužnosti, opisati i izraziti verbalno/znakovno pojedinačne dužnosti. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Moja okolina</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p>
<p>PORODICA I ŠKOLA</p> <p>Porodica, sigurnost dječijeg uzrastanja,</p> <p>Saradnja i međusobno potpomaganje u porodici,</p> <p>Šta učim u školi?,</p> <p>Moji drugovi u odjeljenju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno ili/i znakovno iskazati pojam porodice; - imenovati članove uže i neke članove šire porodice i povezati ih sa drugim članovima ; - prepoznati i vrednovati različite oblike pohvalnog i pokudenog ponašanja u okviru porodice; - definirati pojmove ljubav, sloga i pažnja te demonstrirati značenje tih pojmova kroz simulirane situacije; - iskazati osnovna pravila ponašanja učenika u školi, verbalno/znakovno ili skicom/ilustracijom 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p> <p style="text-align: center;">Moja okolina</p> <p style="text-align: center;">Ritmičke stimulacije</p>

	pohvalne i pokuđene oblike ponašanja u školi te pozitivne/negativne emocije koje doživljavamo iskazati kroz dramski prikaz/igrokaz.	
<p>POSLJEDNJI ALLAHOV POSLANIK A.S</p> <p>Mevlud - rođenje Poslanika a.s.,</p> <p>Medina - kolijevka zajednice muslimana,</p> <p>Salavat na Poslanika a.s.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno izraziti i interpretirati pojam poslanik i imenovati Poslanika a.s; - definirati pojam Mevlud i istaknuti njegovo višestruko značenje; - prepoznati, razlikovati i izdvojiti grad Medinu i povezati ga sa životom Muhammeda a.s; - verbalno/znakovno izraziti i interpretirati pojam salavata; - reproducirati arapski tekst kratkog salavata i prijevod na bosanski jezik. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Moja okolina</p>
<p>VJERUJEMO U POSLANIKE PRIJE MUHAMMEDA A.S.</p> <p>Najvažniji Allahovi poslanici u historiji,</p> <p>Idris a.s. prvi perom piše,</p> <p>Nuh a.s gradi lađu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - istaknuti i definirati, ulogu i značaj poslanika u historiji; - prepoznati i izdvojiti imena nekoliko važnih poslanika prije Muhammeda a.s; - povezati princip dobra/zla sa principom nagrade/kazne i prepoznati i izdvojiti u pričama o poslanicima; - imenovati i prepoznati neke posebne odlike poslanika; - povezati i iskazati vlastitu emociju na osnovu viđenog/doživljenog; - reproducirati i sažeti osnovni sadržaj priča; - dijelove sadržaja izraziti igrokazom ili dramskim prikazom; - istaknuti pouku iz sadržaja priče. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Moja okolina</p>
<p>UČIM IZ ALLAHOVE OBJAVE</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno izraziti pojam Allahove knjige, imenovati ga; 	<p>Bosanski jezik i književnost,</p>

<p>Kur'an – Allahov govor, Poštovanje i edeb prema Kur'anu, Vrijednost učenja i proučavanja Kur'ana, Sura Ihlas sa prijevodom, Zahvala Allahu dž.š.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - istaknuti neka osnovna pravila ponašanja prema Kur'anu, demonstrirati ih u simuliranim/ - stvarnim situacijama; - definirati pojam sure kao dijela Kur'ana; - prepoznati osnovnu strukturu Kur'ana; - reproducirati suru Ihlas na arapskom i/ili bosanskom (verbalno/znakovno); - verbalno/znakovno izraziti zahvalu Allahu dž.š na arapskom jeziku i u prijevodu; - razlikovati različite vrste riječi koje koristimo da izrazimo zahvalnost. 	<p>Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>
<p>SAVRŠENSTVO ALLAHOVOG STVARANJA VIDLJIVO JE U NAŠEM OKRUŽENJU</p> <p>Allah je Stvoritelj vidljivog i nevidljivog svijeta, Meleki su nevidljiva duhovna bića, Meleki u životu čovjeka, Allahovi zakoni u prirodi, Pčela - Allahovo čudo u prirodi.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno izraziti pojam Stvoritelja i razlikovati vidljivi i nevidljivi svijet; - prepoznati, pokazati i istražiti stvari koje vidimo u vidljivom svijetu(verbalno/ - znakovno izraziti arapsku riječ za nevidljivi svijet); - imenovati bića koja pripadaju nevidljivom svijetu; - prepoznati, znakovno izraziti i demonstrirati neke najvažnije odlike meleka; - istaknuti i interpretirati najvažnije uloge meleka u životu svakog čovjeka; - imenovati najpoznatije meleke; - prepoznati neke čudnovatosti koje susrećemo u životu pčela. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Moja okolina</p> <p>Likovna kultura</p>
<p>ODLUČIO SAM DA NAUČIM KLANJATI</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno izraziti pojam molitve, namaza, istaknuti glavne razloge zbog kojih čovjek 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

<p>Zašto klanjam namaz?</p> <p>Abdest - kako da uzmem i sačuvam abdest,</p> <p>Ne želim da pokvarim namaz,</p> <p>Vrijeme dnevnih namaza,</p> <p>Sabah namaz.</p>	<p>obavlja namaz;</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, izdvojiti i praktično demonstrirati radnje kojima upotpunjujemo abdest; - verbalno/znakovno izraziti i demonstrirati radnje koje će pokvariti abdest; - imenovati dnevne namaze i prepoznati/razlikovati vremenske odrednice za pet dnevnih namaza; - skicirati/ilustrirati dnevnu/noćnu šemu namaskih vremena. 	<p>Likovna kultura</p> <p>Moja okolina</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>
<p>MUBAREK DANI</p> <p>Propisi i običaji u mjesecu ramazanu,</p> <p>Ustat ću na sehur,</p> <p>Kurban-bajram,</p> <p>Bajram-namaz.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati propise i običaje vezane za mubarek dane; - povezati primjere različitih običaja u mjesecu ramazanu riječima ili slikom; - verbalno/znakovno izraziti arapsku riječ sehur i povezati sa ranije usvojenim vremenskim odrednicama; - verbalno/znakovno izraziti pojam blagdan, imenovati glavni islamski blagdan, razlikovati i imenovati dva različita Bajrama, prepoznati i demonstrirati najvažnije propise i običaje za Bajram. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>
<p>BOSNA I HERCEGOVINA JE MOJA DOMOVINA</p> <p>Domovina se gradi ljubavlju.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, interpretirati i pokazati vlastitu emociju ljubavi prema domovini; - povezati emociju ljubavi (prema domovini) sa vjerovanjem, sa Allahovim zadovoljstvom. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Moja okolina</p>

V RAZRED

CILJ

Cilj nastave Islamske vjeronauke u petom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je razumijevanje i usvajanje pojednostavljenog koncepta Objave jednog Boga u formi posljednje Božije knjige - Kur'ana i formi čiji su prenosioci bili raniji poslanici od Adema a.s do Isa a.s Cilj je takođe, povezati takva saznanja sa najvažnijim detaljima iz životopisa Muhammeda a.s i istaknuti njegovu ulogu kao Poslanika - prenosioca Objave. U toku petog razreda učenici bi trebalo nastave razvijati socijalne vještine, prvenstveno kulturu komunikacije ali i sposobnost empatije - suosjećanja sa drugima. Učenici će se prvi put detaljnije upoznati sa vjerovanjem i običajima drugih konfesija.

ZADACI

- Analiza neizostavnih elemenata svake dove, objasniti zašto su ti elementi jako važni za prihvatanje dove od Allaha dž.š.;
- Ukazati na izuzetan značaj pravilnog odnosa prema roditeljima, inicirati osjećaj poštovanja i zahvalnosti djeteta prema roditeljima, koristeći se primjerom kazivanja o Ibrahimu a.s i Ismailu a.s pokazati pravilan odnos prema roditeljima;
- Upoznati se sa vrijednošću obavljanja zajedničkog namaza, te detaljnije predstaviti formu zajedničkog namaza petkom- džumu namaz;
- Razumjeti šta su to sastavni dijelovi namaza, šta u strukturi namaza predstavlja jedan rekat namaza;
- Proširiti do sada usvojena saznanja o pet dnevnih namaza;
- Detaljnije se upoznati sa različitim praktičnim oblicima pripreme za namaz – gusulom, tejemmumom, meshom;
- Proširiti osnovna saznanja o strukturi Kur'ana (podjela na sure, stranice i ajete) i usvojiti suru Kevser (verbalno/znakovno) na arapskom /bosanskom jeziku;
- Proširiti usvojena saznanja o porodici Muhammeda a.s, objasniti zbog čega je važno razvijati ljubav prema porodici Poslanika a.s.;
- Upoznati se sa pratećim objektima džamije i funkcijom mekteba;
- U kazivanjima o životima nekoliko izuzetno važnih Božijih poslanika prepoznati pouke koje važe za sva vremena;
- Razumjeti sami proces objavljivanja Allahove riječi, ukazati ko su glavni sudionici tog procesa;
- Ukazati na uzroke nastanka dvije najvažnije monoteističke religije prije islama, upoznati se sa blagdanima i osnovnim običajima tih konfesija;
- Podrobnije upoznati učenike sa kategorijama halala i harama i islamskim edebom kad je u pitanju konzumiranje jela i pića;
- Nastaviti razvijati temeljne životne vještine potrebne za izgradnju kvalitetnijih ljudskih odnosa, što jeste jako važno za dijete tog uzrasta u njegovom nastojanju da riješi sve moguće vrste interpersonalnih konflikata, te na konstruktivan način izađe na kraj sa vlastitim osjećanjima;
- Nastaviti raditi na procesu usmjeravanja mladih osoba da prihvate istinske uzore u svom životu razumijevajući njihov značaj i vremensku neograničenost.

V RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>SJETIMO SE NA POČETKU</p> <p>Počnimo sa Bismillom, zahvalom Allahu i salavatom,</p> <p>Allah dž.š. nam je dao određene dužnosti,</p> <p>Dužnosti prema roditeljima i porodici,</p> <p>Odgojeno dijete (priča).</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - imenovati i demonstrirati vanjske adabe dove, uočiti i pokazati koji su to najvažniji sastavni dijelovi dove; - analizirati sastavne dijelove dove i povezati učenje dove sa Poslanikom a.s.; - prepoznati važnost zahvale Allahu dž.š. na početku i/ili kraju dove; - imenovati različite kategorije prema kojima musliman ima dužnosti, opisati i imenovati pojedinačne dužnosti; - prepoznati, opisati i istaknuti dužnosti prema svojim roditeljima; - demonstrirati pohvalne i pokuđene oblike ponašanja prema roditeljima. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Kultura življenja</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>
<p>NAMAZ I PLANIRANJE VREMENA:</p> <p>Namaz u džematu,</p> <p>Džuma namaz,</p> <p>Uljepšajmo se za namaz: namaski šarti,</p> <p>Gusul i tejemmum,</p> <p>Sastavni dijelovi namaza,</p> <p>Dnevni namazi: struktura (broj rekata).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati različite vrste namaza u džematu, demonstrirati različite elemente namaza u džematu, verbalno/znakovno iskazati pojmove saff, mihrab, minber, imam, hutba; - prepoznati, imenovati i demonstrirati radnje koje nas pripremaju i uvode u namaz; - prepoznati, poredati i demonstrirati radnje koje čine vjersko kupanje i potiranje zemljom; - imenovati ,ilustrirati i 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p> <p style="text-align: center;">Kultura življenja</p> <p style="text-align: center;">Matematika</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>

	<p>poredati radnje (sastavne dijelove namaza) koje čine jedan rekat;</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i imenovati dnevne namaze i istaknuti njihovu strukturu. 	
<p>IZ ŽIVOTA POSLJEDNJEG ALLAHOVOG POSLANIKA</p> <p>Sunnet – praksa Poslanika a.s.,</p> <p>Ehli bejt – porodica Poslanika a.s.,</p> <p>Muhammed a.s kao Poslanik: Objava Kur'ana,</p> <p>Sura Kevser sa prijevodom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno iskazati pojam Sunneta; - povezati pojam Sunneta sa propisima /dužnostima u islamu; - verbalno/znakovno imenovati najbliže članove porodice Poslanika a.s.; - verbalno/znakovno izraziti pojam Objave, mapom uma izraziti proces Objave, prepoznati ulogu meleka u procesu Objave, reproducirati suru Kevser sa/ili prijevodom; - povezati pojam Objave sa događajima iz života Poslanika a.s koji su označili početak poslanstva. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Društvo</p>
<p>RANIJI BOŽIJI POSLANICI</p> <p>Poslanici koji su spomenuti u Kur'anu,</p> <p>Allahov prijatelj: Ibrahim a.s.,</p> <p>Poslušnost Bogu i roditeljima: Ismail a.s.,</p> <p>Od ropstva do moći: Musa a.s.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/ znakovno iskazati pojam poslanik, povezati sa pojmom Objave i kontinuitetom Objave u historiji; - prepoznati i imenovati nekoliko važnih poslanika prije Muhammeda a.; - povezati pojmove dobra/zla sa principom nagrade/kazne, prepoznati konkretne primjere u pričama o poslanicima; - imenovati posebne odlike poslanika; - iskazati i interpretirati vlastitu emociju na osnovu viđenog /doživljenog; - reproducirati i sažeti osnovni sadržaj priča; - dijelove sadržaja izraziti igrokazom ili dramskim 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Društvo</p> <p>Likovna kultura</p>

	<p>prikazom;</p> <ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno iskazati pouku iz sadržaja priče. 	
<p>OBJAVE SU MILOST LJUDIMA</p> <p>Objava je Allahova milost i uputa ljudima,</p> <p>Objave prije Kur'ana,</p> <p>Kršćani i jevreji kao sljedbenici Knjige,</p> <p>Kršćanski i jevrejski blagdani,</p> <p>Različitost među ljudima kao znak Božije milosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati kontinuitet Objave, imenovati i povezati poslanike sa Objavom koju su dobili; - prepoznati i imenovati kršćane i jevreje kao sljedbenike Knjige (ranijih Objava); - prepoznati različitosti među ljudima, povezati sa principom da su različitosti znak Božije milosti; - demonstrirati primjere poštovanja drugih i drugačijih; - prepoznati i imenovati najvažnije kršćanske i jevrejske blagdane. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Društvo</p> <p>Kultura življenja</p>
<p>MOJ VJERSKI ODGOJ</p> <p>Mekteb – škola islama,</p> <p>Biramo vrijednosti: Halal i haram,</p> <p>Naš svakodnevni život između halala i harama: hrana, piće, odijevanje,</p> <p>Islamski edeb (odgoj): jelo i piće,</p> <p>Allah dž.š. voli da se volimo i pomažemo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno izraziti pojam mekteb, prepoznati i imenovati dijelove džamijskog kompleksa i najvažnije prateće objekte; - imenovati najvažnije šerijatske kategorije, prepoznati i imenovati pojedinačne radnje i stvari koje spadaju u neku od ovih kategorija; - povezati šerijatske kategorije sa pojmovima dobra/zla i principom nagrade/kazne; - prepoznati, iskazati i demonstrirati neke od adaba pri jelu i piću; - ilustrirati pojedine adabe i povezati sliku sa tekstom. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Kultura življenja</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Osnovi tehnike</p>
<p>SOCIJALNE VJEŠTINE</p> <p>Šta treba reći u posebnim situacijama?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno iskazati riječi i sintagme koje izgovaramo u pojedinim situacijama; - prepoznati situacije, 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

<p>Žao mi je, pogriješio sam,</p> <p>Nenasilna komunikacija: Lijepa riječ,</p> <p>Empatija: suosjećanje sa drugima,</p> <p>Pismo mom prijatelju.</p>	<p>iskazati i demonstrirati tražene riječi i sintagme u simuliranim situacijama u razredu;</p> <ul style="list-style-type: none"> - oponašati i kreirati dramski iskaz na osnovu priče; - verbalno/znakovno izraziti pravila kojih se držimo da postignemo kvalitetniju komunikaciju sa drugima; - sastaviti jednostavno pismo prijatelju. 	<p>Društvo</p> <p>Kultura življenja</p>
<p>U SUSRET RADOSTIMA RAMAZANA</p> <p>Ramazana (poema),</p> <p>Propisi posta,</p> <p>Teravija namaz i mukabela,</p> <p>Bajramski propisi i običaji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno reproducirati dijelove poeme ramazana; - reproducirati osnovne pouke i poruke poeme; - reproducirati osnovne propise posta i predstaviti ih mapom uma ; - verbalno/znakovno iskazati pojmove koji interpretiraju najvažnije ramazanske propise i običaje (teravija, mukabela, iftar, sehur); - prepoznati, skicirati/ilustrovati neke bajramske običaje; - prepoznati razlike između propisa i običaja; - povezati tekst propisa i običaja sa slikom. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Kultura življenja</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>

VI RAZRED

CILJ

Cilj nastave Islamske vjeronauke u šestom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je nastavak razvijanja predstave o Bogu učenjem o Njegovim lijepim imenima i atributima, razvijanje predstave o svijetu Nevidljivog (gajbu) i budućem svijetu (Ahiretu) kao neophodnim elementima u izgradnji vlastitog vjerovanja (imana). Cilj je, pored toga, i usvajanje vjeronaučnih znanja, islamskih i općeljudskih vrijednosti po kojima učenici postižu istinsku orijentaciju u životu općenito, a posebno u razvijanju kvalitetnih i sigurnih odnosa u svijetu u kojem žive. Usvajanje tih vrijednosti ostvaruje se u identifikaciji učenika s likovima iz svete povijesti, likovima koji su na pravi način odgovorili izazovu poslaničke misije.

ZADACI

- Razumjeti distinkciju između materijalnih i duhovnih potreba čovjeka, navoditi učenike da precizno iskažu koje su to najvažnije materijalne potrebe, podsticati učenike da izraze neke od svojih duhovnih potreba;
- Objasniti značaj nijjeta (namjere) u islamskom konceptu djelovanja, povezati saznanja o važnosti ispravnog nijjeta sa ranije usvojenim znanjem o tome kako postići uspjeh na ovom i budućem svijetu;
- Ukazati na temeljnu povezanost vjerovanja i dobrih djela u islamu, da u ovoj dihotomiji jedno bez drugog nije potpuno, povezati sa izrekama Poslanika a.s.;
- Podrobnije se upoznati sa šest temeljnih postulata islamskog vjerovanja (imanski šarti) i ukazati na odnos između islamskih dužnosti (djelovanja) i temeljnih vjerovanja (imana);
- Detaljnije se upoznati sa vanjskim i unutarnjim elementima džamije i pratećim objektima;
- Naučiti prepoznati osnovne tipove džamije, ukazati na posebnost dva tipa tradicionalnih džamija u BiH;
- Upoznati se sa ostalim „mjestima slavljenja Stvoritelja“ u islamskoj tradiciji ukazujući na neke specifične običaje nastale tokom vremena;
- Utvrditi formu i strukturu dnevnih namaza i detaljnije se upoznati sa specifičnom formom džezaze namaza;
- Upoznati se sa izuzetno bitnim događajem Hidžre, ukazati na pouke i značaj tog događaja za muslimane;
- Nastaviti se upoznavati sa porodicom i drugovima Poslanika a.s kao važnim preduslovom za buđenje stvarnih emocija prema njemu;
- U svakodnevnom životu primjenjivati poruke Muhammeda, a.s., posebno u brizi za ugrožene, siromašne, borbi za istinu, pravdu, ljubav i mir;
- Širiti saznanja o životima ranijih važnih poslanika, kroz kazivanja o životima Jusufa a.s, Ejjuba a.s i Junusa a.s istaknuti pohvalne osobine i pouke za sve generacije;
- Otkriti snagu vjere i zajedništva kao pomoć i podršku na svom životnom putu;
- Otkriti i upoznati u vjeri put i način odupiranja negativnim životnim iskušenjima i problemima;
- Otkriti snagu povjerenja i potrebu bliskosti s Bogom na način kako su to činili Božiji poslanici;
- Prihvatiti i graditi odnose solidarnosti, tolerancije i dijaloga prema svim ljudima, posebno prema različitim i drukčijima.

VI RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>KAKO POČETI:</p> <p>Dova na početku: adabi dove,</p> <p>Moje potrebe i težnje: duhovne i materijalne potrebe čovjeka,</p> <p>Nijjet (namjera) i dobro djelo: kako da postignem uspjeh,</p> <p>Imanski šarti: najvažnija vjerovanja muslimana,</p> <p>Vjerovati i dobro raditi.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno iskazati najvažnije unutarnje i vanjske adabe dove; - reproducirati i demonstrirati učenje kratke dove na bosanskom; - razlikovati materijalne i duhovne potrebe, istaknuti i posebno istaknuti čovjekovu potrebu za vjerom i duhovnošću; - povezati pojam uspjeha na ovom i budućem svijetu sa pojmovima trud, znanje, iskrenost, ispravni nijjet; - prepoznati i imenovati šest najvažnijih vjerovanja muslimana; - povezati pojam vjerovanja sa uspjehom/ Božijom pomoći i principom nagrade/kazne; - pokazati i interpretirati odnos vjerovanja i djelovanja u islamu, prepoznati imanske šarte u sadržaju hadisa. 	<p>Bosanski jezik književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p>
<p>MOJE OBRAĆANJE BOGU:</p> <p>Džamija sa pratećim objektima,</p> <p>Najvažnije džamije u svijetu i BiH,</p> <p>Mjesta hvaljenja i slavljenja Stvoritelja,</p> <p>Sastavni dijelovi namaza,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, razlikovati, skicirati/ilustrovati najvažnije dijelove džamije sa pratećim objektima; - prepoznati, istaknuti i povezati sa slikom i videom najznačajnije džamije u svijetu i BiH; - prepoznati i razlikovati ostala mjesta na kojima se slavi i veliča Allah dž.š. (tekije, musale, dovišta); - imenovati neka od najpoznatijih mjesta na kojima se slavi Allah dž.š. i 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p> <p style="text-align: center;">Geografija</p> <p style="text-align: center;">Matematika</p> <p style="text-align: center;">Tehnička kultura</p>

<p>Dženaza namaz,</p> <p>Kad Sunce dostigne svoj vrhunac: Podne namaz.</p>	<p>povezati sa gradovima u kojima se nalaze;</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, imenovati, demonstrirati, ilustrirati i poredati sastavne dijelove namaza; - demonstrirati klanjanje dženaze namaza, razlikovati formu dženaze namaza od ostalih namaza. 	
<p>IZ ŽIVOTA POSLJEDNJEG ALLAHOVOG POSLANIKA</p> <p>Hidžra: put ka uspjehu,</p> <p>Ashabi – drugovi Poslanika a.s.,</p> <p>Poslanikova džamija u Medini,</p> <p>Hasan i Husejn: unuci Poslanika a.s.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno izraziti pojam hidžre, povezati sa islamskim kalendarom, istaknuti pouke hidžre; - razlikovati muhadžire i ensarije; - povezati poruke hidžre sa dužnostima muslimana prema muslimanu; - imenovati najvažnije drugove Muhammeda a.s i istaknuti njihove osobine; - imenovati unuke Poslanika a.s, verbalno i /ili znakovno iskazati i demonstrirati primjere lijepog ponašanja odraslih prema djeci; - prepoznati i imenovati džamiju Poslanika a.s u Medini, istaknuti značaj posjete Poslaniku a.s (njegovom mezaru) i nakon njegove smrti. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Geografija</p> <p>Historija</p>
<p>UZORI ČOVJEČANSTVU: BOŽIJI POSLANICI</p> <p>Poslanici kao vječni uzori u ponašanju,</p> <p>Kontinuitet vjerovanja: zajedničke osobine svih poslanika,</p> <p>Moć praštanja: Jusuf a.s.,</p> <p>Strplivost kao vrlina: Ejjub a.s.,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i imenovati nekoliko važnih poslanika prije Muhammeda a.s.; - povezati pojmove dobra/zla sa principom nagrade/kazne i to prepoznati u konkretnim primjerima koje nalazimo u pričama o poslanicima; - imenovati i interpretirati posebne odlike poslanika; - iskazati i interpretirati vlastitu emociju na osnovu viđenog/doživljenog; - reproducirati i sažeti osnovni sadržaj priča; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Historija</p> <p>Geografija</p> <p>Likovna kultura</p>

<p>Istraj i kad ti je teško: Junus a.s.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - dijelove sadržaja izraziti igrokazom ili dramskim prikazom; - verbalno/znakovno iskazati osnovnu pouku iz sadržaja priče. 	
<p>VJERA U ŽIVOTU ČOVJEKA</p> <p>Vjerom do mudrosti i plemenitosti,</p> <p>Upoznajmo Stvoritelja kroz njegovu milost,</p> <p>Allahova lijepa imena i osobine,</p> <p>Posljedice mojih djela - Istigfar (traženje oprost od Allaha dž.š).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno /znakovno iskazati pojam/osobinu Allahove milosti; - povezati pojam milosti sa primjerima iz svakodnevnog života, demonstrirati ponašanje inspirisano milošću; - prepoznati, imenovati i opisati najvažnija Allahova lijepa imena i osobine; - povezati grijeh sa posljedicama, interpretirati vrste posljedica koje prate grješenje; - reproducirati riječi istigfara na arapskom i/ili bosanskom; - povezati pojmove istigfar i tevba, uočiti i izraziti uslove koji su potrebni za iskreno pokajanje. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p>
<p>MOJ VJERSKI ODGOJ</p> <p>Dužnosti prema bratu muslimanu,</p> <p>Povjerenje među muslimanima,</p> <p>Odnos prema slabima i nemoćnima,</p> <p>Islamski edeb (odgoj): iskoristi svoje vrijeme,</p> <p>Sura Asr sa prijevodom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati,iskazati, demonstrirati i ilustrirati dužnosti muslimana prema bratu muslimanu; - verbalno/znakovno iskazati pojam pouzdanost te povezati osobinu pouzdanosti sa životom Poslanika a.s.; - uočiti primjere iz života Poslanika a.s koji nam govore o njegovom odnosu prema slabim i nemoćnim; - reproducirati i interpretirati hadis koji nam govori o potrebi korištenja Allahovih blagodat, istaknuti blagodat slobodnog vremena; - reproducirati arapski tekst i prijevod sure Asr, 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Historija</p>

	interpretirati prijevod, prepoznati odlike onih koji neće biti na gubitku.	
<p>SOCIJALNE VJEŠTINE</p> <p>Negativne posljedice srdžbe (ljutnje),</p> <p>Nenasilno rješavanje sukoba,</p> <p>Osmijeh, ljubaznost i lijepa riječ su sadaka,</p> <p>Poštivanje roditelja i suosjećanje sa njima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i demonstrirati (znakovno/ gestovno) emociju ljutnje, imenovati razloge koji dovode do stvaranja ove emocije, istaknuti negativne posljedice ljutnje; - verbalno/znakovno reproducirati kratke savjete Poslanika a.s koji nam pomažu da bolje kontroliramo ovu emociju; - prepoznati i imenovati oblike asertivnog ponašanja na osnovu preporuka iz Kur'ana i Hadisa, - demonstrirati u simuliranim situacijama pohvalne oblike komunikacije i ponašanja koji vode nenasilnom rješavanju sukoba; - verbalno ili/i znakovno iskazati pojam sadake, prepoznati različite oblike sadake; - prepoznati i demonstrirati pohvalne oblike ponašanja prema roditeljima, uočiti te oblike ponašanja u sadržaju poučne priče. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p>
<p>IZ HIDŽRETSKOG KALENDARA:</p> <p>Hidžretska nova godina,</p> <p>Mevlud,</p> <p>Lejletul-kadr (Noć sudbina).</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati Hidžretsku novu godinu kao jedan od posebnih dana za muslimane u toku kalendarske godine, povezati sa pojmom Hidžre i životom Poslanika a.s; - verbalno/znakovno iskazati na koji način muslimani obilježavaju Hidžretsku novu godinu, razlikovati od načina proslave gregorijanske Nove godine; - prepoznati osnovne odlike i razlike dva kalendara (hidžretski i gregorijanski); 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Geografija</p> <p>Historija</p>

	<p>- verbalno / znakovno iskazati pojmove Mevlud i Lejletul-kadr, prepoznati i ilustrirati običaje muslimana vezane za obilježavanje Mevluda i odabrane noći, povezati sa našim odnosom prema Poslaniku a.s.</p>	
--	--	--

VII RAZRED

CILJ

Cilj nastave Islamske vjeronauke u sedmom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je detaljnija razrada osnovnih islamskih dužnosti (islamskih šarta), razumijevanje svrhe izvršavanja tih dužnosti i njihove međusobne povezanosti u jednu cjelinu. Na ovom nivou će se učenici upoznati sa osnovnim propisima namaza, posta, zekata i hadža te povezati stečena saznanja sa ajetima iz Kur'ana i izrekama Poslanika a.s., stvarajući predstavu o tome kako su propisi islama nastali na vrelima konstitutivne tradicije. Predviđeno je da se u sedmom razredu učenici bliže upoznaju sa uticajem vjere na tjelesni i duhovni razvoj mladog čovjeka, te na koji način možemo iskoristiti iskre duhovnosti u razvijanju komunikacijskih vještina i podizanju kvalitete interpersonalnih odnosa. U toku ovog razreda, učenici će se prvi put susresti i sa određenim temama iz oblasti islamske kulture i civilizacije.

ZADACI

- Istaknuti primjer dove koju učimo na sjedenju u namazu, jer u svojoj (kratkoj) formi od dvije rečenice sažima vrlo bitna značenja, dati primjer sličnih (kratkih) Poslanikovih a.s dova, ukazati da je dova srž svakog ibadeta, pa i namaza;
- Na osnovu ajeta iz Kur'ana i izreka Poslanika a.s istaknuti vrijednost učenja u ime Allaha dž.š. i truda da se stekne znanje, uporediti onoga koji zna i traga za znanjem i onoga ko ne razumije vrijednost znanja i nauke;
- Izdvojiti bitne poruke sure Nasr, potaknuti učenike da verbalno usvoje suru Nasr;
- Objasniti da riječ džemat ima šire značenje od zajedničkog klanjanja, te da Poslanikova a.s džamija u Medini ostaje trajni primjer društvenog centra u kojem su se po raznim osnovama okupljali muslimani;
- Utvrditi osnovna pravila namaza u džematu i upoznati se sa formom Bajram-namaza;
- Kroz izreke Poslanika a.s istaknuti značaj ikindije kao srednjeg (najvažnijeg) namaza i utvrditi strukturu svih dnevnih namaza;
- Posvijestiti učenicima ulogu uzora, ukazati na to ko je uzor svih uzora u islamu te objasniti ko može biti uzor muslimanima, istaknuti konkretne primjere iz vremena u kojem živimo;
- Koristeći se primjerima iz života Poslanika a.s objasniti osobine iskrenosti i strpljivosti;
- Crpiti nadahnuće i inspiraciju iz kazivanja o životima Šuajba a.s, Musa a.s, Haruna a.s i Lukmana a.s kao nepresušnih vrela vrlina i pouka;
- Posvijestiti učenicima da vjera pomaže čovjeku u realnom sagledavanju vlastitog stanja što je prvi korak u poboljšanju te osnova postizanja uspjeha na ovom i budućem svijetu;
- Ukazati na značaj vjere u otkrivanju vlastitog identiteta te pravilnoj gradaciji vrijednosti koje determinišu čovjekovu ličnost;
- Nastaviti razvijati svijest o značaju vjere u izgradnji ljudskog karaktera, te pomoći koju čovjek zadobija u borbi protiv negativnih poriva vlastite duše;
- Proširiti znanje i svijest o značaju pravilnog izbora autoriteta i uzora u vlastitom životu, te poštivanja vlastite tradicije i autoriteta koji su u njoj ponikli;
- Razumjeti temeljni odnos prava i dužnosti u islamu, kao i manifestacije tog odnosa u zajednici;
- Ukazati na izuzetan dar govora čovjeku koji ga izdvaja od ostalih živih bića te biva često glavnim uzrokom čovjekovog uspjeha ili propasti.

VII RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>IDEMO KA USPJEHU:</p> <p>Prirodno je težiti uspjehu: učimo dovu na sjedenju u namazu,</p> <p>Vrijednost učenja i sticanja znanja u islamu,</p> <p>Najvažnije islamske dužnosti,</p> <p>Šehadet – svjedočanstvo muslimana,</p> <p>Sura Nasr sa prijevodom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Učenici će: - demonstrirati učenje dove koja se uči u namazu na arapskom i/ili bosanskom jeziku, povezati dovu i namaz, istaknuti značaj ove dove; - istaknuti nauku i učenje kao temeljne vrijednosti u islamu i prepoznati dijelove ajeta i hadisa koji govore o tim vrijednostima; - vrednovati pohvalne i pokuđene oblike ponašanja u vezi sa učenjem ; - reproducirati i sažeti dvije temeljne poruke šehadeta ; - identificirati najvažnije poruke sure Nasr te znakovno/verbalno reproducirati tekst sure na arapskom i /ili bosanskom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Historija</p> <p>Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>IZ LJUBAVI PREMA BOGU: DŽEMAT</p> <p>Džamija je srce džemata,</p> <p>Namaz u džematu,</p> <p>Bajram namaz,</p> <p>Posjeta lokalnoj džamiji,</p> <p>Pred kraj dana zahvalimo Allahu dž.š.: Ikindija namaz.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati različite oblike džemata (zajednice) u islamu, prepoznati vrijednost obavljanja namaza u džematu i povezati sa izrekama Poslanika a.s; - imenovati najpoznatija sveta mjesta (džamije) u svijetu za muslimane i povezati sa vrijednošću boravka i obavljanja namaza na tim mjestima; - istaknuti različitost forme Bajram namaza; - prepoznati vrijednost ikindije namaza i povezati sa kratkim izrekama Poslanika a.s; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Matematika</p> <p>Tehnička kultura</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - povezati formu (broj rekata) sa imenom i vremenom dnevnog namaza. 	
<p>POSLJEDNJI ALLAHOV POSLANIK A.S.</p> <p>Poslanik a.s. kao zaštitnik slabih i nemoćnih,</p> <p>Ideali u izgradnji ličnosti: moj uzor,</p> <p>Iskrenost i pouzdanost Poslanika a.s.,</p> <p>Strpljenje Poslanika a.s.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno izraziti pojmove uzor i ideal , povezati ih sa konkretnim primjerima iz svakodnevnog života; - vrednovati različite oblike ponašanja prema slabim i nemoćnim te povezati sa sadržajem kratkih hadisa koji govore o toj temi; - imenovati pojedine pohvalne osobine Poslanika a.s (strpljenje, pouzdanost, iskrenost) te povezati sa situacijama iz njegovog života ali i naše svakodnevnice. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Historija</p>
<p>POSLANICI I MOJ ŽIVOT</p> <p>Poslanici kao najljepši uzori u ponašanju,</p> <p>Koliko smo pravedni: Šuajb a.s.,</p> <p>Sve se dešava sa razlogom: Musa a.s.,</p> <p>Život u ljubavi i slobodi: Harun a.s.,</p> <p>Iz vrela mudrosti: Lukman a.s.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - identificirati se sa ranijim poslanicima povezujući svakodnevni život sa njihovim životnim pričama; - definirati pojam pravednosti i povezati ga sa drugim asocijativnim pojmovima ; - povezati pojam pravednosti sa pojmom vlasti ; - definirati pojam slobode, razlikovati posebne odlike slobode u islamu, povezati pojmove ljubav i sloboda; - sažeti, reproducirati i ilustrirati neke od priča ranijih Božijih poslanika. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Historija</p> <p>Geografija</p> <p>Likovna kultura</p>
<p>IZ LJUBAVI PREMA BOGU: POST I HADŽ</p> <p>Izazovi posta,</p> <p>Post kod pripadnika drugih religija,</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i imenovati različite uloge/svrhe posta (vjerska, odgojna, društvena, zdravstvena); - imenovati različite vrste problema sa kojima se osoba susreće u toku posta tijela i duše; - prepoznati, imenovati i 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena</p>

<p>Hadž: Odazivam Ti se Bože,</p> <p>Osnovni propisi hadža,</p> <p>Kurban kao žrtva koja približava Bogu.</p>	<p>ilustrovati koristi koje osoba ima od posta tijela/duše, povezati sa sadržajem video zapisa;</p> <ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno iskazati i definirati pojam hadža, analizirati i povezati različite aspekte hadža; - reproducirati telbijju na arapskom i/ili bosanskom; - razlikovati, ilustrirati i povezati sa slikom, video zapisom različite obrede hadža, povezati ih sa osnovnim šerijatskim kategorijama, prepoznati i imenovati mjesta na kojim se izvode; - definirati pojam žrtve u islamu i usporediti sa žrtvom u drugim religijskim tradicijama; - imenovati životinje koje se mogu žrtvovati i razlikovati obrednu žrtvu od klanja/ubijanja životinja. 	<p>kultura</p> <p>Geografija</p> <p>Historija</p> <p>Biologija</p>
<p>ŽIVOT U ZAJEDNICI</p> <p>Vjernik drugom želi isto što i sebi,</p> <p>Pomozimo potrebne: halal nafaka,</p> <p>Pomozimo potrebne: sadaka i zekat,</p> <p>Osnovni propisi zekata,</p> <p>Ljudska prava u islamu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati pojedina vjerska stanja, povezati sa stepenom dostignuća u vjeri i odnosom prema drugom / zajednici; - definirati pojam nafake i povezati sa sinonimima; - vrednovati pohvalne i zabranjene oblike sticanja sredstava za život (poslove); - verbalno/znakovno izraziti i razlikovati sadaku, zekat i sadekatul fitr, te ih uporediti kao oblike materijalnog pomaganja drugima; - verbalno izraziti osnovne propise zekata; - razlikovati kategorije kojima se daje ili ne daje 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Građansko obrazovanje</p>

	<p>zekat;</p> <ul style="list-style-type: none"> - razlikovati vrste imovine na koju se (ne) daje zekat; - definirati pojmove prava i dužnosti, usporediti ljudska prava u islamu sa nekim najvažnijim univerzalnim dokumentima koji se tiču ljudskih prava. 	
<p>RAZVOJ LIČNOSTI I VJEŠTINE KOMUNIKACIJE</p> <p>Govor nas predstavlja,</p> <p>Riječi koje nas nadahnjuju,</p> <p>Zloupotreba govora: lijepo i ružno u govoru,</p> <p>Upoznajmo sebe,</p> <p>Moj tjelesni i duhovni razvoj.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati dar govora kao nešto po čemu se čovjek ističe u odnosu na druga stvorenja; - predstaviti i demonstrirati važnost govora kao medija u komunikaciji čovjeka sa Bogom i drugim stvorenjima; - imenovati i vrednovati pohvalne i pokuđene oblike govora ; - prepoznati savjete iz hadisa koji nam pomažu da bolje kontroliramo svoj govor; - imenovati različite vrste tjelesnih i duhovnih potreba i povezati ih sa obrednim radnjama; - imenovati i demonstrirati obrednje radnje koje nam pomažu da postignemo tjelesnu,duhovnu i obrednu čistoću (abdest, gusul, tejemmum, namaz , zikr i dr.). 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p> <p>Građansko obrazovanje</p> <p>Biologija</p>
<p>ISLAMSKA KULTURA I CIVILIZACIJA:</p> <p>Islam rađa novu kulturu,</p> <p>Nauka u svijetu islama,</p> <p>Islamska umjetnost.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno /znakovno iskazati pojmove nauka, umjetnost, kultura, civilizacija; - definirati pojam islamske kulture i civilizacije; - prepoznati nauku i umjetnost kao posebne vrijednosti islamske kulture i civilizacije; - povezati dostignuća nauke i umjetnosti iz klasičnog islamskog perioda sa 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Historija</p> <p>Geografija</p> <p>Građansko obrazovanje</p>

	<p>univerzalnim tokovima čovječanstva;</p> <ul style="list-style-type: none"> - identificirati neka važna otkrića/postignuća naučnika klasičnog islamskog perioda; - definirati pojam umjetnosti i povezati sa izrekama Poslanika a.s o lijepom; - prepoznati i ilustrirati pojedine specifične elemente islamske umjetnosti (levha, arabeska, epitaf); - prepoznati i demonstrirati vještinu kaligrafije.	
--	---	--

VIII RAZRED

CILJ

Cilj nastave Islamske vjeronauke u osmom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je potpunije upoznavanje sa izvorima konstitutivne tradicije u islamu te nastavak stvaranja predodžbe o osnovnim postulatima vjerovanja muslimana. Učenici će se detaljnije upoznati sa fazama koje duša prolazi od stvaranja do mjesta vječnog boravka na Ahiretu, sa konceptom Božijeg određenja i slobode izbora čovjeka. Psihološki aspekt razvoja ličnosti čovjeka u islamskom učenju o nefsu (duši) i ruhu (duhu) bit će povezan sa razumijevanjem grijeha i pokajanja u islamu. Pažnja će biti posebno usmjerena i na drugi, jednako važan, aspekt poslaničke misije, moralni odgoj. Formiranje i razvoj zajednice muslimana kako u historijskom, tako i odgojnom aspektu, te različite specifičnosti islamske kulture u BiH bit će teme kojima će se učenici baviti u toku ove godine.

ZADACI

- Produbiti stečena znanja o važnosti dove kao osnovne forme obraćanja Allahu dž.š., ukazati na različite vrste dova, osposobiti učenike za kreiranje jednostavnih ličnih dova poštujući adabe dove i pazeći da ne izostave najvažnije sastavne dijelove dove;
- Razvijati predodžbu učenika o nevidljivom svijetu (gajbu), produbiti spoznaju o Ahiretu, Džennetu/Džehennemu te povezati sa sviješću o nagradi/kazni za djela koja činimo na Dunjaluku;
- Upoznati se sa osnovama koncepta Božijeg određenja i staviti ga u odnos sa slobodom izbora čovjeka, povezujući ga sa ostalim načelima vjerovanja muslimana;
- Ukazati na značaj Fatihe kao uvodne sure Kur'ana, koja može biti zamjena za svaki drugi sadržaj našeg obraćanja Allahu dž.š., na značaj Fatihe kao najbolje dove koja se zbog toga uči u različitim prilikama; usvojiti Fatihu, sure Felek i Nas na arapskom/bosanskom jeziku i istaknuti poruke koje te sure nose u sebi;
- Posvijestiti šta to znači učiniti grijeh, ukazati na različite aspekte, posljedice i vrste grijeha, objasniti šta je to pokajanje i koji su uslovi iskrenog pokajanja, povezati grijeh i duhovno stanje/stanje vjere; naučiti kojim se riječima traži oprost;
- Ponoviti šta je to sunnet, hadis; naučiti razlikovati dvije osnovne vrste hadisa po karakteru Objave, nekoliko vrsta hadisa po vjerodostojnosti predaje, upoznati se sa osnovnim zbirkama hadisa, posvijestiti proces prenošenja hadisa i razvoj nauke hadisa; naučiti nekoliko kratkih salavata i povezati sa našim odnosom i obavezom ljubavi prema Poslaniku a.s.;
- Ukazati na drugi, jednako bitan, aspekt poslaničke misije svih poslanika a to je moralni odgoj, povezati poruke i pouke iz života poslanika sa nepromjenljivim moralnim načelima;
- Povezati osnovne postulate psihologije razvoja ličnosti u islamu sa obrednim radnjama i izvršavanjem dužnosti (čuvanjem od grijeha) u islamu;
- Ponoviti pripremne radnje za temeljni obred u islamu te se upoznati sa olakšicama koje Allah dž.š. daje u različitim životnim situacijama; ponoviti ranija saznanja o strukturi i vremenu dnevnih namaza te se upoznati sa specifičnostima akšam i jacije namaza;
- Ponoviti ranija saznanja o važnosti zajednice (džemata) u islamu i upoznati se historijskim činjenicama nastanka Medinske povelje, te gradnje džamije u Medini koja postaje centar

društvenog života muslimana; upoznati se sa hadisima koji govore o moralnom aspektu izgradnje zajednice muslimana;

- Osvijestiti činjenicu da Kur'an u originalu nije isto što i prijevod, ukazati na polisemantičku prirodu arapskog jezika, razumjeti potrebu za prevođenjem Kur'ana, upoznati se sa prvim prijevodima Kur'ana te prvim prijevodima na bosanski jezik i bliske jezike u regiji;
- Upoznati se sa Božanskim vjerezakonom, ukazati na neke specifičnosti šerijata i razliku u odnosu na zakon koji ljudi donose, usvojiti osnovne šerijatske kategorije i povezati sa primjerima iz svakodnevnog života.

VIII RAZRED

(1 sat sedmično – 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>U SVJETLU BOŽIJEG ODREĐENJA:</p> <p>Izazovi i nade: dova za hairli početak,</p> <p>Temeljna vjerovanja muslimana,</p> <p>Vjerovanje u Božije određenje,</p> <p>Od smrti se ne može pobjeći (priča),</p> <p>Sura Fatiha sa prijevodom.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kreirati vlastitu dovu prepoznavajući neizostavne elemente svake dove; - imenovati različite vrste dova i usporediti neke kratke kur'anske, hadiske i lične dove; - predstaviti temeljna vjerovanja muslimana mapom uma; - definirati pojam Božijeg određenja i staviti ga u odnos sa ljudskom slobodom; - analizirati poučnu priču, odgovoriti na pitanja i istaći osnovne pouke; - prepoznati situacije u kojima se uči sura Fatiha; - reproducirati suru Fatiha verbalno/znakovno na arapskom/ bosanskom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p>
<p>VLASTITO PREISPITIVANJE</p> <p>Grijesi i posljedice grješenja,</p> <p>Vrste grijeha,</p> <p>Priznanje i vlastita odgovornost (istigfar),</p> <p>Tevba (pokajanje),</p> <p>Dove traženja oprosta.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - definirati pojam grijeha, razlikovati subjektivnu i objektivnu definiciju grijeha; - povezati pojam grijeha sa pojmom srca kao centralnog duhovnog organa kod čovjeka; - prepoznati, iskazati i ilustrovati različite posljedice grijeha; - prepoznati različite vrste grijeha i povezati sa stanjem vjere/imana; - razlikovati pojmove istigfara (traženja oprosta) i tevbe (pokajanja); - prepoznati uslove koji trebaju biti ispunjeni da bi 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p>

	<p>čovjek postigao istinsko pokajanje;</p> <ul style="list-style-type: none"> - reproducirati verbalno/znakovno određene riječi/sintagme traženja oprosta i kraće dove na arapskom/bosanskom jeziku. 	
<p>POSLJEDNJI ALLAHOV POSLANIK A.S.</p> <p>Hadis -govor Allahovog poslanika a.s.,</p> <p>Salavat na Poslanika a.s i njegovu porodicu i ashabe,</p> <p>Moj moralni uzor,</p> <p>Šta čovjeka čini čovjekom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno izraziti pojmove hadis, sunnet, prepoznati važnost hadisa kao izvora vjere; - imenovati i razlikovati dvije osnovne vrste hadisa; - razlikovati različite vrste hadisa po vjerodostojnosti; - proces prenošenja hadisa predstaviti mapom uma; - imenovati najvažnije zbirke hadisa; - izučavanje hadisa povezati sa obavezom slijedenja poslaničke ortoprakse (sunneta); - razlikovati više vrsta salavata i demonstrirati učenje salavata na porodicu i drugove Poslanika a.s; - prepoznati i istaknuti posebne odlike čovjeka kao odabranog Božijeg stvorenja na Zemlji. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Historija</p>
<p>UČIMO OD DRUGIH</p> <p>Odlike najpoznatijih poslanika,</p> <p>Mudrost u prosuđivanju: Davud a.s.,</p> <p>Zahvalnost za Božije blagodati: Sulejman a.s.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati neke od ranijih poslanika i usporediti njihova imena u islamskoj tradiciji sa imenima u drugim monoteističkim tradicijama; - sažeti, reinterpretirati i ilustrirati neke od priča ranijih Božijih poslanika; - definirati pojmove mudrosti i zahvalnosti; - vrednovati pohvalne oblike ponašanja koje kao primjere susrećemo u životima poslanika. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Historija</p> <p>Geografija</p> <p>Likovna kultura</p>

<p>POTREBE MOJE DUŠE</p> <p>Tri vrste duše,</p> <p>Čistoća u duhovnosti: tjelesna i duhovna čistoća,</p> <p>Priprema za namaz,</p> <p>Olakšice u namazu: tejemmum i mesh,</p> <p>Kako da završim dan: akšam i jacija namaz.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati i imenovati tri vrste duše / faze kroz koje prolazi duša čovjeka na putu usavršavanja; - usporediti i povezati (ukazati na međuodnos) oblike tjelesne i duhovne čistoće u islamu; - prepoznati i ilustrirati radnje koje su preduslov pristupanju namazu; - prepoznati i izraziti obredne olakšice, istaknuti svrhu obrednih olakšica i demonstrirati obrede koji su u svojoj naravi imaju olakšicu (tejemmum i mesh); - usporediti strukturu dva dnevna namaza (broj i raspored rekata) i demonstrirati kako se klanjaju. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>
<p>ZAJEDNICA MUSLIMANA</p> <p>Džamija kao centar društvenog života u Medini,</p> <p>Ummet - zajednica svih muslimana,</p> <p>Medinska povelja -prvi ustav zajednice muslimana,</p> <p>Musliman je muslimanu brat.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - imenovati različite uloge džamije kao centra društvenog života zajednice muslimana; - definirati pojam Ummeta i razlikovati ga od pojma džemat; - imenovati prvi ustav medinske zajednice muslimana sa drugima, uočiti principe koje Poslanik a.s postavio za razvitak odnosa zajednice muslimana sa drugima; - prepoznati i imenovati dužnosti muslimana prema svom bratu muslimanu, demonstrirati i simulirati situacije u kojima musliman izvršava svoju obavezu prema bratu muslimanu; - vrednovati pohvalne i pokuđene/zabranjene radnje prema drugom 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Historija</p> <p>Geografija</p> <p>Likovna kultura</p>

	<p>muslimanu, povezati sa sadržajem kratkih hadisa koji govore o obavezama muslimana i idealu kojem teži zajednica muslimana.</p>	
<p>U BOŽIJEM OKRILJU</p> <p>Prijevod Kur'ana,</p> <p>Prijevod Kur'ana na bosanski jezik,</p> <p>Upoznajmo Zakon Božiji,</p> <p>Kategorije Božijeg zakona,</p> <p>Izvori Božijeg zakona.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati značaj prevođenja Kur'ana i povezati sa svrhom Objave; - razlikovati originalni (arapski) tekst Kur'ana i prijevod, prepoznati nemogućnost potpunog prijevoda Kur'ana; - definirati pojam šerijat, interpretirati značenje sintagme Božiji zakon i prepoznati neke osnovne odlike Božanskog zakona; - razlikovati Božanski zakon od ljudskog; - imenovati osnovne kategorije Božanskog zakona, povezati kategorije sa primjerima iz svakodnevne prakse; - prepoznati i imenovati osnovne izvore Božanskog zakona, povezati sa primjerima iz životne prakse. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Historija</p>
<p>KAKO UREDITI ŽIVOT</p> <p>Život u vjeri, nadi i ljubavi,</p> <p>Vjerovanje u život nakon smrti (Ahiret) i Sudnji dan,</p> <p>Sura Felek sa prijevodom,</p> <p>Sura Nas sa prijevodom,</p> <p>Radosti vječnog života.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - definirati ljubav u ime Allaha dž.š. i razlikovati u odnosu na druge vrste ljubavi; - napraviti vezu između pojmova vjera i ljubav prepoznajući pouke koje možemo uzeti iz izreka Poslanika a.s; - skicirati, mapom uma predstaviti šemu čovjekovog života poslije smrti i faza kroz koje prolazi; - povezati i uočiti posljedice dobrih djela/loših djela i obećanja boravka u 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p>

	<p>Džennetu/ Džehennemu;</p> <ul style="list-style-type: none"> - reproducirati verbalno/znakovno sure Felek i Nas na arapskom/bosanskom jeziku; - prepoznati i sažeti najvažnije poruke ovih sura i prepoznati situacije kad ih je najbolje učiti. 	
<p>ISLAMSKA KULTURA U BOSNI I HERCEGOVINI:</p> <p>Bosanski šeheri (gradovi),</p> <p>Objekti nastali iz duhovnosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - verbalno/znakovno iskazati riječi šehar i kasaba, te usporediti ih sa riječima selo, naselje, grad, metropola; - prepoznati i istaknuti odlike velikih gradova u osmanskome vremenu; - imenovati šehere na području BiH u osmanskome vremenu; - definirati i imenovati pojmove tekija, medresa, imaret, turbe; - prepoznati i imenovati slikovni i video sadržaj; - skicirati i ilustrovati različite objekte nastale iz duhovnosti. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Historija</p> <p>Geografija</p> <p>Tehnička kultura</p>

IX RAZRED

CILJ

Cilj nastave Islamske vjeronauke u devetom razredu osnovne škole za učenike oštećenog sluha i govora je upotpunjavanje predodžbe o Dinu, religiji koja je čovjekov dug i podsjetnik na zavjet Allahu dž.š.. U toku ove godine učenici će produbiti svoja saznanja o historijskim događajima koji su bili kontekst širenja vjere islama na prostoru Bosne i Hercegovine te se upoznati sa konceptom identiteta kao sistema vrijednosti internaliziranog u karakteru čovjeka. U tom smislu učenici će se upoznati sa najvažnijim odrednicama identiteta i posvijestiti koliko je važna uloga islama u formiranju tog identiteta. Kako se suočiti sa različitim vrstama ovisnosti, posebno nekim koje susrećemo u savremenom svijetu, bit će još jedna od tema kojom će se učenici baviti u toku devetog razreda. Ahlak kao moralni aspekt islamskog učenja i potreba za moralnom obnovom u svijetu u kojem živimo neizostavne su teme i u toku ove godine u kojoj će učenici opet posvetiti pažnju i nekim dimenzijama bosansko-muslimanske kulture življenja.

ZADACI

- Iznova podvući značaj dove kao najintimnije manifestacije čovjekove religioznosti ali i glavnog oslonca u ostvarenju težnji svakog vjernika; ponoviti koje su to različite vrste dova, osposobiti učenike za kreiranje jednostavnih ličnih dova poštujući adabe dova i ističući najvažnije sastavne dijelove dova;
- Usvojiti najvažnija lijepa Allahova imena (sa prijevodom), upoznati se sa kratkim hadisima koji govore o važnosti poznavanja Allahovih imena i dozivanja Allaha dž.š. njima ; istaknuti lijepa Allahova imena koja se nalaze u Fatihi i Ajetul-kursiji;
- Upoznati se sa važnim hadisom u kojem Poslanik a.s objašnjava šta je to Din, ukazati na međuodnos „dijelova „ Dina : imana, islama i ihsana, posvijestiti učenicima da je Din (religija) naš dug prema gospodaru i podsjetnik na zavjet koji smo dali u Ezelu;
- Upoznati se sa konceptom identiteta, na koji način se formira, koje su njegove temeljne odrednice, konkretnije se usmjeriti na odrednice identiteta Bošnjaka muslimana, posebno istaknuti ulogu islama u formiranju našeg identiteta;
- Istaknuti neke specifičnosti islama u našoj zemlji i povezati sa historijskim primjerima (Ahdnama), upoznati se sa osnovnim historijskim činjenicama koje su bile kontekst dolaska i širenja islama u Bosni i Hercegovini;
- Prepoznati važnost porodice Poslanika a.s, upoznati se sa članovima Ehli-bejta, povezati sa hadisima koji govore o važnosti poštovanja i ljubavi prema Poslanikovo a.s porodici;
- Istaknuti univerzalne etičke poruke i pouke koje možemo pronaći u oproštajnom govoru posljednjeg Allahovog poslanika a.s., te događajima koji su uslijedili nakon njegove smrti;
- Naučiti principe pravedne vladavine koja svoje temelje zasniva na vrlini a težnje i ciljeve u ostvarivanju i promicanju dobra;
- Potaknuti učenike na razmišljanje o Allahovom stvaranju, o mudrosti stvaranja u parovima, proširiti znanje o islamskom braku, te razumjeti položaj i odnos muškarca i žene u braku;
- Ponoviti usvojeno znanje o porodici, važnosti čuvanja i održavanja porodičnih veza;

- Predočiti učenicima šta to znači biti ovisnik, koje su posljedice ovisnosti i na koji način se možemo sačuvati od ovisnosti, gdje potražiti pomoć kad se suočimo sa ovisnošću, upoznati se sa različitim vrstama ovisnosti, posebno nekim koje se javljaju u savremenom svijetu;
- Pojasniti značaj odabranih dana i noći u islamu, šta su uzroci da neki dani i noći budu odabrani i posebni u islamskom kalendaru, upoznati se pojedinačno sa odabranim danima i noćima u islamu;
- Ukazati na neke trendove među muslimanima u savremenom društvu, te perspektivom islama i religije uopće u budućnosti.

IX RAZRED

(1 sat sedmično – 34 sata godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>U OKRILJU DOVE:</p> <p>Bože, osnaži me,</p> <p>Oslonac koji imam i kad svi drugi nestanu (unutarnji adabi dove),</p> <p>Lijepa Allahova imena,</p> <p>Din: iman, islam i ihsan,</p> <p>Din – čovjekov dug i zavjet Allahu dž.š.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kreirati vlastitu dovu prepoznavajući bitne elemente svake dove; - imenovati različite vrste dova i usporediti neke kratke kur'anske, hadiske i lične dove; - imenovati unutarnje adabe dove; - prepoznati i imenovati mjesta na kojima je posebno vrijedno učiti dovu; - istaknuti posebna vremena u kojima se povećava vrijednost učenje dove; - definirati Din (religiju) čovjeka i staviti u odnos sa najvažnijim dijelovima (iman, islam,ihsan) povezujući sa važnim hadisom u kojem melek Džibril objašnjava šta je to religija. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p>
<p>MOJ IDENTITET</p> <p>Vjera i identitet,</p> <p>Bosansko susretanje sa islamom,</p> <p>Ahdnama,</p> <p>Odnos prema drugim konfesijama: iskustvo iz Bosne.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - definirati pojam identitet, razlikovati nekoliko osnovnih općih odrednica identiteta (jezik, nacija, religija, kultura, profesija i sl.); - razlikovati odrednice identiteta koje sami biramo i one koje nasljeđujemo; - imenovati osnovne odrednice bošnjačkog identiteta; - prepoznati i reproducirati osnove historijske podatke vezane za pojavu i širenje islama u Bosni; - prepoznati i imenovati sultana Mehmeda Fatiha 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p> <p style="text-align: center;">Historija</p> <p style="text-align: center;">Geografija</p>

	<p>kao osvajača Bosne;</p> <ul style="list-style-type: none"> - povezati Ahdnamu kao povelju tolerancije sa ličnosti sultana Mehmeda Fatiha i principima tolerancije u islamu; - definirati pojam tolerancije i povezati sa principima islamske vjere koje uočavamo kada je u pitanju odnos prema drugim konfesijama; - povezati neke primjere iz kasnije historije sa principima tolerancije i poštivanja drugog. 	
<p>POSLJEDNJI ALLAHOV POSLANIK A.S.</p> <p>Sira - životopis Poslanika a.s.,</p> <p>Ljubav prema Poslanikovojoj porodici – Ehli bejtu,</p> <p>Oproštajni govor Poslanika a.s.,</p> <p>Smrt Poslanika a.s.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - definirati pojam sira – životopis, prepoznati zbog čega je važno proučavati siru Poslanika a.s. i povezati sa našim odnosom prema Poslaniku a.s.; - prepoznati i reproducirati najvažnije datume i događaje iz života Poslanika a.s.; - verbalno/znakovno izraziti pojam Ehli bejt, imenovati najvažnije članove porodice i povezati sa našim odnosom prema Poslaniku a.s.; - reproducirati najvažnije poruke Poslanikovog a.s govora pred smrt; - imenovati stvari koje nam je Poslanik a.s ostavio u naslijeđe nakon smrti; - sažeti, reproducirati i dramski izraziti određene događaje koji su odigrali prije i nakon Poslanikove smrti. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Historija</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p>

<p>SAVRŠENO BOŽIJE STVARANJE</p> <p>Sve je stvoreno u paru,</p> <p>Smisao porodičnih odnosa,</p> <p>Njegovanje porodičnih i rodbinskih veza u islamu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati suprotnost i međusobno upotpunjavanje u parovima koje Allah dž.š. stvara u prirodi; - imenovati parove koje je Allah dž.š. stvorio u fizičkom i idejnom svijetu; - prepoznati različite oblike održavanja rodbinskih veza, istaknuti važnost porodice i održavanja rodbinskih odnosa i povezati sa sadržajem hadisa na tu temu; - razlikovati i imenovati članove šire porodice. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Biologija</p> <p>Hemija</p> <p>Likovna kultura</p>
<p>BORBA PROTIV OVISNOSTI</p> <p>Duhan i pušenje,</p> <p>Ovisnost o alkoholu i drogi,</p> <p>Ovisnost o internetu i medijima,</p> <p>Sloboda u islamu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati i imenovati različite vrste ovisnosti; - prepoznati i imenovati aktivno i pasivno pušenje, imenovati nikotin kao supstancu koja izaziva ovisnost u duhanu; - prepoznati i reproducirati negativne posljedice konzumiranja alkohola, mapom uma izraziti terapijski proces izlječenja od alkoholizma; - imenovati nekoliko najpoznatijih vrsta droge, povezati drogu i formu u kojoj se koristi; - razlikovati i povezati sa slikovnim/video sadržajem različite štetne posljedice konzumiranja droge; - prepoznati i imenovati simptome ovisnosti o internetu i medijima. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Biologija</p> <p>Hemija</p> <p>Tjelesna i zdravstvena kultura</p>

<p>IZ HIDŽRETSKOG KALENDARA</p> <p>Petak: odabrani dan za naš ummet,</p> <p>Jevmi ašura,</p> <p>Odabrane noći u islamskom kalendaru,</p> <p>Lejlei bedr.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - istaknuti odabranost petka za ummet muslimana, razlikovati ovaj dan od posebnih dana za druge konfesije; - reproducirati neke odlike petka , istaknuti posebnu vrijednost činjenja dobrih djela petkom, povezati sa džuma namazom; - verbalno/ znakovno iskazati pojam jevmi ašure, povezati sa kalendarskim rasporedom odabranih dana i noći u islamu; - razlikovati dvije vrste mubarek dana i noći. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Historija</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p>
<p>MORALNO ŽIVJETI</p> <p>Ahlak: etika i lijepo ponašanje u islamu,</p> <p>Pohvalne (lijepo) i pokuđene (ružne) osobine,</p> <p>Moje iskustvo vrline,</p> <p>Moralne vrijednosti u savremenom svijetu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - definirati pojmove ahlak i etika, povezati pojmove, razlikovati po nekim specifičnostima islamsku etiku; - prepoznati, razlikovati i imenovati pohvalne i pokuđene osobine; - prepoznati mogućnost uticaja (mijenjanja) na karakter čovjeka, povezati sa izrekama Poslanika a.s; - prepoznati i povezati sa slikovnim / video sadržajima neke oblike moralne degradacije čovjeka u savremenom svijetu. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>KAKO UREDITI ŽIVOT</p> <p>Smisao života,</p> <p>Prijateljstvo u islamu,</p> <p>Sura Fil sa prijevodom,</p> <p>Sura Kurejš sa prijevodom.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati jednostavna pitanja koja postavljamo nekom o smislu života; - vrednovati odlike pravog prijatelja i oblike ponašanja prema prijatelju u islamu; - dramski prikazati situacije u kojima se ističe prijateljstvo i odnos prema prijatelju u islamu; - reproducirati verbalno/znakovno sure Fil i Kurejš na arapskom/ 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p style="text-align: center;">Likovna kultura</p> <p style="text-align: center;">Historija</p> <p style="text-align: center;">Geografija</p>

	<p>bosanskom jeziku;</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i istaknuti najvažnije poruke ovih sura , sažeto reinterpetirati priču o pokušaju abesinskog vladara da sruši Kabu, povezati priču sa slikovnim/ video sadržajem. 	
<p>ISLAMSKA KULTURA U BOSNI I HERCEGOVINI:</p> <p>Bosansko-muslimanska kultura življenja,</p> <p>Bosanska kuća,</p> <p>Posjeta Svrzinoj kući.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - definirati sintagmu kultura življenja i imenovati osnovne karakteristike bosansko- muslimanske kulture življenja; - prepoznati, skicirati i ilustrovati bosansku kuću; - prepoznati i imenovati osnovne elemente bosanske kuće; - reproducirati najvažnije principe življenja u bosanskoj kući; - imenovati nekoliko primjera bosanske kuće u Sarajevu i Mostaru; - uočiti i prepoznati elemente bosanske kuće u toku posjete Svrzinoj kući. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p> <p>Likovna kultura</p> <p>Historija</p> <p>Geografija</p> <p>Tehnička kultura</p>

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

Programski sadržaji iz islamske vjeronauke za učenike oštećenog sluha se suštinski ne razlikuju od programskih sadržaja za učenike redovnih škola, pojednostavljeni su, skraćeni po obimu, i usklađeni prema sposobnostima učenika. Drugim riječima, programski sadržaji iz islamske vjeronauke za učenike oštećenog sluha ne trpe na kvaliteti, promjene su kvantitativne prirode, modulirane specifičnostima i mogućnostima učenika oštećenog sluha.

Nastavnik islamske vjeronauke će se u planiranju godišnjeg operativnog NPP-a i izvođenju nastave sa učenicima oštećenog sluha i govora voditi sljedećim smjernicama:

- U izradi godišnjeg operativnog NPP-a treba prvo uzeti u obzir nivo postignuća grupe (odjeljenja za koji se pravi plan), tj. usvojenu razinu znanja i vještina, i u skladu sa tim izabrati one teme (sadržaje) i metode rada koji odgovaraju datoj grupi;
- Zbog toga je ovim okvirnim programom ponuđen veći broj tema za izbor, što opet nikako ne bi trebalo rezultirati prenatrpanim godišnjim operativnim programom; planirani odnos časova obrade i ponavljanja bi minimalno trebao biti dva naprema jedan, kod nekih zahtjevnijih tema čak i jedan naprema jedan; u toku izrade godišnjeg operativnog NPP-a predvidjeti duže vremensko usvajanje nekih tema i pojmova; važne teme se češće ponavljaju pa u želji da se izbjegne dosada kod djece preporučuje se korištenje različitih sadržaja i metoda rada kod obrade istih ili sličnih tema;
- U odabiru izvora, nastavnih sadržaja i metoda rada uvijek treba krenuti od preciziranih ishoda učenja, naglašavajući principe aktivnog učenja tj. uključivanje učenika u nastavni proces
- Obrada nekih važnih tema koje zahtijevaju stvaranje apstraktnih predodžbi i usvajanje apstraktnih pojmova i sintagmi je prolongirana za starije razrede (treću trijadu); primjer je obrada osnovnih načela islamskog vjerovanja (imanskih šarta) koji se detaljnije obrađuju tek u sedmom razredu za razliku od redovnog programa u kojem je ta tema planirana već za treći razred osnovne škole;
- Teme koje tretiraju historijske događaje su uglavnom predviđene za obradu u posljednoj trijadi školovanja, primjer je životopis Poslanika a.s koji se za razliku od redovnih škola ne obrađuje u nižim razredima; u starijim razredima se selektivno obrađuju najvažniji događaji iz Poslanikovog a.s života insistirajući na poukama koje možemo uzeti iz tih događaja; kod tretiranja historijskih tema (kazivanja o životima poslanika i slično) poželjno je koristiti video zapise i pojednostavljene igrokaze (dramske prikaze) koji olakšavaju razumijevanje sadržaja učenicima;
- Koliko god je to moguće individualizirati/prilagoditi sadržaj i metode rada sposobnostima svakog učenika; u odjeljenjima u kojima ima učenika sa kombinovanim poteškoćama pokušati ispoštovati principe diferenciranog učenja; auditivni način učenja koliko je to moguće zamijeniti vizuelnim i praktičnim;
- Koristiti prerađene, sažete i učenicima razumljive tekstove; udžbenik koristiti u mjeri u kojoj su sadržaji razumljivi učenicima, koristiti se ilustracijama i ostalim slikovnim sadržajima iz udžbenika; nastavni sadržaji trebaju biti predočeni sa puno ilustracija, jednostavnim, razumljivim, konkretnim i kratkim rečenicama usklađenim sa nastavnom tematikom;
- Iz svake teme koja se obrađuje izdvojiti ključne pojmove za čije usvajanje treba posebno planirati vrijeme i metode rada; posebno u toku prve i druge trijade osnovnog odgoja i obrazovanja insistirati na usvajanju najvažnijih pojmova iz predviđenih sadržaja;
- Različitim metodama provjeravati razumijevanje sadržaja od strane učenika da usvajanje ne bi ostalo samo na verbalno/znakovnoj razini;

- Razvijati sposobnost čitanja sa usana kod učenika, u nižim razredima potencirati razvoj govora koji treba da prati i učenje osnova znakovnog jezika (posebno se odnosi na djecu čiji roditelji nemaju poteškoće sa slušanjem i govorom);
- U nižim razredima se koristiti znakovnom (jednoručnom i dvoručnom abecedom) u obradi riječi i kratkih rečenica;
- Koristiti što više sliku i video zapise u pripremi nastavnih sadržaja; bilo bi poželjno svaki čas koristiti neku od zornih metoda u nastavi;
- Za učenike koji pokazuju izrazitije interesovanje i sposobnosti usvajanje vjerskih sadržaja provoditi odgovarajuće oblike dodatnog rada (sekcija arapskog pisma, kiraeta i druge vannastavne aktivnosti);
- U prvoj trijadi posebno, a kod velikog broja djece i u drugoj trijadi osnovnog odgoja i obrazovanja ne insistirati na učenju napamet predviđenih sadržaja; ograničiti se na usvajanje kratkih dova, pojmova i sintagmi predviđenih sadržajem; ako mogućnosti djeteta ne dozvoljavaju usvajanje na arapskom jeziku, usmjeriti se na sadržaj na bosanskom jeziku i razumijevanje sadržaja; u drugoj i trećoj trijadi (ako postoje poteškoće u usvajanju sura na arapskom jeziku) bosanski tekst predviđenih sura usvajati znakovnim jezikom insistirajući na razumijevanju sadržaja;
- Operativnim godišnjim programom osmisliti i praktični aspekt nastavnih sadržaja, u prvom redu posjete lokalnoj džamiji radi praktičnog aspekta namaza, ali i posjete drugih važnih kulturno-historijskih objekata u gradu; ovo je od posebne važnosti jer djeca oštećenog sluha u manjem procentu, u odnosu na djecu u redovnim školama, pohađaju mekteb;
- Koristiti različite oblike rada u nastavi i naj taj način razvijati sposobnosti i kompetencije učenika za rad u parovima i grupama što je od posebne važnosti za učenike sa oštećenjem sluha; u starijim razredima poticati učenike na istraživački i kreativni rad;
- Za učenike sa oštećenjem sluha koji se informatički osposobe za korištenje različitih programa i aplikacija informatika postaje stalni korelativni predmet vjeronauci u obradi najrazličitijih sadržaja; ako je to moguće u starijim razredima koristiti informatičke platforme (npr. Edmodo i druge slične) pomoću kojih se ostvaruje intenzivnija komunikacija i potpuniji uvid u rad učenika;
- Od nastavnika koji realizuje nastavu islamske vjeronauke se, pored znanja iz predmetne oblasti, zahtijeva poznavanje psiholoških karakteristika, sposobnosti te slušnog i govornog statusa djece oštećenog sluha i govora, te elementarno poznavanje i mogućnost upotrebe elektroakustičke opreme, bilo da se radi o individualnim ili grupnim pomagalima.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

- Profesor islamske pedagogije - predbolonjski studij ili bolonjski studij (najmanje 240 ECTS)
- Profesor islamske teologije - predbolonjski studij ili bolonjski studij (najmanje 240 ECTS)

DRUŠTVO/KULTURA/RELIGIJA

Sanela Škaljić, prof.

UVOD

Društvo/Kultura/Religija je izborni-obavezni predmet osnovnoškolskog obrazovanja. Nastava i sadržaji ovog predmeta su usko povezani sa društvenom sredinom i okruženjem u kom učenik živi. Predmet je zastupljen od prvog do devetog razreda.

Kao osnova za Nastavni plan i program iz predmeta Društvo/Kultura/Religija uzet je Nastavni plan i program predmeta Društvo/Kultura/Religija za redovnu osnovnu školu (Sarajevo, juni 2018.), s tim da se u radu koriste specifične metode, postupci i tehnike za rad sa učenicima oštećenog sluha i govora. Pojedini sadržaji se prilagođavaju uzrastu i mogućnostima učenika oštećenog sluha, kako bi što bolje usvojili znanja, vrijednosti, vještine i navike iz područja društvenih zbivanja, kulture i različitih religija u našem okruženju.

Nastava iz predmeta Društvo/Kultura/Religija posebno ističe aspekt socijalizacije učenika, uključivanja u savremene društvene tokove, prenošenje i prihvatanje temeljnih ljudskih vrijednosti, koje će razvijati učenikovu motivaciju, sposobost za pozitivan društveni angažman kao i preduslov i temelj kvalitetnog života.

Kroz intersdisciplinarnu sadržaje i interkulturalne vještine kod učenika će se razvijati i izgrađivati navike, karakter, vrline, kompetencije i vještine koje će biti osnova za formiranje samostalne, kreativne i odgovorne ličnosti otvorene za dogovor i saradnju, uz poštovanje sebe i drugih. Da bi se što uspješnije realizovali ciljevi i zadaci socijalizacije, edukacije i rehabilitacije kroz predviđene nastavne sadržaje naročito je potrebno uvažavati specifične probleme i poteškoće učenika oštećenog sluha i/ili govora, kalendarski uzrast učenika, sve u skladu s osnovnim didaktičkim principima i metodama koje se koriste u radu sa ovim učenicima.

CILJ

Osposobljavanje učenika da upoznaju sebe, da jačaju pozitivnu sliku o sebi, da se socijalno integrišu, tj. uspostavljaju i razvijaju odnose drugarstva i saradnje sa vršnjacima i odraslima sa i bez oštećenja, da usvoje navike kulturnog ponašanja i moralne osobine ličnosti.

ZADACI

- Podsticanje socijalne integracije;
- Uspostavljanje i razvijanje odnosa drugarstva i saradnje sa vršnjacima i odraslima;
- Razvijanje govora i jezika učenika u njegovoj osnovnoj funkciji, funkciji sporazumijevanja;
- Podsticanje razvoja saznanja o sebi, sopstvenim osjećanjima i potrebama, svijesti o ličnom identitetu i osobenosti, samopoštovanja i samopouzdanja;
- Osposobljavanje učenika da prepoznaju svoja osjećanja i potrebe, te da razumiju njihovu međusobnu povezanost, kao i da štite i ostvaruju svoje potrebe na način koji ne ugrožava druge;
- Podsticanje grupnog rada, dogovaranja i saradnje sa vršnjacima i odraslima;
- Razvijanje sposobnosti neverbalne i verbalne komunikacije i vještina nenasilne komunikacije;
- Razvijanje kreativnog izražavanja;
- Razvijanje i njegovanje osnovnih ljudskih vrijednosti;
- Razvijanje pravilnog odnosa prema članovima obitelji, vršnjacima, prema drugom i drugačijem.

I RAZRED

CILJ

Cilj realizacije ovog predmeta u prvom razredu je podsticanje razvoja ličnosti i socijalnih saznanja učenika, kroz aktivnosti koje trebaju da im omoguće da, u skladu s uzrastom, izgrade znanja, sposobnosti, vrijednosti, umijeća koja će biti osnova za formiranje samostalne, kreativne i odgovorne ličnosti koja je otvorena za dogovor i saradnju, koja poštuje sebe i druge.

ZADACI

- Rad na podsticanju socijalne integracije, tj. uspostavljanja i razvijanja odnosa drugarstva i saradnje sa vršnjacima i odraslima;
- Podsticanje razvoja saznanja o sebi, o sopstvenim osjećanjima i potrebama, svijesti o ličnom identitetu i osobenosti, samopoštovanja i samopouzdanja;
- Osposobljavanje učenika da prepoznaju svoja osjećanja i potrebe i razumiju njihovu međusobnu povezanost, kao i da štite i ostvaruju svoje potrebe na način koji ne ugrožava druge;
- Podsticanje grupnog rada, dogovaranja i saradnje sa vršnjacima i odraslima;
- Razvijanje sposobnosti neverbalne i verbalne komunikacije i vještina nenasilne komunikacije;
- Razvijanje govora i jezika učenika u njegovoj osnovnoj funkciji, funkciji sporazumijevanja;
- Razvijanje kreativnog izražavanja;
- Razvijanje i njegovanje ljudskih vrijednosti;
- Razvijanje pravilnog odnosa prema članovima porodice, vršnjacima, prema drugom i drugačijem;

I RAZRED

(1 sat sedmično - 34 sata godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>MOJI VRŠNJACI I JA</p> <p>Ja idem u školu; Pravila ponašanja u školi; Moji novi drugovi; Moja porodica; Lijepo druženje; Moja najdraža slikovnica; Isti a različiti; Šta su to osjećanja?</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznati školu; - prepoznati i primijeniti pravila ponašanja u školi; - upoznati nove drugove; razlikovati i imenovati članove porodice; - primijeniti lijepo druženje; - imenovati najdražu slikovnicu; - usporediti po čemu smo isti, a po čemu različiti; - prepoznati i razlikovati osjećanja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>
<p>OBILJEŽAVAMO ROĐENDANE I PRAZNIKE/BLAGDANE</p> <p>Moj rođendan; Rođendan moje domovine; Čestitamo Bajram; Čestitamo Božić; Čestitamo Vaskrs/Uskrs.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti datum rođenja na kalendaru; - upoznati rođendan moje domovine; - prepoznati i razlikovati vjerske praznike: Bajram; - Božić; Vaskrs/Uskrs; - interpretirati načine čestitanja vjerskih praznika verbalno i na znakovnom jeziku. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>
<p>DJEČIJA PRAVA I OBAVEZE</p> <p>Djeca imaju prava; Djeca imaju pravo biti drugačija; Djeca imaju obaveze,; Dan dječije radosti.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati, razlikovati, opisati i analizirati dječija prava i obaveze; - uočiti na kalendaru i opisati Dan dječije radosti; - povezati datum u kalendaru sa odgovarajućim praznikom. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>

<p>MOJE NAVIKE /RUTINE</p> <p>Šta su navike /rutine? Moje higijenske navike; Moje radne navike; Navike kulturnog ponašanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati navike /rutine; - usvojiti i primjenjivati higijenske navike; - prepoznati značaj radnih navika; - usvojiti i primjenjivati navike kulturnog ponašanja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>
<p>PRIRODA I JA</p> <p>Volim ovaj svijet; Čuvajmo svoju okolinu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, upoznati svijet oko sebe; - usporediti čistu i zagađenu okolinu; - prepoznati, razlikovati i opisati dobar i loš odnos prema svojoj okolini; - analizirati i primijeniti načine kako da čuvamo svoju okolinu. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>
<p>PRAVILA PONAŠANJA</p> <p>Lijepo i ružno ponašanje; Pravila ponašanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati, usporediti lijepo i ružno ponašanje; - imenovati i analizirati lijepo i ružno ponašanje; - upoznati i primijeniti pravila ponašanja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>
<p>VRLINE I MANE</p> <p>Šta znači biti iskren? Šta znači biti pošten? Šta znači biti hrabar? Šta znači biti plemenit?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati vrline i mane; - razlikovati šta znači biti iskren, pošten, hrabar, plemenit; - imenovati i analizirati šta znači biti iskren, pošten, hrabar, plemenit; - demonstrirati iskrenost, poštenje, hrabrost, plemenitost konkretnim primjerima ponašanja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnosti</p>
<p>VRIJEME PROLAZI I JA SE MIJENJAM</p> <p>Kako rastem i razvijam se? Tjelesne aktivnosti i boravak na zraku; Škola mojih snova.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti i opisati kako djeca rastu i razvijaju se; - analizirati koliko su korisne za zdravlje tjelesne aktivnosti i boravak na zraku; - opisati kakva je škola iz snova. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Moja okolina i Tjelesni i zdravstveni odgoj.</p>

II RAZRED

CILJ

Cilj realizacije ovog predmeta u drugom razredu je podsticanje razvoja ličnosti i socijalnih saznanja učenika, kroz aktivnosti koje trebaju da im omoguće da, u skladu s uzrastom, izgrade znanja, sposobnosti, vrijednosti, umijeća koja će biti osnova za formiranje samostalne, kreativne i odgovorne ličnosti koja je otvorena za dogovor i saradnju, koja poštuje sebe i druge.

ZADACI

- Dalji rad na podsticanju socijalne integracije, tj. uspostavljanja i razvijanja odnosa drugarstva i saradnje sa vršnjacima i odraslima;
- Podsticanje razvoja saznanja o sebi, o sopstvenim osjećanjima i potrebama, svijesti o ličnom identitetu i osobenosti, samopoštovanja i samopouzdanja;
- Osposobljavanje učenika da prepoznaju svoja osjećanja i potrebe i razumiju njihovu međusobnu povezanost, kao i da štite i ostvaruju svoje potrebe na način koji ne ugrožava druge;
- Podsticanje grupnog rada, dogovaranja i saradnje sa vršnjacima i odraslima;
- Razvijanje sposobnosti neverbalne i verbalne komunikacije i vještina nenasilne komunikacije;
- Razvijanje govora i jezika učenika u njegovoj osnovnoj funkciji, funkciji sporazumijevanja;
- Razvijanje kreativnog izražavanja;
- Razvijanje i njegovanje ljudskih vrijednosti;
- Razvijanje pravilnog odnosa prema članovima porodice/obitelji, vršnjacima, prema drugom i drugačijem;

II RAZRED

(1 sat sedmično - 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>DOGOVARAMO SE, SARADUJEMO</p> <p>Uvod u predmet - učimo, dogovaramo se saradujemo.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati školu kao ustanovu za druženje, učenje i saradnju; - uočiti i primijeniti pravila ponašanja u školi; - primijeniti druženje, učenje, dogovaranje i saradnju s drugim učenicima tako da štite i ostvaruju svoje potrebe na način koji ne ugrožava druge. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>PRAVILA SU VAŽNA</p> <p>Uloga pravila u ponašanju ljudi; Pravila ponašanja; Važno je lijepo se ponašati; Ispravno i neispravno ponašanje; Pojam dobrog i lošeg; Razvijanje kritičkog stava prema dobrom i lošem ponašanju; Izbori i posljedice; Pravila lijepog odijevanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Uočiti ulogu pravila u ponašanju ljudi; - upoznati pravila ponašanja; - prepoznati važnost lijepog ponašanja; - razlikovati ispravno i neispravno ponašanje; - analizirati i imenovati pojam dobrog i lošeg; - primijeniti kritički stav prema dobrom i lošem ponašanju; - opisati različite izbore i posljedice; - opisati i koristiti pravila lijepog odijevanja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>
<p>DJEČJA PRAVA</p> <p>Moja prava su... Moje obaveze su...</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati, razlikovati, opisati i analizirati prava i obaveze djece; - kreirati situacije u kojima se ogledaju prava i obaveze djece. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>

<p>DRUGI I JA</p> <p>Uzajamno pomaganje i saradnja; Prijateljstvo i njegova važnost; Činimo dobra djela.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti i analizirati važnost uzajamnog pomaganja i saradnje; - prepoznati i analizirati prijateljstvo i njegovu važnost; - opisati i primijeniti situacije u kojima treba da činimo dobra djela. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>
<p>RJEČNIK OSJEĆANJA</p> <p>Bilo mi je smiješno... Bilo mi je tužno... Čemu se radujem? Krivica; Kako se ponašati kad pogriješimo? Uzroci lošeg ponašanja; Sve vrste osjećaja su prihvatljive, ali ne i sve vrste ponašanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti i imenovati smiješno i tužno; - usporediti i opisati situacije šta je učeniku bilo smiješno ili tužno; čemu se raduje; - prepoznati, imenovati krivicu; - interpretirati kako se ispravno ponašati kad pogriješimo; - analizirati koji su uzroci lošeg ponašanja; - uočiti da su sve vrste osjećaja prihvatljive, ali ne i sve vrste ponašanja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>MOJI STAVOVI O...</p> <p>Ja sam glavni junak/junakinja priče; Zašto je važno baviti se sportom? Vrijednosti i vrline; Šta se kome dopada? Kada kažemo hvala? Zabrane i kazne; Pohvale i nagrade; Kako mogu biti bolji/bolja?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, upoznati, razlikovati i imenovati vrijednosti i vrline; - opisati i analizirati zašto je važno baviti se sportom? - kreirati situacije kada kažemo hvala; - prepoznati i analizirati: zabrane i kazne; pohvale i nagrade; - opisati kako mogu biti bolji/bolja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>PRAZNICI/BLAGDANI I OBIČAJI</p> <p>Običaji u mojoj porodici; Vjerski praznici i običaji;</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti vjerske praznike na kalendaru; - upoznati, razlikovati i imenovati vjerske praznike i običaje; - opisati običaje u porodici. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>

ŠTA ĆU RADITI NA RASPUSTU Planiranje raspusta.	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti trajanje raspusta; - opisati plan aktivnosti za vrijeme raspusta.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina
--	--	--

III RAZRED

CILJ

Cilj realizacije predmeta u trećem razredu je obogatiti i unaprijediti razvoj ličnosti svakog pojedinca, tj osposobiti učenike za kritičko promišljanje o životu i različitim religijskim, kulturnim i tradicijskim obilježjima.

ZADACI

- Usvojiti i proširiti znanja o kulturi ponašanja, komunikaciji kao interakciji dvije ili više osoba, o vjerskim objektima, tradiciji, kulturi i suživotu naroda u BiH, o prirodi i njenom značaju za život čovjeka, o osobinama ličnosti te o vrijednosti ljudskog života;
- Razvijati govor i jezik učenika u njegovoj osnovnoj funkciji, funkciji sporazumijevanja;
- Usvojiti vrijednosti kao što su uspješnost, upornost, istrajnost, prijateljstvo, iskrenost, poštenje, povjerljivost, dobronamjernost, shvatiti da u jedinstvu različitosti leži univerzalna vrijednost, značaj poštivanja pravila i odgovornost za nepoštivanje istih;
- Razviti pozitivan odnos prema članovima porodice, vršnjacima, nastavnicima, prema drugom i drugačijem;
- Osposobiti se za vođenje kvalitetne (pozitivne) komunikacije, pravedno djelovanje, razumijevanje i prihvatanje drugog i drugačijeg, oblikovanje svijesti o vlastitom identitetu, za kritičko mišljenje prema negativnim društvenim pojavama;
- Jačati toleranciju, etički i human odnos, umijeće nenasilja, solidarnost, zahvalnost, poštovanje, samokontrolu, navike kulturnog ponašanja, osjećaj zajedništva i pripadnosti grupi.

III RAZRED

(1 sat sedmično - 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>SLIČNOSTI I RAZLIKE</p> <p>Šta ćemo raditi u trećem razredu? Isti a različiti; Tako smo se rodili; Vlastiti izbori.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - uočiti po čemu su ljudi isti; - usporediti po čemu se ljudi razlikuju; - opisati odnos prema članovima porodice, vršnjacima, nastavnicima; - analizirati i primijeniti pozitivan odnos prema drugom i drugačijem. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>
<p>POJEDINAC I ZAJEDNICA</p> <p>Svako ima prava, ali i odgovornosti; Novi učenik u odjeljenju; Moje higijenske, radne i kulturne navike; Zajednička školska kultura; Ja o sebi, drugi o meni, moje idealno ja; Kako da budem bolji /bolja? Gdje i šta mogu da biram?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti da svako ima prava ali i odgovornosti; - opisati kako u jedinstvu različitosti leži univerzalna vrijednost; - analizirati značaj poštivanja pravila i odgovornost za nepoštivanje istih; - prepoznati samokontrolu; - razlikovati kulturno i nekulturno ponašanje u grupi; - opisati zajedničku školsku kulturu; - usporediti mišljenje o sebi, s mišljenjem drugih o meni; - opisati kako da učenik bude bolji/bolja; - uočiti gdje i šta mogu da biram. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>

<p>PRIJATELJSTVO I MORAL</p> <p>Šta je to prijateljstvo? Osobine mojih drugova/drugarica i šta cijenim? Moj drug treba poseban odnos; Moj odnos prema bolesnom drugu; Način života, vrijednosti ponašanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti, prepoznati i razlikovati osobine drugova/drugarica i šta cijenim; - opisati i imenovati prijateljstvo; - opisati i primijeniti human odnos, solidarnost prema bolesnim i drugim drugovima; - primijeniti kulturno ponašanje, zajedništvo i pripadnosti grupi. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>
<p>UTJECAJ MEDIJA</p> <p>Dječja štampa; Moj omiljeni junak iz priče, bajke, filma.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti i prepoznati vrste medija; - upoznati i razlikovati dječiju i štampu za odrasle; - imenovati, opisati i analizirati omiljenog junaka iz priče, bajke, filma. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>RAZVIJANJE MORALNOG RASUDIVANJA</p> <p>Šta znači biti kriv? Laž i posljedice laži.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i razlikovati moralno - dobro od nemoralnog - lošeg ponašanja; - imenovati pojmove krivica i laž; - opisati i analizirati šta znači biti kriv; laž i posljedice laži. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>BRINEMO O PRIRODI</p> <p>Zaštita životne sredine; Kako trebamo da se odnosimo prema prirodi? Zaštita voda.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati kako treba da se odnosimo prema prirodi; - opisati i analizirati načine zaštite prirode od zagađenja; - povezati načine zaštite prirode od zagađenja sa zaštitom voda. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>

<p>EMOCIJE</p> <p>Rječnik osjećaja; Kako kontrolišemo emocije? Kako reagujemo na zabrane? – ljutnja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati, razlikovati i imenovati vrste osjećanja; - interpretirati kako reagujemo na zabrane–ljutnja; - analizirati kako kontrolišemo emocije, jačamo toleranciju; - opisati i primijeniti human odnos, umijeće nenasilja, solidarnost, zahvalnost, poštovanje, samokontrolu, navike kulturnog ponašanja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
--	---	---

IV RAZRED

CILJ

Cilj realizacije predmeta u četvrtom razredu je obogatiti i unaprijediti razvoj ličnosti svakog pojedinca, tj. osposobiti učenike za kritičko promišljanje o životu i različitim religijskim, kulturnim i tradicijskim obilježjima.

ZADACI

- Usvojiti i proširiti znanja o kulturi ponašanja, komunikaciji kao interakciji dvije ili više osoba, o vjerskim objektima, tradiciji, kulturi i suživotu naroda u BiH, o prirodi i njenom značaju za život čovjeka, o osobinama ličnosti te o vrijednosti ljudskog života;
- Razvijati govor i jezik učenika u njegovoj osnovnoj funkciji, funkciji sporazumijevanja;
- Usvojiti vrijednosti kao što su uspješnost, upornost, istrajnost, prijateljstvo, iskrenost, poštenje, povjerljivost, dobronamjernost;
- Shvatiti da u jedinstvu različitosti leži univerzalna vrijednost, značaj poštivanja pravila i odgovornost za nepoštivanje istih;
- Razviti pozitivan odnos prema članovima porodice, vršnjacima, nastavnicima, prema drugom i drugačijem;
- Osposobiti se za vođenje kvalitetne (pozitivne) komunikacije, pravedno djelovanje, razumijevanje i prihvatanje drugog i drugačijeg, oblikovanje svijesti o vlastitom identitetu, za kritičko mišljenje prema negativnim društvenim pojavama;
- Jačati toleranciju, etički i human odnos, umijeće nenasilja, solidarnost, zahvalnost, poštivanje, samokontrolu, navike kulturnog ponašanja, osjećaj zajedništva i pripadnosti grupi.

IV RAZRED

(1 sat sedmično - 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
KULTURA PONAŠANJA Kultura ponašanja u školi; Poštivanje pravila; Odnos i ponašanje u grupi; Kulturno ponašanje.	Učenici će: <ul style="list-style-type: none"> - uočiti i razlikovati kulturno od nekulturnog ponašanja u školi; - opisati i primijeniti pravila ponašanja; - opisati poštivanja pravila i odgovornost za nepoštivanje istih; - analizirati odnos i ponašanje u grupi; - primijeniti kulturno ponašanje.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina
KOMUNIKACIJA Pozitivna i negativna komunikacija; Komunikacija u ljutnji; Pojam pravde i nepravde; Kako biti pravedan? Laž.	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i imenovati kvalitetnu (pozitivnu) i negativnu komunikaciju; - opisati i analizirati komunikaciju u ljutnji; - usporediti i razlikovati pojam pravde i nepravde; - interpretirati kako biti pravedan? - uočiti i opisati laž; - razlikovati istinu i laž; - upoznati vrijednost iskrenosti, poštenja i pravednosti.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost

<p>TOLERANCIJA</p> <p>Šta je to tolerancija? Razumijevanje sukoba; Nenasilno rješavanje sukoba.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti po čemu su ljudi isti; - usporediti po čemu se ljudi razlikuju; - imenovati i analizirati pojam tolerancija; - opisati pozitivan odnos prema članovima porodice, vršnjacima, nastavnicima; - analizirati i primijeniti poštivanje, pozitivan odnos prema drugom i drugačijem. - kreirati nenasilno rješavanje sukoba. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>
<p>KULTURA RELIGIJA</p> <p>Vjerski objekti; Posjeta vjerskim objektima; Tradicija, kultura i suživot naroda u BiH.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i razlikovati vjerske objekte; - upoznati vjerske objekte; - imenovati narode i vjere naroda u BiH; - opisati i analizirati kulturu i suživot naroda u BiH. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Moja okolina</p>
<p>KO SAM JA</p> <p>Vrline (uspješnost, upornost, istrajnost); Vrline (prijateljstvo, iskrenost, poštenje); Vrline (povjerljivost, dobronamjernost); Donošenje odluka; Zadovoljavanje interesa i potreba; Učinio/la sam dobro djelo; Kako razgovarati o problemu i riješiti ga? Strah; Ljubav.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati vrline; - razlikovati i imenovati vrijednosti kao što su uspješnost, upornost, istrajnost, prijateljstvo, iskrenost, poštenje, povjerljivost, dobronamjernost; - analizirati donošenje odluka; - opisati zadovoljavanje interesa i potreba; - kreirati situacije solidarnosti, činjenje dobrih djela; - primijeniti kako razgovarati o problemu i riješiti ga; - upoznati osjećanja strah i ljubav; - interpretirati događaje iz života sa osjećanjima straha i ljubavi. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost</p>

<p>ŽIVOT I ZDRAVLJE</p> <p>Značaj i uloga prirode; Vrijednost ljudskog života; Utjecaj smijeha na zdravlje; Pripreme za raspust.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati prirodu i njen značaj za život čovjeka; - uočiti vrijednost ljudskog života; - upoznati i analizirati utjecaj smijeha na zdravlje; - uočiti trajanje raspusta; - imenovati i opisati plan aktivnosti za vrijeme raspusta. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Moja okolina i Tjelesni i zdravstveni odgoj.</p>
---	---	---

V RAZRED

CILJ

Cilj realizacije ovog predmeta u petom razredu je dati dalji i cjelovitiji doprinos zdravoj i svestranoj ličnosti učenika.

ZADACI

- Proširiti znanja o karakteristikama njihovog uzrasta, o osobinama ličnosti i vrlinama;
- Razvijati govor i jezik učenika u njegovoj osnovnoj funkciji, funkciji sporazumijevanja;
- Analizirati svijet oko nas, pomoći im da razlikuju emocije i uče se kontrolisati ih;
- Pomoći im u pravilnom planiranju i korištenju slobodnog vremena i rada;
- Jačati samopouzdanje i povjerenje, jačati toleranciju i poštivanje drugog i drugačijeg;
- Vježbati navike kulturnog ophođenja i ponašanja, te zdravog življenja;
- Razvijati misaone procese, osamostaljavati ih, upućivati ih jedne na druge;
- Afirmisati pozitivne životne vrijednosti, osnaživati prijateljske odnose.

V RAZRED

(1 sat sedmično - 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>KULTURA RELIGIJA</p> <p>Vjerski objekti; Sveta mjesta religija; Zlatna pravila religija.</p>	<p>učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznati vjerske objekte; - uočiti sveta mjesta religija; - opisati i analizirati zlatna pravila religija; - jačati toleranciju i poštivanje drugog i drugačijeg. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Priroda i Društvo</p>
<p>MOJ GRAD</p> <p>Kulturno-historijski spomenici u mom gradu; Želim promijeniti svijet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati, razlikovati i imenovati kulturno-historijske spomenike u svom gradu; - afirmisati pozitivne životne vrijednosti; - opisati i razvijati prijateljske odnose. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Priroda i Društvo</p>
<p>ORGANIZACIJA I PLANIRANJE VREMENA</p> <p>Kako organizovati svoje vrijeme? Kako biti uspješan/na? Organizacija slobodnog vremena; Televizija i internet; Knjiga i čitanje.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - analizirati i pravilno planirati i koristiti slobodno vrijeme i rad; - jačati samopouzdanje i povjerenje; - opisati kako biti uspješan/na? - primijeniti umjereno korištenje televizije i interneta i zdravog življenja; - koristiti knjige i čitati. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>
<p>ŠKOLA</p> <p>Razredni ugovor; Škola po mjeri učenika; Škola je važna - šta želim biti kad porastem?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - primijeniti navike kulturnog ophođenja i ponašanja; - analizirati ulogu škole u razvijanju misaonih procesa učenika, osamostaljivanju i upućivanju jednih na druge; - uočiti i opisati zašto je škola važna - šta želim biti kad porastem? 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>

<p>EMOCIJE</p> <p>Kako se osjećam i mogu li se mjenjati? Šta i koga volim i mogu li se mjenjati?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati karakteristike svog uzrasta, osobine ličnosti i vrline; - analizirati svijet oko nas; - razlikovati emocije; - primijeniti kontrolu emocija. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>
<p>KO SAM JA?</p> <p>Uzori iz pročitanih djela; Idoli; Vlastiti identitet kao preduvjet poštivanja drugih; Vrline; Šta je to prepubertet? Jačanja samopouzdanja; Igra povjerenja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti uzore iz pročitanih djela; - prepoznati idole; - analizirati vlastiti identitet kao preduvjet poštivanja drugih; - opisati vrline; - prepoznati karakteristike svog uzrasta i osobine ličnosti; - upoznati šta je to prepubertet? - jačati samopouzdanje i povjerenje. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>
<p>TOLERANCIJA</p> <p>Jednakost među spolovima; Uvažavanje različitih religija i tolerancija; Upoznajmo se s nacionalnim manjinama u BiH; Šta moji drugovi uče na vjeronauci?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati jednakost među spolovima; - analizirati i jačati toleranciju i poštivanje drugog drugačijeg; - upoznati se s nacionalnim manjinama u BiH; - upoznati šta moji drugovi uče na Vjeronauci. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Priroda, Društvo i Vjeronauka</p>
<p>KULTURA PONAŠANJA</p> <p>Kultura ophođenja; Pozitivan odnos prema radu, školskoj i ostaloj imovini; Odnos prema pobjedi i porazu; Mogu li kontrolisati svoje ponašanje? Kako da budem bolji/a?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razvijati kulturu ophođenja; - opisati pozitivan odnos prema radu, školskoj i ostaloj imovini; - analizirati odnos prema pobjedi i porazu; - analizirati kako kontrolisati svoje ponašanje; - opisati kako da budem bolji/a. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>

<p>ŽIVOT I ZDRAVLJE</p> <p>Kako zdravo živjeti? Korisne i štetne navike.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati kako zdravo živjeti; - uočiti i analizirati korisne i štetne navike za život i zdravlje. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
---	---	--

VI RAZRED

CILJ

Cilj ovog predmeta u šestom razredu je doprinijeti razvoju identiteta ličnosti učenika, svijesti o sebi, o drugom i drugačijem i osposobljavanju za kvalitetan društveni život.

ZADACI

- Emocionalna svijest, prepoznavanje svojih i tuđih emocija i odgovarajuće reagiranje u stresnim situacijama;
- Razvijanje govora i jezika učenika u njegovoj osnovnoj funkciji, funkciji sporazumijevanja;
- Samopouzdanje, jasan osjećaj vlastitih moći i limita;
- Samokontrola, kontrola ometajućih emocija i impulsa;
- Empatija i altruizam, istinoljubivost, izgradnja standarda časti i integriteta;
- Adaptibilnost, fleksibilnost u prihvatanju promjena;
- Inovacija, otvorenost za nove ideje, pristupe i informacije;
- Izdvajanje bitnog od nebitnog, vještina odabira informacija;
- Ovladavanje osnovima mnemo tehnike, kao modela uspješnijeg pamćenja nužnih informacija;
- Savjesnost, preuzimanje odgovornosti za lična ostvarenja;
- Perzistencija, istrajavanje na ciljevima uprkos preprekama ili neuspjesima;
- Motiv postignuća, težnja za poboljšanjem ili ostvarenjem najviših kvaliteta;
- Razumijevanje drugih individua i grupa;
- Aktivno slušanje, argumentovano obrazlaganje problema, nenasilna komunikacija;
- Komunikacija i interpersonalne vještine;
- Sposobnost donošenja odluka i rješavanja problema;
- Uvžavanje različitosti, tolerancija, demokratija;
- Optimizam, unutrašnja motivisanost, volja za rad;
- Kreativnost i kritičko mišljenje.

VI RAZRED

(1 sat sedmično - 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>LIČNOST</p> <p>Potrebe; Osjećanja; Moji izbori; Svako je poseban; Kalendar samopouzdanja; Moje potrebe, želje i zahtjevi; Opasnost za život; Potraga za univerzalnim vrijednostima; Optimizam; Lična higijena; Kako da budem bolja/bolji?</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - prepoznati i opisati svoje i tuđe emocije; - adekvatno reagovati u stresnim situacijama; - razvijati emocionalnu svijest; - uočiti samopouzdanje i osjećaj vlastitih mogućnosti i sposobnosti; - razviti optimističan pogled na svijet; - koristiti unutrašnju motivisanost, volju za rad; - razlikovati samokontrolu, kontrolu ometajućih emocija i impulsa; - razviti i primjeniti empatiju i altruizam u svakodnevnom životu. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>VRIJEDNOSTI RAZLIČITOSTI</p> <p>Vjerske i svjetske vođe; Vrijednosti različitosti; Pripadnost grupi; Očekivanja, obaveze i odgovornosti; Biti koristan za sebe i druge; Komunicirajmo međusobno; Komunikacija u porodici; Nenasilno rješavanje sukoba; Socijalne kompetencije; Bogatstvo i siromaštvo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati vjerske i svjetske vođe; - analizirati vrijednosti različitosti razumijevanjem drugih individua i grupa; - opisati savjesnost, preuzimanje odgovornosti za lična ostvarenja; - analizirati i koristiti istrajavanje na ciljevima uprkos preprekama ili neuspjesima; - analizirati motiv postignuća, težnju za poboljšanjem ili ostvarenjem najviših kvaliteta; - kreirati aktivno slušanje, argumentovano 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Historija</p>

	<p>obrazlaganje problema, nenasilnu komunikaciju;</p> <ul style="list-style-type: none"> - opisati donošenje odluka i rješavanje problema; - opisati uvažavanje različitosti, toleranciju, demokratiju; - koristiti kreativnost i kritičko mišljenje. 	
<p>LIČNOST I RELIGIJA</p> <p>Svjetske religije; Religijski znakovi i simboli; Važne ličnosti svjetskih religija; Čitati poučne prče.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati svjetske religije; - prepoznati i opisati religijske znakove i simbole; - uočiti važne ličnosti svjetskih religija; - analizirati poučne prče. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Historija</p>
<p>SLOBODNO VRIJEME</p> <p>Ovisnost, duhan, alkohol, narkotici; Ovisnost, duhan, alkohol, narkotici (učeničke prezentacije); Televizija, internet, mobitel; Umjetnost; Kulturni događaji u gradu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati ovisnosti: duhan, alkohol, narkotici; - opisati i analizirati ovisnost: duhan, alkohol, narkotici (učeničke prezentacije); - primijeniti umjereno korištenje televizije, mobitela, interneta i zdravog življenja; - upoznati i koristiti umjetnost s ciljem razvijanja cjelovite ličnosti; - upoznati se s kulturnim događajima u gradu. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura</p>

<p>EFIKASNO UČENJE</p> <p>Planiranje usmjereno ka cilju; Kako uspješno učiti? Šta je to debata?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - razlikovati bitno od nebitnog, birati informacije; - analizirati kako uspješno učiti; - kreirati model uspješnijeg pamćenja nužnih informacija; - preuzimati odgovornosti za lična ostvarenja, savjesnost; - istrajavati na ciljevima uprkos preprekama ili neuspjesima; - povezati motiv postignuća i težnju za poboljšanjem ili ostvarenjem najviših kvaliteta; - upoznati se s pojmom debata. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>
<p>EKOLOGIJA</p> <p>Kvalitet života na Zemlji; Zaštita životne sredine.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti i opisati kvalitet života na zemlji sa značajem za život čovjeka; - razviti pravilan odnos prema prirodi; - analizirati načine zaštite prirode od zagađenja; - povezati zaštitu prirode od zagađenja sa značajem za život čovjeka. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Historija</p>

VII RAZRED

CILJ

Cilj realizacije predmeta u sedmom razredu je približiti sadržaje i odgojno-komunikacijske pristupe povezane sa ličnim životnim pitanjima i iskustvima koji će učenicima pomoći u izgradnji ličnog identiteta.

ZADACI

- Usvojiti i proširiti znanja iz religijske kulture podstičući toleranciju, samopoštovanje i uvažavanje drugih i drugačijih;
- Razvijanje govora i jezika učenika u njegovoj osnovnoj funkciji, funkciji sporazumijevanja;
- Osposobljavanje učenika za razvijanje kritičkog odnosa prema školi i odnosima u školi kao i prevladavanje ličnih prepreka radi ostvarivanja što boljih rezultata;
- Razvijanje svijesti o potrebi uvažavanja različitosti i osobnosti, uočavanje i prevazilaženje stereotipa vezanih za pol, uzrast, izgled, ponašanje;
- Podsticanje grupnog rada, dogovaranja, diskusije, organizirane i civilizirane rasprave, saradnje sa vršnjacima i odraslim;
- Razvijanje moralnog rasuđivanja i njegovanje osnovnih ljudskih vrijednosti;
- Razvijanje svijesti o značaju zdravog načina života i brige o zdravlju.

VII RAZRED

(1 sat sedmično - 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>KULTURA RELIGIJA</p> <p>Uvod u predmet; Islam (život, običaji, kultura, praznici); Pravoslavlje (život, običaji, kultura, praznici); Katoličanstvo (život, običaji, kultura, praznici); Judaizam (život, običaji, kultura, praznici); Međureligijski dijalog; Vjerske organizacije u BiH.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznati religijske kulture podstičući toleranciju, samopoštovanje i uvažavanje drugih i drugačijih; - analizirati i opisati međureligijski dijalog; - upoznati vjerske organizacije u BiH. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Historija</p>
<p>ŠKOLA</p> <p>Moj pokretač u učenju; Učimo li pravilno? Stavovi učenika prema školi; Empatija i sposobnost da se stavimo u poziciju drugog; Šta bih želio/la promjeniti u školi?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - povezati motiv postignuća i težnju za poboljšanjem ili ostvarenjem najviših kvaliteta; - upoznati načine prevladavanja ličnih prepreka radi ostvarivanja što boljih rezultata; - primijeniti kritički odnos prema školi i odnosima u školi; - opisati empatiju i sposobnost da se stavimo u poziciju drugog; - analizirati šta bih želio/la promjeniti u školi. 	<p>Bosanski jezik i književnost Hrvatski jezik i književnost Srpski jezik i književnost</p>

<p>KO SAM JA?</p> <p>Da sam ja neko? Moj izbor i ono na šta ja mogu utjecati? Težnja za srećom; Porodično stablo.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - Opisati odluke koje bi donio da sam ja neko; - analizirati moj izbor i ono na šta ja mogu utjecati; - prepoznati težnju za srećom; - upoznati porodično stablo; - razviti pozitivan stav prema roditeljima i rodbini. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Biologija</p>
<p>TOLERANCIJA</p> <p>Međureligijska tolerancija; Isti, a različiti; Prijateljstvo; Odnos među spolovima.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti potrebu uvažavanja različitosti i osobenosti; - uočiti potrebu prevazilaženja stereotipa vezanih za pol, uzrast, izgled, ponašanje; - analizirati grupni rad, dogovaranja, diskusije, organizirane i civilizirane rasprave, saradnje sa vršnjacima i odraslim; - razvijati moralno rasuđivanje i njegovanje osnovnih ljudskih vrijednosti. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Historija</p>
<p>KULTURA PONAŠANJA</p> <p>Zahvalnost; Umjetnost i šund; Reklama- moderni medij; Želim mjenjati u svom ponašanju; Vrste nasilja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - prepoznati zahvalnost; - usporediti i razlikovati umjetnost i šund; - imenovati i opisati reklamu kao moderni medij; - uočiti šta želim mjenjati u svom ponašanju; - opisati vrste nasilja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Likovna kultura</p>

<p>ŽIVOT I ZDRAVLJE</p> <p>Briga o svom zdravlju; Ovisnost (pušenje, alkohol, droga, internet, kompjuterske igre i kladionice); Moj plan za ljetni raspust.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati kako brinemo o svom zdravlju; - analizirati značaj zdravog načina života i brige o zdravlju; - razlikovati ovisnost (pušenje, alkohol, droga, internet, kompjuterske igre i kladionice); - analizirati plan za ljetni raspust. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
--	---	---

VIII RAZRED

CILJ

Cilj realizacije predmeta u osmom razredu je kroz interdisciplinarne sadržaje i interkulturalne vještine kod učenika/ca razvijati i izgrađivati navike, karakter, vrline, kompetencije i vještine koje u prvi plan stavljaju interese i sposobnosti mladih ovog uzrasta.

ZADACI

- Obogatiti i proširiti znanja iz religijske kulture razvijanjem međusobnog poštivanja, poštivanja različitosti učenja, vjerovanja, religijskih obaveza i potreba, uvžavanjem tradicije, kao i stvarati i jačati vlastiti kulturni identitet;
- Razvijati govor i jezik učenika u njegovoj osnovnoj funkciji, funkciji sporazumijevanja;
- Produbljavati kritički odnos prema školi i odnosima u školi dalje razvijajući vještine potrebne za uspjeh, te kroz koncept cjeloživotnog učenja osposobiti učenike za potpuno i odgovorno sudjelovanje u svim aspektima društva;
- Podsticati aktivnosti usmjerene ka usvajanju zdravih životnih navika i stilova života, te unapređenje zdravlja mladih, s posebnim akcentom na prevenciji ovisnosti, prevenciji nasilja kao i uzrocima koji dovode do poremećaja u ishrani;
- Usmjeravati učenike na aktivno učešće u programima namijenjenim zaštiti i unapređenju okoliša;
- Njegovati razvoj inovativnih sadržaja, pedagoških metoda i pristupa za cjeloživotno učenje koji se baziraju na informacijsko-komunikacijskim tehnologijama.

VIII RAZRED

(1 sat sedmično - 35 sati godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
KULTURA RELIGIJA Kultura i civilizacija; Nacionalna kultura; Vlastiti kulturni identitet; Interkulturalni stavovi učenika; Religije savremenog svijeta; Politeizam; Ateizam; Novi religijski pokreti.	Učenici će: <ul style="list-style-type: none"> - upoznati nacionalne i religijske kulture; - uočiti poštivanja različitosti učenja, vjerovanja, religijskih obaveza i potreba; - analizirati uvježavanje tradicije, stvaranje i jačanje vlastitog kulturnog identiteta; - razlikovati politeizam i ateizam; - prepoznati nove religijske pokrete.	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Historija
ŠKOLA Jačanje koncentracije; Racionalan način učenja; Ispitni stres; Organizacija vremena; Učiti živjeti zajedno.	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti potrebu koncentracije i razvoja vještina potrebnih za uspjeh; - analizirati pravilno planiranje i korištenje slobodnog vremena i rada; - kreirati pravilno planiranje i korištenje slobodnog vremena i rada za sebe; - primijeniti i produbljivati kritički odnos prema školi i odnosima u školi;	Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost

<p>KO SAM JA?</p> <p>Rječnik osobina ličnosti; Mišljenje o meni; Drugovi me odbacuju; Veza između stava i ponašanja.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati rječnik osobina ličnosti; - analizirati mišljenje o sebi; - opisati situacije odbacivanja od strane drugova; - analizirati potrebu saradnje sa vršnjacima i odraslim; - moralno rasuđivati i njegovati osnovne ljudske vrijednosti; - usporediti vezu između stava i ponašanja. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>
<p>KULTURA PONAŠANJA</p> <p>Prevenција nasilja; Psihičko zlostavljanje i kako ga prepoznati? Odnos učenika sa roditeljima; Verbalna i neverbalna komunikacija; Kultura učestvovanja u diskusiji.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati aktivnosti usmjerene ka usvajanju zdravih životnih navika i stilova života, te unapređenje zdravlja mladih; - uočiti potrebu prevencije nasilja; - prepoznati načine psihičkog zlostavljanja ; - analizirati odnos učenika sa roditeljima; - razlikovati i primijeniti verbalnu i neverbalnu komunikaciju; - primijeniti pravila učestvovanja u diskusiji. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>
<p>ŽIVOT I ZDRAVLJE</p> <p>Prirodna medicina; Kako se zaštititi od ovisnosti? Anoreksija, bulimija; Samoodbrana u slučaju fizičkog napada; Ekologija: Ne očekuj od prirode više nego što si joj dao.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati aktivnosti usmjerene ka usvajanju zdravih životnih navika i stilova života, te unapređenja zdravlja mladih s posebnim akcentom na prevenciji ovisnosti, prevenciji nasilja kao i uzrocima koji dovode do poremećaja u ishrani; - razlikovati anoreksiju, bulimiju; 	<p>Biologija i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - analizirati načine samoodbrane u slučaju fizičkog napada; - kreirati aktivnosti i učešće u programima namijenjenim zaštiti i unapređenju okoliša.	
--	---	--

IX RAZRED

CILJ

Prenošenje i prihvatanje temeljnih ljudskih vrijednosti, koje su preduslov i temelj kvalitetnog života, ostvaruje se promjenom načina poučavanja, te načina življenja unutar školskog prostora i lokalne zajednice.

ZADACI

- Stvaranje pozitivnog emocionalnog ozračja koje će učeniku/učenici pružiti osjećaj sigurnosti, neugrženosti, međusobnog poštivanja;
- Razvijanje govora i jezika učenika u njegovoj osnovnoj funkciji, funkciji sporazumijevanja;
- Osvješćivanje i primjenjivanje društveno poželjnih normi ponašanja se postiže u svakodnevnom ophođenju, u odnosima između učenika, nastavnika, učenika međusobno, postavljajući jasna pravila ponašanja i preuzimanja odgovornosti, kao i posljedica za njihovo nepoštivanje, u organiziranju neposrednog učenikovog okruženja na konkretnim zadacima i brizi za druge;
- Stvaranja prijateljstva i pružanja pomoći u aktivnostima i akcijama, projektima, terenskim radom i povezivanju sa neposrednom društvenom okolinom.

IX RAZRED

(1 sat sedmično – 34 sata godišnje)

Sadržaji / teme	Ishodi učenja / učenička postignuća	Korelacija s drugim nastavnim predmetima
<p>RELIGIJA</p> <p>Teorije o širenju religijske kulture; Nastanak religije; Funkcija religije; Religija i demokratija; Religija i država; Vjerska tolerancija; Manjinske religijske skupine; Pluralizam i različitost; Živimo zajedno.</p>	<p>Učenici će:</p> <ul style="list-style-type: none"> - upoznati teorije o širenju religijske kulture; - opisati nastanak i funkciju religije; - usporediti religiju i demokratiju; - razlikovati religiju i državu; - uočiti potrebu vjerske tolerancije; - prepoznati manjinske religijske skupine; - analizirati pluralizam i različitost; - opisati kako da živimo zajedno poštujući druge i drugačije; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost, Geografija i Historija</p>
<p>KULTURA DIJALOGA</p> <p>Pravila ponašanja u različitim skupinama; Norme, običaji i zakoni, Predrasude i stereotipi; Diskriminacija; Razlike među ljudima; Prava i odgovornosti; Prava i dužnosti; Odgovornost prema školi i zajednici.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - upoznati pravila ponašanja u različitim skupinama; - primijeniti društveno poželjne norme ponašanja u svakodnevnom ophođenju, u odnosima između učenika/učenica i nastavnika/nastavnica, učenika/učenica međusobno postavljajući jasna pravila ponašanja i preuzimanja odgovornosti, kao i posljedica za njihovo nepoštivanje; - prepoznati predrasude i stereotipe; - opisati diskriminaciju; - analizirati razlike među ljudima; - razlikovati prava i odgovornosti; - razlikovati prava i dužnosti; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>

	<ul style="list-style-type: none"> - razviti odgovornost prema školi i zajednici. 	
<p>ZDRAVO ŽIVLJENJE- ZAŠTITA MENTALNOG ZDRAVLJA</p> <p>Zamke savremenih ovisnosti; Reci „DA” životu- Izradili smo svoj plakat; Putovanje u vlastito ja; Slika o sebi i drugima; Ljubav je, ljubav nije; Jednakost spolova; Prijateljstvo je.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti zamke savremenih ovisnosti; - izraditi svoj plakat koji će promovisati osjećaj sigurnosti, neugrženosti, međusobnog poštivanja; - prepoznati i analizirati sebe i vlastiti identitet u okruženju; - opisati sliku o sebi i drugima; - usporediti šta je ljubav, a šta nije; - opisati jednakost spolova; - kreirati pozitivno okruženje zasnovano na brizi za sebe i druge. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>
<p>ŠKOLA I JA</p> <p>Radne navike i motivacija; Stilovi učenja; Kreativnost u svakodnevnom životu.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - analizirati radne navike i motivaciju za učenje i rad; - upoznati stilove učenja; - opisati i primijeniti kreativnost u svakodnevnom životu; - kreirati pozitivno okruženje zasnovano na brizi za sebe i druge, stvaranju prijateljstva i pružanju pomoći u aktivnostima i akcijama, projektima, terenskim radom i povezivanju sa neposrednom društvenom okolinom. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>
<p>EMOCIONALNO- SOCIJALNI RAZVOJ</p> <p>Zašto se tako osjećam? Stres - kako se nositi sa stresom? Samouvjereno ponašanje - gdje su granice određenih ponašanja? Jesam li dovoljno zreo za</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti vlastita osjećanja; - prepoznati uzroke svojih osjećanja; - opisati stres; - analizirati kako se nositi sa stresom; - opisati samouvjereno ponašanje; - analizirati gdje su granice određenih ponašanja; 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>

<p>Ljubavne sastanke? Kako mogu znati je li to prava ljubav? Kako gledam na druge i kako oni gledaju na mene? Identitet.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - uočiti jesam li dovoljno zreo za ljubavne sastanke; - razlikovati kako mogu znati je li to prava ljubav; - usporediti kako gledam na druge i kako oni gledaju na mene; - analizirati sebe i vlastiti identitet u okruženju. 	
<p>SLOBODNO VRIJEME</p> <p>Samokontrola u korištenju medija; Novine oko nas; Naše novine - razredne zidne novine; Sport i koristi od njega za pravilan razvoj; Želio/la bih promjeniti svijet u kojem živim.</p>	<ul style="list-style-type: none"> - kontrolisati se u korištenju medija; - uočiti novine oko nas; - kreirati naše novine - razredne zidne novine; - prepoznati i povezati sport i koristi od njega za pravilan razvoj; - opisati načine na koje bih želio/la promjeniti svijet u kojem živim. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost, Srpski jezik i književnost i Tjelesni i zdravstveni odgoj</p>
<p>MOJA BUDUĆNOST</p> <p>Čime bih se želio/la baviti u svom životu; Kako uraditi intervju? Kako napisati CV?</p>	<ul style="list-style-type: none"> - opisati čime bih se želio/la baviti u svom životu; - analizirati kako uraditi intervju? - prepoznati CV; - upoznati pravila pisanja CV; - kreirati vlastiti CV. 	<p>Bosanski jezik i književnost, Hrvatski jezik i književnost i Srpski jezik i književnost</p>

DIDAKTIČKO - METODIČKE NAPOMENE

Na početku školske godine upoznati učenike sa ciljevima i ishodima nastave, odnosno učenja, planom rada i načinima ocjenjivanja.

Rad na razvoju slušanja, jezika i govora je zadatak koji se prožima kroz realizaciju nastavnih sadržaja iz predmeta Društvo/Kultura/Religija. Da bi se što uspješnije realizovali ciljevi i zadaci socijalizacije, edukacije i rehabilitacije kroz predviđene nastavne sadržaje naročito je potrebno uvažavati specifične probleme i poteškoće učenika oštećenog sluha i govora. U nastavi je neophodno korištenje znakovnog jezika, te usvajanje osnovnih pojmova iz predmeta na znakovnom jeziku.

Potrebno je osmisliti najprikladniji nastavni metod, oblik nastavnog rada i nastavna pomagala u realizaciji nastavnih jedinica. Gdje god to sadržaji nameću, potrebno je uključiti učenike u realizaciju putem projektne nastave, interaktivne nastave i učenja putem rješavanja problema, prilagođeno uzrastu.

Nastavnik treba da motiviše učenike, da iskoristi njihova interesovanja, pokaže im značaj onoga što uče, potiče ih na kritičko i kreativno razmišljanje i razvija empatiju, da kreira pozitivnu socio-emocionalnu klimu i atmosferu povjerenja, uvažavanja i tolerancije na času. Savremeni pristupi u poučavanju, fokus u radu pomjeraju na pristup učeniku kao individui sa specifičnim kognitivnim, afektivnim i konativnim karakteristikama, te je zadaća nastavnika da kroz realizaciju sadržaja ovog nastavnog predmeta jača te osobine učenika.

Pored toga, potrebno je osmisliti najprikladniji nastavni metod, oblik nastavnog rada i

Pripremiti učenike za svijet koji se mijenja razvijanjem individualnih sposobnosti i talenta, uzajmno poštivanja i povjerenja. Raditi otvoreno sa učenicima i roditeljima i stvoriti uvjete za uspjeh i kreativnost u učenju/poučavanju kroz ovaj predmet, te omogućiti: razvijanje, sposobnosti i kreativnosti učenika; donošenje odluka na temelju najboljeg znanja; značaj kulturne raznolikosti i globalne svijesti; moć pohvale i povreda; uključenost porodice i zajednice.

Prema članu 7. Pravilnika o praćenju, vrednovanju i ocjenjivanju učenika za osnovne i srednje škole u Kantonu Sarajevo, „Službene novine Kantona Sarajevo br. 24/18 kod učenika s teškoćama u razvoju treba vrednovati i njegov odnos prema radu i postavljenim zadacima, te odgojnim vrijednostima. Načine, postupke i kriterije vrednovanja učenika s teškoćama u razvoju, koji savladavaju nastavne sadržaje po individualno-edukacionim i individualiziranim programima, uključujući i vladanje, nastavnici trebaju prilagoditi mogućnostima i sposobnostima učenika.

Vrednovanje treba usmjeriti na poticanje učenika na aktivno učešće u nastavi i vannastavnim aktivnostima, razvijati njegovo samopouzdanje i osjećaj napredovanja kako bi kvalitetno iskoristio očuvane sposobnosti i razvio nove. Načini i postupci vrednovanja trebaju biti u skladu s preporukama stručnoga tima za pojedino područje, primjereni stepenu i vrsti poteškoće, te jasni svim učesnicima u procesu vrednovanja. Nivo razvijenosti postignuća učenika treba provjeravati načinom u kojem se najbolje može izraziti. Ako učenik ima izražene teškoće u glasovno-govornoj komunikaciji, omogućava mu se pismena provjera, a ako učenik ima izražene poteškoće u pisanom izražavanju, omogućava mu se usmena provjera u dogovoru s odjeljenjskim vijećem.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

SPECIFIČNI REHABILITACIJSKI POSTUPCI

REHABILITACIJA SLUŠANJA I GOVORA

Mr. sci. Maja Srzić

UVOD

Rehabilitacija slušanja, govora i jezika kod djece oštećenog sluha je organizovano, kontinuirano korištenje bioloških, psiholoških i socijalnih potencijala djeteta radi uspostavljanja ili sticanja govorno-jezičke funkcije. Rehabilitacija je izrazito kompleksan postupak koji se bazira na nekoliko osnovnih oblasti, a to su: detekcija, dijagnostika, klasifikacija, određivanje adekvatne amplifikacije i individualni tretman, koji ima više različitih programskih sadržaja.

Kako bi proces rehabilitacije bio uspješan, neophodno je izvršiti detaljnu dijagnostiku i raspolagati preciznim podacima o cjelokupnom stanju djeteta sa ciljem pronalaženja optimalnih mogućnosti djeteta. Rana detekcija, dijagnostika i rehabilitacija omogućavaju bolji razvoj slušanja, govora i jezika djece oštećenog sluha.

Detaljna medicinska dijagnostika je izuzetno važna u što ranijem uzrastu, s obzirom da su prve godine života djeteta u mnogom čemu odlučujuće za razvoj govora, kognitivnih i socijalnoemotivnih vješina. Kako bi se utvrdile optimalne mogućnosti djeteta izuzetno je važna kompleksna dijagnostička obrada u kojoj učestvuje cijeli tim stručnjaka: audiorehabilitator, psiholog, psihijatar, audiolog, neurolog, neuropedijatar, otorinolaringolog, a po potrebi i drugi specijalisti. Dijagnostički proces podrazumijeva: ispitivanje sluha i slušanja, neurološki pregled, ispitivanje vestibularnog aparata i motorike i psihološko testiranje.

Nakon provedene dijagnostičke obrade, utvrđuje se vrsta i stepen oštećenja i u skladu s tim predlaže adekvatna amplifikacija ili kohlearna implantacija, tamo gdje dijete zadovoljava sve potrebne uslove, po potrebi preporučuju drugi vidovi tretmana, izrađuje program rehabilitacijskog tretmana i započinje proces individualne rehabilitacije.

Rehabilitacija predstavlja savremeni oblik rada prilagođen individualnim mogućnostima djeteta oštećenog sluha, njegovim psihofizičkim mogućnostima i fiziološkim ostacima sluha. Bazira se na individualnom tretmanu koji podrazumijeva sistem terapijskih modela. Pažljivo planiran, osmišljen i izvođen rani re/habilitacijski tretman je važan za razvoj govora, jezika i komunikacijskih vještina, verbalnog i numeričkog pamćenja, apstaktnih formi mišljenja, kao i ukupan kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj djece oštećenog sluha.

Stručne rehabilitacijske tretmane provodi stručnjak audiorehabilitator i realizuje ih najmanje 2 puta sedmično (bilo bi poželjno svakodnevno). Tretmani traju od 1/2 sata do 1 sat. Ukoliko postoje uslovi, tretmani se u toku dana mogu i ponoviti. Dužina i broj tretmana zavisi od uzrasta i drugih predispozicija djeteta (koncentracija, pažnja i sl.). Tokom individualnog rada rehabilitator će s pojedinim djetetom razvijati slušanje i govor posebnim vježbama.

Rehabilitacijski postupci slušanja i govora realizuju se uz primjenu adekvatne elektroakustičke opreme (VERBOTON G20, SPL metar G50, Rever - 4E, vibracijska daska ili ručni vibrator, generator šuma...).

CILJ

Podsticanje i razvoj slušanja, govora i jezika radi ostvarivanja komunikacijskih vještina, verbalnog i numeričkog pamćenja, apstaktnih formi mišljenja, kao i ukupan kognitivni, emocionalni i socijalni razvoj djece oštećenog sluha.

ZADACI

- Da se sistematskim korišćenjem preostalih slušnih sposobnosti pomogne razvoj sposobnosti slušanja zvukova, glasova ljudskog govora, kao i doprinos razvoju govora i jezika;
- Da se potpomogne razvoj kognitivnih i intelektualnih sposobnosti;
- Da se sistemom slušnih vježbi poboljša slušni i govorni status učenika i omogući uspješno savladavanje edukativnih sadržaja;
- Da se potpomogne verbalna komunikacija u svakodnevnim prilikama;
- Da doprinese boljem čitanju i razumijevanju govora sa usta sagovornika, a time učini govor pristupačnijim za socijalnu komunikaciju;
- Da se omogući bolja komunikacija sa osobama koje čuju i omogući bolja integracija u društvo.

OSNOVNI PRINCIPI REHABILITACIJE SLUŠANJA I GOVORA

- Odmah po otkrivanju oštećenja sluha uspostaviti kontakt sa zvukom, održavati ga i započeti re/habilitacioni tretman;
- Obezbijediti kontinuitet auditivne stimulacije;
- Omogućiti individualni pristup u realizaciji re/habilitacijskog tretmana;
- Omogućiti maksimalno korišćenje preostalih slušnih kapaciteta (posredstvom adekvatne amplifikacije), auditivnog iskustva i glasovno govorno–jezičkog fonda stečenog prije nastanka oštećenja sluha;
- Raditi timski, a u tim uključiti i roditelje, kao aktivne članove tima koji na adekvatan način stimulišu i prate svoje dijete u razvoju;
- Vježbe za razvoj govora organizovati prema poznatim didaktičkim principima (ići od poznatog ka nepoznatom, od lakšeg ka težem, od mogućeg ka manje mogućem, od bližeg ka daljem, od jednostavnog ka složenom i od postignutom ka onome što tek treba postići...);
- Pratiti i evidentirati nivo postignutog u re/habilitacionom tretmanu za svaki tretman posebno, a na osnovu postignutog planirati sljedeći tretman;
- Voditi računa da u dječijem socijalnom okruženju bude dovoljno podsticaja, ali i primjera i uzora za razvoj govora i jezika;
- Obraćati se djetetu govorom koji je prirodan, spontan i stavljen u kontekst konkretne životne situacije;
- Uključivati dijete sa oštećenjem sluha u igru sa djecom oštećenog sluha, ali i sa djecom tipičnog govorno-jezičkog razvoja;
- Formirati i razvijati sposobnost osjećaja dodira i pokreta govornih organa, kao i sposobnost i naviku čitanja govora sa usta i lica sagovornika;
- Srazmjerno stepenu oštećenja sluha respektovati multisenzorni pristup (raditi na razvoju vizuelne, taktilno-kinestetske i auditivne pažnje);
- Koristiti pomoćna sredstva u razvoju govora (mimiku, gest, hirologiju i daktilologiju);
- Koristiti sva raspoloživa sredstva i pomagala u svrhu razvoja govora;
- Srazmjerno s uzrastom, naučiti dijete sa oštećenjem sluha da čita i piše u cilju razvoja jezika i govora.

PROGRAM RADA AUDIOREHABILITATORA

Osnovni stručni zadaci audiorehabilitatora (procjena i rehabilitacija)

- Procjena slušnog statusa;
- Komparativna analiza slušnog kapaciteta i mogućnost njegovog korištenja u govorno-jezičkoj rehabilitaciji ili habilitaciji;
- Procjena govorno-jezičkog statusa;
- Procjena ostalih psihofizičkih sposobnosti djece oštećenog sluha;
- Određivanje optimalne amplifikacije;
- Određivanje odgovarajuće metode tretmana;
- Planiranje i programiranje neophodnih modela intervencije za razvoj slušne pažnje i za razvoj narušenih ili neformiranih govorno-jezičkih elemenata;
- Određivanje dinamike individualnog tretmana;
- Sprovođenje planiranog programa modela tretmana;
- Evaluacija uspješnosti individualnog tretmana.

I faza – početak rehabilitacije (prva godina)

Prva faza rehabilitacije gluhog djeteta je *vibrotaktilna* faza koja podrazumijeva upotrebu vibratora i/ili vibratorne daske, za prenos niskih frekvencija i percepciju zvuka cijelim tijelom. Rehabilitacija počinje korištenjem relativno očuvanih niskih frekvencija i radom na ritmu, tempu i intonaciji. Rad se bazira na slušnom i govornom statusu djeteta, psihofizičkom razvoju i njegovim mogućnostima. U ovoj fazi vježbe se provode u nekoliko koraka:

- Vježbe na vibracionoj dasci bez slušalica i bez slušnih pomagala;
- Vježbe na vibracionoj dasci sa slušalicama i sa slušnim pomagalima;
- Vježbe sa slušnim pomagalima.

Zadaci u prvoj godini rehabilitacije su:

- izazivanje i automatizacija reakcije na zvuk predmeta ili glas;
- postojanje zvuka (ima-nema zvuka);
- razlikovanje zvukova i određivanje smijera zvuka;
- razlikovanje jačine zvučnog signala (tiho-glasno);
- igra predmetima koji proizvode zvuk (def, bubanj, štapići i drugo);
- izazivanje prirodnog glasa bez naprezanja (prirodne snage, visine i boje), fiksiranje postavljenog glasa i fonetska progresija;
- poticanje glasanja i izražavanja afektivnog stanja;
- ritmičke igre;
- dramatizacija različitih afektivnih situacija uz upotrebu odgovarajuće intonacije;
- učenje različitih igara;
- povezivanje prvih riječi s predmetima;
- razumijevanje pitanja i njihovo slušno razlikovanje (ko? šta?);
- izazivanje fiziološkog krika (plač, smijeh, glasanje, uzvik...);
- izazivanje poetskog raspoloženja djeteta (pjevušenje, njihanje...);
- izazivanje emocionalnih reakcija (smijeh, veselje, radost, ljutnja....);

- izazivanje igara govornim organima;
- komuniciranje s okolinom glasom.

Tokom prve godine rehabilitacije najveća pažnja usmjerava se na:

- usvajanje jednosložnih i dvosložnih riječi, njihov približno ispravan izgovor, te njihovo razumijevanje i zapamćivanje, čime se razvijaju mogućnosti za samostalno izražavanje;
- struktuiranje prvih dvosložnih izraza, prvih dvosložnih fraza dječijeg jezika koje imaju morfološku strukturu ili daju naznaku teme ili konteksta i stvaraju uslove za struktuiranje rečenica;
- usvajanje ritma dvosložnih riječi (mama, tata, baba) koje se izgovoraju s naglaskom na prvom slogu.

Neophodna postignuća u prvoj godini rehabilitacije:

- učenik dugo i sa željom govori u mikrofoni;
- kontroliše glas slušanjem, bolje i glasnije govori kad ima slušalice ili slušni aparat nego bez njih;
- često se spontano glasa glasom uredne napetosti, moduliranog ritma i intonacije;
- na poticaj rehabilitatora koristi usvojenu intonacijsku i ritmičku strukturu;
- povezuje igračke, figure životinja i članove porodice;
- razumije pitanja Ko je to? Šta je to? Šta radi? te odgovara na njih;
- izgovara vokale (a,o,u,e,i) i slogove u kombinaciji sa konsonantima (p,m,b,t,d,v,f,n,l).

Sadržaj rada prve faze rehabilitacije

KONTAKT S UČENIKOM

- Uspostavljanje socijalnog i emotivnog kontakta s djetetom;
- Podsticaj i razvoj interesa za komunikacijske igre i saradnju;
- Upoznavanje učenikovih slušnih sposobnosti (govorni i slušni status učenika);
- Upućivanje učenika u rukovanje slušnim aparatom;
- Prijem signala preko slušnog aparata;
- Privikavanje učenika na slušno opažanje;
- Određivanje najugodijeg nivoa prijema zvuka.

RAZVOJ SLUŠANJA

- Uočavanje i prepoznavanje zvučnih izvora (signala, zvučne igračke, udaraljke...) kroz igru (opažanje zvuka – ima-nema zvuka);
- Vježbe za određivanje mjesta zvuka u prostoru (odakle dolazi zvuk);
- Vježbe za diskriminaciju broja zvučnog signala (jedan, dva);
- Vježbe za razlikovanje stepena intenziteta datog signala (slab-jak, jak-slab, slab-slab, jak-jak);
- Vježbe za razlikovanje dva tonska odnosa (viši ton - niži ton);
- Vježbe za diskriminaciju trajanja (dugo-kratko);
- Vježbe ritma (4/4, 3/4, 2/4);
- Slušanje onomatopejskih zvukova i oponašanje zvukova i šumova u prirodi.

RAD NA GLASU

- Spontano izazivanje i dobijanje laringalnog glasa;
- Poticanje slobodnog glasanja;
- Pravilno postavljanje glasa u odnosu na intenzitet i visinu;
- Usvajanje prozodijskih karakteristika (usvajanje ritmova i razlikovanje intenziteta i trajanja akustičkog signala ili pauze);
- Formiranje vokala sljedećim redom (A,U,O,I,E);
- Formiranje konsonanata (P,B,M, T,L,V,D,N).

SLUŠNO OPAŽANJE I IZGOVOR GLASOVA U JEDNOSLOŽNIM I DVOSLOŽNIM RIJEČIMA

- Vježbe glasova u riječima (u svim položajima);
- Vježba dužine vokala u riječima;
- Vježba dužine vokala zavisno od govorne situacije (MAA-MA; MA-MAAA);
- Vježbe dužine vokala u riječima.

SLUŠNO OPAŽANJE I IZGOVOR GLASOVA U REČENICI

- Vježbe za upotrebu imenica;
- Vježbe za upotrebu glagola – upotreba glagola uz imenicu (ima, sjedi, spava, ide, pije, jede, kupa, kuha, nosi, piše, briše....);
- Vježbe za upotrebu pridjeva – upotreba pridjeva uz imenicu, nakon prethodne obrade semantičkog značenja pojmova, npr. lijepa, lijep, mali, veliki);
- Vježbe za upotrebu pitanja (Ko je to? Šta je to? Ko ima? Gdje je? Kakav je? Šta radi? Imaš li? Voliš li?).

Sadržaj rada druge faze rehabilitacije

ZADACI U DRUGOJ GODINI REHABILITACIJE

- Naučiti opažati i proizvoditi ritmičke strukture od 2 do 3 sloga;
- Strukturirati tročlane rečenice;
- Učiti slušati i izgovarati intonaciju (brojalice, stihovi, pjesme);
- Razumjeti i odgovarati na pitanja Kako?, Kakav?, Kakva?
- Koristiti zamjenice JA, TI i glagole u odgovarajućem licu sadašnjeg vremena.

SLUŠNO OPAŽANJE I TEHNIKA GOVORA

- Raspoznavanje i diferenciranje govora od drugih zvučnih izvora;
- Snimanje i slušanje sopstvenog glasa;
- Identifikacija svog glasa i razlikovanje od glasova drugih učenika;
- Razlikovanje broja i jačine udara (na bubnju, gitari i drugim instrumentima);
- Oponašanje ritmičkih stimulacija uz davanje takta: hodanjem (korakom), pljeskom ruke, udarom...

- Ritam u govoru : brojalice, stihovi, pjesme;
- Razgovor uz dramatizaciju ili uz pomoć slike zbog utvrđivanja i praktične upotrebe zamjenica (JA, TI), glagola u prvom i trećem licu jednine i prvom licu množine.

RAD NA GLASU

- Ponavljanje i utvrđivanje pređenih glasova i njihovo utvrđivanje;
- Razlikovanje glasova po kvalitetu;
- Kvalitet i dužina vokala;
- Izolovani vokali;
- Kombinacija dva vokala,
- Kombinacija tri vokala;
- Formiranje glasova (k,š,g,h,s,nj,lj);
- Razlikovanje glasova po zvučnosti i mjestu tvorbe (P-B, T-D, S-Z, Š-Ž,K-G, F-V, Č-Ć, Č-DŽ).

SLUŠNO OPAŽANJE RIJEČI

- Korekcija glasova u jednosložnim i dvosložnim riječima u inicijalnom, medijalnom i finalnom položaju;
- Vježbe naglaska na prvom slogu;
- Vježbe dopunjavanja riječi.

SLUŠNO OPAŽANJE REČENICA

- Vježbe za upotrebu zamjenica (on, ona, moje, tvoje);
- Opisivanje radnje koju učenik sam vrši (demonstrirana ili na slici predstavljena);
- Upotreba sadašnjeg vremena uz upotrebu imenica kao subjekta;
- Vršiti zamjenu imenica zamjenicama;
- Upotreba pitanja (Ko čita, piše, ide, trči? Ko je lijep? Ko voli? Šta radiš? Čije je to? Kakav je? Kada? Od čega je? Kako se ti zoveš? Kako se on (ona) zove? Hoćeš li to? Šta voliš?).

SAMOSTALNO IZRAŽAVANJE

- Samostalno iskazivanje radnje koju učenik vrši ili koja je prikazana na slici, prostom rečenicom;
- Opis predmeta (Imam loptu. Lijepu loptu, malu loptu);
- Opis slike (jednostavna slika sa malo lica, predmeta, detalja);
- Imenovanje lica i stvari na slici; Iskazivanje radnje koju neko na slici vrši (prosta rečenica);
- Opisivanje slike na kojoj je prikazano više radnji;
- Opisivanje svog doživljaja uz prethodno davanje zadatka;
- Iskazivanje želje, obećanja ili stanja (Boli me glava... Hoću jabuku... Volim lutku...)
- Upotreba oblika (hoću, volim, nemoj, boli me, gladan sam, hladno mi je);
- Upotreba odrične i potvrđne rečenice sastavljene od jedne ili dvije riječi (Imaš li loptu? Ne- nemam... Daj mi lutku. Ne dam. Zašto? Moja je.);
- Pozdravi (dobar dan, zdravo);

- Savladavanje izgovora svog imena, imena drugova iz razreda, nastavnika, članova porodice;
- Vođenje razgovora o porodici.

Postignuća na kraju druge godine rehabilitacije:

- Ovladavanje novim pojmovima;
- Odgovara na pitanja i samo ih postavlja;
- Počinje spontano govoriti.

Sadržaj rada treće faze rehabilitacije

ZADACI U TREĆOJ I ČETVRTOJ GODINI REHABILITACIJE

- Širenje i bogaćenje djetetovog rječnika;
- Slušanje poznatog i nepoznatog govornog materijala;
- Razvijanje dijaloške forme komunikacije;
- Učenje priča i prepričavanje;
- Upotreba pitanja: Čiji? Od čega? Kada? Zašto?;
- Poznavanje i primjena zamjenica u govoru (on, ona, moj, tvoj);
- Upotreba glagola u sadašnjem, prošlom i budućem vremenu;
- Razumijevanje i upotreba prvih složenih rečenica;
- Usvajanje složenijih ritmičkih i intonacijskih struktura naučenih riječi i rečenica;
- Izazivanje novih glasova (r,z,ž,c,č,ć,dž đ).

SLUŠNO OPAŽANJE

- Izvođenje različitih taktova uz odbrojavanje udaraca i ritmova;
- Razlikovanje naglašenog i nenaglašenog sloga u riječima (pravilno naglašavanje riječi prema akcentima književnog jezika);
- Naglasak dvosložnih i trosložnih riječi putem taktiranja (kuća-kućica, kiša-kišobran);
- Uočavanje razlike između glasa, riječi i rečenice;
- Razlikovanje dvosložnih od trosložnih riječi putem slušanja.

SLUŠNO OPAŽANJE I IZGOVARANJE RIJEČI

- Riječi u jednini i množini (oko-oči, uho-uši, drug-drugovi);
- Riječi izvedene iz zajedničkog korijena (rad-raditi, radnik, radnja na-pisati, za-pisati, o-pisati, pot-pisati...);
- Riječi sa suglasničkim grupama (slan, slana, brat...).

SLUŠNO OPAŽANJE I IZGOVARANJE REČENICA

- Rečenice u jednini i množini (To je oko. To su oči);
- Rečenice sa pridjevima suprotnog značenja (Ja sam dobar đak. Ja nisam dobar đak. Ja sam vrijedno dijete. On je lijeno dijete);
- Upotreba prijedloga (u, na, kod, za) u rečenicama (Sveska je na klupi. Olovka je u torbi);

- Upotreba veznika (i, da) u rečenicama (Ja imam tatu i mamu. Idem da se umijem);
  - Zapovjedne rečenice za izvršavanje naredbe (Upali svjetlo! Ugasi svjetlo!);
  - Rečenice u sadašnjem vremenu (Ja čitam knjigu);
  - Rečenice u prošlom vremenu (Kupio sam bombone);
  - Vježbe za zapamćivanje strukture rečenice koja sadrži subjekat, predikat i objekat.
- SLUŠANJE I IZGOVARANJE KONVENCIONALNIH MODELA

- Riječi i rečenice za svakodnevnu komunikaciju (molim, hvala, izvolite, izvinite, oprostite, hajde, idi tamo, dođi ovamo...);
- Izražavanje prijatnih i neprijatnih osjećanja i stanja (Dobro nam došao. Sretan ti rođendan. Zdrav sam. Boli me glava. Bolestan sam.);
- Slušanje i izgovaranje svakodневnih pozdrava;
- Slušanje i izgovaranje pitanja (Ko si? Šta radiš? Šta si? Koji si razred? Gdje živiš?...).

SAMOSTALNO IZRAŽAVANJE

- Opis predmeta (Imam olovku. Olovka je na stolu. Olovka je duga. Olovkom pišem.);
- Opis doživljaja (Bio sam na izletu. Putovao sam autobusom. Igrao sam lopte. Bio sam sretan.);
- Opis slike na kojoj je prikazano više radnji ili slike u nizu.

Sadržaj rada četvrte faze rehabilitacije

SLUŠNO OPAŽANJE I TEHNIKA GOVORA

- Raspoznavanje muzike i govora (sa CD-a, radija, TV-a);
- Raspoznavanje različitih ritmova (muzika brža, sporija...);
- Raspoznavanje muškog i ženskog glasa;
- Raspoznavanje dječijeg glasa i glasa odrasle osobe.

SLUŠNO OPAŽANJE I IZGOVARANJE RIJEČI

- Izgovor i korekcija suglasničkih grupa u riječima (crn, trn, snijeg...);
- Vježbe pravilnog naglašavanja trosložnih i višesložnih riječi.

SLUŠNO OPAŽANJE I IZGOVARANJE REČENICA

- Slušanje rečenica od tri i više riječi;
- Slušanje rečenica od tri riječi u kojoj se mijenjaju po dvije riječi;
- Rečenice u sadašnjem, prošlom i budućem vremenu;
- Dopunjavanje rečenica riječima.

RAZVOJ GOVORA I JEZIKA

- Upotreba i razumijevanje pitanja: Ko? Šta? Kakav? Kome? Čiji? Zašto?;
- Upotreba prijedloga: iznad, ispod, iza i ispred;
- Upotreba priloga: lijepo, dobro, pažljivo;

- Upotreba veznika: i, da, pa, ali, a, ili;
- Upotreba odričnih riječi (niko, ništa) i formiranje rečenica;
- Upotreba ličnih zamjenica u množini u rečenicama (mi, vi, oni);
- Slušanje i izgovaranje osnovnih ličnih podataka (Kada si rođen? Gdje si rođen? Odakle si?).

SAMOSTALNO IZRAŽAVANJE

- Opisivanje slika (slike godišnjih doba, priče, ilustracije, basne...).

Sadržaj rada pete faze rehabilitacije

SAMOSTALNO IZRAŽAVANJE

- Usvajanje pojmova i bogaćenje rječnika (razne teme i oblasti iz neposredne okoline, bliski učenicima – o ljudima, gdje žive, kontinenti, zemlje, gradovi, osobine ljudi, zanimanja ljudi,...)
- Pitanja i odgovori:
 Kada? – sada, odmah, poslije, uvijek, prije, juče, sutra...);
 Gdje? – ovdje, tamo, naprijed, nazad, gore, dolje, napolju, unutra, blizu, daleko...
 Kako? – dobro, lijepo, brzo, odlično, sporo, nikako, loše, polako, svakako, nekako...
 Otkada? – od juče, od prije neki dan, od prije tri godine, od sljedeće sedmice, od sad...
 Zašto?
 Šta?
 Šta je?
 Šta je to?
 Koji?
 Koliki?
 Znaš li?
- Pozdravi (Dobro jutro. Dobar dan. Dobro večer. Laku noć. Doviđenja. Zbogom. Zdravo. Sretno. Dobro došli. Dobru zabavu. Na zdravlje. Prijatno. Sretan put....)
- Prihvatanje – (Da. Svakako. Hoću, Rado,...)
- Odbijanje – (Ne, Nikako, Nikada, Nemoguće, Šteta, Neću, Ne mogu, Žao mi je...)
- Izrazi učtivosti:
 Molbe (Molim vas, Recite mi, Dajte mi, Pokažite mi, Pričekajte...)
 Zahvaljivanje: Hvala, Hvala lijepo, Mnogo vam hvala, Molim, Nema na čemu...)
 Izvinjenje (Oprostite, Izvinite, Žao mi je, Oprostite ako vam smetam....)
- Pojmovi o vremenu (dan, radni dan, sedmica, praznik, mjesec, godina, danas, juče, prekjue, sutra, vijek, jutro, ujuto, jutros, podne, popodne, prijepodne, u podne, večer, večeras, uveče, sinoć, noć, noćas...)
- Vremenske prilike (Kakvo je vrijeme? Vrijeme je lijepo. Vrijeme je ružno. Pada kiša. Pada snijeg. Snije se topi. Vlažno je. Toplo je. Hladno je. Grmi. Sijeva. Sunce sija. Vrijeme je maglovito. Proljeće. Ljeto. Jesen. Zima.
- Javni natpisi – (Ulaz, Slobodan ulaz, Izlaz, Izlaz za nuždu, Otvoreno, Zatvoreno, Slobodno, Zauzeto, Radno vrijeme, Prodaje se, Rasprodaja. Voda za piće. Toalet za žene, Toalet za muškarce...)
- Naredbe – Pazi, Opasno je, Vuci, Guraj, Zvoni, Ne diraj. Zatvaraj vrata. Idite desno. Idite lijevo....

- Zabrane – zabranjan: ulaz, prolaz, pušenje, kupanje, skakanje...

KONVERZACIJA U RAZLIČITIM SITUACIJAMA

- Susreti na ulici;
- Konverzacija u društvu;
- U knjižari;
- U tržnom centru;
- Na putovanju;
- Na autobuskoj stanici;
- Na voznoj stanici;
- U pošti;
- U hotelu;
- Kod frizera;
- U prodavnici;
- Tražim posao;
- Intervju.

PROGRAM RADA S DJECOM S KOHLEARNIM IMPLANTATOM

NIVO I - RAZVIJANJE SVJESNOSTI O ZVUKU (1-4 sedmice poslije prvog fitinga)

- Razvijanje svjesnosti o glasu;
- Razvijanje svjesnost o zvucima u sredini;
- Razvijanje svjesnosti o Lingovim glasovima;
- Razvijanje sposobnosti prepoznavanja glasa koji dolazi dok je dijete usmjereno na neku drugu aktivnost;
- Razvijanje sposobnosti prepoznavanja glasa koji dolazi dok je dijete aktivno zabavljeno nekom drugom aktivnošću.

NIVO II - SUPRASEGMENTNA DISKRIMINACIJA/ASOCIJACIJA (2-5 mjeseci poslije prvog fitinga)

- Razvijanje sposobnosti razlikovanja dugih i isprekidanih vokala;
- Razvijanje sposobnosti razlikovanja dugih i kratkih vokala;
- Razvijanje sposobnosti razlikovanja dugih nasuprot isprekidanih i nasuprot kratkih verbalnih stimulusa;
- Razvijanje sposobnosti razlikovanja onomatopejskih sadržaja;
- Razvijanje sposobnosti razlikovanja dužine riječi: jednosložnih, dvosložnih, trosložnih i četverosložnih riječi;
- Razvijanje sposobnosti razlikovanja dužine iskaza u trajanju od: jedne riječi, jedne fraze i jedne rečenice;
- Razvijanje sposobnosti razlikovanja zvukova različitog intenziteta i visine: tihi nasuprot glasnih glasova, niski nasuprot visokih;
- Prepoznavanje zvukova različitog intenziteta;
- Prepoznavanje zvukova različite visine (niski, srednji, visoki);
- Sposobnost razlikovanja oralne od nazalne rezonance;
- Sposobnost razlikovanja prozodije (intonacija, naglasak, ritam) kroz pjesme, brojalice i iskaze.

NIVO III - SEGMENTALNA ASOCIJACIJA/IDENTIFIKACIJA (6-9 mjeseci poslije prvog fitinga)

- Razvijanje sposobnosti uočavanja razlike u govornim glasovima;
- Razvijanje sposobnosti uočavanja razlike između konsonanata i vokala u jednosložnim i višesložnim riječima;
- Identifikacija i razlikovanje riječi koje se razlikuju samo po vokalu;
- Identifikacija riječi koje se razlikuju samo po konsonantu.

NIVO IV - IDENTIFIKACIJA (9-12 mjeseci poslije prvog fitinga)

- Razvijanje sposobnosti identifikacije ključne riječi u rečeničnom kontekstu;
- Razvijanje sposobnosti identifikacije dvije ključne riječi u rečeničnom kontekstu;
- Razvijanje sposobnosti identifikacije tri ključne riječi u rečeničnom kontekstu;

- Razvijanje sposobnosti identifikacije četiri i više ključnih riječi u rečeničnom kontekstu.

NIVO V – OBRADA / RAZUMIJEVANJE GOVORNOG JEZIKA (A: 15-24 mjeseca poslije prvog fitinga; B: 25-36 mjeseci poslije prvog fitinga)

Nivo Va - Niži nivo vještina za obradu/razumijevanje

- Podsticanje i razvoj rječnika;
- Auditorna asocijacija igre riječima (udruživanje riječi i identifikacija po kategorijama, po funkcijama, po osobinama, rimovanje, sinonimi, antonimi, analogije...);
- Učenje davanja odgovora na pitanja;
- Razumijevanje uvećanih, kompleksnih rečenica, koje sadrže tri i više ključnih elemenata;
- Slušanje kratkih pasusa i odgovaranje na jednostavna pitanja.

Nivo Vb - Viši nivo obrade/razumijevanja

- Razvijanje sposobnosti davanja odgovora na kompleksna pitanja;
- Slušanje dužih pasusa i odgovaranje na kompleksnija pitanja;
- Razvijanje sposobnosti prepričavanja slika u niszu sa ili bez vizuelne podrške;
- Razvijanje kognitivnih jezičnih sposobnosti (sposobnosti kritičkog mišljenja);
- Razvijanje sposobnosti zaključivanja, rezonovanja, projiciranja i izvođenja zaključaka;
- Razvijanje sposobnosti interpretiranja i parafraziranja;
- Razvijanje sposobnosti za uočavanje i rješavanje problema (u govorno-jezičkom sadržaju);
- Razvijanje sposobnosti prepoznavanja informacija koje nedostaju u tekstu;
- Jačanje sposobnosti opisivanja, interpretacije, definisanja i objašnjavanja značenja riječi;
- Razvijanje sposobnosti određivanja uzroka i posljedice/predviđanje (u jezičkom sadržaju);
- Razvijanje sposobnosti predviđanja informacije iz sadržaja koji čuje, te identifikacija glavnih i pomoćnih ideja i zaključaka;
- Razvijanje sposobnosti razumijevanja humora u sadržajima;
- Razvijanje sposobnosti razumijevanja figurativnog jezika;
- Sposobnost učestvovanja i praćenje konverzacije sa poznatom temom;
- Razvijanje sposobnosti djeteta da učestvuje u dijalogu i prati otvorenu konverzaciju.

PLANSKO–PROGRAMSKI POSLOVI AUDIOREHABILITATORA

PLANIRANJE I PROGRAMIRANJE

- Izrada globalnog godišnjeg plana i programa rada sa navedenim područjima i globalnom satnicom;
- Izrada izvedbenog mjesečnog plana i programa rada - obuhvata područje rada, zadatke i satnicu prema školskom kalendaru;
- Izrada sedmičnog rasporeda rada;
- Učešće u izradi zajedničkog plana stručne razvojne službe za unapređivanje rada s djecom oštećenog sluha i govora;
- Učešće u izradi plana i programa rada stručnog aktiva i stručnih saradnika.

PRIPREMANJE ZA NEPOSREDAN RAD S UČENICIMA

- Osiguravanje uslova za individualni rad, rad u paru i grupni rad s učenicima;
- Izrada prijedloga nabavke elektroakustičke opreme i pomagala za rehabilitacijski tretman, te neophodnih didaktičkih materijala;
- Izrada individualnih planova i programa za neposredan rad s učenicima u skladu sa vrstom i stepenom oštećenja;
- Izrada instruktivskih, ispitnih i rehabilitacijskih materijala;
- Pripreme za rad.

NEPOSREDAN RAD S UČENICIMA PO UTVRĐENOM PLANU I PROGRAMU RADA U SKLADU SA VRSTOM I STEPENOM OŠTEĆENJA

SARADNJA S UČITELJIMA I NASTAVNICIMA

- Prikupljanje i obrada podataka o svakom učeniku;
- Učešće u izradi programa pedagoške opservacije učenika;
- Saradnja s učiteljima/nastavnicima pri izradi programa rada s učenicima;
- Saradnja i sudjelovanje u ostvarivanju odgojnih postupaka, stvaranje podsticajne odgojne sredine za uspješno učenje;
- Učešće u izradi prijedloga za posebne oblike pomoći (pisanje mišljenja i sl.);
- Razgovori, konzultacije s razrednicima;
- Savjeti i pomoć u radu za pojedine učenike.

SARADNJA S RODITELJIMA

- Individualni razgovori s roditeljima;
- Upoznavanje roditelja sa vrstom i stepenom oštećenja, specifičnostima i posljedicama oštećenja, davanje stručnih savjeta i uputa za pomoć kod ublažavanja ili otklanjanja teškoća;
- Organizovanje stručnih predavanja za roditelje;
- Osposobljavanje roditelja za učešće u posebnim postupcima rehabilitacije i provođenja vježbi.

SARADNJA S DIREKTOROM, PSIHOLOGOM, PEDAGOGOM I DRUGIM STRUČNIM SARADNICIMA

- Konsultacije i dogovor o radu s direktorom;
- Razgovor i savjetovanje sa stručnim suradnicima;
- Uvid u medicinsku, psihološku i pedagošku dokumentaciju.

VOĐENJE DOKUMENTACIJE O RADU

- Vođenje dnevnika rada;
- Individualni dosijei učenika;
- Evaluacijski listovi (na kraju I i II polugodišta).

STRUČNO USAVRŠAVANJE

- Praćenje stručne literature;
- Rad na stručnim kolegijima;
- Stručna savjetovanja, predavanja.

OSTALI POSLOVI

- Učešće i rad u organima škole i drugo.

METODIČKE UPUTE

- Rad na razvoju slušne percepcije treba početi odmah nakon otkrivanja oštećenja sluha. Učenici oštećenog sluha ne bi smjeli gubiti kontakt sa zvukom, govorom i jezikom;
- Neophodno je što ranije ustanoviti stepen oštećenja sluha i nakon toga organizovati adekvatne vježbe;
- Rad na slušnom opažanju izvodi se i u najnižem uzrastu, putem individualnog i frontalnog vježbanja i uvježbavanja. Frontalni ili grupni trening izvodi se dva puta sedmično, a individualni bi bilo poželjno svakodnevno, po 10 do 15 minuta. U slučaju da su pauze u slušnom treningu duže, gubi se efekat slušnog opažanja;
- Sistemski trening sluha, u početku, treba bazirati na vizuelno – akustičkoj osnovi, da bi vremenom bio zamijenjen čistom akustičkom percepcijom;
- Vježbanja treba da se izvode na jezičkom materijalu koji je učenicima blizak i poznat.
- Program slušnog vježbanja obuhvata: slušanje riječi, slušanje grupe riječi i slušanje govornih modela. Riječi treba da su različite po akustičkim karakteristikama i usklađene sa dječijim perceptivnim mogućnostima i uzrastom;
- Materijal za slušni trening sastoji se od logičkih misaonih jedinica – riječi, sintagmi, kratkih rečenica i fraza iz svakodnevnog života;
- Ne treba koristiti izolovane glasove, ukoliko oni nemaju značenje riječi. Uključivanje foneme u slušni trening u cilju distinktivne percepcije akustičke slike riječi, za neku djecu moguće je i ranije, ali, u načelu, rad na semantičkom značenju distinkcije treba izvoditi znatno kasnije;
- Govorna građa mora da bude raznovrsna. Raznovrsnost može biti semantička i gramatička;

- Tokom vježbi slušnog opažanja učenicima ne treba davati nikakva očigledna sredstva koja bi im olakšala slušnu percepciju. Njihova pažnja treba da bude usmjerena na prepoznavanje riječi i karakteristika riječi slušanjem. (broj glasova, broj slogova, trajanje riječi, naglasne jačine slogova, akustičke izražajnosti fonema itd.);
- Da bi se dobro organizovao akustički trening neophodno je ustanoviti (približno) tačan stepen oštećenja sluha, kao i stepen govorne razvijenosti. Oni određuju obim, karakter, tip i metod slušnog i govornog vježbanja;
- Primjenjivati individualni princip u rehabilitaciji;
- Govor rehabilitatora mora biti prirodan, spontan i stavljen u kontekst konkretne životne situacije koja će motivisati dijete na govor;
- Vježbe organizovati po principu: od poznatog ka nepoznatom, od lakšeg ka težem, od bližeg ka daljem, od jednostavnog ka složenom, od postignutog ka onom što treba postići;
- Vršiti stalno praćenje i evidentiranje postignuća za svaki tretman posebno i neposredno programirati sljedeće vježbe;
- Govor ne treba učiti prije nego dijete ima potrebu da samo nešto kaže;
- Nijedan oblik govora ne treba učiti kao lekciju, već u kontekstu potreba date situacije;
- Važno je prvenstveno usvojiti suprasegmentne elemente riječi, a potom raditi obradu svakog glasa posebno;
- Nije bitno da djeca prvo nauče glasove, pa riječi pa rečenice;
- Riječi usvajati kroz pet etapa: detekcija, diskriminacija, identifikacija, zapamćivanje i funkcionalna primjena.

NASTAVNI PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

REHABILITACIJA GOVORNO – JEZIČKIH TEŠKOĆA

Mr. sci. Hidajeta Islamović

UVOD

Govor je jedno od najvažnijih sredstava komunikacije, socijalizacije i podsticanja psihološkog razvoja u cjelini. Pomoću govora dijete identifikuje, diferencira i organizuje stvari i svijet oko sebe, proširujući ga i van opažajnog domena. Za uredan govorni razvoj potreban je niz organskih, psihičkih i socijalnih činilaca. Organski preduslovi za formiranje govora su: formiran govorni aparat, dobar sluh, morfološko i funkcionalno sazrijevanje moždane kore.

Sredina ima veliki uticaj na intelektualni, socijalni i emocionalni razvoj djeteta. Socijalni faktori koji utiču na razvoj govora su: govorni uzor blizak djetetu koji stimulise imitaciju, sveukupna aktivnost djeteta i njegovo doživljavanje.

Govorni razvoj je složen proces u kome se prepliću i objedinjuju mnogobrojni modaliteti fizioloških, govornih i jezičkih procesa. Elementi govora su fonacija, artikulacija i suprasegmenta struktura, a elementi jezika su leksika, sematika, morfologija, sintaksa i gramatika.

Razvoj govora kod djeteta se odvija u dvije faze: prelingvalna i lingvalna faza.

Ukoliko se dogodi zastoj ili kašnjenje u nekoj od navedenih faza dolazi do poteškoća u usvajanju i razvoju jezika i govora koji lišava djecu normalnog psihičkog razvoja i socijalnog prilagođavanja.

Logopedski rad se zasniva na prevenciji, otkrivanju, dijagnosticiranju i rehabilitaciji poremećaja ljudske komunikacije, što podrazumijeva sve one procese i funkcije koji su povezani s produkcijom govora te s percepcijom i produkcijom govornog i pisanog jezika, neverbalnom, alternativnom i augmentativnom komunikacijom.

Logopedska terapija je strukturirana tako da pomaže djetetu u razvoju govora, savladavanju vještina čitanja i pisanja na onom nivou koji je optimalan za dijete s obzirom na njegove mogućnosti te na prevladavanju teškoća koje se pri tome mogu javiti.

Na području ekspresivnog govora logopedski rad se usmjerava na složenije teme u vokabularu, sličnosti i različitosti, morfologiju, sintaksu i pisanje. Prema individualnim potrebama radi se dakako i na drugim područjima, poput dužine jezičkog izraza.

Pragmatičke vještine u školskom razdoblju postaju vrlo važne za dijete – cilj logopedske terapije u tom području je upotreba komunikacijskih vještina kod kuće, u školi i u široj okolini. Intenzivno se radi na artikulaciji i razumljivosti govora, u odnosu na individualne oralne motoričke sposobnosti.

CILJ

Cilj je razvoj govora i jezika kod djeteta radi ostvarivanja komunikacije, socijalizacije i edukacije.

ZADACI

- Dijagnostička procjena govorno-jezičkog statusa;
- Razvoj i usmjeravanje auditivne percepcije i pažnje;
- Razvoj sposobnosti diskriminacije akustički sličnih fonema – fonemski sluh;
- Podsticaj razvoja govora;
- Otklanjanje blažih i težih oblika govornih poremećaja koji predstavljaju smetnju u uspješnoj govornoj komunikaciji u školi i van nje;

- Uspostavljanje adekvatne suprasegmentne strukture govora (melodija, tempo, ritam...);
- Razvoj rečenice i rečeničnih struktura;
- Bogaćenje rječnika;
- Korekcija izgovora glasova;
- Korekcija agramatizma;
- Razvijanje govorno-jezičke sposobnosti do odgovarajućeg nivoa koje će u granicama psihofizičkih mogućnosti učenika omogućiti ostvarivanje ciljeva i zadataka odgoja i obrazovanja;
- Stimulacija postojećih i razvoj novih sposobnosti neophodnih za uspješno savladavanje čitanja i pisanja (tretman disleksije i disgrafije);
- Razvoj globalne psihomotorike;
- Pružanje neposredne pomoći roditeljima i porodici u razumijevanju problema i pravilnom odnosu prema djetetu.

PLANSKO-PROGRAMSKE AKTIVNOSTI LOGOPEDA KOJE PROIZILAZE IZ NEPOSREDNOG ODGOJNO OBRAZOVNOG RADA S UČENICIMA

PLANIRANJE I PROGRAMIRANJE

- Izrada godišnjeg plana i programa rada;
- Izrada programa rada za pojedine poremećaje;
- Izrada sedmičnog rasporeda rada.

PRIPREMANJE ZA NEPOSREDAN RAD S UČENICIMA

- Osiguravanje uslova za individualni, rad u paru i grupni rad s učenicima;
- Izrada prijedloga nabavke opreme i pomagala;
- Izrada instrukcijskih, ispitnih i rehabilitacijskih pomagala i materijala;
- Pripreme za rad sa učenicima.

NEPOSREDAN RAD SA UČENICIMA

- Realizacija individualnih programa rada sa učenicima.

SARADNJA SA UČITELJIMA I NASTAVNICIMA

- Razgovori, konsultacije s razrednicima;
- Savjeti i pomoć u radu za pojedine učenike.

SARADNJA SA RODITELJIMA

- Individualni razgovori sa roditeljima;
- Upoznavanje sa problemima kod učenika i savjeti za primjereni rad.

SARADNJA SA DIREKTOROM I STRUČNIM SARADNICIMA

- Konsultacije i dogovor o radu sa direktorom;
- Razgovor i savjetovanje sa stručnim suradnicima;
- Uvid u medicinsku i psihološku dokumentaciju.

VOĐENJE DOKUMENTACIJE O RADU

- Vođenje dnevnika rada;

- Individualni dosjei učenika;
- Evaluacija postignuća (na kraju I i II polugodišta).

STRUČNO USAVRŠAVANJE

- Praćenje stručne literature;
- Rad na stručnim aktivima;
- Stručna savjetovanja, predavanja.

LOGOPEDSKI POSTUPCI

Logopedski tretman je kompleksan i može uključivati različite pristupe i metode.

Kod nekih učenika nije moguće provesti sve navedene oblike logopedskog tretmana pa se terapijski postupci i ciljevi značajno modificiraju prema individualnim potrebama i mogućnostima, uz maksimalno korištenje potencijala djeteta s ciljem dostizanja najvišeg mogućeg nivoa komunikacijskih sposobnosti.

U logopedskom tretmanu učenika s teškoćama u razvoju primjenjuju se sljedeći terapijski postupci, individualno prilagođeni svakom djetetu:

- (poli)senzorna stimulacija – stimulacije vizuelnog, akustičkog i taktilnog osjeta s ciljem postizanja spremnosti za usvajanje jezičkih vještina;
- poticanje razvoja auditivne i vizuelne pažnje, auditivnog i vizuelnog pamćenja – usmjeravanje i zadržavanje pažnje na relevantnim sadržajima za usvajanje potrebnih znanja i vještina, postupno produžavanje koncentracije;
- povećanje pokretljivosti govornih organa – usmjerenost na auditivni i taktilni osjet pri pomicanju govornih organa, motoričke vježbe, postizanje motoričkih vještina koje su preduslov za izgradnju govora;
- poticanje i stimulacija izgovora glasova;
- ispravljanje nepravilne artikulacije glasova – ispravljanje omisija, supstitucija i distorzija u izgovoru glasova s ciljem povećanja razumljivosti govora;
- terapija jezičkih poremećaja – primjena stručnih postupaka za uklanjanje ili ublažavanje poremećaja u području fonološke, morfološke, semantičke, sintaktičke i pragmatičke sastavnice jezika;
- razvijanje pragmatičkih vještina – učenje pragmatičke sastavnice jezika s ciljem postizanja glatke i uspješne komunikacijske interakcije: preuzimanje redosljeda u konverzaciji, pragmatično odgovarajuća neverbalna i verbalna komunikacija;
- razvijanje vještina čitanja i pisanja – primjena različitih individualno odgovarajućih metoda za razvoj čitanja i pisanja do najveće moguće razine;
- upotreba augmentativnih (pomoćnih) i alternativnih sistema komunikacije – primjenjuju se za komunikaciju sa učenicima koji ne mogu razviti oralno-glasovni govor (znakovni jezik, kartice s crtežima...);
- drugi postupci prema individualnim potrebama u odnosu na vrstu i stepen oštećenja i mogućnosti učenika.

LOGOPEDSKA DIJAGNOSTIKA

Logopedska dijagnostika je proces čija je svrha i cilj otkrivanje potencijalnih poteškoća kod djece. Provodi se putem opservacije, intervju s roditeljima, primjenom standardiziranih testova te putem različitih logopedskih zadataka kojima se procjenjuju

određena područja jezičkog, govornog i komunikacijskog razvoja. Nakon provedene logopedске dijagnostike, roditeljima se daju sve informacije o postignutim rezultatima dijagnostike te o tome je li i koliko često je potrebno pohađanje logopedске terapije.

Logopedска dijagnostika se provodi individualno, u trajanju od 45 - 90 minuta, ovisno o dobi djeteta i složenosti poremećaja.

Logopedска dijagnostika obuhvata:

- procjenu govorno-jezičkog razvoja,
- procjenu fonološko-artikulacijskih poremećaja,
- procjenu poremećaja tečnosti govora (mucanje i brzopletost),
- procjenu čitanja, pisanja i računanja (školska dob).

U svrhu postavljanja logopedске dijagnoze logoped koristi logopedске testove:

- testovi za ispitivanje i procjenu grube i fine motorike tijela,
- testovi za fonetsko-fonemsku diskriminaciju,
- testovi za procjenu verbalnog pamćenja,
- procjena prostorne orijentacije,
- procjena motorne spremnosti govornih organa,
- ispitivanje artikulacije (trijažni artikulacioni test),
- ispitivanje značenja reči (homonima, antonima, sinonima, metonima),
- testovi za ispitivanje gramatičko-jezičke strukture,
- testovi za ispitivanje čitanja i
- testovi za ispitivanje pisanja.

Dobra dijagnostika je prvi korak ka uspješnoj rehabilitaciji. Logopedско ispitivanje obuhvata uzimanje anamnestičkih podataka, spontani razgovor sa djetetom u svrhu određivanja općeg stanja govora (ekspresije i razumijevanja), ispitivanje fine motorike i pokretljivosti artikulatora, ispitivanje fonemskog sluha i fonemske percepcije, ispitivanje govornog disanja i glasa, ispitivanje kvaliteta izgovora, ispitivanje razvijenosti rječnika i gramatike, ispitivanje nivoa savladanosti čitanja i pisanja te postavljanje diferencijalne dijagnoze.

Na kraju testiranja postavlja se početna dijagnoza, prelazi na izradu individualnog i detaljnog plana i programa tretmana. Postavljanje dijagnoze primjenom testova nema za cilj limitiranje očekivanih postignuća i dostignuća djeteta, već je suština u određivanju pristupa i odabiru adekvatne metode rada. Svako dijete ima svoj dosije.

Najčešći govorni poremećaji kod učenika su:

- dyslalia;
- mucanje;
- usporen govorno-jezički razvoj;
- nerazvijen govor.

Artikulacijski poremećaji su poremećaji izgovora glasova u obliku omisije, distorzije i supstitucije. Logopedски tretman je dominantan, sprovodi se postupno kroz vježbe logomotorike, vježbe artikulacije, vježbe za razvoj kognitivnih funkcija i rad sa roditeljima

Principi terapije

- individualnost;

- tehnike prilagoditi uzrastu;
- traženje, odnosno poštovanje miljokaza za pojave glasova;
- sistematičnost;
- postupnost od jednostavnog ka složenijem;
- multisenzorni pristup: auditivni, vizuelni, taktilno-kinetički;
- inkorporiranje korigovanog glasa u spontanu komunikaciju.

Tretman: Dyslalia - rad na korekciji dislalija mora da sadrži sljedeće elemente:

- razvijanje pokretljivosti artikulatornih organa;
- razvijanje fonematskog sluha, slušne pažnje, diskriminacije i memorije;
- traženje ispravnog izgovora;
- pronalaženje ispravnog izgovora;
- fiksiranje ispravnog izgovora u logatomima;
- automatizacija glasa u riječima i rečenicama;
- automatizacija glasa u spontanom govoru.

Mucanje karakteriše pojava grča pri izgovoru određene riječi ili iskaza. Grčevi mogu bitiklonični, tonični i klono-tonični.

Govorni status se uzima radi analize govora na početku, tokom i na kraju tretmana. Obuhvata kvantitativnu i kvalitativnu analizu govora.

Kvantitativna analiza govora radi se primjenom Riley testa, koji se sastoji iz tri dijela: frekvencije ponavljanja i produžavanja glasova i slogova, uočljivih fizičkih konkominanti i dužine trajanja najdužeg bloka.

Tretman osoba koje mucaju je višesložni proces koji prvenstveno zavisi od uzrasta osobe koja muca, pa tek onda od uzroka koji je doveo do mucanja.

Principi tretmana – kod tretmana mucanja treba voditi računa o:

- psihofizičkim karakteristikama djeteta koje muca;
- etiologiji mucanja;
- vrsti i težine govorno-jezičkih disfunkcija;
- fazi govornog poremećaja;
- reaktivnosti djeteta i okoline na govorni poremećaj;
- kvalitetu i kvantitetu komunikacije u porodici i široj socijalnoj sredini;
- sposobnosti i spremnosti roditelja za adekvatnu saradnju tokom tretmana.

Pri tretmanu se koriste sljedeće vježbe i metode:

- vježbe disanja;
- vježbe opuštanja uz vođenje fantazije;
- metoda zajedničkog govora;
- metoda čitanja;
- metoda spavanja;
- metoda žvakanja;
- metoda pjevanja;
- metoda ubacivanja neutralnog glasa.

Usporen razvoj govora ili *nedovoljno razvijen govor* obuhvata zaostajanje u govornom razvoju. Dijete razumije govor i služi se rečenicom, ali ona nije primjerena njegovoj hronološkoj dobi

Tretman – usporen govorno-jezični zasniva se na vježbama razumijevanja govora i vježbama govorne produkcije.

Razumijevanje govora:

- slušanje zvukova;
- auditivna diskriminacija;
- auditivno pamćenje;
- praćenje instrukcija;
- razumijevanje riječi;
- memorija.

Govorna produkcija

- imenovanje i bogaćenje rječnika;
- opisivanje, pričanje, poređenje;
- davanje uputstva;
- predviđanje;
- projektovanje i gluma.

Nerazvijen govor odnosi se na najteži oblik poremećaja govorno-jezičkog razvoja, a podrazumijeva odsustvo govora ili izrazito oskudno rječničko i gramatičko izražavanje.

Tretman – nerazvijen govor – realizuje se vježbama za stimulaciju motoričkog i govornog razvoja:

- vježbe za razvoj opće motorike tijela;
- akustičke vježbe;
- vježbe vizuelnog opažanja;
- vježbe shvatanje riječi;
- vježbe izvršavanja naloga;
- vježbe govornih organa;
- vježbe fonacije, govorne imitacije i početnog progovaranja.

LOGOPEDSKI TRETMAN

Trajanje i ishod logopedskog tretmana zavise o djetetovim poteškoćama, njegovim sposobnostima, redovnim dolascima na terapiju i radu roditelja s djetetom kod kuće prema uputama logopeda. Vrlo je važno da su roditelji svjesni djetetovih poteškoća te da usklade vlastite želje sa stvarnim djetetovim mogućnostima.

Individualni terapijski sat traje 30 ili 40 minuta. Rad je moguće organizovati u paru i grupno pri čemu se vodi računa o uzrastu djeteta i govorno-jezičkim sposobnostima.

Logoped pravi individualne planove i programe za svako dijete u skladu da logopedskom dijagnozom.

Logopedske vježbe provode se u logopedskim kabinetima, koji su opremljeni raznim didaktičkim sredstvima, pomagalicama i aparatima, te računarima.

U terapiji djece logopedi koriste Digitalni logopedski set – UK Behringer, koji je pogodan u rehabilitaciji različitih govornih poremećaja kao i u rehabilitaciji govora i slušanja kod djece s oštećenjem sluha (i kohlearnim implantom).

Uređaj služi za:

- korektivno rehabilitativni tretman mucanja i dizartrija;
- korekciju dislalija;

- pomoć kod osoba s oštećenjem sluha;
- tretman afazija i disfazija.

Kabineti su opremljeni i kompletima logopedskih instrumenata za korekciju izgovora glasova koji se sastoje od 6 sonda. Svaka sonda ima poseban oblik i namijenjena je korekciji izgovora jednog ili nekoliko određenih glasova.

U logopedskom tretmanu koristi se i Vibrofon. To je logopedski aparat za artikulacijske poremećaje, koji ubrzava terapiju. Najveći uspjeh se postiže kod korekcije rotacizma (glasova R), korekcije sigmatizma (glasova C, Z, S, Š, Ž, Č i DŽ), te masaže mekog nepca, logomotorike i izazivanja vanjskih vibracija na laringsu.

Svi kabineti imaju računare s raznim vježbama za razvoj auditivne i vizuelne percepcije, diskriminacije i memorije, vizuomotorne koordinacije, prostorne orijentacije, logičkog zaključivanja i drugo.

Djeca dolaze na terapiju jednom do dva puta sedmično po trideset minuta. Ponekad se radi s grupom učenika sličnih poremećaja kroz različite radionice i igru.

Osim neposrednog edukacijsko-rehabilitacijskog rada vrši se i savjetovanje roditelja o primjerenim postupcima u poticanju djetetovog razvoja i ublažavanju teškoća.

Prema individualnim potrebama svakog učenika izrađuju se pisane upute za roditelje te vježbe za rad kod kuće. Upravo to je bitno za tretman jer dobra saradnja s roditeljima omogućuje bržu i uspješniju rehabilitaciju.

Evaluacija edukacijsko-rehabilitacijskog rada provodi se godišnje primjenom stručnih evaluacijskih testova logopeda. O rezultatima se obavještavaju drugi stručnjaci koji rade s djecom kao i roditelji.

PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog logoped ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

FONETSKA RITMIKA

Mr. sci. Alma Tuzi

UVOD

Fonetska ritmika je obavezni rehabilitacijski postupak za djecu sa slušnim i govornim poteškoćama. U svom programskom sadržaju podrazumijeva kombinaciju oblasti: ritmičke stimulacije, muzičke stimulacije i stimulacije pokretom.

Fonetska ritmika je segment rehabilitacijskog postupka, koji verbotonolna metoda koristi u radu s djecom oštećenog sluha i govora. To je metoda koja podrazumijeva grupnu i individualnu rehabilitaciju slušanja i govora, te koja je neraskidiv dio rehabilitacionog procesa. Kompletna rehabilitacija i svi njeni segmenti imaju jedinstven cilj, a to je razvoj slušanja i govora (prirodnog govora i dobrog slušanja) kod djece oštećenog sluha i govora.

Kako u osnovi govora leži ritam, sasvim je opravdano da se u procesu razvoja govora djece oštećenog sluha i govora primjenjuje i fonetska ritmika. Pošto je prirodni ritam djeteta oštećenog sluha narušen, zbog nemogućnosti slušanja ne samo govora već i svih ostalih ritmova života, dijete će se postepeno uvoditi u svijet ritmova, koristeći se njegovom spremnošću oponašanja. Savremena shvatanja rehabilitaciono pedagoškog procesa u razvoju govora, polaze od toga da je artikulacija, struktura pokreta koje proizvodi čitavo tijelo.

Fonetska ritmika je jedinstveni oblik rada koji podrazumijeva sve ritmičke i muzičke aktivnosti u osnovnoj specijalnoj školi, koje se organiziraju i izvode pod stručnim rukovodstvom nastavnika. Svi oblici ritmičkih i muzičkih aktivnosti podjednako su značajni za realizaciju ciljeva i zadataka fonetske ritmike. Ovakav rehabilitacijski postupak u radu primjenjuje se kod djece oštećenog sluha i govora.

Vrijednosti govornog jezika: intonacija, ritam, intenzitet, napetost, pauza, tempo, gest i oralni kontekst su osobine govornog jezika. Svi ovi faktori su povezani s ljudskim tijelom, koje je sposobno stvoriti govorne glasove kao rezultat pokreta, a što postizemo adekvatnom primjenom fonetske ritmike.

Ljudsko tijelo je vrlo osjetljivo na niske frekvencije. One služe kao temelj za ritam i melodiju govora i prenose ritam. Da bi olakšali produkciju govornih glasova koriste se govorne strukture koje se temelje na brojalicama i na tjelesnom ritmu. Fonetska ritmika pomaže djetetu oštećenog sluha i govora i omogućava mu govornu percepciju.

Ritmičke stimulacije su postupak izazivanja glasova kroz makro pokrete tijela. Svaki izgovoreni glas ima svoju napetost, intenzitet, dužinu trajanja i druge karakteristike, koje dijete lakše usvaja kroz karakteristične pokrete tijela. Ritmičkim stimulacijama djelujemo na dva bitna segmenta u rehabilitaciji slušanja i govora: harmoniju tijela - usklađenost senzorno-motoričkog razvoja, te slušanje, govor i jezik - fonacija, artikulacija, razumijevanje. Ritmičke stimulacije imaju svoj značaj u usvajanju pravilnog govornog ritma.

Glasovi (govor) se ne uče samo taktilnim ili artikulacijskim sistemom, nego putem ritmičkih stimulacija tijela. Za svaki slog (glas) postoji i više formi tjelesnih pokreta koje su određene na osnovu fonetskih, elektromiografskih i proprioceptivnih parametara i na taj način stručnjak olakšava artikulaciju i postavku kompletnog tijela, koje učestvuje u izgovoru svakog pojedinačnog glasa, a nakon toga riječi i rečenice. Korektna artikulacija glasova, obezbjeđuje kompleksniji i prirodniji govor. Pokret je početni korak u rehabilitaciji i nosilac razvoja govora, a krajnji cilj rehabilitacije je govor bez pokreta tj. sam govor.

Muzičke stimulacije su pedagoško-metodički postupak u kojem koristimo ritam i intonaciju kao oblike na kojima se izgrađuje govor. Cilj ovog postupka je da se uz pomoć muzičkih elemenata (frekvencija, ritam, intonacija, pauza, tempo, intenzitet, napetost i slušanje) kod djeteta podstakne razvoj govora, razvije što prirodniji govor i omogući pravilna artikulacija glasova.

Stimulacije pokretom su postupak koji ima veliki značaj i primjenu u rehabilitaciji djece sa slušnim i govornim poteškoćama. U ovom postupku pokret i ritam su elementi koji podstiču razvoj slušanja i govora. Pokret ovom stimulacijom slijedi fiziološku i biološku produkciju govora. Polazeći od aktiviranja cijelog tijela, makromotoričkih pokreta i doživljavanjem vlastitog kretanja i svijesti o sebi, uz istovremenu kvalitetnu identičnu akustičnu stimulaciju stvorimo jaču psihofizičku bazu za dobru percepciju i produkciju govora.

U cilju kvalitetnije rehabilitacije slušanja i govora djece oštećenog sluha, program fonetske ritmike obogaćen je elementima muzikoterapije i brain gym-a

Muzikoterapija je upotreba muzike i/ili muzičkih elemenata (zvuk, ritam, melodija i harmonija), individualno ili grupno, u procesu čija je namjena da olakša, potpomogne i unaprijedi komunikaciju, odnose, učenje, mobilizaciju, izražavanje, organizaciju i druge relevantne terapijske svrhe sa ciljem da se utiče na fizičke, emocionalne, mentalne, socijalne i kognitivne potrebe. Cilj muzikoterapije je da razvije potencijale i/ili obnovi funkcije pojedinca kako bi on dostigao bolju interpersonalnu integraciju, a kao posljedicu toga i bolji kvalitet života kroz prevenciju, rehabilitaciju ili tretman.

Brain Gym (Gimnastika za mozak) predstavlja niz jednostavnih i ugodnih pokreta koje Edukacijska kineziologija koristi u radu s učenicima za poticanje iskustva učenja cijelim mozgom. Ove aktivnosti olakšavaju sve vrste učenja i osobito su uspješne u području školskih vještina. Edukacijska kineziologija je program koji primjenom posebnih aktivnosti pokreta učenicima svih uzrasnih skupina pomaže u buđenju njihovoga skrivenog potencijala i omogućuje im da njime u potpunosti raspoložu.

CILJ

Cilj fonetske ritmike je direktno i indirektno pomoći razvoju govora i slušanja, tj. razviti dobru psihomotornu bazu svakog djeteta. Znači da dobar govor proizlazi iz dobre motorike i optimalnog nervno-mišićnog tonusa.

Kroz Fonetsku ritmiku razvijamo intelektualne i druge sposobnosti, pripremamo djecu za dalji odgoj i obrazovanje, budimo njihovu stvaralačku maštu, razvijamo pažnju, koncentraciju, slušanje i govor, kognitivne i latentne sposobnosti za uočavanje i učenje putem ritma, pokreta i muzike, finu i grubu motoriku i utičemo na pravilnu koordinaciju makro i mikropokreta.

ZADACI

- Podsticati psihomotorni razvoj i razvoj senzomotorike;
- Razvijati slušno prepoznavanje i percepciju, identifikaciju i diferencijaciju zvukova;
- Diskriminacija zvučnog signala, identifikacija zvuka, slušanje segmenata govora, razvoj slušnog opažanja;
- Stvarati dobar emotivni odnos prema zvuku;
- Usvajati fonetske napetosti i modulacije glasa, fonemskog sistema jezika;
- Usvajati artikulaciju glasova maternjeg jezika;
- Poticati na glasanje pokretom i glasovima koji se najefikasnije mogu proizvesti datim pokretom-funkcionalni ritam;
- Raditi na razvoju osjećaja za ritam;
- Razvijati prirodni govor u funkciji sporazumijevanja;

- Razvijati sposobnosti percepcije, reprodukcije i diskriminacije govornog ritma, intonacije i akcenta;
- Usvajati temeljne govorno ritmičke forme pokretom, stvarati osnovu odnosno istovremeno ostvarivati percepciju i izgovaranje riječi, rečenica i većih govornih cjelina u govornom ritmu određenog jezika;
- Podsticati opuštanje tijela, otklanjanje tjelesne napetosti;
- Razvijati harmoniju i lakoću pokreta, potičući razvoj makro i mikro pokreta;
- Svirati na instrumentima dječjeg muzičkog instrumentarija;
- Podsticati muzičko stvaralaštvo učenika igrom, pokretom, pjevanjem i sviranjem;
- Razvijati kinestetskog osjeta i funkcije tijela u prostoru, vremenu i dinamici;
- Stvarati dobre psihomotorne baze kod djeteta ili korigovati lošu psihomotoriku kod pojedinca;
- Podsticati cjelokupan razvoj djeteta, kako bi zadovoljili fizičke, emocionalne, mentalne, socijalne i kognitivne potrebe svakog pojedinca.

Svi navedeni zadaci su usmjereni ka osnovnom cilju, a to je razvoj slušanja i što prirodnijeg govora, uz postepeno usvajanje gramatičkih kategorija maternjeg jezika učenika oštećenog sluha i govora, te razvoj cjelokupne ličnosti djeteta i njegovog psihofizičkog stanja.

OPERATIVNI ZADACI

- Podsticanje psihomotornog razvoja i razvoja senzomotorike;
- Percepcija, reprodukcija i diskriminacija takta, ritma, intonacije i akcenta;
- Usvajanje fonetske napetosti i modulacija glasa;
- Razvijanje osjećaja za ritmičko i melodijsko kretanje;
- Usvajanje artikulacije glasova maternjeg jezika;
- Diskriminacija zvučnog signala, slušanje govora, razvoj slušnog opažanja;
- Uvođenje u gramatičke kategorije jezika;
- Rad na bogaćenju rječnika;
- Razvijanje govora u funkciji sporazumijevanja (monološko-dijaloška forma izražavanja).

PROGRAMSKI SADRŽAJI

Osnovni ritmovi – služe kao priprema za fonetske brojalice i kratke govorne strukture. Kod učenika postepeno razvijati osjećaj za ritam. Koračanje po taktu i tapšanje dlanovima. Postepeno razvijati memoriju primjenjujući imitaciju zadanog ritma (kombinacijom jednostavnog i složenog ritma). Razvijati sposobnost učenika za uočavanje promjena u ritmu (dugo – kratko), tempu (brzo, sporo i umjereno) i dinamici (tiho, glasno i srednje glasno). Ritmičke brojalice i dječje igre izvoditi uz pljeskanje rukama, udaranjem ili topotom. Obratiti pažnju na tačnost izvođenja ritma (2/4 takt, 3/4, i 4/4 takt). Koristiti kratke, sadržajne i zanimljive dječje pjesmice.

Ritmovi i udaraljke – pomažu da se razvija slušno prepoznavanje. Oslanjajući se na sluh prepoznati vrstu udaraljke, ritam i udaraljku, trajanje zvuka, jačinu zvuka, visina i trajanje zvuka udaraljke. Ove vježbe su statične i potiču razvoj slušanja i mikromotorike, tj. rad ruku, nogu ili koordinaciju ruku i nogu. Koristiti se instrumentima Orffovog instrumentarija i usvojiti njihove nazive. Na instrumentima izražavati razne ritmove, zvukove

i šumove iz prirode i života ili slobodno improvizirati ritmičku pratnju uz naučenu brojalicu ili pjesmicu.

Ritmovi i prostor – stvaraju kod djece osjećaj sigurnosti u prostoru. Razvijati svijest o njihovim mogućnostima te skladu kretanja tijela. Dati detaljan osvrt na prostor i zvukove u prostoru (učionica, park, prevozna sredstva). Nastojati prepoznati i imenovati zvukove iz naše okoline. Usvojiti slušanje u prostoru, razumijevanje dijaloga u prostoru i kad ne gledaju sagovornika, spoznati vrijeme.

Ritam i intonacija – Ritmičko-vokalne igre primarne su stimulacije za glas i slušanje. Iracionalne brojalice izvoditi skandiranjem. Ispuštanje neutralnih slogova u ritmu postepeno zamijeniti izgradnjom traženih vokala. U izgradnji glasova obratiti pažnju na intonaciju i razvijati svijest o korektnom zvuku. Brojalice, kratke dječije pjesmice, te dječije igre čine ritmičko-vokalne stimulacije za glas i slušanje. Koristiti ritmičke stimulacije kroz igre glasanja na zahtjev. Upotrebom pjevanja postiže se prirodnost izgovora i njegova potpuna čistoća.

Fonetske brojalice – slušanje je osnovni uslov za uvođenje djeteta u svijet čujućih. Raditi na spontanom ritmičkom izrazu djeteta. Koristiti iracionalne i racionalne brojalice sa osnovnim ritmovima. Brojalice izvoditi neutralnim slogovima sa malim izmjenama u ritmu, te tako uvoditi dijete u svijet ritma. Osvježiti stalno prisustvo brojalice stvarajući dramsku radnju u prostoru, čime postizemo spontanost ritmičkog izraza. Brojalice pratiti ritmiziranim pokretima (pljeskanje, stupanje, skakutanje...), instrumentima i našim tijelom koje je u ulozi instrumenta. Razvijati njihovu kreativnost tako što će sami stvarati nova pravila igre. Prilikom učenja pjesmica i brojalice koje odgovaraju interesovanjima, sklonostima i izvođačkim mogućnostima učenika, potrebno je posebnu pažnju posvetiti dahu, dikciji, artikulaciji i izražajnosti prema karakteru pjesmice (brojalice, dječije igre).

Pokret - Nema ritma bez pokreta ni pokreta bez ritma. Razvijati koordinaciju između suprotnih mišića koji igraju osnovnu ulogu u normalnoj napetosti pri glasanju. Za realizaciju ritma potreban je zvuk, a za realizaciju zvuka potrebno je kretanje. Pokret ovom stimulacijom ima zadatak da slijedi fiziološku i biološku produkciju govora.

Makromotorični pokreti tijela, iako predstavljaju u pojedinom momentu dominantne ili napete ili relaksirane forme, treba da u svakoj seriji pokreta uključuju i napetost i relaksiranost. Primjenjivati makro pokrete u nesputanoj igri. Ritmičku pratnju uz pomoć dječijeg instrumentarija postepeno zamjenjivati govornom ritmičkom pratnjom. Djeca će se u želji da što potpunije oponašaju nastavnika, početi spontano glasati.

Ispoljavajući emocije putem pokreta vokale ćemo obogatiti informativnošću već u samom početku i dati im značaj cjelovite akustičke strukture. Vokale ćemo i dalje uvrštavati u sve aktivnosti koje djeca izvode, nenametljivo određujući putem njih ritam igre. Djeca će pljeskati, stupati, skakati, nositi, vući, bacati, uz izgovor vokala.

I dalje raditi na finom razvoju makro i mikro pokreta u slobodnoj igri. Za realizaciju ritma i zvuka primjenjivati spontane pokrete. Brojalice, pjesmice i dječije igre obogatiti pokretima u prostoru. Nastavnik u svom radu mora voditi računa o: vremenskim, dinamičkim, intonacijskim i artikulacijskim promjenama, kroz spontane forme dječijeg kretanja određene dobi.

Sviranje i pjevanje – postepeno uvoditi sviranje uz pjevanje. Sviranje uz pjevanje ne samo da razvija bolju slušnu pažnju, nego pomaže i finom razvoju mikromotorike, koordinaciji ruke, podlaktice, šake i prstiju. Improvizacija ima veliki značaj na samom početku jer opušta dijete i razvija istraživačke sklonosti, te ga upoznaje sa samim predmetom. Koristiti improvizaciju kao sredstvo izražavanja kojom otklanjamo strah od isticanja, razvijamo bolju grupnu povezanost. Kroz improvizaciju učenici se bolje upoznaju sa

instrumentima, tjelesnim i glasovnim mogućnostima. Improvizacija u grupi može puno pomoći o spoznaji grupe i grupnoj povezanosti. Svaka improvizacija treba da ima svoj cilj, da koristi dječiju maštu, razvija koncentraciju, otklanja predrasude o sebi i drugima, da ima dinamiku, formu i tematsku cjelinu. Raznolikost udaraljki i njihova primjena olakšat će usvajanje instrumenata s klavijaturom (melodika, klavijatura, harmonika, klavir), čije sviranje zahtijeva najveću motoričku pripremljenost. Odabranim primjerima nastojati kod učenika razvijati memorisanje ritmičkih, melodijskih i meloritmičkih fraza, kao pripremu za memorisanje većih muzičkih cjelina. To podrazumijeva i detaljnije poznavanje instrumenta, glasovnih i individualnih mogućnosti. Time osposobljavamo učenike za precizno izvođenje ravnomjernih zvukova u tempu kompozicije ili slobodnu improvizaciju. Pjevanje je zvučna pojava koju svako dijete oštećenog sluha rado prihvaća i u kojoj uživa bez obzira na to koliko ga može u početku slušanjem razlikovati. Djeca u svojim prvim zvučnim stimulacijama nisu sposobna prihvatiti muzičke intervale, pa će naš pjevani oblik osnovne brojalice u prvim melodijskim stimulacijama biti ograničen na nekoliko prvih tonova ljestvice. U aktivnom slušanju pjevanog glasa dijete će stvoriti vrlo dobar emotivni odnos prema zvuku. Za lakše reproduciranje koristiti silazne melodijske linije koje smiruju. Usvajati pjesmice jednostavnijeg sadržaja i ritma. Na korektivnom tretmanu raditi grupno i individualno. Pjevanje je djetetu lijek za ublažavanje i nestanak svih loših glasova. Pjesmice trebaju biti sadržajne ali sa jednostavnijom melodijskom linijom. Obraditi pjesmice različitog karaktera. Pjevanjem u grupi, a poslije i pri samostalnom izvođenju melodije ili pjesme, smanjuju se i potpuno nestaju različiti poremećaji u ritmu govora. Stvara se dobar odnos i spoznaja o zvuku. Detaljno obratiti pažnju na ispravnu artikulaciju svih glasova, tačnu intonaciju, ritam, tempo i dinamiku. Jedna od važnih metoda prilikom izgradnje glasova je slobodna improvizacija glasom. Nastojati u potpunosti se osloboditi napetosti tijela.

Ritam, pjevanje i akcentuacija – u početnim fazama iracionalne brojalice će nam najbolje poslužiti za uspostavljanje slušne kontrole prilikom ritmičkog izgovora vokala. Postepeno razvijati svijest o metrici. Najprije obratiti pažnju na korektnu imitaciju nastavnika. Promjenom ritma određene muzičke strukture otkloniti greške s obzirom na napetost. Osnovna muzička struktura će biti idealno sredstvo za stimulisanje i produkciju govornog izraza djeteta.

Ritam brojalice treba da nosi glavne karakteristike zadanog glasa, u procesu percepcije naznačiti razliku jednog glasa od drugog. Melodija brojalice treba biti kao i ritam, podređena osnovnim obilježjima glasa, a ujedno će razvijati osjećaj za promjenu visine glasa, tj. intonaciji u govoru, što je jednako važno kao i razvoj osjećaja za ritam. Ritam i intonacija ovdje su povezani kao i u govoru – nema govora bez ritma i intonacije.

Pjevanim glasom otkloniti poteškoće s obzirom na vrijeme percepcije, na intenzitet i boju glasa. Raditi na prelazu iz muzičkog ritma prema govornom ritmu. Brojalicama čar daje muzika riječi, a zvuk riječi nadomješta njihov smisao. Ritam mora nositi osnovne kvalitete glasa da bi mogao pružiti razliku jenog glasa od drugog. Tempo, dinamika i pauza obogatit će brojalicu, a promjena bilo kakvog elementa poslužiti će za korekciju određene greške djeteta. Promjenom ritma strukture, ili jednog njenog dijela, mijenjamo i napetost, a često i vrijeme. Promjenom intonacije mijenjamo i napetost.

Razvijen osjećaj ritma pridonosi bržem sticanju automatizacije pokreta u djece, jer povećanje brzine i kvaliteta pokreta istodobno smanjuje umor mozga (smanjuje se kontrola svijesti). Prilikom korekcije koristiti se promjenom napetosti i intenziteta. Kreativnost nastavnika i poznavanje dječije poezije (pjevanje i govorne) u ovim će postupcima doći do potpunog izražaja. Metrika sa uspostavljenom slušnom kontrolom dat će rečenicu u kojoj će

rečenični ritam, intonacija, pauza i akcentuacija biti takve kvalitete da će dijalog između slušno oštećene osobe i čujuće osobe biti razumljiv i ugodan.

Gimnastika i ples – Ova metoda se izvršava u korelaciji sa tjelesnim odgojem. Realiziranje sistema informiranja o tjelesnom razvoju i spremnosti svih učenika omogućava da se na dijagnostičiranom stanju i objektivno utvrđenim sposobnostima i mogućnostima svakog učenika konkretiziraju zadaci i prema njihovim sposobnostima (primjerenim kriterijima) vrednuje napredak. Raditi na razvoju ritmiziranih pokreta skandiranje, pjevanjem, pljeskanjem, loptom. Izražavanje tempa, dinamike i visine tona kretanjem (mekano, odsječno, naglašeno, lagano, brzo). Oblikovanje kretanja u prostoru ritmičkim hodanjem i trčanjem.

Primjenjivati osnovne pokrete ruku, nogu i trupa, u glavnim pravcima. Ritmičko hodanje i trčanje s obilaženjem predmeta. Povezivanje kretnji naprijed, nazad, u stranu, pojedinačni i u parovima. Obraditi i neku narodnu igru po izboru nastavnika. Trčanje i poskoci u tempu pjesme i muzičke pratnje. Pristupnim i prirodnim vježbama i igrama stvarati prirodne oblike kretanja.

Važna pretpostavka za provođenje procesa gimnastike i plesa je i u obimu stečenih saznanja o potrebi kretne djelatnosti kao sastavnog dijela kulture života i rada. Interpretiranje ritma udaranjem lopte u tlo. Razvoj psihomotornih osobina planira se i provodi u skladu sa usvajanjem i usavršavanjem konkretnih navika, što omogućava kvalitetnije usvajanje ritmičke i dinamičke strukture kretnih aktivnosti. Obratiti pažnju na pravilno držanje tijela. Primjenjivati vježbe sa loptom. Vježbe izvoditi u 2/4 i 3/4 taktu. Primijeniti aerobno vježbanje uz modernu muzičku pratnju.

Kvalitet pokreta intenzivnije se razvija u određenim uzrasnim periodima, kada se posebno podstiče njihov razvoj prikladnim sredstvima, najčešće pristupnim i pripremnim vježbama i igrama i prirodnim oblicima kretanja. U stimulacijama primijeniti i ritmičko vježbanje sa obručem (držanje, zamasi, skokovi). Usvojiti osnovni plesni položaj (pozicija ruku, nogu, talasasti pokreti). Primijeniti i elemente plesa sa loptom.

Muzičko putovanje – veoma važan dio muzičkog putovanja jeste opuštanje tijela, smirivanje emocija, poticanje na razmišljanje, postizanje unutarnjeg mira, stvaranje ugodne atmosfere i otklanjanje svega što naše tijelo čini napetim, uz odgovarajuću instrumentalnu muzičku podlogu. U svrhu toga potrebno je sprovesti i tjelesne vježbe za poticanje istog. Vježbe disanja su neizostavne (udah, izdah, pravilno disanje). Uz vježbe disanja lakše postizemo oblikovanje vokala i artikulaciju. Otkloniti tjelesnu napetost kombinacijom pokreta i pravilnog disanja.

Postupno uvoditi i analitičko slušanje muzike – metod vođenih fantazija, gdje se koriste posebno testirani muzički izvodi prilagođeni pojedincu i terapijskom cilju. Pažljivo odabrana muzika postaje komunikacijski most na osnovu kojeg se razvija odnos između učenika i nastavnika. Unutar tog odnosa učenik formira fantaziju na osnovu slušanja određenog muzičkog izvoda, a nastavnik koristi taj materijal i oni zajedno analiziraju, pronalaze i interpretiraju prisutni problem.

Muzički instrumenti – u početnoj fazi učenike upoznati sa dječijim Orffovim instrumentarijem. Spontano primjenjivati instrumente u svim oblicima rada u ritmičkim stimulacijama. Nastojati da učenici usvoje instrumente i njihove boje. Postepeno učenicima približiti i druge muzičke instrumente: gitara, violina, truba, violončelo, flauta, kontrabas, harmonika, klarinet, fagot, oboa i saksofon. Ova metoda ima zadatak razvoj slušne percepcije, identifikaciju i diferencijaciju zvukova, istančavanje čula dodira (putem vibracija), prepoznavanje tempa i dinamike, kulturno osvješćivanje, te prihvaćanje sebe i socijalizacije u sredinu koja ga okružuje.

Kreativno izražavanje – je veoma važna metoda u Ritmičkim stimulacijama. Potrebno je primjenjivati u svim oblicima rada (ritam, pjevanje, sviranje, ples, pokret), bez ograničenja na uzrasnu dob. Učenicima treba dati šansu da se slobodno izraze svojom kreativnošću. Improvizacija će djelovati opuštajuće na dijete, pomoći će mu da se uklopi u sredinu, ostvari bolju grupnu povezanost, istraži i upozna svoje mogućnosti, otkloni strah od isticanja, razvijati će maštu, vježbati koncentraciju. Zavisno od cilja, koji želimo da postignemo improvizacijom, odabrat ćemo odgovarajuću metodu.

Brain Gym – temeljni je senzomotorički program edukacijske kineziologije koji uključuje 26 pokretnih aktivnosti kojima potičemo senzomotorički razvoj, senzoričku i senzomotoričku integraciju, što rezultira djelotvornim učenjem. Vježbama se podstiče integracija sistema uma i tijela, odnosno integrirano djelovanje cijeloga mozga i tijela u okvirima triju dimenzija (lateralnost, centriranja i fokusiranja).

Usklađeno funkcioniranje svih područja mozga i općenito sistema tijela i uma vodi poboljšanjima:

- opće motoričke koordinacije,
- koncentracije i pamćenja,
- čitanja, pisanja, jezičkih i matematičkih vještina,
- organizacijskih vještina,
- logičkog mišljenja i razumijevanja,
- emocionalne ravnoteže,
- i smanjenju hiperaktivnosti i napetosti.

Brain Gym se može primjenjivati u svim uzrasnim skupinama, bez obzira na vrijeme i mjesto. U zavisnosti od željenog cilja primijenit ćemo odgovarajuću pokretnu aktivnost.

Igra – Igra je jedan od prvih načina učenja koji omogućuje svakome, i djetetu i odraslome, da znanja koja mu mogu pomoći u racionalnoj, djelotvornoj i organizacijskoj akciji, nađe upravo u sebi i kroz vlastito iskustvo. Ono što je naučeno kroz igru, pamti se zauvijek, a neke rane spoznaje introjektivno su ugrađene u sistem ponašanja i, iako ih se ne sjećamo, one i dalje utiču na naš život.

U nastavi primijeniti igre za upoznavanje, igre za bolju grupnu povezanost, igre za poticanje aktivnosti, igre kretanja i opuštanja, projektivne igre, igre za vježbanje koncentracije, igre za poticanje mašte, kreativnosti i stvaralačko rješavanje problema, igre za upoznavanje svijeta čula, te igre za rastanak. Trajanje svake igre zavisi o uzrastu sudionika, ličnom stilu rada nastavnika i trenutnom raspoloženju grupe. Preporučuje se svakom nastavniku da sam odredi vrijeme trajanja igre vodeći računa o svakoj pojedinoj grupi.

Iz navedenog slijedi da program rada treba da obuhvati sve faze rada, od osnovnog ritma do igre, kako bi postigli krajnji cilj.

DIDAKTIČKO – METODIČKE NAPOMENE

Fonetska ritmika obuhvata niz metodskih postupaka koji se u svojoj osnovi baziraju na pokretu i igri kao sredstvu razvoja psihomotornih funkcija djeteta. No, u slučaju kada su teškoće u razvoju prisutne, makar samo u jednom segmentu razvoja, bit će potrebno pomoći djetetu kako bi se u najvećoj mogućoj mjeri razvila oštećena funkcija ili, kada to nije moguće, da se razvije druga, alternativna aktivnost, kojom će dijete moći kompenzirati nedostatak i sa što manje spoticanja slijediti vlastiti razvojni princip. U ovom procesu rehabilitacije određenih funkcija, ritmovima i stimulacijama se koristimo na način da su one djetetu bliske, da se dijete osjeća opušteno, te da doživljava zadovoljstvo kroz spontano sudjelovanje u radu.

Osnovni zadatak fonetske ritmike je stimulacija ritmičkog slušanja preko kojeg provociramo glas i stvaramo potrebu djeteta za verbalnim izražavanjem. Dijete percipira sebe i okolinu preko zvuka i stvara osjećaj za pojam vremena. Potrebno je da preko fonetske ritmike provociramo artikulisanje glasova, riječi i rečeničnih formi; da vršimo korekciju govornih elemenata i govora u cjelini i da pružimo slušno oštećenom djetetu i djetetu sa govornim poteškoćama emocionalnu sigurnost, estetsko izražavanje i doživljaj sebe i okoline.

Fonetska ritmika je zasnovana na govornom, tjelesnom i muzičkom ritmu. Koristimo je zbog toga što se slogovni ritam i intonacija najbolje prenose preko niskih frekvencija na koje je slušno oštećeno dijete najosjetljivije. Na taj način dobijamo ugodniji i prirodniji govor.

Temelj povezanosti govora i muzike zasniva se na akustičkim vrijednostima - intonaciji, ritmu, intenzitetu, napetosti, pauzi, tempu, ali i neakustičkim - mimikom, gestom, pokretom tijela, što se znanjem i iskustvom u radu povezuje u razvojnu cjelinu.

Postupci fonetske ritmike nisu samo u službi rehabilitacije, nego i dijagnostike. Otkrivaju funkcionalne uzroke pogrešaka, pa rehabilitatora vode njihovom otklanjanju.

Muzičke i ritmičke vrijednosti - ritam, melodija, dinamika, tempo i napetost, služe za korekciju glasova i skupina glasova uvodeći riječi i rečenice u ritmičke strukture. Riječi daju brojalicama čar muzike, a zvuk riječi nadomještava njihov smisao. Ritam brojalice, ako je dobro odabran, nosi glavna svojstva glasova, tako i sigurnije razlikovanje jednih glasova od drugih. Upotreba jezika ističe i razvija bitno potrebno razlikovanje glasova, slogova i riječi. Tim se putem postiže lakše prepoznavanje akustičkih oblika.

Ritmičke i muzičke mogućnosti djece u rehabilitaciji odgovaraju pojedinoj životnoj dobi i utvrđuju se za svako dijete posebno. Prema dobi i stvarnom stanju pojedinog djeteta treba upotrijebiti tačno određene i odgovarajuće postupke, jer bi u protivnom moglo doći do teško popravljive rehabilitacijske štete.

Nastavnik/rehabilitator treba pažljivo i precizno birati postupke programskog sadržaja fonetske ritmike i prilagođavati ih individualnim potrebama svakog djeteta.

Nastavnik/rehabilitator ima mogućnost da prilikom izrade rasporeda, organizuje grupne i individualne tretmane (oformiti grupe po vrsti i stepenu oštećenja, hronološkoj dobi i individualnim mogućnostima djece).

U izazivanju glasova kod djece oštećenog sluha i govora, značajno mjesto dobile su ritmičke stimulacije. To je postupak izazivanja glasova kroz makro pokrete tijela. Svaki izgovoreni glas ima svoju napetost, intenzitet, dužinu trajanja i druge karakteristike, koje dijete lakše usvaja kroz karakteristične pokrete tijela. Ritmičke stimulacije imaju svoj značaj i u usvajanju pravilnog govornog ritma, koji je često iskrivljen.

Preko ritmičkih stimulacija kroz pokret i igru uticati na razvoj govora gluhog djeteta. Pri tom uzimati u obzir da je govorni aparat spreman ritmički funkcionisati, kao i da slušni aparat stimulisan ritmičkim vježbama koristi ostatke sluha i upotrebljava ga u slušanju govora.

Stimulaciju započinjemo formiranjem fenomena motorne slike. Serijom različitih pokreta stvaramo onu fiziološku napetost koja spontano izaziva slog, odnosno riječ kao rezultat doživljaja. Vježbanjem fonemsko – ritamskih struktura, pamtimo artikulacijske pokrete, odnosno fiksiramo glas, raspoznajemo ga i stvaramo uslove da ga „čujemo“. Usvajanjem fonemsko ritamske strukture stvaramo uslove za razvoj govora. Stimulišemo i razvoj slušanja i gradimo „ravnotežu artikulacije“ preko koje osjećamo trajanje, vrijeme riječi. Preko pokreta i ritma razvijamo osjećaj za vrijeme, prostor i stvaramo uslove za razvoj motorike. Pravilnim usmjeravanjem razvoja motorike i njene veze sa zvukom i pokretom u ritmičkim strukturama stvaramo uslove za dobar govor.

Razvijanjem i usavršavanjem postojećeg, urođenog ritma, utičemo na pravilnije ritmičko disanje, koje je osnova za govor. Ritmičkim iracionalnim brojalicama formiramo govornu bazu putem tijela, pokreta uz korištenje vibracionog i vizuelnog aparata u funkciji pravilne jedinice vremena koja uslovljava i teži ka pravilnom izgovoru logatoma, koji se u dvosložnosti, trosložnosti pretače u riječ sa značenjem. Možemo reći da putem ritma dolazimo i do pravilno akcentovane riječi, koju slušno oštećena djeca, bez razvijenog muzičkog i govornog ritma, s dugogodišnjim ritmičkim vježbama i ponavljanjem ne mogu pravilno koristiti u smislu koda, jer čujućem dekeru je to nepoznata riječ, a time je i izražavanje misli slušno oštećene osobe osujećeno, kao i sama verbalna komunikacija, koja ispunjava osnovnu ljudsku potrebu da budemo u kontaktu sa drugim jedinkama iste vrste, tj. ljudima.

Sviranje na dječijem instrumentariju u funkciji pratnje, ritmičkom kanonu ili ritmičkoj i melodijskoj improvizaciji, treba posvetiti veliku pažnju na što većem broju časova, jer će se pored razvoja interesa i potreba za kolektivnim muziciranjem, doprinijeti razvoju motoričkih sposobnosti.

Korekcija pjevanim glasom naglašava kako postići užitak u govoru, koji je osnovni razlog u težnji da se govori. Baš se pjevanim glasom najbolje potiče i razvija užitak koji stvara govor.

Potrebno je uskladiti sve kvalitete glasa i ujediniti ih muzičkim elementima u prepoznatljivu zvučnu informaciju. Nijedno dijete neće odbiti postupke fonetske ritmike (ritmičkih i muzičkih stimulacija), jer su mu bliski, prirodni i potrebni. Djeca sa slušnim i govornim poteškoćama uz rehabilitaciju slušanjem odlično napreduju, naročito u ritmičkom i motoričkom izrazu, te u prostornom snalaženju.

Muzičke strukture za vokale su primarne stimulacije za glas i glasanje i tako stvaraju prvi spontani dijalog između djeteta i nastavnika. Vokali su najbolje sredstvo da djeca kroz igru stvaraju i izražavaju afektivna stanja.

Stimulacije pokretom služe, ne samo kao sredstvo motoričke korekcije već i pri korekciji artikulacije. Pokret će uvijek biti najbolja stimulacija kad ga učenik sam izvodi. Imajući to na umu, pokret mora biti primjeren dobi učenika, kako bi ga on mogao lako i pravilno izvesti, jer u suprotnom slučaju, on je više štetan nego koristan.

Zadatak i cilj stimulacija pokretom je direktno i indirektno pomoći razvoju govora i sluha, tj. razviti dobru psihomotornu bazu svakog djeteta. To znači da dobar govor proizilazi iz dobre motorike i optimalnog nervno-mišićnog tonusa. U procesu rehabilitacije svako dijete je za sebe individua, svako sa sobom nosi sebi svojstvene teškoće. Svako će napredovati u skladu sa svojim mogućnostima, svako će na stimulacije pokretom reagovati različito. Mnoga će djeca griješiti. Kod ovakve djece i korekcije se rade uz adekvatan pokret koji ćemo raditi, ponavljati nekoliko puta. Ako ne ide, dijete ne uspijeva, uočavamo grešku i vodimo dijete kroz druge pokrete koji mogu biti suprotni onima, koje smo koristili u prvom slučaju.

Dakle, u radu koristimo pokret za glas, pokret za logatom, pokret za riječ, ritmičku igru sa onomatopejom negdje između ili na samom početku, pokret za rečenicu. Nijedan od ovih pokreta se ne izvodi izolovano i nijedan ne stoji sam, već se nadograđuje jedan na drugi po principu koncentričnih krugova.

Brain Gym (Gimnastika za mozak) vježbe koristiti u toku svakodnevnih tretmana kao tehniku za poticaj cjelokupnog dječjeg rasta i razvoja. Jednostavne i ugodne pokrete pažljivo uklopiti u dnevne aktivnosti i prilagoditi individualnim mogućnostima svakog djeteta.

U realiziranju postavljenog cilja kao programski sadržaj, pored stručno osmišljenih brojalica, pjesmica, muzičkih igara i drugih govorno jezičkih vježbi, koriste se muzička djela

iz programa muzičke kulture za redovnu školu, prema izboru nastavnika/rehabilitatora, a savladavaju se putem raznovrsnih aktivnosti fonetske ritmike.

U nastavnom radu učenike treba podsticati pitanjima i zadacima koji odgovaraju njihovim mogućnostima i interesovanjima. Pri tome je potrebno obezbijediti punu slobodu ispoljavanja, zapažanja, mišljenja i stavova učenika u stvaralačkom rješavanju postavljenih problema u nastavi.

U procesu razvijanja ljubavi prema domovini, značajno je da se učenicima predstavlja tradicionalna narodna muzika i plesovi iz raznih krajeva Bosne i Hercegovine, kao i muzika koja je nastala u toku rata. U ovom segmentu posebno obratiti pažnju na prilagođavanje sadržaja individualnim mogućnostima djece sa slušnim i govornim poteškoćama.

U grupnim tretmanima treba naizmjenično realizirati igru i rehabilitaciju. Izbor sadržaja i dinamika usvajanja su otvoreni ovisno od mogućnosti svakog učenika, datih uvijeta i sposobnosti nastavnika. Nastavnik/rehabilitator će kroz godišnji, mjesečni i sedmični program detaljno obraditi svaku navedenu metodu i prilagoditi je uzrastu djece.

Nastavnik/rehabilitator je dužan voditi Dnevnik rada za fonetsku ritmiku u kojem će redovno bilježiti zapažanja i napredovanja učenika, koja su detaljno opisana u “Skali procjene za opisno iskazivanje učeničkih postignuća u nastavi fonetske ritmike”.

Da bi se postupci fonetske ritmike mogli uspješno izvoditi, odnosno da se postignu ciljevi i ostvare zadatci, škola treba da bude opremljena potrebnim auditivnim sredstvima za rad i neophodnim muzičko-ritmičkim instrumentima.

U realiziranju sadržaja fonetske ritmike treba obezbijediti povezanost sa svim ostalim nastavnim predmetima, a posebno sa nastavom maternjeg jezika, te tjelesnog i zdravstvenog odgoja.

PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog surdoaudiolog ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS.

Navedeni profil je dužan doeducirati se iz oblasti fonetske ritmike.

MULTISENZORNA STIMULACIJA

Mr. sci. Hidajeta Islamović

UVOD

Tijelom i kroz tijelo saznajemo, stičemo najranija iskustva, mnogo prije pojave jezika. Tijelo nam je važan medijator u komunikaciji. Još dok je dijete u majčinom stomaku, beba osjeća tjelesnu napregnutost majke i reaguje na nju. Zato u najranijoj dobi djeci prijaju i smiruju ih sve draži koje podsećaju na najranija iskustva dok su još bili u majčinom stomaku (pokreti koji podsećaju na pomjeranje plodove vode, šum vode, ritmični otkucaji srca...). Preko tijela, odnosno tonusa (mišićne napregnutosti, tenzije u tijelu) komuniciramo tjelesno i govorno. Da bi došlo do verbalne komunikacije (komunikacije govorom) potrebno je da se najprije razvije neverbalna komunikacija. Neverbalna komunikacija velikim dijelom počiva upravo na iskustvima koje dobijamo kroz tijelo, svojim čulima.

Osim čula sluha, vida, mirisa, ukusa, i dodira postoje i proprioceptivno čulo iz koga primamo informaciju o položaju tijela u prostoru, kao i vestibularno čulo iz koga primamo informaciju o ravnoteži i pokretu.

Svako dijete rodi se sa sposobnošću senzorne integracije, no mora je razviti dolazeći u odnose sa mnogim stvarima i podražajima oko sebe kako bi steklo različita iskustva i prilagodilo svoje tijelo i mozak različitim izazovima tokom djetinstva.

Kada postoji problem sa prijemom senzornih informacija i integrisanju, usklađivanju tih informacija možemo govoriti o poremećaju senzorne integracije ili senzorno integrativnoj disfunkciji.

Senzorno integrativna disfunkcija može da se uoči u najranijem dobu, još kod beba i male djece. Ona su ili previše plačljiva, razdražljiva, djeluju neveselo, čak i kad su im potrebe podmirene, ili mogu biti potpuno mirna. Mogu djelovati i previše mirno ili su previše u pokretu. Ne vole da im se sijeku nokti, češlja kosa ili da se umivaju. Smeta im blag dodir, glasan govor ili muzika ili je previše traže, žmirkaju jer im smeta svjetlost ili čak previše gledaju u svijetleće reklame ili različite fluorescentne objekte. Ne drže pravilno svoje tijelo, često posrcu pri hodu i djeluju nespretno i trapavo.

Često se javlja kod djece s oštećenom motorikom, cerebralnom paralizom, autizmom ili poremećajem pažnje (ADHD), kod djece s oštećenjem sluha, vida, jezika ili govora i kod djece s intelektualnim poteškoćama.

Disfunkcija senzorne integracije nastaje kada nervni sistem ima problema s integrisanjem informacija iz okoline. Mozak može raditi dobro, primati osjete i slati ih dalje, ali negdje postoji zastoj. Ukoliko u procesu edukacije ili rehabilitacije uočimo promjene u ponašanju djeteta, procjenjujemo u kojoj mjeri određeni simptomi stvaraju negativne obrasce ponašanja i kao takvi utiču na cjelokupan rast i razvoj djeteta.

Ukoliko se uoče neki od navedenih simptoma u ponašanju djeteta procjenjujemo dijete i uključujemo u tretman senzorne integracije.

Najčešći simptomi poremećaja senzorne integracije kod djece su:

- česte i neobične promjene raspoloženja u dobi malog djeteta,
- neusklađenost pokreta (nedostatna ravnoteža, strah od visine),
- nedostatak osjećaja za opasnost i često ozljeđivanje,
- neosjetljivost na zvukove,
- nedostatak samokontrole i impulzivnost,
- kašnjenje govora, zaostajanje u razvoju govora, jezika ili motoričkih aktivnosti,
- neobično nizak ili visok nivo aktivnosti (hiperaktivnost),
- poteškoće u učenju,
- prekomjerna ili nedovoljna osjetljivost na pokret ili dodir,
- emocionalne i socijalne poteškoće,

- isključivanje i povlačenje u sebe.

Dijete sa poremećajem senzorne obrade može biti: nedovoljno osjetljivo / hipo-osjetljivo / hiposenzitivno (npr. ima visoku toleranciju za bol, voli pretjerano začinjenu hranu...), pretjerano osjetljivo / hiper-osjetljivo / hipersenzitivno (npr. na jako svjetlo, zvukove, pokrete), hipo i hiper osjetljivo (npr. dijete je neprekidno u pokretu, ili se brzo umara, ima veću potrebu za snom) i u senzornom traženju (problem sa regulacijom, traži sve više podražaja, a pri tome u aktivnosti postaje lošiji).

CILJ

Poboljšanje funkcionalne sposobnosti i prilagođavanje ponašanja djeteta s ciljem primjerene reakcije na zahtjeve okoline.

ZADACI

- Osigurati dobru organizaciju primljenih čulnih informacija kroz konstruktivne i smislene aktivnosti tj. igru, što djetetu omogućava primjeren izazov;
- Podsticati adekvatno senzorno prerađivanje;
- Uticati na nivo pobuđenosti;
- Uticati na usmjeravanje pažnje;
- Razvijati motivaciju koja je glavni pokretač aktivnosti;
- Inicirati i podsticati ideacije (razvoj ideja);
- Uticati i razvijati motorno planiranje;
- Podsticati organizaciju ponašanja.

PROCJENA RAZVOJA SENZORNE INTEGRACIJE

Odgovarajuća obrada podražaja od strane taktilnog, vestibularnog, proprioceptivnog i ostalih sistema nužna je za razvoj složenijih neuroloških funkcija. Stoga je poremećaje navedenih senzornih sistema potrebno prepoznati što ranije.

Procjena senzornih funkcija je jedan od dijagnostičkih parametara sveobuhvatnog modela rane intervencije. U procjeni koristimo inicijalni snimak te standardizirane testove prilagođene djetetovoj dobi. Za djecu od 4 do 9 godina provodi se Southern California Sensory Integration Test (SCSIT). Testovi pokazuju kako dijete integrira vestibularne, vidne, taktilne i proprioceptivne osjete, motoričko planiranje, koordinacija oko-ruka, posturalne mehanizme i reakcije mišića očiju.

Procjena se provodi u kabinetu za senzornu integraciju gdje se tokom inicijalnog snimka posmatra i bilježi motivacija za aktivnost djeteta u prostoru, kretanje, organizacija ponašanja te korištenje pokretnih i statičnih sprava u kabinetu.

U procjeni sudjeluje i roditelj koji kroz Upitnik za roditelje daje važne informacije o funkcioniranju djeteta u svakodnevnom životu.

TRETMAN SENZORNE INTEGRACIJE

Tretman senzorne integracije je holistički pristup i uključuje cijelo tijelo, sva čula i mozak. Na osnovu uočenih teškoća razvoja senzorne integracije, izrađujemo individualni program rada i osmišljavamo adekvatne postupke u tretmanu.

Tretman je usmjeren na poboljšanje sposobnosti djeteta da se integriše u stalno promjenjivom okruženju predmeta i prostornih mogućnosti.

Tretman senzorne integracije provodi se u kabinetu opremljenom različitim pokretnim i statičnim spravama te primjenom materijala sa mogućnošću da dijete samostalno bira aktivnosti. Prostor kabineta daje puno mogućnosti za izlaganje djeteta vestibularnim, proprioceptivnim, taktilnim i ostalim podražajima.

Kabinet je opremljen različitim materijalima i sredstvima za rad, koji pomažu u realizaciji tretmana i stimulaciji svih čula.

Kad govorimo o tretmanima taktilnog sistema, koriste se: bazen sa lopticama, materijal za opipavanje, tijesta, tkanine, glina, ljepila, sprave koje vibriraju, strunjače i tetraedar.

U tretmanima vestibularnog sistema koriste se: vreće za ležanje, ljuljačke, kuke za vrtenje, daska sa kotačima, kosina, greda za balansiranje i trampolin.

U tretmanima auditivnog sistema koriste se: bubanj, razne sprave kojima se proizvode zvukovi, muzika na CD-ovima.

U tretmanima vizuelnog sistema koriste se: boje, kontrasti svjetlosti i intenzitet svjetlosti.

U tretmanima olfaktivnog sistema koriste se različiti mirisi i ukusi.

U tretmanima propriocepcije koriste se penjalice, a kod praksije sprave koje su sekvencionirane (imaju slijed različitih radnji).

Uloga terapeuta je da prostor i aktivnosti prilagodi djetetovim potrebama, a svaka intervencija terapeuta vođena je samim djetetom, njegovim aktivnim sudjelovanjem u terapiji i adaptivnim reakcijama koje tokom terapije pokazuje.

PROGRAM VJEŽBI I TEHNIKA

Taktilni osjet - Ima veliku ulogu u određivanju tjelesnog, mentalnog i emocionalnog ponašanja. Glavna zadaća mu je: raspoznavanje predmeta, lokalizacija dodira, raspoznavanje opasnog od neopasnog i socioemocionalni razvoj.

Disfunkcija taktilnog osjetila otežava prilagodbu, razlikovanje, usklađenost i organizaciju osjeta na prikladan način.

Taktilna stimulacija – aktivnosti

- male predmete „zakopati” u rižu, grah; masaža, kupanje, češljanje, igre u kolu, igre vodom (prelijevanje, ulijevanje), zavrtnanje i odvrtnanje čepova, crtanje prstima, bojom, pjenom, sapunicom, rad u vrtu i sa sobnim biljkama, aktivnosti u kuhinji, ohrabrujući dodir, dodir „sendvič”, duboki pritisak, pritiskanje, stopala, dlanova i tijela na površine različitog materijala, rukovanje i nošenje odjeće različitog materijala, umotavanje tijela rastezljivom trakom, mazanje ljepila i rad sa vlažnom, sluzavom i ljepljivom površinom, opotavanje, prepoznavanje i rasvrstavanje igraćaka, crtanje prstima.

Vestibularno osjetilo nam govori gdje su nam glava i tijelo u odnosu na površinu zemlje i obavještava nas kuda idemo i koliko brzo te jesmo li u opasnosti ili smo sigurni.

Disfunkcija vestibularnog osjetila otežava integraciju, modulaciju, razlikovanje i koordinaciju ili usklađivanje osjeta ravnoteže i kretanja.

Vestibularna stimulacija – aktivnosti

- (kotrljanje po strunjači, hrvanje, vrtanja u stojećem položaju, galopiranje, trčanje, skakanje, preskakivanje, poskakivanje, hodanje oponašajući životine, štafetne utrke, poligon s preprekama, igra „Twister“, igra „Školice“, vježbe na konju i gredi, vježbe na ljuljački, uspinjanje i spuštanje na stopalima, stražnjici i trbuhu, poticanje pravolinijskog kretanja, kružno kretanje, sjedenje na velikoj lopti, T-stolcu ili „kikiriki“ lopti, skakanje na trampolini, spuštanje niz tobogan, vrtuljak, plesanje, kotrljanje, skok s povišenog položaja).

Propriocepcija označava osjetilne poruke o položaju, snazi, pravcu i kretanju dijelova vlastitog tijela, pomaže integraciju taktilnih i vestibularnih podražaja. Disfunkcija proprioceptivnog osjeta otežava motornu kontrolu i motorno planiranje.

Propriocepcija – aktivnosti

- aktivnosti „teškog rada“ - podizanje i nošenje, nošenje „teških“ prsluka i tegova na rukama i nogama, dodavanje u krug, guranje i povlačenje, od djeteta praviti „sendvič“, istežanje gumene trake, skakanje (mekane podloge, trampolina), odgurivanje, udaranje balona, marširanje, skakanje preko užeta zavezanog između dvije stolice, povlačenje užeta, rastezljive trake, oponašanje životinjskog hoda, udaranje lopte nogom ili rukom.

Vidni osjet omogućuje da odredimo prizore, predvidimo šta nam ide u susret i pripreмимо se za reakciju. U kombinaciji sa vestibularnim osjetom utiče na razvoj vidno-prostorne obrade. Disfunkcija vidnog osjeta uzrokuje poteškoće u čitanju, pisanju, učenju, emocijama i društvu.

Vizuelna stimulacija – aktivnosti

- usmjeravanje pažnje (na svjetlosne podražaje, snopove svjetla u boji), promatranje osoba, promatranje sebe u ogledalu, promatranje i prepoznavanje na fotografijama, promatranje kroz predmete (tkanina, voda), umetanje predmeta u odgovarajuće mjesto, sparivanje predmetarazlikovanje objekata od pozadine i razumijevanje perspektive, prepoznavanje i razlikovanje samih simbola i simbola u kombinaciji (čitanje i pisanje).

Auditivni osjet omogućuje primanje i razumjevanje zvukova iz okoline i komuniciranje sa okolinom. Ima ulogu pri zapamćivanju, održavanju pažnje i koncentracije.

Auditivna stimulacija – aktivnosti

- pljeskanje, tapšanje, cjepkanje papira, zveckanje, udaranje o različite podloge, slušanje muzike, njihanje tijela po ritmu, prepoznavanje zvukova zatvorenih očiju, prepoznavanje i lokalizacija izvora zvuka, razlikovanje zvukova.

Osjet mirisa ima važnu ulogu u stvaranju i oživljavanju pamćenja. Osjet okusa daje nam informacije ovrstama okusa. Miris i okus su isprepleteni. Poteškoće u osjetilnoj obradi utiču na miris i okus a to može uticati na prehrambene navike djeteta.

Olfaktorna stimulacija – aktivnosti

- s jedne strane reducirati, a s druge ga uvoditi, prepoznavanje voća i povrća pokrivenih očiju, manipuliranje prirodnim materijalima.

Gustativna stimulacija – aktivnosti

- puhanje u zviždaljku, mjehurići, loptice od vate - djeluju umirujuće / važno za senzornu organizaciju, sisanje-slamka obična, zavojita, žvakanje, odgrizanje - igračke za žvakanje, kora kruha, voće, miran kutak-kratak predah (stolica za ljuljanje, hrpa jastuka, nježno svjetlo...), izlaganje djeteta različitim teksturama i tempereraturi hrane, duboko disanje.

Svakom djetetu se pristupa individualno i u skladu sa njegovim potrebama. Uglavnom se radi o aktivnostima koje su bogate vestibularnim i taktilnim podražajima kako bi dijete koristilo svoje senzorne i motoričke vještine te ostvarilo interakciju s okolinom na pravilan način. Također se radi na njihovom samopoštovanju, te na razvijanju govornih i kognitivnih sposobnosti.

PROFIL I STRUČNA SPREMA

Diplomirani defektolog određenog profila ili ekvivalent sa najmanje 240 ECTS i sa završenom edukacijom iz senzorne integracije (4 modula).